Kifuliiru

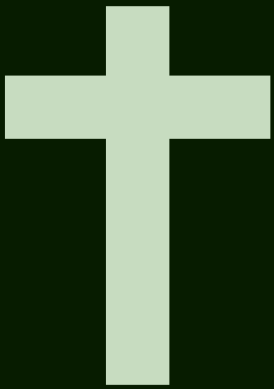

Fuliiru: Ibibiriya: Igambo lya Rurema mu ndeto ye'kifuliiru (Bible)

Kifuliiru

Fuliiru: Ibibiriya: Igambo lya Rurema mu ndeto ye'kifuliiru (Bible)

copyright © 2018 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Fuliiru

Contributor: SIL International (in Africa)

All rights reserved.

2025-05-02

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 2 May 2025 from source files dated 2 May 2025
871cddeb-c358-58e1-a46a-1b6006a51f3b

Contents

Mataayo 1
Mariko 88
Luka 143
Yohana 235
Mikolezi 302
Barumi 389
1 Bakorindo 428
2 Bakorindo 465
Bagalatiya 489
Bahefeso 502
Bafiripi 515
Bakolosaayi 524
1 Batesaloniki 533
2 Batesaloniki 541
1 Timoteyo 546
2 Timoteyo 557
Tiito 565
Firimooni 570
Baheburaniya 573
Yakobo 602
1 Peturu 613
2 Peturu 624
1 Yohana 631
2 Yohana 641
3 Yohana 643
Yuda 645
Bwigule 649

Imyazi Miija ya Yesu nga kwo ikayandikwa na Mataayo

Indangiriro

Yiki kitaabo kya Mataayo, kiyandikiirwi Abayahudi. Ubugira kingi, kiri mu yerekana imiziizi ya mu Kihango kya Keera, mu kudeta kwokuno: «Yago gooshi, íbikatuma gagakoleka, gira lirya igambo likoleke, lyo Nahano âli mali gwanwa adeta ku njira yo'muleevi wage kwokuno.»

Yiki kitaabo, kiyerekiini kwo Yesu ali Mwigiriza Mukulu úhangwirwi ukuyerekana umugeeza muhyahya gwe'maaja za'Bayahudi. Ku mugani, ubugira kingi mu Mataayo 5, Yesu ali mu deta: «Mukayuvwa kwo bashokuluza ba keera bakabwirwa… Haliko, niehe namùbwiraga…» (5.21; 5.27; 5.31; 5.33; 5.38; 5.43). Kwokwo, Yesu âli loziizi kwa'bandu baage bakizi tuula bwija ukuhima balya ábâli tuuziri mwi'dako lye'Kihango kya Keera.

Amigirizo mingi ga Yesu, gayandisirwi mu miteeko itaanu mihamu (mu bigaajo 5–7; 10; 13; 18; 24–25). Ngiisi kyanya, gali mu yuta kwokuno: «Galya migirizo ga Yesu, iri akayusa ukugadeta…»

Mataayo ali mu yerekana ngiisi kwo bashokuluza ba Yesu bakalyoka (a) mwi'kondo lya Hiburahimu (ye daata wa'Bayuda), (b) na mwi'kondo lya Dahudi (ye mwami mukulu wa baami ba'Bahisiraheeri). Âli kizi deta na kwo Yesu ali «Mwana wa Dahudi.»

Abagoma ba Yesu, bâli riiri Abafarisaayo, na'bigiriza be'maaja. Yabo bagoma, Mataayo ali mu shembuula bweneene kwo bali babi (lola Mataayo 5.20; 9.11, 34; 12.2; 23.2-3; 27.62). Ali mu deta kwo bali «balyalya, banali birongoozi mbumi, banali mijoka, na bahwija…».

Imiziizi miguma yi'sikamiro, iri mu Mataayo 1.22-23: «Yago gooshi, íbikatuma gagakoleka kwokwo, gira lirya igambo likolekage, lyo Nahano âli mali gwanwa adeta ku njira yo'muleevi wage, kwokuno: "Loli! Umunyere, kundu atazi menyana no'mushosi, haliko agaheeka inda, anabute umwana wo'butabana! No'yo mwana, bagamúyinika iziina Manweri, umugeeza gwalyo: Tutuliinwi na Rurema."»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Ngiisi kwo Yesu akayija mu kihugo (1–2)
b) Yesu atondeera umukolwa gwage i Galilaaya (3–14.12)
c) Yesu akola mu bihugo bye'butambi (14.13–17.20)

d) Imikolwa ye'mbeka ya Yesu i Galilaaya (17.22–18)
e) Yesu agendi kola i Buyuda ne'Pereya (19–20)
f) Iyinga lyo Yesu akayusa mwo'mukolwa gwage (21–27)
g) Yesu azuuka mu bafwiri, analungika indumwa zaage (28)

Ikondo lyo Kirisito akalyoka mwo
(Luka 3.23-38)

1 Yesu Kirisito, bashokuluza baage bo baaba: Yenyene, âli riiri wa mwi'kondo lya mwami Dahudi. Dahudi naye, âli riiri wa mwi'kondo lya Hiburahimu.
2 Hiburahimu akabuta Hisake.
Hisake naye, anabuta Yakobo.
Yakobo naye, anabuta Yuda na beene wabo.
3 Yuda naye, anabuta Pereesi na Zeera ku Tamaari.
Pereesi naye, anabuta Hesirooni.
Hesirooni naye, anabuta Haraamu.
4 Haraamu naye, anabuta Haminadabu.
Haminadabu naye, anabuta Nasooni.
Nasooni naye, anabuta Salumooni.
5 Salumooni naye, anabuta Bowazi ku Rahabu.
Bowazi naye, anabuta Hobedi ku Ruuti.
Hobedi naye, anabuta Yese.
6 Yese naye, anabuta mwami Dahudi.
Dahudi naye, anabuta Sulumaani ku muka Huriya.*
7 Sulumaani naye, anabuta Rehobwamu.
Rehobwamu naye, anabuta Habiya.
Habiya naye, anabuta Hasa.
8 Hasa naye, anabuta Yehoshafaati.
Yehoshafaati naye, anabuta Yoramu.
Yoramu naye, anabuta Huziya.
9 Huziya naye, anabuta Yotamu.
Yotamu naye, anabuta Ahaazi.
Ahaazi naye, anabuta Hezekiya.
10 Hezekiya naye, anabuta Manaasi.
Manaasi naye, anabuta Hamooni.
Hamooni naye, anabuta Yosiya.
11 Yosiya naye, anabuta Yekoniya na beene wabo, ku kyanya kya'Bahisiraheeri bakagwatwa imbira, no'kutwalwa mu kihugo kye'Babeeri.
12 Ne'kyanya bakaba keera batwalwa yo,
uyo Yekoniya naye, anabuta Shalityeri.
Shalityeri naye, anabuta Zurubaberi.
13 Zurubaberi naye, anabuta Abihudi.

* **1:6 1.6** *muka Huriya* iziina lyage ye Batisheeba.

Abihudi naye, anabuta Heryakimu.
Heryakimu naye, anabuta Hazoori.
14 Hazoori naye, anabuta Saadoki.
Saadoki naye, anabuta Hakimu.
Hakimu naye, anabuta Herihudi.
15 Herihudi naye, anabuta Heryazaari.
Heryazaari naye, anabuta Matani.
Matani naye, anabuta Yakobo.
16 Yakobo naye, anabuta Yusefu, yiba Maryamu.
No'yo Maryamu, ye kabuta Yesu, úli mu buuzibwa Masiya.

17 Kwokwo, ukulyokera ku'yo Hiburahimu halinde ukuhisa ku mwami Dahudi, hâli riiri ibibusi ikumi na bina. No'kulyokera ku'yo Dahudi halinde ku kyanya Abahisira-heeri bakatwalwa imbohe i Babeeri, hâli riiri ibindi bibusi ikumi na bina. No'kulyokera ku yukwo kutwalwa i Babeeri halinde ukuhisa ku kubutwa kwa Masiya,† hâli riiri ibindi bibusi ikumi na bina kwakundi.

Ukubutwa kwa Yesu Kirisito
(Luka 2.1-7)

18 Ikyanya Yesu Kirisito akayiji butwa, bikaba kwokuno: Nyina Maryamu âli fundisirwi na Yusefu. Halikago, ikyanya Yusefu atâli zaazi múhisa, uyo Maryamu anayiji boneka kwo akola ne'nda. Ne'yo nda, akagiheeka ku njira yo'Mutima Mweru.

19 Uyo Yusefu, âli riiri mundu mwija imbere lya Rurema, atanalooza kwo abonie Maryamu ishoni imbere lya'bandu,‡ kyanatuma agashungika kwo agamúlahira ku bumbishwa.

20 Yago magambo, ikyanya Yusefu akaba akiri mu gayi-toneesa kwo, anahulukirwa kwo no'muganda wa Nahano mu kati ke'birooto. Ulya muganda anamúbwira: «E Yusefu, Mwana wa mwami Dahudi, utayobohe ukuhisa Maryamu. Iyo nda, akagiheeka ku njira yo'Mutima Mweru.

21 Agagibuta mwo'mwana wo'butabana. No'yo mwana, ukamúyinike iziina Yesu, mukuba ye gaakiza abandu baage mu byaha byabo.»

22 Yago gooshi, íbikatuma gagakoleka kwokwo, gira lirya igambo likolekage lyo Nahano âli mali gwanwa adeta ku njira yo'muleevi wage kwokuno:

23 «Loli! Umunyere, kundu atazi menyana no'mushosi, haliko agaheeka inda, anabute umwana wo'butabana!

---

† **1:17 1.17** Iziina Kirisito liri lye'kigiriki. Na mu kiheburaniya: Masiya. ‡ **1:19 1.19** Ukukulikirana ne'migeeza ye'kiheburaniya, ngiisi úwaheekera inda ha kaaya, âli agavurumikwa amabuye, halinde anafwe.

No'yo mwana, bagamúyinika iziina Manweri,§ umugeeza
gwalyo: Tutuliinwi na Rurema.»
24 Iri Yusefu akasisimuka, anagira nga kwo'muganda wa
Nahano amúbwira, anahisa Maryamu.
25 Halikago, atakamúgwejera, halinde ku kyanya akabuta
umwana. Ne'ri akaba keera amúbuta, Yusefu anamúyinika
iziina Yesu.

2

Abanabwenge be'ndonde bayiji yikumba Yesu

1 Yukwo kubutwa kwa Yesu, kwâli riiri mu kaaya
ke'Betereheemu, mu poroveesi ye'Buyahudi, ku kyanya
mwami Heroode âli twaziri. Ku yikyo kyanya, mu kaaya
ke'Yerusaleemu mwanahulukira abanabwenge be'ndonde,
ábâli lyosiri uluhande lwe'sheere.
2 Yabo bahinga, banayiji buuza: «Umwana úkabutwa
kwo agaaba mwami wa'Bayahudi, alyagagi hayi? Si keera
tukabona ngiisi kwe'ndonde yage ikatunduuka uluhande
lwe'sheere. Na buno twayija, gira tuyiji múyikumba.»
3 Mwami Heroode, mbu ayuvwe kwokwo, anayami jwan-
garara, kuguma na'bandu booshi be'Yerusaleemu.
4 Kyanatuma agakuumania abakulu ba'bagingi booshi,
na'bigiriza booshi be'maaja, anababuuza: «Ulya Masiya,
akwaniini abutwe hayi?»
5 Nabo, ti: «E mwami, umuleevi akagwanwa atubwira
kwo Lukiza agabutirwa i Betereheemu, mu poroveesi
ye'Buyahudi. Ee! Akayandika mu Mandiko Meeru
kwokuno:
6 “Na naawe, e Betereheemu, mu poroveesi ye'Buyahudi!
Mu matwali gaayo gooshi, utali we toohiri, kiri
ne'hiniini.
Ee! Mu mwawe mwo mugalyokaga umutwali,
agaanaba ye mungere wa'bandu baani, Abahisira-
heeri.*”»
7 Uyo Heroode, iri akayuvwa kwokwo, anatumira
yabo banabwenge be'ndonde ku bumbishwa, gira
bamúmenyeese ulusiku lwo bakatee bona kwi'yo ndonde.
8 Ha nyuma, anabatuma i Betereheemu, anababwira:
«Ngahwe! Mugendi gahirizagya bwija, halinde mumenye
ngiisi ho'yo mwana ali! Na mango mwamúbona, munayiji
mmenyeesa duba, gira naani ngagendi múyikumba.»
9 Yabo banabwenge be'ndonde, iri bakayuvwa ngiisi
kwo mwami ababwira, banashokola injira. Irya ndonde

§ **1:23 1.23** Hisaaya 7.14. * **2:6 2.6** Mika 5.2.

yanakizi genda imbere lyabo, yanayimanga hi'gulu lya
ho'yo mwana âli riiri.
10 Irya ndonde, mbu bashubi gibona, banashambaala
ngana-ngana!
11 Balya banabwenge be'ndonde banayingira mu nyumba.
Ne'ri bakabonaga ulya mwana, ali kuguma na nyina
Maryamu, banafukama imbere lyage, banamúyikumba.
Ha nyuma, banabohoola amafumba, banatengula umwana
inooro, no'mubadu, na'manemane.
12 Yabo banabwenge, Rurema anabakengula mu birooto
kwo bataki galukire imunda Heroode, kyanatuma mu
kutaaha, bagalenga mu gindi-gindi njira.

Yesu agendi bishwa i Miisiri

13 Yabo banabwenge be'ndonde, iri bakaba keera
bagenda, umuganda wa Nahano anahulukira ku Yusefu mu
birooto, anamúbwira: «E Yusefu, vyuka duba. Uyabiire
umwana na nyina, unabapumukane i Miisiri. Munabeere
yeyo, halinde ukuhisa ku kyanya ngayiji kubwira. Mukuba,
uyu mwana, Heroode akola agayiji múhiiva, gira amúyite.»
14 Mu bwobwo bushigi, Yusefu anavyuka, anayami yabi-
ira umwana na nyina, anabatibitana iyo munda i Miisiri.
15 Anabeera yeyo munda i Miisiri, halinde ukuhisa
ku kyanya mwami Heroode akashaaja. Kwokwo, kwo
lirya igambo likakoleka, lyo Nahano âli mali gwanwa
adeta ku njira yo'muleevi kwokuno: «Umwana wani,
n'gamúhamagala kwo alyokage i Miisiri.†»

Abaana bo'butabana be'Betereheemu bayitwa

16 Mwami Heroode, iri akabona kwa'banabwenge
be'ndonde bamúteba, anakayuka bweneene. Anayami
kyula kwa'baana bo'butabana booshi be'Betereheemu
bayitwe, kuguma na'ba mu tundi twaya twa ha butambi,
ukulyokera ku tulenge, halinde ukuhisa ku baana be'myaka
ibiri. Yukwo, kukakulikirana na kirya kyanya kyo
akabuliriza ku banabwenge be'ndonde.
17 Kwokwo, kwo lirya igambo likakoleka, lyo'muleevi
Yeremiya âli mali gwanwa adeta kwokuno:
18 «Mu kaaya ke'Rama, mwanayuvwikana ikimombo,
no'luhanga!
Ee! Laheeri ye gweti úgalirira abaana baage ku kimombo!
Atanaloziizi kwo hagire úgamúholeeza, bwo batakiri
ho.‡»

Yusefu na Maryamu bagalukana umwana Yesu

† **2:15 2.15** Hosheya 11.1. ‡ **2:18 2.18** Yeremiya 31.15.

19 Iri hakazinda, mwami Heroode anashaaja. Ne'kyanya
Yusefu âli ki riiri i Miisiri, umuganda wa Nahano anashubi
múhulukira mu birooto kwokuno:
20 «E Yusefu, vyuka. Uyabiire umwana na nyina, unaba-
galukane mu kihugo kye'Hisiraheeri. Mukuba, balya ábâli
kizi gira mbu bamúyite, keera bafwa.»
21 Kwokwo, Yusefu anavyuka, anabayabiira bombi, an-
abagalukana mu kihugo kye'Hisiraheeri.
22 Halikago, iri akayuvwa kwo Harikelayo ye wayima mu
Buyahudi ahandu ha yishe Heroode, anayoboha ukugenda
yo. Uyo Yusefu, ikyanya akashubi kengulwa mu birooto,
anashaaga yaho, anagenda mu poroveesi ye'Galilaaya,
23 anagendi tuula mu kaaya ke'Nazareeti. Kwokwo,
kwo lirya igambo likakoleka, lya'baleevi bâli mali gwanwa
badeta kwokuno: «Agakizi buuzibwa Munazareeti.»

3

Amigirizo ga Yohana wo'kubatiiza
(Mariko 1.1-8; Luka 3.1-18; Yohana 1.19-28)

1 Ku yikyo kyanya, mwi'shamba lye'Buyahudi, mwanayiji
hulukira Yohana wo'kubatiiza. Ulya Yohana, anakizi bwira
abandu kwokuno:
2 «Ubwami bwa mwi'gulu, keera bwayegerera. Aaho!
Mutwikirage ku byaha biinyu.»
3 Ye yolya Yohana, umuleevi Hisaaya âli mali gwanwa
ayandika hi'gulu lyage mu Mandiko Meeru kwokuno:
«Yuvwagwi! Umundu úli mwi'shamba, agweti agayibereka-
nia kwi'zu lihamu, ti:
“Mushongaanize Nahano injira!
Ee! Ngiisi ho agakizi lenga, mumúgololere ho.*”»
4 Uyo Yohana, ibyambalwa byage bikalukwa mu bwoya
bwe'ngamiya.† Anâli kizi yishweka umukaba mu kibuno.
Ne'byokulya byage, âli kizi lya inzige no'buuki.
5 Uyo Yohana, abandu bingi banakizi músholoolokera.
Bâli lyosiri i Yerusaleemu, na mu poroveesi yoshi
ye'Buyahudi, na mu mbande zooshi zo'lwiji Yorodaani.
6 Banakizi múhikira, iri banayilega ibyaha byabo. Yohana
anakizi babatiiza mu lwiji Yorodaani.
7 Ulya Yohana, iri akabona ngiisi kwa Bafarisaay-
ona'Basadukaayo bagweti bagamúyijira ku bwingi, mbu
ababatiize, anakizi bakanukira kwokuno: «Haliibwi! Si
muli baana bo'mujoka! Nyandagi úwamùkengula kwo

* **3:3 3.3** Hisaaya 40.3. † **3:4 3.4** Yibyo byambalwa byo Yohana wo'kubatiiza âli kizi yambala, byâli riiri nga birya bya Hiriya. 2 Baami 1.8.

mutibite uburaakari bwa Rurema, halinde butamùtibukire
kwo?
8 Mukizi tuula ku njira íyerekiini kwo keera mwatwikira
ku byaha biinyu.
9 Mutanakizi bwirana, mbu: “Twehe, shokuluza witu
ye Hiburahimu.” Namùbwira, kwo Rurema ashobwiri
ukulyokeza Hiburahimu abaana, kiri na mu yaga mabuye!
10 Ibiti bikoli banguliirwi isheenyo. Na ngiisi kiti
íkitagatongeka kwe'bitumbwe biija, kigaakubwa, kinadu-
ulikwe mu muliro.
11 «Ikyanya mugweti mugatwikira ku byaha biinyu,
ndi mu mùbatiiza ku miiji. Si ha nyuma lyani, ha-
gaki yija úmbimiri imisi bweneene. Ndanakwiriiri kiri
no'kumúhogola ibiraato. Yehe, ye gamùbatiiza ku Mutima
Mweru, na ku muliro.
12 Akoli fumbiiti ulwibo, gira ayeruule ibyula mu ngano.
Iyo ngano, agagikumaniza mu kihinda kyage. Si ibyula
byohe, agabiduulika mu muliro, úgutanâye zime.»

Yohana abatiiza Yesu
(Mariko 1.9-11; Luka 3.21-22)

13 Ku yikyo kyanya, Yesu analyoka i Galilaaya, anayijira
Yohana ha lwiji Yorodaani, gira Yohana amúbatiize.
14 Haliko, Yohana anagira mbu alahire, anamúbwira: «Si
we kwaniini ukumbatiiza. Aaho! Kuti kwo we wanyijiraga,
mbu ngubatiize?»
15 Yesu anamúshuvya: «Tee leke kwokwo. Si bitukwiriiri
tukizi gira byoshi íbikwaniini imbere lya Rurema.» Yohana
anayaga, anamúbatiiza.
16 Iri Yesu akabatiizibwa, analyoka mu lwiji. Lyeryo,
igulu lyanayami yanuulwa, anabona Umutima gwa Rurema
gugweti gugamújookera kwo ngi'humba.
17 Mwomwo mwi'gulu, mwanalyoka izu, lyanadeta
kwokuno: «Uyu, ye Mwana wani mukundwa! Ye mu
nzimiisa.»

4

Yesu agezibwa
(Mariko 1.12-13; Luka 4.1-13)

1 Umutima Mweru gwanarongoora Yesu agende
mwi'shamba, gira Shetaani amúgeze.
2 Yesu anamala mwe'siku makumi gana, ubushigi
ni'zuuba, agweti agayishalisa. Ha nyuma, ishali
lyanamúyandabusa.
3 Ikyanya Shetaani akayiji múgeza, anamúbwira: «Ewe!
Iri wangaba uli Mwana wa Rurema, ubwirage yaga mabuye
gahinduke mikate!»

4 Yesu anamúshuvya: «Si mu Mandiko Meeru, biri
biyandike kwokuno: “Bitali byo'mundu ali mu lya naaho,
byo bitumiri ali mu ba mugumaana. Si angalama naaho,
mu kukizi yuvwa amagambo ágalyosiri imwa Rurema!*”»
5 Ha nyuma, Shetaani anatwala Yesu mu kaaya kataluule ke'Yerusaleemu, anamúyimangika áhayinamusiri bweneene ku nyumba ya Rurema.
6 Anashubi múbwira: «Iri wangaba uli Mwana wa
Rurema, simbukira haashi! Si mu Mandiko Meeru, biri
biyandike na kwokuno:
“Rurema agabwira abaganda baage, bakusame,
gira amagulu gaawe gatayitimbe ku mabuye!†”»
7 Yesu anamúshuvya: «Si mwomwo mu Mandiko Meeru,
biri biyandike na kwokuno: “Utakizi geza Rurema Nahamwinyu!‡”»
8 Ha nyuma, Shetaani anamútwala ku kanywanginywangi ko'mugazi, anamúyereka amaami ga mu mahanga
gooshi, no'bulangashane bwago.
9 Anamúbwira: «Yibi byoshi, iri wanganvukamira
no'kunyikumba, ngakuheereza byo.»
10 Yesu anamúshuvya: «E Shetaani, njagiraga yaha! Si
mu Mandiko Meeru, biri biyandike na kwokuno: “Ukizi
yikumba Rurema Nahamwinyu, anabe yehe naaho, ye
ugakizi kolera.§”»
11 Iri hakatama, Shetaani anayigendera. Ne'kyanya Yesu
âli ki sigiiri yaho, abaganda ba Rurema, banayiji múkuyakuya.

Yesu atondeera imikolwa yage i Galilaaya
(Mariko 1.14-15; Luka 4.14-15)

12 Iri Yesu akayuvwa kwo Yohana wo'kubatiiza
keera alashwa mu nyumba ye'mbohe, anashaaga yaho
mwi'shamba, anagalukira i Galilaaya.
13 Kundu kwokwo, atanaki beera mu kaaya ke'Nazareeti,
haliko, anagendi beera mu ke'Kaperinahumu. (I Kaperinahumu, yâli riiri ku butambi bwe'nyaaja ye'Galilaaya,
uluhande lwe'poroveesi ya Zabulooni, na lwe'ya Nafutaali.)
14 Bikaba kwokwo, gira lirya igambo likolekage,
lyo'muleevi Hisaaya âli mali gwanwa adeta kwokuno:
15 «Ikihugo kya Zabulooni, ne'kya Nafutaali,
biri ku njira yo'kugenda iwa nyaaja, i kajabo ko'lwiji
Yorodaani.
Iyo munda i Galilaaya, hatuuziri abandu be'gindi milala.
16 Yabo bandu, kundu bâli tuuziri mu kihulu,

---

* **4:4 4.4** Bukengeeze 8.3. † **4:6 4.6** Zaburi 91.11-12. ‡ **4:7 4.7** Bukengeeze 6.16. § **4:10 4.10** Bukengeeze 6.13.

haliko bakoli tundukiirwi no'mulengeerwe muhamu.
Kundu bâli tuuziri mu kihulu kyo'lufu, si buno bakolaga
mu mulengeerwe.*»
17 Ukulyokera ku yikyo kyanya, Yesu anatondeera ukuyig-
iriza abandu: «Ubwami bwa mwi'gulu, keera bwayegerera.
Aaho! Mutwikirage ku byaha biinyu.»

Yesu atoola abigirizibwa baage
(Mariko 1.16-20; Luka 5.1-11)

18 Ikyanya Yesu âli kizi lenga ku ngombe ye'nyaaja
ye'Galilaaya, anabona abadubi babiri: Simooni (ye wâli kizi
buuzibwa Peturu), na mwene wabo wa Handereya. Yabo
bombi, bâli gweti bagaaduba ifwi.
19 Yesu anababwira: «Mungulikire! Ngola ngamùgira
mube badubi ba'bandu.»
20 Lyeryo, banayami siga injenga zaabo, banamúkulikira.
21 Iri Yesu akayegera ha mbere hiniini, anabona abandi
babiri: Yakobo, na mwene wabo wa Yohana. Bâli riiri mu
bwato kuguma na yishe Zebedaayo, bagweti bagashoboola
injenga zaabo. Nabo kwakundi, Yesu anababahamagala.
22 Lyeryo, banayami siga yishe mu bwato, banakulikira
Yesu.

Yesu ayigiriza abandu, anakiza abalwazi
(Luka 6.17-19)

23 Yesu anakizi genda agalenga mu poroveesi yoshi
ye'Galilaaya. Anakizi yingira mu nyumba ze'mihumaanano
za'Bayahudi, iri anamenyeesa mwa'bandu Imyazi Miija
yo'bwami bwa mwi'gulu. Na'bandu ba ngiisi malwazi,
na'ba ngiisi bukaholwe, anakizi bakiza.
24 Umwazi hi'gulu lya Yesu, gwanalumbuuka mu kihugo
kyoshi kye'Siriya, kyanatuma abandu bagakizi múleetera
abalwazi booshi ba ngiisi malwazi. Mu kati kaabo,
baguma bâli lyaniirwi bweneene! Abandi, bâli bambwirwi
ne'bisigo. Na'bandi bâli riiri no'bufukunyi. Na'bandi bâli
zingamiri. Yabo booshi, Yesu anakizi bakiza.
25 Kwokwo, abandu bingi bweneene banakizi
músholoolokera. Bâli lyosiri i Galilaaya, ne'Dekapooli,
ne'Yerusaleemu, ne'Buyahudi, kiri ne'kajabo ko'lwiji
Yorodaani.

5

Yesu ayigiriza ku mugazi
(Luka 6.20-23)

---

* **4:16 4.15-16** Hisaaya 9.1-2.

1 Iri Yesu akabona ngiisi kwa'bandu bingi bagweti
bagamúshololokera, anazamuukira ku mugazi. Ne'ri ak-
abwatala, abigirizibwa baage banamúyijira.
2 Anatondeera ukubayigiriza kwokuno:
3 «Bahiriirwi, ábali mu yimenya kwo bali bakeni ku
byo'mutima!
Boohe, bo beene ubwami bwa mwi'gulu.
4 Bahiriirwi, ábagweti bagajengeerwa!
Boohe, Rurema agabaholeeza.
5 Bahiriirwi, ábali batuudu!
Boohe, bagahaabwa ikihugo.
6 Bahiriirwi, ábali no'mwena ne'nyoota ku bikwaniini
imbere lya Rurema!
Boohe, Rurema agaki bayigusa.
7 Bahiriirwi, ábagweti bagakejererana!
Boohe, Rurema agabakejeerera.
8 Bahiriirwi, ábali no'mutima úguyeruusiri!
Boohe, bagaabona Rurema.
9 Bahiriirwi, ábagweti baganywaniisania!
Boohe, Rurema agababwira kwo bali baana baage.
10 Bahiriirwi, ábagweti bagalibuzibwa, mbu bwo bali mu
gira íbikwaniini!
Boohe, ubwami bwa mwi'gulu, buli bwe'mwabo.
11 «Mwehe muhiriirwi, ku kyanya abandu bagakizi
mùdeta buligo hi'gulu lyani, banabe bagweti
bagamùlibuza. Ee! Ikyanya bagamùbeeshera ku magambo
ga kwingi-kwingi,
12 mukizi shambaala! Munakizi shagaluka. Mukuba,
mugaaba mukoli bikiirwi imbembo mbamu mwi'gulu. Kiri
na'baleevi ábakatanga imbere liinyu, kwokwo kwa'bandu
bâli kizi balibuza.»

Umuunyu no'mulengeerwe
(Mariko 9.50; Luka 14.34-35)

13 «Mwe mulyagagi muunyu mu kihugo. Haliko, iri
umuunyu gwangaba keera gwaginiinuka, ndaabyo kandi
íbyangaki shubi gununiisa. Umuunyu mwene yugwo,
ndaakiko kamaro ko guki hiiti. Si gukola gwa kuyonerwa
imbuga, abandu banakizi gufina kwo.
14 «Mwe mulyagagi mulengeerwe mu kihugo. Ikyanya
bali mu yubaka akaaya kwi'rango, katangabishama!
15 Batanali mu yasa itara, mbu banalitumbikire kwe'kitiri.
Si bali mu libiika ku kiterekero, lyo likizi molekera booshi
ábali mu nyumba.

16 «Kwokwo, na niinyu, mukizi ba mulengeerwe mu
bandu. Imikolezi yinyu miija, ikizi bamoleka mwo, halinde
lyo bagibona, banakizi huuza Yisho úli mwi'gulu.»

Amigirizo hi'gulu lye'maaja za Musa

17 «Mutakizi tona kwo n'gayija mbu lyo njaaza Imaaja
za Musa, kandi iri íbikayandikwa na'baleevi, nanga!
Ukuyija kwani, kutali mbu lyo mbihongola, haliko hi'gulu
lyo'kubikwiza.
18 Namùbwira ukuli, kwe'kyanya igulu ne'kihugo bikiri
ho, ndaahyo hifwabe higuma hya mu yizo Maaja
íhigahodoka, kiri ne'hilabike hyazo, byoshi íbiziri mwo,
bítazi koleka.
19 «Yizo Maaja, iri umundu angagayiriza uluniini lwazo,
anayigirize abandi kwo nabo balugayirize, yehe agaharu-
urwa kwo ye muniini mu bwami bwa mwi'gulu. Haliko, iri
angakizi zisimbaha, anayigirize abandi kwo nabo bazisim-
bahe, yeki agaharuurwa kwo ye mukulu mu bwami bwa
mwi'gulu.
20 «Namùbwiraga, kwo ngiisi byo mugweti mugaagira,
iri bitangakwanana imbere lya Rurema ukuhima ibya
Bafarisaayo, ne'bya bigiriza be'maaja, mutâye yingire mu
bwami bwa mwi'gulu, kiri ne'hiniini!»

Yesu ayigiriza hi'gulu lyo'bute
(Luka 12.57-59)

21 «Mukayuvwa kwo bashokuluza ba keera bakabwirwa
kwokuno: "Utakizi yitana".* Ne'ri umundu angaba keera
ayita uwabo, akwiriiri ahanwe.
22 Haliko, niehe namùbwiraga, kwe'ri umundu angag-
watwa no'bute hi'gulu lya mwene wabo, akwiriiri atwirwe
ulubaaja. Ne'ri angaduka mwene wabo kwo ali kafwa-
busha, akwiriiri akozibwe na'bakulu be'kihugo. Ne'ri
angaduka mwene wabo kwo ali muhwija, akwiriiri alashwe
mu muliro gwe'nakwere!
23 «Ku yukwo, iri wangaba ugweti ugatanga ituulo ha
katanda, unakengeere kwo uhubiiri mwene winyu,
24 utee lisiga imbere lyako, ugendi yuvwanwa no'lya
mwene winyu. Ha nyuma, ukabuli yiji litanga.
25 «Umulezi wawe, ikyanya aki gweti agakutwala iwa
kutwirwa ulubaaja, bwangaba bwija uyami nywana mwe
naye. Buzira kwokwo, hali ikyanya angakubiika imbere
lyo'mutwi we'maaja. Naye anakubiike kwo'mupolesi, gira
akufunde mu nyumba ye'mbohe.

---

* **5:21 5.21** Kulyoka 20.13.

26 Nakubwiraga ukuli, kwo utagashaaga mwo, útazi liha
ulufwaranga luzinda lwo'mwenda gwawe!»

Yesu ayigiriza hi'gulu lyo'busambani

27 «Mukayuvwa mu maaja kwo mutakizi sambana.†
28 Haliko, niehe namùbwiraga, kwe'ri mundu an-
galoleekeza umukazi mu kumúyifwija, agaaba keera
amúshuleha mu mutima gwage.
29 «Isu lyawe lye'lulyo, iri lyangakuhubiisa, ulijobole,
unalikabulire! Bwangabiiri bwija, kiguma kya mu birumbu
byawe kiteereke, ha'magala gaawe gooshi gangalashirwi i
nakwere.
30 «No'kuboko kwawe kwe'lulyo, iri kwangakuhubiisa,
ukutole, unakukabulire! Bwangabiiri bwija, kiguma kya
mu birumbu byawe kiteereke, ha'magala gaawe gooshi
gangalashirwi i nakwere.»

Yesu alahira kwo tutakizi yimula umukazi
(Mataayo 19.9; Mariko 10.11-12; Luka 16.18)

31 «Mukayuvwa mu maaja kwe'ri umundu
angalooza ukuyimula mukaage, amúheereze amaruba
go'kumúlahira.‡
32 Haliko, niehe namùbwiraga kwe'ri umundu angayim-
ula mukaage, atanamúgwata ku bushule, agaaba amúgira
abe musambani. Ne'ri umundu angayanga umukazi keera
úkayimulwa na yiba, iri naye asambana.»

Yesu ayigiriza kwo tutakizi biika indahiro

33 «Mukayuvwa kwo bashokuluza ba keera bakabwirwa
kwe'kyanya mugabiika indahiro imbere lya Nahano, muta-
gire mbu mushubi giyita! Si ngiisi byo mukamúlagaania,
mukizi bigira.
34 «Haliko, niehe namùbwiraga kwo hatagire indahiro
yoshi yo mugabiika, kuba kwi'gulu, bwo kyo kitumbi kya
Rurema,
35 kandi iri kuba ku kihugo, bwo kyo Rurema ali mu
laaviza kwo, kandi iri kuba ku kaaya ke'Yerusaleemu, bwo
ko kaaya ko'Mwami Mukulu.
36 Mutanakizi biika indahiro yo'kusinguliisa amatwe
giinyu. Si mutashobwiri ukuhindula kiri ne'hidende
hyo'mushaku gwinyu hibe hivwi, kandi iri hibe hiiru.
37 Iri mwangayemeera igambo, muliyemeere naaho. Ne'ri
mwangalinana, mulinane naaho. Ngiisi byo mwangayushu-
ulaga ku yibyo, iri bilyosiri imwo'lya mubi Shetaani.»

† **5:27 5.27** Kulyoka 20.14. ‡ **5:31 5.31** Bukengeeze 24.1.

Yesu ayigiriza kwo tutakizi yihoola
(Luka 6.29-30)

38 «Mukayuvwa mu maaja na kwo bikadetwa: “Isu kwi'su, ne'liino ku liino.§”
39 «Haliko, niehe namùbwiraga, kwo iri mwangagwana umundu mubi, mutamúhange. Uyo mubi, iri angakumota mwi'tama lye'lulyo, umúhindulire ne'lindi.
40 Ne'ri angakulega, mbu lyo akuyabiira isimiisi yawe, umúleke ayabiire ni'kooti.
41 Ne'ri angakuhambaaza kwo ubetule umuteekerwa gwage halinde ku kilomeetere kiguma, unaguhise ku bibiri.
42 Ne'ri angakuhuuna ikindu, uyami múheereza kyo. Ne'ri angalooza kwo umúkaabe, utamúlahirire.»

Yesu ayigiriza kwo tukizi kunda abagoma
(Luka 6.27-28, 32-36)

43 «Mukayuvwa mu maaja kwo bikadetwa: “Ukizi kunda umutuulani wawe.* Si abagoma boohe, mukizi bashomba.”
44 Haliko, niehe namùbwiraga, kwo mukizi kunda kiri na'bagoma biinyu. Ikyanya bagamùlibuza, mukizi bahuunira imwa Rurema.
45 Kwokwo, lyo mugaaba muli baana ba Rurema úli mwi'gulu. Ee! Yehe, agweti agatwisa izuuba ku bandu biija, kiri na ku bandu babi kwakundi. Anagweti aganiesa invula ku bakwaniini, kiri na ku batakwaniini!
46 «Aaho! Iri mwangakizi kundaga ábamùkuuziri naaho, mugalonga mbembo nyiki? Si kiri na'babuguza nabo, bagweti bagakunda ábababakuuziri!
47 Ne'ri mwangalamusa beene winyu naaho, mugaaba mwagira biki ukuhima abandi? Si kiri na'bapagaani nabo, bali mu lamusa beene wabo, ti: “Musingo!”
48 Kwokwo, mukizi ba mutungiini, nga kwo Yisho úli mwi'gulu, naye atungiini.»

6

Yesu ayigiriza ngiisi kwo tugakizi haana

1 «Mulolage bwija! Ikyanya mugakizi gira imikolezi miija, kutakizi ba mu kuyiyeneneka! Iri mwangakizi yiyeneneka naaho, ndaakiyo mbembo yo mugalonga imwa Yisho úli mwi'gulu.
2 «Ku yukwo, ikyanya mugakizi tabaala abakeni, mutakizi dihiriza ibibuga imbere liinyu mu kuyiyerekana. Kwokwo, kwa'balyalya bagweti bagaagira mu nyumba zaabo ze'mihumaanano, kiri na mu njira, mbu lya'bandu

§ **5:38 5.38** Kulyoka 21.24; Balaawi 24.20; Bukengeeze 19.21. * **5:43 5.43** Balaawi 19.18.

bakizi bahuuza. Namùbwira ukuli, kwe'mbembo zaabo,
keera bazilonga.
3 «Haliko wehe, ikyanya ugakizi tabaala abakeni,
ukuboko kwawe kwe'lumosho, kutakizi menya byo'kuboko
kwawe kwe'lulyo kwagira!
4 Ukutabaalana kwinyu, kukizi ba ku bumbishwa.
Kwokwo, lyo Yisho agakuhemba. Mukuba, ngiisi byo
mugweti mugaagira ku bumbishwa, abibwini-bwini.»

Yesu ayigiriza ngiisi kwo tugahuuna Rurema
(Luka 11.2-4)

5 «Ikyanya mugakizi huuna Rurema, mutakizi ba nga
balyalya! Si boohe, ku kyanya bali mu huuna Rurema mu
nyumba zaabo ze'mihumaanano, bagweti bagamúhuuna
naaho, mu kukizi yiyeneneka. Kwokwo, kwo bali mu
gira, kiri na mu mashangaaniza. Namùbwira ukuli,
kwe'mbembo zaabo, keera bazilonga.
6 «Haliko wehe, ikyanya ugakizi huuna Rurema, utee
yingira mu kisiika, unayigale ulwivi, unahuune Yisho,
kundu atali mu boneka. Kwoki, lyo Yisho agakuhemba.
Mukuba, ngiisi byo mugweti mugaagira mu bumbishwa,
abibwini-bwini.
7 «Ne'kyanya mugakizi huuna Rurema, mutakizi lom-
boojera. Kwokwo, kwa'bapagaani bagweti bagaagira. Si
batoniri kwo Rurema agabayuvwa hi'gulu lya'magambo
gaabo mingi-mingi.
8 «Si mwehe, mutakizi bayigira kwo'mugani. Yisho
ayamiri akoli yiji íbimùgooziri, kiri na ku kyanya mutazi
múhuuna byo.
9 Mwehe, mukwiriiri mukizi huuna Rurema kwokuno:
“E Daata úli mwi'gulu!
Iziina lyawe, likizi haabwa ulushaagwa.
10 No'bwami bwawe, buyije!
Ngiisi byo uloziizi, bibe byo bigakizi koleka
hano mu kihugo, nga kwo biri mu koleka mwi'gulu.
11 Unatuheereze ibyo tugaalya zeene.
12 Unakizi tukoga amahube giitu,
nga kwo nyiitu tuli mu koga ábali mu tuhubira.
13 Utanakizi leka mbu tugezibwe,
haliko, ukizi tukiza mu byo'lya Mubi.
[Mukuba, we mwene ubwami, no'bukalage,
no'bulangashane, halinde imyaka ne'myakuula!
Bikizi ba kwokwo!]”»
14 Yesu anashubi deta: «Iri mwangakizi koga abiinyu ku
mahube gaabo, na niinyu, Yisho úli mwi'gulu agamùkoga.

15 Halikago, iri mutangakizi koga yabo biinyu, iri na
niinyu, Yisho úli mwi'gulu atagaki mùkoga.»

Yesu ayigiriza ngiisi kwo tugayishalisa

16 «Ikyanya mugakizi yishalisa, mutakizi zizibala, nga
kwa'balyalya bagweti bagaagira! Si boohe, bali mu fun-
yaaza amalanga gaabo, mbu lyo bayerekana kwo bakoli
yishalisiizi. Namùbwira ukuli, kwe'mbembo zaabo, keera
bazilonga.
17 «Halikago wehe, ikyanya ugakizi yishalisa, ukizi leeza
amiiji i malanga, unakizi nayishiiga amavuta mwi'twe.
18 Kwokwo, lya'bandu batamenya kwo ugweti ugay-
ishalisa. Yisho, kundu utamúbwini, abe ye gaamenya
naaho! Kwokwo, lyo agakuhemba, bwo yehe, abwini-bwini
íbigweti bigaagirwa mu bumbishwa.»

Yesu ayigiriza kwo tutayihege ku bugale
(Luka 12.33-34; 11.34-36; 16.13)

19 «Mutakizi yibiikira ibihinda hano mu kihugo. Si
inyeeje ne'ngishi biri mu shereeza. Na'bazimba bagweti
bagatula inyumba no'kuzimba.
20 Haliko, mukizi yibiikira ibihinda mwi'gulu. Mukuba,
haaho, he'nyeeje ne'ngishi bitali mu shereeza, na'bazimba
batashobwiri ukutula.
21 Ngiisi ho mubikiiri ibihinda biinyu, ho na haaho,
he'mitima yinyu iri kwakundi.
22 «Amasu gaawe li'tara lya'magala. Ne'kyanya gali mu
ba gakiri magumaana, amagala gaawe gooshi gali mu ba
gaki yijwiri mwo'mulengeerwe.
23 «Haliko, yago masu gaawe, iri gangaba gakoli fwiri,
iri amagala gaawe gooshi gakoli yidisiri mwe'kihulu. Ee!
Iri umulengeerwe gwawe gwangabiiri gukola kihulu, iri
unakola mu kihulu kya namudidi!
24 «Ndaaye mundu úshobwiri ukukolera banahamwabo
babiri! Iri angakunda nahamwabo muguma, anakizi yi-
tanga imwage, iri agashomba uwabo no'kukizi múgayiriza.
Bitaziziri kwo mukizi kolera Rurema, mbu munashubi kizi
kolera ne'fwaranga!»

Yesu ayigiriza kwo tutakizi gerania
(Luka 12.22-31)

25 «Ku yukwo namùbwiraga, kwo mutakizi ki gerania
hi'gulu lyo'burambe bwinyu, mbu biki byo mugaalya, kandi
iri biki byo mugaanywa, kandi iri biki byo mugayambala.
Si uburambe bwonyene, bwo buli na'kamaro ukuhima
ibyokulya! Na'magala kwakundi, go gali na'kamaro
ukuhima ibyambalwa!

26 «Mulolere ku tunyuni, kwo tuli mu balala mu
kyanyaanya. Si tutali mu byala, tutanali mu yimbula.
Ndaanabyo bihinda byo tugweti. Kundu kwokwo, Yisho úli
mwi'gulu, ali mu tuliisa. Aaho! Mwehe, ka mutali mwe
muli na'kamaro bweneene ukuhima utunyuni?
27 «Mu kati kiinyu, nyandagi úwangayiyushuulira
kiri ne'kihe kiguma ku bulamu bwage, ku njira
yo'kuyigeraniza? Si ndaaye!
28 «Na kituma kiki muki gweti mugagerania ku byo
mugayambala? Mulolere ku twaso twa mu kishuka, ngiisi
kwo tuli mu kula. Si tutali mu himbuka, tutanali mu
yihangira ibyambalwa.
29 Kundu kwokwo, namùbwiraga kwo kiri na
mwami Sulumaani, kundu âli tuuziri mu bulangashane
bwa'kahebuuza, haliko, atakayilimbiisa nga kaguma
kaatwo!
30 «Kwokwo, kwo Rurema ali mu limbiisa ibyasi bya
mu kishuka. Yibyo byasi, zeene biri ho. Na kusheezi,
binakabulwe mu muliro. Aahago! Ka itali yo haahe kwo
na niinyu agakizi mùyambika. Si ubwemeere bwinyu, buki
niihiri bweneene!
31 «Kwokwo, mutakizi ki gerania, mbu: “Biki byo tu-
gaalya”, kandi iri “Biki byo tugaanywa”, kandi iri “Biki byo
tugayambala”.
32 Yibyo byoshi, abapagaani bo bagweti bagabilooza. Ha-
liko mwehe, Yisho úli mwi'gulu, ayiji-yiji kwo bimùgooziri.
33 «Mwehe, mukizi hahaliraga ubwami bwa Rurema, mu-
nakizi gira íbikwaniini imbere lyage, lyo mugayushuulirwa
yibyo bindi byoshi.
34 Mutakizi ki gerania ku bya kusheezi. Si ibya kusheezi
bigayigeraniza byonyene. Ngiisi lusiku, luhiiti agaalwo-
gaalwo magoorwa!»

7

Yesu ayigiriza kwo tutakizi twirana imaaja
(Luka 6.37-38, 41-42)

1 «Mutakizi ki twirana imaaja, gira lyo niinyu, mutayiji
zitwirwa!
2 Ngiisi kwo mugweti mugatwirana imaaja, kwo na
niinyu mugayiji zitwirwa. Na ngiisi lugero lwo mugweti
mugagerera kwa'bandi, lwo na niinyu mugayiji gererwa
kwo.
3 «Aahago! Kituma kiki ugweti ugahenekera ihidookozi
íhiri mwi'su lyo'winyu, utanali mu twaza ihibango íhiri mu
lye'mwawe?

4 Na kutagi kwo wangabwira uyo winyu: “Leka ngu-
dokoole ihidookozi íhiri mwi'su lyawe!” Na wenyene, mu
lye'mwawe, muli ihibango?
5 Si ulyagagi mulyalya! Utee shaaza ihibango íhiri
mwi'su lwawe, lyo ugaabona bwija ngiisi kwo ugadokoola
ihidookozi íhiri mu lyo'winyu!
6 «Ngiisi íbikoli talwirwi imwa Rurema, mutakizi bito-
bera utubwa! Ne'mbembe ziinyu, mutakizi zikabula ingu-
lube. Si yizo ngulube, zigazikandagira naaho. Na ha nyuma,
kiri na mwenyene zinamùjanganule.»

«Muhuune, munashakule, munayiguze.»
(Luka 11.9-13)

7 «Mukizi huuna Rurema, lyo muhaabwa! Munakizi
shakula, lyo mulonga. Munakizi yiguza, lyo muyigulirwa.
8 Umundu, iri angahuuna, agahaabwa. Ne'ri an-
gashakula, agalonga. Ne'ri angayiguza, agayigulirwa.
9 «Nyandagi yishe wo'mwana mu kati kiinyu, yo'mwana
wage angahuuna umukate, anamúheereze ibuye? Si
ndaaye!
10 Kandi iri amúhuuna ulufwi, anamúheereze umujoka?
11 Kundu mulyagagi babi, haliko muyiji ukukizi heereza
abaana biinyu ibindu biija. Aaho! Ka itali yo haahe
kwe'ri mwangahuuna amiija imwa Yisho úli mwi'gulu, kwo
agamùheereza go!
12 «Mukizi girira abandi, nga kwo niinyu muloziizi bakizi
mùgirira. Yiri igambo, lyo lishwesiri byoshi íbiri biyandike
mu maaja za Musa, na mu bitaabo bya'baleevi.»

Umulyango gwa'kafyenge, na úguyajabusiri
(Luka 13.24)

13 «Mukizi yingira mu mulyango gwa'kafyenge. Mukuba,
umulyango úguloziri i nakwere, gwohe guyajabusiri.
Ne'njira yo'kugenda yo, ali namuhirye. Na ábali mu gilenga
mwo, bali katundu.
14 «Halikago, umulyango úguloziri iwa bulamu, gwohe
guli gwa'kafyenge. Ne'njira yo'kugenda yo, ifindiini. Na
ábali mu gilenga mwo, bakeehiri.»

Ikiti kiri mu menyerwa ku bitumbwe byakyo
(Luka 6.43-44)

15 «Mukizi yilanga na'baleevi be'bibeesha! Ikyanya
bagweti bagamùyijira, bali mu ba nga bibuzi. Haliko mu
mitima yabo, iri mirunga.
16 «Yabo baleevi, mugakizi bamenyera ku bitumbwe
byabo! Aaho! Ka'bandu bali mu yimbula ibitumbwe

bye'mizabibu ku biti bye'migenge? Nanga! Batanali mu yimbula ibitumbwe bye'mitiini ku biti bye'mihanda-njovu.
17 «Kwokwo, ngiisi kiti kiija, kiri mu tongeka kwe'bitumbwe biija. Na ngiisi kiti kibi, kiri mu tongeka kwe'bitumbwe bibi.
18 Ndaakyo kiti kiija, íkyangatongeka kwe'bitumbwe bibi. Ndaanakyo kiti kibi, íkyangatongeka kwe'bitumbwe biija.
19 Ngiisi kiti íkitali mu tongeka kwe'bitumbwe biija, kiri mu kubwa, kinalashwe mu muliro!
20 «Kiri na yabo baleevi be'bibeesha, mugakizi bamenyera ku bitumbwe byabo!»

«Mwehe, ndazindi mùmenya!»
(Luka 13.25-27)

21 «Abandu bingi bagweti bagambwira: “E Nahano! E Nahano!” Kundu kwokwo, batali booshi ábagayingira mu bwami bwa mwi'gulu. Ábagayingira naaho, bali baabalya ábagweti bagaagira byo Daata úli mwi'gulu aloziizi.
22 «Ku lusiku úlwâye yije, abandu bingi bagambwira: “E Nahano! E Nahano! Ka kutali kwi'ziina lyawe, kwo twâli kizi tanga mwo'buleevi! Twanakizi likoleesa, mu kuyimula ibisigo, no'kukizi gira mwe'bitangaaza bingi!”
23 Kundu bagaadeta kwokwo, haliko ngabayagagaza kwokuno: “Mwehe, ndazindi mùmenya! Njagiragi yaha, mwe banakuhambwa!”

Ukuyubakira ku lwala, na ku mushenyu
(Luka 6.47-49)

24 «Yaga magambo gaani, ikyanya umundu ali mu ba agayuvwiti, anabe agasimbahiri, ali mu ba ngo'mwitegeereza úkayubakira inyumba yage ku lwala.
25 Invula yanania, ne'migezi yanagolomba, ne'kihuhuuta, byanayifuka kwi'yo nyumba. Kundu kwokwo, itanayihongoleka haashi, mukuba yâli dediiri ku lutaliro.
26 «Halikago, iri umundu angaba ali mu yuvwa amagambo gaani, atanakizi gasimbaha, ali mu ba ngo'muhwija úkayubakira inyumba yage ku mushenyu.
27 Ikyanya invula ikania, imigezi yanagolomba, ne'kihuhuuta, byanayifuka kwi'yo nyumba. Haaho, yanayami yihongoleka haashi.»
28 Yago migirizo ga Yesu, iri akayusa ukugadeta, balya bandu booshi banasoomerwa ngana.
29 Mukuba, âli kizi bayigiriza ku bushobozi. Gatâli riiri nga ga'bigiriza baabo be'maaja.

8

Yesu akiza umunamubembe
(Mariko 1.40-45; Luka 5.12-16)

1 Iri Yesu akaba akola mu manuka ku mugazi, abandu
bingi bâli kizi músholoolokera.
2 Haaho, anayijirwa no'munamubembe muguma. Uyo
munamubembe anafukama imbere lyage, anamúbwira: «E
Nahano, iri wangalooza, wangangiza.»
3 Ulya munamubembe, Yesu anagolola ukuboko mu
kumúhuma kwo, anamúbwira: «Ndoziizi! Ubaagage
mugumaana!» Lyeryo, gulya mubembe, shululu!
4 Uyo mundu, Yesu anamúkomeereza kwokuno: «Hata-
gire umundu yeshi ye ugabwira kwo wakizibwa! Si
ugendi yiyerekana naaho imwo'mugingi, unatange ni'tuulo
lyo'kuyerekana kwo keera wakira, nga kwo'lubaaja lwa
Musa ludesiri! Kwokwo, lya'bandu booshi bamenya kwo
keera wakira.*»

Yesu akiza umukozi ku bwemeere bwa Nahamwabo
(Luka 7.1-10)

5 Iri Yesu akaba akola mu yingira mu kaaya
ke'Kaperinahumu, anahulukirwa kwo no'mukulu muguma
wa'basirikaani. Uyo mukulu, anayiji tabaaza Yesu, ti:
6 «E Nahano, umukozi wani akoli zingamiri, anakola mu
libuuka bweneene.»
7 Yesu anamúshuvya: «Ngayiji múkiza.»
8 Uyo mukulu, ti: «Nanga, e Nahano! Si ndakwiriiri
kwo wangayingira mu mwani. Udetage igambo naaho,
no'mukozi wani agayami kira.
9 Mukuba, naani, ndi mwi'dako lya'bakulu. Na mbiiti
abasirikaani mwi'dako lyani. Ndi mu bwira muguma:
“Genda!” naye anayami genda. Na mbwire ugundi: “Yija!”
naye anayami yija. No'muja wani, ngiisi kwo ndi mu
múbwira, kwo anali mu gira.»
10 Galya magambo, iri Yesu akagayuvwa, anasoomerwa
bweneene! Yabo ábâli múkulikiiri, anababwira:
«Namùbwiraga, kwo mu Bahisiraheeri booshi, ndazindi
bona umundu úbiisiri Rurema kwo'bwemeere ngo'yu.
11 «Namùbwira kwa'bandu bingi bagalyoka uluhande
lwe'sheere, na lwe'muga. Banayiji yingira mu bwami
bwa mwi'gulu, banabwatale ha byokulya, kuguma na
Hiburahimu, na Hisake, na Yakobo.
12 Halikago, ábakashungikwa kwo babe ba mu bwami,
boohe, bagavugumulwa imbuga mu kihulu namudidi! Ba-
nakizi bululukira mwo, iri banashya amiino.»

---

* **8:4 8.4** Balaawi 13.45-46; 14.1-31.

13 Kwokwo, ulya mukulu, Yesu anamúbwira: «Gendaga!
Ngiisi kwo'bwemeere bwawe buli, kube kwo bigaaba!» Ku
kyekirya kyanya, uyo mukozi wage anayami kira.

Yesu akiza abalwazi bingi
(Mariko 1.29-34; Luka 4.38-41)

14 Yesu anayingira mu mwa Peturu, anagwana mwo
navyala Peturu alambamiri ku ngingo, akoli shushiirwi.
15 Ikyanya Yesu akabona kwokwo, anamúgwatira ku
kuboko. Lyeryo, lirya ishuushira lyanayami kanguuka. Uyo
nyaama anavyuka, anatondeera ukumúkolera ibyokulya.
16 Iri hakaba kakola kabigingwe, banaleetera Yesu abandu
bingi ábâli bambwirwi ne'bisigo. Birya bisigo, anakizi
biyimula mu kudeta igambo naaho. Na ngiisi ábâli lwaziri,
anakizi bakiza.
17 Ikyanya Yesu akagira kwokwo, lyo akakwiza lirya
igambo, lyo'muleevi Hisaaya âli mali gwanwa adeta
kwokuno: «Akayabiira amalwazi giitu, anagabetula.†»

Yesu ahanuula ábaloziizi ukumúkulikira
(Luka 9.57-62)

18 Iri Yesu akabona kwa'bandu bingi bakoli músokaniini,
anabwira abigirizibwa baage kwo bajabuke inyaaja.
19 Mwigiriza muguma we'maaja anayegeera Yesu,
anamúbwira: «E Mwigiriza, naani, ngiisi ho ugakizi genda,
ngakizi kukulikira.»
20 Yesu anamúshuvya: «Banyambwe, bali ne'myobo.
No'tunyuni, tuli mu ba ne'ngisha. Halikago, Umwana
wo'Mundu yehe, atahiiti kiri ho angalambika itwe lyage!»
21 Ugundi mwigirizibwa wa Yesu, naye ti: «E Nahano,
umbanguule ndee gendi ziika daata.»
22 Yesu anamúbwira: «Uleke abafwiri babe bo bagaziika
abafwiri baabo. Haliko wehe, ukizi ngulikira!»

Yesu ahoohya ikihuhuuta ne'midunda
(Mariko 4.35-41; Luka 8.22-25)

23 Yesu anashonera mu bwato. Na'bigirizibwa baage
banamúgwana mwo.
24 Yabo booshi, iri bakahika mu nyaaja, mwanayami
tuza ikihuhuuta kikayu. Yubwo bwato, bwanakizi sookwa-
sookwa ne'midunda. Kundu kwokwo, Yesu âli huniiri
naaho.
25 Balya bigirizibwa baage banayiji músisimula, ba-
namúbwira: «E maashi Nahamwitu, utukizagye. Si tukola
tugaholobera!»
26 Na wa naye, ti: «Kituma kiki mukoli yobohiri? Si
ubwemeere bwinyu, bukiri buniini!» Haaho anayimuka,

† **8:17 8.17** Hisaaya 53.4.

anakanukira kirya kihuhuuta, ne'rya nyaaja, byanayami ba, shwaa!
27 Balya bigirizibwa, mbu babone kwokwo, bana-
soomerwa bweneene, banabuuzania: «Mundu muki uno?
Si kiri ne'kihuhuuta ne'nyaaja bigweti bigamúsimbaha!»

Yesu akiza abasire babiri
(Mariko 5.1-20; Luka 8.26-39)

28 Iri Yesu akaba keera ajabuka inyaaja, anahika
mu kihugo kya'Bageraasi. Anagwanana abandu babiri
ábababambwirwi ne'bisigo, bashaaziri mu maherero.‡ Yabo
basire, bâli riiri balangi bweneene! Ndaanaye mundu úwâli
shobwiri ukulenga iyo munda bali.
29 Yabo basire, banabanda akashiba, ti: «E Mwana wa
Rurema, biki byo utuloziizi kwo? Ka wayiji tuyogogoza,
ne'kihe kitanahika?»
30 Na ha mbere lya yaho, hâli ragiiri ulukuuli lwe'ngulube.
31 Kwokwo, birya bisigo byanayinginga Yesu, ti: «Iri
ugatuyimula, utuhanguule tugendi yingira mu luliira luku-
uli lwe'ngulube.»
32 Na wa naye, ti: «Gendi!» Kwokwo, birya bisigo
byanalyoka mu balya bombi, byanagendi yifunda mu yizo
ngulube. Lulya lukuuli lwoshi lwanayami gendi yilasha mu
nyaaja. Lwanaherera mwo.
33 Abangere baazo, ti yee! Banatibitira i kaaya. Na ngiisi
íbyakoleka ku yabo basire, banagendi bimenyeesa abaabo.
34 Yabo bandu booshi ba mu kaaya, banagumuukira
imunda Yesu. Ne'ri bakamúbona, banamúyinginga bwe-
neene kwo ashaagage mu kihugo kyabo, ayigendere!

9

Yesu akiza umundu úzingamiri
(Mariko 2.1-12; Luka 5.17-26)

1 Yesu anashonera mu bwato. Ne'kyanya akaba keera
ajabuka inyaaja, anagalukira mu kaaya ke'mwabo.
2 Haaho, hanayija abandu, banamúleetera uluzingo,
lugwejiiri ku kyajo. Iri Yesu akabona ngiisi kwo bamúbiisiri
kwo'bwemeere, anabwira lulya luzingo kwokuno: «E
mwana wani, ukanie umutima. Ibyaha byawe, keera
byakogwa.»
3 Abigiriza be'maaja, iri bakayuvwa kwokwo, baguma
banatondeera ukuyidodomba, ti: «Si uyu mundu agweti
agaadeta íbitali nga byo imbere lya Rurema!»

‡ **8:28 8.28** Abandu be'yo munda, mu kuziika abafwiri, bâli kizi bafundeereza mu nyaala.

4 Iyo mitono yabo mibi, Yesu anayami gimenya, kyanatuma agababuuza: «Kituma kiki mugweti mugaatona amabi mu mitima yinyu?
5 Aaho! Lihi írivwarusiri? Ka kumúbwira: “Ibyaha byawe keera byakogwa!”, kandi iri kumúbwira: “Yimukaga, ugende!”?
6 Ndoziizi mumenye bwija kwo'Mwana wo'Mundu agweti kiri no'bushobozi bwo'kukizi koga ibyaha mu kihugo.»
Haaho, Yesu anabwira lulya luzingo: «Yimukaga, uyabiire ikyajo kyawe, utaahe.»
7 Lyeryo, ulya mundu, anayami yimuka, anataaha.
8 Balya booshi, mbu babonage kwokwo, banasoomerwa ngana! Banayivuga Rurema, bwo akaheereza abandu ubushobozi mwene yubwo.

Yesu abwira Mataayo kwo akizi múkulikira
(Mariko 2.13-17; Luka 5.27-32)

9 Iri Yesu akaba akola mu lyoka yaho, anagwanana umubuguza muguma, iziina lyage Mataayo. Uyo Mataayo, âli bwatiiri mu nyumba yo âli kizi buguliza mwo. Yesu anamúbwira: «E Mataayo, ungulikire.» Mataayo anayami yimuka, anamúkulikira.
10 Uyo Mataayo, Yesu anagendi lya imwage. Na mwomwo mu nyumba, mwanayingira ababuguza bingi, na'bandi banabyaha, banabwatala kuguma na Yesu na'bigirizibwa baage.
11 Abafarisaayo, mbu babonage kwokwo, banabwira balya bigirizibwa, ti: «Maki gano! Si mugweti mugashangiira ibyokulya kuguma na'babuguza, na'bandi banabyaha!»
12 Iri Yesu akayuvwa kwokwo, anababwira: «Abagumaana batali mu ba ni'goorwa lyo'kubukwa. Si abalwazi, booki bo balihiiti!
13 Mutee gendi yiga umugeeza gwa yaga Mandiko Meeru: “Byo ndoziizi, kutali kutangirwa ituulo. Si ndoziizi mukizi yuvwirana indengeerwa.*” Kwokwo naani, íbitumiri n'gayija, kutali mbu lyo mbamagala ábayibwini kwo bakwaniini imbere lya Rurema. Si n'gayija, gira mbamagale abanabyaha.»

Ikibuuzo hi'gulu lyo'kuyishalisa
(Mariko 2.18-22; Luka 5.33-39)

14 Abigirizibwa ba Yohana banayijira Yesu, banamúbwira: «Twe na'Bafarisaayo, tugweti tugayishalisa. Aahago! Kituma kiki abigirizibwa be'mwawe boohe, bagenderiiri naaho ukukizi lya?»

---

* **9:13 9.13** Hosheya 6.6.

15 Yesu anabashuvya: «Kutagi kwo ábakalaalikwa ban-
gajengeerwa, banaki ririinwi na nahamwabo wo'buhya?
Haliko, mu siku ízigayija, nahano wo'buhya agalyosibwa
mu kati kaabo. Mu yizo siku lyoki, bagayishalisa!»
16 Yesu anashubi deta: «Ndaaye mundu úwangayabiira
ikitubiko íkitazi funyaala, mbu anakihangire ku mulondo
mukuluukulu. Si kirya kitubiko, yaho kyahangirwa, ki-
gahalandamula. Na yaho áhakoli huziri, hanalandamuke
ingingwe.
17 «Na kwakundi, batali mu biikira amaavu ge'kishogwe
mu ndaha ze'mbu njaaja. Iri bangagira kwokwo, galya
maavu gagapwamuula zirya ndaha, ganayoneke. Kiri na
yizo ndaha, nazo zinashereere. Si amaavu ge'kishogwe, gali
mu tindikirwa mu ndaha ze'mbu ízikiri mbyahya, halinde
lyo byombi bibeera bwija!»

Yesu akiza umukazi, aholoolola no'munyere
(Mariko 5.21-43; Luka 8.40-56)

18 Ikyanya Yesu akaba akiri mu deta kwokwo, hanahu-
lukira umutwali muguma, anafukama imbere lyage,
anamúbwira: «Munyere wani, afwa bwobuno. Kundu
kwokwo, ugendi múbiika kwa'maboko, lyo ashubi ba
mugumaana.»
19 Yesu na'bigirizibwa baage, banagenda bamúkulikiiri.
20 Na mu kati kaabo, mwâli riiri umukazi úwâli mali
hisa imyaka ikumi ni'biri ali no'bulwazi bwo'mududu. Uyo
mukazi anayija luto-luto ha nyuma lya Yesu, anahuma
kwi'kano lyo'mulondo gwage.
21 Mukuba, akayisaliza, ti: «Iri nangahuma naaho ku
mulondo gwage, ngaakira.»
22 Ikyanya akaguhumaga kwo, e! Yesu anakebaanuka.
Ne'ri akabona uyo mukazi, anamúbwira: «E munyere
wani, ukanie umutima. Bwo umbiisiri kwo'bwemeere, kyo
kyatuma wakira.» Lyeryo, ulya mukazi anayami kira.
23 Ikyanya Yesu akahika ha mwo'yo mutwali, anag-
wanana abandu bingi bweneene, bayishumasiri yaho. Bâli
gweti bagaalira ku kimombo! Na'bandi bâli kizi lasa
imiteera-teera!
24 Yesu anababwira: «Shaagi! Uyu munyere atafwiri.
Si ahuniiri naaho!» Yabo bandu, mbu bayuvwe kwokwo,
banamúshekeereza, ti shoshoo!
25 Kundu kwokwo, banahuluka booshi. Yesu anayingira
mu kisiika, anagwatira uyo munyere ku kuboko. Lyeryo,
ulya munyere anayami vyuka.
26 Iri Yesu akagiraga kwokwo, umwazi gwage gwanayami
lumbuuka mu kirya kihugo kyoshi.

Yesu ahumuula imbumi zibiri

27 Iri Yesu akaba akola mu lyoka yaho, anakulikirwa
ne'mbumi zibiri. Yizo mbumi, zanayamiza-yamiza, ti: «E
Mwana wa mwami Dahudi, utukejeerere, maashi!»
28 Ne'kyanya Yesu akaba keera ayingiraga mu nyumba,
yizo mbumi zanamúyijira. Kwokwo, anazibuuza: «Yiryo
igambo, ka muyemiiri kwo njobwiri ukuligira?» Nazo, ti:
«E Nahano, tuyemiiri.»
29 Zirya mbumi, Yesu anazihuma ku masu, anazibwira:
«Ngiisi kwo'bwemeere bwinyu buli, kube kwo bigakoleka!»
30 Lyeryo, amasu gaazo ganayami humuuka, hwaa!
Yesu anabakomeereza, ti: «Yiri igambo, hatagire mundu
yeshi ye mugalimenyeesa!»
31 Kundu kwokwo, banagenda bagalumbiisa umwazi
hi'gulu lyage hooshi mu kihugo.

Yesu akiza ikimeme

32 Iri bakaba bakola mu lyoka yaho, Yesu analeeterwa
umundu muguma úwâli bambwirwi ne'kisigo
kyo'kumemya.
33 Kirya kisigo, Yesu anakiyimula mu kati kaage, halinde
uyo mundu anatondeera ukushubi deta.
Abandu ábâli yiguziri yaho, mbu babonage kwokwo,
banasoomerwa ngana, banadeta: «E balya, mu kihugo
kyoshi kya'Bahisiraheeri, mutazindi boneka igambo mwene
yiri!»
34 Haliko, Abafarisaayo banakuuma, ti: «Si agweti agay-
imula ibisigo ku bushobozi bwo'mukulu wabyo!»

Abakozi baki keehiri

35 Yesu anakizi genda agalenga mu twaya tuhamu twoshi,
kiri na mu twaya twe'bishoola. Anakizi yingira mu
nyumba ze'mihumaanano, iri anamenyeesa abandu hi'gulu
lye'Myazi Miija yo'bwami bwa mwi'gulu. Na ngiisi balwazi
bo âli kizi gwana, anakizi bakiza.
36 Balya bandu booshi, iri Yesu akababona, anabayu-
vwirwa indengeerwa bweneene. Mukuba, bâli kizi hahaz-
ibwa, banabe babuziri wo'kubatabaala, nga bibuzi bizira
mungere.
37 Yesu anabwira abigirizibwa baage: «Indalo keera
yayera bweneene, haliko abimbuzi baki keehiri.
38 Aaho! Muhuunage mwene mimbu, atume abakozi mu
ndalo yage!»

10

Yesu atuma indumwa zaage ikumi na zibiri
(Mariko 3.13-19; 6.7-13; Luka 6.12-16; 9.1-6)

1 Yesu anahamagala indumwa zaage ikumi na zibiri, anaz-
iheereza ubushobozi bwo'kukizi yimula ibisigo, banakize
na ngiisi malwazi.
2 Na'maziina gaabo, uwa mbere ye Simooni (anali mu
buuzibwa Peturu,) na mwene wabo wa Handereya, na
Yakobo mugala Zebedaayo, na mwene wabo wa Yohana,
3 na Firipo, na Batoromaayo, na Tomaasi, na Mataayo
umubuguza, na Yakobo mugala Halufaayo, na Tadaayo,
4 na Simooni ulya Zeloote, na Yuda Hisikaryote, ulya
úkayiji tanga Yesu mu bagoma.

5 Yabo ikumi na babiri, Yesu anababwira kwokuno:
«Mutakizi genda mu bandu be'gindi milala, kandi iri mu
twaya twa'Basamariya.
6 Si mukizi genda naaho mu Bahisiraheeri. Mukuba, bo
bali nga bibuzi íbiteresiri.
7 Ne'kyanya mugakizi balenga mwo, munababwire: “Ub-
wami bwa mwi'gulu, keera bwayegerera!”
8 Ngiisi ábalwaziri, munabakize! Na'bafwiri,
mubaholoolole. Na'banamubembe, munabakize. Na
ábababambwirwi ne'bisigo, munabiyimule. Mukahaabwa
ku busha. Kwokwo na niinyu, mukizi haana ku busha!

9 «Hatagire byo mugatwala, ziba nooro kandi iri harija,
kandi iri miringa.
10 Mutanakizi yitwaza uludaha, kandi iri kyambalwa kya
kabiri, kandi iri bindi biraato, kandi iri ngoni. Mukuba,
umukozi akwiriiri akizi haabwa íbimúgooziri.

11 «Ngiisi kaaya ko mugayingira mwo, kaba kahamu
kandi iri kaniini, muloozagye mwo'mundu úkwaniini.
Munashumbike mwomwo mu mwage, halinde ukuhisa ku
kyanya mugakalyoka mwo.
12 Ikyanya mugayingira mu nyumba, munalamuse, ti:
“Mube no'mutuula!”
13 Yabo bandu, iri bangamùyegereza, munaleke
umutuula gwinyu gubabeere mwo. Haliko, iri
batangamùyegereza, gugamùgalukira.

14 «Abandu be'yo munda, iri batangamùyegereza, kandi
iri kumùyuvwiriza, mu kulyoka yaho, munabugumule kiri
no'lukungu úluli ku magulu giinyu, bube bumasi kwo
mushuba ha mwabo!
15 Namùbwira ukuli, kwo ku lusiku lwo'kutwa
kwe'maaja, kiri ne'kihano kye'Soodoma na kye'Gomora,
kitagaaba kikayu, nge'kya yako kaaya!»

Ngiisi kwa'bandu bagalibuzibwa hi'gulu lya Yesu
(Mariko 13.9-13; Luka 21.12-17)

16 «Lolagi! Namùtuma nga bibuzi mu mirunga. Ku
yukwo, mukizi ba benge nga mujoka, munabe batuudu nga
mahumba.
17 Mukizi yilanga na'bandu. Bagakizi mùtanga mu
naama za'bakulu, banamùhimbulire mu nyumba zaabo
ze'mihumaanano.
18 Banamùtwale imbere lya baguvuruneeri hi'gulu lyani,
kiri ne'mbere lya'baami. Kwokwo, lyo mulonga ukundan-
gira ubumasi imbere lyabo, ne'mbere lya ábatali Bayahudi
kwakundi.
19 «Ikyanya mugatwalwa mu bakulu baabo, mutakizi
gerania, mbu biki byo mugaadeta, kandi iri kuti kwo
mugabideta. Ku kyekyo kihe, lyo mugahaabwa ngiisi go
mugaadeta.
20 Mukuba, mutali mwe mugaadeta. Si Umutima gwa
Yisho, gwo gugamùdeta mwo.
21 «Ku yikyo kyanya, umundu agayitiisa mwene wabo. Na
yishe wo'mwana, anayitiise umwana wage. Abaana nabo,
bagayihindulira ababusi baabo, banabayitiise.
22 Abandu booshi, banakizi mùshomba hi'gulu li'ziina
lyani. Kundu kwokwo, iri umundu angahebera halinde
ukuheza, agakizibwa.
23 «Ikyanya bagamùlibuza mu kaaya kaguma, munat-
ibitire mu kandi! Namùbwira ukuli, kwo mutagaamala
ukulenga mu twaya twoshi twa'Bahisiraheeri, Umwana
wo'Mundu átazi yija.
24 «Umwigirizibwa atakuliiri umwigiriza wage. Kiri
no'mukozi, atakuliiri nahamwabo.
25 Ku yukwo, umwigirizibwa akwiriiri akizi tuuza, ak-
abe ngo'mwigiriza wage. No'mukozi naye, atuuzagye,
anabe nga nahamwabo. Umukulu we'nyumba, keera
akashokoorwa kwo ali Berizebuuli. Aaho! Ka itali yo haahe
ku bandu ba mu nyumba yage!»

Hatagire mundu ye mugakizi yoboha
(Luka 12.2-9)

26 «Yabo bandu, hatagire ye mugakizi yoboha! Ngiisi
íbibwikiirwi, bigaki bwikuulwa. Na ngiisi íbibishamiri,
bigaki bishuulwa.
27 Ngiisi byo ngweti ngamùbwirira mu kihulu, mukizi
bidetera mu mulengeerwe. Na ngiisi byo mukayuvwa
mu buhwehwe, mubidetere ku katwe ke'nyumba, mu
kuyiberekaania.
28 «Mutakizi yoboha ábagweti bagayita amagala,
batanashobwiri ukuyita umutima. Si ukuyoboha kwinyu,
kukizi ba ku Rurema, bwo yehe ashobwiri ukushereeza

amagala no'mutima kuguma, byombi binalashwe i nakwere!
29-31 «Ko'tulembe-rembe tubiri tutali mu guliisibwa ku hingoro-ngoro higuma naaho? Kundu kwokwo, ndaahyo higuma hyatwo íhyangatibukira haashi, Yisho átazi yemeera. Na mwehe, mwe mulyagagi na'kamaro bweneene ukuhima utulembe-rembe! Kiri no'mushaku ku matwe giinyu, guli muharuure. Ku yukwo, mutakizi ki yoboha.
32 «Umundu, iri anganyemeera imbere lya'bandu, naani ngamúyemeera imbere lya Daata úli mwi'gulu.
33 Halikago, iri anganyiyogookola imbere lya'bandu, na naani, ngamúyiyogookola imbere lya Daata úli mwi'gulu.»

Yesu ali mu tuma abandu bagayihandulana kwo
(Luka 12.51-53; 14.26-27)

34 «Ka mutoniri kwo n'gayija mu kihugo, mbu lyo ngileeta mwo'mutuula? Nanga! Gulya mutuula, gutali gwo n'gayijira. Si íbitumiri n'gayija naaho, gira ngileete mwe'ngooti!
35 Ee! N'gayija, gira ndeeranie umwana na yishe, no'munyere na nyina, no'mwali-kazi na navyala.
36 Abagoma bo'mundu, banabe bali baabalya ba mu nyumba yage.*
37 «Umundu, iri angaba akuuziri yishe, kandi iri nyina, ukuhima kwo anguuziri, yehe atakwaniini kwo abe we'mwani. Ne'ri angaba akuuziri mugala wage, kandi iri munyere wage, ukuhima kwo anguuziri, yehe naye, atakwaniini kwo abe we'mwani.
38 «Ndaaye úwangaba we'mwani, átazi betula ikibambo kyage, anakizi ngulikira!
39 Umundu, iri angalooza ukukiza itwe lyage, ye galiteera. Haliko, iri angaliteera hi'gulu lyani, lyoki agalikiza.»

Imbembo za ábagayegereza abigirizibwa ba Yesu
(Mariko 9.41)

40 «Umundu, iri angamùyegereza, iri nie ayegereza. Ne'ri anganyegereza, iri ayegereza no'lya úkanduma.
41 Ee! Umundu, iri angayegerezagya umuleevi, mbu bwo ali muleevi, agahembwa ngo'muleevi. Ne'kyanya agayegereza umundu úkwaniini imbere lya Rurema mbu bwo akwaniini, naye agahembwa nga úkwaniini.
42 «Namùbwira ukuli, kwe'ri umundu angabona muguma wa mu yaba baniini, anamúheereze amagoloovi, mbu bwo ali mwigirizibwa wani, yehe atagabulirwa ne'mbembo, kiri ne'hiniini!»

---

* **10:36 10.35-36** Mika 7.6.

11

Yohana wo'kubatiiza atuma indumwa imunda Yesu (Luka 7.18-35)

1 Iri Yesu akayusa ukubwira abigirizibwa baage ikumi
na babiri ngiisi kwo bakwiriiri ukugira, analyoka yaho,
anagenda agalenga mu twaya twe'Galilaaya, iri anayigiriza
abandu Igambo lya Rurema.
2 Ikyanya Yohana wo'kubatiiza âli koli shwesirwi mu
nyumba ye'mbohe, anayuvwa ngiisi kwo Kirisito ali mu
gira. Kwokwo, anatuma baguma mu bigirizibwa baage, gira
bagendi buuza Yesu kwokuno:
3 «Ka we yolya Masiya úwâli úgayija, kandi iri tulindirire
ugundi?»
4 Yesu anabashuvya: «Mugendi menyeesa Yohana ngiisi
byo mwayibonera, na ngiisi byo mwayiyuvwirwa.
5 Ábashuba mbumi, bakola mu bona. Na ábashuba
tundende, bakola mu genda. Na ábashuba no'mubembe,
keera bakizibwa. Na ábashuba babitwitwi, bakola mu
yuvwa. Kiri na ábatákoli fwiri, bagweti bagazuulwa.
Na'bakeni, bagweti bagamenyeesibwa Imyazi Miija.
6 Aahago! Ahiriirwi ngiisi útagaaba ne'migangaanwe
hi'gulu lyani!»
7 Yabo bigirizibwa ba Yohana, ikyanya bakaba bakola
mu lyoka yaho, Yesu analola ku yabo bandu, anatondeera
ukudeta hi'gulu lya Yohana kwokuno: «Bikagi byo mwâli
kizi gendi loleera mwi'shamba? Ki'sanga íryâli kizi hunga-
hunga ne'mbuusi? Nanga!
8 Aaho! Biki byo mwâli kizi gendi loleera? Ka
mundu úyambiiti imirondo yo'mulimbo? Nanga! Si ngiisi
ábayambiiti imirondo mwene yo, bali mu ba batuuziri mu
tujumiro!
9 Aaho! Bikagi, byo mwâli kizi gendi loleera? Ka muleevi?
Ee! Namùbwira kwo ali muleevi! Bitanali byebyo naaho.
10 Ye yolya ye biyandisirwi hi'gulu lyage mu Mandiko
Meeru kwokuno:
“Ngalungika indumwa yani imbere lyawe,
gira igwanwe yakushongaaniza injira.*”»
11 Yesu anashubi deta: «Namùbwira ukuli, kwo mu booshi
ábakabutwa, ndaaye úkuliiri Yohana wo'kubatiiza. Kundu
kwokwo, ngiisi útoohiri mu bwami bwa mwi'gulu, yeki ye
múkuliiri!
12 «Ukulyokera ku siku za Yohana wo'kubatiiza
halinde zeene, ubwami bwa mwi'gulu, buki genderiiri

* **11:10 11.10** Malaki 3.1.

ku bushobozi. Na'banabushobozi bagweti bagaagira mbu
babuyabiire ku misi.
13 «Íbiyandike mu maaja za Musa, na mu bitaabo byoshi
bya'baleevi, byâli gweti bigakizi tanga ubuleevi, halinde
ukuhisa ku kyanya kya Yohana.
14 Ne'ri mwangabiyemeera, Yohana ye yolya Hiriya, úwâli
desirwi kwo âye yije.
15 Ngiisi úhiiti amatwiri, ayuvwe!
16 «Bikagi byo nangashushaania na'bandu ba yiki kibusi?
Si bali nga baana ábabwatiiri mu kaguliro, banagweti
bagashomborozania, ti:
17 “Si tukamùlakiza umuteera-teera, mutanakina!
Ne'kyanya tukamùyimbira ulwimbo lwa'maganya, mu-
tanalira.”
18 Ikyanya Yohana akayija, atâli kizi lya, atanâli kizi nywa.
Abandu banakizi múgamba kwo abambwirwi ne'kisigo!
19 Si Umwana wo'Mundu yehe, ikyanya akayija, anakizi
lya no'kunywa, banakizi deta: “Lolagi! Si ali ruhogeza,
anali ruganywa, anali mwira wa'babuguza, na'bandi
banabyaha!” Kundu kwokwo, ikyanya abandu bali
mwo'bwitegeereze, lyo bali mu yerekana kwo bo bakwani-
ini.»

Yesu azimula hi'gulu lyo'twaya útukamúlahira
(Luka 10.13-15)

20 Yesu anatondeera ukuzimulira utwaya two âli kizi
gira mwe'bitangaaza bingi. Mukuba, abandu baamwo
batakatwikira ku byaha byabo. Anadeta:
21 «Yayewe imwawe, e kaaya ke'Koraziine! Yayewe
ne'mwawe, e kaaya ke'Betesahida! Birya bitangaaza byo
nâli kizi gira imwinyu, íngibigirire mu kaaya ke'Tiiro na
mu ke'Sidooni, nga bandu be'yo munda keera bakayambala
ubusanganira, banayishiige no'munyota-kiiko, mu kuy-
erekana kwo keera batwikira ku byaha byabo.
22 Namùbwiraga kwo ku lusiku lwo'kutwa kwe'maaja,
kiri ne'kihano kya'bandu be'Tiiro na'be'Sidooni, kitagaaba
kikayu nga kye'mwinyu!
23 «Na naawe, we kaaya ke'Kaperinahumu! Ka
utoniri kwo ugakuzibwa halinde mwi'gulu? Aahabi! Si
ukola ugalindimulirwa i kuzimu! Mukuba, ibitangaaza
íbikagirwa imwinyu, bíkigirwe mu bandu ba mu kaaya
ke'Soodoma, nga keera bakatwikira ku byaha byabo! Nga
na kalya kaaya kaabo kakiri ho, halinde zeene.
24 Namùbwiraga, kwo ku lusiku lwo'kutwa kwe'maaja,
kiri ne'kihano kye'Soodoma, kitagaaba kikayu nga
kye'mwinyu!»

Tugende imwa Yesu, gira atuluhuule
(Luka 10.21-22)

25 Ku yikyo kyanya, Yesu anashubi deta: «E Daata, ngweti
ngakuyivuga bweneene, bwo we Nahano wa mwi'gulu na
hano mu kihugo. Yaga magambo, ukagabisha abanabwenge
na ábasomiri, wanagabishuulira abagunda.
26 E Daata! Kwokwo, kwo ukasiima.
27 «Daata, keera akanzikiiriza byoshi. Ndaaye úyiji
Umwana, átali Daata yenyene. Ndaanaye úyiji Daata, átali
Umwana, na ngiisi yo'lya Mwana aloziizi ukumúyereka.
28 «Muyijage imwani mweshi, mwe mukoli zidohiirwi,
munakoli luhiri! Naani ngamùluhuula.
29 Mukizi betulira ku ngata yani, na mbe nie mugakizi
yigira kwo. Kwokwo, lye'mitima yinyu ilonga ukuluhuuka.
Mukuba, ndi mu nogerana, na ndi mutuudu.
30 Ingata yani, iri ndembu. No'muteekerwa gwani, guli
mwangu.»

12

Yesu ye Nahano wo'lusiku lwe'Sabaato
(Mariko 2.23-28; Luka 6.1-5)

1 Lusiku luguma lwe'Sabaato, Yesu âli gweti agalenga
mu ndalo ze'ngano. Na bwa'bigirizibwa baage bâli koli
shalisiri, kyanatuma bagakizi genda bagazihulumula, iri
banazilya.
2 Abafarisaayo, mbu babonage kwokwo, banabwira
Yesu: «Kituma kiki abigirizibwa baawe bagweti bagaagira
íbitahangwirwi ku lusiku lwe'Sabaato?»
3 Yesu anabashuvya: «Ka mutazindi soma ngiisi kwo
Dahudi akagira, ku kyanya âli koli shalisiri kuguma
na'baabo?
4 Si akayingira mu nyumba ya Rurema, anayabiira
imikate íyâli mali taluulwa imwa Rurema, anagilya kuguma
na yabo baabo. Banali bagingi naaho, bo bâli hangwirwi
ukukizi gilya!
5 «Na kwakundi, ka mutazi soma mu maaja za Musa? Si
abagingi, ikyanya bali mu yingira mu nyumba ya Rurema
ku lusiku lwe'Sabaato, lyo bali mu hubira imaaja zaalwo.
Kundu kwokwo, batali mu haruurirwa kwo bagira ikyaha.
6 Na hano, namùbwira kwo hali úkuliiri iyo nyumba ya
Rurema!
7 «Mu Mandiko Meeru, muyandisirwi kwokuno: “Byo
ndoziizi, kutali kutangirwa ituulo. Si ndoziizi mukizi
yuvwirana indengeerwa!*” Yaga magambo, múki menye

* **12:7 12.7** Hosheya 6.6.

umugeeza gwago, mutashuba mugaatwa ulubaaja lwa yaba
ábatahiiti amahube.
8 Kwokwo, ulusiku lwe'Sabaato, Umwana wo'Mundu, ye
Nahano wa lwo!»

Yesu akiza umundu ku lusiku lwe'Sabaato
(Mariko 3.1-6; Luka 6.6-11)

9 Yesu analyoka yaho, anagendi yingira mu nyumba
ye'mihumaanano ya'Bayahudi.
10 Anagwana mwo'mundu muguma, úwâli niaziri
ukuboko. Mwâli riiri na'bandu ábâli loziizi ukulega Yesu.
Kwokwo, banamúbuuza: «Ewe! Ko'lusiku lwe'Sabaato,
ulubaaja lutuhangwiri kwo tukize umundu?»
11 Yesu anabashuvya: «Ku lusiku lwe'Sabaato, nga
muguma winyu angalokerwa ne'kibuzi mu kishimo, ka
atangakilyosa mwo?
12 Aahago! Si umundu ye riiri na'kamaro bweneene
ukuhima ikibuzi! Ku yukwo, ulubaaja lutuhangwiri kwo
tukizi gira amiija ku lusiku lwe'Sabaato.»
13 Haaho, Yesu anabwira ulya mundu úwâli niaziri
ukuboko: «Lambuula ukuboko kwawe!» Uyo mundu, mbu
akulambuule, kwanayami kira! Kwanaba ngo'kwabo.
14 Balya Bafarisaayo, iri bakabona ngiisi kwo Yesu agira,
banalyoka yaho, banagendi gira igambi lyo'kumúyita.

Yesu ye mukozi úkatoolwa na Rurema

15 Yiryo igambi lya'Bayahudi, Yesu âli liyiji, kyanatuma
agalyoka yaho. Ku yikyo kyanya, abandu bingi bweneene
bâli kizi genda bamúkulikiiri. Na ngiisi ábâli lwaziri mu
kati kaabo, anakizi bakiza.
16 Kundu kwokwo, anabakanukira, kwo hatagire
úgamúmenyeesa mu bandu.
17 Bikaba kwokwo, gira lirya igambo likoleke, lyo'muleevi
Hisaaya âli mali gwanwa adeta kwokuno:
18 «Lolagi! Uyu, keera n'gamútoola, anali ye mukozi wani
mukundwa!
Agweti aganzimiisa bweneene!
Ngamúbiika mwo'mutima gwani,
halinde amenyeese ibinyamahanga ngiisi íbikwaniini
imbere lyani.
19 Atagakizi haliira, ataganakizi yamiza.
Ndaanaye úgayuvwa izu lyage mu njira.
20 Isanga írikoli gingiiri, atagalidongoola.
Ni'tara, iri lyangaba likoli fwifwitiiri, atagalizimya.
Agayihangaana, halinde íbikwaniini bibe byo bigaahima.

21 Abapagaani booshi, bagakizi múbiika
kwo'mulangaaliro.†»

Yesu adukwa kwo ali mukozi wa Berizebuuli
(Mariko 3.20-30; Luka 11.14-23)

22 Abandu banaleetera Yesu umundu úwâli bambwirwi
ne'kisigo. Uyo mundu âli humiri amasu, anâli memiri.
Iri Yesu akamúbona, anamúkiza. Kwokwo, kwo akalonga
ukushubi bona, na ukushubi deta.
23 Ikyanya Yesu akamúkiza, abandu booshi bana-
soomerwa ngana, banadeta: «E balya, uyu, ka atangaba ye
Mwana wa Dahudi, ulya Masiya?»
24 Abafarisaayo, mbu bayuvwagwe kwokwo, banakuuma,
ti: «Uyu mundu, ikyanya agweti agayimula ibisigo, si kuli
mu ba naaho ku njira yo'mukulu wabyo, Berizebuuli!»
25 Yago magambo go bâli kizi tona, Yesu âli koli gayiji,
kyanatuma agababwira kwokuno: «Abandu bo'bwami
buguma, iri bangayihandulana kwo, iri yubwo bwami
bugaasiba. Kiri na'bandu ba'kaaya kaguma, kandi iri
be'nyumba nguma, iri bangayihandulana kwo, iri iyo
nyumba itagaki sikama.
26 «Aahago! Kiri na Shetaani kwakundi, iri angayihaga
yenyene, kuti kwo'bwami bwage bwangaki yimanga?
27 Yibyo bisigo, íngibe ndi mu biyimula ku njira ya
Berizebuuli, abaana biinyu nabo bali mu biyimula ku
bushobozi bwa nyandi? Aaho! Kwokwo, bo bagamùyagiisa
kwo mwahuba ku ngiisi byo mwandega kwo.
28 Haliko, iri nangaba ngweti ngayimula ibisigo ku
njira yo'Mutima gwa Rurema, iri ubwami bwage keera
bwamùhikira!
29 «Ndaaye mundu úwangayifunda mu nyumba
ye'kihagange, anakishahule ibindu, átazi kikona. Haliko,
ámali kikona, lyoki angashahula íbiri mwo!
30 «Umundu, iri angaba atali uluhande lwani, iri ali
mugoma wani. Ne'ri angaba atali mu kuumania kuguma
na naani, iri ali mu shaabula.
31 «Namùbwiraga kwa'bandu bangakogwa ngiisi bitusi,
na ngiisi bindi byaha. Haliko, iri umundu angatuka
Umutima Mweru, lyoki atâye kogwe.
32 Na kundu umundu angatuka Umwana wo'Mundu,
angakogwa. Haliko, iri angatuka Umutima Mweru, lyoki
atâye kogwe, kuba ku kino kyanya, kandi iri ku kyanya
íkyâye yije.»

Abandu bali mu menyerwa ku bitumbwe byabo
(Luka 6.43-45)

---

† **12:21 12.18-21** Hisaaya 42.1-4.

33 «Iri wangaba uli ne'kiti kiija, ne'bitumbwe nabyo bigaaba biija. Kandi iri wangaba uli ne'kiti kibi, ne'bitumbwe nabyo, bigaaba bibi. Ee! Ngiisi kiti, kiri mu menyerwa ku bitumbwe byakyo.

34 «Si mwehe muli baana bo'mujoka! Aahago! Bwo muli babi, kuti kwo mwangadeta amagambo miija? Si amagambo go'mundu agweti agaadeta, gali mu lyoka mu biyijuliiri mu mutima gwage!

35 «Umundu mwija, ali mu hulusa amiija ku masingule mu mutima gwage. Umundu mubi naye, ali mu hulusa amabi mwomwo-mwomwo.

36 Namùbwiraga, kwe'kyanya abandu bagatwirwa imaaja, bagabuuzibwa hi'gulu lya ngiisi igambo lyo bâli kizi fwolomboka kwo.

37 Amagambo gaabo boonyene, go gagaatuma bagaahanwa, kandi iri ukukira.»

Yesu ahuunwa ikyereso
(Mariko 8.11-12; Luka 11.29-32)

38 Baguma mu Bafarisaayo, na mu bigiriza be'maaja, banabwira Yesu: «E Mwigiriza, twakuhuuna ikyereso kye'kitangaaza.»

39 Yesu anabashuvya: «Mwe bandu ba kino kibusi, mukoli bihuusiri, mutanatwaziizi ibya Rurema. Kundu mugweti mugahuuna ikyereso kye'kitangaaza, si ndaakyo mugayerekwa, kítali kyekirya kye'mwo'muleevi Yona naaho.

40 Mukuba, nga kwokulya Yona akamala isiku zishatu, ubushigi ni'zuuba, ali mu nda yo'lya bitaatalwe wo'lufwi,‡ kwokwo kwo'Mwana wo'Mundu naye, agaamala isiku zishatu, ubushigi ni'zuuba, ali mu kuzimu.

41 «Ku lusiku lwa'bandu bâye twirwe kwe'maaja, abandu be'Ninaawi nabo bagayimuka, banahaniise abandu ba kino kibusi. Mukuba, balya bandu be'Ninaawi, ikyanya Yona akababwira Igambo lya Rurema, banayami twikira ku byaha byabo. Munamenyage kwo buno, hali úkuliiri Yona!

42 «Ku lusiku lwa'bandu bâye twirwe kwe'maaja, mwamikazi we'luhande lwe'kisaka, naye agayimuka, anahaniise abandu ba kino kibusi. Mukuba, akalyokerera mu mahanga ga hala, gira ayiji yuvwa amagambo go'bwitegeereze bwe'mwa Sulumaani. Munamenyage kwo buno, hali úkuliiri Sulumaani!

Ukugaluka kwe'kisigo
(Luka 11.24-26)

‡ **12:40 12.40** Yona 2.1.

43 «Hali ikyanya ikisigo kiri mu shaaga mu mundu,
kinagende kigazumba-zumba mwi'shamba, mu kulooza ho
kigaluhuukira. Ne'kyanya kiri mu habula,
44 kinadete: “Aahago! Ngagalukira mu yerya nyumba
yani yo n'galyoka mwo!” Ne'kyanya kiri mu shubi gihika
mwo, kinagwane ikiri maata, inakola mbiize, inakola
ndimbiise bwija.
45 «Lyeryo, kirya kisigo kinagendi leeta ibyabo bisigo
birinda, íbibihuusiri ukukihima. Byoshi binayami yi-
funda mu'lya mundu, binamútuule mwo. Kwokwo,
ubuzinda, ulya mundu anakalaalirwe bweneene, ukuhima
kwo atákalaliirwi ubwa mbere. Kwo na kwokwo kwo
bigaaba, na mu bandu ba kino kibusi, bwo bakoli bihuusiri
bweneene!»

Banyandi beene wabo Yesu?
(Mariko 3.31-35; Luka 8.19-21)

46 Ikyanya Yesu akaba akiri mu ganuuza yabo bandu
bingi, beene wabo na nyina, banaba bakoli yimaaziri ha
mbuga, banamútumira.
47 Mundu muguma anamúbwira: «Nyoko na beene
winyu, bakoli yimaaziri ha mbuga, bakubuuza.»
48 Yesu anamúshuvya: «Nyandi maawe? Na banyandi
beene witu?»
49 Lyeryo, anashonga ukuboko imunda abigirizibwa
baage anadeta: «Mu baabano, mwo mulyagagi maawe,
mwo munali beene witu!
50 Ee! Iri umundu angaba agweti agaagira ubulooze bwa
Daata úli mwi'gulu, yoyo ye mwene witu, ye na mwali wani,
ye na maawe!»

13

Umugani gwo'mubibi
(Mariko 4.1-9; Luka 8.4-8)

1 Ku lwolwo lusiku, Yesu anahuluka mwi'yo nyumba,
anagendi bwatala ku butambi bwe'nyaaja.
2 Abandu bingi bweneene, banamúshololokera. Kyana-
tuma agashonera mu bwato, anabubwatala mwo. Yabo
bandu, banasigala bayimaaziri kwi'buga.
3 Yesu anabayigiriza amagambo mingi mu kubatwa imi-
gani kwokuno: «Yuvwagwi! Hâli riiri umuhiizi muguma,
úkagendi biba imbuto zaage.
4 Ulya muhiizi, iri akaba akola mu zibiba, imbuto nguma
zanakizi twa mu njira. Utunyuni, twanayiji zirya.
5-6 «Izindi mbuto, zanatwa mu lushegebwe, áhazira luvu
lwingi, zanayami mera duba. Haliko, bwo'luvu lwâli

riiri luniini, imizi yazo itâli yisiri. Ne'kyanya izuuba likadaruura, zanayami bogama.
7 «Izindi mbuto, zanatwa mu migenge. Ne'kyanya ikakula, yanazishweshweteza.
8 «Izindi mbuto, zanatwa mu luvu lwija. Ne'kyanya zikayera, nguma zanakizi yimbulwa kwe'ndete igana-igana. Ne'zindi, kwa makumi galindatu-galindatu. Ne'zindi, kwa makumi gashatu-gashatu.
9 Ngiisi úhiiti amatwiri, ayuvwe!»

Íbikatuma Yesu agakizi twa imigani
(Mariko 4.10-12; Luka 8.9-10)

10 Abigirizibwa ba Yesu, banayiji múbuuza: «Ikyanya uli mu yigiriza bandu, kituma kiki ugweti ugabatwa imigani?»
11 Yesu, anabashuvya: «Ngiisi íbyâli bishamiri mu bwami bwa mwi'gulu, mwehe keera mukabimenyeesibwa. Haliko abandi, boohe, batakalonga ukubimenya.
12 Iri umundu angaba akoli hiiti ikindu, ye gayushuulirwa kwe'bindi, halinde biluguuke. Haliko, iri angaba ndaakyo ahiiti, kiri na hyo atákoli hiiti, agahinyugutulwa!
13 «Kyo kitumiri ngweti ngabatwa imigani. Kundu bagweti bagaalola, haliko batabwini. Na kundu bagweti bagayuvwiriza, haliko batayuvwiti, batanali mu sobanukirwa.
14 Imwabo, lirya igambo lyo'muleevi Hisaaya keera likakoleka, nga kwo akalitanga kwokuno:
“Ukuyuvwa, mugakizi yuvwa. Haliko, mutâye sobanukirwe!
Ukulola, mugakizi lola. Haliko mutâye bone!
15 Yaba bandu, keera bakayumuusa imitima yabo.
Banakoli ba babitwitwi, banakoli ba bandabona.
Nga bitangabiiri kwokwo, amasu gaabo gangabwini.
Na'matwiri gaabo, gangayuvwiti.
Ne'mitima yabo, yangasobanukiirwi, halinde bangangalukiiri, na mbakize.*”
16 «Halikago mwehe, mwe mukoli hiriirwi! Mukuba, amasu giinyu, gabwini. Na'matwiri giinyu, gayuvwiti.
17 Namùbwira ukuli, kwo yibyo mukoli bwini, abaleevi bingi, na ábakwaniini imbere lya Rurema, bâli kizi yifwija ukubibona, batanabibona. Kiri na byo mukola mu yuvwa, bâli kizi yifwija ukubiyuvwa, bitanaziga.

Yesu alimbuula umugani gwo'mubibi
(Mariko 4.13-20; Luka 8.11-15)

18 «Gulya mugani gwo'mubibi, umugeeza gwagwo, gwo gwogu:

---

* **13:15 13.14-15** Hisaaya 6.9-10.

19 Imbuto nguma, ikyanya zikatwa ku butambi bwe'njira,
biyerekiini umugani gwo'mundu úli mu yuvwa Igambo
lyo'bwami bwa Rurema. Halikago, atanasobanukirwe
nalyo. Ulya mubi Shetaani anayiji lijobola mu mutima
gwage.
20 «Zirya zindi ízikatwa mu lushegebwe, biyerekiini
umugani gwo'mundu úli mu yuvwa Igambo lya Rurema,
analiyakiire ku bushambaale.
21 Haliko, ali mu ba nga mbuto ízitayisiizi imizi, kinatume
yiryo igambo litali mu múyama mwo. Ikyanya ali mu longa
amakuba, kandi iri kulibuzibwa hi'gulu lyalyo, anayami
lijanda.
22 «Zirya zindi ízikatwa mu migenge, biyerekiini umu-
gani gwo'mundu úli mu yuvwa Igambo lya Rurema. Haliko,
ikyanya ali mu hahalira amagoorwa gaage, anabe atebwa
no'bugale, kinatume lirya igambo ligamúshweshwetera
mwo, litanabe ne'bitumbwe.
23 «Zirya zindi, ízikatwa mu luvu lwija, biyerekiini
umugani gwo'mundu úli mu yuvwa Igambo lya Rurema,
anasobanukirwe nalyo, halinde linatongeke mu kati kaage.
Na íbiri mu yimbulwa, binabe ubugira igana-igana, kandi
iri makumi galindatu-galindatu, kandi iri makumi gashatu-
gashatu.»

Umugani gwe'kishuka

24 Yesu, anatwa ugundi mugani kwokuno: «Ubwami
bwa mwi'gulu, twangabuyerekana ku mugani gwo'mundu
úkabyala imbuto nyiija mu ndalo yage.
25 Halikago, ikyanya abandu booshi bakaba bakoli huniiri,
umugoma anayiji byala ikishuka mu ngano, anayigendera.
26 «Iyo ngano, ikyanya ikamera, yanatondeera ukuheeka.
Haliko, ikishuka nakyo kyanakula.
27 Abakozi ba mwene indalo, banayiji múbuuza: “E
nahamwitu! Ka itali imbuto nyiija yo ukabyala mu ndalo
yawe? Aaho! Kirya kishuka nakyo, kyalyokaga hayi?”
28 «Anabashuvya: “Umugoma, ye wagira kwokwo!”
Nabo, ti: “Aaho! Ka uloziizi tuyami gendi kirandura?”
29 «Naye, ti: “Nanga! Iri mwangakirandura, hali ikyanya
mwangakengeera mwakirandulira mwe'ngano.
30 Mulekage byoshi bikulire kuguma, halinde ukuhisa ku
kyanya kyo'kuyimbula. Haaho, lyo ngabwira abimbuzi,
ti: Mutee kuumania ikishuka, munakishweke biiro-biiro,
gira kigendi lashwa mu muliro. Haliko ingano, zoohe,
muzikumanize mu kihinda kyani.”»

Umugani gwe'hibuto hye'haradaali, na gwe'saama
(Mariko 4.30-34; Luka 13.18-21)

31 Yesu anabatwa ugundi mugani kwokuno: «Ub-
wami bwa mwi'gulu, bulyagagi nga hibuto hye'haradaali,
hyo'mundu akayabiira, anagendi hibyala mu ndalo yage.
32 Yihyo hibuto, hyo hiri hiniini ukuhima izindi zooshi
íziri mu byalwa. Kundu kwokwo, ikyanya hiri mu ba
keera hyabyalwa, hinakule, hiri mu yiji ba mbuto mbamu
ukuhima izindi zooshi za mu ndalo. Kinayiji ba kiti, halinde
utunyuni tunakizi yiji yubaka ingisha mu matavi gaakyo.»
33 Yesu anashubi twa ugundi mugani, ti: «Ubwami
bwa mwi'gulu, bushushiini ne'saama yo'mukazi akayabiira,
anagendi gifusha mu bitiri bishatu byo'mushyano. Irya
saama yanaguhemeesa gwoshi.»
34 Yabo bandu, bâli riiri bingi bweneene. Ne'kyanya
Yesu akababwira yibyo byoshi, âli kizi koleesa imigani.
Ndaanalyo igambo lyo akababwira, buzira kugikoleesa.
35 Kwokwo, kwo lirya igambo likakoleka, lyo'muleevi âli
mali gwanwa adeta kwokuno:
«Mu kudeta, ngakizi koleesa imigani.
Ee! Na mbabwire íbyâli bishamiri ukulyokera
he'kihugo kikabumbirwa.†»

Yesu alimbuula umugani gwe'kishuka

36 Ha nyuma, Yesu anasiga balya booshi, anayingira
mu nyumba. Abigirizibwa baage, banayiji múbwira: «E
Mwigiriza, gulya mugani gwe'kishuka íkyâli riiri mu ndalo,
utulimbuulire gwo.»
37 Yesu, anabashuvya: «Ulya úkabyala imbuto nyiija, ali
Mwana wo'Mundu.
38 Ne'rya ndalo, kiri kihugo. Na zirya mbuto nyiija, bali
bandu ba mu bwami bwa Rurema. Na kirya kishuka, bali
bandu bo'lya Mubi Shetaani.
39 No'lya mugoma úkayiji kibyala, ali Shetaani yenyene.
Na kulya kuyimbula, ye'mberuuka ye'kihugo. Na balya
bimbuzi, bali baganda ba Rurema.
40 Aaho! Nga kwe'kishuka kiri mu randurwa, kinalashwe
mu muliro, kwokwo kwo bigaaba na ku mberuuka
ye'kihugo.
41 «Mukuba, Umwana wo'Mundu agatuma abaganda
baage, banashaaze mu bwami bwage ngiisi ábagweti
bagahubiisania, na banangora-mabi booshi.
42 Yabo baganda, banabalashe mu kiberekaana
kyo'muliro! Munali mwo bagakizi bululukira, iri banashya
amiino.

† **13:35 13.35** Zaburi 78.2.

43 Haliko, ngiisi ábakwaniini imbere lya Daata, boohe,
bagakizi langashana mu bwami bwage ngi'zuuba. Ngiisi
úhiiti amatwiri, ayuvwe!

Imigani ye'bindu bye'kishingo kihamu

44 «Ubwami bwa mwi'gulu, buli nga kindu kye'kishingo
kihamu bweneene, íkyâli bishamiri mu ndalo. Ne'kyanya
umundu akakihulukira kwo, ti yee! Anashambaala bwe-
neene! Lyeryo, anashubi kibisha mwomwo mwi'yo ndalo,
anatee gendi guliisa byoshi byo âli gweti, anayiji gigula.
45 «Na kwakundi, ubwami bwa mwi'gulu, twangabuy-
erekana ku mugani gwo'mudandaza muguma, úwâli kizi
genda agalooza imbembe ze'kishingo.
46 Ne'kyanya akabona uluhembe lwe'kishingo kihamu
bweneene, ti yee! Anagendi guliisa byoshi byo âli gweti,
anayiji lugula.

Umugani hi'gulu lyo'kulondoola ifwi

47 «Na kwakundi, ubwami bwa mwi'gulu, buli
ngo'lushenga lwo bakakabula mu nyaaja, lwanakuumania
ngiisi mulala gwe'fwi.
48 Ne'kyanya lukaba keera lwayijula, banalubwegera
kwi'buga. Haaho, banabwatala, banakumaniza ifwi nyiija
mu bisamba. Halikago, ifwi mbi, zoohe, banazikabulira.
49 «Kwokwo, kwo bigaaba na ku mberuuka ye'kihugo.
Abaganda, bagayiji londoola abandu babi mu bakwaniini
imbere lya Rurema.
50 Balya babi, banabalashe mu kiberekaana kyo'muliro!
Munali mwo bagakizi bululukira, iri banashya amiino.»

Amigirizo mahyahya, na'ga keera

51 Yesu anabuuza abigirizibwa baage kwokuno: «Yaga
gooshi, ka mukoli gasobanukiirwi?» Nabo, ti: «Ee!
Tusobanukiirwi!»
52 Naye, ti: «Kwo na kwokwo, ngiisi mwigiriza we'maaja
úkoli ba mwigirizibwa wa mu bwami bwa mwi'gulu, ali nga
mwene inyumba. Mu bihinda byage, ali mu hulusa ibindu
bihyahya, kiri ne'bya keera.»

Yesu agayirizibwa imwabo
(Mariko 6.1-6; Luka 4.16-30)

53 Iyo migani yoshi, iri Yesu akayusa ukugitwa, analyoka
yaho,
54 anataahira imwabo, anatondeera ukuyigiriza abandu
mu nyumba yabo ye'mihumaanano.
Balya bandu, iri bakamúyuvwa, banasoomerwa ngana,
banabuuzania: «Uyu mundu, hayagi ho akalyosa yubu

bwitegeereze? Na kuti kwo agweti agaagira yibi bitan-
gaaza?
55 Ka atali ye mwana wo'lya mubaaji we'biti? Na nyina,
ka atali ye Maryamu? Na beene wabo, ka atali Yakobo, na
Yusefu, na Simooni, na Yuda?
56 Na baali baage booshi, ka tutatuliinwi hano? Aaho! Uyu
mundu, hayagi akashaaza yibi byoshi?»
57 Kwokwo, banamúbona buligo.

Kundu kwokwo, Yesu anababwira: «Umuleevi, atali mu
bula ulushaagwa, mútali mu kaaya kaabo, na mu mwage!»

58 Bwo yabo bandu batakamúbiika kwo'bwemeere,
kyanatuma atagaki gira ye'bitangaaza bingi-bingi.

14

Heroode ayita Yohana wo'kubatiiza
(Mariko 6.14-29; Luka 9.7-9)

1 Ku yikyo kyanya, umutwali Heroode naye anayuvwa
ngiisi kwa'bandu bakola mu deta hi'gulu lya Yesu.
2 Kyanatuma agabwira abalemberezi baage, ti: «Ulya
mundu, nyiiji kwo ali Yohana wo'kubatiiza! Ee! Ye wazuuka
mu bafwiri, kyo kitumiri ali mwo'bushobozi bwo'kukizi
gira ibitangaaza.»
3 Mukuba, uyo Heroode âli mali gwanwa agwatiisa
Yohana, anamúlasha mu nyumba ye'mbohe. Akagira
kwokwo hi'gulu lya Herodiya, muka mwene wabo wa
Firipo.
4 Mukuba, Yohana âli gweti agabwiririra Heroode
kwokuno: «Uyo Herodiya, si utahangwirwi ne'maaja kwo
umúyange!»
5 Kwokwo, Heroode analooza ukuyita Yohana. Haliko, âli
yobohiri abandu, bwo bâli bwini kwo Yohana ali muleevi.

6 Ulusiku lukulu lwo'kukengeera ukubutwa kwa Heroode,
lwanahika. Haaho Herodiya, munyere wage, anayiji kina
imbere lya'balaalike. Yukwo kukina kwage, kwanasimiisa
Heroode ngana-ngana,
7 anayami múlagaania ku ndahiro kwo ngiisi byoshi byo
agamúhuuna, agamúheereza byo.
8 Uyo munyere anatee gendi hanuusa nyina. Ne'kyanya
akaba keera amúhanuula, anayiji bwira Heroode, ti: «E
mwami, umbiikire itwe lya Yohana wo'kubatiiza ku sa-
haani.»
9 Ulya mwami, mbu ayuvwe kwokwo, anashenguka
bweneene. Haliko, âli mali gwanwa abiika indahiro imbere
lya ábalaalike, atanaki ba na kundi kwo agaagira.

10 Kwokwo, anakyula kwo Yohana agendi singulwa itwe
mu nyumba ye'mbohe.
11 Iri bakaba keera bamúsingula lyo, banalileeta ku sa-
haani, banalifumbadika ulya munyere. Naye analiheereza
nyina.
12 Ha nyuma, abigirizibwa ba Yohana banayiji yabiira
ikimbiri-mbiri, banagendi kiziika. Yibyo byoshi, ikyanya
bikakoleka, banagendi bimenyeesa Yesu.

Yesu ayigusa abandu bihumbi bitaanu
(Mariko 6.30-44; Luka 9.10-17; Yohana 6.1-14)

13 Yiryo ibala, iri Yesu akayuvwa hi'gulu lyalyo, anayin-
gira mu bwato, analyoka yaho, gira agende áhayiheriiri.
Kundu kwokwo, abandu banayuvwa ngiisi kwo agenda,
banalyoka mu twaya, gira bamúgwane imunda agenda.
14 Iri Yesu akashonooka mu bwato, anagwana kandi
abandu bingi bweneene, anabayuvwirwa indengeerwa.
Ne'ri akabona abalwazi mu kati kaabo, anakizi bakiza
booshi.
15 Iri hakaba kakola kabigingwe, abigirizibwa baage
banayiji múbwira: «Hano tuli, muli mu kishuka, keera
twanayirirwa. Aaho! Uhanguulage yaba bandu booshi
bagende mu twaya, gira bagendi gula byo bagaalya.»
16 Yesu anabashuvya: «Nanga! Batakwiriiri ukugenda.
Mwehe, mubaheereze byo bagaalya!»
17 Nabo, ti: «Twehe, tuhiiti imikate itaanu naaho, ne'fwi
zibiri.»
18 Yesu naye, ti: «Mubindeetere hano.»
19 Haaho, anabwira abandu kwo babwatale ku bweyo,
anayabiira irya mikate itaanu, na zirya fwi zombi.
Analegamira mwi'gulu, anatanga kongwa imwa Rurema.
Ne'ri akabikoojola-koojola, anabiheereza abigirizibwa
baage. Nabo banabigabulira abandu.
20 Balya booshi, banalya bweneene, halinde
banadadaarwa.
Ikyanya abigirizibwa bakakuumania imisigala, yanayi-
juza ingega ikumi na zibiri, nywe!
21 Na balya bandu, ngiisi kwo bakalya, bâli hisiri abashosi
nga bihumbi bitaanu, buzira kuharuura abakazi na'baana.

Yesu atondagira hi'gulu lye'nyaaja
(Mariko 6.45-52; Yohana 6.15-21)

22 Yesu anabwira abigirizibwa baage kwo bashonere mu
bwato, gira bagwanwe i kajabo ke'nyaaja. Yehe, anasigala
agweti agaseezera abandu.

23 Ne'ri akaba keera abaseezera, anazamuukira ku
mugazi áhayiheriiri, gira agendi huunira ho Rurema.
Ubushigi bwanamúgwatira yo.
24 Iri abigirizibwa ba Yesu bakahikaga i buziba, bulya
bwato bwanakizi yehuulwa-yehuulwa ne'mbuusi wa vuu,
vuu! Ne'midunda yâli kizi bupukula-pukula.
25 Ne'ri hakaba ku mbazi, Yesu anayijaga imunda bali,
agweti agatondagira hi'gulu lye'nyaaja.
26 Balya bigirizibwa baage, mbu bamúbone kwo agweti
agagitondagira kwo, banahuumirwa, banayidehereza ku
nduulu: «Yee! Kishu kiriira!»
27 Haliko, Yesu anababwira: «Mukanie umutima! Ndi
niehe. Muleke ukuyoboha.»
28 Peturu anamúshuvya: «E Nahamwitu, iri wangaba uli
wehe, umbwire naani nyije ngweti ngatondagira ku miiji.»
29 Naye, ti: «Yija!» Kwokwo, Peturu anashonooka mu
bwato, anayija imunda Yesu agweti agatondagira ku miiji.
30 Haliko, mbu abonage ngiisi kwe'rya mbuusi ig-
weti igahuusa, anayoboha, anatondeera ukuholobera.
Anayamiza ti: «E Nahamwitu, ungize, maashi!»
31 Yesu anayami golola ukuboko, anamúgwata,
anamúbwira: «E Peturu, kituma kiki wajuba? Si
ubwemeere bwawe buli buniini!»
32 Iri Yesu na Peturu bakaba keera bashonera mu bwato,
irya mbuusi yanayami hooha, shee!
33 Balya bigirizibwa ba Yesu ábâli riiri mu bwato, ba-
namúyikumba, iri banadeta: «Biri ukuli! Uli Mwana wa
Rurema!»

Yesu akiza abalwazi
(Mariko 6.53-56)

34 Yesu na'bigirizibwa baage, iri bakaba keera bajabuka
inyaaja, banahika mu kihugo kye'Genezareeti.
35 Abandu be'yo munda, iri bakamenya kwo Yesu, bana-
tumiraga abalwazi ba mu mbande zooshi, banamúleetera
bo.
36 Balya balwazi, banamúyinginga kwo abahanguule
bakizi huma naaho kwi'kano lyo'mulondo gwage. Na ngiisi
ábakalihuma kwo, banayami kizibwa.

15

Imigeeza íkabiikwa na'bandu
(Mariko 7.1-13)

1 Abafarisaayo banalyoka i Yerusaleemu, kuguma
na'bigiriza be'maaja, banayiji buuza Yesu.
2 «Aahago! Kituma kiki abigirizibwa baawe bagweti
bagahubira imigeeza yo tukasigirwa na bashokuluza biitu?

Si ku kyanya kyo'kulya, boohe, batagweti bagakaraba amaboko!»
3 Yesu anabashuvya: «Na niinyu, kituma kiki mugweti
mugahubira imaaja za Rurema, mbu lyo mukulikiriza
imigeeza ye'mwinyu?
4 Si Rurema akadeta: “Ukizi simbaha yisho na nyoko!*”
Anashubi deta: “Umundu, iri angaduka yishe, kandi iri
nyina, akwiriiri ayitwe.†”
5 «Kundu kwokwo, mwehe mugweti mugaadeta
kwo'mundu ahangwirwi abwire yishe, kandi iri nyina,
ti: “Ibindu byo nangakutabiiri mwo, keera nabitanga imwa
Rurema!”
6 «Aahago! Ikyanya mugweti mugayemeera kwo'mundu
akizi kulikiriza imigeeza yinyu, lyo muli mu ba mwadeta
kwo agayirize yishe! Kwokwo, kwo mugweti mugalahira
Igambo lya Rurema.
7 Haliko muli balyalya! Hisaaya akadeta ukuli, mu
kutanga ubuleevi hi'gulu liinyu kwokuno:
8 “Yaba bandu, bagweti baganzimbaha ku tunwa naaho.
Si imitima yabo, ikoli yisuuziri hala!
9 Ukunyikumba kwabo, kulyagagi kwa busha!
Ne'mihango yo bagweti bagayigiriza, ikabiikwa naaho
na'bandu.‡”»

Íbiri mu yulubaza abandu
(Mariko 7.14-23)

10 Yesu anashubi hamagala yabo bandu, anababwira:
«Muyuvwirize bwija, lyo musobanukirwa!
11 Ndaaye mundu úwangayiyulubaza, mbu bwo ayingiza
ikindu kirebe mu kanwa kaage. Halikago, ukuyiyulubaza
kwage, kuli mu ba naaho ku biri mu kahuluka mwo!»
12 Haaho, abigirizibwa baage banayiji múbwira: «Yibi
byo ugweti ugadeta, ka utayiji kwo byayagaza Aba-
farisaayo?»
13 Na wa naye, ti: «Ngiisi mbuto ítakabyalwa na Daata
wa mwi'gulu, igaki shikulwa.
14 Ku yukwo, yabo Bafarisaayo, mutakizi batwaza! Si biri
birongoozi íbihumiri! Imbumi, iri yangarongoora iyabo, si
zombi zigatibukira mu kishimo!»
15 Peturu anamúbwira: «Yugwo mugani, utulimbuulire
gwo.»
16 Yesu anamúshuvya: «Ka kiri na niinyu muki kubisirwi?
17 Ka mutayiji kwo ngiisi íbiri mu yingira mu kanwa, biri
mu yikira mu nda, bikabuli lyoka mu magala?

---

* **15:4 15.4** Kulyoka 20.12; Bukengeeze 5.16. † **15:4 15.4** Kulyoka 21.17; Balaawi 20.9. ‡ **15:9 15.8-9** Hisaaya 29.13.

18 «Halikago, ngiisi bya'bandu bagweti bagaadeta, byohe
biri mu lyoka mu mutima, byo binali mu bayulubaza.
19 Mu mutima gwo'mundu, mwo muli mu lyoka imitono
mibi, no'bwitani, no'bushule, no'bweruzi, no'buzimba,
ne'bibeesha, no'lugamba.
20 Byebyo, byo biri mu yulubazania! Si atangayulubaz-
ibwa, mbu bwo alya buzira kukaraba.»

Yesu akiriza Mukaanani-kazi umwana
(Mariko 7.24-30)

21 Yesu analyoka yaho, anagenda mu mbande ze'Tiiro na
ze'Sidooni.
22 Ne'yo munda, anahulukirwa kwo no'Mukaanani-kazi
muguma we'yo munda. Uyo mukazi, anayamiza: «E
Nahano, Mwana wa Dahudi, ungejeerere. Munyere wani,
agweti agalibuzibwa bweneene ne'kisigo.»
23 Haliko Yesu, ndaalyo igambo lyo akamúshuvya. Ha
nyuma, abigirizibwa baage banayiji múbwira: «Uyimulage
uyu mukazi. Mukuba agweti agabanda-banda ulubi inyuma
liitu.»
24 Naye, ti: «N'galungikwa mu Bahisiraheeri naaho, bwo
bakoli teeresiri nga bibuzi.»
25 Uyo mukazi anayiji fukama imbere lyage,
anamúyinginga: «E Nahano, undabaale maashi!»
26 Yesu, ti: «Bitakwiriiri ukuyabiira ibyokulya bya'baana,
mbu bikabulwe utubwa!»
27 Ulya mukazi, ti: «E Nahano, biri kwokwo. Haliko, kiri
no'tubwa tuli mu kizi lya ku biri mu tibuka ku tushasha twa
basheebuja!»
28 Yesu anamúshuvya: «E mukazi, ubwemeere bwawe,
buli bwa'kahebuuza! Ngiisi kwo uloziizi, kube kwo bi-
gaaba.» Ku kyekyo-kyekyo kyanya, ulya munyere wage
anayami kira.

Yesu akiza abalwazi bingi

29 Yesu analyoka yaho, anagenda agalenga ku ngombe
ye'nyaaja ye'Galilaaya. Ha nyuma, anateramira áhali
umugazi, anabwatala.
30 Abandu bingi bweneene banamúshololokera, ba-
namúleetera ibirema, ne'mbumi, no'tundende, ne'bimeme,
na'bandi balwazi bingi. Yabo booshi, ikyanya bâli kizi
biikwa mu magulu ga Yesu, anakizi bakiza.
31 Balya bandu booshi, mbu babonage kwokwo, ba-
nasoomerwa ngana! Mukuba, birya bimeme byâli kola
mu deta. Ne'birema no'tundende, bâli kola mu genda
bagolosiri. Ne'mbumi, zâli kola mu bona. Kyanatuma
bagakizi yivuga Rurema wa'Bahisiraheeri.

Yesu ayigusa abandu bihumbi bina
(Mariko 8.1-10)

32 Yesu anahamagala abigirizibwa baage, anababwira: «Yaba bandu booshi, nabayuvwirwa indengeerwa. Si keera bamala isiku zishatu tuliriinwi, batanahiiti byo bagaalya. Ndaloziizi ukubaseezera, banakoli shalisiri. Hali ikyanya ishali lyangakengeera lyabaholeza mu njira!»

33 Yabo bigirizibwa baage, ti: «Aahago! Mu lino ishamba lya tema-ndime, hayi ho twangalyosa ibyokulya byo'kuyigusa yaba bandu booshi kwoku?»

34 Yesu naye, ti: «Muhiitagi imikate inga?» Nabo, ti: «Tuhiiti imikate irinda, ne'bisara-ngege bigerwa naaho.»

35 Yabo bandu booshi, Yesu anababwira kwo babwatale haashi.

36 Anayabiira irya mikate irinda, na birya bisara-ngege. Ne'ri akatanga kongwa imwa Rurema, anabikoojola-koojola, anabiheereza abigirizibwa baage. Ne'ri bak-abiyabiira, banabagabulira byo.

37 Balya booshi, banalya bweneene, halinde banadadaarwa.

Balya bigirizibwa baage, ikyanya bakakuumania imisi-gala, yanayijuza ingega zirinda, nywe!

38 Na ábakalya, bâli riiri mwa'bashosi bihumbi bina, buzira kuharuura abakazi na'baana.

39 Iri Yesu akaba keera abaseezera, anashonera mu bwato, anagenda mu mbande ze'Magadaani.

16

Yesu ahuunwa ikyereso
(Mariko 8.11-13; Luka 12.54-56)

1 Abafarisaayona'Basadukaayo, banashubi yijira Yesu, banamúgeza, mu kumúhuuna ikyereso kye'kitangaaza ukulyoka mwi'gulu.

2 Yesu anabashuvya: «Ku kyanya kya'kabigingwe, muli mu deta: “Bwi'gulu liri kwo'mugushe, kusheezi bugaakya bwija.”

3 Haliko, ku kyanya kya shesheezi, muli mu deta: “Igulu likola kwo'mugushe, linakoli yulubiiri. Aaho! Zeene, invula igaania!”

«Ikyanya muli mu bona íbiri kwi'gulu, muli mu yami sobanukirwa na íbigaaba. Kundu kwokwo, mutagweti mugasobanukirwa ne'byereso bya mu zino siku!

4 Mwe bandu ba kino kibusi, mukoli bihuusiri, mutanat-waziizi ibya Rurema. Kundu mugweti mugahuuna ikyereso, si ndaakyo mugayerekwa, kítali kyekirya kye'mwa Yona

naaho!» Iri Yesu akayusa ukudeta kwokwo, anasiga booshi, anayigendera.

Isaama ya'Bafarisaayo, ne'ya'Basadukaayo
(Mariko 8.14-21)

5 Ikyanya abigirizibwa ba Yesu bakajabuka inyaaja, ba-
nayibagira ukutwala imikate.
6 Ha nyuma, Yesu anabakengula: «Mukizi yilanga
ne'saama ya'Bafarisaayo, ne'ya'Basadukaayo.»
7 Yabo bigirizibwa, banatondeera ukuganuuzania, ti:
«Íbitumiri adeta kwoku, bwo ndaayo mikate twaleeta.»
8 Yibyo bakadetaga, Yesu anabimenya, kyanatuma
agababwira: «Si ubwemeere bwinyu, buli buniini! Kituma
kiki muki gweti mugaganuuzania mbu mutahiiti imikate?
9 Si mutazi sobanukirwa! Ka mutaki kengiiri ngiisi kwo
balya bandu bihumbi bitaanu bakayiguta kwi'rya mikate
itaanu naaho? Aaho! Ikyanya mukakuumania imisigala,
ikayijuza ingega zinga?
10 Na balya bandu bihumbi bina nabo, ka mutaki kengiiri
ngiisi kwo bakayiguta kwe'rya mikate irinda naaho? Nabo
kwakundi, mukakuumania imisigala ngega zinga?
11 «Aaho! Yibyo nadeta, kutagi mutangamenya kwo bitali
hi'gulu lyo'mukate? Kwokwo, mukizi yilanga ne'saama
ya'Bafarisaayo, ne'ya'Basadukaayo!»
12 Leero, abigirizibwa baage banasobanukirwa kwo yago
magambo gaage, kutali kudeta mbu bakizi yilanga ne'saama
yo'kuheemya imikate. Si bakizi yilanga na'migirizo
ga'Bafarisaayo, na'ga'Basadukaayo.

Peturu adeta kwo Yesu ye Mwana wa Rurema
(Mariko 8.27-30; Luka 9.18-21)

13 Ikyanya Yesu akagenda mu mbande ze'Kahisariya
Firipi, anabuuzagya abigirizibwa baage: «Aaho! Abandu
bali mu deta kwo'Mwana wo'Mundu ali nyandi?»
14 Nabo, ti: «Baguma bali mu deta kwo uli Yohana
wo'kubatiiza. Na'bandi, kwo we Hiriya. Na'bandi, kwo uli
Yeremiya, kandi iri muguma wa mu baleevi.»
15 Yesu anashubi babuuza: «Halikago mwehe, mugweti
mugaadeta kwo ndi nyandi?»
16 Simooni Peturu anamúshuvya: «Wehe, we ulya
Masiya! Unali mwana wa Rurema úli mugumaana!»
17 Yesu anamúbwira: «E Simooni mugala Yona, uhiriirwi!
Yaga magambo, atali umundu úwakuyigulira go, si Daata
úli mwi'gulu.

18 Nakubwiraga kwo we Peturu.* Na ku yiri ibuye, kwo
ngayubakira ishengero lyani! Na lirya ishengero, Narufu
atanâye lisinde!
19 «Ngakuheereza inyiguzo zo'bwami bwa mwi'gulu.
Ngiisi byo ugalahiza hano mu kihugo, iri byalahizibwa na
mwi'gulu. Na ngiisi byo ugahanguula hano mu kihugo, iri
byahanguulwa na mwi'gulu.»
20 Haaho, Yesu anakengula abigirizibwa baage kwo hata-
gire mundu ye bagabwira kwo ye Masiya.

Yesu adeta kwo agaafwa, anazuuke
(Mariko 8.31–9.1; Luka 9.22-27)

21 Ukulyokera ku yikyo kyanya, Yesu anatondeera
ukumenyeesa abigirizibwa baage ku bweranyange kwo
bimúkwiriiri agende i Yerusaleemu. Analonge ya'malibu
mingi imwa'bashaaja, ne'mwa'bakulu ba'bagingi,
ne'mwa'bigiriza be'maaja, halinde anayitwe. Halikago,
ku lusiku úlugira izishatu, anazuuke.
22 Peturu anamúhengukana, anatondeera
ukumúkanukira, ti: «E Nahamwitu, yaga gooshi, Rurema
akubulize go! Gatâye kube kwo.»
23 Yesu anakebaanuka, anamúbwira: «E Shetaani, njaaga
ha butambi! Si ulyagagi kisiitazo imwani. Si ho wangayi-
toneesa ku bya Rurema, ugweti ugayitoneesa ku bya'bandu
naaho!»
24 Yesu anabwira abigirizibwa baage: «Umundu, iri
angalooza ukungulikira, akwiriiri ayilahire yenyene. Ee!
Abetule ikibambo kyage, abuli ngulikira.
25 «Umundu, iri angalooza ukukiza itwe lyage, ye gali-
teera. Haliko, iri angaliteera hi'gulu lyani, lyoki agalikiza.
26 Umundu, iri angalonga íbiri mu kihugo byoshi, anayi-
teere yenyene, bikagi byo agaaba ayunguka? Na biki byo
angatanga, lyo ayikiza? Si ndaabyo!
27 «Umwana wo'Mundu âye yije mu bulangashane bwa
Yishe, ali kuguma na'baganda baage, anahembe ngiisi
mundu, ukukulikirana na íbyâli kizi kola.
28 Namùbwira ukuli, kwo mu yaba ábayimaaziri hano,
baguma batagaafwa, bátazi bona Umwana wo'Mundu ag-
weti agayija mu bwami bwage.»

17

Yesu ahinduka ikikebe
(Mariko 9.2-13; Luka 9.28-36)

---

* **16:18 16.18** *Peturu* umugeeza gwi'ziina lyage: ibuye.

1 Iri hakalenga isiku ndatu, Yesu anayabiira Peturu, na
Yakobo, na Yohana mwene wabo Yakobo, anabateramana
ku kanywangi-nywangi ko'mugazi, áhayiheriiri.
2 Ne'ri bakaba keera bahika, Yesu anayami hinduka
ikikebe imbere lyabo. Amalanga gaage, ganalangashana
ngi'zuuba. Ne'mirondo yage, yanaba myeru pepeepe nga
mulengeerwe.
3 Lyeryo, banabona Musa na Hiriya bagweti bagaganuuza
Yesu.
4 Kwokwo, Peturu anahababa, ti: «E Nahamwitu, buli
bwija bwo tuli hano. Aaho! Iri wangalooza, nangayubaka
he'bitunda bishatu: kiguma kye'mwawe, ne'kindi kye'mwa
Musa, ne'kindi kye'mwa Hiriya.»
5 Iri Peturu akaba akiri mu deta, hi'gulu lyabo, hanahu-
lukira ikibungu, kyanabazinga. Kyâli riiri pee! Mu kirya
kibungu, mwanahuluka izu, lyanadeta kwokuno: «Uyu, ye
Mwana wani mukundwa! Ye mu nzimiisa. Aaho! Mukizi
múyuvwiriza!»
6 Balya bigirizibwa ba Yesu, mbu bayuvwagwe kwokwo,
banahuumirwa, banagwa buubi.
7 Yesu anabayegeera, anabahuma kwo, anababwira:
«Muyimukage, mutayobohe!»
8 Iri bakalabagania amasu, banabona Yesu akoli sigiiri
yenyene.
9 Ikyanya bakaba bakola mu manuka ku mugazi, Yesu
anabakomeereza, ti: «Yibi byo mwabona, hatagire ye mu-
gabibwira, halinde ukuhisa ku kyanya Umwana wo'Mundu
agaaba keera azuulwa mu bafwiri!»

Ikibuuzo hi'gulu lyo'kuyija kwa Hiriya

10 Abigirizibwa ba Yesu, banamúbuuza, ti: «Kituma kiki
abigiriza be'maaja bali mu deta kwo Hiriya akwiriiri atee
yija?»
11 Yesu, anabashuvya: «Biri ukuli kwo Hiriya akwiriiri
atee yija, agwanwe ategeka ibindu byoshi.
12 Namùbwiraga, kwo Hiriya keera akayija. Haliko,
abandu batanamúmenya, banamúgira nga ngiisi kwo bâli
loziizi. Kiri no'Mwana wo'Mundu naye, bagakizi múlibuza
kwakundi.»
13 Lyeryo, abigirizibwa ba Yesu banalonga ukumenya
kwo'yo ye ashuba mu baganuulira, ali Yohana wo'kubatiiza.

Yesu ayimula ikisigo kyo'bufukunyi mu mwana
(Mariko 9.14-29; Luka 9.37-43a)

14 Yesu na'bigirizibwa baage, iri bakagalukira áhali yabo
bandu bingi, mundu muguma anayiji fukama imbere lyage,

15 iri anamúbwira: «E Nahano, umwana wani alwaziri
ubufukunyi. Umúkejeerere maashi, bwo bumúkalaliiri
bweneene, halinde ali mu yitumbika mu muliro, kiri na mu
miiji.
16 N'gamúleetera abigirizibwa baawe, gira bamúkize,
shoobe!»
17 Yesu anabashuvya: «Mwe bandu ba kino kibusi, si
mutabiisiri Rurema kwo'bwemeere, munakoli bihuusiri!
Aahago! Tugayamanwa halinde mangoki? Nganakizi
mùgooyera, halinde mangoki? Ndeeteri uyo mwana!»
18 Ikyanya bakamúleetera ye, Yesu anakanukira ikisigo
íkyâli múliiri mwo. Kirya kisigo, kyanamúshaaga mwo,
anayami kira.
19 Ha nyuma, abigirizibwa ba Yesu banamúyijira
áhayiheriiri, banamúbuuza: «Kirya kisigo, kituma kiki
tutahasha ukukiyimula?»
20 Anashuvya, ti: «Ubwemeere bwinyu buki ryagagi
buniini. Namùbwira ukuli, kundu ubwemeere bwinyu
bwangaba buli buniini nga hibuto hye'haradaali, mwangab-
wira yugu mugazi: “Shaaga yaha, ugende haliira!” nagwo
gunahagende! Hatanabe ikindu kyoshi íkitangamùzigira.
[
21 Kuguma na yibyo, ikisigo mwene yiki, kitangayimulwa,
kútali ku njira yo'kuhuuna Rurema, no'kuyishalisa.]»

Yesu ashubi deta kwo agaafwa, anazuuke
(Mariko 9.30-32; Luka 9.43b-45)

22 Ikyanya Yesu âli riiri kuguma na'bigirizibwa baage i
Galilaaya, anababwira: «Umwana wo'Mundu agatangwa
mu maboko ga'bandu,
23 banamúyite. Kundu kwokwo, ku lusiku úlugira
izishatu, agazuuka.» Abigirizibwa baage, iri bakayuvwa
kwokwo, banajengeerwa bweneene!

Ukutanga ikitoolo hi'gulu lye'nyumba ya Rurema

24 Ikyanya Yesu na'bigirizibwa baage bakaba keera
bahika i Kaperinahumu, Peturu anayijirwa na ábâli kizi
genda bagatangiisa ikitoolo kye'fwaranga zibiri-zibiri,* gira
zigendi kola mu nyumba ya Rurema. Yabo bandu, ba-
namúbuuzagya: «Umwigiriza winyu naye, ka atagweti
agatanga ikitoolo kya mu nyumba ya Rurema?»
25 Peturu anabashuvya: «Ee! Ali mu kitanga.»

---

* **17:24 17.24** Ngiisi mushosi mu Bayahudi, ku ngiisi mwaka âli kizi tangiisibwa ifwaranga zibiri-zibiri ze'darakima zo'kukola mu nyumba ya Rurema. Yizo fwaranga zâli riiri za kuhemba umukozi ku siku zibiri.

Ikyanya Peturu akayingira mu nyumba, Yesu anaba ye gatangi múdesa, ti: «E Simooni, kuti kwo ubwini? Abaami ba mu kino kihugo, ikyanya bali mu tangiisa ikitoolo, ka bali mu tangiisa abandu baabo, kandi iri ibinyamahanga?»
26 Peturu, ti: «Bali mu tangiisa ibinyamahanga naaho.»

Yesu anamúbwira: «Kwokwo, abandu bo'bwami, batali mu tanga ikitoolo.
27 Kundu kwokwo, yaba bandu, tutaloziizi kwo tukizi bayagaza. Ku yukwo, utwalage igera iwa nyaaja, unalobe. Na ngiisi fwi yo ugatangi shibula, ugiyayule akanwa. Ugaabona mwe'kingorongoro íkigavuujwa mwe'darakima zina. Kirya kingorongoro, ubaheereze kyo, ku kitoolo kye'mwani, na kye'mwawe.»

18

Nyandi úkuliiri abaabo?
(Mariko 9.33-37; Luka 9.46-48)

1 Ku yikyo kyanya, abigirizibwa ba Yesu banamúyijira, banamúbuuza: «Mu bwami bwa mwi'gulu, nyandi úkuliiri abaabo?»
2 Yesu anahamagala umwana mwanuke, anamúyimangika ha kati kaabo.
3 Anababwira: «Namùbwira ukuli, iri mutangahinduka, munabe nga baana baanuke, mutâye yingire mu bwami bwa mwi'gulu!
4 Haliko, iri umundu angayibiika haashi, anabe ngo'yu mwana mwanuke, lyoki ye gaaba mukulu mu yubwo bwami.
5 Na kwakundi, iri angayegereza umwana mwanuke úli ngo'yu kwi'ziina lyani, iri nie ayegereza.»

Amigirizo hi'gulu lyo'kuhubiisania
(Mariko 9.42-48; Luka 17.1-2)

6 «Yaba baniini, bakoli nyemiiri. Aaho! Ho'mundu angahubiisagya muguma wabo, byangamúberiiri bwija ashwekerwe ulushyo mwi'gosi, anaholobezibwe mu kalingi ke'nyaaja.
7 Yayewe imwe'kihugo, hi'gulu lya íbigweti bigahubiisania! Ukuba ho, bigaaba ho. Halikago, yayewe imwo'mundu ye bigahuluka kwo!
8 «Ukuboko kwawe, kandi iri ukugulu kwawe, iri kwangakuhubiisa, ukutole, unakukabulire! Byangakuberiiri bwija ulonge ukuyingira ho ugaalama uli kirema, ho wangaba na'maboko gombi, kandi iri magulu gombi, unakabulwe mu muliro gwe'myaka ne'myakuula!

9 «Ni'su lyawe kwakundi, iri lyangakuhubiisa, ulijobole,
unalikabulire! Byangakuberiiri bwija uyingire ho ugaalama
uli ni'su liguma naaho, ho wangaba na'masu gombi, un-
alashwe mu muliro gwe'nakwere!»

Umugani gwe'kibuzi íkyâli teeresiri
(Luka 15.3-7)

10 «Yabo baniini, hatagirage muguma wabo ye mugagay-
iriza! Namùbwira kwa'baganda baabo bayamiri mwi'gulu,
bali imbere lya Daata. [
11 Na íbitumiri Umwana wo'Mundu akayija, gira ayiji kiza
ábateeresiri.]
12 «Aahago! Kuti mubwini? Umundu, iri angaba ali
ne'bibuzi igana, kiguma kinateereke, ka atangatee siga
yibyo makumi galimwenda na mwenda ku mugazi, gira
agendi looza kirya kiguma íkyateereka?
13 «Namùbwira ukuli, kwo kirya kibuzi, mango akibona,
agakishambaalira bweneene, ukuhima kwo ayamiri ali mu
shambaalira yibyo bibuzi makumi galimwenda na mwenda
íbitashubi teeresiri.
14 Kwo na kwokwo, na balya baniini, Daata úli mwi'gulu
ataloziizi kwo hagire kiri no'muguma wabo úgateereka.»

Íbikwaniini mu kuyerekeza úwakuhubira

15 «Mwene winyu, iri angakuhubira, ugendi múyerekeza,
muli mwe naye naaho. Ne'ri angakuyuvwa, iri mugashubi
yijibana.
16 «Haliko, iri atangakuyuvwa, ugendi leeta ugundi
mundu muguma, kandi iri babiri, gira lyo ngiisi igambo
litangirwe ubumasi bwa'bandu babiri, kandi iri bashatu.*
17 «Yabo nabo, iri atangabayuvwa, unagendi bwira
ishengero. Ne'ri atangayuvwa kiri ni'shengero, munakizi
múharuura nga mubuguza, kandi iri gundi mupagaani.»

Ubushobozi bwo'kushweka no'kushwekuula

18 «Namùbwira ukuli, kwo ngiisi byo mugalahiza hano
mu kihugo, iri byalahizibwa na mwi'gulu. Na ngiisi byo
mugahanguula mu kihugo, iri byahanguulwa na mwi'gulu.
19 «Namùbwiraga kandi, kwo mu kati kiinyu hano mu
kihugo, iri babiri bangayemerezania ku byo bagahuuna
Daata wa mwi'gulu, agabagirira byo.
20 Ngiisi ha'bandu babiri, kandi iri bashatu bagakizi ba
bakumaniri kwi'ziina lyani, naani haaho ngakizi beera mu
kati kaabo.»

Umugani gwo'mundu útakakogana

---

* **18:16 18.16** Bukengeeze 19.15.

21 Peturu anayijira Yesu, anamúbuuza: «E Nahamwitu,
mwene witu, iri angakizi mbubira, ngwiriiri nimúkoge
ubugira kanga? Ka halinde ubugira kalinda?»
22 Yesu anamúshuvya: «Nanga! Nakubwira kwo katali
yako kalinda naaho. Si yako kalinda ubugira makumi
galinda!
23 «Ubwami bwa mwi'gulu, twangabuyerekana ku mu-
gani gwo'mwami muguma, úkalooza kwa'bakozi baage
bamúmenyeese umuharuuro gwe'bindu byage.
24 Uyo mwami, iri akatondeera ukubahamagala, muguma
analeetwa imbere lyage. Âli múliiri mu mwenda
gwe'fwaranga ízangagula ibinoono bye'ngaavu.†
25 «Uyo mukozi, iri akagiraga mbu aguyishule,
anayabirwa lwoshi-lwoshi. Kyanatuma ulya nahamwabo
agaadeta kwo aguliisibwe, kuguma na mukaage, na'baana
baage, na ngiisi bindu byo âli gweti, halinde lyo'mwenda
guyishulwa.
26 «Uyo mukozi, anafukama, anamúyigonga, ti: “E
maashi nahamwitu! Unyigenderere! Ngakuyishula ibindu
byawe byoshi.”
27 Ulya nahamwabo, anamúyuvwirwa indengeerwa,
anamúhebera umwenda gwoshi, anamúhanguula kwo
agende.
28 «Ulya mukozi, mbu ahulukage, anahumaanana
no'wabo mukozi, úwâli múliiri mu mwenda gwe'fwaranga
ízangagula ingaavu nguma naaho.‡ Anayami mútakamira,
anamúbwira: “Nyishula ibindu byani!”
29 «Uyo wabo mukozi, anafukama imbere lyage,
anamúyigonga, ti: “Unyigenderere maashi! Ngakuyishula
ibindu byawe.”
30 Kundu kwokwo, ulya wabo analahira, anagendi
múshwekeesa mu nyumba ye'mbohe, anabeere mwomwo,
halinde ukuhisa ku kyanya agayishula.
31 «Abaabo bakozi, iri bakabonaga íbyakoleka, bana-
garwa, banagendi menyeesa byoshi imwa nahamwabo.
32 «Nahamwabo, mbu ayuvwe kwokwo, anatumira uyo
mukozi, anamúbwira: “Si uli mukozi mubi! Ikyanya
ukanyigonga kwo ngukejeerere ku mwenda gwani,
nanakuhebera gwo lwoshi!
33 Aahago! Ka naawe utashubi kwiriiri ukukejeerera
uwinyu mukozi, nga kwo naani ndámali kukejeerera?”
34 «Ulya nahamwabo, anayishoza, anadeta kwo'lya
mukozi mubi alashwe mu nyumba ye'mbohe, anabeere

† **18:24 18.24** Mu kigiriki, bihumbi ikumi bye'talanda. ‡ **18:28 18.28** Mu kigiriki, dinaari igana.

mwomwo, halinde ukuhisa ku kyanya agayishula ibindu
byoshi.»
35 Yesu anashubi deta: «Na niinyu, kwokwo kwo Daata úli
mwi'gulu agamùgira, iri ngiisi muguma winyu atangakizi
koga mwene wabo ku mutima gwage gwoshi.»

19

Hatagire úgayimula mukaage
(Mariko 10.1-12)

1 Ikyanya Yesu akayusa ukudeta kwokwo, analyoka i
Galilaaya, anagenda mu poroveesi ye'Buyahudi, i kajabo
ko'lwiji Yorodaani.
2 Abandu bingi bweneene, bâli kizi genda bamúkulikiiri.
Na mu kati kaabo, ngiisi ábâli lwaziri, anakizi bakiza.
3 Abafarisaayo baguma banamúyijira, banagira mbu
bamútebe, ti: «Ko'mundu ahangwirwi ne'maaja kwo ay-
imule mukaage ku ngiisi igambo?»
4 Yesu anabashuvya: «Aaho! Ka mutazi soma mu
Mandiko Meeru kwa'bandu ku ndondeko, Rurema ak-
ababumba mushosi no'mukazi?*
5 Anashubi deta: "Yibyo, byo bitumiri umushosi agaasiga
yishe na nyina, anayibiike ku mukaage. Na bombi banabe
bakola magala maguma.†"
6 Ee! Bali mu ba bataki ryagagi babiri, si bakola muguma!
Ku yukwo, ngiisi bo Rurema keera akabiika kuguma, hataki
gire umundu úgashubi bahandula!»
7 Yabo Bafarisaayo, banashubi buuza: «Aaho! Kituma
kikagi Musa akahanguula umushosi kwo angaheereza
mukaage amaruba go'kumúlahira, abuli múyimula?»
8 Yesu anabashuvya: «Íbikatuma Musa agamùhanguula
kwo mukizi yimula bakiinyu, bwo mwâli kizi yumya
imitima yinyu. Haliko, kutali kwo byâli riiri ku ndondeko.
9 Namùbwira kwe'ri umundu angayimula mukaage,
buzira kumúgwata ku bushule, anagendi yanga ugundi, iri
ashuleha.»
10 Abigirizibwa baage, ti: «Iri byangabiiri biri kwokwo
imwo'mushosi na mukaage, kiziga ukutayanga, kwo
kukulu!»
11 Yesu anabashuvya: «Yiri igambo, batali abandu
booshi ábangalihasha, si ngiisi naaho bo Rurema ali mu
shoboleesa.
12 Bandu baguma batashobwiri ukuyanga, bwo bak-
abutwa kwokwo. Abandi, batali mu yanga, bwo bakatun-
gulwa. Kiri na'bandi, batali mu yanga hi'gulu lyo'bwami

---

* **19:4 19.4** Ndondeko 1.27. † **19:5 19.5** Ndondeko 2.24.

bwa mwi'gulu. Aaho! Ngiisi úshobwiri ukuyakiira yiri igambo, aliyakiirage!»

Yesu agashaanira abaana baanuke
(Mariko 10.13-16; Luka 18.15-17)

13 Abandu banaleetera Yesu abaana baanuke, gira ababiike kwa'maboko, anabahuunire imwa Rurema. Abigirizibwa baage, mbu babonage kwokwo, banabakuumira, ti: «Shaagi!»
14 Kundu kwokwo, Yesu anababwira, ti: «Yabo baana baanuke, mubaleke banyijire, mutanakizi bahangirira. Si ngiisi ábali mu ba nga yaba, boohe bo beene ubwami bwa mwi'gulu!»
15 Iri Yesu akayusa ukudeta kwokwo, anabiika yabo baana kwa'maboko, anabagashaanira. Ha nyuma, anayigendera.

Umugale muguma ayiji hanuusa Yesu
(Mariko 10.17-31; Luka 18.18-30)

16 Musore muguma, gwanayijiraga Yesu, gwanamúbuuza: «E Mwigiriza, ngwiriiri ngire biija biki, halinde lyo ndonga ukulama imyaka ne'myakuula?»
17 Yesu anagushuvya: «Kituma kiki wambuuza hi'gulu lye'biri biija? Si ndaaye mwija, átali Rurema naaho! Iri wangalooza ukuyingira ho ugaalama, ukizi simbaha imaaja zaage.»
18 Yugwo musore, ti: «Imaaja zihi?» Yesu, ti: «Utakizi yitana! Utanakizi shuleha. Utanakizi zimba. Utanakizi besherana.
19 Unakizi simbaha yisho na nyoko.‡ Unakizi kunda umutuulani wawe, nga kwo uyikuuziri wenyene.§»
20 Yugwo musore, ti: «E waliha, yizo maaja zooshi, nyamiri ngweti ngazisimbaha. Aaho! Biki byo ngi buziri?»
21 Yesu, ti: «Iri wangalooza ukutungaana lwoshi, ugendi guliisa ngiisi byo ugweti. Ne'byo ugabilonga kwo, ubigabulire abakeni. Kwokwo, lyo ugaaba ukoli bikiirwi ikihinda mwi'gulu! Ee! Lyoki, ukabuli yiji ngulikira.»
22 Gulya musore, mbu guyuvwe kwokwo, gwanalyoka yaho gukoli jengiirwi. Mukuba, gwâli gweti ibindu bingi bweneene.
23 Yesu anabwira abigirizibwa baage kwokuno: «Namùbwiraga, kwo'mugale ukuyingira mu bwami bwa mwi'gulu, biri bikayu bweneene.
24 Umugale, ho angayingira mu bwami bwa Rurema, bivwarusiri imwe'ngamiya ukusheshera mu butule bwe'nanda.»

---

‡ **19:19 19.19** Kulyoka 20.12-16; Bukengeeze 5.16-20. § **19:19 19.19** Balaawi 19.18.

25 Yago magambo, ganasoomeza abigirizibwa bweneene,
banadeta: «Aaho! Nyandagi úwangaki kizibwa?»
26 Yesu anabalola kwo, anababwira: «Lirya igambo,
imwa'bandu litangaziga. Haliko imwa Rurema, byoshi
biziziri!»
27 Peturu anamúbwira: «Lolaga! Keera tukasiga byoshi,
twanakukulikira. Aaho! Biki byo tugalonga?»
28 Yesu anabashuvya: «Namùbwira ukuli, kwe'kyanya
ibindu byoshi bigaaba bikola bihyahya, no'Mwana
wo'Mundu anabe abwatiiri ku kitumbi kyage
kyo'bulangashane, lyo na niinyu mugaaba mukoli bwatiiri
ku bitumbi ikumi na bibiri. Mugakizi twa imaaja
za'Bahisiraheeri, kwo iri milala ikumi ni'biri!
29 «Umundu, iri angaba asiga inyumba hi'gulu lyani,
kandi iri asiga beene wabo, kandi iri baali baage, kandi iri
yishe, kandi iri nyina, kandi iri baana baage, kandi iri ndalo,
uyo, ku ngiisi byo akasiga, agayakiira ubugira kali igana. Na
ha nyuma, analonge ukulama imyaka ne'myakuula!
30 Abingi, kundu baki ryagagi ba mbere buno, bagayiji
ba be'nyuma. Na ábakiri be'nyuma buno, bagayiji ba
be'mbere.»

20

Umugani gwo'kuhembwa kwa'bakozi

1 Yesu anashubi deta: «Ubwami bwa mwi'gulu,
twangabuyerekana ku mugani gwa mwene indalo
ye'mizabibu. Uyo mundu, akahuluka shesheezi kare-kare,
gira agendi biika abakozi mu ndalo yage.
2 Anayemeera kwo agahemba ngiisi muguma wabo
ulufwaranga luguma-luguma lwe'dinaari* ku mulege-rege,
anabuli batuma mu ndalo.
3 «Iri hakaba ku musasa, anashubi huluka, anabona
abandu banangariiri mu kaguliro,
4 anababwira: “Na niinyu, mugendi kola mu ndalo yani!
Ngamùhemba ngiisi íbimùkwaniini.”
5 Kwokwo, nabo, banagenda. Ne'ri hakaba kakola
kalenge-renge, anashubi hulukaga, mu kuyohereza abandi
bandu mu ndalo yage. Anagira kwokwo-kwokwo, na ku
kyanya izuuba lyâli mali hengama.
6 «Ne'ri hakaba kakola kabigingwe, anashubi huluka,
anabona abandi bayimaaziri, anababuuza: “Kituma kikagi
mwashiiba munangariiri yaha?”
7 Nabo, ti: “Ndaaye úwatubiika mu mukolwa.” Anabab-
wira: “Na niinyu, mugendi kola mu ndalo yani!”

* **20:2 20.2** *ulufwaranga luguma-luguma lwe'dinaari* lwâli riiri lwa kuhemba umukozi ku mulege-rege.

8 «Iri hakaba kakola kahuuna-huuna, mwene indalo
anabwira umwimangizi we'mikolwa yage, ti: “Ufulusagye
abakozi! Na mu kubahemba, utondeerere ku bazinda,
unayukize ku bataazi.”
9 «Balya bakozi ábakatumwa mu ndalo kabigingwe,
banayija. Ngiisi muguma wabo, anahembwa ulufwaranga
luguma-luguma lwe'dinaari.
10 «Balya ábakazinduka mu ndalo, iri nabo bakayi-
jaga, banaba no'mulangaaliro kwo boohe, bagahaabwa
ibye'ngingwe. Haliko nabo kwakundi, ngiisi muguma
wabo, anahembwa lwolwo lufwaranga luguma-luguma
lwe'dinaari.
11 «Mbu baziyakiirage, e! Banatondeera ukulukumbira
mwene indalo, ti:
12 “Yaba wazindi biika mu mukolwa, si bakola kihe
kiguma naaho! Wanatuyumaania imbembo, twe twashiiba
tugweti tugahimbuka ku kirugu-rugu ki'zuuba!”
13 «Ulya mwene indalo anashuvya muguma wabo, ti:
“E mwira! Ndakugunga. Si twalagaana kwo ugakolera
ulufwaranga luguma lwe'dinaari!
14 Yabiira ulufwaranga lwawe yulu, ugende! Yibi
nakuhemba, nasiima kwo bibe byo ngahemba no'yu ye
nabiika ubuzinda.
15 Aaho! Ka ndahangwirwi ukukoleesa ibindu byani nga
ngiisi kwo ndoziizi? Kandi, ka wagwatwa no'bulire, bwo
ngweti ngahaana bweneene?”»
16 Yesu anashubi deta: «Abingi ábaki ryagagi be'nyuma,
bagayiji ba be'mbere. Na ábakiri ba mbere, bagayiji ba
be'nyuma.»

Yesu adeta ubwa kashatu ngiisi kwo agaafwa
(Mariko 10.32-34; Luka 18.31-34)

17 Ikyanya Yesu akaba akola mu njira yo'kuzamuukira i
Yerusaleemu, anahengukana balya bigirizibwa baage ikumi
na babiri, anababwira:
18 «Lolagi! Tukola mu zamuukira i Yerusaleemu.
Ne'yo munda, Umwana wo'Mundu agatangwa mu bakulu
ba'bagingi, na mu bigiriza be'maaja. Bagamútwira
ulubaaja lwo'kuyitwa,
19 babuli mútanga mu bapagaani. Yabo bapagaani,
bagamútyoza, banamúkubule ingoni, babuli múyitira ku
kibambo. Kundu kwokwo, ku lusiku úlugira izishatu,
agazuuka.»

Bagala Zebedaayo baloogezibwa ubukulu
(Mariko 10.35-45)

20 Muka Zebedaayo, anayija na bagala baage, anayiji
fukama imbere lya Yesu, gira amútabaaze.
21 Yesu anamúbuuza: «E maawe, biki byo uloziizi?» Naye,
ti: «E waliha, yaba baana baani kwo bali bombi, udete kwo
babe bo bagabwatala ha butambi lyawe mu bwami bwawe,
muguma uluhande lwe'lulyo, no'gundi lwe'lumosho.»
22 Yesu anashuvya: «Yibi byo mugweti mugambuuna,
mutabiyiji! Aaho! Ka mugaahasha ukunywa ku rusoozo
lwa'malibu lwo nganywera kwo?» Nabo, ti: «Ee! Tugaa-
hasha!»
23 Yesu anababwira: «Lulya rusoozo, ukulunywera kwo,
mugalunywera kwo! Haliko, ukubwataza abandu uluhande
lwani lwe'lulyo, kandi iri ulwe'lumosho, ndali nie gakyula.
Si ngiisi ábagabwatazibwa ho, Daata keera akagwanwa
abategeka.»
24 Abaabo bigirizibwa ikumi, mbu bayuvwagwe ngiisi
kwo bagala Zebedaayo bahuuna Yesu, banabona buligo
bweneene!
25 Yesu, anabahamagala booshi kuguma, anababwira:
«Muyiji kwo mu bapagaani, abatwali bagweti bagakambali-
rana, banali mu twirana imaaja ku kanyaaro.
26 Haliko mwehe, kutabe kwo bigaaba imwinyu! Si
mu kati kiinyu, iri umundu angalooza kwo abe mukulu,
akwiriiri akizi ba mukozi winyu.
27 Ne'ri angalooza ukuba uwa mbere, akizi ba muja
winyu.
28 Kiri no'Mwana wo'Mundu naye, ukuyija kwage, kutâli
mbu lyo akizi kolerwa. Si akayija, gira lyo akizi kolerana,
akanayitange ayitwe, halinde aguluule abandu bingi.»

Yesu ahumuula imbumi zibiri
(Mariko 10.46-52; Luka 18.35-43)

29 Yesu na'bigirizibwa baage, banalyoka mu kaaya
ke'Yeriko. Abandu bingi bweneene, banagenda
bamúkulikiiri.
30 Na ku butambi bwe'njira, kwâli bwatiiri imbumi zibiri.
Yizo mbumi, mbu ziyuvwe kwo Yesu ye kola mu lenga,
zanakizi yiberekaania kwi'zu, ti: «E Nahano, Mwana wa
mwami Dahudi, utukejeerere, maashi!»
31 Yizo mbumi, abandu banazikanukira kwo zihulike.
Haliko zanakaviiriza ukuyamiza bukayu, ti: «E Nahano,
Mwana wa Dahudi, utukejeerere, maashi!»
32 Yesu anayimanga, anazihamagala. Ne'ri zikayijaga,
anazibuuza: «Biki byo muloziizi nimùgirire?»
33 Nazo, ti: «E Nahano, tuloziizi amasu giitu gahu-
muulwe.»

34 Yesu mbu ayuvwagwe kwokwo, anaziyuvwirwa indengeerwa, anazihuma ku masu. Lyeryo, amasu gaazo ganayami humuuka, hwaa! Zanagenda zikulikiiri Yesu.

21

Abandu bashambaalira Yesu ku kisegengo
(Mariko 11.1-11; Luka 19.28-40; Yohana 12.12-19)

1 Yesu na'bigirizibwa baage, iri bakaba keera bayegerera
i Yerusaleemu, banahika mu kaaya ke'Betefaage, ku Mugazi
gwe'Mizehituuni. Yesu anatuma babiri baabo,
2 anababwira: «Mugende mu kaliira kaaya ákali imbere
liinyu. Mugagwana mwo punda no'mwana wage, bali bash-
weke. Yabo bapunda, mubashwekuule, munabandeetere!
3 Ne'ri umundu angamùbuuza hi'gulu lyabo, mu-
namúshuvye, ti: “Nahamwitu akola ni'goorwa lyabo.”
Lyeryo, uyo mundu agamùheereza bo.»
4 Yibyo byoshi, kwokwo kwo bikanaba, gira lirya igambo
likolekage, lyo'muleevi âli mali gwanwa adeta kwokuno:
5 «Mubwire abandu ba mu kaaya ke'Sayuni:
“Lolagi! Mwami winyu ali mutuudu,
agweti agamùyijira ashoniri ku punda.
No'yo punda, akiri mwanuke.*”»
6 Yabo bigirizibwa ba Yesu bombi, banagendi gira nga
ngiisi kwo bakabwirwa.
7 Ne'ri bakamúleetera uyo punda, kuguma no'mwana
wage, banabayaja kwe'mirondo. Yesu anabwatala hi'gulu
lyayo.
8 Iri Yesu akaba akola mu genda, abandu bingi bweneene
banakizi yaja imirondo yabo mu njira. Na'bandi, banakizi
vuna amatavi ge'biti, banakizi gayaja haashi.
9 Balya bandu booshi, bâli gweti bagakunga Yesu imbere
ne'nyuma, iri banabanda akabuuli, mu kumúyikumba
kwokuno:
«Awi yiyi yiyi! Umwana wa mwami Dahudi, akizi huuz-
ibwa!
Anakizi gashaanirwa, bwo ayija kwi'ziina lya Nahano!†
Ee! Akizi huuzibwa, bwo ali hi'gulu lya byoshi!»
10 Iri Yesu akaba keera ayingira i Yerusaleemu, akaaya
kooshi kanaba mwa'kamburugu. Abandu banakizi buuza-
nia: «Nyandagi uyu?»
11 Yabo bandu ábâli shololokiiri yaho, banashuvya:
«Uyu ye Yesu. Ali muleevi we'Nazareeti, mu poroveesi
ye'Galilaaya.»

---

* **21:5 21.5** Zakariya 9.9. † **21:9 21.9** Zaburi 118.26.

Yesu ayimula abadandaza mu nyumba ya Rurema
(Mariko 11.15-19; Luka 19.45-48; Yohana 2.13-22)

12 Yesu anayingira mu bululi bwe'nyumba ya Rurema. Ne'ri akagwanaga abandu bagweti bagadandaliza mwo, na ábâli kizi gula, anatondeera ukubayimula! Anasandaaza utushasha twa ábâli kizi kaburania ifwaranga, kiri ne'bitumbi bya ábâli kizi dandaza amahumba.
13 Balya booshi, anababwira kwokuno: «Biyandisirwi mu Mandiko Meeru: “Inyumba yani, igakizi buuzibwa nyumba ya'mahuuno.‡” Si mwehe, keera mwagihindula kabisho ka'banyazi!»
14 Yaho mu nyumba ya Rurema, Yesu anayijirwa ne'mbumi, ne'birema. Ne'kyanya bakamúyijiraga, anabakiza.
15 Ikyanya Yesu âli gweti agaagira ibitangaaza mu nyumba ya Rurema, abaana banakizi banda akabuuli, ti: «Awi yiyi yiyi! Umwana wa Dahudi, ahuuzibwe!» Yago miivuge, ikyanya abakulu ba'bagingi bakagayuvwa, bali kuguma na'bigiriza be'maaja, banagarwa bweneene.
16 Banabuuza Yesu: «Ka utayuvwiti ngiisi kwo yaba baana bagweti bagaadeta?»
Yesu anabashuvya: «Ee ma! Mbayuvwiti. Na niinyu, ka mutazindi soma mu Mandiko Meeru áhayandisirwi kwokuno:
“Keera wayigiriza abaana baanuke, no'tulenge,
ngiisi kwo bagakuyivuga§”?»
17 Yabo bakulu, Yesu anabasiga yaho, anagendi laala mu kaaya ke'Betaniya.

Yesu adaaka ikiti kyo'mutiini
(Mariko 11.12-14, 20-24)

18 Iri bukakya, ku kyanya Yesu âli kola mu galukira i Yerusaleemu, anashalika.
19 Na ku butambi bwe'njira, anabona ikiti kyo'mutiini. Haliko, iri akakiyegeera, ndaabyo byo akakigwana kwo, ha nyuma lye'bihunda naaho. Kirya kiti, Yesu anakibwira: «E kiti, hataki gire ibitumbwe byo wâye ki tongeke.» Lyeryo, kirya kiti kyanayami yumaguka.
20 Balya bigirizibwa ba Yesu, mbu babonage kwokwo, banasoomerwa bweneene, banamúbuuza: «Kuti kwo yiki kiti kyo'mutiini kyayami yuma kwoku?»
21 Yesu anabashuvya: «Namùbwira ukuli, kwe'ri mwangabiika Rurema kwo'bwemeere, mutanabe ne'mbuzimbuzi, na niinyu mwangakizi gira nga kwoku nagira ku yiki kiti kyo'mutiini. Kiri na yugu mugazi kwakundi, iri

‡ **21:13 21.13** Hisaaya 56.7. § **21:16 21.16** Zaburi 8.2.

mwangagubwiraga, ti: “Ugendi yihongoleka mu nyaaja”,
gugayami yidulumbika mwo!
22 Ee ma! Iri mwangabiika Rurema kwo'bwemeere, ngiisi
byo mugamúhuuna, agamùheereza byo!»

Yesu abuuzibwa hi'gulu lyo'buhanguulwe
(Mariko 11.27-33; Luka 20.1-8)

23 Yesu, anashubi yingira mu nyumba ya Rurema.
Ne'kyanya akaba akola mu yigiriza mwa'bandu, hanay-
ija abakulu ba'bagingi, na'bashaaja ba'Bayahudi, ba-
namúbuuza: «Ewe! Bino byo ugweti ugaagira, wabigira
ku buhanguule buki? Nyandagi úkakuheereza bwo?»
24 Yabo bakulu, Yesu anabashuvya: «Naani, namu
mùbuuza igambo liguma. Iri mwanganjuvya, naani
ngamùmenyeesa ubuhanguule bwo ndi mu gira mwo yibi.
25 Aaho! Kulya kubatiiza kwa Yohana, ka kukalyoka
mwi'gulu, kandi iri mu bandu?»
Balya bakulu banahanuusania: «E balya, iri twangashu-
vya kwo kukalyoka mwi'gulu, agatubuuza: “Aahago! Ki-
tuma kiki mutakamúyemeera?”
26 Ne'ri twangashuvya kwo mu bandu, twangakengeera
twayanga ulubaaja. Mukuba, yaba booshi, bali na'kasiisa
kwo Yohana âli riiri muleevi.»
27 Kyanatuma bagashuvya, ti: «Tutayiji.» Yesu naye,
ti: «Naani, ubuhanguule bwo ngweti ngaagira mwo yibi,
ndagamùmenyeesa bwo.»

Umugani gwo'mwana mutengu, na úkasimbaha

28 Yesu anashubi deta kwokuno: «Kuti mutoniri? Hâli
riiri mushosi muguma úwâli riiri na bagala babiri. Uyo
mushosi, anagendi bwira ifula: “E mwana wani! Zeene,
ugendi shiiba ugaakola mu ndalo ye'mizabibu.”
29 Iyo fula, yanatee lahira. Haliko ha nyuma, yanayishun-
gula, yanagendi kola.
30 «Ha nyuma, yishe anagendi bwira mulumuna wage
gaago-gaago magambo. Uyo wa kabiri, anadeta: “E waliha!
Ngagenda!” Haliko yehe, atanagenda.
31 «Aahago! Mu yaba bombi, nyandi úkagira ngiisi kwo
yishe aloziizi?» Nabo, ti: «Irya fula.» Yesu anababwira:
«Namùbwira ukuli, kwa'babuguza, na'bashule, bo bagweti
bagayingira mu bwami bwa Rurema imbere liinyu.
32 Mukuba, ikyanya Yohana akamùyijira, gira ay-
iji mùyereka íbikwaniini imbere lya Rurema, mu-
tanamúyemeera. Halikago, ababuguza na'bashule, boohe,
bakamúyemeera! Yibyo byoshi, kundu mwâli koli
bibwini, haliko mutanatwikira ku byaha biinyu, mbu
mumúyemeere.»

Umugani gwa'bahiizi babi
(Mariko 12.1-12; Luka 20.9-19)

33 Yesu anashubi babwira kwokuno: «Muyuvwirize
ugundi mugani. Hâli riiri mundu muguma úkabyala
indalo yage mwe'mizabibu. Uyo mundu, anagizungulusa
ikyogo, anagihumba mwe'kishimo kyo'kukizi kandira mwo,
anagiyubaka na mwe'kitunda kya'balaazi íkishuumiri. Ha
nyuma, anagitiiza abahiizi, anabalamira i mahanga.
34 «Isiku zo'kuyimbula, iri zikahika, anatuma abakozi
baage imunda yabo bahiizi, gira bagendi múleetera ugwage
mutuli.
35 Haliko, yabo bahiizi banabagwata. Muguma, ba-
namúlimbagula. No'gundi, banamúyita. Ugundi naye,
banamúvurumika amabuye.
36 «Uyo mwene indalo anashubi batumira abandi bakozi.
Boohe, bâli riiri bingi ukuhima balya bo atátumiri. Yabo
bandi nabo, banabagirira buligo, nga kwokulya bakagira
aba mbere.
37 «Iri hakatama, ulya mwene indalo anabatumira mugala
wage yenyene, iri anayidesa: “Uyu, ye mugala wani. Yeki,
bagamúsimbaha!”
38 «Halikago, balya bahiizi mbu balangiize ulya mwana,
banahwehwetezania: “Si uliira, ye gahyana ibindu bya
yishe! Aaho! Mugire tumúyite, gira tukabe twe tugabisigala
mwo!”
39 Ulya mwana, banamúfyedekania, banamútwala in-
yuma lye'ndalo, banamúyita.»
40 Yesu anababuuza: «Aahago! Balya bahiizi, ikyanya
mwene indalo agabalamuka, kuti kwo agabagira?»
41 Na wa nabo, ti: «Balya banakuhambwa, agabayo-
gogoza, anabuli bayita! Ne'yo ndalo yage, anagitiize abandi
bahiizi, gira bakakizi múheereza ugwage mutuli ku kyanya
kyagwo.»
42 Yesu anashubi babwira: «Ka mutazindi soma mu
Mandiko Meeru, áhayandisirwi kwokuno:
“Ibuye lya'buubasi bakalahira,
lyeryo lyo ligweti ligakania akagongo ko'lutaliro.
Nahano, ye kagira kwokwo,
kunali kwa'kahebuuza imwitu!*”
43 «Namùbwiraga, kwo'bwami bwa Rurema, mu-
gabuyabiirwa, bunahaabwe abandi ábagayerekana ibi-
tumbwe byabwo. [
44 Na lirya ibuye, iri umundu angaligwa kwo, agavu-
nika buhoojo-hoojo. Ne'ri lyangamútibukira kwo, lig-
amúhotamya.]»

---

* **21:42 21.42** Zaburi 118.22-23.

45 Iyo migani, ikyanya Yesu akagitwira abandu, Aba-
farisaayo na'bakulu ba'bagingi banagiyuvwa, banayami
menya kwo bo bagitwibwa.
46 Kyanatuma bagalooza ubulyo bwo'kuyami múgwata.
Haliko, bâli yobohiri, bwo yabo bandu bâli bingi, banâli
bwini Yesu kwo ali muleevi.

22

Umugani gwa ábakagayiriza umulaali
(Luka 14.15-24)

1 Yesu anatwira abandu igindi migani kwokuno:
2 «Ubwami bwa mwi'gulu, twangabuyerekana ku mugani
gwo'mwami muguma, úkategekera umugala ubuhya.
3 Uyo mwami anatuma abakozi baage imwa
ábakalaalikwa, bagendi babwira kwo bayijage ku buhya.
Haliko yabo balaalikwa, ikyanya bakayuvwa, banatenguha.
4 «Uyo mwami anatuma abandi bakozi, ti: "Yabo bo
n'galaalika, mugendi babwira: Lolagi, maashi! Keera
nabaaga ishuuli zaani, kiri ne'nyana ízidehiri! Buno,
byoshi bikola ibiringiini. Aaho! Muyijage ku buhya!"
5 «Kundu kwokwo, balya balaalikwa batanatwaza.
Muguma, anayigendera iwa ndalo yage, no'gundi iwa
kudandaza.
6 Ábâli sigiiri, banagwata yabo bakozi baage, banabafuti-
iriza, babuli bayita.
7 «Ulya mwami, mbu abonage kwokwo, anashavura bwe-
neene, anayami tuma abasirikaani baage, bagendi minika
balya biitani, banajigiivye na'kaaya kaabo.
8 «Ha nyuma, mwami anabwira abakozi baage:
"Ibyokulya byo'buhya, bikola nganda-nganda. Si balya
bo n'galaalika, batâli kwaniini kwo babuyije kwo.
9 Aaho! Mulunguule mu mashangaaniza! Na ngiisi bo
mugagwana mwo, mubabwire kwo bayijage."
10 «Balya bakozi, banagenda mu njira. Na ngiisi bo
bakakizi gwana mwo, ababi na'biija, banakizi baleeta,
halinde iyo nyumba yo'buhya yanayijula.
11 «Ulya mwami anayingiraga mu nyumba, gira
abone ábakayiji shambaalira ubuhya. Haaho, anabona
mwo'mundu muguma, útayambiiti imirondo yo'buhya,
12 anamúbuuza: "E mwira! Kuti wayingira muno,
utanayambiiti imirondo yo'buhya?" Uyo mundu anati-
baalirwa, anabula byo agaadeta.
13 «Ulya mwami anabwira abakozi baage: "Uyu mundu,
mumúkone amagulu na'maboko, munamúvugumule ha

mbuga mu kihulu! Agakizi bululuka, iri anakizi shya amiino.”
14 «Kwokwo, ábakalaalikwa, balyagagi bingi. Haliko
ábakatoolwa, boohe, bali bagerwa naaho.»

Ikibuuzo hi'gulu lyo'kurambulira imwa Kahisaari
(Mariko 12.13-17; Luka 20.20-26)

15 Yabo Bafarisaayo, banashaaga yaho, banagendi yiga
ngiisi kwo bangagwakiza Yesu ku byo agaadeta.
16 Banamútumira abigirizibwa baabo, kuguma na'bandu
ba mwi'banga lya Heroode, banagira mbu bayiji mútata, ti:
«E Mwigiriza, tuyiji kwo uli mundu wo'kuli, na kwo uli mu
yigiriza ibya Rurema mu kati ko'kuli. Ndaanaye mundu ye
uyobohiri, utanagweti ugakangwa no'bukulu bwo'mundu
yeshi.
17 Aahago! Utubwire ngiisi kwo ubwini. Ka tukwiriiri
tukizi rambulira imwa Kahisaari, kandi iri nanga?»
18 Balya Bafarisaayo, Yesu anayami menya kwo baloziizi
ukumúhendereza. Kyanatuma agabashuvya: «Si mulya-
gagi balyalya! Aaho! Kituma kiki mugweti mugandenga
mwo?
19 Nyereki ulufwaranga lwo muli mu tanga ku murambu.»
Iri bakamúleetera lwo,
20 anababuuza: «Iyi njusho íri kwo, na yiri iziina, biri bya
nyandi?»
21 Nabo, ti: «Biri bye'mwa Kahisaari.»
Yesu ti: «Aahago! Mukizi heereza Kahisaari ibye'mwage.
Na Rurema naye, mukizi múheereza ibye'mwage.»
22 Yabo bakulu, iri bakayuvwa ngiisi kwo Yesu abashuvya,
banasoomerwa bweneene! Banamúsiga yaho, banayigen-
dera.

Ikibuuzo hi'gulu lyo'buzuule
(Mariko 12.18-27; Luka 20.27-40)

23 Ku lwolwo lusiku, Abasadukaayo baguma banayijira
Yesu. (Bo bâli kizi lahira kwo abafwiri batagazuuka.)
Banamúbuuza:
24 «E Mwigiriza, Musa akasiga atubwira kwo iri umundu
angafwa, anasige mukaage átanamúbuta kwo, bikwiriiri
mulumuna wage amúhyane, gira abutire uyo mukulu wage
abaana.
25 «Aahago! Mu kati kiitu, mwâli riiri batabana
balinda ábabutanwa. Ifula yanayanga umukazi,
yanafwa ítamúbuta kwo. Mulumuna wage úgamúlonda,
anamúhyana, naye anafwa.
26 Byanaba kwokwo-kwokwo na ku wa kashatu, halinde
ukuhisa ku wa kalinda.
27 «Ne'ri hakazinda, uyo mukazi naye, anafwa.

28 Aahago! Ku lusiku lwa'bandu bâye zuuke kwo, ulya
mukazi agaaba muka nyandi? Si balya bashosi kwo bâli
riiri balinda, booshi bakamúyanga!»
29 Yesu anabashuvya: «Si mudorongiiri bweneene! Mu-
tayiji íbiri biyandike mu Mandiko Meeru, mutanayiji ngiisi
kwo'bushobozi bwa Rurema buli.
30 Balya bafwiri, ikyanya bagazuuka, batagaki yanga
kandi iri kuyangwa. Bagaaba bakola nga baganda ba
mwi'gulu!
31 «Na hi'gulu lyo'kuzuuka kwa abafwiri, ka mutazindi
soma ngiisi byo Rurema akamùbwira kwokuno:
32 “Nie Rurema wa Hiburahimu, na wa Hisake, na wa
Yakobo.*” Kwokwo, Rurema atalyagagi Rurema wa'bafwiri.
Si ali Rurema wa'bagumaana!»
33 Balya bandu, iri bakayuvwa ngiisi kwo Yesu abayigi-
riza, banasoomerwa ngana!

Ulubaaja úlukuliiri izaabo
(Mariko 12.28-34; Luka 10.25-28)

34 Yabo Bafarisaayo, iri bakayuvwa ngiisi kwo Yesu keera
ayamulula Abasadukaayo, banakuumana kuguma.
35 Muguma wabo wo'kubulanira abandu, anayiji tata
Yesu, ti:
36 «E Mwigiriza, mu maaja zooshi, luhagi úlukuliiri
izaabo?»
37 Yesu anamúshuvya: «“Ukizi kunda Rurema Na-
hamwinyu ku mutima gwawe gwoshi, na ku nzaliro zaawe
zooshi, na ku bwenge bwawe bwoshi.†”
38 Yulu lubaaja, lwo lwa mbere, lunali lwo lukuliiri izaabo
zooshi.
39 Na úlugalulonda, lulushushiri: “Ukizi kunda umutuu-
lani wawe, nga kwo uyikuuziri wenyene.‡”
40 Yizi maaja zombi, zo zishwesiri byoshi íbiri biyandike
mu maaja za Musa, kiri na mu bitaabo bya'baleevi.»

Yesu afindikira Abafarisaayo ifindo
(Mariko 12.35-37; Luka 20.41-44)

41 Yabo Bafarisaayo, iri bakaba baki kumaniri yaho, Yesu
anababuuza:
42 «Kutagi mubwini hi'gulu lya Masiya? Agalyoka
mwi'kondo lya nyandi?» Nabo, ti: «Agalyoka mwi'kondo
lya mwami Dahudi.»
43 Yesu anababwira: «Aaho! Kutagi kwo Dahudi angaki
deta kwo Masiya ali Nahamwabo! Si Dahudi, mu kuron-
goorwa no'Mutima Mweru, akadeta kwokuno:

---

* **22:32 22.32** Kulyoka 3.6. † **22:37 22.37** Bukengeeze 6.5. ‡ **22:39 22.39** Balaawi 19.18.

44 “Nahano akabwira Nahamwitu:
Ubwatalage uluhande lwani lwe'lulyo,
halinde mbiike abagoma baawe mwi'dako lya'magulu
gaawe!§”
45 Kwoku, Dahudi akadeta kwo'lya Masiya ye Nahamwabo.
Aaho! Kutagi kwo'yo Masiya angashubi lyoka mwi'kondo
lyage?»
46 Yikyo kibuuzo, ikyanya Yesu akakibuuza, ndaaye
úkashobola ukukishuvya. Ukulyokera ku yulwo lusiku,
ndaaye úkashubi gira mbu amúbuuze ibibuuzo.

23

Yesu ayoboola abigiriza be'maaja, na'Bafarisaayo
(Mariko 12.38-40; Luka 11.39-44, 46-52; 20.45-47)

1 Yesu analola ku bigirizibwa baage, na'bandi bandu
bingi, anababwira kwokuno:
2 «Abigiriza be'maaja na'Bafarisaayo, bo babiisirwi
hi'gulu lyo'kukizi sobanulira abandu Imaaja za Musa.
3 Ku yukwo, ngiisi byo bagakizi mùbwira, mukizi bisim-
baha! Halikago, ngiisi byo bali mu gira, mutakolwe mbu
mukizi biyigira kwo'mugani! Si byo bagweti bagaadeta,
bitali byo bali mu gira.
4 Bali mu lulungira abandu imiteekerwa mizito, ban-
ababetuze yo. Si boonyene, batagweti bagagihisa kiri na
kwo'munwe!
5 «Ngiisi byo bagweti bagaagira, biri mu ba naaho hi'gulu
lyo'kuyiyeneneka. Ikyanya bali mu yambala utujumba*
two'kubiika mwa'Mandiko Meeru, bali mu tuyajabula.
Ne'mirembeezo† ye'mirondo yabo nayo, bali mu gijolobola.
6 «Ku siku ngulu, basiimiri bweneene ukukizi yigangaaza
ku bitumbi bye'mbere. Banagweti bagakizi biyigangaaza
kwo, na mu nyumba zaabo ze'mihumaanano.
7 Banasiimiri bweneene ukulamusibwa no'lushaagwa mu
tuguliro. Ni'ziina lyo bali mu siima ukulamusibwa mwo “E
mwigiriza!”
8 «Haliko mwehe, mutayemeere kwo mukizi lamusibwa
“Musingo, e Mwigiriza!” Si muhiitagi Mwigiriza muguma
naaho. Na mweshi, muli mwe baguma.
9 Hatanagire mundu hano mu kihugo, ye mugakizi lamusa
“Musingo, e daata!” Si muhiiti Yisho muguma naaho, ulya
wa mwi'gulu.

---

§ **22:44 22.44** Zaburi 110.1. * **23:5 23.5** *tujumba* Abayahudi bâli kizi tubiika mwe'miziizi miguma yi'Gambo lya Rurema, banatuyambale ha malanga, na ku maboko. † **23:5 23.5** *mirembeezo*Abayahudi bâli kizi gihangira ku matwe ge'mirondo yabo, kibe kyereso kyo'kuyerekana kwo bali bataluule imwa Rurema.

10 Mutanayemeere kwo mukizi lamusibwa “Musingo, e
Nahamwitu!” Si muhiiti Nahano muguma naaho, ye
Masiya.
11 «Umundu, iri angaba ali mukulu mu kati kiinyu, akizi
yigira abe mukozi winyu.
12 Mukuba, umundu, iri angayikuza, agabiikwa haashi.
Haliko, iri angayibiika haashi, lyoki lyo agakuzibwa.
13 «Yayewe imwinyu, mwe bigiriza be'maaja
na'Bafarisaayo! Si mulyagagi balyalya! Umulyango
gwo'kuyingira mu bwami bwa mwi'gulu, mugweti
mugaguyigalira abandu! Mwenyene, mutali mu buyingira
mwo. Ne'kyanya abandi bagweti bagaagira mbu bayingire
mwo, muli mu bahangirira.
[
14 «Yayewe imwinyu, mwe bigiriza be'maaja
na'Bafarisaayo! Si mulyagagi balyalya! Mugweti mugakizi
nyaga inyumba za banamufwiri. Na ha nyuma munakizi
huuna Rurema ulundatwika, mu kuyiyeneneka. Ku yukwo,
mwe mugahanirizibwa ingingwe.]
15 «Yayewe imwinyu, mwe bigiriza be'maaja
na'Bafarisaayo! Si mulyagagi balyalya! Mugweti mugakizi
kundagula mu bihugo bye'mahanga, kiri na mu nyaaja,
halinde lyo mulonga umundu muguma úgayemeera ibanga
liinyu. Ne'kyanya muli mu ba keera mwamúlonga, muli
mu múgira akwanane ubugira kabiri kiinyu ukulashwa
mu muliro gwe'myaka ne'myakuula!
16 «Yayewe imwinyu! Si mulyagagi birongoozi íbihumiri!
Muli mu deta, ti: “Umundu, iri angabiika indahiro ku
nyumba ya Rurema, iyo ndahiro, iri ndaayo! Haliko, iri
angagibiika ku nooro ígiri kwo, lyoki iri akwiriiri ukugira
byo akalagaania.”
17 Nanga, maashi! Si muli bahwija, munahumiri! Aaho!
Biki íbikuliiri ibyabo? Ke'yo nooro íri ku nyumba ya
Rurema, kandi iri inyumba yonyene? Si irya nyumba, ye
tumiri iyo nooro ikola ndaluule!
18 «Munali mu deta, ti: “Iri umundu angabiika indahiro
ku katanda ko'kutangira kwi'tuulo, iyo iri ndaayo! Haliko,
iri angagibiika kwi'tuulo lyonyene, lyoki akwiriiri ukugira
byo akalagaania.”
19 Si mulyagagi imbumi! Aaho! Biki íbikuliiri ibyabo? Ka
lirya ituulo, kandi iri akatanda ko liri kwo? Si yako katanda
ko katumiri yiryo ituulo likola litaluule!
20 Ku yukwo, ikyanya umundu ali mu biika indahiro ku
katanda ko'kutangira kwi'tuulo, iri keera agibiika na ku
byoshi íbikali kwo.

21 «Kwo na kwokwo, ikyanya umundu ali mu biika
indahiro ku nyumba ya Rurema, iri keera agibiika na ku
Rurema yenyene, bwo atuuziri mwo.
22 Ne'kyanya umundu ali mu gibiika kwi'gulu, iri keera
agibiika na ku kitumbi kya Rurema, kiri na ku Rurema
yenyene, bwo akibwatiiri kwo.
23 «Yayewe imwinyu, mwe bigiriza be'maaja
na'Bafarisaayo! Si muli balyalya! Mugweti mugatangira
Rurema ihihande higuma hi'kumi hyo'tulungo,
munajandagire íbiri na'kamaro mu Maaja, ngo'kukizi gira
íbikwaniini imbere lyage, no'kukizi kejererana, no'kukizi
ba bemeera. Yibyo, byo mushubi kwiriiri ukukizi gira,
buzira kuleka ukumútangira na ku yutwo tuniini.
24 E birongoozi íbihumiri! Si muli mu shongoola ihituuku
mu magoloovi, munagweti mugaganywera mwe'ngamiya!
25 «Yayewe imwinyu, mwe bigiriza be'maaja
na'Bafarisaayo! Si mulyagagi balyalya! Mugweti mugakizi
shukiiriza inyuma lyo'rusoozo, ne'nyuma lye'sahaani.
Haliko munda liinyu, muyijwiri byo mugweti muganyaga
hi'gulu lya'mahuku giinyu.
26 E Bafarisaayo! Si muhumiri! Mutee yeruusa munda
lyo'rusoozo, lye'mugongo nayo iba nyeeru!
27 «Yayewe imwinyu, mwe bigiriza be'maaja
na'Bafarisaayo! Si mulyagagi balyalya! Muli nga shinda
íziri njiige kwo'luhemba. Imbuga, zibuyahiri. Si munda
lyazo, muyijwiri imigongolo, na íbigweti bigahooka!
28 «Kwokwo, kwo biri mu ba ne'mwinyu. Mu masu
ga'bandu, muli mu boneka nga mukwaniini imbere lya
Rurema. Haliko, munda liinyu, muyijwiri ubulyalya, na
ngiisi gandi mabi.
29 «Yayewe imwinyu, mwe bigiriza be'maaja
na'Bafarisaayo! Si mulyagagi balyalya! Mugweti mugakizi
yubaka ishinda za'baleevi, ne'za'bandi bandu ábâli
kwaniini imbere lya Rurema, munali mu zilimbiisa.
30 Munali mu deta, ti: “Bashokuluza biitu, ikyanya bâli
kizi yona imiko ya'baleevi, nga twâli kola ho, tutâli riiri
tugabayibiika kwo!”
31 Si mu kudeta kwokwo, keera mwayiyerekana kwo muli
baana ba ábâli kizi yita abaleevi!
32 Kwokwo, yibyo byo bashokuluza biinyu bakatondeera,
mugenderere ukubimaliiriza!
33 «Si mulyagagi mijoka, baana be'bihoma! Kutagi kwo
mugafuuka, halinde mutalashwe i nakwere?
34 Mumenye bwija kwo ngamùtumira abaleevi,
na'bitegeereza, na'bigiriza. Baguma baabo,

mugabahimbulira mu nyumba ziinyu ze'mihumaanano.
Munabe mugweti mugabalandiriza mu ngiisi kaaya.
Na'bandi, munabayite mu kubabambira ku bibambo.
35 «Abandu bingi, kundu bakayitirwa imbalanga, umuko
gwabo, mwe mugagubuuzibwa. Ee! Mugagubuuzibwa,
kutondeerera ku gwa Habeeri, ulya úwâli kwaniini imbere
lya Rurema, halinde ukuhisa ku gwa Zakariya mugala
Barakiya, ulya mukayitira ha kati ke'nyumba ya Rurema,
na'katanda ko'kutangira kwa'matuulo.‡
36 Namùbwira ukuli, kwo yibyo byoshi, abandu ba kino
kibusi, bo bagabuuzibwa hi'gulu lyabyo!»

Yesu ajengeerwa hi'gulu lye'Yerusaleemu
(Luka 13.34-35)

37 «E Yerusaleemu, e Yerusaleemu! Si we gweti ugayita
abaleevi! Ee ma! Ngiisi ábali mu tumwa imwawe, uli mu
balasha amabuye. Nâli loziizi ukukuumania abandu baawe,
nga kwe'ngoko iri mu vumbeera ibyanagoko byayo. Haliko
mutanalooza!
38 Aahago! Mumenye bwija, kwe'nyumba yinyu, ikola
igaasigwa mushaka!
39 Namùbwiraga, kwo mutagaki shubi mbona,
mútazi deta: "Ulya úwayija kwi'ziina lya Nahano,
agashaanirwe!§"»

24

Yesu amenyeesa kwe'nyumba ya Rurema igahongolwa
(Mariko 13.1-2; Luka 21.5-6)

1 Iri Yesu akaba akola mu huluka mu nyumba ya Rurema,
abigirizibwa baage banamúyijira, gira bamúyereke in-
yubako ndebe, ízâli riiri ha butambi lyayo.
2 Yesu anababwira: «Namùbwira ukuli, kwo yibi byoshi
byo mubwini hano, byoshi, bigahongolerwa haashi. Ndaa-
lyo ibuye írigasigala ku lyabo.»

Ibyereso bye'siku ze'mberuuka
(Mariko 13.3-13; Luka 21.7-19)

3 Yesu âli koli bwatiiri ku Mugazi gwe'Mizehituuni,
áhayiheriiri. Abigirizibwa baage banamúyijira, ba-
namúbuuza: «E waliha, utubwirage! Yibyo byoshi bi-
gakoleka mangoki? Ne'kyereso kiki, íkigayerekana kwo
ikola mberuuka ye'kihugo, na kwo ukola ugayija?»

‡ **23:35 23.35** Mu Mandiko Meeru ga'Bayahudi, uyo úkayitwa ubwa mbere, âli Habeeri. Na úkayitwa ubuzinda, âli umuleevi Zakariya. Ndondeko 4.2; 2 Kutondobola 24.20-22. § **23:39 23.39** Zaburi 118.26.

4 Yesu anabashuvya: «Mukizi ba masu! Hatagire mundu
yeshi úgamùteba!
5 Si hagayija abandu bingi kwi'ziina lyani, banakizi deta:
“Nie yolya Masiya!” Balya bandu, bagaateba abandu bingi.
6 Mugakizi yuvwa imyazi ya'mazibo, no'lunganga lwago.
Kundu kwokwo, mutakizi hemuka! Yibyo byoshi, bikwiriiri
bitee ba. Haliko itagaaba yo mberuuka.
7 «Ikihugo kiguma kigagendi teera ikindi. No'bwami
buguma bugagendi teera ubundi. Ibihugo biguma biga-
teerwa no'mwena. Ne'misisi igakizi bilenga mwo.
8 Yibyo byoshi, bigaaba nga ndondeko yo'mukero!
9 «Mu zirya siku, mugashombwa na'bandu be'milala
yoshi hi'gulu li'ziina lyani. Bagamùtanga, gira mulibuz-
ibwe bweneene, halinde munayitwe.
10 Ku yikyo kyanya, abandu bingi bagajandagirira ubwe-
meere bwabo, banakizi shombana, no'kukizi songerana.
11 Hanakizi hulukira abaleevi bingi be'bibeesha, banatebe
abandu bingi.
12 Na bwa'mabi gagaaba galuguuka bweneene, urukundo
lwa'bandu bingi lugafwifwitira.
13 «Kundu kwokwo, iri umundu angakizi hebera halinde
ukuheza, agakizibwa.
14 Imyazi Miija yo'bwami bwa mwi'gulu, igatee meny-
eesibwa mu bandu be'milala yoshi, bube bumasi imwabo,
imberuuka ikabuli ba.

Isiku ze'mberuuka
(Mariko 13.14-23; Luka 21.20-24)

15 «Ku yikyo kyanya, mugaabona Ibala lyo'Kushereeza*
likoli yimaaziri Ahandu Heeru. Yiryo ibala, lyo lyerirya
írikagwanwa lyadetwa no'muleevi Danyeri. (Umundu,
ikyanya agaasoma yaga magambo, agasobanukirwe!)
16 Haaho, abandu ábali i Buyahudi, batibitirage mu
migazi!
17 Umundu, iri angaba ashoniri ku nyumba, atashonooke
mbu ayabiire mwe'kindu.
18 Ne'ri angaba ali mu ndalo, atagalukire ho asiga ikooti
lyage.
19 «Mu yizo siku, agaaba yayewe imwa'bakazi ábagaaba
bali ne'nda, ne'mwa'baviire, ábagaaba bakiri mu yoza!
20 Yukwo kutibita kwinyu, muhuunage Rurema kwo
kutabe ku kyanya kye'mbeho, kandi iri ku lusiku
lwe'Sabaato!

---

* **24:15 24.15** Danyeri 9.27; 11.31; 12.11.

21 «Yizo siku zigaaba za kahenabwera. Amalibu mwene
yago, gatazindi ba ho, ukulyokera he'kihugo kikabumbirwa
halinde zeene! Gatanâye ki shubi ba ho!
22 Yizo siku, nga Rurema atangazinihiziizi kwo, nga
ndaaye mundu úwangaki kiziibwi! Haliko, Rurema agazini-
ihya kwo, hi'gulu lya'bandu bo âli mali gwanwa atoola.
23 «Hali ikyanya umundu angamùbwira: "Lolagi! Masiya
yono hano!" kandi iri "Langiizi! Yoliira haliira!" Umundu
mwene uyo, mutamúyemeere.
24 Hagahulukira abandu baguma, banayidete kwo boohe,
bo Bamasiya.
«Hagahulukira na'baleevi be'bibeesha. Yabo banabibee-
sha, bagakizi yerekana ibyereso bihamu bye'bitangaaza,
mbu lyo bateba kiri na ábâli mali gwanwa batoolwa na
Rurema, nga byangaziziri.
25 Yuvwagwi! Yibyo byoshi, keera nagwanwa
namùmenyeesa byo!
26 «Ku yukwo, iri umundu angamùbwira: "Langiizi!
Akola mwi'shamba!" hatagirage úgagenda yo. Kandi
iri angamùbwira: "Lolagi! Akola hano mu kisiika!"
mutamúyemeere.
27 Umwana wo'mundu, ikyanya agayija, agayami rasuka
nga kiryamu, lya! Kiri mu lyamuza uluhande lwe'sheere,
kinayami boneka imuga.
28 Biri nga kwo'mugani gudesiri: "Ngiisi áhali umutumba,
ho banyunda bagweti bagahuutira."

Íbigaaba, mu kuyija kwo'Mwana wo'Mundu
(Mariko 13.24-27; Luka 21.25-28)

29 «Yizo siku za kahenabwera, mango zamala,
izuuba ligayami yidika mwe'kihulu, no'mwezi gutagaki
tanguula.
Kiri ne'ndonde zigakizi tibuka!
Ee! Íbiri kwi'gulu byoshi bigajugumbana.†
30 «Haaho, ikyereso kyo'Mwana wo'Mundu, kigaboneka
kwi'gulu. Abandu be'milala yoshi, banatondeeze ukubul-
uluka. Bagaabona Umwana wo'Mundu, agweti agayija mu
bibungu, mu kati ko'bukalage, na mu bulangashane bwingi!
31 Ikibuga kigadihirizibwa. Haaho, lyo agaatuma aba-
ganda baage, bagende mu mbande zooshi, gira bagende
bagweti bagakuumania abatoolwa baage, ukulyokera ku
mbeka ye'kihugo, halinde ukuhisa ku mbeka yi'gulu.

Umugani gwe'kiti kyo'mutiini
(Mariko 13.28-31; Luka 21.29-33)

† **24:29 24.29** Hisaaya 13.10; 34.4.

32 «Muyigirage ku kiti kyo'mutiini! Ikyanya ibitombo
biri mu mina, ne'byasi binadohe, lyo muli mu menya
kwa'mahona-nvula keera gayegerera.
33 Kwo na kwokwo, yibyo byoshi, mango mwabibona, lyo
mugaamenya kwe'kihe kikola hoofi bweneene!
34 «Namùbwira ukuli, kwo yiki kibusi kitagaahera, yibyo
byoshi bítazi koleka.
35 Igulu ne'kihugo, bigaahera. Haliko amagambo gaani,
goohe gatâye here!

Ulusiku lwe'mberuuka, Rurema naaho ye luyiji
(Mariko 13.32-37; Luka 17.26-30, 34-36)

36 «Yibyo byoshi, ulusiku lwo bigakoleka kwo, ne'kihe
kyabyo, ndaaye úbiyiji, ha nyuma lya Daata naaho. Kiri
abaganda ba mwi'gulu, no'Mwana wage yenyene, batabiy-
iji.
37 Nga kwo byâli riiri mu siku za Nuhu, kwokwo kwo
bigaanaba, na mu kuyija kwo'Mwana wo'Mundu.
38 «Ikyanya umwijulire gutâli zaazi hikaga, abandu bâli
kizi lya no'kunywa. Banâli kizi yanga no'kuyangwa,
halinde ukuhisa ku lusiku lwo Nuhu akayingira mu'lya
nangungubanga wa'mashuba.
39 Ngiisi íbyâli kola bigakoleka, batâli biyiji. Gulya
mwijulire gwanayiji babindikira booshi.
«Kwokwo, kwo bigaaba, na mu kuyija kwo'Mwana
wo'Mundu.
40 Abandu babiri, bagaaba bakola mu ndalo. Muguma,
agatwalwa. No'wabo, anasigwe.
41 Abakazi babiri, bagaaba bali mu huulira haguma.
Muguma, agatwalwa. No'wabo, anasigwe.
42 «Ku yukwo, mukizi ba masu! Mukuba, lulya lusiku lwo
Nahamwinyu agayija kwo, mutaluyiji.
43 Mumenye bwija, mwene inyumba, ákimenye ikihe
kyo'muzimba agayija kwo, nga akalaliira inyumba yage,
itayiji tulwa.
44 Kwokwo, na niinyu, mukizi yama muyiteganwiri!
Mukuba, Umwana wo'Mundu agayija ku kyanya mutalan-
galiiri.

Umugani gwo'mukozi mwemeera, na útali mwemeera
(Luka 12.41-48)

45 «Nyandagi mukozi úli mwemeera, anali
mwitegeereza? Umukozi mwene uyo, ye nahamwabo
agabiika abe ye gayimangira abaabo, anabe ye gakizi
baheereza ibyokulya ku kyanya íkikwaniini.

46 Ikyanya nahamwabo agabalamuka, iri angagwana ulya
mukozi wage aki gweti agaagira kwokwo, iri uyo mukozi
agaaba ahiriirwi!
47 Namùbwira ukuli, kwo'lya nahamwabo agamúbiika,
abe ye gayimangira ibindu byage byoshi.
48 «Haliko, tudetage ngo'yo mukozi wage angaba ali mubi,
anayigambe: “Si Nahamwitu, keera atindaga bweneene!”
49 Ulya mukozi, anatondeere ukulimbagula abaabo
bakozi. Anakizi lya no'kunywa kuguma na'balalwe, iri
anayifunda mu bitalaalwe.
50 «Uyo nahamwabo mu kugaluka, agayija ku lusiku, na
ku kihe ulya mukozi atalangaliiri.
51 Anamútenge-tenge, anamúlashe i nakwere kuguma
na'balyalya. Na yaho, banakizi bululuka, iri banashya
amiino!

25

Umugani gwa'banyere ikumi

1 «Ku lulya lusiku, ubwami bwa mwi'gulu, twangabuy-
erekana ku mugani gwa'banyere ikumi. Yabo banyere,
bakayabiira amatara gaabo, banagendi tegeera nahano
wo'buhya.
2 Abataanu baabo, bâli riiri bitegeereza. Si abandi
bataanu, bâli riiri bahwija.
3 Yabo bahwija, bakatwala amatara gaabo, halikago
banaleka ukutwala ne'bindi bitoro ha butambi.
4 Yabo bitegeereza, boohe, bakatwala amatara, kuguma
ne'bindi bitoro mu malengo.
5 «Uyo nahano wo'buhya, ikyanya akatinda, yabo
banyere booshi banalembwa ni'ro, banahunira.
6 Ne'ri ubushigi bukaba bukola ha kati, abandu ba-
nayiberekaania kwi'zu, ti: “Langiizi! Nahano wo'buhya,
yoliira! Mugirage tugendi músanganira!”
7 Yabo banyere booshi banayami vyuka, banayasa am-
atara gaabo.
8 «Balya bahwija banabwira abitegeereza: “Amatara
giitu, gakola mu zimuuka. Mutuheereze ku bitoro!”
9 Nabo, ti: “Nanga! Yibi bitoro tuhiiti, bitangatukwira
tweshi! Mugende ho bali mu bidandaliza, gira mugendi
gula ibye'mwinyu.”
10 «Balya bahwija, ikyanya bakaba bakiri mu genda iwa
kugula ibitoro, ehee! Ulya nahano wo'buhya anahikaga.
Yabo banyere bataanu ábâli riiri ibiringiini, banayami
yingira mu buhya, kuguma no'yo nahano wabwo. Ulwivi,
lwanahamikwa, wa paa!

11 «Ha nyuma, balya bahwija nabo banayijaga, banadeta,
ti: “E nahano! E nahano! Utuyigulire, maashi!”
12 Haliko, anabashuvya: “Namùbwira ukuli,
ndamùyiji!”»
13 Yesu anashubi deta: «Ku yukwo, mukizi ba masu!
Mukuba, ulusiku lwo ngagalukira kwo, ne'kihe kyalwo,
mutabiyiji.

Umugani hi'gulu lyo'bukozi
(Luka 19.11-27)

14 «Ubwami bwa mwi'gulu, twangabuyerekana na ku mu-
gani gwo'mundu úwâli kola agabalama. Ikyanya atâli zaazi
genda, anatumira abakozi baage, anabasikiiriza ibindu.
15 «Umukozi muguma, anamúheereza indaha zitaanu
ze'nooro.* Ugundi, anamúheereza indaha zibiri. No'gundi,
anamúheereza uludaha luguma. Uyo nahamwabo, mu
kugira kwokwo, akakulikira ubushobozi bwa ngiisi mukozi
wage. Ha nyuma, anabalama.
16 «Uyo mukozi úkahaabwa indaha zitaanu ze'nooro,
anazitwala iwa budandaza, anayiji yunguka izindi zitaanu.
17 No'yo úkahaabwa indaha zibiri ze'nooro, naye anazit-
wala iwa budandaza, anayiji yunguka izindi zibiri.
18 Haliko, uyo úkahaabwa uludaha luguma, yehe ana-
gendi luhumbira i kuzimu, analubisha yo.
19 «Isiku, iri zikalengerana, uyo nahamwabo anabala-
muka, anatumira yabo bakozi baage, gira bamúmenyeese
umuharuuro gwe'bindu byage.
20 Ulya mukozi úkahaabwa indaha zitaanu ze'nooro,
analeeta na yizo zindi zitaanu, anamúbwira ti: “E na-
hamwitu! Ukanzikiiriza zino ndaha zaawe zitaanu. Lola!
Keera zayunguka zino zindi zitaanu.”
21 «Uyo nahamwabo, ti: “Uli mukozi mwija, unali
mwemeera! Ukagira bwija ngana. Bwo ukaba mwemeera
ku biniini, namu kubiika ube mwimangizi we'bindu bingi.
Uyijage, tushambaalire kuguma!”
22 «Ulya mukozi úkahaabwa indaha zibiri ze'nooro, naye
anayija, ti: “E nahamwitu! Ukanzikiiriza zino ndaha zibiri.
Lolaga! Keera zayunguka zino zindi zibiri.”
23 «Uyo nahamwabo, ti: “Uli mukozi mwija, unali
mwemeera! Ukagira bwija ngana. Bwo ukaba mwemeera
ku biniini, namu kubiika ube mwimangizi we'bindu bingi.
Uyijage, tushambaalire kuguma!”
24 «Ulya mukozi úkahaabwa lulya ludaha luguma, iri
akayijaga, anadeta, ti: “E Nahamwitu! Nyiji kwo uli

* **25:15 25.15** Ngiisi ludaha lwâli riiri mwe'talanda nguma. Yanâli riiri yo'kugula ingaavu zitaanu.

munakadali. Ugweti ugakizi yimbula ho utakabyala! Unali
mu kuumania ho utakabiba.
25 Aaho! Nanayoboha, nanagendi bisha uludaha lwawe
mu kuzimu. Ala! Uludaha lwawe, lwolu!”
26 «Ulya nahamwabo anamúshuvya: “Ewe! Si ulyagagi
kafwa-busha ka mukozi, unali mufuulwa! Ka uyiji kwo ng-
weti ngayimbula ho ndakabyala, na kwo ndi mu kuumania
ho ndakabiba?
27 Aaho! Kituma kiki utakambiikira ibindu byani
mwi'benge, gira mango ngaluka, ngayiji biyabiira, kuguma
no'bunguke bwabyo?”
28 Anabwira abandi bakozi: “Mumúnyugutule yulu lu-
daha, munaluheereze uyu úhiiti ikumi!”
29 «Iri umundu angaba akoli hiiti ikindu, ye gayushu-
ulirwa kwe'bindi, halinde biluguuke! Haliko, iri angaba
ndaakyo ahiiti, kiri na hyo atákoli hiiti, agahinyugutulwa.
30 «Aahago! Uyu nakuhambwa, mumúlashe imbuga mu
kihulu namudidi! Haaho, ha'bandu bagakizi bululukira, iri
banashya amiino.

Ngiisi kwo Rurema âye twe imaaja

31 «Ikyanya Umwana wo'Mundu agayijaga mu bulan-
gashane bwage, kuguma na'baganda baage booshi, haaho
lyo agabwatala ku kitumbi kyage kye'kyami, mu kati
ko'bulangashane bwa mwi'gulu.
32 Ne'mbere lyage, hagakumanibwa abandu be'milala
yoshi. Yabo booshi, agabahandula, nga kwo'mungere ali
mu handula imbene mu bibuzi.
33 Ibibuzi, agabibiika uluhande lwage lwe'lulyo. Si
imbene, zoohe, agazibiika ulwe'lumosho.
34 «Ngiisi ábali uluhande lwage lwe'lulyo, agababwira:
“Yijagi! Daata amùgashaniiri! Muyakiire ubwami bwo
mukategekerwa ukulyokera he'kihugo kikabumbirwa.
35 Mukuba, nâli shalisiri, mwanambeereza byo ngaalya.
Nanâli nyotiirwi, mwanambeereza byo ngaanywa.
Ne'kyanya nâli riiri mundamenywa mu kati kiinyu,
mwananyegereza.
36 Nanâli buliirwi ne'byambalwa, mwanabimbeereza.
Ne'kyanya nâli lwaziri, mwanayiji ndola. Ne'kyanya nâli
riiri mu nyumba ye'mbohe, mwanayiji ndanduula.”
37 «Lyeryo, balya bandu ábakwaniini imbere lyage,
bagamúshuvya: “E Nahamwitu! Kyanya kihi kyo
tukakubona ushalisiri, twanakuheereza byo ugaalya?
Kandi iri wâli nyotiirwi, twanakuheereza byo ugaanywa?
38 Na kyanya kihi kyo tukakuyegereza, tutanakuyiji?
Kandi, wâli buziri ibyambalwa, twanakuheereza byo?

39 Na kyanya kihi kyo tukakubona ulwaziri, kandi iri
ushwesirwi, twanayiji kulola?”
40 «Uyo mwami, ti: “Namùbwira ukuli, ngiisi byo
mukagirira umuniini wa mu yaba beene witu, ali nie
mukabigirira.”
41 «Haliko, ngiisi ábagaaba bali uluhande lwe'lumosho,
boohe, agababwira kwokuno: “Munjaagirage hano!
Mukuba mukoli daasirwi! Mugende mu muliro gwe'myaka
ne'myakuula, gulya úgukabiikirwa Shetaani na'baganda
baage.
42 «“Mukuba, nâli shalisiri, mutanambeereza byo ngaalya.
Nanâli nyotiirwi, mutanambeereza byo ngaanywa.
43 Nâli riiri mundamenywa mu kati kiinyu, mu-
tananyegereza mu nyumba. Ne'kyanya n'gabula byo
ngayambala, mutanabimbeereza. Ne'kyanya nâli lwaziri,
kandi iri nâli riiri mu nyumba ye'mbohe, mutanayiji ndola.”
44 «Balya bandu, bagamúshuvya: “E Nahano, maashi!
Kyanya kihi kyo wâli shalisiri, kandi iri wâli nyotiirwi,
kandi iri wâli riiri mundamenywa mu kati kiitu, kandi iri
wâli buziri ibyambalwa, kandi iri wâli lwaziri, kandi iri wâli
shwesirwi mu nyumba ye'mbohe, tutanayiji kutabaala?”
45 Naye, ti: “Namùbwira ukuli, ngiisi byo mutakagirira
umuniini wa mu yaba, ali nie mutakabigirira.”
46 «Lyeryo, balya bandu bagayami shaazibwa yaho,
banagendi hanwa ikihano kye'myaka ne'myakuula! Haliko,
balya ábakwaniini imbere lyage, boohe, bagayingira ho
bagaalama imyaka ne'myakuula.»

26

Igambi lyo'kuyita Yesu
(Mariko 14.1-2; Luka 22.1-2; Yohana 11.45-53)

1 Yago magambo gooshi, iri Yesu akayusa ukugadeta,
anabwira abigirizibwa baage:
2 «Muyiji kwe'nyuma lye'siku zibiri, tukola tugaaba
no'lusiku lukulu lwe'Pasaka. Haaho, lyo'Mwana wo'Mundu
agatangwa, anayitirwe ku kibambo.»
3 Ku kyekyo kyanya, abakulu ba'bagingi, na'bashaaja
ba'Bayahudi, bâli koli kumaniri mu nyumba yo'mugingi
mukulu Kayafa.
4 Balya bakulu booshi, banagira igambi lyo'kuyongolola
Yesu, gira bakamúyite.
5 Haliko, banadeta: «Yukwo kumúyita, kutabe ku siku
ngulu ze'Pasaka, hatayiji ba akamburugu mu bandu.»

Yesu ayonerwa kwa'malaasi
(Mariko 14.3-9; Yohana 12.1-8)

6 Ikyanya Yesu âli kola mu kaaya ke'Betaniya, anayingira
mu mwa Simooni, umunamubembe.
7 Ne'ri akaba akoli bwatiiri ha byokulya, mukazi muguma
anamúyijira, ali na'malaasi ge'kishingo kikayu bweneene.
Yago malaasi gâli biisirwi mu njebe íkabaajwa mwi'buye
liija lye'halibasita. Yago malaasi, anakizi gafukumulira Yesu
mwi'twe.
8 Abigirizibwa baage, mbu babone kwokwo, banagarwa
bweneene, ti: «Yaga malaasi, kituma kiki agayonoona
kwoku?
9 Si tushuba tugagaguliisa ifwaranga nyingi, zinahaabwe
abakeni!»
10 Iyo midodombo yabo, Yesu anayami gimenya, anabab-
wira kwokuno: «Uyu mukazi, kituma kiki mumúsuuziizi?
Si yibi byo angirira, binzimisiizi bweneene!
11 Balya bakeni, si muyamiinwi isiku zooshi. Haliko niehe,
tutagayamanwa.
12 Yaga malaasi, ikyanya agayonera ku magala gaani, lyo
andingikania ku lusiku lwo ngaziikwa kwo.
13 «Namùbwira ukuli, kwo yiri igambo lyo angirira,
ligakizi detwa mu mahanga gooshi, ngiisi he'Myazi Miija
igakizi menyeesibwa, halinde anakizi kengeerwa.»

Yuda Hisikaryote ayihindulira Yesu
(Mariko 14.10-11; Luka 22.3-6)

14 Yuda Hisikaryote, kundu âli riiri muguma wa mu
bigirizibwa ba Yesu ikumi na babiri, haliko anagendera
abakulu ba'bagingi,
15 anababuuza: «Ulya Yesu, biki byo mwangambeereza,
halinde nimútange imwinyu?» Banayami múheereza
ibingorongoro makumi gashatu.
16 No'kulyokera ku kirya kyanya, Yuda anatondeera
ukulooza ubulyo bwo angabatangira mwo Yesu.

Akashasha ka Nahano
(Mariko 14.12-26; Luka 22.7-23; Yohana 13.21-30; 1 Bakorindo 11.23-25)

17 Ulusiku lwa mbere lwa mu siku ngulu ze'mikate
mizira saama, abigirizibwa ba Yesu banamúyijira, ba-
namúbuuza, ti: «Hayi ho uloziizi tugendi kukolera
ibyokulya bye'Pasaka?»
18 Anabashuvya: «Mugende mu kaaya,* imwo'mundu
mulebe, munamúbwire: “Umwigiriza atutuma, ti: Ikyanya
n'gashungikirwa, keera kyayegerera! Ku yukwo, ngaliira

* **26:18 26.18** Yako kaaya, iri Yerusaleemu.

ibyokulya bye'Pasaka mu mwawe, kuguma na'bigirizibwa
baani.”»
19 Iri Yesu akayusa ukudeta kwokwo, abigirizibwa baage
banagendi gira ngiisi kwo akababwira, banalingaania
ibyokulya bye'Pasaka.
20 Iri kakaba kakola kabigingwe, Yesu anabwatala ha
byokulya, na'bigirizibwa baage ikumi na babiri.
21 Ne'kyanya bakaba bakola mu lya, anababwira:
«Namùbwira ukuli, kwo muguma winyu, ye gandanga mu
bagoma!»
22 Balya bigirizibwa baage, ikyanya akadeta kwokwo,
banajengeerwa bweneene! Banatondeera ukumúbuuza
muguma-muguma: «E nahamwitu, ka niehe?»
23 Anabashuvya: «Ngiisi ye twatwegeza kuguma, ye
gandanga mu bagoma.
24 Umwana wo'Mundu, agagendi yitwa, nga kwo biri
biyandike mu Mandiko Meeru hi'gulu lyage. Kundu
kwokwo, ulya úgamútanga mu bagoma, ali yayewe
imwage! Uyo mundu, byangamúberiiri bwija, nga
atangabusirwi!»
25 Haaho Yuda, ulya úkayiji tanga Yesu mu bagoma, naye
anabuuza: «E Mwigiriza, ka niehe?» Yesu anamúshuvya:
«Si wenyene keera wadeta!»
26 Yesu na'bigirizibwa baage, iri bakaba bakola mu
lya, anayabiira umukate. Ne'ri akatanga kongwa imwa
Rurema, anagugabaanula, anabaheereza gwo, anababwira
kwokuno: «Yugu mukate, muguyabiire, munagulye! Galya-
gagi magala gaani.»
27 Anayabiira no'rusoozo lwe'divaayi. Ne'ri akatanga
kongwa imwa Rurema, anabaheereza lwo, anababwira:
«Munywe mweshi!
28 Yibi, guli muko gwani. Gugayoneka hi'gulu lya'bandu
bingi, mu kukwiza ikihango, halinde balonge ukukogwa
ibyaha byabo.
29 Namùbwira, kwo ndagaki shubi nywa idivaayi, halinde
ukuhisa ku lusiku lwo tugaginywa buhyahya tweshi mu
bwami bwa Daata.»
30 Haaho, banayimba ulwimbo lwo'kuyivuga
Rurema.† Ne'ri bakalyoka yaho, banagenda ku Mugazi
gwe'Mizehituuni.

Yesu amenyeesa kwo Peturu agamúyiyogookola
(Mariko 14.27-31; Luka 22.31-34; Yohana 13.36-38)

---

† **26:30 26.30** Abayahudi, ikyanya bâli kizi yusa ukulya ibyokulya bye'Pasaka, bâli kizi yimba Izaburi 115-118.

31 Yesu anabwira abigirizibwa baage, ti: «Mu bwobuno
bushigi bwa zeene, mweshi muganjandirira. Mukuba,
biyandisirwi mu Mandiko Meeru kwokuno:
“Ngayita umungere we'bibuzi.
Yibyo bibuzi, binayami shaabuka.‡”
32 «Kundu kwokwo, ngazuuka mu bafwiri, ninamùtange
i Galilaaya.»
33 Peturu anamúbwira: «Kundu abandi booshi bangaku-
jandirira, haliko niehe, ndâye kujandirire!»
34 Yesu anamúshuvya: «Nakubwira ukuli, mu bwobuno
bushigi bwa zeene, uluhazi lútazi bika, ugaaba keera
wanyiyogookola ubugira kashatu!»
35 Peturu, anakitwa, ti: «Kundu kwangaba kuyitirwa
kuguma, haliko niehe ndâye kuyiyogookole!» Balya baabo
bigirizibwa, nabo banadeta kwokwo-kwokwo.

Yesu ahuuna Rurema i Getesemaane
(Mariko 14.32-42; Luka 2.39-46)

36 Yesu na'bigirizibwa baage, banagenda áhali mu buuz-
ibwa Getesemaane, anababwira: «Sigalagi hano! Niehe,
ngagenda haliira, gira ngendi huunira ho Rurema.»
37 Yesu anatwala Peturu, na bagala Zebedaayo bombi,
anatondeera ukujengeerwa, anaba akoli shengusiri bwe-
neene!
38 Yabo bashatu, anababwira: «Guno mwizingeerwe
úgukoli nyijwiri mwo, gugahambiri nyita! Sigali hano,
mulaliire kuguma na naani.»
39 Yesu, anashegera ha mbere hiniini, anagwa buubi,
halinde amalanga ganahika haashi, anatondeera ukuhuuna
Rurema kwokuno: «E Daata, luno rusoozo lwa'malibu,
maashi, iri byangaziga, ulunjaagize! Kundu kwokwo, ngiisi
byo uloziizi, bibe byo bigakoleka. Si bitabe byo ndoziizi!»
40 Yesu, mbu agalukage, anagwana yabo bigirizibwa
baage keera bahunira. Yesu anabwira Peturu: «Ka
mwayabirwa ukulaliira kuguma na naani, kiri ne'kihe
kiguma?
41 Leero, mulaliirage mu kuhuuna Rurema, mutayiji
kengeera mwahimwa na'magezo! Umutima, guloziizi! Si
amagala, goohe gali mu ba mu bukaholwe!»
42 Yesu anashubi basiga, anagendi huuna Rurema ubwa
kabiri, ti: «E Daata, luno rusoozo, luyijwiragi amalibu.
Kundu bitangaziga kwo gashaazibwe buzira kuganywa,
haliko ngiisi byo uloziizi, bibe byo bigakoleka!»

‡ **26:31 26.31** Zakariya 13.7.

43 Ne'ri akashubi galukira áhali abigirizibwa baage, anagwana kandi keera bahunira. Mukuba, iro lyâli kola lingi mu masu gaabo.
44 Kwokwo, anashubi basiga, anagendi huuna Rurema ubwa kashatu, mu kudeta gaago-gaago magambo.
45 Ne'ri akagalukira ho bali, anababwira: «Ka muki gweti mugaluhuukira mwi'ro? Lolagi! Ikihe keera kyahika. Umwana wo'Mundu akola agatangwa mu maboko ga'banabyaha.
46 Vyukagi, tugende! Ulya wo'kundanga mu bagoma, yoliira akola hoofi!»

Yesu agwatwa
(Mariko 14.43-50; Luka 22.47-53; Yohana 18.3-12)

47 Iri Yesu akaba akiri mu deta, lyeryo ngana anahulukirwa kwo na Yuda, muguma wa mu yabo bigirizibwa baage ikumi na babiri. Yuda, âli riiri kuguma na'bandu bingi ábafumbiiti ingooti na'mahiri. Yabo booshi, bâli tumirwi na'bakulu ba'bagingi, na'bashaaja ba'Bayahudi.
48 Yuda, âli mali gwanwa abamenyeesa ikyereso kyo agabasongera mwo Yesu, mu kubabwira: «Ngiisi ye nganyunyuguta, iri ye yehe. Munamúgwatage!»
49 Kwokwo, Yuda anayami yegeera Yesu, anamúbwira: «E Rabi, nalamusa!» Anamúnyunyuguta.
50 Yesu anamúshuvya: «E mwira wani, ngiisi byo wayijira, ubigirage!» Lyeryo, balya bandu banayami gugumira Yesu, banamúkona.
51 Haaho-haaho, muguma wa mu bigirizibwa ba Yesu, anayami yomola ingooti, anagibaajika umukozi wo'mukulu wa'bagingi, yanamútola ukutwiri.
52 Halikago, Yesu anamúbwira: «Yomeka ingooti yawe mu kyubati! Abandu, iri bangayitana ku ngooti, nabo ye mu bayita!
53 Ka mutayiji kwo nangatabaziizi Daata, anayami ndumira abaganda baage ingingwe ye'binoono ikumi na bibiri?§
54 Haliko, iri angabandumiiri, kuti kwo íbiyandike mu Mandiko Meeru byangaki kolesiri? Si bidesiri kwo yibi byoshi bikwaniini bikoleke kwoku!»
55 Haaho, Yesu anabwira balya bandu booshi: «Kituma kiki mwanyijira ne'ngooti na'mahiri, mbu lyo mumbirigisha nga kwo muli mu birigisha umunyazi! Aaho! Ngiisi lusiku, njuba mu shiiba ngayigiriza abandu mu nyumba ya Rurema, mutanangwata!

§ **26:53 26.53** Yibyo binoono ikumi na bibiri byâli riiri mwa'basirikaani nga bihumbi makumi galinda na bibiri.

56 Haliko, byakoleka kwoku, gira lyo byoshi bikoleka,
nga ngiisi kwa'baleevi bâli mali gwanwa babiyandika.»
Yesu, mbu adete kwokwo, balya bigirizibwa baage booshi,
banapuumuka, banayami músiga.

Yesu imbere lye'naama ya'bakulu ba'Bayahudi
(Mariko 14.53-65; Luka 22.54-55, 63-71; Yohana 18.13-14, 19-24)

57 Ikyanya bakagwata Yesu, banatee mútwala imwa
Kayafa, umukulu wa'bagingi. Na yaho, hâli koli kumaniri
abigiriza be'maaja, na'bashaaja ba'Bayahudi.
58 Peturu anaba akulikiiri Yesu luto-luto, halinde naye
anayingira mu lubuga lwa ha mwo'yo mugingi mukulu.
Ne'ri akaluyingira mwo, anabwatala kuguma na'balaliizi,
gira abone ngiisi kwa'magambo ga Yesu gagaamala.
59 Yabo bakulu ba'bagingi, kuguma na'bandi bakulu
booshi ba'Bayahudi, bâli gweti bagalooza utumasi
twe'bibeesha, gira balonge ubulyo bwo'kuyitiisa mwo
Yesu.
60 Kyanatuma bagaleeta abandu bingi
bo'kumúbangaaniza. Kundu kwokwo, batanalonga igambo
íryangamúyitiisa.

Iri hakatama, abandu babiri banayiji deta:
61 «Uyu mundu, akadeta: “Njobwiri ukuhongola inyumba
ya Rurema. Na ha nyuma lye'siku zishatu, na mbe keera
nashubi giyijuza!”»
62 Haaho, ulya mukulu wa'bagingi anayimuka, anabuuza
Yesu: «Yutu tumasi, si tugweti tugakulegeereza. Aahago!
Ka ndaalyo igambo lyo wangatushuvya?»
63 Haliko, Yesu, atanamúyakula.

Ulya mugingi mukulu anashubi múbuuza: «Nakubwira
kwi'ziina lya Rurema úli mugumaana! Utubwire mu
kushiikiza, iri wangaba we ulya Masiya, Umwana wa
Rurema.»
64 Yesu anamúshuvya: «Si wenyene keera wadeta!
Namùbwira mweshi kwo mukola mugaabona Umwana
wo'Mundu, abwatiiri uluhande lwe'lulyo lwa Rurema
wo'bushobozi bwoshi! Munamúbone agweti agayija mu
bibungu mwi'gulu.»
65 Ulya mukulu wa'bagingi, anayama agadaatula
imirondo yage, wa lala-lala! Anadeta: «Tundi tumasi tukagi
two twangaki looza? Si keera adeta íbitali nga byo imbere
lya Rurema. Na mwenyene keera mwabiyiyuvwirwa!
66 Aaho! Kutagi kwo mukoli bwini?» Banashuvya:
«Akwaniini ayitwe!»

67 Balya bandu banatondeera ukutwira Yesu amate i
malanga, banakizi mútitimba ibifune. Na'bandi, banakizi
múhatuula imbi.
68 Banamúnaakira, ti: «Ka we Masiya? Aaho! Utangage
ubuleevi! Nyandi úwakushulika?»

Peturu ayiyogookola Yesu
(Mariko 14.66-72; Luka 22.56-62; Yohana 18.15-18, 25-27)

69 Peturu âli ki bwatiiri ha mbuga mu lubuga. Haaho,
hanayija mukozi muguma munyere, anamúbwira: «Na
naawe, ushuba kuguma na Yesu we'Galilaaya!»
70 Peturu, analahira imbere lyabo, ti: «Yibi byo udesiri,
ndabiyiji!»
71 Lyeryo, anashaaga yaho, anagenda ha mulyango
gwo'luzitiro. Ugundi mukozi munyere, mbu amúbone,
anadeta: «Uyu mundu ashuba kuguma na Yesu
we'Nazareeti!»
72 Peturu anakitwa, anakimanika: «Uyo mundu,
ndamúyiji.»
73 Ha nyuma hiniini, balya ábâli yimaaziri yaho, ba-
nayegeera Peturu, banamúbwira: «Ku kasiisa, uli muguma
wabo. Si ukudeta kwawe, kwakubishuula!»
74 Peturu anashubi kitwa mu kudeta: «Iri nabeesha,
ndaakwe! Uyu mundu, ndamúyiji!» Haaho-haaho, uluhazi
lwanabika!
75 Peturu anayami kengeera galya magambo go Yesu âli
mali gwanwa amúbwira: «Uluhazi lútazi bika, ugaaba
keera wanyiyogookola ubugira kashatu.» Lyeryo, anayami
pumukira imbuga, anatondeera ukubululuka.

27

Yesu imbere lya guvuruneeri Pilaato
(Mariko 15.1; Luka 23.1-2; Yohana 18.28-32)

1 Iri hakaba shesheezi kare-kare, abakulu booshi
ba'bagingi, kuguma na'bashaaja ba'Bayahudi, banagiraga
inaama, banatwa uluhango kwo Yesu ayitwe.
2 Kyanatuma bagamúkona, banamútwala imunda guvu-
runeeri Pilaato, banamúsikiiriza ye.

Yuda ayimanika
(Mikolezi 1.18-19)

3 Yuda, âli mali tanga Yesu mu bagoma. Ne'kyanya
akabonaga kwo Yesu keera atwirwa ulubaaja kwo ayitwe,
anayishuhiza. Anayabiira birya bingorongoro makumi
gashatu íbikatulwa mu harija, anabitwalira balya bakulu
ba'bagingi, na'bashaaja ba'Bayahudi.

4 Anababwira: «Yoo! Keera nagira ikyaha! Nayoneesa
umuko gwo'mundu muzira buhube.» Banamúshuvya:
«Yibi, bitaki tuloziri! We bikoli loziri.»
5 Yuda anayami shahika birya bingorongoro mu nyumba
ya Rurema, anakuuduka, anayami gendi yimanika.
6 Yibyo bingorongoro, abakulu ba'bagingi banabitoola,
banadeta: «Yizi fwaranga, keera zayoneesa umuko.
No'lubaaja lutaki tuhangwiri kwo tuzibiike mu mbiikiro ya
mu nyumba ya Rurema.»
7 Kwokwo, banatwa uluhango kwo bazigule mwi'tongo
lyo'mubuuvi, habe ho bagakizi ziikira ibinyamahanga.
8 Kyo kitumiri liri mu buuzibwa Itongo lyo'Muko halinde
zeene.
9 Kwokwo, kwo lirya igambo likakoleka, lyo'muleevi
Yeremiya âli mali gwanwa adetaga kwokuno: «Bakayabi-
ira ibingorongoro makumi gashatu íbikatulwa mu harija.
Ye'mbuli ya'Bahisiraheeri bakashingira itwe lyage.
10 Banazigula mwi'tongo lyo'mubuuvi, nga kwo Nahano
akambwira.*»

Pilaato ahanguula kwo Yesu ayitwe
(Mariko 15.2-15; Luka 23.2-3, 18-25; Yohana 18.29–19.16)

11 Ikyanya Yesu âli koli yimaaziri imbere lya guvuruneeri
Pilaato, Pilaato anamúbuuza: «Aahago! Ka we mwami
wa'Bayahudi?» Yesu anamúshuvya: «Si wenyene keera
wadeta!»
12 Haaho, balya bakulu ba'bagingi, na'bashaaja
ba'Bayahudi, banatondeera ukulegeereza Yesu. Kundu
kwokwo, atanabayakula.
13 Kyanatuma guvuruneeri Pilaato agamúbuuza: «Aaho!
Yago gooshi go bagweti bagakulegeereza kwo, ka utagayu-
vwiti?»
14 Haliko Yesu, ndaalyo igambo lyo akamúyakula, kyana-
tuma guvuruneeri agasoomerwa bweneene!
15 Ku ngiisi lusiku lukulu lwe'Pasaka, guvuruneeri âli
kizi ba no'mugeeza gwo'kushwekuulira abandu mundu
muguma ye bahuuna.
16 Na ku yikyo kyanya, hâli shwesirwi mundu muguma,
iziina lyage ye Baraba. Uyo Baraba, âli yijikiini kwo ali
nakuhambwa.
17 Ikyanya abandu bakaba bakoli kumaniri ha nyumba
ya Pilaato, anababuuza: «Aaho! Nyandi, ye muloziizi
nimùshwekuulire? Ka Baraba? Kandi iri Yesu, ulya úli mu
buuzibwa Masiya?»

---

* **27:10 27.9-10** Zakariya 11.12-13; Yeremiya 19.1-13; 32.6-9.

18 Na íbikatuma agabuuza kwokwo, bwo âli yiji kwo
bakatanga Yesu imwage hi'gulu lyo'luugi.
19 Ikyanya Pilaato âli ki bwatiiri ku kitumbi kyage
kyo'kutwira kwe'maaja, mukaage anamútumira indumwa,
ti: «Uyo mundu, buno bushigi, nalibuuka bweneene ku
birooto byo naloota hi'gulu lyage! Aaho! Bwo alyagagi
muzira buhube, hatagire igambo lyoshi lyo ugaagira hi'gulu
lyage!»
20 Abakulu ba'bagingi, na'bashaaja ba'Bayahudi, ba-
nashimya yabo bandu kwo bahuune Baraba abe ye bagash-
wekuulirwa. Na Yesu abe ye gayitwa.
21 Guvuruneeri Pilaato, anashubi babuuza: «Mu yaba
bombi, nyandagi ye muloziizi nimùshwekuulire?» Nabo,
ti: «Baraba!»
22 Pilaato anashubi babuuza: «Kwokwo, uyu Yesu, úli
mu buuzibwa Masiya, nimúgire kuti?» Booshi kuguma, ti:
«Ayitirwe ku kibambo!»
23 Pilaato anashubi babuuza: «Aahago! Mabi maki go
akagira?» Haliko, banakaviiriza ukuyamiza: «Ayitirwe ku
kibambo, maashi!»
24 Pilaato anabonaga kwo ndaabyo agira, anabona
na kwa'bandu bakola bagaleeta akamburugu mu kaaya,
kyanatuma agayabiira amiiji, anakaraba amaboko imbere
lya booshi, iri anadeta: «Umuko gwo'yu mundu, gutagaki
ba kwi'twe lyani. Si mwe mugagubuuzibwa!»
25 Balya booshi, ti: «Umuko gwage, gukizi ba ku matwe
giitu, kiri na ku ga'baana biitu!»
26 Kwokwo, Pilaato anashwekuula Baraba, anakyula kwo
Yesu ahimbulwe. Ne'ri bakamúhimbula, anamútanga, kwo
agendi yitirwa ku kibambo.

Abasirikaani bashekeereza Yesu
(Mariko 15.16-20; Yohana 19.2-3)

27 Abasirikaani ba guvuruneeri banatee twalaga Yesu
mu nyumba yabo mbamu, banagendi múkumaniza abaabo
booshi.
28 Banakatuula Yesu imirondo, banamúyambika ikanju
lye'kituku-tuku.
29 Banagonya-gonya ne'mishuugi, lube lushembe, ba-
namúyambika yo kwi'twe, banamúfumbasa no'mulonge
mu kuboko kwe'lulyo. Banakizi fukama imbere lyage, iri
banamúshekeereza, ti: «E mwami wa'Bayahudi, twakula-
musa!»
30 Banakizi mútwira na kwa'mate. Ha nyuma, ba-
namúyabiira gulya mulonge, banakizi múhuula gwo
mwi'twe.

31 Ne'ri bakayusa ukumúshekeereza, banamúhogola
ikanju, banashubi múyambika ibyambalwa byage, babuli
mútwala ho bagagendi múyitira ku kibambo.

Yesu abambwa
(Mariko 15.21-32; Luka 23.26-43; Yohana 19.17-27)

32 Yabo basirikaani, iri bakaba bakola mu lyoka yaho, ba-
nagwanana na mundu muguma wa mu kaaya ke'Kureene,
iziina lyage ye Simooni, banamúbetuza ikibambo kya Yesu.
33 Ha nyuma, banahika áhali mu buuzibwa Goligota
(umugeeza gwaho: Ha Kahanga.)
34 Banagira mbu baherezagye Yesu amaavu mafushe
mwe'nduza. Haliko, iri akagalabula, anagalahira.
35 Haahago, banamúbamba ku kibambo. Ne'byambalwa
byage, banabitaara, mu kubigaba.†
36 Banabwatala yaho, gira bamúloleere.
37 Na hi'gulu li'twe lyage, banabiikaga ha'magambo
go akalegwa kwo kwokuno: «Uyu ye Yesu, Mwami
wa'Bayahudi.»
38 Hâli riiri na'banyazi babiri, banabambwa ha bu-
tambi lyage, muguma uluhande lwe'lulyo, no'gundi
ulwe'lumosho.
39 Abo'kulenga yaho, banakizi mútukiiriza, iri banasha-
gania amatwe gaabo.
40 Banakizi múbwira: «Shoshoo! Ka utali we shuba uga-
hongola inyumba ya Rurema, na ha nyuma lye'siku zishatu,
unabe keera kandi wagiyijuza? Aaho! Iri wangaba uli
Mwana wa Rurema, uyikizagye! Uyishonoole ku kibambo!»
41 Kwo na kwokwo, abakulu ba'bagingi, na'bigiriza
be'maaja, kuguma na'bashaaja ba'Bayahudi, nabo ba-
namúshekeereza, ti:
42 «Yuuhu! Ashubaga mu kiza abandi. Si
yenyene atashobwiri ukuyikiza! Ka atali ye mwami
wa'Bahisiraheeri? Aaho! Ayishonoolage ku kibambo,
lyo na nyiitu tukamúyemeere!
43 Si agweti agayihega ku Rurema, anashuba mu deta kwo
ali Mwana wage! Leka uyo Rurema wage amúkize buno, iri
angaba amúsiimiri!»
44 Yabo banyazi ábakababambwa ha butambi lya Yesu, nabo
banakizi múshekeereza.

Yesu afwa
(Mariko 15.33-41; Luka 23.44-49; Yohana 19.28-30)

45 Iri hakaba bikola bihe ndatu bya mwi'zuuba, ubwire
bwanayidika mu kihugo kyoshi, halinde ukuhisa ku bihe
mwenda.

---

† **27:35 27.35** Zaburi 22.18.

46 Ne'ri hakaba nga ku bihe mwenda, Yesu anayamiza
kwi'zu lihamu kwokuno: «Helohi! Helohi! Lama sabaki-
tani?» Umugeeza gwago, «E Rurema wani, e Rurema wani!
Kituma kiki wanjandirira?‡»
47 Baguma mu bâli yimaaziri yaho, iri bakayuvwa
kwokwo, banadeta: «Agweti agahamagala Hiriya.»
48 Muguma wabo anayami tibita, analeeta ikinyuka,
anakijabika mu maavu go'lukalishi, anakitunga ku mu-
longe, anagira mbu aganywese Yesu.
49 Haliko, abandi banadeta: «Hafe! Leka tulole iri Hiriya
agayiji múkiza!»
50 Yesu anashubi yamiza kwi'zu lihamu, umutima
gwanayami deruuka!
51 Mu nyumba ya Rurema, mwâli manisirwi umulondo,
úgwâli giziri ikisiika. Lyeryo, gulya mulondo gwanayami
lalaanuka mwo kubiri, ukulyokera hi'gulu halinde haashi.
Na kwakundi, ikihugo kyanajugumba. Kiri na'mabuye,
ganabereka.
52-53 Ishinda nazo, zanayanuuka! Abandu ba Rurema
bingi, kundu bâli mali fwa, banaziikwa mu shinda,
haliko banashubi ba bagumaana, banazilyoka mwo.
Ne'kyanya Yesu naye akaba keera azuuka, banayingira mu
Yerusaleemu, akaaya kataluule, banahulukira ku bandu
bingi.
54 Balya basirikaani, bâli gweti bagalanga Yesu, kuguma
na nahamwabo. Mbu babonage ngiisi kwe'kihugo kya-
jugumba, babona ne'bindi byoshi íbikakoleka, banayoboha
bweneene, banadeta kwokuno: «Ku kasiisa, uyu mundu
ashuba Mwana wa Rurema!»
55 Na yaho, hâli riiri bakazi bingi. Yabo bakazi, bâli
yisuuziri hala hiniini, bagweti bagalangiiza. Yabo bakazi,
bo bakayija bakulikiiri Yesu ukulyoka i Galilaaya, bo banâli
kizi múkolera.
56 Mu kati kaabo, mwâli riiri Maryamu we'Magadala, na
Maryamu nyina wa Yakobo na Yusefu, na nyina wa bagala
Zebedaayo.

Yesu aziikwa
(Mariko 15.42-47; Luka 23.50-56; Yohana 19.38-42)

57 Iri hakaba kakola kabigingwe, hanayijaga mwigiriz-
ibwa muguma wa Yesu, iziina lyage ye Yusefu, umugale wa
mu kaaya ke'Harimateya.
58 Uyo Yusefu, anagendaga imwa Pilaato, anamúhuuna
kwo ahaabwe ikirunda kya Yesu. Ne'ri Pilaato akayemeera,

‡ **27:46 27.46** Zaburi 22.1.

59 Yusefu anagendi yabiira ikirunda, anakizingira-zingira
kwo'mulondo mweru.
60 Ha nyuma, anakilambika mu shinda yage mbyahya.
Mukuba, âli mali gwanwa agibajiisa mu lwala. Na
ha mulyango gwe'yo shinda, anaseeneka ha'kabururunge
ki'buye, abuli lyoka yaho.
61 Ku yikyo kyanya, Maryamu we'Magadala, no'yo gundi
Maryamu, bâli bwatiiri hoofi lye'shinda.

Ishinda ya Yesu yalaliirwa

62 Yulwo lusiku lwo'kuyitegaanura kwo, lwanalenga.
Ne'ri bukakya, abakulu ba'bagingi, na'Bafarisaayo, banaku-
umana imwa Pilaato,
63 banamúbwira: «E Nahano, irya ngalagaaja, twak-
engeera kwe'kyanya yâli ki riiri ngumaana, ikadeta: “Ngay-
itwa. Haliko, ku lusiku úlugira izishatu, ngazuuka!”
64 «Aaho! Ukyulage kwe'yo shinda ikanibwe,
halinde ukuhisa ku lusiku úlugira izishatu. Kwokwo,
lya'bigirizibwa baage batayiji múzimba, banagendi bwira
abandu kwo azuuka mu bafwiri. Yubwo butebani buzinda,
bwo bwangaba bubi ukuhima bulya bwa mbere!»
65 Pilaato anashuvya: «Mutwalage yaba basirikaani iwa
shinda! Bagendi gilanga nga ngiisi kwo bashobwiri.»
66 Kwokwo, balya basirikaani banagendaga iwe'yo
shinda, banagikania, mu kunaniiriza lirya ibuye
kwe'nungu. Banasiga ho baguma, gira bagilaliire.

28

Yesu azuuka mu bafwiri
(Mariko 16.1-10; Luka 24.1-12; Yohana 20.1-10)

1 Yulwo lusiku lwe'Sabaato, lwanalenga. Ne'ri bukakya
ku lukula lwo'lusiku lwi'yinga, Maryamu we'Magadala,
kuguma no'lya gundi Maryamu, banagendi tanduula
ishinda ya Yesu.
2 Lyeryo mu kihugo, mwanalenga umusisi muhamu bwe-
neene. Mwi'gulu, mwanashonooka umuganda wa Nahano,
anayegeera iyo shinda, anahirikira lirya ibuye ha butambi,
analibwatala kwo.
3 Uyo muganda âli langashiini bweneene nga mulavyo.
Ne'byambalwa byage, byâli riiri byeru pepeepe, nga lu-
gungu.
4 Yabo balaliizi, iri bakamúbonaga, banatondeera uku-
juguma, banaba nga abafwiri.
5 Uyo muganda, anababwira kwokuno: «Mutayobohe!
Ulya Yesu ye bakayitira ku kibambo, nyiji kwo mwayiji
múlooza.

6 Kundu kwokwo, atakiri hano! Keera azuuka, nga kwo
âli mali gwanwa adeta. Muyiji lola ho batámúlambisiri!
7 Mukwabadukire imwa'bigirizibwa baage, munabab-
wire, ti: “Yesu, keera azuuka mu bafwiri, anagwanwa i
Galilaaya. Ee! Yeyo munda, yo mugamúbonera.” Aaho!
Keera namùbwira. Muyuvwagwe bwija!»
8 Lyeryo, balya bakazi bombi banayami lyoka ha shinda,
bakola ne'kyoba. Na kwakundi, bâli koli shambiiri bwe-
neene. Banatibitira imunda abigirizibwa ba Yesu, gira
bagendi bamenyeesa byoshi.
9 Haahago, Yesu yenyene anabahulukira kwo, anabala-
musa: «Musingo!» Banamúyegeera, banamúgwata ku
shando, iri banamúyikumba.
10 Yesu anababwira: «Mutayobohe! Mugendi bwira
beene witu kwo bangwane i Galilaaya. Yeyo munda, yo
bagambonera.»

Abalaliizi be'shinda babeesha

11 Ku kyanya yabo bakazi bakaba bakiri mu gendaga,
baguma ba mu balaliizi, banayami lyoka yaho, banagenda
mu kaaya ke'Yerusaleemu. Yibyo íbikakoleka, yabo balali-
izi banagendi biganuulira abakulu ba'bagingi.
12 Balya bakulu banagira inaama, kuguma na'bashaaja
ba'Bayahudi. Ne'ri bakagilyoka mwo, banagendi tulira
abasirikaani ifwaranga nyingi,
13 banababwira: «Mudetage, ti: “Bushigi, ku kyanya
tutákoli huniiri, abigirizibwa baage bayiji múzimba.”
14 Yugu mwazi, iri gwangahikira guvuruneeri, twenyene
tugamúhoohya. Hatagire íbigamùhahaza!»
15 Ikyanya bakayabiiraga zirya fwaranga, banagendi gira
nga ngiisi kwo babwirwa. Yugwo mwazi, gwanalumbuuka
mu Bayahudi, gunaki bali mwo, halinde zeene.

Yesu aseezera abigirizibwa baage

(Mariko 16.14-18; Luka 24.36-49; Yohana 20.19-23; Mikolezi 1.6-8)

16 Balya bigirizibwa ba Yesu ikumi na muguma, bana-
genda i Galilaaya, banazamuukira ku mugazi, nga kwo Yesu
âli mali gwanwa ababwira.
17 Ne'ri bakamúbona, banamúyikumba. Kundu kwokwo,
baguma baabo banaba bakiri ne'mbuzi-mbuzi.
18 Haaho, Yesu anabayegeera, anababwira kwokuno:
«Niehe, mbaabirwi ubushobozi bwoshi bwa mwi'gulu, na
bwa hano mu kihugo!
19 Ku yukwo, mugendage mu bandu be'milala yoshi,
munakizi bagira babe bigirizibwa baani. Mukizi babatiiza
kwi'ziina lya Daata, na lyo'Mwana, na lyo'Mutima Mweru.

20 Birya byoshi byo keera n'gamùbwira, mubayigirize
kwo nabo bakizi bisimbaha. Munamenyage bwija kwo
tuyamiinwi, halinde ukuhisa ku mberuuka ye'kihugo.»

Imyazi Miija ya Yesu nga kwo ikayandikwa na Mariko

Indangiriro

Yiki kitaabo kya Mariko, abanabumenyi bali mu deta kwo akalyosa amagambo mingi imwa Peturu. Ingingwe, kiyerekiini ngiisi kwo Yesu âli kizi kola bweneene. Ku yukwo, kiri mu tondobola ibitangaaza bingi, kwo biri makumi gabiri.

Ubushobozi bwa Yesu, buli mu boneka mu migirizo gaage, na mu bushobozi bwage hi'gulu lya Shetaani. Yesu yenyene ali mu deta: «Ndi Mwana wo'Mundu, úkayija mu kihugo, gira nyiji kiza abandu mu byaha byabo.»

Ubugira kingi, Mariko yenyene ali mu yerekana ngiisi kwo Yesu âli kizi yiyuvwa mu mutima gwage. Bitanali mu boneka mu Mataayo, kandi iri mu Luka. Ku mugani, Yesu akayuvwa indengeerwa (1.41); akabona buligo bweneene (1.43); anatangaalwa (6.5); anayidungeera (8.12); anaraakara (10.14); anakundana (10.21).

Na kwakundi, Mariko ali mu yerekana ngiisi kwa'bandu be'mbaga yage bakatee gira mbu bamúlahire. Ali mu yerekana na ngiisi kwa'bigirizibwa baage bâli mwo'bukaholwe. Ku mugani, beene wabo bâli toniri kwo asirehiri. Mu Mariko 4.13 batali mu sobanukirwa. Mu Mariko 4.40 batali mwo'bwemeere. Mu Mariko 6.52 batasobanukiirwi, bwo bâli yumiri mu mitima yabo. Mu Mariko 8.18-19 kundu bahiiti amasu, si batali mu bona, na kundu bali na'matwiri, si batali mu yuvwa.

Imiziizi miguma yi'sikamiro, iri mu Mariko 11.23-24: «Namùbwira ukuli, kwe'ri umundu angabwira yugu mugazi kwo gugendi yihongoleka mu nyaaja, anabe ali no'bwemeere kwo bigakoleka, atanabe ne'mbuzi-mbuzi mu mutima gwage, iri bigamúkolekera! Namùbwiraga kwo ngiisi byo mugahuuna imwa Rurema, mukizi yemeera kwo mugabiyakiira, lyo muganabihaabwa.»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Ngiisi kwe'mikolwa ya Yesu ikatondeera (1.1-13)
b) Yesu atondeera umukolwa gwage i Galilaaya (1.14–6.29)
c) Yesu alyoka i Galilaaya, anagenda mu mahanga (6.30–9.29)
d) Yesu agalukira i Galilaaya (9.30-50)
e) Yesu agira umukolwa mu Buyuda, ne'Pereya (10.1-52)

d) Iyinga lyo Yesu akayusa kwo'mukolwa gwage (11.1–16.8)
e) Ahulukira ku bigirizibwa baage, abuli twalwa mwi'gulu (16.9-20)

Yohana wo'kubatiiza ashongaaniza Yesu injira
(Mataayo 3.1-11; Luka 3.2-16)

1 Hano, tugweti tugayerekana ngiisi kwe'Myazi Miija ya
Yesu Kirisito ikatondeera. Ulya Yesu, ye Mwana wa Rurema.
2 Umuleevi Hisaaya, âli mali gwanwa ayandika hi'gulu
lyage mu Mandiko Meeru kwokuno:
«Ngalungika indumwa yani imbere lyawe,
gira igwanwe yakushongaaniza injira.*
3 Yuvwagwi! Umundu úli mwi'shamba, agweti agayibereka-
nia kwi'zu lihamu, ti:
“Mushongaanize Nahano injira!
Ngiisi ho agakizi lenga, mumúgololere ho.†”»
4 Irya indumwa, ye wâli riiri Yohana wo'kubatiiza. Âli
tuuziri mwi'shamba lya tema-ndime lye'Buyahudi, anakizi
bwira abandu kwokuno: «Mutwikirage ku byaha biinyu,
munabatiizibwe, halinde lyo Rurema amùkoga.»
5 Uyo Yohana, abandu bingi bweneene bâli kizi
músholololokera ukulyoka i Yerusaleemu, kiri na hooshi mu
poroveesi ye'Buyahudi. Banakizi múhikira, iri banayilega
ibyaha byabo. Yohana anakizi babatiiza mu lwiji Yorodaani.
6 Uyo Yohana, ibyambalwa byage bikalukwa mu bwoya
bwe'ngamiya, anâli kizi yishweka umukaba mu kibuno.
Ne'byokulya byage, âli kizi lya inzige no'buuki.
7 Âli kizi menyeesa abandu kwokuno: «Ha nyuma lyani,
hagaki yija úmbimiri imisi. Ndanakwiriiri kiri no'kuyinama
imbere lyage, mbu njwekuule imigozi ye'biraato byage.
8 Niehe, ngweti ngamùbatiiza ku miiji. Halikago yehe,
agakizi mùbatiiza ku njira yo'Mutima Mweru!»

Yesu, abatiizibwa, anagezibwa
(Mataayo 3.13–4.11; Luka 3.21-22; 4.1-13)

9 Mu yizo siku, Yesu akalyokaga i Nazareeti, mu poroveesi
ye'Galilaaya, anayijira Yohana ha lwiji Yorodaani. Ne'ri
akahika ho, Yohana anamúbatiiza.
10 Ikyanya Yesu akaba akiri mu lyoka mu lwiji, an-
abona kwi'gulu lyayami yanuuka. Umutima Mweru
gwanamújookera kwo ngi'humba.

---

* **1:2 1.2** Malaki 3.1. † **1:3 1.3** Hisaaya 40.3.

11 Mwomwo mwi'gulu, mwanalyoka izu, lyanadeta
kwokuno: «Wehe, we Mwana wani mukundwa! We gweti
uganzimiisa.»
12 Buzira kutinda, Umutima Mweru gwanatwalaga Yesu
mwi'shamba.
13 Yesu anamala mwe'siku makumi gana, Shetaani agweti
agamúgeza, anabeera mwomwo kuguma ne'nyamiishwa.
Ku yikyo kyanya, abaganda ba Rurema bâli kizi múkuya-
kuya.

Yesu abiika abigirizibwa baguma
(Mataayo 4.12-22; Luka 4.14-15; 5.1-11)

14 Ha nyuma, Yohana analashwa mu nyumba ye'mbohe,
kyanatuma Yesu agagenda i Galilaaya. Ne'kyanya akaba iyo
munda, anakizi genda agamenyeesa abandu Imyazi Miija ya
Rurema,
15 iri anababwira kwokuno: «Ikyanya, keera kyahika!
Ee! Ubwami bwa Rurema, keera bwayegerera. Kwokwo,
mutwikirage ku byaha biinyu, munayemeere Imyazi Miija!»
16 Ikyanya Yesu âli kizi lenga ku ngombe ye'nyaaja
ye'Galilaaya, anabona abadubi babiri, Simooni, na mwene
wabo wa Handereya. Yabo bombi, bâli gweti bagaaduba
ifwi.
17 Yesu anababwira: «Mungulikire! Ngola ngamùgira
mube badubi ba'bandu!»
18 Lyeryo, banayami siga injenga zaabo, banamúkulikira.
19-20 Iri Yesu akayegera ha mbere hiniini, anabona abandi
babiri: Yakobo, na mwene wabo wa Yohana, bagala
Zebedaayo. Yabo bombi, bâli riiri mu bwato kuguma
na yishe Zebedaayo, bagweti bagashoboola injenga zaabo.
Yabo nabo, Yesu anabahamagala. Lyeryo, banayami siga
yishe mu bwato, ali kuguma na'bakozi, banakulikira Yesu.

Yesu ayimula ikisigo mu mundu
(Luka 4.31-37)

21 Yesu na yabo baabo, banayingira mu kaaya
ke'Kaperinahumu. Na ku lusiku lwe'Sabaato, Yesu
anayingira mu nyumba ye'mihumaanano ya'Bayahudi,
anatondeera ukuyigiriza mwa'bandu.
22 Galya migirizo gaage, iri bakagayuvwa, ganabasoomeza
bweneene! Mukuba, âli gweti agabayigiriza ku bushobozi,
si amagambo gaage gatâli riiri nga ga'bigiriza baabo
be'maaja.
23 Mwi'yo nyumba ye'mihumaanano, mwâli riiri mundu
muguma úwâli bambwirwi ne'kisigo. Uyo musire, anay-
iberekaania kwi'zu lihamu, ti:

24 «E Yesu we'Nazareeti, bikagi byo utuloziizi kwo? Ka
wayija, gira lyo utushereeza? Nguyiji, kwo we yolya
Mutaluule wa Rurema!»
25 Yikyo kisigo, Yesu anakikanukira, ti: «Hafe! Shaaga
mu'yu mundu!»
26 Kirya kisigo, mbu kiyuvwagwe kwokwo, kyanayami
mútukumula, kyanamúlyoka mwo kigweti kigayamuluka.
27 Balya bandu booshi, mbu babonage kwokwo, bana-
soomerwa bweneene, banabuuzania, ti: «E balya, biki yibi?
Yaga migirizo galyagagi mahyahya, ganali mwo'bushobozi!
Kiri ne'bisigo, ali mu bihamuliza, binayami músimbaha!»
28 Umwazi gwa Yesu, gwanayami lumbuuka mu poroveesi
yoshi ye'Galilaaya.

Yesu akiza abalwazi bingi
(Mataayo 8.14-17; Luka 4.38-41)

29 Yesu anahuluka mwi'yo nyumba ye'mihumaanano
ya'Bayahudi, ali kuguma na Yakobo na Yohana, banayingira
mu nyumba ya Simooni, na Handereya.
30 Ne'kyanya âli kolaga mwo, anabwirwa kwo navyala
Simooni alambamiri ku ngingo, akoli shushiirwi.
31 Yesu anamúyegeera, anamúgwatira ku kuboko,
anamúvyula. Lyeryo, lirya ishuushira lyanayami kan-
guuka. Uyo nyaama anatondeera ukubakolera ibyokulya.
32 Iri izuuba likaba keera lyasooka, banaleetera Yesu
abalwazi booshi, kiri na booshi ábâli bambwirwi ne'bisigo.
33 Abandu booshi ba mu kaaya, banazinga ha mulyango
gwe'yo nyumba.
34 Balya balwazi booshi, Yesu anabakiza amalwazi gaabo
ga kwingi-kwingi. Ne'bisigo íbyâli babambwiri, anakizi
biyimula. Yibyo bisigo, bwo byâli múyiji, kyanatuma
agabilahiza kwo bitadete.

Yesu ayigiriza abandu i Galilaaya
(Luka 4.42-44)

35 Iri hakaba shesheezi kare-kare, bútazi tejuukana,
Yesu anavyuka, anahuluka mu nyumba, anagendi huuna
Rurema áhayiheriiri.
36 Simooni na'baabo banagenda bagamúlooza.
37 Ne'ri bakamúbona, banamúbwira: «Si abandu booshi,
bagweti bagakulooza!»
38 Yesu anabashuvya: «Tugendage mu tundi twaya
twe'no munda, gira abandu baatwo nabo, ngendi bayigiriza
Igambo lya Rurema. Mukuba, byebyo, byo n'gayijira.»
39 Kwokwo, Yesu anakizi genda agalenga mu poroveesi
yoshi ye'Galilaaya, anakizi yigiriza abandu mu nyumba

zaabo ze'mihumaanano. Na ábâli bambwirwi ne'bisigo, anakizi biyimula.

Yesu akiza umunamubembe
(Mataayo 8.1-4; Luka 5.12-16)

40 Yesu anayijirwa no'munamubembe muguma. Uyo
munamubembe anafukama imbere lyage, anamúyinginga,
ti: «Iri wangalooza, wangangiza.»
41 Ulya mulwazi, Yesu anamúyuvwirwa indengeerwa.
Kwokwo, anagolola ukuboko mu kumúhuma kwo,
anamúbwira: «Ndoziizi! Ubaagage mugumaana!»
42 Lyeryo, gulya mubembe, shululu!
43 Ne'ri Yesu akamúhanguula kwo ayigendere,
anamúkomeereza, ti:
44 «Hatagire umundu yeshi ye ugabwira kwo wakiz-
ibwa! Si ugendi yiyerekana naaho imwo'mugingi, unatange
ni'tuulo lyo'kuyerekana kwo keera wakira, nga kwo'lubaaja
lwa Musa ludesiri.»
45 Kundu Yesu akamúkomereza kwokwo, haliko ulya
mundu anagenda agatyabiriza ululimi, mu kubwira abandu
ngiisi kwo Yesu akamúkiza. Kyanatuma Yesu atagaki
shobola ukuyingira mu kaaya ku bweranyange, ana-
gendi beera inyuma lyako áhayiheriiri. Abandu banakizi
shololokera yaho bali.

2

Yesu akiza umundu úzingamiri
(Mataayo 9.1-8; Luka 5.17-26)

1 Iri hakalenga isiku ngerwa, Yesu anashubi galukira mu
kaaya ke'Kaperinahumu. Ne'ri abandu bakayuvwa kwo
akola mu nyumba,
2 banayiji gishololokera mwo. Yabo bandu, banafindana
mwo bweneene, halinde hatanaki boneka ho'gundi mundu
angabeera, kiri na ha mulyango. Yabo booshi, Yesu âli gweti
agabayigiriza Igambo lya Rurema.
3 Haaho, hanayija abandu bana, babetwiri umundu
úzingamiri.
4 Uyo mulwazi, yabo bandu banagira mbu bamúleete
imbere lya Yesu, haliko batanashobola. Mukuba, abandu
bâli koli findiini bweneene! Kyanatuma bagatula ku
katwe,* mu kutungaania áhali Yesu. Banashonoolera ho'yo
wabo, agwejiiri ku kyajo.

---

* **2:4 2.4** Abayahudi baguma bâli kizi vimba inyumba zaabo mu kutambika amatavi hi'gulu, banagabaraate kwe'nzizi, no'kugahoma kwo'bulongo.

5 Iri Yesu akabonaga ngiisi kwo bamúbiisiri
kwo'bwemeere, anabwira lulya luzingo kwokuno: «E
mwana wani, ibyaha byawe, keera byakogwa.»
6 Na yaho, hâli bwatiiri abigiriza baguma be'maaja. Yabo
bigiriza, banatondeera ukuyibuuza mu mitima yabo, ti:
7 «Kituma kikagi uyu mundu agweti agaadeta íbitali nga
byo imbere lya Rurema? Si ndaaye úshobwiri ukukoga
ibyaha, átali Rurema yenyene!»
8 Iyo mitono yabo mibi, Yesu anayami gimenya, kyana-
tuma agababuuza: «Kituma kiki mugweti mugaatona
kwoku?
9 Aaho! Lihi írivwarusiri ukubwira yulu luzingo? Ka
kumúbwira: "Ibyaha byawe, keera byakogwa", kandi iri
kumúbwira: "Yimukaga, uyabiire ikyajo kyawe, ugende"?
10 Ndoziizi mumenye bwija kwo'Mwana wo'Mundu ag-
weti kiri no'bushobozi bwo'kukizi koga ibyaha hano mu
kihugo.» Haaho, Yesu anabwira lulya luzingo:
11 «Nakubwira, uyimuke! Uyabiire ikyajo kyawe,
utaahe!»
12 Lyeryo, ulya mundu wa guru! Anayabiira ikyajo kyage
imbere lya yabo booshi, anahulukira imbuga.
Balya booshi, mbu babonage kwokwo, banasoomerwa
ngana! Banayivuga Rurema, ti: «E balya, igambo mwene
yiri, tutazindi libona!»

Yesu abwira Laawi kwo amúkulikire
(Mataayo 9.9-13; Luka 5.27-32)

13 Yesu anashubi manukira iwa nyaaja. Ne'kyanya
abandu bakasholoolokera ho ali, anatondeera ukubayigiriza
booshi.
14 Ne'ri akaba akola mu genda, anabona Laawi mugala
Halufaayo, abwatiiri mu nyumba yo âli kizi buguliza mwo.
Yesu anamúbwira: «E Laawi, ungulikire!» Ulya Laawi
anayami yimuka, anamúkulikira.
15 Uyo Laawi, Yesu anagendi lya imwage. Na mwomwo
mu nyumba, mwâli bwatiiri ababuguza bingi, na'bandi
banabyaha, bagweti bagashangiira ibyokulya kuguma na
Yesu na'bigirizibwa baage. Mukuba, abingi baabo, bâli kizi
múkulikira.
16 Mu bigiriza be'maaja, baguma bâli riiri ba mwi'banga
lya'Bafarisaayo. Mbu babonage kwo Yesu agweti agaalya
kuguma na'babuguza na'bandi banabyaha, banabwira abi-
girizibwa baage: «Maki gano! Si mugweti mugashangiira
ibyokulya kuguma na'babuguza, na'bandi banabyaha!»
17 Iri Yesu akayuvwa kwokwo, anababwira: «Abagu-
maana batali mu ba ni'goorwa lyo'kubukwa. Si abalwazi,

booki bo balihiiti! Íbitumiri n'gayija, kutali mbu lyo mbamagala ábayibwini kwo bakwaniini imbere lya Rurema. Si n'gayija, gira mbamagale abanabyaha.»

Ikibuuzo hi'gulu lyo'kuyishalisa
(Mataayo 9.14-17; Luka 5.33-39)

18 Abigirizibwa ba Yohana, na'Bafarisaayo, bâli kizi yishalisa. Lusiku luguma, abandu banayijira Yesu, banamúbuuza, ti: «Abigirizibwa ba Yohana, na ba'Bafarisaayo, bagweti bagayishalisa. Aahago! Kituma kiki abe'mwawe, boohe, bagenderiiri naaho ukukizi lya?»
19 Yesu anabashuvya: «Kutagi kwo ábalaalikwa bangayishalisa, banakiri kuguma na nahamwabo wo'buhya? Ku kyanya baki ririinwi, bitangaziga kwo bayishalise.
20 Halikago, mu siku ízigayija, nahano wo'buhya agalyosibwa mu kati kaabo. Mu yizo siku, lyoki bagayishalisa!
21 «Ndaaye mundu, úwangayabiira ikitubiko íkitazi funyaala, mbu anakihangire ku mulondo mukuluukulu. Mukuba, iri angagira kwokwo, kirya kitubiko kyo'mulondo muhyahya, kigadaatula yaho kyahangirwa ku mukuluukulu. Na yaho áhakoli huziri, hanalandamuke ingingwe.
22 «Na kwakundi, ndaaye mundu, úwangabiikira amaavu ge'kishogwe mu ndaha ze'mbu nguluukulu. Iri angagira kwokwo, galya maavu gagapwamuula zirya ndaha, ganafwe ubusha. Na yizo ndaha, nazo zinashereere. Si amaavu ge'kishogwe, gali mu tindikirwa mu ndaha ze'mbu ízikiri mbyahya!»

Yesu ye Nahano wo'lusiku lwe'Sabaato
(Mataayo 12.1-8; Luka 6.1-5)

23 Lusiku luguma lwe'Sabaato, Yesu âli gweti agalenga mu ndalo ze'ngano. Abigirizibwa baage banakizi genda bagazihulumula.
24 Abafarisaayo, mbu babonage kwokwo, banabwira Yesu: «Kituma kiki abigirizibwa baawe bagweti bagaagira íbitahangwirwi ku lusiku lwe'Sabaato?»
25 Yesu anabashuvya: «Ka mutazindi soma ngiisi kwo Dahudi akagira, ku kyanya âli koli shalisiri kuguma na'baabo.
26 Si ku kyanya Habyataari âli riiri mukulu wa'bagingi, Dahudi akayingira mu nyumba ya Rurema, anayabiira imikate íyâli mali taluulwa imwa Rurema, anagilya. Anaheereza na kwo yabo baabo. Banali bagingi naaho, bo bâli hangwirwi ukukizi gilya![†]»

---

† **2:26 2.26** Balaawi 24.5-9.

27 Yesu anashubi babwira: «Ulusiku lwe'Sabaato, lukagirwa hi'gulu lya'bandu. Si abandu, batakabumbwa hi'gulu lyalwo.
28 Kwokwo, ulusiku lwe'Sabaato, Umwana wo'Mundu, ye Nahano wa lwo!»

3

Yesu akiza umundu ku lusiku lwe'Sabaato
(Mataayo 12.9-14; Luka 6.6-11)

1 Ulundi lusiku, Yesu anayingira mu nyumba ye'mihumaanano ya'Bayahudi, anagwana mwo'mundu úwâli niaziri ukuboko.
2 Abagoma ba Yesu, bâli gweti bagamúgandiiza, gira babone iri agamúkiza ku lusiku lwe'Sabaato. Mukuba, bâli loziizi igambo lyo bangamúlegera kwo.
3 Uyo mundu, Yesu anamúbwira ti: «Yimuka! Uyimangage yaha ha kati.»
4 Ne'ri akayija, Yesu anababuuza: «Aahago! Ku lusiku lwe'Sabaato, biki bye'maaja zituhangwiri ukukizi gira? Ka'miija, kandi iri amabi? Ka zituhangwiri kwo tukizi lukizania kwo, kandi iri tukizi luyitana kwo?» Balya bandu, banayihulikira!
5 Yesu, anabaleeza-leeza mwa'masu, anajengeerwa bweneene, bwo bâli yumusiizi imitima yabo. Ulya mundu, Yesu anamúbwira: «Lambuula ukuboko kwawe!» Ne'ri akakulambuula, kwanayami kira!
6 Balya Bafarisaayo, iri bakabona kwokwo, banalyoka yaho, banagendi gira igambi na'bandu ba Heroode, lyo'kuyita Yesu.

Abandu bingi basholoolokera áhali Yesu

7 Yesu analyoka yaho, na'bigirizibwa baage, banashubi genda iwa nyaaja. Abandu bingi bweneene banakizi genda bamúkulikiiri. Yabo booshi, bâli lyosiri i Galilaaya,
8 ne'Buyahudi, ne'Yerusaleemu, ne'Hidumeya, ne'kajabo ko'lwiji Yorodaani, na mu mbande ze'Tiiro na mu ze'Sidooni. Na íbikatuma bagamúyijira, bwo bâli yuvwiti hi'gulu lye'bitangaaza byoshi byo âli kizi gira.
9 Yesu anabwira abigirizibwa baage kwo bagwanwe bamúbiikira ubwato hoofi, lya'bandu batamúfindirize.
10 Mukuba, âli mali kiza abandu bingi. Na'balwazi âli gweti bagakubirira mbu nabo bamúhume kwo.
11 Kiri na ábâli bambwirwi ne'bisigo, ikyanya bakabona Yesu, banayibulaga imbere lyage. Birya bisigo byanakizi yamiza, ti: «Si we Mwana wa Rurema!»

12 Kundu kwokwo, Yesu anabikanukira, kwo hatagire
íkigamúmenyeesa mu bandu.

Yesu atoola indumwa ikumi na zibiri
(Mataayo 10.1-4; Luka 6.12-16)

13 Yesu anazamuukira ku mugazi, anahamagala ngiisi bo
âli loziizi. Ne'ri bakamúyijira,
14 anabiika ikumi na babiri, anabayinika iziina Ndumwa.
Yizo ndumwa, anazibwira kwo bakizi gendanwa. Anazi-
tuma, gira zikizi gendi menyeesa Imyazi Miija.
15 Anaziheereza no'bushobozi bwo'kukizi yimula
mwe'bisigo.
16 Zirya ndumwa ikumi na zibiri, zo zeezi: Simooni (ye
Yesu akayinika iziina lya Peturu),
17 na Yakobo, na Yohana. (Yabo bombi bâli riiri bagala
Zebedaayo, banali bo Yesu akayinika iziina Bowanerige,
kuli kudeta Baana be'mikungulo.)
18 Anabiika na Handereya, na Firipo, na Batoromaayo,
na Mataayo, na Tomaasi, na Yakobo mugala Halufaayo, na
Tadaayo, na Simooni úwâli kizi buuzibwa Zeloote,
19 na Yuda Hisikaryote, ulya úkayiji tanga Yesu mu
bagoma.

Beene wabo Yesu bamúgayiriza

20 Ha nyuma, Yesu na'bigirizibwa baage banayingira mu
nyumba, banagwana mwa'bandu bingi bweneene, halinde
batanalonga kiri no'bulyo bwo'kulya.
21 Beene wabo Yesu, mbu bayuvwagwe kwokwo, ba-
nadeta, ti: «Ehee! Si akoli sirehiri!» Kyanatuma bagagenda
imunda ali, gira bagendi múyabiira.

Yesu ashembwa kwo abambwirwi ne'bisigo
(Mataayo 12.22-32; Luka 11.14-23; 12.10)

22 Abigiriza be'maaja, banalyoka i Yerusaleemu, ba-
nayiji deta: «Si Yesu abambwirwi no'mukulu we'bisigo,
Berizebuuli! Kunali ku njira yage, kwo agweti agayimula
mwe'byabo.»
23 Balya bigiriza be'maaja, Yesu anabahamagala. Ne'ri
bakahikaga, anabatwa imigani kwokuno: «Kutagi kwo
Shetaani angayiyimula?
24 Abandu bo'bwami buguma, iri bangayihandulana kwo,
iri yubwo bwami bugaasiba.
25 Kiri na'bandu be'nyumba nguma, iri bangayihandu-
lana kwo, iri iyo nyumba itagaki sikama.
26 «Aahago! Kiri na Shetaani kwakundi, iri angayiha,
naye kwakundi atangasikama. No'lwage, lunabe keera
lwahika.

27 Ndaaye mundu, úwangayifunda mu nyumba
ye'kihagange, anakishahule ibindu, átazi kikona. Haliko,
ámali kikona, lyoki angashahula íbiri mwo!
28 «Namùbwira ukuli, kwa'bandu bangakogwa ngiisi
bitusi, na ngiisi bindi byaha byoshi.
29 Haliko, iri angatuka Umutima Mweru, lyoki atâye
kogwe! Si agaaba agira ikyaha kyo'kuyama ho imyaka
ne'myakuula!»
30 Na íbikatuma Yesu agaadeta kwokwo, bwo bakadeta
kwo ali mwe'kisigo.

Banyandi beene wabo Yesu?
(Mataayo 12.46-50; Luka 8.19-21)

31 Beene wabo Yesu, na nyina, banayija imunda
ali. Ne'kyanya bakaba baki yimaaziri ha mbuga, ba-
namútumira.
32 Na yumwo Yesu âli riiri, mwâli bwatiiri abandu bingi
bamúfindiriziizi. Yabo bandu banamúbwira: «Nyoko, na
beene winyu, bakoli yimaaziri ha mbuga, bakubuuza.»
33 Yesu anabashuvya: «Nyandi maawe? Na banyandi
beene witu?»
34 Balya bandu, Yesu anabaleeza-leeza mwa'masu,
anadeta kwokuno: «Mu baabano, mwo mulyagagi maawe,
mwo munali na beene witu!
35 Ee! Iri umundu angaba agweti agaagira byo Rurema
aloziizi, yoyo ye mwene witu, ye na mwali wani, ye na
maawe.»

4

Umugani gwo'mubibi
(Mataayo 13.1-9; Luka 8.4-8)

1 Yesu anashubi genda iwa nyaaja. Ne'ri akaba
akola kwi'buga, anatondeera ukushubi yigiriza abandu.
Abandu bingi bweneene, banamúshololokera. Kyanatuma
agashonera mu bwato, anabubwatala mwo, anashegera
hiniini mu nyaaja. Na'bandu banasigala bayimaaziri
kwi'buga.
2 Yesu anabayigiriza amagambo mingi mu kubatwira
imigani.
Na mu yago migirizo, anababwira kwokuno:
3 «Yuvwagwi! Hâli riiri umuhiizi muguma, úkagendi
biba imbuto zaage.
4 Ulya muhiizi, iri akaba akola mu zibiba, imbuto nguma
zanakizi twa mu njira. Utunyuni twanayiji zirya.
5-6 «Izindi mbuto, zanatwa mu lushegebwe, áhazira luvu
lwingi, zanayami mera duba. Haliko, bwo'luvu lwâli

riiri luniini, imizi yazo, itâli yisiri. Ne'kyanya izuuba likadaruura, zanayami bogama.
7 «Izindi mbuto, zanatwa mu migenge. Ikyanya ikakula, yanazishweshweteza, zitanaki ba kwe'mimbu.
8 «Izindi mbuto, zanatwa mu luvu lwija. Ne'kyanya zikayera, nguma zanakizi yimbulwa kwe'ndete makumi gashatu-gashatu. Ne'zindi, kwa makumi galindatu-galindatu. Ne'zindi, kwi'gana-igana.
9 Ngiisi úhiiti amatwiri go'kuyuvwa, ayuvwe!»

Íbikatuma Yesu agakizi twa imigani
(Mataayo 13.10-17; Luka 8.9-10)

10 Iri Yesu akaba akola yenyene, abigirizibwa baage ikumi na babiri, kuguma na'bandi bo bâli ririinwi, banayiji múbuuza hi'gulu lye'yo migani.
11 Anabashuvya, ti: «Ngiisi íbyâli bishamiri mu bwami bwa Rurema, mwehe keera mukabimenyeesibwa. Haliko, abe mbuga boohe, ngweti ngababwira byo ku migani, gira:
12 "Ukulola, bagakizi lola. Haliko, batâye bone!
Ukuyuvwa, bagakizi yuvwa. Haliko, batâye sobanukirwe!
Nga bitangabiiri kwokwo,
bangagalukiiri Rurema, banakogwe!*"»

Yesu alimbuula umugani gwo'mubibi
(Mataayo 13.18-23; Luka 8.11-15)

13 Ha nyuma, Yesu anababuuza: «Ka mutashobwiri ukusobanukirwa na yugu mugani? Aaho! Kutagi kwo mugaki sobanukirwa ne'gindi yoshi?
14 Yizo mbuto, liri Igambo lya Rurema.
15 Zirya mbuto ízikatwa ku butambi bwe'njira, biyerekiini umugani gwa ábali mu yuvwa Igambo lya Rurema. Haaho-haaho, Shetaani anayiji lijobola mu mitima yabo.
16 «Zirya zindi ízikatwa mu lushegebwe, ziyerekiini umugani gwa ábali mu yuvwa Igambo lya Rurema, banaliyakiire ku bushambaale.
17 Haliko, bali mu ba nga mbuto ízitayisiizi imizi, kinatume yiryo igambo litali mu bayama mwo. Ikyanya bali mu longa amakuba, kandi iri kulibuzibwa hi'gulu lyalyo, banayami lijanda.
18 «Zirya zindi ízikatwa mu migenge, biyerekiini umugani gwa ábali mu yuvwa Igambo lya Rurema.
19 Haliko, ikyanya bali mu hahalira amagoorwa gaabo, banabe bali mu tebwa no'bugale, banali mu mirwa

---

* **4:12 4.12** Hisaaya 6.9-10.

na'mifwije, kinatume lirya igambo ligabashweshwetera
mwo, litanabe ne'bitumbwe.
20 «Zirya mbuto ízikatwa mu luvu lwija zoohe, biyerekiini
umugani gwa ábali mu yuvwa Igambo lya Rurema, ba-
naliyemeere, halinde linatongeke mu kati kaabo. Na íbiri
mu yimbulwa, binabe ubugira makumi gashatu-gashatu,
kandi iri makumi galindatu-galindatu, kandi iri igana-
igana.»

Umugani gwi'tara
(Luka 8.16-18)

21 Yesu anashubi babwira kwokuno: «Ko'mundu an-
gayasa itara, analitumbikire kwe'kitiri, kandi iri alifunda
mu ngologooshi? Nanga! Si ali mu libiika ku kiterekero!
22 «Kwo na kwokwo, ngiisi íbiki bishamiri, bigaki
yerekanwa ku bweranyange. Na kundu biki bwikiirwi,
bigaki biikwa ha bweruula.
23 Umundu, iri angaba ahiiti amatwiri go'kuyuvwa, ayu-
vwe!»
24 Yesu anashubi babwira: «Ibyo muli mu yuvwa, mu-
biyuvwirize bwija! Mukuba, ngiisi lugero lwo mugweti
mugagerera kwa'bandi, lwo na niinyu mugayiji gererwa
kwo, kiri ne'ngingwe yalwo!
25 «Na kwakundi, iri umundu angaba akoli hiiti ikindu,
ye gayushuulirwa kwe'bindi. Haliko, iri angaba ndaakyo
ahiiti, kiri na hyo atákoli hiiti, agahinyugutulwa!»

Umugani gwo'kumera kwe'mbuto

26 Yesu anashubi deta: «Ubwami bwa Rurema,
twangabuyerekana ku mugani gwo'muhiizi úkagendi
biba imbuto.
27 Zirya mbuto, zanamera, zanakizi kula úbwakya-
úbwayira, kuba ku kyanya ali mu ba ahuniiri, kandi
iri avyusiri. Na íbiri mu zimeza, no'kuzikuza kwokwo,
atabiyiji.
28 Uluvu lwonyene, lwo luli mu zimeza, halinde zi-
nashinge. Ne'kyanya ziri mu ba keera zakula, zinaleete
akashala, imihuli ibuli ba.
29 Ne'kyanya ziri mu ba keera zayeraga, anagendi zigesha.
Ee! Kiri mu ba kikola kyanya kyo'kuziyimbula.»

Umugani gwe'hibuto hye'haradaali
(Mataayo 13.31-32, 34; Luka 13.8-19)

30 Yesu anabuuza kwokuno: «Ubwami bwa Rurema, buli
kuti? Twangabushushaania na biki?
31 Yubwo bwami, bulyagagi nga hibuto hye'haradaali.
Yihyo hibuto, hyo hiri hiniini ukuhima izindi zooshi íziri
mu byalwa.

32 Kundu kwokwo, ikyanya hiri mu ba keera hyabyalwa,
hinakule, hiri mu yiji ba mbuto mbamu ukuhima izindi
zooshi za mu ndalo. Amatavi gaahyo ganayajabuke, halinde
utunyuni tunakizi yiji twa mu kimbehwa kyago.»
33 Yesu, anayushuula igindi migani mingi mwene iyo.
Kwokwo, kwo akayigiriza abandu Igambo lya Rurema, nga
kwo bâli shobwiri ukulisobanukirwa.
34 Ndaanalyo igambo lyo akababwira, buzira kukoleesa
imigani. Haliko, ikyanya bâli kizi ba bayiheriiri, lyoki lyo
âli kizi basobanulira byoshi.

Yesu ahoohya ikihuhuuta ne'midunda
(Mataayo 8.23-27; Luka 8.22-25)

35 Lwolwo lusiku, iri kakaba kakola kabigingwe, Yesu
anabwira abigirizibwa baage kwo: «Tujabukage inyaaja!»
36 Kwokwo, banasiga yabo bandu booshi, banagwana
Yesu mu bwato, banagenda bakulikiirwi na'gandi maato.
37 Mwi'yo nyaaja, mwanayami tuza ikihuhuuta kikayu.
Yubwo bwato, bwanakizi sookwa-sookwa ne'midunda,
halinde bwanahambiri yijula mwa'miiji.
38 Kundu kwokwo, Yesu âli huniiri mwi'twe lye'nyuma,
abiisiri itwe lyage ku mushego. Balya bigirizibwa baage,
banayiji músisimula, banamúbwira: «E maashi mwigiriza,
ka utabwinagi kindu bwo twamu kamira muno!»
39 Yesu anavyuka. Ne'ri akabona kirya kihuhuuta,
anakikanukira. Kiri ne'rya nyaaja nayo, anagibwira
kwokuno: «Hulika! Uhoge!» Lyeryo, umunyerere gwana-
toola.
40 Yesu anabuuza abigirizibwa baage, ti: «Kituma
kiki mukoli yobohiri kwoku? Ka mutabiisiri Rurema
kwo'bwemeere?»
41 Na íbikatuma agababwira kwokwo, bwo bâli koli
somiirwi bweneene! Banabuuzania: «Mundu muki uno?
Si kiri ne'kihuhuuta ne'nyaaja, bigweti bigamúsimbaha!»

5

Yesu akiza umusire we'Geraasi
(Mataayo 8.28-34; Luka 8.26-39)

1 Yesu na'bigirizibwa baage, iri bakaba keera bajabuka
inyaaja, banahika mu kihugo kya'Bageraasi.
2 Ne'ri Yesu akashonooka mu bwato, anagwanana
no'musire muguma, úshaaziri mu maherero.
3 Munali mwomwo, mwo âli tuuziri. Ndaaye mundu
úwâli shobwiri ukumúshweka, kiri ne'minyororo.
4 Mukuba, kundu bâli kizi giraga mbu bamúshweke
ne'minyororo, ne'mirinda, batanahasha. Birya byoshi,

âli kizi bitwisa. Ndaanaye mundu úwâli shobwiri
ukumúvindagaza.
5 Uyo mundu, âli yamiri ubushigi ni'zuuba agweti
agakeya-keya mu maherero, kiri na mu migazi, anakizi
banda-banda akashiba. Anakizi yibejanga-bejanga
na'mabuye.
6 Ulya musire, mbu alangiize Yesu ku hala, anayami
tibitira imunda ali, anafukama imbere lyage.
7-8 Yesu anayami deta: «E kisigo, shaagaga mu'yu
mundu!» Ulya musire, anayamiza, ti: «E Yesu, Mwana wa
Rurema úli hi'gulu lya byoshi! Bikagi byo undoziizi kwo?
Ukitwe kwi'ziina lya Rurema, kwo utaganyogogoza!»
9 Yesu anamúbuuza: «Iziina lyawe, we nyandi?»
Umusire, ti: «Iziina lyani, nie Binoono. Ee! Tulyagagi bingi
bweneene.»
10 Birya bisigo byanamúyinginga bweneene, kwo atabiy-
imule mu yikyo kihugo.
11 Na yaho ku higangazi, hâli ragiiri ulukuuli lwe'ngulube.
12 Kwokwo, yibyo bisigo, byanayinginga Yesu:
«Utuhanguule tugendi yifunda mu ziriira ngulube. Mube
mwo ugatutuma.»
13 Ne'ri akabihanguula, byanalyoka mu'lya mundu,
byanagendi ziyifunda mwo. Lulya lukuuli lwoshi lwa
nayami gendi yilasha mu nyaaja. Lwanakamira mwo.
No'muharuuro gwazo, gwâli hisiri nga bihumbi bibiri.
14 Abangere baazo, ti yee! Banatibitira i kaaya, kiri na mu
mbingiro, banagendi menyeesa abandu ngiisi íbyakoleka.
Kyanatuma abandu bagagumukira imunda Yesu, gira nabo
bagendi biyibonera.
15 Ne'ri bakahika áhali Yesu, banagwana ulya mundu
keera alyosibwa mwe'bisigo. Âli koli bwatiiri yaho, ayam-
biiti, anakola mugumaana. Balya bandu, mbu babonage
kwokwo, banagwatwa ne'kyoba.
16 Balya ábakayibonera ngiisi íbyakoleka ku'yo musire
na ku yizo ngulube, banabaganuulira byo.
17 Yabo bandu, banayinginga Yesu bweneene kwo ashaa-
gage mu kihugo kyabo!
18 Ne'ri akaba akola mu shonera mu bwato, uyo mundu
úshubi sirehiri, anamúyinginga kwo bagendanwe.
19 Haliko, Yesu ti: «Nanga! Ugalukire i kaaya! Ugendi
ganuulira beene winyu ngiisi kwo Nahano akukejeerera, na
ngiisi kwo akugirira.»
20 Ulya mundu, analyoka yaho, anagenda agaganuulira
abandu ba mu mbande ze'Dekapooli ngiisi kwo Yesu

amúgirira. Balya bandu booshi, ikyanya bakayuvwa, banasoomerwa!

Yesu akiza umukazi, anaholoolola no'munyere
(Mataayo 9.18-26; Luka 8.40-56)

21 Yesu anashubi yingira mu bwato. Ne'ri akaba keera kandi ajabuka inyaaja, abandu bingi bweneene banashololokera ho ali kwi'buga.
22 Hanayijaga mundu muguma, iziina lyage ye Yahiro, wa mu bakulu be'nyumba ye'mihumaanano ya'Bayahudi. Uyo Yahiro, iri akabonaga Yesu, anafukama imbere lyage,
23 anamúyinginga bweneene, ti: «Munyere wani, akola bu fwa. Uyiji múbiika kwa'maboko, gira alonge ukukira, anashubi ba mugumaana!»
24 Kwokwo, Yesu na Yahiro banagendanwa. Yabo bandu booshi, banagenda bashoshiiri Yesu, iri banamúfindiriza.
25 Na mu kati kaabo, mwâli riiri umukazi, úwâli mali hisa imyaka ikumi ni'biri ali no'bulwazi bwo'mududu.
26 Uyo mukazi âli gweti agalibuuka bweneene! Anakizi bukwa na'bafumu bingi-bingi. Na kundu âli mali mala ibindu byage byoshi, atanakira. Si ubulwazi bwanakavya ukumúkalaalira ukuhima ubwa mbere.
27 Uyo mukazi âli mali gwanwa ayuvwa hi'gulu lya Yesu, kyanatuma agagenda ali mu sheshera mu bandu. Ne'ri akahika ha nyuma lyage, anahuma ku mulondo gwage.
28 Mukuba, akayisaliza, ti: «Iri nangahuma naaho ku mulondo gwage, ngaakira.»
29 Kwokwo, mbu aguhumage kwo, gulya mududu gwage gwanayami kama! Ulya mukazi anayiyuvwa mu magala gaage, kwo keera akira lwoshi.
30 Yesu anayiyuvwa kwe'misi yamúlyoka mwo, kyanatuma agakebaanuka, anabuuza abandu: «Nyandi úwambuma ku byambalwa?»
31 Abigirizibwa baage, banamúshuvya: «E maashi mwigiriza, si wenyene ubwini ngiisi kwo yaba bandu bagweti bagakuyisiriita-siriita kwo! Aaho! Kutagi ukiri mu tubuuza: “Nyandi úwambuma kwo?”»
32 Kundu kwokwo, Yesu anabaleeza-leeza mwa'masu, gira abone ngiisi úwamúhuma kwo.
33 Ulya mukazi âli yiji ngiisi byo akizibwa, kyanatuma agayiji fukama imbere lya Yesu, akoli jugumiri mu kati ke'kyoba. Ngiisi íbikamúkoleka kwo, anayami múbwira byo ku bweranyange.
34 Yesu anamúbwira: «E munyere wani, bwo umbiisiri kwo'bwemeere, kyo kyatuma wakira. Ugendage no'mutuula! Galya malibu gataki shubi kugalukira.»

35 Iri Yesu akaba akiri mu deta, hanayija abandu ukulyoka
imwo'yo mukulu Yahiro, banamúbwira: «E waliha! Mun-
yere wawe, keera afwa. Utaki tami luhya umwigiriza!»
36 Ikyanya bakayiji bwira Yahiro kwokwo, Yesu atanat-
waza, anamúbwira: «Utayobohe! Ubiike Rurema
kwo'bwemeere naaho.»
37 Yesu anakumiira yabo bandu kwo hatagirage gundi
mundu ye bagagendanwa, átali Peturu, na Yakobo, na
Yohana mwene wabo no'yo Yakobo.
38 Ne'ri bakahika ha mwo'yo mukulu Yahiro, banagwana
abandu bakola mu bululuka.
39 Yesu anayingira mu nyumba, anababwira: «Biki byo
mugweti mugabululukira? Uyu mwana atafwiri. Si ahuniiri
naaho!»
40 Yabo bandu, banamúshekeereza, ti shoshoo! Yabo
booshi, Yesu anabahulukiza imbuga, anasigala na yishe
wo'yo munyere, na nyina, kuguma na'bigirizibwa baage bo
bâli ririinwi. Ne'ri akayingira mu kisiika kyo'lya mwana âli
riiri mwo,
41 anamúgwatira ku kuboko, anamúbwira: «Talita
kumu!», umugeeza gwago: «E munyere, vyuka!»
42 Lyeryo, ulya munyere anayami vyuka, anatondeera
ukugenda.
Balya bandu, mbu babonage kwokwo, banasoomerwa
bweneene! (No'yo munyere âli kola ne'myaka ikumi
ni'biri.)
43 Ikyanya Yesu akamúvyula, anabakomeereza kwo hata-
girage mundu ye bagabibwira. Abuli deta kwo'yo munyere
ahaabwe byo agaalya.

6

Yesu agayirizibwa imwabo
(Mataayo 13.53-58; Luka 4.16-30)

1 Yesu analyoka yaho, anataahira imwabo kuguma
na'bigirizibwa baage.
2 Na ku lusiku lwe'Sabaato, anatondeera ukuyigiriza
abandu mu nyumba ye'mihumaanano ya'Bayahudi. Ne'ri
bakamúyuvwa, abingi baabo banasoomerwa!
Yabo bandu banabuuzania, ti: «E balya, yibi byoshi, hayi
ho akabilyosa? Na yubu bwitegeereze bwo ahaabirwi, buli
bukagi? Kiri na yibi bitangaaza, agweti agabigira ku njira
nyiki?
3 Aahago! Ka atali ulya mubaaji we'biti? Na nyina, ka
atali ye Maryamu? Na beene wabo, ka atali Yakobo, na
Yose, na Yuda, na Simooni? Na baali baage, ka tutatuliinwi
hano?» Yabo bandu, ehee! Banayuvwa buligo hi'gulu lyage.

4 Kundu kwokwo, Yesu anababwira: «Umuleevi atali mu
bula ulushaagwa, mútali mu kaaya kaabo, na mu beene
wabo, na mu mwage!»
5 Yesu atanaki shobola ukukizi gira ibitangaaza yaho
imwabo, ha nyuma lyo'kukiza abalwazi bagerwa ku njira
yo'kubabiika kwa'maboko.
6 Anasoomerwa ngana, bwo bâli lahiiri ukumúbiika
kwo'bwemeere.

Yesu atuma indumwa zaage ikumi na zibiri
(Mataayo 10.5-15; Luka 9.1-6)

Yesu anakizi genda agalenga mu twaya, iri anayigiriza
abandu.
7 Anahamagala indumwa zaage kwo ziri ikumi na
zibiri, gira azitume zibiri-zibiri, anaziheereza ubushobozi
bwo'kukizi yimula ibisigo.
8 Anazibwira kwokuno: «Hatagirage kindu kyo mugat-
wala ku lugeezi lwinyu, guba mukate, kandi iri ludaha.
Mutanakizi shwekera ifwaranga mu kibuno. Mukizi genda
mufumbiiti ingoni naaho,
9 iri munayambiiti ne'biraato. Mutanakizi yitwaza ikyam-
balwa kya kabiri.
10 Ikyanya mugahikaga mu nyumba ndebe, mukizi beera
mwomwo, halinde ukuhisa ku lusiku lwo mugalyoka yaho.
11 «Abandu ba'handu halebe, iri bangalahira
ukumùyegereza, kandi iri kumùyuvwiriza, mu kulyoka
yaho, munabugumule kiri no'lukungu úluli ku magulu
giinyu. Bube bumasi kwo mushuba ha mwabo!»
12 Kwokwo, yizo ndumwa za Yesu zanalyoka yaho,
zanakizi genda zigayigiriza abandu kwo batwikire ku byaha
byabo.
13 Zanagwana abandu bingi babambwirwi ne'bisigo,
zanakizi biyimula. Na'balwazi bingi kwakundi, zanakizi
bakiza, mu kubashiiga amavuta.

Heroode ayita Yohana wo'kubatiiza
(Mataayo 14.1-12; Luka 9.7-9)

14 Umwazi gwa Yesu, gwanalumbuuka bweneene mu
bandu. Kiri na mwami Heroode naye anaguyuvwa. Bandu
baguma, banakizi deta: «E balya, Yohana wo'kubatiiza,
ye wazuuka mu bafwiri! Kyo kitumiri ali no'bushobozi
bwo'kukizi gira ibitangaaza.»
15 Abandi nabo, ti: «Nanga! Ye Hiriya.» Na'bandi, ti:
«Alyagagi muguma wa mu baleevi ba keera.»
16 Iri mwami Heroode akayuvwa kwokwo, naye anadeta:
«Ulya Yohana, kundu n'gamúsingula itwe, haliko akola
mugumaana kandi!»

17 Mukuba, uyo Heroode yenyene âli mali gwanwa
agwatiisa Yohana, anamúlasha mu nyumba ye'mbohe.
Akagira kwokwo hi'gulu lya Herodiya. Mukuba, kundu
Herodiya âli ryagagi muka mwene wabo wa Firipo, haliko
uyo Heroode anayiji múyanga.
18 Kyanatuma Yohana agabwiririra Heroode, ti: «E
maashi mwami! Si imaaja zitakuhangwiri kwo uhulusagye
muka mwene winyu, mbu umúyange!»

19 Yiryo igambo, lyanatuma uyo Herodiya agajinikira
Yohana, analooza ukumúyita, haliko, atanalonga ubulyo.
20 Na kwakundi, uyo Heroode âli yobohiri Yohana, anakizi
múlanga, bwo âli yiji kwo Yohana ali mundu mwija,
anakwaniini imbere lya Rurema. Ee! Uyo Heroode, âli kizi
siima ukuyuvwiriza amagambo ga Yohana, kundu gâli kizi
múteera ulushunguti.

21 Iri hakatama, Herodiya analonga ubulyo. Ulusiku
lwo'kukengeera ukubutwa kwa Heroode, iri lukahik-
aga, Heroode anagira ulusiku lukulu, analaalika abat-
wali, kuguma na'bakulu ba'basirikaani, na'bandi bakulu
be'Galilaaya.

22 Uyo Herodiya, munyere wage anayingira, anatondeera
ukukina. Yukwo kukina kwage, kwanasimiisa mwami
Heroode ngana-ngana, kiri na yabo baabo. Mwami anayami
múbwira: «Umbwire ngiisi byo uloziizi! Ngakuheereza
byo!»
23 Heroode anashubiza, mu kushiikiza, ti: «Nakitwa!
Ngiisi byoshi byo ugambuuna, ngakuheereza byo, kundu
kwangahisa ku luhande lwo'bwami bwani.»

24 Ulya munyere anatee huluka, anagendi buuza nyina ti:
«E maawe, mbuunage biki?» Lyeryo nyina, ti: «Uhuune
itwe lya Yohana wo'kubatiiza!»

25 Ulya munyere, anayami galukira imunda mwami,
anamúbwira: «E mwami, bwobuno, ndoziizi umbiikire
itwe lya Yohana wo'kubatiiza ku sahaani!»

26 Ulya mwami, mbu ayuvwagwe kwokwo, anashenguka
bweneene! Haliko, atanalooza ukumúlahirira, bwo âli mali
gwanwa abiika indahiro imbere lya'balaalike.
27 Kwokwo, anayami tuma umusirikaani, anamúbwira
kwo agendi múleetera itwe lya Yohana. Uyo musirikaani,
anagenda mu nyumba ye'mbohe. Ne'ri akasingula Yohana
itwe,
28 analileeta ku sahaani, analifumbadika ulya munyere.
Naye, analiheereza nyina.

29 Abigirizibwa ba Yohana, iri bakayuvwa kwokwo,
banayiji yabiira ikimbiri-mbiri, banagendi kilambika mu
shinda.

Yesu ayigusa abandu bihumbi bitaanu
(Mataayo 14.13-21; Luka 9.10-17; Yohana 6.1-14)

30 Indumwa za Yesu, iri zikagalukira imunda ali,
zanamúganuulira ngiisi byo zâli kizi kola, na ngiisi kwo
zâli kizi yigiriza abandu.
31 Haaho-haaho, abandu bingi banayijira Yesu mihiza-
mihiza, halinde Yesu ne'ndumwa zaage, batanalonga kiri
ne'kyanya kyo'kulya. Kyanatuma agazibwira: «Tugendage
áhayiheriiri, gira lyo mulonga ukuluhuuka hiniini!»
32 Kwokwo, banagendaga no'bwato áhayiheriiri.
33 Kundu kwokwo, abandu bingi banababona, banayami
bamenya. Kwokwo, abandu ba mu twaya twoshi, banagu-
muukira ho bâli kizi genda, banagwanwa yo.
34 Iri Yesu akashonooka mu bwato, anashubi gwana
abandu bingi bweneene! Yabo booshi, anabayuvwirwa
indengeerwa. Mukuba, bâli buziri wo'kubatabaala, nga
bibuzi bizira mungere.
35 Ne'ri bukaba keera bwayira, abigirizibwa baage ba-
nayiji múbwira: «Hano tuli, mulyagagi mu kishuka, keera
twanayirirwa.
36 Aaho! Uhanguulage yaba bandu bagende mu bishoola,
kiri na mu tundi twaya twe'no munda, gira bagendi gula
byo bagaalya.»
37 Yesu anabashuvya: «Nanga! Mwehe, mubaheereze
byo bagaalya!» Nabo, ti: «Si ibyokulya byo'kuyigusa yaba
booshi, byangayabiira ifwaranga íziri tiita, nga magana
gabiri ge'dinaari!* Aaho! Ka uloziizi tuyabiire ifwaranga
nyingi mwene yizo, gira tugendi basumira byo bagaalya?»
38 Yesu naye, ti: «Mugweti mikate inga? Mutee gendi
lola.» Ne'ri bakaba keera bamenya, banayiji múbwira:
«Tuhiiti mikate itaanu, ne'fwi zibiri.»
39 Yesu anadeta kwo babwataze yabo bandu ndeeko-
ndeeko, ku bweyo bubishi.
40 Kwokwo, banabwatala, baguma indeeko ya'bandu
igana-igana, na'bandi indeeko ya'bandu makumi gataanu-
gataanu.
41 Yesu anayabiira irya mikate itaanu, na zirya fwi zombi,
analegamira mwi'gulu, anadeta kongwa imwa Rurema.

---

* **6:37 6.37** *magana gabiri ge'dinaari:* Zâli riiri fwaranga zo'kuhemba umukozi nga ku myezi munaana.

Ne'ri akakoojola-koojola irya mikate, anagiheereza indumwa zaage, gira zigigabulire yabo bandu. Na yizo fwi kwakundi, banazigabulira bo.
42 Balya booshi, banalya bweneene, halinde banadadaarwa!
43 Ikyanya abigirizibwa bakakuumania imisigala ye'mikate ne'fwi, yanayijuza ingega ikumi na zibiri, nywe!
44 Na'bashosi ábakalya iyo mikate, bâli hisiri bihumbi bitaanu.

Yesu atondagira hi'gulu lye'nyaaja
(Mataayo 14.22-33; Yohana 6.15-21)

45 Haaho, Yesu anabwira abigirizibwa baage kwo bashonere mu bwato, gira bagwanwe i kajabo ke'nyaaja, mu kaaya ke'Betesahida. Yehe, anasigala agweti agaseezera abandu.
46 Ne'ri akayusa ukubaseezera, anazamuukira ku mugazi, gira agendi huunira ho Rurema.
47 Ubushigi bwanagwata, yabo bigirizibwa baage banaba bakola i buziba. Naye, anaba akiri i bulambo yenyene.
48 Yabo bigirizibwa, anabona ngiisi kwo bagweti bagahimbuka mu kushooja. Mukuba, imbuusi yâli gweti igabahangirira bweneene. Ne'ri hakaba ku mbazi, Yesu anayijaga imunda bali, agweti agatondagira hi'gulu lye'nyaaja, analoozi bahinjuka.
49-50 Balya bigirizibwa, mbu bamúbonage kwo akola mu tondagira ku nyaaja, banahuumirwa, banayami yidehereza ku nduulu, ti: «Yee! Kishu kiriira!» Haliko, anayami babwira: «Mukanie umutima. Ndi niehe! Muleke ukuyoboha.»
51 Ne'ri akashonera mu bwato, irya mbuusi yanayami hooha! Balya bigirizibwa banasoomerwa bweneene!
52 Mukuba, imitima yabo yâli kubisirwi, batanâli sobanukiirwi ne'kisoomeza íkikakoleka kwi'yo mikate.

Yesu akiza abalwazi be'Genezareeti
(Mataayo 14.34-36)

53 Yesu na'bigirizibwa baage, iri bakaba keera bajabuka inyaaja, banahika mu kihugo kye'Genezareeti, banakululira ubwato bwabo ku ngombe, banabushweka.
54 Ne'ri bakabushonooka mwo, abandu banayami menyaga kwo Yesu.
55 Kyanatuma bagatibitira mu mbande zooshi, gira bagendi múleetera abalwazi.
Na mu ngiisi twaya two bâli kizi yuvwa kwo akola mwo, banakizi múleetera abalwazi, bali ku byajo byabo.
56 Na ngiisi ho âli kizi lenga, muba mu twaya tuhamu, kandi iri mu tuniini, kiri na mu bishoola, banakizi biika abalwazi baabo mu tuguliro, gira akizi bakiza.

Balya balwazi, banamúyinginga kwo abahanguule bakizi huma naaho kwi'kano lyo'mulondo gwage. Na ngiisi ábakalihuma kwo, banayami kizibwa.

7

Imigeeza íkabiikwa na'bandu naaho
(Mataayo 15.1-9)

1 Abafarisaayo, na'bigiriza baguma be'maaja, banalyoka i
Yerusaleemu, banayiji kuumana áhali Yesu.
2 Banabonaga kwo baguma ba mu bigirizibwa baage
bakalunguula bagaalya, buzira kutee yikaraba amaboko.
3 (Yabo Bafarisaayo, kuguma na'bandi Bayahudi booshi,
batali mu lya, bátazi yikaraba amaboko. Yibyo, bikulikiriini
ne'migeeza yo'kuyiyeruusa yo bakasigirwa na bashokuluza
baabo.
4 Kiri ne'kyanya bali mu lyoka mu tuguliro, batali mu lya,
bátazi yikaraba. Bali mu kulikiriza ne'gindi migeeza mingi-
mingi, nga kushukiiriza inzoozo, no'tubindi, ne'birugu
íbikatulwa mu miringa.)
5 Balya Bafarisaayo, kuguma na'bigiriza be'maaja, ba-
nayiji buuza Yesu: «Kituma kikagi abigirizibwa baawe,
batasimbahiri imigeeza yo tukasigirwa na bashokuluza
biitu? Si bagweti bagaalya ibyokulya, na'maboko gaki
yulubiiri!»
6 Yesu anabashuvya: «Si mulyagagi balyalya! Hisaaya
akadeta ukuli, mu kutanga ubuleevi hi'gulu liinyu,
kwokuno:
"Yaba bandu, bagweti baganzimbaha ku tunwa naaho.
Si imitima yabo, ikoli yisuuziri hala!
7 Ukunyikumba kwabo, kulyagagi kwa busha!
Ne'mihango yo bagweti bagayigiriza, ikabiikwa naaho
na'bandu.*"
8 «Mwehe, si muli mu janda imaaja za Rurema, mbu lyo
mukulikiriza imigeeza yo mukasigirwa na'bandu!
9 Ee! Mulyagagi beeshu bweneene, mu kujanda
ize'mwage, mbu lyo mukulikiriza iye'mwinyu!
10 «Mukuba, Musa akadeta: "Ukizi simbaha yisho na
nyoko.†" Anashubi deta: "Umundu, iri angaduka yishe
kandi iri nyina, akwiriiri ayitwe.‡"
11 Kundu kwokwo mwehe, mugweti mugaadeta
kwo'mundu ahangwirwi abwire yishe, kandi iri nyina,
ti: "Ibindu byo nangakutabiiri mwo, bikola Koribaani.
(Kuli kudeta kwo keera byataluulwa imwa Rurema)".

---

* **7:7 7.7** Hisaaya 29.13. † **7:10 7.10** Kulyoka 20.12; 21.17; Balaawi 20.9; Bukengeeze 5.16. ‡ **7:10 7.10** Kulyoka 21.17; Balaawi 20.9.

12 «Kwokwo, kwo mugweti mugalahiza umundu kwo
atakizi tabaala yishe, kandi iri nyina.
13 Iyo migeeza yo mukasigirwa na'bandu, ikyanya
muli mu gikulikiriza, lyo mugaaba mugweti mugahongola
igambo lya Rurema! Halyagagi na'gandi mabi mingi mwene
yago go muli mu gira.»

Íbiri mu yulubaza abandu
(Mataayo 15.10-20)

14 Ha nyuma, Yesu anashubi hamagala yabo bandu,
anababwira: «Mweshi, munyuvwirize bwija, lyo mu-
sobanukirwa!
15 Ndaaye mundu úwangayiyulubaza, mbu bwo ayingiza
ikindu kirebe mu magala gaage. Halikago, ukuyiyulubaza
kwage, kuli mu ba naaho ku biri mu múhuluka mwo. [
16 Umundu, iri angaba ahiiti amatwiri go'kuyuvwa, ayu-
vwe!]»
17 Haaho yabo booshi, Yesu anabasiga, anayingira mu
nyumba. Yugwo mugani, abigirizibwa baage banamúbuuza
hi'gulu lyagwo.
18 Yesu, anabashuvya: «Ka kiri na niinyu muki kubisirwi?
Ka mutayiji kwo ndaakyo kindu íkyangayulubaza umundu
ku njira yo'kumúyingira mwo?
19 Si ngiisi íbiri mu yingira mu kanwa, biri mu yikira mu
nda, bikabuli lyoka mu magala, bitanalenge mu mutima
gwage!» (Mu kudeta kwokwo, lyo Yesu akayerekana kwo
ndaabyo byokulya íbyangayulubaza umundu.)
20 Yesu anashubi deta: «Ngiisi íbiri mu huluka mu
mundu, byohe byo biri mu múyulubaza!
21 Ee! Mu mutima gwo'mundu, mwo muli mu huluka
imitono mibi, no'bweruzi, no'buzimba, no'bwitani,
22 no'bushule, no'kuziga ibindu, ne'nzigo, no'bulyalya,
ne'bihigo, no'luugi, no'lugamba, no'bwikangaate,
ne'bimbalambala.
23 Byebyo, byo biri mu huluka mu mutima gwo'mundu,
byo binamúyulubaziizi!»

Yesu akiza umunyere úbambwirwi ne'kisigo
(Mataayo 15.21-28)

24 Yesu analyoka yaho, anagenda mu mbande ze'Tiiro. Iri
akahikaga yo, anayingira mu nyumba, analooza ukubisha
kwo ali mwo, bitanashoboka.
25 Mukazi muguma anayuvwa umwazi hi'gulu lyage. Na
bwo'munyere wage âli bambwirwi ne'kisigo, kyanatuma
agayiji fukama imbere lya Yesu,

26 anamúyinginga, ti: «E waliha, unyimulire ikisigo
mu munyere wani.» No'yo mukazi, âli riiri Mugiriki-kazi
úkabutirwa mu kihugo kye'Siriya Foyiniki.
27 Yesu anamúshuvya: «Utee leka abaana bayigute!
Bitakwiriiri ukuyabiira ibyokulya bya'baana, mbu bikab-
ulwe utubwa!»
28 Ulya mukazi, ti: «E Nahano, biri kwokwo. Haliko,
kiri no'tubwa tuli mu kizi lya ku bya'baana batibula ku
kashasha!»
29 Yesu anamúshuvya: «Bwo washuvya kwokwo,
nakuhanguula ugendage. Ikisigo íkishubi bambwiri mun-
yere wawe, keera kyamúshaaga mwo!»
30 Uyo mukazi, anataaha, anayiji gwana munyere wage
agwejiiri ku ngingo, keera ikisigo kyamúshaaga mwo.

Yesu akiza ikimeme, íkifwiri amatwiri

31 Yesu analyoka mu mbande ze'Tiiro, analenga mu
kaaya ke'Sidooni, mu kugenda iwa nyaaja ye'Galilaaya mu
poroveesi ye'Dekapooli.
32 Ne'yo munda, abandu banamúleetera umundu úfwiri
amatwiri, anâli riiri wa kikukumizi. Yabo bandu, ba-
nayinginga Yesu kwo amúbiike kwa'maboko.
33 Uyo mundu, Yesu anatee múshaaza mu yabo baabo.
Ha nyuma, anamúbiika iminwe mu matwiri. Na kandi,
anatwira amate, anamúhuma ku lulimi.
34 Haaho, analegamira mwi'gulu, anagongeera kwi'zu
lihamu, anabwira ulya mundu: «Hefata!» (kuli kudeta:
Yiguka!)
35 Lyeryo, ulya mundu, amatwiri gaage ganayami
zibuuka! No'lulimi lwage, lwanayami gobooka, anaton-
deera ukudeta bwija.
36 Yesu, iri akayusa ukumúkiza, anakomeereza abandu
kwo hatagire mundu ye bagabibwira. Kundu kwokwo,
balya bandu banagenderera ukulumbiisa imikolezi yage mu
bandu.
37 Balya bandu, banasoomerwa ngana, banakizi deta:
«Uyu mundu, ngiisi byo agweti agaagira, ali mu bigira
bwija! Kiri na'bafwiri amatwiri, agweti agabazibuula go!
Ne'bimeme, bikola mu deta.»

8

Yesu ayigusa abandu bihumbi bina
(Mataayo 15.32-39)

1 Mu yizo siku, abandu bingi bweneene banashubi
shololokera áhali Yesu. Yabo bandu bâli buziri byo

bagaalya, kyanatuma agahamagala abigirizibwa baage, anababwira:
2 «Yaba bandu booshi, keera bamala isiku zishatu tuliriinwi, batanahiiti byo bagaalya. Nabayuvwirwa indengeerwa,
3 ndanaloziizi ukubaseezera, banakoli shalisiri. Mukuba, baguma baabo bakalyoka hala. Hali ikyanya ishali lyangakengeera lyabaholeza mu njira.»
4 Yabo bigirizibwa baage, ti: «Mu lino ishamba lya temandime, hayi ho'mundu angalyosa imikate ígayigusa yaba booshi?»
5 Yesu anababuuza: «Muhiitagi imikate inga?» Nabo, ti: «Tuhiiti imikate irinda.»
6 Yabo bandu booshi, Yesu anababwira kwo babwatale haashi. Irya mikate, anagiyabiira. Ne'ri akatanga kongwa imwa Rurema, anagikoojola-koojola, anagiheereza abigirizibwa baage, gira bagigabulire abandu. Ne'ri bakabiyabiira, banabagabulira byo.
7 Bâli hiiti ne'bisara-ngege bigerwa. Yesu anashubi tanga kongwa imwa Rurema hi'gulu lyazo. Nazo, anashubi deta kwo bazigabulire abandu.
8 Yabo booshi, banalya bweneene, halinde banadadaarwa. Balya bigirizibwa baage, ikyanya bakakuumania imisigala, yanayijuza ingega zirinda, nywe!
9 Na ábakalya, bâli riiri nga bihumbi bina.
Iri Yesu akaba keera abaseezera,
10 anayami shonera mu bwato, kuguma na'bigirizibwa baage, banagenda mu mbande ze'Dalimanuta.

Yesu ahuunwa ikyereso
(Mataayo 16.1-4)

11 Abafarisaayo banayijira Yesu, banamúgeza, mu kumúhuuna ikyereso kye'kitangaaza ukulyoka mwi'gulu.
12 Yesu anakungumira i mutima bweneene, anadeta kwokuno: «Mwe bandu ba kino kibusi, kituma kiki mugweti mugalooza ikyereso kye'kitangaaza? Namùbwira ukuli, kwo ndaakyo mugayerekwa!»
13 Iri Yesu akadeta kwokwo, anabasiga, anashubi shonera mu bwato, anajabuka inyaaja.

Isaama ya'Bafarisaayo ne'ya Heroode
(Mataayo 16.5-12)

14 Abigirizibwa ba Yesu, ikyanya bâli riiri mu bwato, bâli hiiti mukate muguma naaho. Mukuba, bakayibagira ukutwala igindi.
15 Yesu anabakengula kwokuno: «Mukizi yilanga ne'saama ya'Bafarisaayo, ne'ya Heroode.»

16 Yabo bigirizibwa, banatondeera ukuganuuzania, ti:
«Íbitumiri adeta kwoku, bwo ndaayo mikate tuhiiti.»
17 Yibyo badeta, Yesu anabimenya, kyanatuma agababwira: «Kituma kiki muki gweti mugaganuuzania kwo mutahiiti imikate? Ka mutazi menya? Ka mutanazi sobanukirwa? Si muyumusiizi imitima yinyu!
18-19 Amasu go muhiiti, gatali mu bona! Na'matwiri giinyu, gatali mu yuvwa.
«Ikyanya n'gakoojola irya mikate itaanu, ikayigusa abandu bihumbi bitaanu. Ne'kyanya mukakuumania imisigala, ka muki kengiiri ikayijuza ingega zinga?» Nabo, ti: «Ikayijuza ingega ikumi na zibiri.»
20 Anashubi babuuza: «Na balya bandu bihumbi bina nabo, ka mutaki kengiiri ngiisi kwo bakayiguta kwe'rya mikate irinda naaho? Mu yabo kwakundi, mukakuumania imisigala ngega zinga?» Nabo, ti: «Ikayijuza ingega zirinda.»
21 Yesu anababuuza: «Aahago! Ka halinde buno mutazi sobanukirwa?»

Yesu akiza imbumi mu kaaya ke'Betesahida

22 Yesu na'bigirizibwa baage, iri bakahika mu kaaya ke'Betesahida, abandu banamúleetera imbumi, banamúyinginga kwo agihume kwo.
23 Iyo mbumi, Yesu anagigwatira ku kuboko, anagihengukana inyuma lya'kaaya. Ne'ri Yesu akagitwira amate ku masu, anabuli gibiika kwa'maboko, anagibuuza: «Ka hali kindu kyo wabona?»
24 Irya mbumi, yanayinamula amasu, yanadeta: «Ngoli bwini abandu. Si babonesiri nga biti íbigweti bigagenda.»
25 Yesu anashubi gihuma ku masu. Leero, yanalangiiza bweneene, yanahumuuka, yanabona ibindu byoshi ku bweranyange.
26 Yesu anamúbwira: «Ulunguulage imwawe! Utaki lenge mu kaaya.»

Peturu adeta kwo Yesu ye Kirisito
(Mataayo 16.13-20; Luka 9.18-21)

27 Yesu analyoka yaho na'bigirizibwa baage, anagenda agalenga mu twaya twa mu mbande ze'Kahisariya Firipi. Ne'kyanya bakaba bakiri mu njira, anababuuza: «Aaho! Abandu bagweti bagaadeta kwo ndi nyandi?»
28 Banamúshuvya: «Baguma, bali mu deta kwo we Yohana wo'kubatiiza. Na'bandi, kwo we Hiriya. Na'bandi, kwo uli muguma wa mu baleevi.»

29 Yesu anashubi babuuza: «Halikago mwehe, mugweti
mugaadeta kwo ndi nyandi?» Peturu, anamúshuvya:
«Wehe, we ulya Masiya!»
30 Haaho, Yesu anabakomeereza kwo hatagire mundu ye
bagamenyeesa hi'gulu lyage.

Yesu adeta ngiisi kwo agaafwa, anazuuke
(Mataayo 16.21-28; Luka 9.22-27)

31 Yesu anatondeera ukuyigiriza abigirizibwa baage
kwokuno: «Umwana wo'mundu, akwiriiri akizi libuzibwa
ku njira nyingi. Agalahirwa na'bashaaja ba'Bayahudi,
na'bakulu ba'bagingi, na'bigiriza be'maaja, anayitwe. Ha-
likago, ku lusiku úlugira izishatu, anazuuke.»
32 Ikyanya Yesu akabwira abigirizibwa baage kwokwo,
leero kwâli kola ku bweranyange. Kwokwo, Peturu
anamúhengukana, anatondeera ukumúkanukira.
33 Haliko, Yesu anakebaanuka, analola ku bigirizibwa
baage, anakanukira Peturu kwokuno: «E Shetaani, njaaga
ha butambi! Si ho wangayitoneesa ku bya Rurema, ugweti
ugayitoneesa ku bya'bandu naaho!»
34 Yesu anahamagala yabo bandu booshi, kuguma
na'bigirizibwa baage, anababwira kwokuno: «Umundu, iri
angalooza ukungulikira, akwiriiri ayilahire yenyene. Ee!
Abetulage ikibambo kyage, abuli ngulikira.
35 «Umundu, iri angalooza ukukiza itwe lyage, ye gali-
teera. Haliko, iri angaliteera hi'gulu lyani, na hi'gulu
lye'Myazi Miija, lyoki agalikiza.
36 «Umundu, iri angalongaga íbiri mu kihugo byoshi,
anayiteere yenyene, bikagi byo agaaba ayunguka?
37 Na biki byo angatanga, lyo ayikiza? Si ndaabyo!
38 «Abandu ba kino kibusi kibi, batatwaziizi Rurema!
Aaho! Umundu, ikyanya agaaba ali imbere lyabo, anafwa-
gage ishoni hi'gulu lyani, na hi'gulu lya'magambo gaani,
uyo, yo'Mwana wo'Mundu naye agazifwira ku kyanya âye
yije mu bulangashane bwa Yishe, ali kuguma na'baganda
baage bataluule!»

9

1 Yesu anashubi bwira abandu: «Namùbwira ukuli, kwo
mu bandu ábayimaaziri hano, baguma baabo batagaafwa,
bátazi bona ubwami bwa Rurema kwo bugweti bugayija
mu kati ko'bukalage!»

Yesu ahinduka ikikebe
(Mataayo 17.1-13; Luka 9.28-36)

2 Iri hakalenga isiku ndatu, Yesu anayabiira Peturu, na
Yakobo, na Yohana, anabateramana ku kanywangi-nywangi

ko'mugazi, áhayiheriiri. Ne'ri bakaba keera bahika, Yesu
anayami hinduka ikikebe imbere lyabo.
3 Imirondo yage, yanaba myeru pepeepe, yanalangashana
bweneene! Ndaanaye mundu hano mu kihugo úwangafula
imirondo, mbu inabe myeru mwene kwokwo!
4 Lyeryo, hanayami boneka abashosi babiri, Musa na
Hiriya, bâli gweti bagamúganuuza.
5-6 Peturu na'baabo banayoboha bweneene, banabula
byo bagaadeta. Kwokwo, Peturu anahababa, ti: «E Rabi,
buli bwija bwo tuli hano. Aaho! Tuyubakage he'bitunda
bishatu, kiguma kye'mwawe, ne'kindi kye'mwa Musa,
ne'kindi kye'mwa Hiriya.»
7 Haaho hi'gulu lyabo, hanahulukira ikibungu, kyan-
abazinga. Na mu kirya kibungu, mwanahuluka izu,
lyanadeta kwokuno: «Uyu, ye Mwana wani mukundwa!
Mukizi múyuvwiriza!»
8 Yabo bigirizibwa, mbu balabaganie amasu, banabona
Yesu akoli sigiiri yenyene.
9 Ne'ri bakaba bakola mu manuka ku mugazi, Yesu
anabakomeereza, ti: «Yibi byo mwabona, hatagire mundu
ye mugabibwira, halinde ukuhisa ku kyanya Umwana
wo'Mundu agaaba keera azuulwa mu bafwiri.»
10 Yibyo byoshi, banabimira. Kundu kwokwo, banabuuza-
nia: «E balya, yukwo kuzuuka mu bafwiri, kuli kudetaga
kuti?»

Ikibuuzo hi'gulu lyo'kuyija kwa Hiriya

11 Yabo bigirizibwa ba Yesu, banatondeera ukumúbuuza,
ti: «Kituma kiki abigiriza be'maaja bali mu deta kwo
Hiriya* akwaniini atee yija?»
12 Yesu anabashuvya: «Biri ukuli kwo Hiriya akwiriiri
atee yija, agwanwe ategeka ibindu byoshi. Kuguma na
yibyo, kituma kiki biyandisirwi kwo'Mwana wo'Mundu
akwaniini akizi longa amalibu mingi, anakizi gayirizibwa
bweneene?
13 «Namùbwiraga, kwo Hiriya keera akayija! Na keera
bakamúgira nga ngiisi kwo bâli loziizi, nga kwo byâli mali
gwanwa byayandikwa mu Mandiko Meeru hi'gulu lyage.»

Yesu ayimula ikisigo kyo'kumemania
(Mataayo 17.14-21; Luka 9.37-43a)

14 Yesu na yabo bigirizibwa bashatu, iri bakamanukira
áhali yabo baabo, banabona abandu bingi bweneene

* **9:11 9.11** *Hiriya* âli riiri muleevi wa keera mu Bayahudi. Bâli langaliiri kwo agagaluka, anategaanure abandu hi'gulu lyo'kuyija kwa Lukiza wabo. Uyo ye Yesu adeta hano, ye Yohana wo'kubatiiza.

babazungulusiri, bagweti bagahambanwa na'bigiriza be'maaja.

15 Balya bandu booshi, iri bakabonaga kwo Yesu, bana-
soomerwa bweneene! Banatibitira imunda ali, gira bagendi
músanganira.
16 Yesu anababuuza: «Aaho! Biki byo mushuba mu
hambanwa kwo?»
17 Mu yabo bandu, muguma anamúshuvya: «E Mwigi-
riza, nakuleetera umwana wani, bwo abambwirwi ne'kisigo
kyo'kumúmemya.
18 Na ku kyanya kigweti kigamútukumula, kiri mu
múnyanyaga haashi. Umwana anakizi tutumuka ifulo mu
kanwa, iri anashya amiino, anayumirire. Keera nahuuna
abigirizibwa baawe kwo bakiyimule, haliko batashobola.»
19 Yesu anashuvya: «Mwe bandu ba kino kibusi, si mu-
tabiisiri Rurema kwo'bwemeere! Aahago! Tugayamanwa
halinde mangoki? Nganakizi mùgooyera halinde mangoki?
Ndeeteri uyo mwana!»
20 Ne'ri bakamúleetera ye, kirya kisigo kyabonaga
Yesu. Lyeryo, kyanatukumula umwana, anayitimba haashi.
Anakizi balanduka-balanduka, iri anatutumuka ifulo mu
kanwa.
21 Yesu anabuuza yishe wo'mwana: «Uyu mwana, akaba
kwoku ukulyokera lihi?» Naye, ti: «Ukulyokera ubwanuke
bwage.
22 Ubugira kingi, kigweti kigamútumbika mu muliro,
kiri na mu miiji, gira kimúyite. Kwokwo, utuyuvwirwe
indengeerwa! Ututabaale, maashi, iri wangashobola!»
23 Yesu, ti: «Kituma kikagi wambuuza iri nangashobola?
Si iri umundu angabiika Rurema kwo'bwemeere, byoshi
biri mu múzigira!»
24 Uyo yishe anayami yiberekaania kwi'zu, ti: «Mbiisiri
Rurema kwo'bwemeere, haliko buki niihiri. Undabaale,
buyushuuke maashi!»
25 Yesu, mbu abonage kwa'bandu bingi bakola mu gu-
umukira yaho, anakanukira kirya kisigo kwokuno: «E
kisigo kyo'kumemya, na kyo'kuziba amatwiri! Nakubwira,
ushaagage mu'yu mwana! Utanaki shubi múgalukira
mwo!»
26 Kirya kisigo, kyanayamuluka, kyanatukumula uyo
mwana bweneene, kyabuli múshaaga mwo. Uyo mwana,
anaba nga akoli fwiri, kyanatuma abandu bingi bagaadeta
kwo keera afwa.
27 Haliko, Yesu anamúgwatira ku kuboko, anamúvyula.
Uyo mwana, anayimuka.

28 Iri Yesu akaba keera ayingira mu nyumba, abigirizibwa
baage banamúbuuza mu kahwehwe: «Kirya kisigo, kituma
kiki tutahasha ukukiyimula?»
29 Anabashuvya: «Ikisigo mwene kirya, kiri mu yimulwa
naaho ku njira yo'kuhuuna Rurema.»

Yesu ashubi deta ngiisi kwo agaafwa, anazuuke
(Mataayo 17.22-23; Luka 9.43b-45)

30 Yesu na'bigirizibwa baage, banalyoka yaho, banagenda
bagalenga mu mbande ze'Galilaaya. Yesu atâli loziizi kwo
hagire umundu úgaamenya ho bali,
31 bwo âli gweti agayigiriza abigirizibwa baage. Kyana-
tuma agababwira: «Umwana wo'Mundu, agatangwa mu
maboko ga'bandu, banamúyite. Kundu kwokwo, ku lusiku
úlugira izishatu, agazuuka!»
32 Yibyo byo Yesu akababwira, batanabisobanukirwa,
banayoboha ukumúbuuza.

Nyandi úkuliiri abaabo?
(Mataayo 18.1-5; Luka 9.46-48)

33 Yesu na'bigirizibwa baage, banayija mu kaaya
ke'Kaperinahumu. Ne'kyanya akaba akola mu nyumba,
anashubi babuuza: «Ikyanya mushuba mu njira, biki byo
mushuba mu hambanwa kwo?»
34 Yabo booshi, banahulika! Mukuba, ku kyanya bâli ki
riiri mu njira, bâli gweti bagahambanwa mbu nyandi mu
kati kaabo úkuliiri abaabo.
35 Yesu anabwatala, anabakuumania kwo bali ikumi na
babiri, anababwira: «Umundu, iri angalooza kwo abe
wa mbere, akwiriiri abe we'nyuma, anabe ye mukozi wa
booshi!»
36 Yesu, anayabiira umwana mwanuke, anamúyimangika
ha kati kaabo. Uyo mwana, anamúbegeta, iri anababwira:
37 «Umundu, iri angayegereza umwana mwanuke úli
ngo'yu kwi'ziina lyani, iri nie ayegereza. Ne'kyanya
anyegereza, iri ndali niehe naaho nie ayegereza. Si
ayegereza kiri na Daata, ulya úkanduma.»

«Ngiisi útali mu tuhangirira, iri ali uluhande lwitu.»
(Luka 9.49-50)

38 Yohana anabwira Yesu: «E Mwigiriza, tukabona
mundu muguma, agweti agayimula ibisigo kwi'ziina lyawe,
twanamúlahiza, bwo atali muguma witu.»
39 Yesu anashuvya: «Nanga! Mutaki shubi múbuza! Iri
umundu angaba keera agira ikitangaaza kwi'ziina lyani,
atangaki shubi ndeta buligo.
40 Ee! Umundu, iri angaba atali mu tuhangirira, iri ali
uluhande lwitu.

41 Namùbwira ukuli, kwe'ri umundu angamùheereza
urusoozo lwa'magoloovi, mbu bwo muli bandu ba Kirisito,
yehe atagaabula imbembo, kiri ne'hiniini!

Amigirizo hi'gulu lyo'kuhubiisania
(Mataayo 18.6-9; Luka 17.1-2)

42 «Yaba baniini, bakoli nyemiiri. Kwokwo, ho'mundu
angahubiisagya muguma wabo, byangamúberiiri bwija
ashwekerwe ulushyo mwi'gosi, anatibulirwe mu nyaaja.
43 «Ukuboko kwawe, iri kwangakuhubiisa, ukutole!
Byangakuberiiri bwija ulonge ukuyingira ho ugaalama uli
kirema, ho wangabiiri na'maboko gombi, unakabulwe i
nakwere! Ee! Umuliro gwayo, gutâye hote! [
44 Ne'mivuuzi yayo itali mu fwa!]
45 «No'kugulu kwawe kwakundi, iri kwangakuhubiisa,
ukutole! Byangakuberiiri bwija ulonge ukuyingira ho
ugaalama uli kirema, ho wangabiiri na'magulu gombi,
unakabulwe i nakwere! [
46 Ee! Imivuuzi yayo itali mu fwa! No'muliro, gutâye
hote.]
47 «Ni'su lyawe kwakundi, iri lyangakuhubiisa, ulijobole!
Byangakuberiiri bwija uyingire mu bwami bwa Rurema uli
ni'su liguma, ho wangabiiri na'masu gombi, unalashwe i
nakwere!
48 Ee! Imivuuzi yayo itali mu fwa! No'muliro, gutâye
hote.†»
49 «Ngiisi mundu agaaba nga alungwa kwo'muunyu, mu
kuleezibwa mu muliro.‡
50 «Umuunyu, kiri kindu kiija. Halikago, iri gwangaba
keera gwaginiinuka, ndaabyo kandi íbyangaki shubi gu-
nuniisa! Kwokwo, na niinyu, mukizi ba nga muunyu úguki
nuniri, halinde munakizi ba no'mutuula mu kati kiinyu.»

10

Hatagirage úgayimula mukaage
(Mataayo 19.1-12; Luka 16.18)

1 Yesu analyoka yaho, anagenda mu mbande ze'Buyahudi,
i kajabo ko'lwiji Yorodaani. Abandu bingi bweneene,
banamúshololokera yaho. Anashubi bayigiriza, nga kwo
âli komiiri.
2 Abafarisaayo baguma, banamúyijira, banagira mbu
bamútebe, ti: «Ko'mundu ahangwirwi ne'maaja, kwo
ayimule mukaage?»

---

† **9:48 9.48** Hisaaya 66.24. ‡ **9:49 9.49** Ikyanya Abahisiraheeri bâli kizi tangira Rurema amatuulo ge'byokulya, bâli kizi gayeruusa ku njira yo'kugalunga umuunyu. Balaawi 2.13.

3 Yesu anabashuvya: «Biki byo Musa ayandisiri mu maaja?»
4 Nabo, ti: «Musa akahanguula umushosi, kwo angayandika amaruba go'kulahira mukaage, abuli múyimula.»
5 Yesu anabashuvya: «Íbikatuma Musa agamùyandikira kwokwo, bwo mwâli kizi yumya imitima yinyu.
6 Haliko, ikyanya Rurema akabumba byoshi ku ndondeko, abandu, akababumba mushosi no'mukazi.*
7 Kyo kitumiri umushosi agaasiga yishe na nyina, anayibiike ku mukaage.
8 Yabo bombi banabe bakola magala maguma.† Ee! Bali mu ba bataki ryagagi babiri, si bakola muguma!
9 Ku yukwo, ngiisi bo Rurema keera akabiika kuguma, hataki gire umundu úgashubi bahandula!»
10 Yiryo igambo, iri Yesu na'bigirizibwa baage bakaba bakola mu nyumba kandi, banamúbuuza hi'gulu lyalyo.
11 Yesu anabashuvya: «Umundu, iri angayimulaga mukaage, anayange ugundi mukazi, iri asambana.
12 Ne'ri umukazi angahuluka imwa yiba, anagendi yangwa no'gundi mushosi, iri naye asambana.»

Yesu agashaanira abaana baanuke
(Mataayo 19.13-15; Luka 18.15-17)

13 Abandu banaleetera Yesu abaana baanuke, gira ababiike kwa'maboko. Abigirizibwa baage, mbu babonage kwokwo, banabakuumira: «Shaagi!»
14 Yesu, mbu abonage kwokwo, anayagalwa, anababwira kwokuno: «Yabo baana baanuke, mubaleke banyijire, mutanakizi bahangirira. Si ngiisi ábali mu ba nga yaba, boohe bo beene ubwami bwa Rurema.
15 Namùbwira ukuli, iri umundu atangayakiira ubwami bwa Rurema nga mwana mwanuke, atâye buyingire mwo!»
16 Kwokwo, balya baana, Yesu anababegeta, anababiika kwa'maboko, iri anabagashaanira.

Mugale muguma ayiji hanuusa Yesu
(Mataayo 19.16-30; Luka 18.18-30)

17 Iri Yesu akaba akola mu lyoka yaho, mundu muguma anatibitira ho ali, anafukama imbere lyage, anamúbuuza: «E Mwigiriza mwija, biki byo ngwiriiri ukugira, halinde lyo ndonga ukulama imyaka ne'myakuula?»
18 Yesu anamúshuvya: «Kituma kikagi wadeta kwo ndi mwija? Si ndaaye mwija, átali Rurema naaho!

---

* **10:6 10.6** Ndondeko 1.27. † **10:8 10.8** Ndondeko 2.24.

19 Si uyiji-yiji ngiisi kwe'maaja zidesiri: “Utakizi yitana.
Utanakizi shuleha. Utanakizi zimba. Utanakizi besherana.
Utanakizi gungana. Ukizi simbaha yisho na nyoko.‡”»
20 Uyo mundu, ti: «E mwigiriza, yizo maaja zooshi,
nyamiri ngweti ngazisimbaha ukulyokera ubwanuke
bwani.»
21 Yesu analola ku'yo mundu mu kati ko'rukundo,
anamúshuvya: «Haki ryagagi igambo liguma lyo uki buziri.
Ngiisi byo ugweti byoshi, utee gendi biguliisa. Na íbyo
ugabilonga kwo, unabigabulire abakeni. Kwokwo, lyo
ugaaba ukoli bikiirwi ikihinda mwi'gulu! Lyoki, ukabuli yiji
ngulikira.»
22 Ulya mundu, mbu ayuvwagwe kwokwo, anazizibala,
analyoka yaho akoli jengiirwi. Mukuba, âli riiri mugale
bweneene.
23 Yesu analeeza-leeza amasu mu balya bigirizibwa
baage, anababwira: «Umugale, ukuyingira mu bwami bwa
Rurema, biri bikayu bweneene!»
24 Yago magambo ga Yesu, ganasoomeza abigirizibwa,
kyanatuma agashubi babwira: «E baana baani, biri bikayu
bweneene ukuyingira mu bwami bwa Rurema.
25 Umugale, ho angayingira mu bwami bwa Rurema,
bivwarusiri imwe'ngamiya ukusheshera mu butule
bwe'nanda!»
26 Balya bigirizibwa baage, mbu bayuvwagwe kwokwo,
banakaviiriza ukusoomerwa, banabwirana, ti: «Aaho!
Nyandagi úwangaki kizibwa?»
27 Yesu anabalola kwo, anabashuvya: «Lirya igambo,
imwa'bandu, litangaziga. Haliko, Rurema alishobwiri.
Mukuba imwage yehe, byoshi biziziri!»
28 Peturu anamúbwira: «Lolaga! Twehe, keera tukasiga
byoshi, twanakukulikira.»
29 Yesu anamúshuvya: «Namùbwira ukuli, kwe'ri
umundu angaba keera akasiga inyumba hi'gulu lyani, na
hi'gulu lye'Myazi Miija, kandi iri asiga beene wabo, kandi
iri baali baage, kandi iri nyina, kandi iri yishe, kandi iri
abaana baage, kandi iri indalo,
30 uyo, ku kyanya akiri hano mu kihugo, agabiyakiira
ubugira kali igana (inyumba, na beene wabo, na baali
baage, na banyina, na'baana, ne'ndalo.) Na kwakundi,
agalonga na'malibu. Na ku kyanya íkyâye yije, analongage
ukulama imyaka ne'myakuula.
31 «Abandu bingi, kundu baki ryagagi ba mbere, haliko
bagayiji ba be'nyuma. Na ábakiri be'nyuma buno, bagayiji
ba ba mbere.»

‡ **10:19 10.19** Kulyoka 20.12-16; Bukengeeze 5.16-20.

Yesu amenyeesa ubwa kashatu kwo agaafwa, anazuuke
(Mataayo 20.17-19; Luka 18.31-34)

32 Yesu anashokola injira yo'kuzamuukira i Yerusaleemu.
Abigirizibwa baage bâli koli somiirwi. Na'bandi bakulikizi,
bâli yobohiri. Yesu anashubi hengukana balya bigiriz-
ibwa baage ikumi na babiri, anatondeera ukubamenyeesa
íbigamúkoleka kwo, ti:
33 «Lolagi! Tukola mu zamuukira i Yerusaleemu.
Ne'yo munda, Umwana wo'Mundu agatangwa mu bakulu
ba'bagingi, na mu bigiriza be'maaja. Bagamútwira
ulubaaja lwo'kuyitwa, babuli mútanga mu bapagaani.
34 Yabo bapagaani, bagamútyoza, iri banamútwira am-
ate, banamúkubule ingoni, babuli múyita. Kundu kwokwo,
ku lusiku úlugira izishatu, agazuuka!»

Yakobo na Yohana, bayiloogeza ubukulu
(Mataayo 20.20-28)

35 Ha nyuma, Yakobo na Yohana, bagala Zebedaayo,
banayijira Yesu, banamúbwira: «E Mwigiriza, tuloziizi
utugirire ngiisi byo tugakuhuuna.»
36 Anababuuza: «Bikagi byo muloziizi nimùgirire?»
37 Nabo, ti: «Ikyanya ugaaba mu bulangashane
bwawe, utuhanguule tukabwatalanwe, muguma uluhande
lwe'lulyo, no'gundi lwe'lumosho.»
38 Yesu anabashuvya: «Yibi byo mugweti mugambuuna,
mutabiyiji! Aaho! Ka mwangahasha ukunywa ku rusoozo
lwa'malibu lwo nganywera kwo? Ka mwanganabatiizibwa
mu bubatiizo§ bwo ngabatiizibwa mwo?»
39 Nabo, ti: «Ee! Tugaahasha!»
Yesu anababwira: «Lulya rusoozo lwa'malibu lwo ngany-
wera kwo, niinyu mugalunywera kwo. No'bubatiizo bwo
ngola ngabatiizibwa, niinyu mugabubatiizibwa mwo.
40 Halikago, ukubwataza abandu uluhande lwani
lwe'lulyo, kandi iri ulwe'lumosho, ndali nie gakyula. Si
ngiisi ábagahabwatala, keera bakahategekerwa.»
41 Abaabo bigirizibwa ikumi, mbu bayuvwagwe ngiisi
kwo bagala Zebedaayo bahuuna Yesu, banabona buligo
bweneene!
42 Yesu anabahamagala booshi kuguma, anababwira:
«Muyiji kwo mu bapagaani, abatwali bagweti bagakambali-
rana. Na'bakulu baabo, bali mu bakoleesa ku kahaati.
43 «Haliko mwehe, kutabe kwo bigaaba imwinyu! Si
mu kati kiinyu, iri umundu angalooza kwo abe mukulu,
akwiriiri akizi ba mukozi winyu.

---

§ **10:38 10.38** Yubwo bubatiizo, gali malibu go Yesu akayiji longa ku kibambo.

44 Ne'ri angalooza ukuba uwa mbere, akizi ba muja wa
booshi.
45 Kiri no'Mwana wo'Mundu, ukuyija kwage, kutâli mbu
lyo akizi kolerwa. Si akayija, gira akizi kolerana, akanayi-
tange ayitwe, halinde aguluule abandu bingi.»

Yesu ahumuula Baritimaayo
(Mataayo 20.29-34; Luka 18.35-43)

46 Yesu na'bigirizibwa baage, banahika mu kaaya
ke'Yeriko. Ne'ri bakaba bakola mu kalyoka mwo, abandu
bingi bweneene banagenda bamúkulikiiri. Na ku bu-
tambi bwe'njira, kwâli bwatiiri imbumi nguma íyâli gweti
igahuuna-huuna ibindu, iziina lyayo Baritimaayo (kuli
kudeta: mwana wa Timaayo).
47 Uyo Baritimaayo, mbu ayuvwagwe kwo Yesu
we'Nazareeti, anayiberekaania kwi'zu, ti: «E Yesu, Mwana
wa mwami Dahudi! Ungejeerere, maashi!»
48 Uyo Baritimaayo, abandu bingi banamúkanukira kwo
ahulike. Halikago, anakaviiriza ukuyamiza kwi'zu lihamu,
ti: «E Mwana wa Dahudi, ungejeerere maashi!»
49 Yesu anayimanga, anadeta: «Mumúhamagale!»
Kwokwo, banamúhamagala, banamúbwira: «Agweti
agakubuuza. Aaho! Yimukaga, unashagaluke!»
50 Irya mbumi, yanayami kabulira ikooti lyayo, yanayija
áhali Yesu.
51 Yesu anagibuuza: «Biki byo uloziizi ngugirire?» Nayo,
ti: «E Rabi, ndoziizi amasu gaani gahumuulwe.»
52 Yesu anamúbwira: «Utaahage. Bwo ubiisiri Rurema
kwo'bwemeere, keera wakizibwa.» Lyeryo ulya Bariti-
maayo, amasu gaage ganayami humuuka, hwaa! Anagenda
mu wi'yo njira, akulikiiri Yesu.

11

Abandu bashambaalira Yesu ku kisegengo
(Mataayo 21.1-11; Luka 19.28-40; Yohana 12.12-19)

1 Yesu na'bigirizibwa baage, iri bakaba keera bayegerera
i Yerusaleemu, banahika mu kaaya ke'Betefaage, na mu
ke'Betaniya, ku Mugazi gwe'Mizehituuni. Yesu anatuma
babiri baabo,
2 anababwira: «Mugende mu kaliira kaaya ákali imbere
liinyu. Mugagwana mwo'mwana wa punda, ashwesirwi.
Ndaanaye mundu úzindi múshonera kwo. Uyo punda,
mumúshwekuule, munamúndeetere.
3 Ne'ri umundu angamùbuuza: “Kituma kiki mugweti
mugamúshwekuula?” Munamúshuvye, ti: “Nahamwitu,
akola ni'goorwa lyage, aganashubi múgalula duba.”»

4 Yabo bigirizibwa, banagendi gwana uyo mwana
wa punda mu njira, ashwekiirwi ha mulyango, ba-
namúshwekuula.
5 Mu bâli yimaaziri yaho, baguma banababuuza: «Kituma
kiki mugweti mugashwekuula uyo mwana wa punda?»
6 Banashuvya nga ngiisi kwo Yesu âli mali gwanwa
ababwira. Kwokwo, banabaleka bamútwale.
7 Uyo punda, iri bakaba keera bamúhisa áhali Yesu,
banatee múyaja kwe'mirondo yabo, Yesu anabuli bwatala
kwo.
8 Iri Yesu akaba akola mu genda, abandu bingi banakizi
genda bagayaja imirondo yabo mu njira. Na'bandi, banakizi
vuna amatavi mu ndalo, banakizi gayaja haashi.
9 Balya bandu, bâli gweti bagakunga Yesu imbere
ne'nyuma, iri banabanda akabuuli mu kumúyimbira
kwokuno:
«Awi yiyi yiyi! Rurema ahuuzibwe!
Bwo wayija kwi'ziina lya Nahano, akugashaanire!*»
10 «Ubwami bwa shokuluza witu Dahudi bugweti bugayija!
Aaho! Rurema akizi bugashaanira!»
«Rurema akizi huuzibwa, bwo ali hi'gulu lya byoshi!»
11 Iri Yesu akaba keera ayingira mu kaaya
ke'Yerusaleemu, anagendi yingira mu nyumba ya Rurema,
analeeza-leeza amasu mu byoshi íbiri mwo. Na mukuba
kâli kola kabigingwe, kyanatuma agalyoka yaho, anatee
genda mu kaaya ke'Betaniya, kuguma na'bigirizibwa baage
ikumi na babiri.

Yesu adaaka ikiti kyo'mutiini
(Mataayo 21.18-19)

12 Iri bukakya, ku kyanya Yesu na'bigirizibwa baage bâli
kola mu lyoka i Betaniya, anashalika.
13 Ne'ri akalangiiza ikiti kyo'mutiini ku hala kidohiri,
anakiyegeera, gira alole iri angakigwana kwe'bitumbwe.
Haliko, iri akakiyegeera, ndaabyo byo akakigwana kwo, ha
nyuma lye'bihunda naaho. Mukuba, kitâli riiri kyo kyanya
kye'mitiini ukutongeka.
14 Kirya kiti, Yesu anakibwira: «E kiti! Hataki gire
umundu úwâye shubi lya ku bitumbwe byawe!» Yibyo byo
Yesu akadeta, abigirizibwa baage banabiyuvwa.

Yesu ayimula abadandaza mu nyumba ya Rurema
(Mataayo 21.12-17; Luka 19.45-48; Yohana 2.13-22)

15 Iri Yesu akahika mu kaaya ke'Yerusaleemu, anayingira
mu bululi bwe'nyumba ya Rurema. Ne'ri akagwana
abandu bagweti bagadandaliza mwo, na ábâli kizi gula,

* **11:9 11.9** Zaburi 118.25-26.

anatondeera ukubayimula booshi. Anasandaaza utushasha
twa ábâli kizi kaburania ifwaranga, kiri ne'bitumbi bya
ábâli kizi dandaza amahumba.
16 Atanahanguula kwo hagire mundu úgaki shubi leeza
mwe'kindu,
17 anabakomeereza ti: «Si biyandisirwi mu Mandiko
Meeru kwokuno:
“Inyumba yani, igakizi buuzibwa nyumba ya'mahuuno
imwa'bandu be'milala yoshi.†”
Si mwehe, keera mwagihindula kabisho ka'banyazi!‡»
18 Abakulu ba'bagingi na'bigiriza be'maaja, mbu bayu-
vwagwe ngiisi kwo Yesu adeta, arara-rara! Banalooza
ubulyo bwo'kumúyita. Haliko, bâli múyobohiri, mukuba
ikyanya âli gweti agayigiriza abandu, booshi banakizi
soomerwa ngana.
19 Ne'ri kakaba kakola kabigingwe, Yesu na'bigirizibwa
baage banagendi laala ha nyuma lya'kaaya.

Ukuhuuna Rurema ku bwemeere
(Mataayo 21.20-22)

20 Iri bukakya shesheezi, Yesu na'bigirizibwa baage ba-
nalenga ha kirya kiti kyo'mutiini. Yikyo kiti, banagwana
keera kyayuma, halinde ukuhisa ku mizi.
21 Peturu, anakengeera ngiisi kwo Yesu akakidaaka,
anamúbwira: «E Rabi, lolaga! Kirya kiti kyo'mutiini, keera
kyayuma lwoshi.»
22 Yesu anashuvya: «Mukizi biika Rurema
kwo'bwemeere!
23 Namùbwira ukuli, kwe'ri umundu angabwira yugu
mugazi kwo gugendi yihongoleka mu nyaaja, anabe ali
no'bwemeere kwo bigakoleka, atanabe ne'mbuzi-mbuzi mu
mutima gwage, iri bigamúkolekera!
24 Namùbwira kwo ngiisi byo mugahuuna imwa Rurema,
mukizi yemeera kwo mugabiyakiira, lyo muganabihaabwa.
25 «Ikyanya mugaaba muyimaaziri mu kuhuuna Rurema,
hanabe hali umundu úmùhubiiri, mutee múkoga. Kwokwo
lyo niinyu, Yisho úli mwi'gulu, agamùkoga amahube giinyu.
[
26 Mukuba, iri mutangakogana, na niinyu, Yisho úli
mwi'gulu atagaki koga ibyaha biinyu.]»

Ikibuuzo hi'gulu lyo'buhanguule bwa Yesu
(Mataayo 21.23-27; Luka 20.1-8)

27 Yesu na'bigirizibwa baage, banashubi yingira mu kaaya
ke'Yerusaleemu. Ne'ri akaba akola mu lenga ha nyumba
ya Rurema, abakulu ba'bagingi banamúyijira. Bâli riiri

† **11:17 11.17** Hisaaya 56.7. ‡ **11:17 11.17** Yeremiya 7.11.

kuguma na'bigiriza be'maaja, na'bashaaja ba'Bayahudi.
Kwokwo, banamúbuuza:
28 «Bino ugweti ugaagira, wabigira ku buhanguule buki?
Nyandi, úkakuheereza bwo?»
29 Yesu anabashuvya: «Naani, namu mùbuuza igambo
liguma. Iri mwanganjuvya, naani ngamùmenyeesa
ubuhanguule bwo ndi mu gira mwo yibi.
30 Aahago! Kulya kubatiiza kwa Yohana, ka kukalyoka
mwi'gulu, kandi iri mu bandu? Munjuvye!»
31 Balya bakulu banahanuusania: «Iri twangashuvya kwo
kukalyoka mwi'gulu, agatubuuza: “Aahago! Kituma kiki
mutakamúyemeera?”
32 Ne'ri twangashuvya kwo mu bandu, bigatukayira!»
(Bakadeta kwokwo, bwo bâli yobohiri abandu. Mukuba,
yaba booshi bâli na'kasiisa kwo Yohana âli riiri muleevi.)
33 Kyanatuma bagashuvya, ti: «Tutayiji.» Yesu naye,
ti: «Naani, ubuhanguule bwo ngweti ngaagira mwo yibi,
ndagamùmenyeesa bwo.»

12

Umugani gwa'bahiizi babi
(Mataayo 21.33-46; Luka 20.9-19)

1 Yesu anatondeera ukudeta na yabo bandu ku njira
ye'migani, anababwira kwokuno: «Hâli riiri umundu
muguma úkabyala indalo yage mwe'mizabibu. Uyo
mundu, anagizungulusa ikyogo, anagihumba mwe'kishimo
kyo'kukizi kandira mwo, anagiyubaka na mwe'kitunda
kya'balaazi íkishuumiri. Ha nyuma, anagitiiza abahiizi,
anabalamira i mahanga.
2 «Isiku zo'kuyimbula, iri zikahikaga, uyo mwene indalo
anatuma umukozi imunda abahiizi, gira agendi bahuuna
ugwage mutuli.
3 Haliko, yabo bahiizi banamúgwata, banamúlimbagula,
banamúgalula maboko mamaata.
4 «Uyo mwene indalo anashubi batumira ugundi mukozi.
Uyo gundi naye, banamúbeza uluguma mwi'twe. Ba-
namúgira buligo bweneene.
5 «Ha nyuma, anashubi batumira ugundi. Uyo yehe,
banayami múyita. Anagenderera ukukizi batumira abakozi
bingi. Baguma baabo, banabalimbagula. Na'bandi, ban-
abayita.
6 «Iri hakatama, anaba âli koli sigiriini mugala wage
naaho, anâli múkuuziri bweneene! Kwokwo, anamútuma,
iri anadeta: “Uyu mugala wani, yeki bagamúsimbaha!”

7 «Halikago, balya bahiizi mbu balangiize ulya mwana,
banahwehwetezania: “Si uliira, ye gahyana ibindu bya
yishe. Aahago! Mugire tumúyite, gira tukabe twe tugabisi-
gala mwo!”
8 Ulya mwana, banamúfyedekania, banamúyita, ba-
navugumula ikirunda inyuma lye'ndalo!
9 «Aahago! Balya bahiizi, kuti kwo'yo mwene indalo
agabagira? Si agayami bayita. Ne'yo ndalo, anagiheereze
abandi.
10 «Ka mutazindi soma mu Mandiko Meeru
áhayandisirwi kwokuno:
“Ibuye lya'buubasi bakalahira,
lyeryo, lyo ligweti ligakania akagongo ko'lutaliro!
11 Nahano ye kagira kwokwo,
kunali kwa'kahebuuza imwitu.*”»
12 Gulya mugani, ikyanya Yesu akagutwira yabo bakulu,
banayami menya kwo agutwa hi'gulu lyabo. Kyanatuma
bagalooza ubulyo bwo'kuyami múgwata. Haliko, bâli
yobohiri, bwo yabo bandu bâli bingi, banatee músiga,
banayigendera.

Ikibuuzo hi'gulu lyo'kurambulira imwa Kahisaari
(Mataayo 22.15-22; Luka 20.20-26)

13 Abakulu ba'Bayahudi, banatumira Yesu baguma ba
mu Bafarisaayo, na'ba mwi'banga lya Heroode, gira
bamúgwakize ku magambo gaage.
14 Banayiji múbuuza: «E Mwigiriza, tuyiji kwo uli mundu
wo'kuli, na kwo uli mu yigiriza ibya Rurema mu kati ko'kuli.
Ndaanaye mundu ye uyobohiri, utanagweti ugakangwa
no'bukulu bwa'bandu. Aahago! Ka tukwiriiri tukizi
rambulira imwa Kahisaari, kandi iri nanga?
15 Yugwo murambu, ka tukwiriiri tukizi gutanga?»
Balya Bayahudi, Yesu anayami menya ubulyalya bwabo.
Kyanatuma agabashuvya: «Kituma kiki mugweti mugan-
denga mwo? Ndeeteri ulufwaranga lwe'dinaari, ndulole.»
16 Ne'ri bakamúleetera lwo, anababuuza: «Iyi njusho
íri kwo, na yiri iziina, biri bya nyandi?» Nabo, ti: «Biri
bye'mwa Kahisaari.»
17 Yesu naye, ti: «Aahago! Mukizi heereza Kahisaari
ibye'mwage. Na Rurema naye, mukizi múheereza
ibye'mwage!» Balya bakulu, iri bakayuvwa ngiisi kwo Yesu
abashuvya, banasoomerwa ngana!

Ikibuuzo hi'gulu lyo'buzuule
(Mataayo 22.23-33; Luka 20.27-40)

---

* **12:11 12.10-11** Zaburi 118.22-23.

18 Abasadukaayo baguma banayijira Yesu. (Bo bâli kizi
lahira kwo abafwiri batagazuuka.) Banamúbwira:
19 «E Mwigiriza, Musa akasiga atuyandikira ulubaaja,
kwe'ri umundu angafwa, anasige umukazi átamúbuta kwo,
bikwiriiri mulumuna wage amúhyane, gira abutire mukulu
wage abaana.
20 «Aahago! Hâli riiri batabana balinda ábabutanwa.
Ifula yanayanga umukazi. Haliko, yanafwa, ítamúbuta
kwo.
21 Mulumuna wage úgamúlonda, anamúhyana. Naye
anafwa, buzira kumúbuta kwo. Ha nyuma, uwa kashatu
naye anamúhyana. Byanashubi ba kwokwo-kwokwo,
22 halinde ku wa kalinda. Yabo batabana kwo bâli riiri
balinda, booshi bakamúhyana, haliko ndaaye úkamúbuta
kwo.
«Ne'ri hakazinda, uyo mukazi naye anafwa.
23 Aahago! Ku lusiku lwa'bandu bâye zuuke kwo, ulya
mukazi agaaba muka nyandi? Si balya bashosi kwo bâli
riiri balinda, booshi bakamúyanga!»
24 Yesu anabashuvya: «Si mudorongiiri bweneene! Mu-
tayiji íbiri biyandike mu Mandiko Meeru, mutanayiji ngiisi
kwo'bushobozi bwa Rurema buli.
25 Abafwiri, ikyanya bagazuuka, batagaki yanga kandi iri
kuyangwa. Si bagaaba bakola nga baganda ba mwi'gulu!
26 «Kiri na Musa akamenyeesa kwa'bafwiri bagazuuka.
Mukuba, ikyanya akayandika hi'gulu lya kirya kishungu-
shungu, anayandika kwo Rurema akamúbwira kwokuno:
“Nie Rurema wa Hiburahimu, na wa Hisake, na wa
Yakobo.†”
27 Kwokwo, Rurema atalyagagi Rurema wa'bafwiri. Si ali
Rurema wa'bagumaana! Ku yukwo, muhubiri bweneene!»

Ulubaaja úlukuliiri izaabo
(Mataayo 22.34-40; Luka 10.25-28)

28 Ikyanya Yesu âli gweti agaganuula na yabo bandu,
umwigiriza muguma we'maaja, anayuvwa kwo abashuvya
bwija. Kyanatuma agamúbuuza: «Aaho! Mu maaja zooshi,
luhi ulwa mbere?»
29 Yesu anamúshuvya: «Ulwa mbere, lwo lwolu: “E
Bahisiraheeri! Muyuvwagwe! Nahano, Rurema witu ali
muguma naaho, ndaanaye gundi.
30 Kwokwo, ukizi múkunda ku mutima gwawe gwoshi, na
ku nzaliro zaawe zooshi, na ku bwenge bwawe bwoshi, na
ku misi yawe yoshi!‡”

† **12:26 12.26** Kulyoka 3.6. ‡ **12:30 12.29-30** Bukengeeze 6.4-5.

31 No'lubaaja úlugalulonda, lwo lwolu: “Ukizi kunda
no'mutuulani wawe, nga kwo uyikuuziri wenyene!” Yizi
maaja zombi, ndaalwo lundi úluzikuliiri!§»
32 Uyo mwigiriza we'maaja, anamúshuvya: «E mwigi-
riza, washuvya bwija! Wanadeta ukuli kwo hali Nahano,
Rurema muguma naaho, na kwo ndaaye gundi, átali yehe.
33 Ee! Umundu akwiriiri akizi kunda Rurema ku mutima
gwage gwoshi, na ku bwenge bwage bwoshi, na ku misi
yage yoshi. Anakwiriiri akizi kunda no'mutuulani wage,
nga kwo ayikuuziri yenyene. Umundu, iri angaba ali mu
gira kwokwo, lyo ahimiri úwatanga amatuulo go'kusiriiza,
na'gandi matuulo gooshi.»
34 Yesu, mbu ayuvwagwe ngiisi kwo amúshuvya ku
bwitegeereze, anamúbwira: «Utali hala no'bwami bwa
Rurema.» Ukulyokera ku kirya kyanya, ndaaye mundu
úkashubi gira mbu abuuze Yesu ikibuuzo.

Yesu afindikira abandu ifindo
(Mataayo 22.41-46; Luka 20.41-44)

35 Ikyanya Yesu akaba akiri mu yigiriza abandu mu
nyumba ya Rurema, anababuuza kwokuno: «Kutagi
kwa'bigiriza be'maaja bagweti bagaadeta kwo'lya Masiya
ali Mwana wa mwami Dahudi?
36 Si Dahudi yenyene, mu kurongoorwa no'Mutima
Mweru, akadeta kwokuno:
“Nahano, akabwira Nahamwitu:
Ubwatalage uluhande lwani lwe'lulyo,
halinde mbiike abagoma baawe mwi'dako lya'magulu
gaawe.”
37 «Kwoku, Dahudi yenyene akadeta kwo'lya Masiya ye
Nahamwabo. Aaho! Kutagi kwo'yo Masiya angaki lyoka
mwi'kondo lyage?»

Yesu ayoboola abigiriza be'maaja
(Mataayo 23.1-36; Luka 20.45-47)

Yabo bandu, bingi banakizi siima ukumúyuvwiriza.
38 Ne'ri akaba akiri mu bayigiriza, anababwira kwokuno:
«Mukizi yilangaga na'bigiriza be'maaja. Si basiimiri bwe-
neene ukukizi genda bayambiiti amakanju go'kuyoleka-
yoleka, banasiimiri ukukizi lamusibwa no'lushaagwa mu
tuguliro.
39 Banagweti bagakizi yigangaaza ku bitumbi bye'mbere
mu nyumba ze'mihumaanano, na ku siku ngulu.
40 «Kundu kwokwo, baabalya bigiriza be'maaja bo bag-
weti baganyaga inyumba za banamufwiri! Na ha nyuma,
banagendi huuna Rurema ulundatwika mu kuyiyeneneka

§ **12:31 12.31** Balaawi 19.18.

imbere lya'bandu. Abandu mwene yabo, bo Rurema agahaniiriza ingingwe!»

Ituulo lya namufwiri
(Luka 21.1-4)

41 Yaho mu nyumba ya Rurema, Yesu anabwatala ha butambi lye'mbiikiro, anakizi lola ngiisi kwa'bandu bagweti bagalokeza mwe'fwaranga. Abagale bingi, bâli gweti bagalokeza mwe'fwaranga katundu.
42 Ha nyuma, hanayijaga namufwiri úkekeriiri. Uyo namufwiri, analokeza mwo'tungoro-ngoro tubiri twe'miringa,* útwâli riiri ne'kishingo kininiini bweneene!
43 Iri Yesu akabona kwokwo, anahamagala abigirizibwa baage, anababwira: «Namùbwira ukuli, kwo'yu namufwiri, kundu akekeriiri, haliko ye watanga ibindu bingi ukuhima yaba booshi.
44 Mukuba, boohe, amatuulo go batanga, gasaaguka ku kanyamwala ke'bindu byabo. Haliko yehe, ayami kunangulira mwo byoshi íbyangamútabiiri mu bukeni bwage.»

13

Yesu amenyeesa kwe'nyumba ya Rurema igahongolwa
(Mataayo 24.1-2; Luka 21.5-6)

1 Iri Yesu akalyoka mu nyumba ya Rurema, muguma wa mu bigirizibwa baage anamúbwira: «E Mwigiriza, lolaga! Uluubako lwa'kahebuuza, yulu! Lola banangungubanga ba'mabuye ágaluli kwo!»
2 Yesu anamúshuvya: «Ka mubwinagi yulu luubako lwa'kahebuuza? Si ndaalyo ibuye írigasigala ku lyabo. Si gooshi gagahongolerwa haashi.»

Ibyereso bye'siku ze'mberuuka
(Mataayo 24.3-14; Luka 21.7-19)

3 Yesu âli koli bwatiiri ku Mugazi gwe'Mizehituuni áhayiheriiri, uluhande lwo'kulangiiza iwa nyumba ya Rurema. Haaho Peturu, na Yakobo, na Yohana, na Handereya, banamúyijira, banamúbuuza:
4 «E waliha, yibyo byoshi, utubwirage bigakoleka mangoki? Ne'kyereso kiki, íkigayerekana kwo bikola bu koleka?»
5 Yesu anatondeera ukubabwira kwokuno: «Mukizi ba masu! Hatagire mundu yeshi úgamùteba!
6 Si hagayija abandu bingi kwi'ziina lyani, banakizi deta: “Nie yolya Masiya!” Balya bandu, bagaateba abandu bingi.

---

* **12:42 12.42** *tungoro-ngoro tubiri twe'miringa* two twâli riiri ne'kishingo kiniini ku fwaranga zooshi ze'yo munda.

7 «Ku yikyo kyanya, mugakizi yuvwa imyazi ya'mazibo,
no'lunganga lwago. Kundu kwokwo, mutakizi hemuka!
Yibyo byoshi, bikwiriiri bitee ba. Haliko itagaaba yo
mberuuka.
8 Ikihugo kiguma kigagendi teera ikindi. No'bwami
buguma bugagendi teera ubundi. Ibihugo biguma, biga-
teerwa no'mwena. Ne'misisi, igakizi bilenga mwo. Yibyo
byoshi, bigaaba nga ndondeko yo'mukero.
9 «Ku yikyo kyanya, mukakizi ba masu! Mugakizi
tangwa mu naama za'bakulu. Munakizi himbulirwa mu
nyumba ze'mihumaanano. Muganayimanga imbere lya
baguvuruneeri hi'gulu lyani, ne'mbere lya'baami. Kwokwo,
lyo mulonga ukundangira ubumasi imbere lyabo.
10 Ee! Bikwiriiri Imyazi Miija itee menyeesibwa mu
mahanga gooshi.
11 «Ikyanya bagamùgwata, banamùtwale mu batwi
be'maaja, mutakizi genda mugagerania mbu biki byo mu-
gaadeta! Si ku kyekyo kihe, lyo mugahaabwa ngiisi go
mugaadeta. Mutali mwe mugaadeta, si Umutima Mweru,
gwo gugamùdeta mwo.
12 «Umundu, agayitiisa mwene wabo. Na yishe
wo'mwana, anayitiise umwana wage. Abaana nabo, bagay-
ihindulira ababusi baabo, banabayitiise.
13 Abandu booshi, bagakizi mùshomba hi'gulu li'ziina
lyani. Kundu kwokwo, iri umundu angakizi hebera halinde
ukuheza, agakizibwa.»

Isiku ze'mberuuka
(Mataayo 24.15-28; Luka 21.20-24)

14 «Ku yikyo kyanya, mugaabona Ibala lyo'kushereeza*
likoli yimaaziri ho litangayimangiiri. (Umundu, ikyanya
agaasoma yaga magambo, agasobanukirwe.) Haaho,
abandu ábali i Buyahudi, bakatibitire mu migazi.
15 Umundu, iri angaba ashoniri ku nyumba, atashonooke,
mbu ayabiire mwe'kindu.
16 Ne'ri angaba ali mu ndalo, atagalukire ho asiga ikooti
lyage.
17 «Mu yizo siku, agaaba yayewe imwa'bakazi ábagaaba
bali ne'nda, ne'mwa'baviire ábagaaba bakiri mu yoza!
18 Yibyo byoshi, mukizi huuna Rurema kwo bitabe ku
kyanya kye'mbeho!
19 Yizo siku zigaaba za kahenabwera. Amalibu mwene
yago, gatazindi ba ho, ukulyokera ho Rurema akabumbira
ikihugo halinde zeene, gatanâye ki shubi ba ho!

---

* **13:14 13.14** Danyeri 9.27; 11.31; 12.11.

20 Yizo siku, nga Nahano atangazinihiziizi kwo, nga
ndaaye mundu úwangaki kiziibwi. Haliko, akaziniihya
kwo, hi'gulu lya'bandu bo âli mali gwanwa atoola.
21 «Ku yikyo kyanya, iri umundu angamùbwira: “Lolagi!
Ulya Masiya yono hano!”, kandi iri “Langiizi! Yoliira
haliira!”. Umundu mwene uyo, mutamúyemeere!
22 Hagahulukira abandu, banayidete kwo boohe, bo
Bamasiya. Hagahulukira na'baleevi be'bibeesha. Balya,
bagakizi yerekana ibyereso bye'kitangaaza, mbu lyo bateba
kiri na ábâli mali gwanwa batoolwa na Rurema, nga
byangaziziri.
23 Yuvwagwi! Yibyo, keera nagwanwa namùmenyeesa
byo!»

Ibigaaba mu kuyija kwo'Mwana wo'Mundu
(Mataayo 24.29-31; Luka 21.25-28)

24 «Mu yizo siku, ha nyuma lye'kyanya kya'kahenabwera,
izuuba ligayami yidika mwe'kihulu.
No'mwezi gutagaki tanguula.
25 Kiri ne'ndonde zigakizi tibuka!
Ee! Íbiri kwi'gulu, byoshi bigajugumbana.†
26 «Haaho, lya'bandu bagabona Umwana wo'Mundu
agweti agayija mu bibungu, mu kati ko'bukalage, na mu
bulangashane bwingi.
27 Agaatuma abaganda baage, bagende mu mbande
zooshi, gira bagende bagweti bagakuumania abatoolwa
baage, ukulyokera ku mbeka ye'kihugo, halinde ukuhisa ku
mbeka yi'gulu.

Umugani gwe'kiti kyo'mutiini
(Mataayo 24.32-35; Luka 21.29-33)

28 «Muyigire ku kiti kyo'mutiini! Ikyanya ibitombo
biri mu mina, ne'byasi binadohe, lyo muli mu menya
kwa'mahona-nvula keera gayegerera.
29 Kwo na kwokwo, yibyo byoshi, mango mwabibona, lyo
mugaamenya kwe'kihe kikola hoofi bweneene!
30 Namùbwira ukuli, kwo yiki kibusi kitagaahera, yibyo
byoshi bítazi koleka.
31 Igulu ne'kihugo, bigaahera. Haliko, amagambo gaani,
goohe gatâye here!

Ulusiku lwe'mberuuka, Rurema naaho ye luyiji
(Mataayo 24.36-44)

32 «Yibyo byoshi, ulusiku lwo bigakoleka kwo, ne'kihe
kyabyo, ndaaye úbiyiji, ha nyuma lya Daata naaho. Kiri

† **13:25 13.24-25** Hisaaya 13.10; 34.4.

abaganda ba mwi'gulu, no'Mwana wage yenyene, batabiy-
iji!
33 Na bwo mutayiji ulusiku lwabyo, mukizi ba masu!
34 «Yibyo, twangabiyerekana ku mugani gwo'mundu
úkola úgabalama. Ikyanya átazi genda, anasiga abiika
ngiisi mukozi mu gwage mukolwa, anabwire no'mulaliizi
wo'mulyango kwo akizi ba masu.
35 «Kwokwo, na niinyu, mukizi ba masu! Mukuba,
mutayiji ikyanya mwene inyumba agagaluka kwo, kaba
kabigingwe, kandi iri ha kati ko'bushigi, kandi iri ku mbazi,
kandi iri ku mutwezi.
36 Ku kyanya agayiji mùtubiira, atamùgwane mukoli
huniiri!
37 Yibi namùbwiraga, nabwira na'bandi booshi, kwo
mukizi ba masu!»

14

Igambi lyo'kuyita Yesu
(Mataayo 26.1-5; Luka 22.1-2; Yohana 11.45-53)

1 Hâli koli sigiiri isiku zibiri imbere lye'siku ngulu
ze'Pasaka, na ze'mikate mizira saama. Abakulu ba'bagingi,
kuguma na'bigiriza be'maaja, bâli gweti bagalooza ubulyo
bwo'kuyongolola mwo Yesu, gira bakamúyite.
2 Haliko, banadeta: «Yukwo kumúyita, kutabaagage ku
siku ngulu ze'Pasaka, gira hatayiji ba akamburugu mu
bandu.»

Yesu ayonerwa kwa'malaasi
(Mataayo 26.6-13; Yohana 12.1-8)

3 Ikyanya Yesu âli kola mu kaaya ke'Betaniya, anayingira
mu mwa Simooni, umunamubembe. Ne'ri akaba akoli
bwatiiri ha byokulya, mukazi muguma anamúyijira, ali
na'malaasi ágakayengwa mu narido muguuhya. Yago
malaasi gâli riiri ge'kishingo kikayu bweneene, ganâli
biisirwi mu njebe íkabaajwa mwi'buye liija lye'halibasita.
Uyo mukazi anakizi gafukumulira Yesu mwi'twe.
4 Bandu baguma, mbu babonage kwokwo, banagarwa
bweneene, ti: «Yaga malaasi, kituma kiki agayonoona
kwoku?
5 Si tushuba tugagaguliisa ku dinaari ingingwe ya magana
gashatu, zinahaabwe abakeni!» Balya bandu, banatondeera
ukumúkanukira bweneene!
6 Yesu anababwira kwokuno: «Uyu mukazi, kituma kiki
mugweti mugamúsuuza? Mumúleke maashi! Si yibi byo
angirira, bisimisiizi bweneene!

7 Balya bakeni, muyamiinwi isiku zooshi, mwangan-
abatabaala ngiisi kyanya muloziizi. Haliko niehe, tutagaya-
manwa.
8 «Yaga malaasi, ikyanya agayonera ku magala gaani,
agira nga kwo ashobwiri, lyo andingikania ku lusiku lwo
ngaziikwa kwo.
9 Namùbwira ukuli, kwo yiri igambo lyo angirira, ligakizi
detwa mu mahanga gooshi, ngiisi he'Myazi Miija igakizi
menyeesibwa, halinde anakizi kengeerwa.»

Yuda Hisikaryote ayihindulira Yesu
(Mataayo 26.14-16; Luka 22.3-6)

10 Yuda Hisikaryote, kundu âli riiri muguma wa mu
bigirizibwa ba Yesu ikumi na babiri, haliko anagendera
abakulu ba'bagingi, gira agendi tanga Yesu imwabo.
11 Yabo bakulu, iri bakayuvwa ngiisi kwo akoli
shungisiri, banashambaala bweneene, banamúlagaania
kwo bagamúbulika ifwaranga. Kwokwo, anatondeera
ukulooza ubulyo bwo angabatangira mwo Yesu.

Akashasha ka Nahano
(Mataayo 26.17-30; Luka 22.7-23; Yohana 13.21-30; 1 Bakorindo 11.23-25)

12 Ulusiku lwo'kutondeera isiku ngulu ze'mikate mizira
saama, lwanahika. (Lwo lusiku lwe'byanabuzi bye'Pasaka
bikwiriiri bibaagwe.) Abigirizibwa ba Yesu, banamúbuuza:
«E waliha, hayi ho uloziizi tugendi kukolera ibyokulya
bye'Pasaka?»
13 Yesu anatuma babiri baabo, iri anababwira: «Mu-
gendage mu kaaya.* Mugahumaanana no'mushosi
muguma abetwiri akabindi ka'miiji, munamúkulikire.
14 Na ngiisi nyumba yo agayingira mwo, munabwire
mwene iyo nyumba, ti: “Umwigiriza abuuza, mbu hayi ubu-
luli buli, bwo ngaliira mwe'byokulya bye'Pasaka kuguma
na'bigirizibwa baani.”
15 «Haaho, agamùtwala mu nyumba íri hi'gulu lye'yabo,
anamùyereke mwo'bululi buhamu. Muganagwana ibirugu
byoshi bikola mwo. Ne'bindi byoshi binabe bikola ibiringi-
ini. Mwomwo, mwo mugatukolera ibyokulya bye'Pasaka.»
16 Yabo bigirizibwa bombi banagendi yingira mu kaaya,
banagwana byoshi biri nga kwo Yesu ababwira, banaton-
deera ukulingaania ibyokulya bye'Pasaka.
17 Iri hakaba kakola kabigingwe, Yesu anayija yaho, ali
kuguma na'bigirizibwa baage ikumi na babiri.

---

* **14:13 14.13** *kaaya* Yerusaleemu.

18 Ne'ri bakaba bakoli bwatiiri ha byokulya, anababwira: «Namùbwira ukuli, kwo kundu tugweti tugashangiira
ibyokulya, haliko muguma winyu agandanga mu bagoma.»
19 Iri Yesu akadeta kwokwo, balya bigirizibwa baage
banajengeerwa bweneene! Banatondeera ukumúbuuza
muguma-muguma: «Ka niehe?»
20 Yesu anabashuvya: «Uyo mundu ali muguma wa mu
bigirizibwa baani ikumi na babiri, anali ye tugatwegeza
kuguma.
21 Umwana wo'Mundu, agagendi yitwa, nga kwo biri
biyandike mu Mandiko Meeru hi'gulu lyage. Kundu
kwokwo, ulya úgamútanga mu bagoma, ali yayewe
imwage! Uyo mundu, byangamúberiiri bwija, nga
atangabusirwi!»
22 Yesu na'bigirizibwa baage, iri bakaba bakola mu
lya, anayabiira umukate. Ne'ri akatanga kongwa imwa
Rurema, anagugabaanula, anabaheereza gwo, anababwira
kwokuno: «Muyabiire yugu! Galyagagi magala gaani.»
23 Anayabiira no'rusoozo lwe'divaayi. Ne'ri akatanga
kongwa imwa Rurema, anabaheereza lwo. Ngiisi muguma
wabo, analunywera kwo.
24 Yesu anababwira: «Iyi divaayi, gulyagagi muko gwani.
Gugayoneka hi'gulu lya'bandu bingi, mu kukwiza ikihango
kihyahya.
25 Namùbwira ukuli, kwo ndagaki shubi nywa idivaayi,
halinde ukuhisa ku lusiku lwo ngashubi ginywa buhyahya
mu bwami bwa Rurema.»
26 Haaho, banayimba ulwimbo lwo'kuyivuga Rurema.
Ne'ri bakalyoka yaho, banagenda ku Mugazi
gwe'Mizehituuni.

Yesu amenyeesa kwo Peturu agamúyiyogookola
(Mataayo 26.31-35; Luka 22.31-34; Yohana 13.36-38)

27 Yesu anabwira abigirizibwa baage, ti: «Mweshi, mu-
ganjandirira. Mukuba, biyandisirwi mu Mandiko Meeru
kwokuno:
“Ngayita umungere we'bibuzi.
Yibyo bibuzi, binayami shaabuka.[†]”
28 Kundu kwokwo, ngazuuka mu bafwiri, ninamùtange i
Galilaaya.»
29 Peturu, anamúbwira: «Kundu abandi booshi bangaku-
jandirira, haliko niehe, ndâye kujandirire!»
30 Yesu anamúshuvya: «Nakubwira ukuli, mu bwobuno
bushigi bwa zeene, uluhazi lútazi bika ubugira kabiri,
ugaaba keera wanyiyogookola ubugira kashatu!»

† **14:27 14.27** Zakariya 13.7.

31 Peturu anakitwa: «Nanga! Kundu kwangaba kuyitirwa
kuguma, niehe ndâye kuyiyogookole!» Balya baabo bigiriz-
ibwa nabo, booshi banadeta kwokwo-kwokwo.

Yesu ahuuna Rurema i Getesemaane
(Mataayo 26.36-46; Luka 22.39-46)

32 Yesu na'bigirizibwa baage, banagenda áhali mu buuz-
ibwa Getesemaane. Haaho, anababwira: «Sigalagi hano!
Niehe, ngagenda haliira, gira ngendi huunira ho Rurema.»
33 Yesu anatwalaga Peturu, na Yakobo, na Yohana. Umu-
tima gwage, gwanahanama ngana, anashenguka.
34 Yesu anababwira: «Guno mwizingeerwe úgukoli ny-
ijwiri mwo, gugahambiri nyita! Sigali hano, mulaliire
kuguma na naani.»
35 Yesu anashegera ha mbere hiniini, anagwa buubi,
anatondeera ukuhuuna Rurema kwe'ri byangaziga, ibya
yikyo kihe bimúlengage.
36 Anadeta kwokuno: «Aba!‡ E Daata! Byoshi, biri mu
kuzigira. Luno rusoozo lwa'malibu, maashi, ulunjaagize!
Kundu kwokwo, ngiisi byo uloziizi, bibe byo bigakoleka. Si
bitabe byo ndoziizi!»
37 Yesu, mbu agalukage, anagwana abigirizibwa baage
keera bahunira. Anabwira Peturu: «E Simooni, ka wahu-
nira? Ka wayabirwa ukulaliira, kiri ne'kihe kiguma?
38 Leero, mulaliirage mu kuhuuna Rurema, mutayiji
kengeera mwahimwa na'magezo! Umutima, guloziizi. Si
amagala, goohe gali mu ba mu bukaholwe.»
39 Yesu anashubi gendi huuna Rurema, mu kudeta gaago-
gaago magambo.
40 Ne'ri akashubi galukira áhali balya bigirizibwa baage,
anagwana kandi keera bahunira. Mukuba, iro lyâli
kola lingi mu masu gaabo. Batanamenya ngiisi kwo
bagamúshuvya.
41 Ne'ri Yesu akashubi bagalukira ubwa kashatu, anabab-
wira: «Ka muki gweti mugaluhuukira mwi'ro? Muleke
kwokwo! Ikihe, keera kyahika. Umwana wo'Mundu, akola
agatangwa mu maboko ga'banabyaha.
42 Vyukagi, tugende! Loli! Ulya wo'kundanga, yoliira
akola hoofi!»

Yesu agwatwa
(Mataayo 26.47-56; Luka 22.47-53; Yohana 18.3-12)

43 Iri Yesu akaba akiri mu deta, lyeryo ngana anahu-
lukirwa kwo na Yuda, muguma wa mu bigirizibwa baage
ikumi na babiri. Uyo Yuda, âli reesiri abandu bingi, banâli

‡ **14:36 14.36** *Aba* umugeeza gwalyo: daata.

fumbiiti ingooti na'mahiri. Yabo booshi, bâli tumirwi
na'bakulu ba'bagingi, na'bigiriza be'maaja, na'bashaaja
ba'Bayahudi.
44 Yuda, âli mali gwanwa abamenyeesa ikyereso kyo
agabasongera mwo Yesu, mu kubabwira: «Ngiisi ye
nganyunyuguta, iri ye yehe. Aaho! Mumúgwatage,
munagende mumúgweteriiri!»
45 Kwokwo, Yuda anayami yegeera Yesu, anamúbwira: «E
Rabi!» Anamúnyunyuguta.
46 Lyeryo ngana, balya bandu banayami gugumira Yesu,
banamúkona.
47 Mu yabo bandu, muguma anayomola ingooti yage,
anagibaajika umukozi wo'mukulu wa'bagingi, yanamútola
ukutwiri.
48 Yesu anababwira: «Kituma kiki mwanyijira ne'ngooti
na'mahiri, mbu lyo mumbirigisha, nga kwo muli mu
birigisha umunyazi?
49 Si ngiisi lusiku, tushuba mu shiibanwa mu nyumba
ya Rurema, mutanangwata! Kundu kwokwo, ngiisi íbyâli
mali gwanwa byayandikwa mu Mandiko Meeru, bikwiriiri
bikoleke.»
50 Yesu, mbu adetage kwokwo, abigirizibwa baage booshi
banapuumuka, banayami músiga.
51 Umusore muguma, gwanakulikira Yesu guyambiiti
ulubega lwa'kalikopo naaho. Ne'kyanya balya bandu
bakagugwata,
52 gwanabasigira lwo, gwanapuumuka bukondwe.

Yesu imbere lya'bakulu ba'Bayahudi
(Mataayo 26.57-68; Luka 22.54-55, 63-71; Yohana 18.13-14, 19-24)

53 Yabo bandu, banatwala Yesu imwo'mukulu wa'bagingi.
Hâli koli kumaniri abaabo bagingi booshi, na'bigiriza
be'maaja, na'bashaaja ba'Bayahudi.
54 Peturu anaba akulikiiri Yesu luto-luto, halinde anayin-
gira mu lubuga lwa ha mwo'mukulu wa'bagingi. Anab-
watala kuguma na'balaliizi, anakizi kaluuka umuliro.
55 Yabo bakulu ba'bagingi, kuguma na'bandi
bakulu booshi ba'Bayahudi, bâli gweti bagalooza
utumasi útwangadeta igambo lyo'kuyitiisa mwo Yesu,
batanatulonga.
56 Tulya tumasi, kundu twâli twingi, twanaba tugweti
tugamúbangaaniza, haliko ubumasi bwatwo, butanaba
bwo buguma.
57 Iri hakatama, baguma baabo banayimuka, banaban-
gaaniza Yesu, ti:

58 «Tukayiyuvwirwa kwo akadeta: “Iyi nyumba ya
Rurema, íkayubakwa na'maboko ga'bandu, ngagihongola.
Na ha nyuma lye'siku zishatu, na mbe keera nashubi yijuza
igindi ítayubakwa na'maboko gaabo.”»
59 Yutwo tumasi, kundu tukabangaaniza Yesu kwokwo,
haliko ubumasi bwatwo butanaba bwo buguma.
60 Mwi'yo naama, ulya mukulu wa'bagingi anayimuka,
anabuuza Yesu: «Keera bakulegeereza. Aahago! Ka
ndaalyo igambo lyo wangatushuvya?»
61 Haliko Yesu, atanamúyakula.
Ulya mugingi mukulu anashubi múbuuzagya: «Ka we
ulya Masiya, Mwana wa Rurema wo'bugashaane?»
62 Yesu anashuvya: «Nie yehe! Muganabona Umwana
wo'Mundu abwatiiri uluhande lwe'lulyo lwa Rurema
wo'bushobozi bwoshi! Munamúbone agweti agayija mu
bibungu mwi'gulu.»
63 Ulya mugingi mukulu, anayami daatula imirondo yage,
wa la-la! Anadetaga, ti: «Tundi tumasi tuki two twangaki
looza?
64 Si mwenyene keera mwayiyuvwirwa ngiisi kwo adeta
íbitali nga byo imbere lya Rurema! Aaho! Kutagi kwo
mukoli bwini?» Yabo booshi, banatwa ulubaaja kwo Yesu
akwaniini ayitwe.
65 Mu balya bakulu, baguma banatondeera ukutwira Yesu
amate, banamúbwikira amalanga no'kukizi mútitimba
ibifune. Abalaliizi nabo, banamútitimba byebyo bi-
fune, iri banamúbwira: «Utangage ubuleevi! Nyandi
úwakushulika?»

Peturu ayiyogookola Yesu
(Mataayo 26.69-75; Luka 22.56-62; Yohana 18.15-18, 25-27)

66 Peturu âli ki riiri mu lubuga lwo'butwali, mwi'dako
lye'nyumba. Haaho, hanayija munyere muguma wa mu
bakozi bo'mugingi mukulu.
67 Uyo munyere, mbu abone Peturu agweti agakaluuka
umuliro, anamúyitegeereza, anamúbwira: «Na naawe,
ushuba kuguma no'lya Munazareeti Yesu!»
68 Peturu analahira, ti: «Yibyo byo ugweti ugaadeta,
ndabiyiji. Ndanasobanukiirwi nabyo.» Lyeryo, anashaaga
yaho, anagenda ha mulyango gwo'luzitiro. Uluhazi lwan-
abika.
69 Ulya munyere, mbu ashubi bonaga Peturu ha
mulyango, anabwira abaloleezi, ti: «Uyu mundu alyagagi
muguma wabo!»
70 Haliko, Peturu anashubi lahira.

Ha nyuma hiniini, balya baloleezi nabo banabwira
Peturu: «Ku kasiisa uli muguma wabo. Si uli Mugalilaaya!»
71 Peturu anakitwa, ti: «Iri nabeesha, ndaakwe! Uyu
mundu ye mugweti mugaadeta, ndamúyiji!»
72 Haaho-haaho, uluhazi lwanabika ubwa kabiri. Peturu
anayami kengeera galya magambo go Yesu âli mali gwanwa
amúbwira ti: «Uluhazi lútazi bika ubugira kabiri, ugaaba
keera wanyiyogookola ubugira kashatu.» Peturu, anayami
tulikira mu malira.

15

Pilaato ahanguula kwo Yesu ayitwe
(Mataayo 27.1-2, 11-26; Luka 23.1-5, 13-25; Yohana 18.28–19.16)

1 Iri hakaba shesheezi kare-kare, yabo bakulu ba'bagingi
banagira inaama, bali kuguma na'bigiriza be'maaja,
na'bashaaja booshi ba'Bayahudi. Ne'ri bakaba keera ba-
fundika igambo, banashweka Yesu, banamútwala imunda
Pilaato, banamúsikiiriza ye.
2 Pilaato, anamúbuuza: «Aahago! Ka we mwami
wa'Bayahudi?» Yesu, anamúshuvya: «Si wenyene keera
wadeta!»
3 Lyeryo, balya bakulu ba'bagingi, banayami tondeera
ukulegeereza Yesu ku magambo mingi-mingi.
4 Pilaato anashubi múbwira: «Si bagweti
bagakulegeereza ku yaga gooshi! Aahago! Ka ndaabyo
ugashuvya?»
5 Haliko, Yesu atanamúyakula, kyanatuma Pilaato aga-
soomerwa bweneene!
6 Ku ngiisi lusiku lukulu lwe'Pasaka, Pilaato âli kizi ba
no'mugeeza gwo'kushwekuulira abandu mundu muguma
ye bahuuna.
7 Na mu nyumba ye'mbohe, mwâli shwesirwi umundu
muguma, iziina lyage ye Baraba. Mwâli shwesirwi na'bandi
bahuni hi'gulu lyo'kuyitana.
8 Haaho-haaho, abandu bingi banazamuukira imunda
Pilaato, banamúhuuna kwo abashwekuulire mushweke
muguma, ukukulikirana no'mugeeza gwage.
9 Anababuuza: «Ka muloziizi nimùshwekuulire mwami
wa'Bayahudi?»
10 Na íbikatuma agabuuza kwokwo, bwo âli yiji
kwa'bakulu ba'bagingi bakaleeta Yesu imwage hi'gulu
lyo'luugi.
11 Balya bakulu ba'bagingi, banashimya bandu, kwo
bahuune Baraba, abe ye bagashwekuulirwa.

12 Pilaato anashubi babuuza: «Kwokwo, uyu mundu
ye mugweti mugaadeta kwo ali mwami wa'Bayahudi,
nimúgirage kuti?»
13 Booshi kuguma, banashuvya kwi'zu lihamu:
«Umúyitire ku kibambo!»
14 Pilaato, anababuuza kandi: «Aahago! Mabi maki
go akagira?» Banakaviiriza ukuyamiza: «Umúyitire ku
kibambo, maashi!»
15 Na mukuba Pilaato âli loziizi ukubasimiisa, kyanatuma
agabashwekuulira Baraba, anakyula kwo Yesu ahimbulwe.
Ha nyuma, anamútanga agendi yitirwa ku kibambo.

Abasirikaani bashekeereza Yesu
(Mataayo 27.27-31; Yohana 19.2-3)

16 Abasirikaani banatwala Yesu mu nyumba yabo mbamu,
banahamagala abaabo booshi kwo bayijage.
17 Balya basirikaani, banayambika Yesu ikanju lye'kituku-
tuku, banagonya-gonya ne'mishuugi lube lushembe, ba-
namúyambika yo.
18 Banatondeera ukumúshekeereza: «Yuuhu! E mwami
wa'Bayahudi! Twakulamusa!»
19 Yabo basirikaani, banakizi múhuula-huula umulonge
mwi'twe. Banakizi mútwira na kwa'mate. Banakizi fukama
imbere lyage, mu kuyigira nga bagweti bagamúyikumba.
20 Ne'ri bakayusa ukumúshekeereza, banamúhogola
ikanju lye'kituku-tuku, banashubi múyambika ibyambalwa
byage. Babuli mútwala ho bagagendi múyitira ku kibambo.

Yesu abambwa ku kibambo
(Mataayo 27.32-44; Luka 23.26-43; Yohana 19.17-27)

21 Yabo basirikaani, banagwanana na mundu muguma
úgweti úgalyoka mu mbingiro, iziina lyage ye Simooni,
banamúbetuza ikibambo kya Yesu. (Simooni âli wa mu
kaaya ke'Kureene. Ye wanâli riiri yishe wa Halegizandere
na Rufu.)
22 Yabo booshi, banatwala Yesu áhali mu buuzibwa
Goligota, umugeeza gwaho: Ha kahanga.
23 Banagira mbu bamúheereze amaavu mafushe
mwe'manemane, haliko anagalahira.
24 Haahago, banabamba Yesu ku kibambo. Ne'ri
bakamúbamba, banataara imirondo yage, mu kugigaba, lyo
bamenya byo ngiisi muguma wabo agatwala.
25 Ikyanya bakabamba Yesu ku kibambo, byâli riiri bihe
bishatu bya shesheezi.
26 Na'karataasi ko'kumenyeesa ngiisi byo Yesu alegwa
kwo, kâli yandisirwi kwokuno: «Mwami wa'Bayahudi.»

27 Abanyazi babiri, bakabambwa ha butambi lya Yesu,
muguma uluhande lwe'lulyo, no'gundi lwe'lumosho. [
28 Kwokwo, kwi'gambo likakoleka, íryâli mali gwanwa
lyayandikwa mu Mandiko Meeru kwokuno: «Akaharu-
urirwa mu banangora-mabi.»]
29 Abandu, ikyanya bâli kizi lengaga yaho, banakizi tuka
Yesu, iri banashagania amatwe gaabo, banakizi múbwira:
«Shoshoo! Ka utali we shuba ugahongola inyumba ya
Rurema. Na ha nyuma lye'siku zishatu, unabe keera kandi
wagiyijuza?
30 Aaho! Uyikizagye wenyene, mu kuyishonoola ku
kibambo!»
31 Abakulu ba'bagingi, na'bigiriza be'maaja, nabo ba-
nakizi shekeereza Yesu mu kubuuzania: «Yuhuu! Uyu
mundu, kundu ashuba mu kiza abandi, si yenyene atashob-
wiri ukuyikiza!
32 Ka alyagagi ye ulya Masiya, mwami wa'Bahisiraheeri?
Aaho! Leka ayishonoolage ku kibambo, gira tuyi-
bonere! Nyiitu, tukabuli múyemeera.» Balya banyazi
ábakabambwa ha butambi lya Yesu, nabo banakizi
múshekeereza!

Yesu afwa
(Mataayo 27.45-56; Luka 23.44-49; Yohana 19.28-30)

33 Iri hakaba bikola bihe ndatu bya mwi'zuuba, ubwire
bwanayidika mu kihugo kyoshi, halinde ukuhisa ku bihe
mwenda.
34 Ne'ri hakaba ku bihe mwenda, Yesu anayamiza kwi'zu
lihamu kwokuno: «Helohi! Helohi! Lama sabakitani?»
Umugeeza gwago: «E Rurema wani, e Rurema wani!
Kituma kiki wanjandirira?*»
35 Baguma mu bâli yimaaziri yaho, iri bakayuvwa
kwokwo, banadeta: «Yuvwi! Agweti agahamagala Hiriya.»
36 Muguma wabo anayami tibita, anajabika ikinyuka mu
maavu go'lukalishi, anakitunga ku mulonge, anagira mbu
aganywese Yesu. Uyo mundu, anadeta: «Lekaga tulole, iri
Hiriya agayiji múshonoola.»
37 Yesu, anayamiza kwi'zu lihamu, umutima gwanayami
deruuka.
38 Mu nyumba ya Rurema, mwâli manisirwi umulondo,
úgwâli giziri ikisiika. Lyeryo, gulya mulondo gwanayami
lalaanuka mwo kubiri, ukulyokera hi'gulu halinde haashi.
39 Umukulu wa'basirikaani âli yimaaziri imbere lya Yesu.
Ne'ri akabonaga ngiisi kwo Yesu afwa, anadeta, ti: «Ku
kasiisa, uyu mundu ashuba Mwana wa Rurema!»

---

* **15:34 15.34** Zaburi 22.1.

40 Na yaho, hâli riiri bakazi baguma. Bâli yisuuziri hala
hiniini, bagweti bagalangiiza. Mu kati kaabo, mwâli riiri
Maryamu we'Magadala, na Saloomi, na Maryamu nyina
wage Yakobo, na wa Yose.
41 Yabo bakazi, bo bâli kizi kulikira Yesu ku kyanya âli
ki riiri i Galilaaya. Bo banâli kizi múkolera. Hâli riiri
na'bandi bakazi bingi, bo bakazamuukanwa mu kugenda
i Yerusaleemu.

Yesu aziikwa
(Mataayo 27.57-61; Luka 23.50-56; Yohana 19.38-42)

42 Lwâli kola lusiku lwo'kuyitegaanura kwo, imbere
lyo'lusiku lwe'Sabaato. Ne'ri kakaba kakola kabigingwe,
43 hanayija umundu wa mu kaaya ke'Harimateya, iziina
lyage ye Yusefu. Uyo Yusefu, âli riiri munalushaagwa
wa mu bakulu ba'Bayahudi, anâli rindiriiri kwo'bwami
bwa Rurema bugayija. Uyo Yusefu anakania umutima,
anagendaga imunda Pilaato, anamúhuuna kwo ahaabwe
ikirunda kya Yesu.†
44 Pilaato, mbu ayuvwe kwo Yesu keera afwa, anagan-
gaanwa, anatumira umukulu wa'basirikaani, amúbuuze iri
byangaba biri kwokwo.
45 Ne'ri akayemeera, Pilaato anahanguula Yusefu kwo
agendi yabiira ikirunda.
46 Uyo Yusefu, anatee gendi gula umulondo. Ha nyuma,
anabuli gendi shonoola ikirunda ku kibambo, anakizingira-
zingira kwo'mulondo, anakilambika mu shinda íkabaajwa
mu lwala. Na ha mulyango gwe'yo shinda, anaseeneka
ha'kabururunge ki'buye.
47 Ku yikyo kyanya, Maryamu we'Magadala, na Maryamu
nyina wa Yose, banayibonera ngiisi he'kirunda kyalam-
bikwa.

16

Yesu azuuka
(Mataayo 28.1-8; Luka 24.1-12; Yohana 20.1-10)

1 Yulwo lusiku lwe'Sabaato, iri lukaba keera lwalenga,
Maryamu we'Magadala, na Maryamu nyina wa Yakobo, na
Saloomi, banagendi gula amalaasi, gira bakagashangire ku
kirunda kya Yesu.
2 Ne'ri hakaba ku lukula lwo'lusiku lwi'yinga, yabo bakazi
banashokola injira yo'kugenda iwa iyo shinda.

---

† **15:43 15.43** Ulusiku lwo'kuluhuuka lwa'Bayahudi lwâli kizi tondeera ulwa kataanu, ku kyanya izuuba liri mu sooka. Na mukuba yabo Bayahudi batâli hangwirwi ukukola ku lusiku lwo'kuluhuuka, kyanatuma Yusefu agaaba ne'ngungu yo'kuyami shaaza ikirunda kya Yesu ku kibambo.

3 Iri bakaba bakiri mu njira, banabuuzania: «Lirya
ibuye íriseenesirwi ha mulyango gwe'shinda, nyandagi
úgatushaagiza lyo?»
4 Na íbikatuma bagabuuza kwokwo, bwo lyâli riiri
lihamu bweneene. Halikago, mbu bayinamule amasu,
banabona kwo keera lyahirikirwa ha butambi!
5 Ne'ri bakayingiraga mwi'yo shinda, banagwana
mwo'musore muguma guyambiiti ikanju lyeru, gubwatiiri
uluhande lwe'lulyo. Yabo bombi, mbu bamúbonage,
banakanguka.
6 Gulya musore, gwanababwira kwokuno: «Mutakan-
guke, maashi! Mugweti mugalooza Yesu we'Nazareeti, ye
bayitira ku kibambo. Si atakiri hano, haliko keera azuuka!
Muyilolere mwenyene ho batámúlambisiri.
7 Aaho! Mugendi bwira abigirizibwa baage, kuguma na
Peturu, kwo keera agwanwa i Galilaaya. Ne'yo munda, yo
mugamúbonera, nga kwo âli mali gwanwa amùbwira.»
8 Balya bakazi banayami huluka mu shinda ku mulindi.
Mukuba, bâli koli gangaanirwi bweneene, iri banajuguma
ku kyoba. Na bwo bâli koli yobohiri, kyanatuma ngiisi byo
bakabona, ndaaye mundu ye bakabibwira.

Yesu ahulukira ku Maryamu we'Magadala
(Mataayo 28.9-10; Yohana 20.11-18)

[
9 Iri Yesu akaba keera azuuka shesheezi kare-kare
ku lusiku lwi'yinga, anatangi hulukira ku Maryamu
we'Magadala, ulya ye akayimula mwe'bisigo birinda.
10 Maryamu anagendi menyeesa abakulikizi ba Yesu, ku
kyanya bâli ki gweti bagamúlirira ku mwizingeerwe.
11 Ne'ri bakayuvwa umwazi kwo akola mugumaana, na
kwo Maryamu keera amúbona, batanagutwaza.

Yesu ahulukira ku bandi babiri
(Luka 24.13-35)

12 Ha nyuma, ikyanya babiri ba mu bigirizibwa ba
Yesu bâli gweti bagagenda mu mbingiro, Yesu yenyene
anabahulukira kwo. Haliko, injusho yage yâli kola gindi-
gindi.
13 Yabo bombi, iri bakamenya kwo yehe, banagendi
menyeesa abaabo. Kundu kwokwo, yabo baabo, batan-
abayemeera.

Yesu ahulukira ku bigirizibwa baage ikumi na muguma
(Mataayo 28.16-20; Luka 24.36-49; Yohana 20.19-23; Mikolezi 1.6-8)

14 Mu kuheza, Yesu anahulukira ku bigirizibwa baage
ikumi na muguma, ku kyanya bâli bwatiiri ha byokulya.
Anabakanukira, bwo batâli biisiri Rurema kwo'bwemeere,
banabe bayumusiizi imitima yabo. Mukuba, kundu abandi
bâli mali yibonera ngiisi kwo akazuuka mu bafwiri, haliko
boohe, bakalahira mbu Yesu atazuusiri mwo.
15 Yesu anabwira abigirizibwa baage kwokuno: «Mu-
gendage mu mahanga gooshi, iri munamenyeesa abandu
booshi Imyazi Miija!
16 Yabo bandu, iri batangagiyemeera, bagatwirwa
ulubaaja kwo bahanwe. Haliko, ngiisi ábagagiyemeera,
banabatiizibwe, boohe, bagakizibwa.
17 «Na ábagayemeera Imyazi Miija, bagakizi yerekana
yibi byereso. Bagakizi yimula ibisigo mu bandu kwi'ziina
lyani. Banakizi deta ku zindi-zindi ndeto.
18 Na kundu bangagwata imijoka, kandi iri kunywa
kolobwe, ndaakwo bagaaba. Ne'kyanya bagakizi biikaga
amaboko ku balwazi, yabo balwazi banakizi kira.»

Yesu alengezibwa mu kugenda mwi'gulu
(Luka 24.50-53; Mikolezi 1.9-11)

19 Nahano Yesu, iri akayusa ukubwira abigirizibwa baage
kwokwo, analengezibwa ukugenda mwi'gulu, anagendi
bwatala uluhande lwe'lulyo lwa Rurema.
20 Balya bigirizibwa baage, banakizi genda bagalenga
ngiisi handu, banakizi menyeesa abandu Imyazi Miija.
Nahano Yesu, âli gweti agabakola mwo, anakizi yerekana
kwa'magambo gaabo gali go'kuli, mu kukizi bayerekana
mwe'bitangaaza.]

Imyazi Miija ya Yesu nga kwo ikayandikwa na Luka

Indangiriro

Yiki kitaabo kya Luka, kiyerekiini ngiisi kwo Yesu âli kuuziri abakazi, na'baana, na'bakeni. Na kwakundi, Luka ali mu yerekana ngiisi kwo'Mutima Mweru guli mu kola mu kati ka Yesu, ukulyokekera ku ndondeko ye'kitaabo, halinde na ku mbeka.

Luka ali mu yandika ku yage njira kwokuno:

- Ayerekiini ngiisi kwo Yesu akabutwa, kiri no'mwazi gwo'busore bwage.
- Ayerekiini bweneene ngiisi kwo ali mu kiza abandu.
- Ali mu deta ngiisi kyanya hi'gulu lya'bakazi.
- Ayerekiini ngiisi kwo akejeeriiri abanabyaha bweneene.
- Ayerekiini Umutima Mweru, ku ndondeko ye'kitaabo halinde ukuyusa.
- Ayerekiini imigani mingi-mingi.
- Aloziizi ukudeta hi'gulu lyo'kuhuuza Rurema.
- Ayerekiini ngiisi kwo Yesu âli kizi yibonesa ku kyanya âli mali zuuka mu bafwiri.

Mu kitaabo kya Luka, muli imigani ikumi na munaana ítali mu boneka ahandi mu Bibiriya. Ku mugani, hali Umusamariya Mwija (10.25-37), ne'bibuzi íbiteresiri (15.4-7), no'mwana úkagendi teereka mu byaha (15.11-32).

Ku luhande lwa'bakazi, ali mu deta hi'gulu lya Maryamu na Ruzabeeti (1–2). Na mu Luka 8.1-3, tubwini ngiisi kwa'bakazi bâli kizi mútabaala ku magoorwa gaage. Anali mu menyeesa ngiisi kwo bakamúkulikira ku kyanya akatwalwa ho agayitirwa ku kibambo (23.49). Luka yenyene ayerekiini ngiisi kwo Yesu akatee yibonesa imwo'mukazi, ku kyanya âli mali zuuka mu bafwiri (24.1-10).

Imiziizi miguma yi'sikamiro, iri mu Luka 10.36-37: «Iri Yesu akayusa yugwo mugani, anabuuza ulya mwigiriza we'maaja kwokuno: “Aahago! Mu kati ka yabo bashatu, nyandi ye wabona, umutuulani wo'yo úkabirigishwa na'banyazi?” Naye, ti: “Ulya úkamúyuvwirwa indengeerwa.” Yesu anamúbwira: “Aaho! Genda, naawe ukizi gira kwokwo!”»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Ukubutwa kwa Yohana, no'kwa Yesu (1.1–2.52)

b) Rurema abiika Yesu mu mukolwa gwage (3.1–4.13)

c) Yesu atee kola i Galilaaya (4.14–9.9)
d) Ajabuka inyaaja, mu kugenda i Kahisariya Firipi (9.10-50)
e) Yesu akola mu Buyuda, ne'Pereya (9.51–18.34)
f) Yesu ahumuula imbumi (18.35-43)
g) Umwazi gwa Zakaayo, no'mugani gwa'bakozi balebe (19.1-27)
h) Iyinga lyo Yesu akayusa mwo'mukolwa gwage (19.28–23.56)
i) Yesu azuuka mu bafwiri (24.1-12)
j) Yesu ashubi yiyerekana, anatwalwa mwi'gulu (24.13-53)

Indangiriro

1 E munalushaagwa Tehofilo, Rurema keera akakoleesa imikolezi yage mu kati kiitu. Na'bandu bingi keera bakagira umwete gwo'kuyandika hi'gulu lyayo.
2 Ee! Boonyene bo bakatangi giyibonera, banakizi gimenyeesania. Na nyiitu, keera banatumenyeesa hi'gulu lyayo.
3 Kiri na naani kwakundi, keera n'gagibuliriza bwija, nga kwo yâli kizi koleka ukulyokera ku ndondeko. Nanabona kwo buli bwija nguyandikire yo ku bwitonde.
4 Kwokwo, galya magambo go keera ukayigirizibwa, ukizi ba na'kasiisa hi'gulu lyago.

Umuganda ahulukira Zakariya

5 Ku kyanya Heroode âli riiri mwami we'Buyahudi, hâli riiri umugingi muguma, iziina lyage ye Zakariya, wa mu bagingi be'mwa Habiya. Mukaage Ruzabeeti naye, âli riiri wa mwi'kondo lyo'mugingi Harooni.
6 Bombi, bâli kwaniini imbere lya Nahano Rurema, banâli simbahiri imaaja zaage zooshi, iri banakizi gira ngiisi kwo akababwira.
7 Kundu kwokwo, ndaaye mwana ye bâli gweti. Mukuba, Ruzabeeti âli gumbiri. Na bombi, bâli kola bashaaja kongotwe.
8 Lusiku luguma, Zakariya âli kola mu gira umukolwa gwage gwo'bugingi imbere lya Rurema. Mukuba, kyo kyâli kola kyanya kye'kiso kyage.
9 No'kukulikirana ne'migeeza ya'bagingi, abaabo ba-nataara ikibare, kyanagwata Zakariya kwo ye gayingira mu nyumba ya Nahano, abe ye gayokya mwo'mubadu.
10 Ne'kyanya âli gweti agaguyokya, ha mbuga hâli ku-maniri abandu bingi, bagweti bagahuuna Rurema.
11 Masaasa atabukwa, ulya Zakariya, umuganda wa Nahano anayami múhulukira kwo! Uyo muganda, âli

yimaaziri uluhande lwe'lulyo lwa'katanda ko'kuyokera
kwo'mubadu.
12 Zakariya, mbu amúbonage, anakanguka, anayoboha
bweneene!
13 Haliko, uyo muganda anamúbwira, ti: «E Zakariya,
utayobohe! Galya magambo go ukahuuna Rurema, keera
agayuvwa. Mukaawe Ruzabeeti, agakubutira umwana
wo'butabana. No'yo mwana, ukamúyinike iziina Yohana.
14 Uyo mwana, agakizi mùshambaaza, halinde munakizi
ba na'malega. Kiri na'bandi bingi, yukwo kubutwa kwage,
kugabashambaaza ngana.
15 Uyo Yohana, agaaba mukulu imbere lya Nahano.
Atakizi nywa idivaayi, kandi iri ikindi kilalusa kyoshi!
Mukuba, ukulyokera ukubutwa kwage, agaaba ayijuziibwi
mwo'Mutima Mweru.
16 «Ulya Yohana, agagalulira Abahisiraheeri bingi imunda
Rurema Nahamwabo.
17 Umutima gwage, no'bushobozi bwage, bigaaba nge'bya
Hiriya. Agayija imbere lya Nahano, gira agwanwe
amúteganulira abandu. Ee! Aganywaniisa abaana na
bayishe. Kiri na ábatasimbahiri Rurema, agabagira bakizi
ba bitegeereza, nga'bandi ábakoli kwaniini imbere lyage.»
18 Zakariya, ti: «Yibi byoshi, kutagi kwo ngaamenya
kwo biri byo'kuli? Si twe na mukaanie, tukola bashaaja
kongotwe.»
19 Ulya muganda anamúshuvya: «Niehe, nie Gabulyeri!
Nie nyamiri nyimaaziri imbere lya Rurema. Iyi myazi miija,
Rurema ye kaginduma imwawe, gira nyiji kumenyeesa yo.
20 Halikago, bwo utagiyemeera, ukola ugaaba kimeme.
Utagaahasha ukudeta, halinde ukuhisa ku kyanya
igakoleka. Ee! Ukukoleka, igakoleka ku kyanya kyayo!»
21 Yabo bandu, bâli gweti bagalindirira kwo Zakariya
agahuluka mu nyumba ya Rurema. Ne'ri bakabona kwo
atinda mwo, banagangaanwa.
22 Iri hakatama, anagihuluka mwo, haliko atanaki shobola
ukubadesa, anatondeera ukukizi bayereka na'maboko. Ba-
nayami menya kwo akagibona mwa'mabone. Anagender-
era ukuba kimeme.
23 Isiku zaage zo'kukola mwo, iri zikamala, anataaha.
24 Uyo Zakariya, mukaage Ruzabeeti anaheeka inda,
anamala imyezi itaanu abishamiri, anadeta, ti:
25 «Bino byoshi, Nahano ye wabingirira! Leero naani
angengeera, ananjaaza ishoni mu bandu!»

Umuganda ahulukira Maryamu

26 Iyo nda ya Ruzabeeti, ikyanya ikahisagya imyezi ndatu,
Rurema anatuma yoyo muganda Gabulyeri i Nazareeti, mu
poroveesi ye'Galilaaya.
27 Gabulyeri, akatumwa kwo agendi ganuuza munyere
muguma, iziina lyage Maryamu. Âli koli fundisirwi na
Yusefu, wa mwi'kondo lya mwami Dahudi.
28 Uyo muganda Gabulyeri, anayiji múbwira kwokuno:
«E Maryamu, nakulamusa! We gashaniirwi bweneene.
Nahano, muyamiinwi.»
29 Maryamu, mbu ayuvwagwe kwokwo, umutima gwage
gwanajwangarara, anayibuuza: «Musingo muki yugu?»
30 Uyo muganda anashubi múbwira: «E Maryamu, utay-
obohe! Rurema akoli kugashaaniri bweneene.
31 Lolaga! Ukola ugaheeka inda! Unagibute mwo'mwana
wo'butabana, ukamúyinike iziina Yesu.
32 «Uyo Yesu, agaaba mutwali, anakizi buuzibwa Mwana
wa Rurema úli hi'gulu lya byoshi. Nahano Rurema
anamúyimike ku kitumbi kyo'mwami Dahudi, shokuluza
wage.
33 Anabe ye mwami wa beene Yakobo, halinde imyaka
ne'myakuula! Yubwo bwami bwage, butanâye sibe.»
34 Maryamu, ti: «Kutagi yibi bigaaba, ndanazi gwejerwa
no'mushosi?»
35 Ulya muganda, anamúshuvya: «Rurema, ye riiri
hi'gulu lya byoshi! Kwokwo, Umutima gwage Mweru,
gugakushonookera, gunabeere hi'gulu lyawe nga kimbe-
hwa. Ulya mwana ye ugaabuta, agaaba mutaluule, anakizi
buuzibwa kwo ali Mwana wa Rurema.
36 Kiri na muvyala wawe wa Ruzabeeti, naye akola ne'nda
ye'myezi ndatu. Iyo nda, agilonga, kundu akola mugiikulu,
anashuba mu detwa kwo ali ngumba.
37 Imwa Rurema, ndaabyo íbitangaziga!»
38 Ulya Maryamu, ti: «Ndyagagi mukozi wa Nahano.
Ngiisi kwo wadeta, kube kwo bigaaba!» Lyeryo, umuganda
anayigendera.

Maryamu agendi lamusa Ruzabeeti

39 Mu zeezo siku, Maryamu anayami gira ulugeezi
lwo'kugenda imwa Ruzabeeti, mu kaaya kaguma ka mu
migazi ye'Buyahudi.
40 Ne'ri akayingiraga imwa Zakariya, analamusa Ruz-
abeeti.
41 Uyo Ruzabeeti, mbu ayuvwagwe umusingo gwa
Maryamu, umwana anashabira mu nda yage. Lyeryo,
Ruzabeeti anayijuzibwa mwo'Mutima Mweru,

42 anayami detaga kwi'zu lihamu kwokuno: «E Maryamu,
mu bakazi booshi, wehe, we gashaniirwi! No'mwana ye
ugaabuta, naye agashaniirwi!
43 Aaho! Niehe ndi nyandi, halinde nyina wa Nahamwitu
ayiji ndamusa?
44 Ikyanya nayuvwa umusingo gwawe, umwana ayami
shabira ku bushambaale mu nda yani.
45 Ulyagagi muhiirwa bweneene! Mukuba, ikyanya
Nahano akakuheereza umuhango, wanayemeera kwo gu-
gakoleka!»

Ulwimbo lwa Maryamu

46 Maryamu anadeta kwokuno:
«Umutima gwani, gugweti gugayivuga Nahano!
47 Gugweti gugashambaalira Rurema, Lukiza wani.
48 Mukuba, kundu ndyagagi mugunda, haliko angengeera,
nie mukozi wage.
No'kulyokera buno, abandu be'bibusi byoshi, bagakizi
ndeta kwo ndi muhiirwa.
49 Rurema wo'bushobozi bwoshi, keera angirira amagambo
ga'kahebuuza.
Iziina lyage, liryagagi litaluule!
50 Ikyanya abandu bali mu ba bamúsimbahiri,
ayamiri ali mu bakejeerera, halinde ibibusi byabo byoshi.
51 Haliko balya banabwiheemye, boohe,
anakoleesa ubushobozi bwa'kahebuuza mu kubashaabula.
52 Kundu abatwali bagweti bagatwala ku bushobozi bwingi,
ali mu batungulula ku bitumbi byabo.
Haliko abatuudu, boohe, keera akabakuza.
53 Abanamwena nabo, keera akabayigusa ne'biija.
Si abagale, boohe, akabayimula maboko mamaata.
54 Keera akatabaala umukozi wage Hisiraheeri,
anakengeera ukukizi kejeerera
55 Hiburahimu na'bandu booshi ba mwi'kondo lyage,
halinde imyaka ne'myakuula!
Ee! Ngiisi kwo âli mali gwanwa alagaania bashokuluza
biitu, kwokwo kwo binali.»
56 Maryamu anatee mala nga myezi ishatu ali yaho imwa
Ruzabeeti, abuli taaha.

Yohana wo'kubatiiza abutwa

57 Uyo Ruzabeeti, iri isiku zaage zo'kubuta zikahika,
anabuta umwana mutabana.
58 Abatuulani baage, na beene wabo, banayuvwa ngiisi
kwo Nahano akamúbonera ulukogo, banayiji shambaalira
kuguma!

59 Ulya mwana, iri akahisagya isiku munaana abusirwi,
banayiji mútenguula, banagira mbu bamúyinike iziina lya
yishe Zakariya.
60 Halikago, nyina analahira, ti: «Uyu mwana agayinikwa
iziina Yohana.»
61 Banamúshuvya: «Si mu beene wabo, ndaaye
úyinisirwi yiri iziina!»
62 Yabo bandu banabuuzagya yishe, mu kumúyereka
na'maboko, gira abamenyeese iziina lyo aloziizi ukuyinika
mugala wage.
63 Ulya Zakariya, anabahuuna ikibahwa, anakiyandika
kwo kwokuno: «Iziina lyage, ye Yohana!» Yabo booshi, mbu
babonage kwokwo, banasoomerwa ngana!
64 Lyeryo ngana, uyo Zakariya, ululimi lwage lwanayami
gobooka, anatondeera ukushubi deta, iri anayivuga
Rurema.
65 Abatuulani booshi, iri bakayuvwa kwokwo, bana-
soomerwa! Yugwo mwazi, gwanalumbuuka bweneene mu
migazi yoshi ye'Buyahudi.
66 Uyo mwana, ubushobozi bwa Nahano, bwâli múliiri
mwo. Ikyanya abandu bâli kizi yuvwa hi'gulu lyage,
banayibuuza: «Uyu mwana agaaba mundu muki?»

Ulwimbo lwa Zakariya

67 Zakariya, yishe wo'yo mwana, anayijuzibwa
mwo'Mutima Mweru, anatangaga ubuleevi kwokuno:
68 «Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri, akizi huuzibwa!
Mukuba, keera ayiji tanduula abandu baage, anabaguluula.
69 Atuyimangikira Lukiza wo'bushobozi wa mwi'kondo
lyo'mukozi wage mwami Dahudi.
70 Biri nga kwo âli mali gwanwa adeta yaho keera ku njira
ya'baleevi baage beruuka.
71 Mukuba, akatulagaania kwo agatukiza mu bagoma biitu,
na mu maboko ga ngiisi ábatushombiri.
72 Akanadeta na kwo agakizi kejeerera bashokuluza biitu,
iri anakengeera ikihango kyage kyeru.
73 Âli mali gwanwa abiikira shokuluza witu Hiburahimu
indahiro
74 kwo agatuguluula mu maboko ga'bagoma biitu,
halinde tunakizi múkolera buzira kyoba.
75 Isiku ziitu zooshi, tugaaba bandu biija,
tunabe tuli mu gira íbikwaniini imbere lyage.
76 Na naawe, e mwana wani! Ugakizi detwa kwo uli muleevi
wa Rurema úli hi'gulu lya byoshi!
Ee! Ugagwanwa imbere lya Nahano, gira ukizi
múlingaaniza injira,

77 unamenyeese abandu baage ngiisi kwo bangakogwa ibyaha byabo,
halinde banakizibwe.
78 Rurema witu atuyuvwitiiri indengeerwa bweneene!
Ku lukogo lwage luhamu, agatutunduukira ukulyoka mwi'gulu.
79 Ee! Kundu twangaba tutuuziri mu kihulu,
tunabe tutundamiri mu kimbehwa kyo'lufu, haliko agatutanguulira,
anaturongoore, halinde tukizi lenga mu njira zo'mutuula.»
80 Uyo mwana Yohana, anakizi kula, iri anakana mu mutima gwage. Anagendi tuula mwi'shamba, halinde ukuhisa ku kyanya kyo akahulukira ku Bahisiraheeri.

2

Yesu abutwa
(Mataayo 1.18-25)

1 Mu yizo siku, umwami mukulu wa'Barumi Kahisaari Hagusito, anakyula kwa'bandu booshi ba mu bihugo byage bagendi yiyandikiisa.
2 Yukwo kuyiyandikiisa, kwo kwâli riiri kwa mbere, kukanaba ku kyanya Kureniyo âli riiri guvuruneeri we'Siriya.
3 Kyanatuma abandu booshi bagagendi yiyandikiisa, ngiisi mundu mu kaaya ke'mwabo.
4 Yusefu naye, akalyokaga mu kaaya ke'Nazareeti, mu poroveesi ye'Galilaaya, anazamuukira i Buyahudi, mu kaaya ke'Betereheemu. Mukuba, i Betereheemu, ko kaaya ka mwami Dahudi. Na Yusefu, âli riiri wa mwi'kondo lyage.
5 Ku yikyo kyanya, Yusefu anagendi yiyandikiisa kuguma na Maryamu, bwo âli koli múfundisiri. Na Maryamu, âli kola ne'nda.
6 Ikyanya bâli ki riiri yaho i Betereheemu, uyo Maryamu, ikyanya kyage kyo'kubuta kyanahika,
7 anabuta umwana mutabana we'fula, anamúbungira mu mirondo, anamúgwejeza mu muvuli. Mukuba, yaho i Betereheemu, bakabula ho bagahanda mu nyumba za'bageezi.

Abaganda bahulukira abangere

8 Mu ndagiriro ze'Betereheemu, mwâli riiri abangere, bali mu laliira ibitugwa byabo bushigi.
9 Masaasa atabukwa, yabo bangere banayami hulukirwa kwo no'muganda muguma wa Nahano! Ubulangashane bwa Nahano, bwanabatanguulira imbande zooshi, banayoboha bweneene.

10 Ulya muganda, anababwira kwokuno: «Mutayobohe!
Nayiji mùmenyeesa imyazi miija, ígashambaaza bwe-
neene abandu booshi.
11 Ee! Zeene buno mu kano kaaya ka mwami Dahudi,
keera Lukiza abutwa hi'gulu liinyu. Uyo Lukiza, alyagagi
ye Nahano ulya Masiya!
12 Na'kalangikizo ko mugamúmenyera kwo, ko kaaka:
mugagwana umwana wa'kalenge abungiirwi mu mirondo,
anagwejeziibwi mu muvuli.»
13 Ulya muganda, lyeryo ha butambi lyage, hanahuluki-
raga ibinoono bya'baabo baganda ukulyoka mwi'gulu. Kwo
bali booshi, banakizi yivuga Rurema kwokuno:
14 «Rurema úli mwi'gulu akizi huuzibwa!
Kiri na mu kihugo, umutuula gukizi ba mwo,
imwa'bandu bo asiimiri!»
15 Yabo baganda, iri bakaba keera bagalukira mwi'gulu,
yabo bangere banabwirana, ti: «Tugendage i Betereheemu.
Yibi byo Nahano ayiji tumenyeesa, tugendi biyibonera.»
16 Ne'ri bakahikaga i Betereheemu, banagwana Yusefu, na
Maryamu, no'yo mwana wa'kalenge, agwejiiri mu muvuli.
17 Ne'ri bakamúbonaga, banamenyeesa ngiisi byo'yo
muganda ababwira hi'gulu lyage.
18 Ne'ri abandu bakayuvwa hi'gulu lyabyo, bana-
soomerwa bweneene!
19 Birya byoshi, Maryamu anabisingula mu mutima
gwage, anakizi biyitoneesa kwo.
20 Ha nyuma, yabo bangere banagalukira iwa bitugwa
byabo, bagweti bagayivuga Rurema. Banamúhuuza ku
byoshi byo bakayiyuvwirwa, na ku byoshi byo bakayibon-
era. Mukuba, ngiisi kwo bakabwirwa, kwo bakanabigwana.

Yesu atangwa imwa Rurema

21 Ulya mwana, iri akahisagya isiku munaana abusirwi,
banamútenguula, banamúyinika iziina Yesu. Mukuba,
li'ziina lyo'lya muganda akagwanwa amúyinika, ku kyanya
nyina atâli zaazi heeka inda.
22 Ulusiku lwanahikaga lwo Yusefu na Maryamu baga-
gendi yiyeruusa kwo, nga kwo bidesirwi mu maaja za
Musa. Kwokwo, banatwala umwana Yesu i Yerusaleemu,
gira bamútange imwa Nahano.*
23 Mukuba, ulubaaja lwa Nahano ludesiri: «Abaana
biinyu be'fula bo'butabana, mukizi batanga imwa Nahano,
gira bataluulwe imwage.»

---

* **2:22 2.22-23** Kulyoka 13.2, 12.

24 Banatanga na lirya tuulo lyo'kuyiyeruusa íridesirwi
kwokuno mu maaja za Nahano: «Mukizi tanga itu-
ulo lya'mahumba gabiri, kandi iri lye'byananyuni bibiri
bye'ngunde.†»
25 Haaho i Yerusaleemu, hâli tuuziri mundu muguma,
iziina lyage ye Simyoni. Uyo Simyoni, âli kwaniini imbere
lya Rurema, anâli músimbahiri. Anâli gweti agalindirira
ukubona ngiisi kwa'Bahisiraheeri bagaguluulwa. Uyo Simy-
oni, Umutima Mweru gwâli mútuuziri mwo,
26 gwanâli mali múmenyeesa kwo atagaafwa, átazi bona
ngiisi kwo Nahano agaatuma Masiya.
27 Ikyanya ababusi ba Yesu bakamútwalaga mu nyumba
ya Rurema, gira bagire nga kwe'Maaja zidesiri, uyo Simyoni
naye, Umutima Mweru gwanamúrongoora kwo ayingire
mwo.
28 Ne'ri akahikaga áhali Yesu, anamútengetera, iri
anayivuga Rurema kwokuno:
29 «E Nahano, we mutwali wa byoshi! Naani, ndi mukozi
wawe.
Aaho! Wangakoli mbanguula, nvwagage mu kati
ko'mutuula,
nga kwo ukagwanwa wambwira.
30 Mukuba, keera nayibonera ubukize bwawe,
31 bunali bwo ukategaanura imbere lya'bandu booshi.
32 Yubwo bukize guli mulengeerwe gwo'kuyerekana injira
yawe mu batali Bayahudi,
halinde abandu baawe Abahisiraheeri bagingikwe.»
33 Galya magambo go Simyoni akadeta hi'gulu lyo'yo
mwana, ganasoomeza bweneene yishe na nyina!
34 Haaho, Simyoni anabagashaanira, anabwira Maryamu
kwokuno: «Lolaga! Uyu mwana, ashungisirwi kwo
agagwisa Abahisiraheeri bingi. Na'bandi bingi kwakundi,
anabakuze. Uyu mwana, Rurema amútumiri, abaagage
kyereso imwawe. Kundu kwokwo, abandu bingi bagakizi
múlahira.
35 Íbishubi bishamiri mu mitima yabo, bigabishuulwa ku
bweranyange. Na naawe mu mutima gwawe, ugalyanirwa
bweneene nga úwayomekwa mwe'ngooti.»
36 Mwomwo mu nyumba ya Rurema, mwâli riiri
no'muleevi mugiikulu, iziina lyage Hana, munyere Fanweri
wa mu mulala gwa Hasheeri. Uyo Hana, bakatuulanwa na
yiba imyaka irinda naaho, yiba anafwa.
37 Anasigala akola namufwiri, halinde anahisa imyaka
makumi galimunaana ni'na. Âli kizi beera mwomwo

† **2:24 2.24** Balaawi 12.8.

mu nyumba ya Rurema, agweti agamúhuuna úbwakya-úbwayira, mu kati ko'kuyishalisa.
38 Ku kyekyo kyanya, uyo Haana naye anabayegeera, anatondeera ukuyivuga Rurema, iri anamenyeesa abandu hi'gulu lyo'yo mwana. Mukuba, bâli langaliiri kwo Rurema akola agaguluula abandu be'Yerusaleemu.
39 Yusefu na Maryamu, iri bakakoleesa byoshi bye'maaja za Nahano ziloziizi, banataahira imwabo i Nazareeti, mu poroveesi ye'Galilaaya.
40 Uyo mwana Yesu anakizi kula, iri anasikama, anayijuzibwa mwo'bwitegeereze. Na Rurema anakizi múgashaanira.

Umwana Yesu mu nyumba ya Rurema

41 Ababusi ba Yesu, bâli kizi zamuukira i Yerusaleemu ngi-isi mwaka, gira bagendi shambaalira isiku ngulu ze'Pasaka.
42 Ne'ri Yesu akahisa imyaka ikumi ni'biri, banamúzamuukana yo, ukukulikirana no'mugeeza gwabo.
43 Yizo siku ngulu, iri zikaba keera zamala, ababusi baage banashokola injira yo'kutaaha. Si yehe, anayisigaza, bátanamenya.
44 Bâli toniri naaho kwo ali kuguma na'baabo.
Ne'ri bakaba keera bamala ulusiku lwoshi bali mu njira, banatondeera ukumúloogeza mu beene wabo, kiri na mu biira.
45 Iri bakamúbula, banayami galukira i Yerusaleemu, gira bagendi múloogeza yo.
46 Banamala isiku zishatu bagweti bagamúlooza.
Iri hakatamaga, banagwana Yesu mu nyumba ya Rurema, abwatiiri ha kati ka'bigiriza, agweti agabayuvwiriza, iri anababuuza ibibuuzo.
47 Balya bandu booshi, ikyanya bakayuvwa ngiisi kwo agweti agaadeta, banasoomerwa ngana. Mukuba, ikyanya akabashuvya, âli kizi koleesa amagambo ku bwitegeereze.
48 Balya babusi baage, mbu bamúbonage, banati-baalirwa! Nyina anatondeera ukumúkanukira, ti: «E maashi mwana wani, kituma kikagi watulibuza kwoku? Si twe na yisho, ikyanya tushuba mu kulooza, tutákola no'luhahalizi bweneene!»
49 Yesu, anamúshuvya: «E maawe, biki ushuba mu ndoogeza? Ka mutayiji kwo bishubi ngwiriiri njiibe mu nyumba ya Daata?»
50 Lirya ishuvyo lya Yesu, ababusi baage batanal-isobanukirwa.
51 Ha nyuma, Yesu, ababusi baage banamútaahana i Nazareeti, anakizi basimbaha. Birya byoshi íbikakoleka, nyina âli kizi bisingula mu mutima gwage.

52 Yesu anagenderera ukukizi kula, iri anayushuuka
mwo'bwitegeereze, anakizi simiisa Rurema na'bandu.

3

Amigirizo ga Yohana wo'kubatiiza
(Mataayo 3.1-12; Mariko 1.1-8; Yohana 1.19-28)

1 Kahisaari Tiberyo, âli kola ne'myaka ikumi ni'taanu
atwaziri. Pondyo Pilaato naye, âli riiri guvuruneeri
we'Buyahudi. Heroode naye, ye wâli twaziri i Galilaaya.
Firipo naye, mwene wabo uyo Heroode, ye wâli twaziri
ikihugo kye'Tureya, na kye'Tarakoniti. Lusaanya naye, ye
wâli twaziri ikihugo kye'Habireene.
2 Na Hanaasi, kuguma na Kayafa, bo bâli riiri bakulu
ba'bagingi.

Ku yikyo kyanya, igambo lya Rurema lyanahikira Yohana
mugala Zakariya, mwi'shamba.
3 Uyo Yohana, âli kizi lenga ha butambi lyo'lwiji Yorodaani
hooshi, anakizi bwira abandu kwokuno: «Mutwikirage
ku byaha biinyu, munabatiizibwe, halinde lyo Rurema
amùkoga.»
4 Yolya Yohana, umuleevi Hisaaya âli mali gwanwa
ayandika hi'gulu lyage mu Mandiko Meeru kwokuno:

«Yuvwagwi! Umundu úli mwi'shamba, agweti agayibereka-
nia kwi'zu lihamu, ti:
“Mushongaanize Nahano injira!
Ee! Ngiisi ho agakizi lenga, mumúgololere ho.
5 Ngiisi kabanda, kakizi fulirwa!
Na ngiisi mugazi, na ngiisi higangazi, bimanulwe.
Injira ízihengamiri, zihengamulwe.
Na ngiisi áhali ibihomogolo, hasimaanibwe.
6 Abandu booshi banabonage ngiisi kwo Rurema agabak-
iza.*”»
7 Uyo Yohana, abandu banakizi músholololokera, gira aba-
batiize. Kundu kwokwo, anakizi bakanukira, ti: «Haliibwi!
Si muli baana bo'mujoka! Nyandagi úwamùkengula kwo
mutibite uburaakari bwa Rurema, halinde butamùtibukire
kwo?
8 E maashi, mukizi tuula ku njira íyerekiini kwo keera
mwatwikira ku byaha biinyu! Mutanakizi bwirana, mbu:
“Twehe, shokuluza witu, ye Hiburahimu!” Namùbwira kwo
Rurema ashobwiri ukulyokeza Hiburahimu abaana, kiri na
mu yaga mabuye!

---

* **3:6 3.4-6** Hisaaya 40.3-5.

9 «Ibiti bikoli banguliirwi isheenyo. Na ngiisi kiti
íkitagatongeka kwe'bitumbwe biija, kigaakubwa, kinadu-
ulikwe mu muliro!»
10 Yabo bandu booshi, banabuuza Yohana: «Aaho! Tugi-
rage kuti?»
11 Anabashuvya: «Umundu, iri angaba ahiiti ibyambalwa
bibiri, ahaane kiguma imwa útakihiiti! Na úhiiti ibyokulya,
naye abishangiire no'wabo.»
12 Ababuguza nabo, banayijira Yohana, gira ababatiize,
banamúbuuza: «E mwigiriza, na nyiitu, tugirage kuti?»
13 Naye, ti: «Ikyanya mugakizi buguza, mutakizi ki
gungana!»
14 Abasirikaani nabo, banamúbuuza: «Na nyiitu, tugirage
kuti?» Naye, ti: «Kiri na niinyu, hatagire mundu ye
muganyaga ibindu byage, kandi iri ukumúbangaaniza!
Haliko, mukizi tuugiza imitima yinyu ku bihembo biinyu.»
15 Ulya Yohana, abandu booshi bâli riiri no'mulangaaliro
kwo ngeeka ye ulya Masiya. Banâli gweti bagayibuuza
hi'gulu lyage.
16 Haliko, Yohana yenyene anababwiririra, ti: «Niehe,
ngweti ngamùbatiiza ku miiji naaho. Si hagaki yija
úmbimiri imisi. Ndanakwiriiri kiri no'kushwekuula imigozi
ye'biraato byage. Yehe, ye gamùbatiiza ku Mutima Mweru,
na ku muliro!
17 Akoli fumbiiti ulwibo, gira ayeruule ibyula mu ngano.
Irya ngano, agagikumaniza mu kihinda kyage. Si ibyula
byohe, agabiduulika mu muliro, gutanâye zime.»
18 Yohana anagenderera ukuhanuula yabo bandu ku
gandi magambo mingi, iri anabamenyeesa Imyazi Miija ya
Rurema.
19 Ha nyuma, Yohana anakanukira umutwali Heroode,
bwo'yo Heroode akahulusa Herodiya, muka mwene wabo,
anamúyanga. Yohana, anamúkanukira na ku gandi mabi
gooshi go âli kizi gira.
20 Ne'ri hakazinda, Heroode anakaviiriza ku mabi gaage,
mu kulasha Yohana mu nyumba ye'mbohe.

Yesu abatiizibwa
(Mataayo 3.13-17; Mariko 1.9-11)

21 Yabo bandu booshi, ikyanya bâli kizi batiizibwa, Yesu
naye anayiji batiizibwa. Ne'kyanya âli ki gweti agahuuna
Rurema, igulu lyanayami yanuuka!
22 Umutima Mweru, gwanamújookera kwo ngi'humba.
Mwomwo mwi'gulu, mwanalyoka izu, lyanadeta kwokuno:
«Wehe, we mwana wani mukundwa! We gweti uganzimi-
isa!»

Ikondo lyo Kirisito akalyoka mwo
(Mataayo 1.1-17)

23 Yesu, ikyanya akatondeera imikolwa yage, âli kola
ne'myaka nga makumi gashatu. Abandu bâli toniri kwo ali
mugala Yusefu.
Yusefu naye, âli riiri mugala Heeri.
24 Heeri naye, âli riiri mugala Mataati.
Mataati naye, âli riiri mugala Laawi.
Laawi naye, âli riiri mugala Mereki.
Mereki naye, âli riiri mugala Yanayi.
Yanayi naye, âli riiri mugala Yusefu.
25 Yusefu naye, âli riiri mugala Matatiya.
Matatiya naye, âli riiri mugala Hamoosi.
Hamoosi naye, âli riiri mugala Nahumu.
Nahumu naye, âli riiri mugala Hesiri.
Hesiri naye, âli riiri mugala Nagayi.
26 Nagayi naye, âli riiri mugala Mati.
Mati naye, âli riiri mugala Matatiya.
Matatiya naye, âli riiri mugala Semeyi.
Semeyi naye, âli riiri mugala Yoseki.
Yoseki naye, âli riiri mugala Yuda.
27 Yuda naye, âli riiri mugala Yonana.
Yonana naye, âli riiri mugala Resa.
Resa naye, âli riiri mugala Zurubaberi.
Zurubaberi naye, âli riiri mugala Shalityeri.
Shalityeri naye, âli riiri mugala Neeri.
28 Neeri naye, âli riiri mugala Mereki.
Mereki naye, âli riiri mugala Hadi.
Hadi naye, âli riiri mugala Kosamu.
Kosamu naye, âli riiri mugala Herimadamu.
Herimadamu naye, âli riiri mugala Heeri.
29 Heeri naye, âli riiri mugala Yoshwa.
Yoshwa naye, âli riiri mugala Heryezeeri.
Heryezeeri naye, âli riiri mugala Yorimu.
Yorimu naye, âli riiri mugala Mataati.
Mataati naye, âli riiri mugala Laawi.
30 Laawi naye, âli riiri mugala Simyoni.
Simyoni naye, âli riiri mugala Yuda.
Yuda naye, âli riiri mugala Yusefu.
Yusefu naye, âli riiri mugala Yonamu.
Yonamu naye, âli riiri mugala Heryakimu.
31 Heryakimu naye, âli riiri mugala Mereya.
Mereya naye, âli riiri mugala Mena.
Mena naye, âli riiri mugala Mataata.
Mataata naye, âli riiri mugala Natani.

Natani naye, âli riiri mugala Dahudi.
32 Dahudi naye, âli riiri mugala Yese.
Yese naye, âli riiri mugala Hobedi.
Hobedi naye, âli riiri mugala Bowazi
Bowazi naye, âli riiri mugala Salumooni.
Salumooni naye, âli riiri mugala Nasooni.
33 Nasooni naye, âli riiri mugala Haminadabu.
Haminadabu naye, âli riiri mugala Hadimini.
Hadimini naye, âli riiri mugala Harini.
Harini naye, âli riiri mugala Hesirooni.
Hesirooni naye, âli riiri mugala Pereesi.
Pereesi naye, âli riiri mugala Yuda.
34 Yuda naye, âli riiri mugala Yakobo.
Yakobo naye, âli riiri mugala Hisake.
Hisake naye, âli riiri mugala Hiburahimu.
Hiburahimu naye, âli riiri mugula Teera.
Teera naye, âli riiri mugala Nahoori.
35 Nahoori naye, âli riiri mugala Serugi.
Serugi naye, âli riiri mugala Reehu.
Reehu naye, âli riiri mugala Peregi.
Peregi naye, âli riiri mugala Hebeeri.
Hebeeri naye, âli riiri mugala Sheela.
36 Sheela naye, âli riiri mugala Kahinani.
Kahinani naye, âli riiri mugala Harifakisadi.
Harifakisadi naye, âli riiri mugala Sheemu.
Sheemu naye, âli riiri mugala Nuhu.
Nuhu naye, âli riiri mugala Laameke.
37 Laameke naye, âli riiri mugala Metuseela.
Metuseela naye, âli riiri mugala Hinoki.
Hinoki naye, âli riiri mugala Yareedi.
Yareedi naye, âli riiri mugala Mahalaleeri.
Mahalaleeri naye, âli riiri mugala Kahinani.
38 Kahinani naye, âli riiri mugala Hinoshi.
Hinoshi naye, âli riiri mugala Seeti.
Seeti naye, âli riiri mugala Hadamu.
Hadamu naye, âli riiri mugala Rurema.

4

Yesu agezibwa
(Mataayo 4.1-11; Mariko 1.12-13)

1 Yesu analyokaga ha lwiji Yorodaani, ayijwiri mwo'Mutima Mweru. Gwogwo Mutima, gwanamúrongoora halinde mwi'shamba,

2 anamala mwe'siku makumi gana, Shetaani agweti
agamúgeza. Na mu yizo siku zooshi, ndaabyo byo âli kizi
lya. Ne'ri akaba keera azimala, ishali lyanamúyandabusa.
3 Kwokwo, Shetaani anamúbwira: «Iri wangaba uli
Mwana wa Rurema, ubwirage yiri ibuye lihinduke
mukate!»
4 Yesu anamúshuvya: «Si mu Mandiko Meeru, biri
biyandike kwokuno: “Bitali byo'mundu ali mu lya naaho,
byo bitumiri ali mu ba mugumaana.*”»
5 Ha nyuma, Shetaani anatwala Yesu áhayinamusiri
bweneene, anayami múyereka amaami ga'mahanga gooshi
kinaliguma.
6 Anashubi múbwira: «Yibi byoshi, nangakuheereza byo,
ube mutwali wabyo, halinde unakizi gingikwa bweneene.
Ee! Nie bihaabirwi, nanganabiheereza ngiisi ye ndoziizi!
7 Yibi byoshi, iri wanganyikumba, ngakuheereza byo.»
8 Yesu anamúshuvya: «Si mu Mandiko Meeru, biri
biyandike kwokuno: “Ukizi yikumba Rurema Nahamwinyu,
anabe yehe naaho ye ugakizi kolera!†”»
9 Ha nyuma, Shetaani anatwalaga Yesu i Yerusaleemu,
anamúyimangika áhayinamusiri bweneene ku nyumba
ya Rurema, anamúbwira: «Iri wangaba uli Mwana wa
Rurema, simbukira haashi!
10 Si mu Mandiko Meeru, biri biyandike kwokuno:
“Rurema agabwira abaganda baage, bakizi kulanga,
11 banakusame, gira amagulu gaawe gatayitimbe ku
mabuye.‡”»
12 Yesu anamúshuvya: «Si mu Mandiko Meeru, biri
biyandike na kwokuno: “Utakizi geza Rurema Na-
hamwinyu!§”»
13 Shetaani, iri akaba keera ayusa ukuleeza Yesu mu yago
magezo gooshi, anatee músiga, halinde ku kyanya agalonga
ubundi bulyo.

Yesu agayirizibwa imwabo
(Mataayo 4.12-17; 13.52-58; Mariko 1.14-15; 6.1-6)

14 Yesu anagalukira i Galilaaya, akola mwo'bushobozi
bwo'Mutima Mweru. Umwazi hi'gulu lyage, gwanalum-
buuka mu kihugo kyoshi.
15 Anatondeera ukugenda agayigiriza abandu mu nyumba
zaabo ze'mihumaanano. Na ngiisi ábakamúyuvwa, ba-
nakizi múhuuza bweneene.
16 Ha nyuma, Yesu anataahira i Nazareeti, ko kaaya ko
akalererwa mwo. Na ku lusiku lwe'Sabaato, anayingira

* **4:4 4.4** Bukengeeze 8.3. † **4:8 4.8** Bukengeeze 6.13. ‡ **4:11 4.11** Zaburi 91.11-12. § **4:12 4.12** Bukengeeze 6.16.

mu nyumba ye'mihumaanano ya'Bayahudi, nga kwo âli
komiiri. Anayimuka, gira asome Igambo lya Rurema.
17 Ne'ri akahaabwa ikitaabo kibungirize kyo'muleevi
Hisaaya, anakibunguula, anahulukira áhayandisirwi
kwokuno:
18 «Umutima gwa Nahano, gundi mwo!
Keera akandoola kwo ngizi menyeesa abakeni Imyazi Miija.
Akanduma ne'mwa'bashweke,
mbamenyeese kwo bagashwekuulwa.
Akananduma ne'mbumi, nzimenyeese kwo zigahu-
muulwa.
Na ábakandamiirwi kwakundi, mbaguluule.
19 Ninamenyeese abandu umwaka gwo Nahano agababon-
era ulukogo.*»
20 Yikyo kitaabo, Yesu anashubi kibunga, anakigalulira
umukozi, anabwatala. Abandu booshi ba mwi'yo nyumba,
banamútungira.
21 Haaho, anababwira: «Yaga Mandiko Meeru go mwayu-
vwa, zeene lyo gakolekaga mu kati kiinyu!»
22 Yago magambo go'bugashaane, ikyanya Yesu âli kizi
gadeta, balya bandu booshi banamúhuuza, iri bana-
soomerwa! Banatondeera ukubuuzania: «Emwe! Uyu, ka
atali ye yolya mugala Yusefu?»
23 Yesu anababwira: «Ku kasiisa, mugandwira yugu
mugani: “E mufumu, uyikizagye wenyene. Na byoshi byo
twayuvwa wagira mu kaaya ke'Kaperinahumu, ubigirage
na hano mu kaaya ke'mwinyu!”
24 Namùbwira ukuli, kwo ndaaye muleevi úgweti
úgayemeerwa mu kaaya kaabo!
25 «Ku kyanya kyo'muleevi Hiriya, mu kihugo kyoshi
kya'Bahisiraheeri, invula ikamala imyaka ishatu ne'myezi
ndatu ihangamiri. Umwena mukayu, gwanakiteera. Mu-
menyage bwija kwo ku yikyo kyanya, mwâli riiri bana-
mufwiri bingi mu kihugo kyabo.
26 Kundu kwokwo, ndaaye muguma wabo ye Hiriya aka-
tumwa kwo. Si akatumwa naaho imwa namufwiri muguma
wa mu kaaya ke'Sarepeta, mu mahanga ge'Sidooni!
27 «Na ku kyanya kyo'muleevi Hirisha kwakundi, mu
kihugo kye'Hisiraheeri, mwâli riiri abanamubembe bingi.
Kundu kwokwo, ndaaye muguma wabo ye akakiza. Akakiza
Namaani naaho, umundu wa mu mahanga ge'Siriya!»
28 Balya bandu booshi, mbu bayuvwagwe ngiisi kwo Yesu
adeta, banashavura bweneene! Na kundu bâli kumaniri mu
nyumba ye'mihumaanano ya'Bayahudi,

---

* **4:19 4.18-19** Hisaaya 61.1-2.

29 haliko, banayami yimuka, banagenda bagweti
bagamútumikira, halinde ha membo íyâli ha nyuma
lya'kaaya, gira bamúsindikire.
30 Kundu kwokwo, Yesu anabalenga mwo, anayigendera.

Yesu ayimula ikisigo mu mundu
(Mariko 1.21-28)

31 Ha nyuma, Yesu anamanukira mu kaaya
ke'Kaperinahumu, mu poroveesi ye'Galilaaya. Na ku lusiku
lwe'Sabaato, anayingira mu nyumba ye'mihumaanano
ya'Bayahudi, anatondeera ukuyigiriza mwa'bandu.
32 Galya migirizo gaage, ganabasoomeza ngana, bwo âli
gweti agabayigiriza ku bushobozi.
33 Mwi'yo nyumba ye'mihumaanano, mwâli riiri mundu
muguma úwâli bambwirwi ne'kisigo. Yikyo kisigo,
kyanayideehereza ku nduulu, ti:
34 «E Yesu we'Nazareeti, biki byo utuloziizi kwo? Ka
wayija, gira lyo utushereeza? Nguyiji, kwo we yolya
Mutaluule wa Rurema!»
35 Kirya kisigo, Yesu anakikanukira, ti: «Hafe! Shaaga
mu'yu mundu!» Lyeryo, kyanatimba ulya mundu haashi
imbere lya booshi, kyabuli múshaaga mwo, buzira
kumúkomeeresa.
36 Balya booshi, mbu babonage kwokwo, banasoomerwa
bweneene, banabuuzania, ti: «Bikagi yibi? Yaga migirizo
gali mahyahya, ganali mwo'bushobozi! Kiri ne'bisigo,
agweti agabihamuliza, binayami músimbaha!»
37 Umwazi gwa Yesu, gwanayami lumbuuka bweneene
mu poroveesi yoshi ye'Galilaaya.

Yesu akiza abalwazi bingi
(Mataayo 8.14-17; Mariko 1.29-34)

38 Yesu anahuluka mwi'yo nyumba ye'mihumaanano
ya'Bayahudi, anayingira mu mwa Simooni, anagwana mwo
navyala Simooni akoli shushiirwi. Banahuuna Yesu kwo
amúkize.
39 Yesu anayiji yimanga ha butambi lyage, anakanukira
ishuushira. Ne'ri akagira kwokwo, lyanayami kanguuka.
Uyo nyaama anayami vyuka, anatondeera ukubakolera
ibyokulya.
40 Iri izuuba likaba likola bu sooka, abandu banaleetera
Yesu abalwazi booshi ba'malwazi ga kwingi-kwingi. Balya
booshi, Yesu anakizi babiika kwa'maboko, mu kubakiza.
41 Hâli riiri na'bandu bingi ábâli bambwirwi ne'bisigo. Na
bwo byâli yiji kwo Yesu ye Masiya, byanakizi yamuluka:
«Si ulyagagi Mwana wa Rurema!» Haliko, Yesu anakizi
bikanukira kwo bitashubi deta, anakizi biyimula.

Yesu ayigiriza abandu i Buyahudi
(Mariko 1.35-39)

42 Iri bukakya shesheezi, Yesu analyokaga yaho, anagenda
áhayiheriiri. Abandu banagenda bagamúlooza. Ne'ri
bakamúbona, banagira mbu bamúhangirire, atabasige.
43 Haliko, Yesu anababwira: «Bingwiriiri ngendage na mu
tundi twaya, gira ngizi genda ngamenyeesa abandu baatwo
Imyazi Miija yo'bwami bwa Rurema. Mukuba, byebyo byo
n'gatumwa.»
44 Kwokwo, Yesu anakizi genda agalenga mu poroveesi
ye'Buyahudi, iri anayigiriza abandu mu nyumba zaabo
ze'mihumaanano.

5

Yesu abiika abigirizibwa baguma
(Mataayo 4.18-22; Mariko 1.16-20)

1 Lusiku luguma, Yesu âli yimaaziri ku butambi
bwe'nyaaja ye'Galilaaya,* agweti agayigiriza abandu
Igambo lya Rurema. Banakizi múyegeera, gira
bamúyuvwe bwija. Ne'ri hakatama, banamúfindiriza.
2 Yaho ku butambi bwe'nyaaja, Yesu anabona amaato
gabiri, gâli sizirwi na'badubi, bwo bakagendi shoboola
injenga zaabo.
3 Anashonera mu bwe'mwa Simooni, anamúhuuna kwo
abutundire hiniini mu nyaaja. Ne'ri akagira kwokwo, Yesu
anabubwatala mwo, anagenderera ukuyigiriza abandu.
4 Ne'ri akayusa ukubayigiriza, anabwira Simooni, ti: «E
Simooni, shoojaga, tugende i buziba. Mugendi tibula
ye'njenga ziinyu, mudube ifwi!»
5 Simooni, ti: «E maashi, nahamwitu, si buno
bushigi bwoshi bwakya tugweti tugahiduukira mu kuduba,
ndaanakyo kindu kyo twalonga! Kundu kwokwo, bwo we
wambwira, namu gendi zitibulira mwo.»
6 Kwokwo, Simooni na'baabo, banagendi kabula yizo
njenga zaabo mu nyaaja. Leero, banayita ifwi nyingi
bweneene, halinde injenga zanahambiri bereka.
7 Banayami kema abaabo ábâli riiri mu bundi bwato, gira
bayiji batabaala. Ne'ri bakayija, banayijuza galya maato
gombi ifwi, halinde ganaloozi zika.
8 Simooni, mbu abonage kwokwo, anafukama imbere lya
Yesu, anamúbwira: «E Nahamwitu, ushaage hano ndi! Si
ndi munabyaha!»

---

* **5:1 5.1** *inyaaja ye'Galilaaya* irindi iziina lyayo: Inyaaja ye Genezareeti.

9 Na íbikatuma Simooni agaadeta kwokwo, mukuba yehe,
kuguma na'baabo booshi, ikyanya bakabona ngiisi kwo
bayita yizo fwi nyingi, banasoomerwa ngana.
10 Yakobo na Yohana, bagala Zebedaayo, bâli kizi dubira
kuguma na Simooni. Nabo, banasoomerwa bweneene!
Yesu anabwira Simooni kwokuno: «E Simooni, utay-
obohe! Ukulyokera buno, ukola ugakizi duba abandu.»
11 Lyeryo, Simooni na balya baabo banayami dubuuka,
banasiga byoshi, banamúkulikira.

Yesu akiza umunamubembe
(Mataayo 8.1-4; Mariko 1.40-45)

12 Ikyanya Yesu âli riiri mu kaaya kaguma, hanayija
mundu muguma úwâli mali birukwa kwo no'mubembe.
Uyo mundu, mbu abonage Yesu, anafukama imbere lyage,
anahisa amalanga haashi, anamúyinginga, ti: «E Nahano,
iri wangalooza, wangangiza.»
13 Ulya mundu, Yesu anagolola ukuboko mu kumúhuma
kwo, anamúbwira: «Ndoziizi! Ubaagage mugumaana!»
Lyeryo gulya mubembe, shululu!
14 Uyo mundu, Yesu anamúkomeereza, ti: «Hata-
gire umundu yeshi ye ugabwira kwo wakizibwa! Si
ugendi yiyerekana naaho imwo'mugingi, unatange ni'tuulo
lyo'kuyerekana kwo keera wakira, nga kwo'lubaaja lwa
Musa ludesiri!»
15 Kundu Yesu akadeta kwokwo, haliko umwazi gwage
gwanakaviiriza ukulumbuuka mu bandu, kyanatuma
abandu bingi bweneene bagakizi músholoolokera. Bâli
loziizi ukuyuvwa amigirizo gaage. Na'malwazi gaabo,
ganakizibwe.
16 Kyanatuma Yesu agakizi bayongoloka, anagende
áhayiheriiri, gira agendi huunira ho Rurema.

Yesu akiza umundu úzingamiri
(Mataayo 9.1-8; Mariko 2.1-12)

17 Lusiku luguma, Yesu âli gweti agayigiriza abandu.
Na mu kati kaabo, mwâli bwatiiri Abafarisaayo, kuguma
na'bigiriza be'maaja. Baguma baabo, bâli shaaziri mu ngiisi
kaaya ke'Galilaaya. Na'bandi, bâli shaaziri i Buyahudi, kiri
ne'Yerusaleemu. Na bwo Yesu âli riiri mwo'bushobozi bwa
Nahano, anakizi bakiza mwa'balwazi.
18 Haaho, hanayija abashosi, babetwiri umundu
úzingamiri, agwejiiri ku kyajo kyage. Banagira mbu
bamúyingirane mu nyumba, gira bamúbiike imbere lya
Yesu.
19 Haliko, bitanaziga, bwa'bandu bâli koli findiini bwe-
neene.

Kyanatuma bagamúshonana hi'gulu lye'nyumba, bananánuula ku matibura, banamúshonoolera imbere lya Yesu, agwejiiri ku kyajo kyage, ha kati ka yabo bandu booshi.
20 Iri Yesu akabonaga ngiisi kwo bamúbiisiri kwo'bwemeere, anabwira lulya luzingo kwokuno: «E mwira wani, ibyaha byawe, keera byakogwa!»
21 Balya bigiriza be'maaja, na'Bafarisaayo, mbu bayuvwagwe kwokwo, banatondeera ukuyimomoota, ti: «Uyu mushosi ali nga nyandi? Na kituma kiki agweti agaadeta íbitali nga byo imbere lya Rurema? Si ndaaye úshobwiri ukukoga ibyaha, átali Rurema yenyene!»
22 Iyo mitono yabo mibi, Yesu anayami gimenya, kyanatuma agababuuza: «Kituma kiki mugweti mugaatona kwoku?
23 Aaho! Lihi, írivwarusiri? Ka kumúbwira: “Ibyaha byawe, keera byakogwa”, kandi iri kumúbwira: “Yimukaga, ugende”?
24 Ndoziizi mumenye bwija kwo'Mwana wo'Mundu agweti kiri no'bushobozi bwo'kukizi koga ibyaha hano mu kihugo.» Haaho Yesu anabwira lulya luzingo: «Nakubwira, uyimuke! Uyabiire ikyajo kyawe, utaahe.»
25 Lyeryo, ulya mundu wa guru! Anayami yimuka imbere lyabo, anayabiira ikyajo kyage, anataaha agweti agayivuga Rurema.
26 Balya booshi, mbu babonage kwokwo, banasoomerwa ngana, banagwatwa ne'kyoba. Na kwakundi, banayivuga Rurema kwokuno: «Emwe! Zeene, twabona amagambo ge'kisoomeza!»

Yesu abwira Laawi kwo amúkulikire
(Mataayo 9.9-13; Mariko 2.13-17)

27 Ha nyuma, Yesu anahuluka mwi'yo nyumba, anabona umubuguza muguma, iziina lyage Laawi, abwatiiri mu nyumba yo âli kizi buguliza mwo. Yesu anamúbwira: «E Laawi, ungulikire!»
28 Lyeryo, Laawi anayami yimuka, anasiga byoshi, anagenda amúkulikiiri.
29 Uyo Laawi anagirira Yesu ulusiku lukulu mu mwage. Mwomwo, mwâli kuumaniri ababuguza bingi, na'bandi bandu, bâli gweti bagashangiira ibyokulya.
30 Balya Bafarisaayo, na'bigiriza baabo be'maaja, banagendi yidodombera abigirizibwa ba Yesu, ti: «Maki gano! Si mugweti mugashangiira ibyokulya kuguma na'babuguza, na'bandi banabyaha! Munagweti muganyweranwa.»
31 Yesu anabashuvya: «Abagumaana batali mu ba ni'goorwa lyo'kubukwa. Si abalwazi booki, bo balihiiti!

32 Íbitumiri n'gayija, kutali mbu lyo mbamagala
ábayibwini kwo bakwaniini imbere lya Rurema. Si n'gayija,
gira mbamagale abanabyaha, batwikire ku byaha byabo.»

Ikibuuzo hi'gulu lyo'kuyishalisa
(Mataayo 9.14-17; Mariko 2.18-22)

33 Abandu banabwira Yesu: «Abigirizibwa ba Yohana,
ikyanya bagweti bagahuuna Rurema, bali mu yishalisa. Kiri
na'bigirizibwa ba'Bafarisaayo nabo, bayamiri bali mu gira
kwokwo. Si abe'mwawe, boohe, bagweti bagaalya naaho,
no'kunywa!»

34 Yesu anabashuvya: «Ka mwangashalisa ábalaalikwa,
banakiri kuguma na nahamwabo wo'buhya? Nanga!
35 Halikago, mu siku ízigayija, uyo nahano wo'buhya aga-
lyosibwa mu kati kaabo. Mu yizo siku lyoki, bagayishalisa!»

36 Yesu anashubi deta: «Ndaaye mundu úwangakera
ikitubiko ku mulondo muhyahya, mbu anakihangire ku mu-
londo mukuluukulu. Iri angagira kwokwo, angakengeera
ashereeza yugwo muhyahya. Kiri na yikyo kitubiko,
kitaganywana no'mulondo mukuluukulu.

37 «Na kwakundi, ndaaye mundu úwangabiikira amaavu
ge'kishogwe mu ndaha ze'mbu nguluukulu. Iri angagira
kwokwo, galya maavu gagapwamuula zirya ndaha, ganay-
oneke. Kiri na zirya ndaha, nazo zinashereere.
38 Si amaavu ge'kishogwe, gali mu tindikirwa mu ndaha
ze'mbu ízikiri mbyahya!

39 «Iri umundu angaba keera anywa amaavu ge'nguliira,
atangashubi sara ukunywa ikishogwe. Ali mu deta kwo
yago ge'nguliira, go miija.»

6

Yesu ye Nahano wo'lusiku lwe'Sabaato
(Mataayo 12.1-8; Mariko 2.23-28)

1 Lusiku luguma lwe'Sabaato, Yesu âli gweti agalenga
mu ndalo ze'ngano. Abigirizibwa baage banakizi genda
bagazihulumula, banakizi zivunga, iri banazilya.

2 Abafarisaayo baguma, mbu babonage kwokwo, ban-
abwira Yesu: «Ewe! Kituma kiki mugweti mugaagira
íbitahangwirwi ku lusiku lwe'Sabaato?»

3 Yabo Bafarisaayo, Yesu anabashuvya: «Ka mutazindi
soma ngiisi kwo Dahudi akagira, ku kyanya âli koli shalisiri
kuguma na'baabo?

4 Si akayingira mu nyumba ya Rurema, anayabiira
imikate íyâli mali taluulwa imwa Rurema, anagilya! Ana-
heereza na kwo yabo baabo. Banali bagingi naaho, bo bâli
hangwirwi ukukizi gilya!»
5 Yesu anashubi babwira: «Ulusiku lwe'Sabaato, Umwana
wo'Mundu, ye Nahano wa lwo!»

Yesu akiza umundu ku lusiku lwe'Sabaato
(Mataayo 12.9-14; Mariko 3.1-6)

6 Ku lundi lusiku lwe'Sabaato, Yesu anayingira mu
nyumba ye'mihumaanano ya'Bayahudi, anatondeera
ukuyigiriza mwa'bandu. Mwomwo, mwâli riiri mundu
muguma úwâli niaziri ukuboko kwe'lulyo.
7 Abafarisaayo, na'bigiriza be'maaja, bâli gweti
bagagandiiza, gira babone iri Yesu agamúkiza ku
lusiku lwe'Sabaato. Mukuba, bâli loziizi igambo lyo
bangamúlegera kwo.
8 Yabo booshi, ikyanya bâli gweti bagamúgandiiza,
Yesu anayami menyaga ngiisi kwo batoniri, anabwira uyo
mundu, ti: «Yimuka! Uyimange yaha ha kati.» Kwokwo,
anayimanga ha kati kaabo.
9 Haaho, Yesu anababuuza: «Aahago! Ku lusiku
lwe'Sabaato, biki bye'maaja zituhangwiri ukukizi gira?
Ka'miija, kandi iri amabi? Ka zituhangwiri kwo tukizi
lukizania kwo, kandi iri tukizi luyitana kwo?»
10 Yesu anabaleeza mwa'masu, abuli múbwira: «Lambu-
ula ukuboko kwawe!» Ulya mundu, mbu akulambuulage,
kwanayami kira!
11 Balya Bafarisaayo, iri bakabona ngiisi kwo Yesu agira,
arara-rara! Banagendi gira igambi lyo'kumúyita.

Yesu atoola indumwa ikumi na zibiri
(Mataayo 10.1-4; Mariko 3.13-19)

12 Mu yizo siku, Yesu anagenda ku mugazi, gira agendi
huunira ho Rurema. Bwanakya aki gweti agamúhuuna.
13 Ne'ri hakaba shesheezi, anahamagala abigirizibwa
baage, anabatoola mwi'kumi na babiri, anabayinika iziina
Ndumwa. Zirya ndumwa, zo zeezi:
14 Simooni (ye Yesu akayinika iziina Peturu) na Han-
dereya mwene wabo Simooni, na Yakobo, na Yohana, na
Firipo, na Batoromaayo,
15 na Mataayo, na Tomaasi, na Yakobo mugala Halufaayo,
na Simooni (úwâli kizi buuzibwa Zeloote)
16 na Yuda mugala Yakobo, na Yuda Hisikaryote, ulya
úkayiji tanga Yesu mu bagoma.

Yesu akiza abalwazi
(Mataayo 4.23-25)

17 Yesu, anamanuka ku mugazi, kuguma na'bigirizibwa baage. Ne'ri akahikaga áhali indekeera, anatee yimanga, anagwana abigirizibwa baage bingi bweneene, kuguma na'bandi bandu bingi. Bâli lyosiri mu kihugo kyoshi kye'Buyahudi, na mu ndekeera ye'kyambu kye'Tiiro na kye'Sidooni, kiri ne'Yerusaleemu.
18 Balya booshi, íbikatuma bagayija yaho, gira bayiji yuvwiriza Yesu, banakizibwe amalwazi gaabo. Kiri na ábâli bambwirwi ne'bisigo, nabo anakizi bakiza.
19 Yabo bandu booshi, bâli loziizi kwo bahumage naaho ku Yesu. Mukuba, imisi yâli kizi múlyoka mwo, yanakizi bakiza booshi.

Amigirizo hi'gulu lyo'buhiirwa, na hi'gulu lyo'buhanya (Mataayo 5.1-12)

20 Yesu, analola ku bigirizibwa baage, anababwira kwokuno:
«Muhiriirwi, mwe bakeni!
Mwe beene ubwami bwa Rurema.
21 Muhiriirwi, mwe muli no'mwena buno!
Mugaki yiguta.
Muhiriirwi, mwe mugweti mugaalira buno!
Mugaki sheka.
22 «Bagakizi mùtwa, iri banamùtuka, no'kukizi deta buligo hi'gulu lya'maziina giinyu. Abandu bagakizi mùshomba hi'gulu lyo'Mwana wo'Mundu. Kundu kwokwo, muhiriirwi bweneene!
23 Ku yulwo lusiku, mukizi shambaala, iri munatamba. Mumenye bwija kwo mugaaba mukoli bikiirwi imbembo mbamu mwi'gulu. Kiri na bashokuluza baabo, kwokwo kwo bâli kizi libuza abaleevi.
24 Haliko mwe bagale, yayewe imwinyu!
Ubwinyu buholeeze, keera mwabulonga.
25 Yayewe imwinyu, mwe muyigusiri buno!
Si mugaki shalika.
Yayewe imwinyu, mwe mugweti mugaasheka buno!
Si mugaki lira ku kimombo.
26 Yayewe imwinyu, ku kyanya abandu booshi bagweti bagamùhuuza!
Si kwokwo kwo bashokuluza baabo bâli kizi girira abaleevi be'bibeesha.»

Amigirizo hi'gulu lyo'kukunda abagoma (Mataayo 5.38-48; 7.12)

27 «Mwe mugweti muganyuvwa, namùbwira kwo mukizi kunda abagoma biinyu! Yabo bagoma, ikyanya bagaaba bamùshombiri, mukizi batabaala.

28 Ne'kyanya bagaaba bagweti bagamùdaaka, mukizi
bagashaanira. Ne'kyanya bagakizi mùlibuza, mukizi bahu-
unira imwa Rurema.
29 «Umundu, iri angakumota mwi'tama liguma,
umúhindulire ne'lindi! Ne'ri angakunyaga ikooti lyawe,
umúleke ayabiire ne'simiisi.
30 Ne'ri angakuhuuna ikindu, unayami múheereza kyo.
Ne'ri angakunyaga ikindu kyawe, utaki múbuuze kyo.
31 Mukizi girira abandi, nga kwo niinyu muloziizi bakizi
mùgirira.
32 «Aaho! Iri mwangakizi kundaga ábamùkuuziri naaho,
mugaaba mwagira amiija maki? Si kiri na'banabyaha,
bagweti bagakunda ábabakuuziri!
33 «Ne'ri mwangatabaala naaho ábali mu mùtabaala,
mugaaba mwagira amiija maki? Si kiri na'banabyaha,
bagweti bagaagira kwokwo!
34 «Ne'ri mwangakaaba naaho, bo mulangaliiri kwo
bagamùkabuula, mugaaba mwagira miija maki? Si kiri
na'banabyaha, bagweti bagakaaba abaabo! Ee! Balangaliiri
kwo yabo baabo bagabakabuula ibindu byabo byoshi.
35 «Halikago mwehe, mukizi kunda kiri na'bagoma bi-
inyu, iri munakizi batabaala! Munakizi kaabana, buzira
kulangaalira kwo mugakabuulwa. Kwokwo, lyo muga-
longa imbembo mbamu, munabe muli baana ba Rurema
úli hi'gulu lya byoshi. Rurema agweti agatabaala kiri
na'bandasiima, na'banakuhambwa.
36 Mukizi kejererana, nga kwo Yisho naye agweti agake-
jererana.

Amigirizo hi'gulu lyo'kutwirana ulubaaja
(Mataayo 7.1-5)

37 «Mutakizi ki twirana imaaja, gira lyo niinyu mutayiji
zitwirwa! Mutanakizi deta kwa'bandi bahanwe, lyo na
niinyu mutayiji hanwa. Halikago, mukizi kogana, lyo na
niinyu muyiji kogwa.
38 «Mukizi haana, lyo niinyu muhaabwa! Ne'byo muga-
haabwa, bigaaba ku lugero lwija. Ee! Lugashaganibwa,
lunasindagiirwe, halinde luyijulire, lunabe lugombe. Ngiisi
lugero lwo mugweti mugagerera kwa'bandi, lwo na niinyu,
mugakizi gererwa kwo.»
39 Yesu anabatwira na yugu mugani: «Imbumi, ka
yangarongoora iyabo mbumi? Si zombi zangayihongoleka
mu kishimo!
40 «Umwigirizibwa atakuliiri umwigiriza wage. Haliko,
iri umundu angaba keera ayusa ukuyigirizibwa lwoshi, iri
akoli yumiini no'mwigiriza wage.

41 «Aahago! Kituma kiki ugweti ugahenekera ihidookozi
íhiri mwi'su lyo'winyu, utanali mu twaza ihibango íhiri mu
lye'mwawe?

42 «Na kutagi kwo wangabwira uyo winyu: “Leka ngu-
dokoole íhiri mwi'su lyawe!” Na wenyene, mu lye'mwawe,
muli ihibango?

«Si uli mulyalya! Utee shaaza ihibango íhiri mwi'su
lwawe, lyo ugaabona bwija ngiisi kwo ugadokoola íhiri mu
lyo'winyu!»

Abandu bali mu menyerwa ku mikolezi yabo
(Mataayo 7.16-20; 12.33-35)

43 «Ndaakyo kiti kiija íkyangatongeka kwe'bitumbwe
bibi! Ndaanakyo kiti kibi, íkyangatongeka kwe'bitumbwe
biija.
44 Abandu batali mu yimbula ibitumbwe bye'mitiini,
ku biti bye'migenge. Batanali mu yimbula ibitumbwe
bye'mizabibu, ku biti bye'mishuugi. Si ngiisi kiti, kiri mu
menyerwa ku bitumbwe byakyo.

45 «Kwokwo, no'mundu mwija, amiija go agweti agaagira,
gali mu lyoka mu miija masingule mu mutima gwage.
No'mundu mubi naye, amabi go ali mu gira, gali mu lyoka
mu mabi masingule mu mutima gwage. Ee! Amagambo
go'mundu agweti agaadeta, gali mu lyoka mu biyijuliiri mu
mutima gwage.

Ukuyubakira ku lwala, na ku mushenyu
(Mataayo 7.24-27)

46 «Kituma kikagi mugweti mugambwira: “E Nahano, e
Nahano!”, mutanali mu gira byo ndi mu mùbwira?
47 Yaga magambo gaani, iri umundu anganyijira, anagayu-
vwe, anabe agasimbahiri, ngamùyereka ngiisi kwo ali.
48 Ali mu ba nga mundu úkalooza ukuyubaka inyumba.
Uyo mundu anatee humba haashi bweneene, halinde
anahike ku lwala, abuli luyubakira kwo'lutaliro. Ne'kyanya
ulwiji lukayijula, amiiji ganayipukula kwi'yo nyumba,
puku! Kundu kwokwo, itanashagana, bwo yâli dediiri.

49 «Halikago, iri umundu angaba ali mu yuvwa am-
agambo gaani, atanakizi gasimbaha, ali nga úkayubakira
inyumba ku luvu lumaata, buzira lutaliro. Ne'kyanya
imigezi ikagiyifuka kwo, yanayami yihongoleka haashi.
Yanashereera lwoshi.»

7

Umukozi akizibwa hi'gulu lyo'bwemeere bwa Nahamwabo
(Mataayo 8.5-13)

1 Galya migirizo gooshi, ikyanya Yesu akayusa ukubab-
wira go, anagenda mu kaaya ke'Kaperinahumu.
2 Na mwomwo, mwâli riiri mukulu muguma
wa'basirikaani, úwâli hiiti umukozi muguma mukundwa!
Si uyo mukozi, âli lwaziri bweneene, anâli kola bu fwa.
3 Uyo mukulu, iri akayuvwa imyazi hi'gulu lya Yesu,
anatuma abashaaja baguma ba'Bayahudi, gira bagendi
múbwira kwo ayiji múkiriza umukozi.
4 Ne'ri bakahikaga áhali Yesu, banamúyinginga, ti: «E
maashi! Uyo mundu, yiri igambo lyo atutuma, ukwaniini
umúgirire lyo!
5 Akuuziri umulala gwitu bweneene, anali ye
katuyubakira inyumba yitu ye'mihumaanano.»
6 Iri Yesu akayuvwa kwokwo, banagendanwa. Ne'ri
bakayegeera ha mwo'lya mukulu, anatuma abiira baage,
kwo bagendi bwira Yesu kwokuno: «E Nahano, we kongwa!
Utayisuuze! Bitakwaniini kwo uyingire mu nyumba yani.
7 Kyo kyatuma nabona kwo ndakwaniini ukuyija imunda
uli. Udetage igambo naaho, umukozi wani agaakira!
8 «Mukuba, naani, ndi mwi'dako lya'bakulu. Na mbiiti
abasirikaani ábali mwi'dako lyani. Ndi mu bwira muguma:
“Genda!”, anayami genda. Na mbwire ugundi: “Yija!”, naye
anayami yija. No'muja wani, ngiisi kwo ndi mu múbwira,
kwo anali mu gira.»
9 Iri Yesu akayuvwa kwokwo, anasoomerwa bwe-
neene! Anakebaanuka, anabwira balya booshi kwokuno:
«Namùbwiraga, kwo mu Bahisiraheeri booshi, ndazindi
bona umundu úbiisiri Rurema kwo'bwemeere ngo'yu!»
10 Balya bandu ábakatumwa no'yo mukulu, banagalukira
imwage, banagwana umukozi keera akira.

Yesu aholoolola umwana úwâli mali fwa

11 Mu zeezo siku, Yesu na'bigirizibwa baage, anagenda mu
kaaya ke'Nahini, âli kulikiirwi na'bandu bingi.
12 Ne'ri akayegereraga irembo lya'kaaya, anagwanana
ne'kigugu kya'bandu kiri mu hulukana ikirunda
kyo'mwana mutabana. Uyo mwana, âli riiri kininga.
Na nyina, âli riiri namufwiri.
13 Uyo namufwiri, ikyanya Nahano akamúbona,
anamúyuvwirwa indengeerwa, anamúbwira: «E maawe,
ulekage ukulira!»

14 Haaho, anayegeera kirya kipoyo kyo bâli betwiri
kwe'kirunda. Abandu ábâli kibetwiri, banayimanga. Kirya
kipoyo, Yesu anakihuma kwo, anadeta kwokuno: «E muta-
bana, nakubwira, uvyuke!»
15 Ulya mutabana, kundu atákoli fwiri, haliko anayami
vyuka, anatondeera ukushubi deta. Yesu anamúsikiiriza
nyina.
16 Balya bandu booshi, mbu babonage kwokwo, bana-
soomerwa ngana! Banatondeera ukuyivuga Rurema, ti:
«Umuleevi mukulu, ahulukira mu kati kiitu!» Banashubi
deta: «Emwe! Rurema, ayiji tabaala abandu baage!»
17 Umwazi gwo'kuholoololwa kwo'yo mwana, gwanalum-
buuka mu Buyahudi, kiri na mu gandi mahanga kwakundi.

Yohana wo'kubatiiza atuma indumwa imunda Yesu
(Mataayo 11.2-19)

18 Yibyo byoshi byo Yesu âli kizi gira, abigirizibwa ba
Yohana banayiji múmenyeesa byo. Kyanatuma agahama-
gala babiri baabo,
19 anabatuma kwo bagendi buuza Nahano, ti: «Ka we
yolya Masiya úwâli úgayija, kandi iri tulindirire gundi?»
20 Yabo bombi, iri bakahika áhali Yesu, banamúbwira:
«Yohana wo'kubatiiza atutuma imwawe, tukubuuze, ti: “Ka
we yolya Masiya úgayija, kandi iri tulindirire gundi?”»
21 Ku kyekyo kyanya, Yesu âli gweti agaakiza abalwazi
bingi, anakizi kiza kiri na ábâli bambwirwi ne'bisigo. Anâli
gweti agahumuula ne'mbumi nyingi.
22 Kyanatuma agabashuvya, ti: «Mugendi menyeesa
Yohana ngiisi byo mwayibonera, na ngiisi byo mwayiyu-
vwirwa. Ee! Ábashuba mbumi, bakolaga mu bona! Na
ábashuba tundende, bakola mu genda. Na ábashuba
no'mubembe, keera bakizibwa. Na ábashuba babitwitwi,
bakola mu yuvwa. Kiri na ábatákoli fwiri, bagweti baga-
holoololwa. Na'bakeni, bagweti bagamenyeesibwa Imyazi
Miija.
23 Aahago! Ahiriirwi ngiisi útagaaba ne'migangaanwe
hi'gulu lyani!»
24 Yizo indumwa za Yohana, iri zikaba keera zalyoka
yaho, Yesu anatondeera ukubwira abandu hi'gulu lya
Yohana kwokuno: «Bikagi byo mwâli kizi gendi loleera
mwi'shamba? Ki'sanga íryâli kizi hunga-hunga ne'mbuusi?
Nanga!
25 Aaho! Biki byo mwâli kizi gendi loleera? Ka
mundu úyambiiti imirondo yo'mulimbo? Nanga! Si ngiisi
ábayambiiti imirondo mwene iyo, bali mu ba batuuziri

mu tujumiro! Na mwomwo, mwo bali mu yisimiisa mu
kanyabungaka ke'bindu byabo.
26 «Aaho! Bikagi byo mwâli kizi gendi loleera? Ka
muleevi? Ee! Namùbwira kwo ali muleevi! Bitanali byebyo
naaho.
27 Uyo Yohana, biri biyandike hi'gulu lyage mu Mandiko
Meeru kwokuno:
“Ngalungika indumwa yani imbere lyawe,
gira igwanwe yakushongaaniza injira.*”»
28 Yesu anashubi deta: «Namùbwira, kwo mu booshi
ábakabutwa, ndaaye úkuliiri Yohana wo'kubatiiza! Kundu
kwokwo, útoohiri mu bwami bwa Rurema, yeki ye
múkuliiri!»
29 Yabo booshi, kuguma na'babuguza, iri bakayuvwa ngi-
isi kwo Yesu adeta, banayemeera kwo Rurema ali wo'kuli.
Mukuba, bo bâli mali batiizibwa na Yohana.
30 Haliko, Abafarisaayo na'bigiriza be'maaja, boohe,
bakalahira ishungi za Rurema, bakanalahira kwo Yohana
atababatiize.
31 Yesu anashubi deta: «Bikagi byo nangashushaania
na'bandu ba yiki kibusi? Kuti kwo bali?
32 Si bali nga baana ábabwatiiri mu kaguliro bagweti
bagashomborozania, ti:
“Si tukamùlakiza umuteera-teera, mutanakina!
Ne'kyanya tukamùyimbira ulwimbo lwa'maganya, mu-
tanalira!”
33 «Ikyanya Yohana wo'kubatiiza akayija, atâli kizi lya
imikate, atanâli kizi nywa ne'divaayi, mwanakizi múgamba
kwo abambwirwi ne'kisigo!
34 Si Umwana wo'Mundu yehe, ikyanya akayija, anakizi
lya imikate, no'kunywa idivaayi, mwanadeta: “Lolagi! Ali
ruhogeza, anali ruganywa! Anali mwira wa'babuguza,
na'bandi banabyaha!”
35 Kundu kwokwo, iri abandu bangaba bali
mwo'bwitegeereze, lyo bali mu yerekana kwo bo
bakwaniini.»

Yesu ayonerwa kwa'malaasi

36 Mufarisaayo muguma, akalaalika Yesu kwo ayiji lya
imwage. Ne'ri Yesu akahika yo, anabwatala ha byokulya.
37 Na mu yako kaaya, mwâli riiri mukazi muguma, úwâli
kokobola ku byaha. Uyo mukazi, iri akayuvwa kwo Yesu ali
mu lya imwo'yo Mufarisaayo, anayija ne'njebe ya'malaasi
íkabaajwa mwi'buye liija lye'halibasita.
38 Uyo mukazi, anayimanga ha nyuma lya Yesu, ha
butambi lya'magulu gaage, anatondeera ukulira. Analovya

* **7:27 7.27** Malaki 3.1.

amagulu ga Yesu ne'migenge, anakizi gihotola no'mushaku
gwage. Anakizi nyunyuguta amagulu ga Yesu, anagashiiga
kwa'malaasi.
39 Ulya Mufarisaayo úkalaalika Yesu, mbu abonage
kwokwo, anatona, ti: «Uyu mukazi, si agweti agamúhera-
hera. Uyu mundu, nga angabiiri muleevi, ashuba agaa-
menya kwo ali kokobola ku byaha!»
40 Uyo Mufarisaayo, Yesu anamúbwira: «E Simooni,
ndi ni'gambo lyo ngakubwira.» Naye, ti: «E Mwigiriza,
limbwire!»
Yesu anadeta kwokuno:
41 «Hâli riiri bandu babiri, ábâli riiri mu mwenda
gwo'mukaabani muguma. Muguma, âli kaabiri idinaari†
magana gataanu. No'wabo, âli kaabiri idinaari makumi
gataanu naaho.
42 Yabo bombi, iri bakabula ifwaranga zo'kuyishula, uyo
úkabakaaba anabakoga. Aaho! Mu balya bombi, nyandi
úgamúkunda ingingwe?»
43 Simooni, ti: «Natona kwo'yo úkakogwa umwenda
muhamu.» Yesu anamúbwira: «Washuvya bwija.»
44 Haaho, Yesu analolaga ku'yo mukazi, anabwira
Simooni kwokuno: «Ka ubwini uyu mukazi? Ikyanya
nayingira muno mu mwawe, utambeereza amiiji go nangay-
ishuka mwa'magulu. Si yehe, keera agandovya ne'migenge
yage, anagihotola no'mushaku!
45 «Ne'kyanya wandamusa, utannyunyuguta. Haliko
yehe, ukulyokera ho nayingirira muno, atazi luha ukukizi
nnyunyuguta ku magulu!
46 «Utanjiiga amavuta mwi'twe. Haliko yehe, keera
anjiiga amalaasi ku magulu!
47 Ku yukwo, nakubwira. Uyu mukazi, ibyaha byage
kwo bishuba bingi, keera byakogwa, bwo'rukundo lwage
lulyagagi lwingi. Haliko, iri umundu angakogwa ibyaha
biniini, uyo ali mu ba no'rukundo luniini naaho.»
48 Ulya mukazi, Yesu anamúbwira kwokuno: «Ibyaha
byawe, keera byakogwa!»
49 Mwomwo mu mwa Simooni, mwâli riiri abandi balaa-
like. Mbu bayuvwagwe kwokwo, banatondeera ukubuuza-
nia, ti: «Nyandagi uyu? Kuti kwo angayiji koga ibyaha!»
50 Ulya mukazi, Yesu anashubi múbwira: «E maawe,
bwo wabiika Rurema kwo'bwemeere, keera wakizibwa.
Ugendage no'mutuula!»

---

† **7:41 7.41** *idinaari* Ulufwaranga luguma lwe'dinaari lwâli riiri lwo'kuhemba umukozi ku mulege-rege muguma.

8

Abakazi ábâli kizi tabaala Yesu

1 Ha nyuma, Yesu anakizi lenga mu twaya tuhamu, kiri
na mu twaya twe'bishoola, iri anamenyeesa abandu hi'gulu
lye'Myazi Miija yo'bwami bwa Rurema. Ne'kyanya âli kizi
genda, âli riiri ne'ndumwa zaage ikumi na zibiri.
2 Hâli riiri na'bakazi baguma, bo Yesu akakiza amal-
wazi gaabo, anabayimula na mwe'bisigo. Mu kati kaabo,
mwâli riiri Maryamu we'Magadala, ye akalyosa mwe'bisigo
birinda.
3 Mwâli riiri na Yowana, muka Kuza, ye wâli yimangiiri
ibindu bya Heroode. Mwâli riiri na Suzaana, na'bandi
bakazi bingi. Yabo bakazi, bâli kizi tanga ku bindu byabo,
mu kukizi tabaala Yesu na'bigirizibwa baage.

Umugani gwo'mubibi
(Mataayo 13.1-9; Mariko 4.1-9)

4 Abandu bingi bweneene banalyoka mu twaya twabo,
banasholololokera áhali Yesu. Iri bakahika, anabatwira
umugani kwokuno:
5 «Hâli riiri umuhiizi muguma, úkagendi biba imbuto
zaage. Ulya muhiizi, iri akaba akola mu zibiba, nguma
zanakizi twa mu njira, zanafinwa. Utunyuni twanayiji
zirya.
6 «Izindi zanatwa mu lushegebwe. Kundu zikayami mera
duba, haliko zanabula amiiji, zanabogama.
7 «Izindi zanatwa mu migenge. Iyo migenge, ikyanya
ikakula, yanazishweshweteza.
8 «Izindi zanatwa mu luvu lwija. Ne'kyanya zikay-
era, zanakizi yimbulwa kwe'ndete igana-igana.» Iri Yesu
akayusa ukudeta kwokwo, anadeta kwi'zu lihamu: «Ngiisi
úhiiti amatwiri go'kuyuvwa, ayuvwe!»

Yesu alimbuula umugani gwo'mubibi
(Mataayo 13.10-23; Mariko 4.10-20)

9 Abigirizibwa ba Yesu, banamúbuuza: «E mwigiriza,
yugwo mugani, guloziizi ukudeta kuti?»
10 Anabashuvya: «Íbyâli bishamiri mu bwami bwa
Rurema, mwehe keera mukabimenyeesibwa. Halikago
abandi, ngweti ngababwira byo ku migani. Ku yukwo,
“ukulola, bagakizi lola. Haliko, batâye bone!
Ukuyuvwa, bagakizi yuvwa. Haliko, batâye
sobanukirwe.*”
11 «Gulya mugani, umugeeza gwagwo gwo gwogu: Zirya
mbuto, liri Igambo lya Rurema.

---

* **8:10 8.10** Hisaaya 6.9.

12 Zirya mbuto nguma, ikyanya zikatwa ku butambi
bwe'njira, biyerekiini umugani gwa ábali mu yuvwa
Igambo lya Rurema. Haaho-haaho, Shetaani anayiji lijobola
mu mitima yabo. Kwokwo, batanaki liyemeere, batanakiz-
ibwe.
13 «Zirya zindi ízikatwa mu lushegebwe, biyerekiini umu-
gani gwa ábali mu yuvwa Igambo lya Rurema, banaliyakiire
ku bushambaale. Haliko, bali mu ba nga mbuto ízitayisiizi
imizi. Ha nyuma hiniini, bali mu gezibwa, banayami
lijanda.
14 «Zirya zindi, ikyanya zikatwa mu migenge, biyerekiini
umugani gwa ábali mu yuvwa Igambo lya Rurema. Haliko,
ikyanya bali mu gerania, banabe bali mu yiloogeza ubugale,
banali mu mirwa na'mifwije, kinatume lirya igambo liga-
bashweshwetera mwo, litanabe ne'bitumbwe.
15 «Zirya zindi, ikyanya zikatwa mu luvu lwija, biyereki-
ini umugani gwa ábali mu yuvwa igambo lya Rurema
ku mutima mwija, banabe bashenguusiri. Boohe, bali
mu ba balikaniziizi, iri banaliyihangaana mwo, halinde
linatongeke mu kati kaabo.

Byoshi bigamenyeekana ku bweranyange
(Mariko 4.21-25)

16 «Ndaaye úwangayasa itara, mbu analitumbikire
kwe'kitiri, kandi iri alifunda mu ngologooshi. Si ali mu li-
biika ku kiterekero. Kwokwo, ikyanya abandu bagayingira,
bayami bona ulukereera.
17 «Kwo na kwokwo, ngiisi íbiki bishamiri buno, bigaki
yerekanwa ku bweranyange. Na kundu biki bwikiirwi,
bigaki biikwa ha bweruula.
18 «Ngiisi byo mugweti mugayuvwa, mubiyuvwirize
bwija! Mukuba, iri umundu angaba akoli hiiti ikindu,
ye gayushuulirwa kwe'bindi. Haliko, iri angaba ndaakyo
ahiiti, kiri na hyo atoniri kwo akoli hiiti, agahinyugutulwa.»

Banyandi beene wabo Yesu?
(Mataayo 12.46-50; Mariko 3.31-35)

19 Beene wabo Yesu, na nyina, banahika imunda ali, gira
bamúbone, batanashobola ukumúyegeera, bwa'bandu
bâli findiini bweneene!
20 Kyanatuma abandu baguma bagabwira Yesu: «Nyoko
na beene winyu, bakoli yimaaziri ha mbuga. Baloziizi
ukukubona.»
21 Yesu anabashuvya: «Abandu, iri bangayuvwa Igambo
lya Rurema, banabe bagweti bagaagira nga kwo lidesiri,
baabo bo bamaawe, bo na beene witu!»

Yesu ahoohya ikihuhuuta ne'midunda
(Mataayo 8.23-27; Mariko 4.35-41)

22 Lusiku luguma, Yesu anashonera mu bwato kuguma
na'bigirizibwa baage, anababwira: «Tujabukage inyaaja!»
Kwokwo, banayitundira mu nyaaja.
23 Ne'ri bakaba bakiri mu genda, Yesu anahunira. Yumwo
mu nyaaja, mwanatuza ikihuhuuta kikayu. Yubwo bwato,
bwanatondeera ukuyingira mwa'miiji, halinde bwanaham-
biri zika.
24 Balya bigirizibwa ba Yesu, banayija ho ali, ba-
namúsisimula, banamúbwira: «E nahamwitu, e na-
hamwitu! Tukola tugaakama, maashi!» Yesu anavyuka.
Ne'ri akabona kirya kihuhuuta, anakikanukira. Anabwira
ne'rya midunda, kwo ihoge. Lyeryo, byanayami hoga,
hanaba umunyerere, shwaa!
25 Yesu anabuuza abigirizibwa baage: «Aahago! Ka
mutabiisiri Rurema kwo'bwemeere?» Iri bakayuvwa
kwokwo, banayoboha, iri banasoomerwa! Banabuuzania,
ti: «Mundu muki uno? Si agweti agakanukira kiri
ne'kihuhuuta ne'midunda, binayami músimbaha!»

Yesu akiza umusire we'Geraasi
(Mataayo 8.28-34; Mariko 5.1-20)

26 Yesu na'bigirizibwa baage, iri bakaba keera bajabuka
inyaaja ye'Galilaaya, banahika mu kihugo kya'Bageraasi.
27 Ne'ri Yesu akashonooka mu bwato, anagwanana
no'mundu muguma we'yo munda úwâli bambwirwi
ne'bisigo. Uyo musire, atâli tuuziri i kaaya. Si âli kola isiku
nyingi, ali mu maherero, anali bukondwe.
28-29 Na bwo yikyo kisigo kyâli kizi múbambura, kyana-
tuma abandu bagakizi gira mbu bamúlange. Na kundu
bâli kizi múshweka iminyororo ne'mirinda, batanashobola.
Birya byoshi, âli kizi biduutula! Yikyo kisigo, kinayami
múhabulira mu kishuka.
Uyo mundu, mbu abonage Yesu, Yesu anabwira kirya
kisigo kwo kimúshaage mwo. Lyeryo, kyanabanda
akashiba, uyo mundu, anagwa mu magulu ga Yesu,
anamúbwira kwi'zu lihamu, ti: «E Yesu, Mwana wa
Rurema úli hi'gulu lya byoshi! Bikagi byo ndoziizi kwo?
Nakuyinginga, utanyogogoze, maashi!»
30 Yesu anamúbuuza: «Iziina lyawe, we nyandi?»
Umusire, ti: «Iziina lyani, nie Binoono.» Mukuba, ibisigo
íbyâli múliiri mwo, byâli kanyegete.
31 Birya bisigo, byanayinginga Yesu kwo atabiyimule, mbu
bigendi yiholobeka mu kirimbi-rimbi kye'nakwere.

32 Na yaho ku higangazi, hâli ragiiri ulukuuli lwe'ngulube.
Kwokwo, yibyo bisigo byanayinginga Yesu kwo abihanguule
bigendi ziyifunda mwo. Ne'ri akabihanguula,
33 byanalyoka mu'lya mundu, byanagendi yifunda mu
lukuuli lwe'ngulube. Lulya lukuuli lwoshi lwanayami gendi
yilasha mu nyaaja. Lwanakamira mwo.
34 Abangere baazo, ti yee! Banatibitira i kaaya, kiri na mu
mbingiro, banagendi menyeesa abandu ngiisi íbyakoleka.
35 Kyanatuma abandu bagagumukira imunda Yesu, gira
nabo bagendi biyibonera. Ne'ri bakahikaga ho ali, banag-
wana ulya mundu keera alyosibwa mwe'bisigo, akoli bwati-
iri ha magulu gaage. Akoli yambiiti, anakola mugumaana.
Yabo bandu, ikyanya bakabona kwokwo, banagwatwa
ne'kyoba,
36 banabaganuulira ngiisi kwo'yo musire akizibwa.
37 Balya bandu booshi ba mu kihugo kya'Bageraasi, ba-
nagwatwa ne'kyoba! Banahuuna Yesu kwo ashaagage mu
kihugo kyabo. Kwokwo, anashonera mu bwato, anagaluka.
38 Ulya úshuba musire, anayinginga Yesu kwo bagen-
danwe. Halikago, anamúgalula, ti:
39 «Ugalukire i kaaya! Ugendi ganuulira abandu ngiisi
kwo Rurema akugirira.» Ulya mundu, analyoka yaho,
anagenda agaganuulira abandu booshi ba mu kaaya ngiisi
kwo Yesu amúgirira.

Yesu akiza umukazi, aholoolola no'munyere
(Mataayo 9.18-26; Mariko 5.21-43)

40 Iri Yesu akaba keera agaluka, anagwana abandu bingi
bweneene bakoli múyiteziri, banamúyegereza.
41 Haaho, hanahulukira mundu muguma, iziina
lyage ye Yahiro, umukulu we'nyumba ye'mihumaanano
ya'Bayahudi.
Uyo Yahiro, anafukama imbere lya Yesu, anamúyinginga
kwo ayije mu mwage.
42 Mukuba, munyere wage we'kininga, âli kola bu fwa.
Anâli riiri we'myaka ikumi ni'biri naaho. Iri Yesu ak-
aba akola mu gendaga yo, abandu booshi banagenda
bagamúfindiriza bweneene.
43 Na mu kati kaabo, mwâli riiri umukazi, úwâli mali
hisa imyaka ikumi ni'biri, ali no'bulwazi bwo'mududu.
Na kundu âli mali mala ibindu byage byoshi ku bafumu,
ndaaye úkashobola ukumúkiza.
44 Uyo mukazi anayija luto-luto ha nyuma lya Yesu. Ne'ri
akahuma kwi'kano lyo'mulondo gwa Yesu, lyeryo, gulya
mududu gwage gwanayami kama!

45 Yesu anabuuza: «Nyandi, úwambuma kwo?» Yabo
bandu booshi, bananana kwo ndaaye úwamúhuma kwo.
Peturu anabwira Yesu: «E maashi nahamwitu, si abandu
bakoli kufindiriziizi, banagweti bagakuyisiriita kwo!»
46 Haliko, Yesu anadeta: «Ee! Halyagagi umundu
úwambuma kwo! Nyuvwiti kwe'misi keera yanjaaga
mwo.»
47 Ulya mukazi, mbu abone kwo ataki hiiti ubulyo
bwo'kuyibisha, anayija imbere lya Yesu agweti agajuguma,
anagwa mu magulu gaage. Ne'ri akaba akola imbere
lya'bandu booshi, anamúbwira íbyatuma amúhuma kwo,
na ngiisi kwo ayami kizibwa.
48 Yesu anamúbwira: «E munyere wani, bwo umbi-
isiragi kwo'bwemeere, kyo kyatuma wakira. Ugendage
no'mutuula!»
49 Iri Yesu akaba akiri mu deta, hanayija umundu uku-
lyoka imwo'yo mukulu Yahiro, anamúbwira: «E waliha,
munyere wawe, keera afwa. Utaki tami luhya umwigiriza!»
50 Iri Yesu akayuvwa kwokwo, anabwira uyo Yahiro:
«Utayobohe! Ubiike Rurema kwo'bwemeere naaho. Mun-
yere wawe agaakira.»
51 Ne'ri Yesu akahika ha mwo'yo Yahiro, atanahanguula
kwo habe ugundi ye bagayingiranwa, átali Peturu, na
Yohana, na Yakobo, na yishe wo'yo munyere, na nyina.
52 Na bwo'yo munyere âli mali fwa, abandu booshi bâli
gweti bagamúlirira ku kimombo. Haliko, Yesu anababwira:
«Mulekage ukulira! Uyu munyere atafwiri. Si ahuniiri
naaho!»
53 Yabo bandu, iri bakayuvwa kwokwo, banatondeera
ukumúshekeereza, ti shoshoo! Mukuba, bâli yiji kwo keera
afwa.
54 Ulya munyere, Yesu anamúgwatira ku kuboko,
anamúbwira: «E mwana wani, vyuka!»
55 Lyeryo ulya munyere, umutima gwanagaluka, anayami
yimuka. Yesu anababwira kwo bamúheereze byo agaalya.
56 Balya babusi baage, iri bakabona kwokwo, bana-
soomerwa bweneene! Haliko, Yesu anabakomeereza kwo
hatagirage mundu ye bagabibwira.

9

Yesu atuma indumwa zaage ikumi na zibiri
(Mataayo 10.5-15; Mariko 6.7-13)

1 Yesu anahamagala indumwa zaage ikumi na zibiri, anaz-
iheereza ubushobozi, anabahanguula kwo bakizi yimula
ibisigo, banakize na'balwazi.

2 Anazituma, gira zikizi genda zigayigiriza abandu hi'gulu
lyo'bwami bwa Rurema, zinabe ziri mu kiza na'balwazi.
3 Yesu anazibwira kwokuno: «Hatagirage kindu kyo
mugatwala ku lugeezi, iba ngoni, kandi iri ludaha, kandi
iri mukate, kandi iri fwaranga, kandi iri kyambalwa kya
kabiri.
4 «Ngiisi nyumba yo mugayingira mwo, munabeere
mwomwo, halinde ku lusiku lwo mugalyoka yaho.
5 Ne'ri abandu bangalahira ukumùyegereza, ikyanya mu-
galyoka mu yako kaaya kaabo, munabugumule ulukungu
úluli ku magulu giinyu!* Bube bumasi kwo mushuba yaho
ha mwabo!»
6 Kwokwo, yizo ndumwa zanakizi genda zigalenga mu
twaya, iri zinamenyeesa abandu Imyazi Miija. Zanakizi kiza
abalwazi ba ngiisi handu.

Heroode agangaanwa hi'gulu lya Yesu
(Mataayo 14.1-12; Mariko 6.14-29)

7 Yibyo byoshi, ikyanya Yesu âli kizi bigira, umut-
wali Heroode anabiyuvwa, byanamúgangaana. Mukuba,
abandu baguma, bâli gweti bagaadeta kwo Yohana
wo'kubatiiza ye wazuuka mu bafwiri.
8 Abandi, mbu'muleevi Hiriya ye wayija. Na wa'bandi,
mbu gundi wa mu baleevi ba keera ye wazuuka.
9 Haliko, Heroode anadeta: «Si keera n'gasingula Yohana
itwe! Aaho! Nyandagi uyo gundi, ye ngweti ngayuvwa
kwe'myazi mwene iyo?» Kwokwo, Heroode anakizi gira
kwo abonaane na Yesu.

Yesu ayigusa abandu bihumbi magana gataanu
(Mataayo 14.13-21; Mariko 6.30-44; Yohana 6.1-14)

10 Indumwa za Yesu, zanagalukira imunda ali,
zanamúganuulira ngiisi byo zikagira. Haaho, anazitwala
áhayiheriiri mu kaaya ke'Betesahida.
11 Ne'ri abandu bakamenya ngiisi kwo agenda, ba-
namúgwana yo. Anabayegereza bwija, anatondeera ukuba-
ganuulira hi'gulu lyo'bwami bwa Rurema. Na ngiisi ábâli
lwaziri mu kati kaabo, anakizi bakiza.
12 Iri hakaba kakola kabigingwe, abigirizibwa baage
ikumi na babiri, banayiji múbwira: «E mwigiriza, hano tuli,
muli mu kishuka. Aaho! Uhanguule yaba bandu, bagende
mu twaya útuli hoofi, kiri na mu bishoola, gira lyo balonga
ho bagahanda, balonge ne'byo bagaalya.»
13 Yesu anabashuvya: «Nanga! Mwehe mubaheereze byo
bagaalya!» Nabo: «Si ndaabyo tuhiiti, ha nyuma lye'mikate

* **9:5 9.5** Kubugumula ulukungu úluli ku magulu, kuli kuyerekana kwo babatwikira kwo hi'gulu lyo'buligo bwabo.

itaanu, ne'fwi zibiri naaho. Ka uloziizi tugendi sumira yaba
bandu booshi?»
14 Na mu yabo bandu, mwâli hisiri abashosi nga bihumbi
bitaanu.
Yesu anababwira: «Mubwataze yaba bandu ndeeko-
ndeeko, nga ya'bandu makumi gataanu-gataanu.»
15 Ne'ri bakababwataza,
16 Yesu, anayabiira irya mikate itaanu, na zirya fwi
zombi, analegamira mwi'gulu, anadeta kongwa imwa
Rurema. Ne'ri akabikoojola-koojola, anabiheereza abigiriz-
ibwa baage, gira nabo babigabulire abandu.
17 Balya booshi, banalya bweneene, halinde
banadadaarwa. Ne'kyanya abigirizibwa bakakuumania
imisigala, yanayijuza ingega ikumi na zibiri, nywe!

Peturu adeta kwo Yesu ye Kirisito
(Mataayo 16.13-28; Mariko 8.27–9.1)

18 Lusiku luguma, ikyanya Yesu âli gweti agahu-
una Rurema áhayiheriiri, anabuuza abigirizibwa baage:
«Aaho! Abandu bagweti bagaadeta kwo ndi nyandi?»
19 Banamúshuvya: «Baguma, bali mu deta kwo we
Yohana wo'kubatiiza. Na'bandi, kwo we Hiriya. Na'bandi,
kwo uli muguma wa mu baleevi ba keera úkazuuka.»
20 Yesu anashubi babuuza: «Haliko mwehe, mugweti mu-
gaadeta kwo ndi nyandi?» Peturu anamúshuvya: «Wehe
we ulya Masiya! Ee ma! Rurema ye kakutuma.»
21 Haaho, Yesu anabakomeereza kwo hatagire mundu ye
bagabwira kwokwo.
22 Anababwira: «Umwana wo'Mundu, akwiriiri ak-
izi libuzibwa ku njira nyingi. Agalahirwa na'bashaaja
ba'Bayahudi, na'bakulu ba'bagingi, na'bigiriza be'maaja,
anayitwe. Halikago, ku lusiku úlugira izishatu, anazuuke.»
23 Ha nyuma, Yesu anabwira booshi kwokuno: «Umundu,
iri angalooza ukungulikira, akwiriiri ayilahire yenyene.
Abetulage ikibambo kyage ngiisi lusiku, abuli ngulikira.
24 «Umundu, iri angalooza ukukizagya itwe lyage, ye gali-
teera. Haliko, iri angaliteera hi'gulu lyani, lyoki agalikiza.
25 Umundu, iri angalonga íbiri mu kihugo byoshi, anayi-
teere yenyene, bikagi byo agaaba ayunguka? Si ndaabyo!
26 «Umundu, iri angafwa ishoni hi'gulu lyani, na hi'gulu
lya'magambo gaani, uyo yo'Mwana wo'Mundu naye agaz-
ifwira ku kyanya âye yije mu bulangashane bwage, na mu
bwa Yishe, na mu bwa'baganda baage bataluule.
27 «Namùbwira ukuli, kwo mu yaba bandu ábayimaaziri
hano, baguma batagaafwa, bátazi bona ubwami bwa
Rurema!»

Yesu ahinduka ikikebe
(Mataayo 17.1-8; Mariko 9.2-8)

28 Iri Yesu akayusa ukudeta kwokwo, hanalenga nga siku
munaana. Ha nyuma, anayabiira Peturu, na Yohana, na
Yakobo, anabateramana ku mugazi, gira agendi huunira ho
Rurema.
29 Ne'kyanya akaba akola mu múhuuna, lyeryo ngana
anayami hinduka ikikebe! Imirondo yage, yanaba pepeepe,
yanalangashana bweneene!
30 Hanayami bonekaga abashosi babiri mu kati
ko'bulangashane, Musa na Hiriya. Yabo bombi, bâli gweti
bagamúganuuza.
31 Banamúbwira ngiisi byo Rurema akamúshungikira, na
ngiisi kwo agagendi fwira i Yerusaleemu.
32 Ku kyekyo kyanya, Peturu na yabo baabo bâli mali
lembwa ni'ro, haliko, iri bakasisimuka, banabona kwo Yesu
akola mu bulangashane! Banabona na yabo bashosi bombi,
bakoli yimaaziri ha butambi lyage.
33 Yabo bombi, iri bakaba bakolaga mu músiga, Peturu
anamúbwira: «E Nahamwitu, buli bwija bwo tuli
hano. Aaho! Tuyubakage he'bitunda bishatu: kiguma
kye'mwawe, ne'kindi kye'mwa Musa, ne'kindi kye'mwa
Hiriya.» Yibyo byo Peturu âli desiri, kwâli nga kudaada.
34 Ikyanya Peturu akaba akiri mu deta, hi'gulu lyabo,
hanajooka ikibungu, kyanabazinga. Yabo bigirizibwa,
banatondeera ukuyoboha bweneene!
35 Mu kirya kibungu, mwanahuluka izu, lyanadeta
kwokuno: «Uyu ye Mwana wani. Nie kamútoola. Aaho!
Mukizi múyuvwiriza.»
36 Yiryo izu, iri likayusa ukudeta, abigirizibwa ba Yesu
banabona kwo akoli sigiiri yenyene.
Mu yizo siku, yibyo byoshi byo bakabona yaho, ndaaye
mundu ye bakabiganuulira. Si banayihulikira naaho.

Yesu ayimula ikisigo mu mwana
(Mataayo 17.14-18; Mariko 9.14-27)

37 Iri bukakya, Yesu na'baabo banalyokaga ku mugazi,
banagwanana abandu bingi bweneene.
38 Mu kati kaabo, mwâli riiri mundu muguma, anay-
iberekaania kwi'zu, ti: «E Mwigiriza, we kongwa!
Nakuyinginga undolere uno mwana wani we'kininga.
39 Ikisigo kiri mu múbambura, iri kinamúyamulula mu
mútukumula. Ni'fulo linakizi mútutumuka mu kanwa.
Kigweti kigamúfuta-futa, kitanali mu múshagirira mwo.
40 Keera n'gayinginga abigirizibwa baawe kwo bakiy-
imule, banayabirwa.»

41 Yesu anadeta: «Mwe bandu ba kino kibusi, si mutabi-
isiri Rurema kwo'bwemeere, munakoli bihuusiri! Aahago!
Tugayamanwa halinde mangoki? Nganakizi mùgooyera,
halinde mangoki? Ndeetera uyo mwana wawe.»
42 Uyo mwana, mbu abaagage akiri mu yegeera Yesu,
lyeryo ngana kirya kisigo kyanayami múnyanyaga haashi.
Kyanamútukumula. Kundu kwokwo, Yesu anakikanukira,
kyanatuma ulya mwana agayami kira. Yesu anamúgalulira
yishe.
43 Balya bandu booshi, mbu babonage ubushobozi bwa
Rurema kwokwo, banasoomerwa bweneene!

Yesu agwanwa adeta hi'gulu lyo'kufwa kwage
(Mataayo 17.22-23; Mariko 9.30-32)

Ikyanya yabo bandu bâli ki somiirwi, hi'gulu lya Yesu,
anabwira abigirizibwa baage kwokuno:
44 «Ngiisi byo namumùbwira, mubiyuvwirize bwija!
Umwana wo'Mundu agatangwa mu maboko ga'bandu.»
45 Yibyo Yesu akababwira, batanabisobanukirwa. Bâli
bishirwi umugeeza gwabyo, banayoboha ukumúbuuza byo.

Nyandi úkuliiri abaabo?
(Mataayo 18.1-5; Mariko 9.33-37)

46 Mu bigirizibwa ba Yesu, mwanayimuka imbamba, mbu
nyandi mu kati kaabo úkuliiri abaabo.
47 Ikyanya bâli gweti bagahambanwa, Yesu anayami
menya ngiisi byo bâli toniri. Kyanatuma agayabiira
umwana mwanuke, anamúyimangika ha butambi lyage.
48 Anababwira kwokuno: «Umundu, iri angayegereza
umwana mwanuke kwi'ziina lyani, iri nie ayegereza. Ne'ri
anganyegereza, iri ayegereza no'lya úkanduma. Ngiisi
útoohiri mu kati kiinyu, yoyo ye mùkuliiri!»

Ngiisi útali mu tuhangirira, iri ali uluhande lwitu
(Mariko 9.38-40)

49 Yohana anabwira Yesu: «E Mwigiriza, tukabona
mundu muguma, agweti agayimula ibisigo kwi'ziina lyawe.
Twanamúlahiza, bwo atali muguma witu.»
50 Yesu anamúshuvya: «Mutaki shubi múbuza! Iri
umundu angaba atali mu tuhangirira, iri ali uluhande
lwitu.»

Abasamariya baguma balahira ukuyegereza Yesu

51 Yesu, ikyanya kyage kyo'kugalukira mwi'gulu kyâli koli
yegeriiri. Kyanatuma agahiga kwo agendage i Yerusaleemu.
52 Anatuma indumwa mu kaaya kaguma ka'Basamariya,
gira zigwanwe zamúteganulira ngiisi íbigamúgoora.

53 Haliko, yabo bandu be'yo munda banalahira
ukumúyegereza, bwo âli riiri mu njira yo'kugenda i
Yerusaleemu.
54 Abigirizibwa baage, Yakobo na Yohana, mbu babonage
kwokwo, banamúbuuza: «E Nahamwitu, ka uloziizi tuhu-
une umuliro mwi'gulu, gubatibukire kwo, halinde gubajigi-
ivye?»
55 Yesu anakebaanuka, anabakanukira.
56 Haaho, banagenda mu kandi kaaya.

Yesu ahanuula ábaloziizi ukumúkulikira
(Mataayo 8.19-22)

57 Yesu na yabo baabo, iri bakaba bakiri mu njira, mundu
muguma anamúbwira: «Ngiisi ho ugakizi genda, ngakizi
kukulikira!»
58 Yesu anamúshuvya: «Banyambwe, balyagagi
ne'myobo. No'tunyuni, tuli mu ba ne'ngisha. Haliko,
Umwana wo'Mundu, yehe atahiiti kiri na ho angalambika
itwe lyage!»
59 Yesu anabwira ugundi mundu: «Ungulikire!» Haliko
uyo mundu, ti: «E Nahano, umbanguule ndee gendi ziika
daata.»
60 Yesu anamúshuvya: «Uleke abafwiri babe bo bagazi-
ika abafwiri baabo. Haliko wehe, ugendi menyeesa abandu
hi'gulu lyo'bwami bwa Rurema.»
61 Ugundi naye, ti: «E Nahano, ngakizi kukulikira. Haliko
umbanguule ndee gendi seezera imbaga yani i kaaya.»
62 Yesu anamúshuvya: «Umundu, iri angaba keera
atondeera ukulima, anakebagane, iri ataki kwiriiri ukukola
mu bwami bwa Rurema.»

10

Yesu, atuma abigirizibwa makumi galinda na babiri

1 Ha nyuma, Nahano anatoola abandi bigirizibwa
makumi galinda na babiri. Yabo bandi, anabatuma babiri-
babiri, bagwanwe mu ngiisi kaaya, na mu ngiisi handu, ho
âli koli shungisiri kwo agaahika yenyene.
2 Anababwira kwokuno: «Indalo, keera yayera bwe-
neene, haliko abimbuzi baki keehiri. Aaho! Muhuunage
mwene mimbu, atume abakozi mu ndalo yage!
3 «Mugendage! Haliko, mumenye bwija kwo ngweti
ngamùtuma nga byanabuzi mu mirunga!
4 Hatagire uludaha lwe'fwaranga lwo mugatwala, kandi
iri fumba, kandi iri biraato! Ne'kyanya mugaaba mukola
mu njira, hatagire mundu ye mugalamusa.
5 «Ikyanya mugayingira mu nyumba, mudete, ti: “Ino
nyumba, ikizi ba mwo'mutuula!”

6 Ne'ri mwangaba muli abandu bo'mutuula, muleke
umutuula gwinyu gubabeere mwo. Haliko, iri kwangaba
ndaaye, iri gugamùgalukira.
7 «Mutagende mugalaaluka-laaluka. Si ngiisi nyumba yo
mwayingira mwo, mukizi shumbika mwomwo. Munakizi
lya no'kukizi nywa ngiisi byo mugahaabwa mwo. Mukuba,
umukozi, akwaniini akizi hembwa.
8 Ee! Ngiisi kaaya ko mugayingira mwo,
banamùyegereze, mukizi lya ngiisi byo bagamùheereza!
9 Na ngiisi balwazi ábalyagagi mwo, munakizi bakiza.
Munababwire kwo'bwami bwa Rurema keera bwabahikira.
10 «Haliko, iri mwangayingira mu kaaya,
batanamùyegereze, mulenge mu njira zaako, iri munadeta
kwokuno:
11 “Kiri no'lukungu lwa mu kano kaaya kiinyu,
twalubugumula, lutagaki tutumuukira ku magulu giitu.
Kundu kwokwo, mumenyage bwija, kwo'bwami bwa
Rurema keera bwayegerera!”
12 Namùbwiraga, kwo ku lusiku lwo'kutwa kwe'maaja,
kiri ne'kihano kye'Soodoma, kitagaaba kikayu, nga kya
yako kaaya!»

Yesu azimula hi'gulu lyo'twaya útukamúlahira
(Mataayo 11.20-24)

13 «Yayewe imwawe, e kaaya ke'Koraziine! Yayewe
ne'mwawe, e kaaya ke'Betesahida! Birya bitangaaza byo
nâli kizi gira imwinyu, íngibigirire mu kaaya ke'Tiiro na
mu ke'Sidooni, nga bandu be'yo munda keera bakayambala
ubusanganira, banayibwandalike mu munyota-kiiko, mu
kuyerekana kwo keera batwikira ku byaha byabo.
14 Ku yukwo, ku lusiku lwo'kutwa kwe'maaja, kiri
ne'kihano kya'bandu be'Tiiro, na'be'Sidooni, kitagaaba
kikayu, nga kye'mwinyu!
15 «Na naawe, we kaaya ke'Kaperinahumu! Ka utoniri
kwo ugakuzibwa halinde mwi'gulu? Aahabi! Si ukola
ugalindimulirwa i kuzimu!»
16 Yesu anashubi bwira abigirizibwa baage: «Umundu, iri
angamùyuvwa, iri nie ayuvwa! Haliko, iri angamùlahira,
iri nie alahira. Ne'kyanya andahiiri, iri alahira kiri no'lya
úkanduma.»

Abigirizibwa bagaluka

17 Ha nyuma, yabo bigirizibwa ba Yesu makumi galinda
na babiri banagaluka, bakoli shambiiri, banamúbwira:
«E Nahamwitu, kiri ne'bisigo, ikyanya tuli mu biyimula
kwi'ziina lyawe, bikola mu tusimbaha!»

18 Anabashuvya: «N'gabona kwo Shetaani ashunguluka
mwi'gulu nga mulavyo!
19 Mumenye bwija, kwo keera n'gamùheereza
ubushobozi bwo'kusinda ubugoma. Ee! Mugakizi fina
kiri ne'mijoka no'tumini! Ndaanakyo kindu kyoshi
íkigamùkomeeresa.
20 «Kundu kwokwo, ukushambaala kwinyu, kutakizi ba
mbu bwo yibyo bisigo bikoli mùsimbahiri. Haliko, muk-
izi shambaala, bwa'maziina giinyu keera gakayandikwa
mwi'gulu!»

Yesu ashambaala
(Mataayo 11.25-27; 13.16-17)

21 Ku yikyo kyanya, Yesu anashambaala ngana-ngana mu
kati ko'Mutima Mweru, anadeta kwokuno: «E Daata, ng-
weti ngakuyivuga bweneene, bwo we Nahano wa mwi'gulu,
na hano mu kihugo. Yaga magambo, ukagabisha abanab-
wenge na ábasomiri, wanagabishuulira abagunda. E daata,
kwokwo, kwo ukasiima.
22 «Daata, keera akanzikiiriza byoshi. Ndaaye úyiji
Umwana, átali Daata yenyene. Ndaanaye úyiji Daata, átali
Umwana, na ngiisi yo'lya Mwana aloziizi ukumúyereka.»
23 Lyeryo, Yesu analolaga ku bigirizibwa baage, anabab-
wira mu buhwehwe, ti: «Muhiriirwi, bwo mukola mu bona
yibi!
24 Namùbwiraga, kwo yibyo byo mukoli bwini, abaleevi
bingi, kiri na'baami bingi, bâli kizi yifwija ukubibona,
batanabibona. Kiri na byo mukola mu yuvwa, bâli kizi
yifwija ukubiyuvwa, bitanaziga.»

Umugani gwo'Musamariya Mwija

25 Umwigiriza muguma we'maaja anayimuka, gira atate
Yesu, ti: «E Mwigiriza, biki byo ngwiriiri ukugira, halinde
lyo ndonga ukulama imyaka ne'myakuula?»
26 Uyo mwigiriza, Yesu anamúshuvya: «Biki
íbiyandisirwi mu maaja? Na biki byo ubwini byo ziloziizi?»
27 Anamúshuvya: «Ukizi kunda Rurema Nahamwinyu
ku mutima gwawe gwoshi, na ku nzaliro zaawe zooshi, na
ku misi yawe yoshi, na ku bwenge bwawe bwoshi.* Ukizi
kunda no'mutuulani wawe, nga kwo uyikuuziri wenyene.†»
28 Yesu anamúbwira: «Ee! Washuvya bwija! Ukizi giraga
kwokwo, lyo naawe ulonga ukulama.»
29 Ulya mundu, analooza ukuyigira nga ye kwaniini
imbere lya Rurema, kyanatuma agashubi buuza Yesu, ti:
«Aahago! Uyo mutuulani wani, ali nyandi?»

---

* **10:27 10.27** Bukengeeze 6.5. † **10:27 10.27** Balaawi 19.18.

30 Yesu anamúshuvya: «Hâli riiri mundu muguma, úwâli
lyosiri i Yerusaleemu, anamanukira mu kaaya ke'Yeriko.
Ne'ri akaba akiri mu njira, anabirigishwa na'banyazi,
banamúhogola ibyambalwa, banakizi múlimbagula. Ba-
namúsiga yaho, akola nga úfwiri.
31 «Mu yeyo njira, mwanayiji manuka umugingi muguma.
Uyo mugingi, iri akabona uyo mundu, anamúbambala.
32 Kwokwo no'Mulaawi‡ naye, iri akahika yaho, mbu
amúbonage, naye anamúbambala.
33 «Ha nyuma, mwanayija no'Musamariya§ muguma,
abalamiri. Ulya Musamariya, mbu ahike áhali ulya mundu,
yoho wee! Anamúyuvwirwa indengeerwa,
34 kyanatuma agamúyegeera. Ne'ri akabonaga inguma
zaage, anaziyonera mwe'divaayi na'mavuta, anazishweka
bwija. Ha nyuma, anamúshoneza ku punda wage,
anamútwala mu nyumba ya'bageezi, anamúkuya-kuya.
35 «Iri bukakya, uyo Musamariya anahambuula ibin-
gorongoro bibiri bye'dinaari,* anabiheereza mwene in-
yumba, anamúbwira: "Uyu mundu, umútabaalage! Na
ngiisi byo ugaamala bye'ngingwe hi'gulu lyage, mango
ngaluka, ngakugalulira byo."»
36 Iri Yesu akayusa yugwo mugani, anabuuza ulya
mwigiriza we'maaja kwokuno: «Aahago! Mu kati ka
yabo bashatu, nyandi ye wabona, umutuulani wo'yo
úkabirigishwa na'banyazi?»
37 Naye, ti: «Ulya úkamúyuvwirwa indengeerwa.» Yesu
anamúbwira: «Aaho! Genda, naawe ukizi gira kwokwo!»

Yesu mu nyumba ya Marita na Maryamu

38 Yesu na'bigirizibwa baage, ikyanya bâli ki riiri mu njira,
banahika mu kaaya kaguma. Ne'ri bakaba bakola mwo,
mukazi muguma, iziina lyage ye Marita, anamúyegereza
mu mwage.
39 Uyo Marita, âli riiri na mwene wabo wa Maryamu.
No'yo Maryamu âli bwatiiri ha butambi lya'magulu ga
Nahano, agweti agamúyuvwiriza.
40 Uyo Marita anabona kwe'mikolwa yage iri mingi, na
kwo ikola mu múhahaza bweneene, kyanatuma agagwatwa
na kashiiga, anayiji bwira Yesu, ti: «E Nahamwitu, ka

‡ **10:32 10.32** *Mulaawi* Abalaawi bâli riiri bakozi ba Rurema. Bâli kizi kola mu nyumba yage. Yibyo, wangabisoma mu Muharuuro 3. 1-13. § **10:33 10.33** *Musamariya* Abayahudi bâli kizi neena Abasamariya mbu bwo bagweti bagayikumba Rurema ku njira ítali nga yo. Kwokwo, abandu be'yo milala yombi bâli kizi gayirizania. * **10:35 10.35** *ibingorongoro bibiri bye'dinaari* zâli riiri zo'kuhemba umukozi ku mirege-rege ibiri.

utabwini kindu kwoku mwene witu anjandira imikolwa
nienyene? Umúbwire andabaale, maashi!»
41 Nahano anamúshuvya: «E Marita, e Marita, ugweti
ugagerania ku bingi-bingi, unakola no'lushunguti.
42 Si halyagagi igambo liguma naaho írikwaniini, linali
lyo liija. Lirya igambo, Maryamu ye walitoola, atanâye
liyabiirwe!»

11

Amigirizo hi'gulu lyo'kuhuuna Rurema
(Mataayo 6.9-13; 7.7-11)

1 Lusiku luguma, Yesu âli riiri ahandu halebe ali mu hu-
una Rurema. Ne'ri akayusa, muguma mu bigirizibwa baage
anamúbwira: «E Nahamwitu, Yohana, keera akayigiriza
abigirizibwa baage ukuhuuna Rurema. Aaho! Na nyiitu,
utuyigirize ngiisi kwo tugakizi múhuuna.»
2 Yesu anababwira: «Ikyanya mugakizi huuna Rurema,
mukizi deta kwokuno:
“E Daata, iziina lyawe, likizi haabwa ulushaagwa!
No'bwami bwawe, buyije.
3 Unakizi tuheereza byo tugaalya ku ngiisi lusiku.
4 Unakizi tukoga ibyaha biitu,
nga kwo nyiitu tuli mu koga ábali mu tuhubira.
Utanakizi leka mbu tugezibwe.”»
5 Yesu anashubi babwira: «Tudetage nga muguma
winyu angagendi yiguza mwira wage ha kati ko'bushigi,
anamúbwire: “E mwira wani, ungaabage imikate ishatu.
6 Mukuba, mwira wani akola mu lugeezi, keera anan-
daalira. Na buno, ndahiiti byo ngamúzimaana.”
7 «Uyo mwira wage, anamúshuvye: “Ewe! Utanzuuze!
Si keera nayigala, tunakoli gwejiiri na'baana. Ndangaki
vyuka, mbu lyo nguheereza ikindu!”
8 «Namùbwira kwo'yo mundu, kundu atangavyuka
no'kuheereza uwabo umukate, mbu bwo ali mwira
wage, haliko agavyuka ngana, anamúheereze ngiisi
íbimúgooziri. Mukuba, uyo wabo, atayoyerera
ukumúyiguza.
9 «Kwokwo, namùbwiraga. Mukizi huuna Rurema, lyo
muhaabwa! Munakizi shakula, lyo mulonga. Munakizi
yiguza, lyo muyigulirwa.
10 Umundu, iri angahuuna, agahaabwa. Ne'ri an-
gashakula, agalonga. Ne'ri angayiguza, agayigulirwa.
11 «Nyandagi yishe wo'mwana mu kati kiinyu, yo'mwana
wage angahuuna ulufwi, anamúheereze umujoka? Si
ndaaye!

12 Kandi iri amúhuuna igi, anamúheereze akamini?
13 «Kwokwo, kundu muli babi, haliko muyiji ukukizi
heereza abaana biinyu ibindu biija. Aahago! Ka itali yo
haahe kwe'ri mwangahuuna Umutima Mweru imwa Yisho
úli mwi'gulu, kwo agamùheereza gwo!»

Yesu adukwa kwo ali mu kolera kuguma na Berizebuuli
(Mataayo 12.22-30; Mariko 3.22-27)

14 Lusiku luguma, Yesu akagwana umundu úwâli
mwe'kisigo kyo'kumúmemya. Ne'ri akamúyimulira kyo,
anatondeera ukushubi deta. Abandu ábâli kuumaniri yaho,
mbu babonage kwokwo, banasoomerwa ngana!
15 Haliko, baguma baabo banadeta: «Ehee! Si agweti
agayimula ibisigo ku njira ya Berizebuuli, umukulu wabyo!»
16 Abandi, banageza Yesu, mu kumúhuuna ikyereso
kye'kitangaaza ukulyoka mwi'gulu.
17 Yago magambo go bâli kizi tona, Yesu âli koli gayiji,
kyanatuma agababwira kwokuno: «Abandu bo'bwami
buguma, iri bangayihandulana kwo, iri yubwo bwami
bugaasiba. Na'bandu be'nyumba nguma, iri bangayihan-
dulana kwo, iri bagashaabuka.
18 Aahago! Kiri na Shetaani, iri angayihaga yenyene, kuti
kwo'bwami bwage bwangaki yimanga?
«Keera mwadeta kwo ngweti ngayimula ibisigo ku njira
ya Berizebuuli.
19 Íngibe ndi mu biyimula ku njira yage, abaana biinyu
nabo, bali mu biyimula ku bushobozi bwa nyandi? Aaho!
Kwokwo, bo bagamùyagiisa kwo mwahuba ku ngiisi byo
mwandega kwo.
20 Halikago, iri nangaba ngweti ngayimula ibisigo
ku bushobozi bwa Rurema, iri ubwami bwage keera
bwamùhikira!
21 «Ikishugusha, iri kyangaba kiri mu langa inyumba
yakyo, kinabe kifumbiiti ibilwaniiso, iri ibindu byakyo
bitagaahumwa kwo.
22 Haliko, umundu úmúhimiri imisi, iri angayiji múteera,
anamúhime, lyoki, angamúnyaga ibilwaniiso byo ashubi
sikamiiri kwo, anashahule íbiri mu nyumba, anabigabure.
23 «Umundu, iri angaba atali uluhande lwani, iri ali
mugoma wani. Ne'ri angaba atali mu kuumania kuguma
na naani, iri ali mu shaabula.

Ukugaluka kwe'kisigo
(Mataayo 12.43-45)

24 «Hali ikyanya ikisigo kiri mu shaaga mu mundu,
kinagende kigazumba-zumba ku luumagu, mu kulooza

ho kigaluhuukira. Ne'kyanya kiri mu habula, kinadete:
“Aahago! Ngagalukira mu yerya nyumba yani yo n'galyoka
mwo.”
25 «Ne'kyanya kiri mu shubi gihika mwo, kinagwane ikola
mbiize, inakola ndimbiise bwija.
26 Lyeryo, kirya kisigo kinagendi leeta ibyabo bisigo
birinda, íbibihuusiri ukukihima. Byoshi, binayami yi-
funda mu'lya mundu, binamútuule mwo. Kwokwo,
ubuzinda, ulya mundu anakalaalirwe bweneene, ukuhima
kwo atákalaliirwi ubwa mbere.»

Banyandi ábahiirwa?

27 Iri Yesu akaba akiri mu bwira abandu kwokwo, mukazi
muguma anayitalukiza mu kudeta: «E waliha, ahiriirwi,
umukazi úkakubuta, anakuyoza!»
28 Yesu anamúshuvya: «Nanga! Si bahiriirwi, ngiisi
ábagweti bagayuvwa Igambo lya Rurema, banakizi lisim-
baha!»

Abandu bahuuna Yesu ikyereso
(Mataayo 12.38-42)

29 Ikyanya abandu bakakungamira Yesu, anatondeera
ukudeta kwokuno: «Abandu ba kino kibusi, keera
babihuuka! Kundu bagweti bagambuuna ikyereso
kye'kitangaaza, si ndaakyo bagayerekwa, kítali kyekirya
kye'mwa Yona.
30 Ee! Nga kwokulya Yona akaba kyereso mu bandu
ba mu kaaya ke'Ninaawi, kwokwo kwo'Mwana wo'Mundu
naye, agaaba kyereso mu bandu ba kino kibusi.
31 «Ku lusiku lwa'bandu bâye twirwe kwe'maaja, mwami-
kazi we'luhande lwe'kisaka naye agayimuka, anahaniise
abandu ba kino kibusi. Mukuba, akalyokerera mu ma-
hanga ga hala, gira ayiji yuvwa amagambo go'bwitegeereze
bwe'mwa Sulumaani. Munamenyage kwo buno, hali
úkuliiri Sulumaani!
32 «Ku lusiku lwa'bandu bâye twirwe kwe'maaja, abandu
be'Ninaawi nabo, bagayimuka, banahaniise abandu ba
kino kibusi. Mukuba, balya bandu be'Ninaawi, ikyanya
Yona akababwira igambo lya Rurema, banayami twikira ku
byaha byabo. Munamenyage kwo buno, hali úkuliiri Yona!

Itara lya'magala
(Mataayo 5.15; 6.22-23)

33 «Ndaaye úwangayasa itara, mbu analifunde
áhabishamiri, kandi iri alitumbikira kwe'kitiri. Si ali mu
libiika ku kiterekero. Kwokwo, ikyanya abandu bagayingira
mu nyumba, bayami bona ulukereera lwalyo.

34 «Amasu giinyu, galyagagi ngi'tara lya'magala.
Ne'kyanya gali mu ba gakiri magumaana, amagala giinyu
gooshi gali mu ba gaki yijwiri mwo'mulengeerwe. Haliko,
iri amasu giinyu gangaba gakoli fwiri, lya'magala giinyu
gali mu ba gakoli yijwiri mwe'kihulu.
35 «Ku yukwo, mukizi yilanga bwija, halinde mukizi yijula
mwo gulya mulengeerwe! Si mutabe mwe'kihulu.
36 Amagala giinyu, ikyanya gali mu ba
mwo'mulengeerwe, na buzira kihulu kyoshi, lyo
mugamolekerwa lwoshi, nge'kyanya muli mu molekerwa
ni'tara.»

Yesu ayoboola Abafarisaayo
(Mataayo 23.1-36; Mariko 12.38-40)

37 Ikyanya Nahano Yesu akayusa ukudeta kwokwo, Umu-
farisaayo muguma anamúlaalika kwo ayiji lya mu mwage.
Kwokwo, Yesu anayingira mwo, anabwatala ha byokulya.
38 Uyo Mufarisaayo, ikyanya akabonaga ngiisi kwo Yesu
alunguula agaalya, buzira kutee karaba, anasoomerwa
ngana.
39 Haliko, Nahano anamúbwira kwokuno: «Mwe
Bafarisaayo, mugweti mugakizi shukiiriza inyuma
lyo'rusoozo, ne'nyuma lye'sahaani. Haliko imitima yinyu,
iki yijwiri mwo'bunyazi, na'gandi mabi.
40 Si mulyagagi bahwija! Ikyanya Rurema akabumba i
mugongo, ka atakabumba na mu nda?
41 Aaho! Ngiisi íbiri mu birugu biinyu, mutee kizi tabaala
mwa'bakeni, lyo byoshi bigamùbeera byeru.
42 «Yayewe imwinyu, mwe Bafarisaayo! Mugweti mu-
gatangira Rurema ihihande higuma hi'kumi hyo'tulungo,
ne'shogo nzobeera, munajandagire ukugira íbikwaniini
imbere lyage, no'kumúkunda. Yibyo, byo mushubi kwiriiri
ukukizi gira, buzira kuleka ukumútangira na ku yutwo
tuniini.
43 «Yayewe imwinyu, mwe Bafarisaayo! Si musi-
imiri bweneene ukukizi yigangaaza ku bitumbi bye'mbere
mu nyumba ze'mihumaanano. Munasiimiri no'kukizi
lamusibwa no'lushaagwa mu tuguliro.
44 Yayewe imwinyu! Muli mu ba nga shinda keera
ízabuba. Si abandu bali mu zifina kwo, buzira kumenya.»
45 Lyeryo, muguma wa mu bigiriza be'maaja, anabwira
Yesu: «E Mwigiriza, ikyanya uli mu detaga yaga magambo,
na nyiitu, uli mu ba keera watutuka!»
46 Yesu anamúshuvya kwokuno: «Na niinyu, mwe bi-
giriza be'maaja, yayewe imwinyu! Si muli mu lulungira

abandu imiteekerwa mizito. Na mwenyene, mutagweti
mugagihisa kiri na kwo'munwe!
47 «Yayewe imwinyu! Balya baleevi ba keera, bashoku-
luza biinyu bo bakabayita! Na mwehe mukoli gweti
mugabayubakira ishinda zo'mulimbo!
48 Kwokwo, kwo mugweti mugayerekana kwo musiimiri
ngiisi byo bashokuluza biinyu bakagira. Mukuba, balya
bashokuluza biinyu, bo bakabayita, na niinyu mwe mug-
weti mugayubaka ishinda zaabo.
49 «Kyo kikatuma Rurema agaadeta kwokuno ku
bwitegeereze bwage: “Ngabatumira abaleevi ne'ndumwa.
Kundu kwokwo, baguma baabo, bagakizi bayita. Na
ábagasigala, banakizi balibuza.”
50 «Ku yukwo, abandu ba kino kibusi bagabuuzibwa
hi'gulu lyo'muko gwa'baleevi booshi ábakayitwa, ukulyok-
era ku ndondeko ye'kihugo.
51 Yukwo, kugatondeerera ku muko gwa Habeeri,
halinde ukuhisa ku gwa Zakariya,* ulya úkayitirwa
ha kati ke'nyumba ya Rurema, na'katanda ko'kutangira
kwa'matuulo. Namùbwira ukuli, kwo yibyo byoshi, abandu
ba kino kibusi bo bagabuuzibwa hi'gulu lyabyo!
52 «Yayewe imwinyu, mwe bigiriza be'maaja! Si mukay-
ima abandu ulwiguzo lwo'kuyingira ho bangalongera ubu-
menyi. Mwehe mwenyene, mutakahayingira. Ne'kyanya
abandi bâli kizi gira mbu bahayingire, mwanabahangirira.»
53 Iri Yesu akalyoka yaho, balya Bafarisaayo, na'bigiriza
be'maaja, bâli koli rakiiri bweneene! Banakizi kulikira Yesu
bagweti bagamúkayira! Banamúbuuza ibibuuzo bingi-
bingi,
54 mu kulooza igambo lyo bangamúgwakiza kwo.

12

Amigirizo hi'gulu lyo'bulyalya

1 Ku yikyo kyanya, ibinoono ne'binoono bya'bandu
byanasholokera áhali Yesu, halinde banafindana bwe-
neene. Yesu anatee bwira abigirizibwa baage kwokuno:
«Mukizi yilanga no'bulyalya bwa Bafarisaayo! Si bugweti
bugashashaata nga saama.
2 «Ngiisi íbibwikiirwi, bigaki bwikuulwa. Na ngiisi
íbibishamiri, bigaki bishuulwa.

---

* **11:51 11.51** Mu Mandiko Meeru ga'Bayahudi, úkayitwa ubwa mbere, âli riiri Habeeri. Na úkayitwa ubuzinda, âli riiri muleevi Zakariya. Ndondeko 4.8; 2 Kutondobola 24.20-22.

3 Ngiisi byo mukadetera mu kihulu, bigaki yuvwikana mu
mulengeerwe. Na ngiisi byo mukadeta mu kisiika, bigaki
detwa kwi'zu lihamu hi'gulu lye'nyumba.

Ngiisi úkwiriiri ukuyobohwa
(Mataayo 10.28-31)

4 «E biira baani, mutakizi yoboha ábagweti bagayita
amagala! Ha nyuma lyo'kuyita amagala giinyu, ndaakibyo
bindi bashobwiri ukugira.
5 «Buno, ngamùyerekaga ngiisi ye mukwiriiri ukukizi
yoboha. Mukizi yoboha Rurema! Mukuba, yehe, alyagagi
no'bushobozi bwo'kutee yita amagala go'mundu, akabuli
múlasha i nakwere. Namùbwiraga, kwo yoyo ye mukwiri-
iri ukukizi yoboha!
6 «Ko'tulembe-rembe tutaanu tutali mu guliisibwa ku
tungoro-ngoro tubiri naaho? Kundu kwokwo, ndaahyo
higuma hyatwo, hyo Rurema ali mu yibagira.
7 Na mwehe, mwe mulyagagi na'kamaro bweneene
ukuhima utulembe-rembe twingi! Kiri no'mushaku ku
matwe giinyu, guli muharuure. Ku yukwo, mutakizi ki
yoboha!

Ukuyemeera Yesu imbere lya'bandu
(Mataayo 10.32-33; 12.32; 10.19-20)

8 «Niehe, nie Mwana wo'Mundu, namùbwira, kwe'ri
umundu anganyemeera imbere lya'bandu, naani
ngamúyemeera imbere lya'baganda ba Rurema.
9 Haliko, iri anganyiyogookola imbere lya'bandu, na naani
ngamúyiyogookola imbere lya'baganda ba Rurema.
10 «Umundu, iri angatuka Umwana wo'Mundu, an-
gakogwa. Haliko, iri angatuka Umutima Mweru, lyoki atâye
kogwe!
11 «Ikyanya mugatwalwa mu nyumba ze'mihumaanano,
ne'mbere lya'batwali, ne'mbere lya baguvuruneeri, mbu
muyibulanire, mutakizi gerania, mbu biki byo mugaadeta!
12 Ku kyekyo kihe, lyo'Mutima Mweru gugamùyereka
ngiisi byo mukwiriiri ukudeta.»

Ubuhwija bwo'mugale muguma

13 Mu yabo bandu bingi, muguma anabwira Yesu: «E
Mwigiriza, ubwirage mwene witu, kwo tugabe ibindu byo
tukasigirwa.»
14 Yesu anamúshuvya: «Nyandi úkambiika kwo mbe
muhambuuzi mu kati kiinyu, kandi iri mutwi we'maaja
ziinyu?»

15 Lyeryo, Yesu anabwira balya bandu: «Mutak-
izi hemuka, mbu mulonge ibindu bingi! Tutangadeta
kwo'mundu ali mugumaana, mbu bwo ahiiti ibindu bingi.»
16 Yesu anabatwira umugani kwokuno: «Hâli riiri umu-
gale muguma, ye'ndalo zaage zâli yeziri bweneene!
17 Uyo mugale, anayibuuza, ti: “Kutagi kwo namu gira? Si
ino mimbu yoshi, ndaki hiiti ho ngagilunda!”
18 «Anayidesa: “Ngoli yiji kwo ngaagira. Namuhongola
ibihinda byani, na nyubake ibihamu. Mwomwo, mukabe
mwo ngalunda ino mimbu yani yoshi, ne'bindi bindu byani.
19 Haaho, lyo ngayidesa mu mutima gwani: Aa! Ukoli
yisinguliiri akanyamwala ke'bindu biija! Bigakuhisa ku
myaka mingi. Aaho! Uvwagarare! Ukizi lya, no'kunywa,
iri unashambaala.”
20 «Kundu kwokwo, Rurema anayiji múbwira: “Ewe!
Ulyagagi muhwija! Si mu bushigi bwa zeene, lyo ugaafwa!
Aahago! Yibyo bindu byoshi byo wayilundira, bigaaba
bye'mwa nyandi?”»
21 Yesu, anayusa, mu kudeta: «Kwokwo, kwo bigaaba, iri
umundu angayilundira ibindu halwage yenyene, atanabe
mugale ku bya Rurema.»

Tutakizi gerania
(Mataayo 6.25-34)

22 Yesu anashubi bwira abigirizibwa baage kwokuno:
«Mutakizi ki gerania hi'gulu lyo'burambe bwinyu, mbu biki
byo mugaalya, kandi iri biki byo mugayambala.
23 Si uburambe bwonyene, bwo buli na'kamaro ukuhima
ibyokulya! Na'magala kwakundi, go gali na'kamaro
ukuhima ibyambalwa.
24 «Mulolere ku banamujongo! Si batali mu byala,
batanali mu yimbula. Ndaanabyo bihinda byo bagweti.
Kundu kwokwo, Rurema ali mu baliisa. Aaho! Mwehe, ka
mutali mwe muli na'kamaro bweneene ukuhima utunyuni!
25 «Mu kati kiinyu, nyandagi úwangayiyushuulira
kiri ne'kihe kiguma ku bulamu bwage, ku njira
yo'kuyigeraniza? Si ndaaye!
26 Na bwo mutashobwiri ukugira íhiniini nga yihi, kituma
kiki muki gweti mugagerania ku bindi?
27 «Mulolere ku twaso, ngiisi kwo tuli mu kula. Si tutali
mu himbuka, tutanali mu yihangira ibyambalwa. Kundu
kwokwo, namùbwiraga kwo kiri na mwami Sulumaani,
kundu âli tuuziri mu bulangashane bwa'kahebuuza, haliko,
atakayilimbiisa nga kaguma kaatwo!
28 «Kwokwo, kwo Rurema ali mu limbiisa ibyasi bya
mu kishuka. Yibyo byasi, zeene biri ho, na kusheezi,

binakabulwe mu muliro. Aahago! Ka itali yo haahe kwo na niinyu, agakizi mùyambika. Si ubwemeere bwinyu, buki niihiri bweneene!
29 «Kwokwo, mutakizi ki yihahalira ku byo mugaalya, kandi iri ku byo mugaanywa! Mutanakizi ki gerania.
30 Yibyo byoshi, abapagaani bo bagweti bagabilooza. Haliko mwehe, Yisho úli mwi'gulu ayiji-yiji kwo bimùgooziri!
31 Kwokwo, mukizi hahalira ubwami bwa Rurema, lyo mugayushuulirwa ne'bindi byoshi.

Ubugale bwa mwi'gulu
(Mataayo 6.19-21)

32 «Mutakizi yoboha, kundu mulyagagi kikembere kiniini. Mukuba, mwehe, yisho úli mwi'gulu akasiima ukumùheereza ubwami bwage.
33 «Muguliisagye ibindu biinyu! Na byo mugabilonga kwo, munabiheereze abakeni. Muyibiikire indaha ízitagahula. Munabe ne'bihinda mwi'gulu, íbitali mu shereera. Yaho mwi'gulu, ndaaye muzimba úwangabiyegeera. Ndaanazo nyeeje ízangayiji bifuuha.
34 Ee! Ngiisi ho mubiisiri ibihinda biinyu, ho na haaho he'mitima yinyu iri.

Mukizi yama muyiteganwiri

35 «Mukizi yama muyiteganwiri! Na'matara giinyu, gakizi yama gayasiri.
36 Mube nga'bakozi ábayiteganwiri, mu kulindirira nahamwabo alyoke ku buhya. Mango ayiji yiguza, bakavwaruke ukumúyigulira.
37 «Ikyanya nahano agayija, bahiriirwi, ngiisi bakozi bo agagwana baki laliiri! Namùbwira ukuli, agakenyera, anababwataze ha byokulya, anabahakulire byo.
38 «Yukwo kugaluka kwage, kundu kwangaba kuli ku kyanya kya kahola-masiga, kandi iri ku mutwezi, balya bakozi bagaaba bahiriirwi, iri nahamwabo angabagwana bali ibiringiini.
39 «Mumenye bwija, mwene inyumba ákimenye ikihe kyo'muzimba agayija kwo, nga akayitegaanura, halinde inyumba yage itayiji tulwa.
40 «Kwokwo, na niinyu, mukizi yama muyiteganwiri. Mukuba, Umwana wo'Mundu agayija ku kyanya mutalangaliiri.»

Umugani gwa'bakozi
(Mataayo 24.45-51)

41 Peturu anabuuza: «E Nahamwitu, ikyanya watwa yugu
mugani, ka guli hi'gulu liitu naaho, kandi iri na hi'gulu
lya'bandi booshi?»
42 Nahano anamúshuvya: «Nyandagi mukozi úli mwe-
meera, anali mwitegeereza? Umukozi mwene uyo, ye
nahamwabo agabiika abe ye gayimangira abaabo, anabe ye
gakizi baheereza ibyokulya ku kyanya íkikwaniini.
43 «Ikyanya nahamwabo agabalamuka, iri angagwana
ulya mukozi wage aki gweti agaagira kwokwo, iri uyo
mukozi agaaba ahiriirwi!
44 Namùbwira ukuli, kwo'lya nahamwabo agamúbiika,
abe ye gayimangira ibindu byage byoshi.
45 «Haliko, tudetage ngo'yo mukozi angayigamba, ti: “Si
Nahamwitu, keera atinda bweneene!” Ulya mukozi, ana-
tondeere ukulimbagula abaabo bakozi, abashosi na'bakazi.
Anakizi lya no'kunywa, halinde analaluke.
46 «Kwokwo, uyo nahamwabo, mu kugaluka, agayija ku
lusiku na ku kihe ulya mukozi atalangaliiri. Anamútenge-
tenge, anamúlashe mu bapagaani.
47 «Umukozi, iri angaba akoli yiji ubulooze bwa na-
hamwabo, atanabugire, agashulikwa ingoni nyingi.
48 «Haliko, iri angagira amabi go'kumúkululira iki-
hano, anabe atayiji ngiisi kwo Nahamwabo aloziizi, yehe
agakubulwa ingoni ngerwa naaho.
«Umundu, iri angahaabwa ibingi, ye ganabuuzibwa
ibingi. Ne'ri angasikirizibwa akanyamwala, ye gabuuzibwa
bye'ngingwe bweneene!

Yesu agaleeta ukuyihandulana kwo
(Mataayo 10.34-36)

49 «N'gayija hano mu kihugo, gira nyiji yasa mwo'muliro.
Na nziimiri bweneene ukubona ngiisi kwo gugayaka!
50 Kiri na nienyene, ngwiriiri ndenge mu bubatiizo. Na
ngoli gweteriirwi, halinde ku kyanya bugaamala!
51 «Ka mutoniri kwo n'gayija mu kihugo, mbu lyo ngileeta
mwo'mutuula? Nanga! Leka nimùbwirage! Íbikatuma
ngayija, gira abandu bayihandulane kwo.
52 Ukulyokera buno, iri inyumba yangaba mwa'bandu
bataanu, abashatu bagayihandula ku babiri. Balya babiri,
nabo banayihandule ku yabo bashatu.
53 Umushosi agayihandula ku mugala wage. No'yo
mugala wage, naye anayihandule ku yishe. Umukazi agay-
ihandula ku munyere wage. No'yo munyere, anayihandule
ku nyina. Umukazi agayihandula ku mwali-kazi. No'yo
mwali-kazi, anayihandule ku navyala.»

Tumenye ibyereso bye'bihe
(Mataayo 16.2-3)

54 Yabo bandu booshi, Yesu anababwira kwokuno:
«Ikyanya muli mu bona kwe'kitu kyateramira uluhande
lwe'muga, muli mu yami deta kwe'nvula ikola igaania. Ha
nyuma, inanie.
55 Ne'kyanya muli mu bona kwe'mbuusi yahuluka
uluhande lwe'kisaka, munayami deta kwo igaaba
ndugumbo. Kwokwo, inabe ho.
56 «Si mulyagagi balyalya! Ikyanya muli mu bona íbiri
kwi'gulu na íbiri mu kihugo, munayami menya ngiisi
íbigakoleka. Aaho! Kituma kiki mutali mu sobanukirwa
na íbigweti bigakoleka mu zino siku!

Tukizi yuvwikana no'mugoma
(Mataayo 5.25-26)

57 «Mwenyene, mukwaniini mukizi twa ulubaaja ku njira
íkwaniini.
58 Umulezi wawe, ikyanya aki gweti agakutwala iwa
kutwirwa ulubaaja, umúyigonge bweneene ku kyanya
mukiri mu njira. Buzira kwokwo, hali ikyanya an-
gakukululira imbere lyo'mutwi we'maaja. Naye anakubiike
kwo'mupolesi, gira akufunde mu nyumba ye'mbohe.
59 Nakubwiraga, kwo utagashaaga mwo, útazi liha
ulufwaranga luzinda lwe'kiiru!»

13

Tutwikire ku byaha!

1 Ku yikyo kyanya, abandu banayiji bwira Yesu ngiisi
kwo Pilaato akayitiisa Abagalilaaya baguma, ku kyanya
bâli gweti bagabaaga ibitugwa byo'kutangwa ituulo imwa
Rurema.
2 Yesu anabashuvya: «Yabo Bagalilaaya ábakayitwa, ka
mutoniri kwo bo bâli riiri banabyaha ukuhima abaabo
Bagalilaaya booshi?
3 Namùbwiraga, kwo bitali kwokwo! Kiri na niinyu,
iri mutangatwikira ku byaha biinyu, mugaki shereezibwa
mweshi!
4 «Na kutagi kandi, imwa balya ikumi na munaana? Si
bakahongokerwa kwo na'kanywangi-nywangi ke'nyumba
ye'Silwamu, banabindikwa? Ka kwokwo mutoniri kwo bo
bâli riiri banabyaha ukuhima abaabo booshi ábatuuziri i
Yerusaleemu?
5 Namùbwiraga, kwo bitali kwokwo! Kiri na niinyu,
iri mutangatwikira ku byaha biinyu, mugaki shereezibwa
mweshi!»

Umugani gwe'kiti íkitakatongeka

6 Yesu anatwira abandu yugu mugani: «Hâli riiri mundu
muguma, úwâli byaziri ikiti kyo'mutiini mu ndalo yage
ye'mizabibu. Ha nyuma, anayiji kilooza kwe'bitumbwe,
haliko atanabigwana kwo.
7 Kwokwo, anabwira umulaazi we'ndalo: "Lolaga! Ikola
imyaka ishatu ino, ngweti ngayiji looza ibitumbwe ku
yiki kiti kyo'mutiini, ndaanabyo ndi mu kigwana kwo.
Aaho! Ukikubage, gira kitagenderere ukugaaza yiri idaho
ku busha!"
8 «Halikago, uyo mulaazi anashuvya: "E Nahamwitu,
kino kiti, utee kileka ugundi mwaka muguma naaho.
Ngakifuluulira, na ngifukire hi'jolera.
9 Iri kyangakoli tongeka ku mwaka úgugayija, bwangaba
bwija! Kandi iri nanga, tukabuli kikuba."»

Yesu akiza umukazi ku lusiku lwe'Sabaato

10 Lusiku luguma lwe'Sabaato, Yesu âli riiri mu nyumba
ye'mihumaanano ya'Bayahudi, agweti agayigiriza abandu.
11 Na mwomwo, mwâli riiri mukazi muguma, úwâli
kola ne'myaka ikumi na munaana abambwirwi ne'kisigo
kyo'kufumbika. Atanâli ki shobwiri ukuyinamuka, kiri
ne'hiniini.
12 Uyo mukazi, iri Yesu akamúbona, anamúhamagala,
anamúbwira: «E maawe, ubulwazi bwawe, keera
bwakira!»
13 Ulya nyaama, Yesu anamúbiika kwa'maboko. Lyeryo,
anayami goloka, anayivuga Rurema.
14 Uyo mukazi, bwo akakizibwa ku lusiku lwe'Sabaato,
kyanatuma umukulu we'yo nyumba agaraakara! Anabwira
abandu, ti: «Si mu ngiisi iyinga, muli isiku ndatu zo'kukola!
Aaho! Mu zeezo siku naaho, mube mwo mugakizi kizibwa
mwo. Si kutakizi ba ku lusiku lwe'Sabaato!»
15 Nahano anamúshuvya: «Si mulyagagi balyalya! Ka
ngiisi muguma winyu atali mu yigulira ingaavu zaage
mwi'ruli, kandi iri punda wage, gira azitwale iwa kushoola,
kundu kuli mu ba ku lusiku lwe'Sabaato?
16 Uyu mukazi, ali wa mwi'kondo lya Hiburahimu,
keera anamala imyaka ikumi na munaana ashwesirwi
na Shetaani. Aahago! Ku lusiku lwe'Sabaato, ka naye
atakwiriiri ashwekuulwe?»
17 Yesu, mbu adetage kwokwo, balya bagoma baage
booshi, banayami teteerwa. Haliko, abandi booshi ba-
nashambaala, mu kubona amiiga gooshi go Yesu âli kizi
gira.

Umugani gwe'hibuto hye'haradaali, na gwe'saama
(Mataayo 13.31-33; Mariko 4.30-32)

18 Yesu anabuuza kwokuno: «Ubwami bwa Rurema,
bulyagagi kuti? Yubwo bwami, nangabushushaania na
biki?
19 Bulyagagi nga hibuto hye'haradaali, hyo'mundu ak-
agendi byala mu ndalo yage. Yihyo hibuto, hyanakula,
hyanayiji ba kiti, halinde utunyuni twanayiji yubaka in-
gisha mu matavi gaakyo!»
20 Yesu anashubi deta: «Ubwami bwa Rurema, nan-
gashubi bushushaania na biki?
21 Bushushiini ne'saama yo'mukazi akayabiira, anagendi
gifusha mu bitiri bishatu byo'mushyano. Irya saama,
yanahemeesa umushyano gwage gwoshi!»

Íbyâye be ku bandu babi
(Mataayo 7.13-14, 21-23)

22 Iri Yesu akaba akola mu njira yo'kugenda i
Yerusaleemu, anakizi genda agalenga mu twaya tuhamu,
kiri no'twa mu bishoola, iri anakizi yigiriza abandu.
23 Ku yikyo kyanya, mundu muguma anamúbuuza: «E
Nahano, ikyanya abandu bagakizibwa, ka bagaaba bagerwa
naaho?» Yesu, anashuvya:
24 «Mukizi gira umwete gwo'kulenga mu mulyango
gwa'kafyenge! Namùbwiraga, kwa'bandu bingi bagaagira
mbu bagulenge mwo, banayabirwe.
25 «Ikyanya mwene inyumba agaaba keera ayimuka, ana-
hamike ulwivi, lyo mugaaba mukoli yimaaziri ha kisimba-
lyango, munatondeere ukuyiguza. Mugamúyigonga, ti: “E
Nahano, utuyigulire.” Haliko, agamùshuvya: “Ndamùyiji!
Kiri na ho mulyosiri, ndahayiji!”
26 «Haaho, munamúshuvye: “Si twâli kizi shangiira
no'kunywa kuguma! Na mu njira za mu twaya twitu, mwo
wâli kizi tuyigiriza.”
27 Haliko, agamùbwira: “Nanga! Si keera namùbwira
kwo ndamùyiji! Ndayiji na ho mukalyoka! Njagiragi yaha,
mwe banakuhambwa!”
28 «Ku yikyo kyanya, mugakizi bululuka, iri munakizi
shya amiino. Mukuba, mugaabona Hiburahimu, na Hisake,
na Yakobo, na'baleevi booshi, balyagagi mu bwami bwa
Rurema. Si mwehe munabe mukoli yigaliirwi ha mbuga!
29 Abandu bagayija ukulyoka isheere, ne'muga,
ne'mbembe, ne'kisaka, banababwataze ha byokulya mu
bwami bwa Rurema.
30 «Munamenye bwija, kundu bandu baguma baki rya-
gagi be'nyuma buno, si bagayiji ba, ba mbere. Na kundu
abandi bakiri ba mbere buno, haliko bagayiji ba be'nyuma.»

Yesu ajengeerwa hi'gulu lye'Yerusaleemu
(Mataayo 23.37-39)

31 Ku yikyo kyanya, Abafarisaayo baguma banayiji bwira
Yesu: «Ewe! Ulyokage hano, ugendi beera ahandi! Si
Heroode akoli loziizi ukukuyita!»
32 Yesu, anabashuvya: «Ulya nyambwe, mugendi
múbwira kwokuno: “Lolaga! Zeene na kusheezi, ngi
gweti ngayimula ibisigo mu bandu, na mbakize na'malwazi
gaabo. No'lundi, lyo ngaahisa ku kalimbi kaani.”
33 Kuguma na yibyo, bingwiriiri ngenderere na luno
lugeezi lwani zeene, na kusheezi, no'lundi, halinde mbike i
Yerusaleemu. Mukuba, abaleevi batangafwira ahandi, ítali
i Yerusaleemu!
34 «E Yerusaleemu, e Yerusaleemu, si we gweti ugayita
abaleevi! Ee ma! Ngiisi ábali mu tumwa imwawe, uli mu
balasha amabuye. Nâli loziizi ukukuumania abandu baawe,
nga kwe'ngoko iri mu vumbeera ibyanagoko byayo. Haliko
mutanalooza.
35 «Aahago! Mumenye bwija kwe'nyumba yinyu, ikola
igaasigwa mushaka! Namùbwiraga, kwo mutagaki shubi
mbona, mútazi deta: “Ulya úwayija kwi'ziina lya Nahano,
agashaanirwe!*”»

14

Yesu akiza umulwazi ku lusiku lwe'Sabaato

1 Lusiku luguma lwe'Sabaato, Yesu akayiji lya
imwo'mukulu muguma wa'Bafarisaayo. Ne'kyanya âli
riiri mwo, abandu bâli gweti bagamúgandiiza bweneene!
2 Na yaho imbere lyage, hâli riiri mundu muguma,
ya'magala gaage gâli koli heemiri.
3 Yesu anabuuzagya Abafarisaayo, na'bigiriza be'maaja,
ti: «Ku lusiku lwe'Sabaato, ka tuhangwirwi ne'maaja kwo
tukizi kiza?»
4 Balya bakulu, batanamúyakula. Lyeryo ulya mulwazi,
Yesu anamúhuma kwo, anamúkiza, abuli múhanguula kwo
ataahage.
5 Yesu anashubi babuuza kwokuno: «Ku lusiku
lwe'Sabaato, nga muguma winyu angalokerwa no'mwana
mu kishimo, kandi iri ingaavu, ka atangayami múshaaza
mwo?»
6 Balya bandu, ikyanya bakayuvwa kwokwo, banate-
teerwa.

Tutakizi yiloogeza ulushaagwa

---

* **13:35 13.35** Zaburi 118.26.

7 Yesu iri akabona ngiisi kwo ábalaalike bâli gweti
bagakubirira ukubwatala ku bitumbi bye'mbere, anababwira kwokuno:
8 «Ikyanya ugalaalikwa ku buhya, utahikiri bwatala
ku kitumbi kye'mbere! Mukuba, hali ikyanya bangaba
balalisiri úkukuliiri.
9 Na úkamùlaalika, anayiji kubwira: “Ewe! Yimukaga
yaha! Uyu abe ye gahabwatala!” Unagwatwe ne'shoni
bweneene, mu kugendi bwatala inyuma lya'bandi.
10 «Ku yukwo, ikyanya ugakizi laalikwa, utee bwatala ku
kitumbi kye'nyuma. Kwokwo, ulya úkakulaalika, mango
ayija, akakubwirage, ti: “E mwira, uyiji bwatala hano ha
mbere! Ho hiija!” Kwokwo, lyo ugahaabwa ulushaagwa
bweneene imbere lya'biinyu balaalike booshi.
11 Ee! Umundu, iri angayikuza, agabiikwa haashi. Haliko,
iri angayibiika haashi, lyoki lyo agakuzibwa.»
12 Haaho, Yesu anabwira úkamúlaalika kwokuno:
«Ikyanya ugaagira ibyokulya byo'lusiku lukulu, biba bya
mwi'zuuba, kandi iri bya mu kabigingwe, utagire mbu
ulaalike abiira baawe, kandi iri abandu be'mbaga yawe,
kandi iri beene winyu, kandi iri abatuulani baawe, abagale.
Yabo booshi, hali ikyanya bangashubi kulaalika, unabe
keera wagalulirwa ngiisi byo wabaheereza.
13 «Haliko, ikyanya ugaagira ibyokulya byo'lusiku lukulu,
ulaalikage abakeni, ne'birema, no'tundende, ne'mbumi.
14 Kwokwo, lyo ugaaba muhiirwa! Kundu batahiiti
byo bangakugalulira, haliko Rurema agakugalulira byo, ku
kyanya agazuula ábakwaniini.»

Umugani gwa ábakatenguha umulaali
(Mataayo 22.1-10)

15 Mundu muguma mu bâli bwatiiri ha byokulya, iri
akayuvwa ngiisi kwo Yesu adeta, anamúbwira: «E mwigiriza, bahiriirwi, ábagavutaala ha byokulya mu bwami bwa
Rurema!»
16 Yesu anamúshuvya: «Hâli riiri mundu muguma,
úkategeka ibyokulya byo'lusiku lukulu, analaalika abandu
bingi.
17 Yulwo lusiku, iri lukahikaga, anatuma umukozi wage,
agendi laluula ábalaalike booshi. Uyo mukozi, anababwira:
“Muyijage! Byoshi bikola ibiringiini!”
18 «Yabo balaalike booshi, banakizi múhenduula. Uwa
mbere, anamúbwira: “Keera nagulaga indalo. Binangwiriiri ngendi gitanduula. Nakuyinginga, utambone buligo!”
19 «Ugundi, ti: “Nagula ingaavu ikumi zo'kulima. Na
buno, ngola ngagendi zigera. Nakuyinginga, utambone
buligo!”

20 «Ugundi naye, ti: “Keera nahisa umukazi, bitagananzi-
gira kwo nimúsige.”
21 «Uyo mukozi, anagalukira imwo'lya nahamwabo.
Yibyo byoshi, anamúmenyeesa byo. Uyo nahamwabo,
anaraakara bweneene, anabwira ulya mukozi wage: “Ulun-
guulage mu njira mbamu za mu kano kaaya, kiri na
mu ze'mishodoko. Unakuumanie mwa'bakeni, ne'birema,
ne'mbumi, no'tundende. Yabo booshi, ubaleete!”
22 «Ha nyuma, uyo mukozi anayiji múbwira: “E na-
hamwitu, birya byo wanduma, keera nabigira. Kundu
kwokwo, mukiri ha'bandi bangabwatala.”
23 Uyo nahamwabo, anamúbwira: “Aaho! Ugende na
mu njira za mu bishoola, na mu za mu mbingiro. Ugendi
kuumania abandu, unabaleete mu nyumba yani, halinde
iyijule.
24 Halikago, balya bo n'gatee laalika ku lusiku lwani
lukulu, nakubwira kwo ndaaye kiri no'muguma wabo
úgalabula ku byokulya byalwo!”»

Íbikwaniini mu bagakulikira Yesu
(Mataayo 10.37-38)

25 Yesu âli kulikiirwi ne'binoono bya'bandu. Yabo booshi,
anabakebagana, anababwira kwokuno:
26 «Kundu umundu aganyijira, halikago atangaba ali
mwigirizibwa wani, átazi shomba yishe, na nyina, na
mukaage, na'baana baage, na beene wabo, na'baali baage,
halinde anayishombe na yenyene!
27 Umundu atangaba mwigirizibwa wani, átazi betula
ikibambo kyage, anakizi ngulikira.
28 «Tudete nga muguma winyu angalooza ukuyubaka
inyumba íshuumiri. Aaho! Ka atangatee yika haashi,
anatondobole ngiisi byo agagikoleesa kwo? Kwokwo, lyo
alonga ukumenya iri angaba ahiiti ibindu íbyangagiyijuza.
29 Mukuba, iri angalunguli yubaka ulutaliro, anayabirwe
ukuluyijuza kwe'nyumba, ikyanya abandu bagakizi lenga
yaho, bagakizi mútyoza, ti:
30 “Yuuhu! Ka yo miihe! Uyu mundu, akatondeera
uluubako, si lwanamúyabira!”
31 «Tudetage kwakundi, nga baami babiri bangaba
bakola bagaalwa. Muguma wabo anabe ahiiti ibi-
humbi ikumi naaho bya'basirikaani, no'wabo, anamúyijire
ne'bihumbi makumi gabiri. Aaho! Uyo wa'basirikaani
ibihumbi ikumi, ka atangatee yika haashi, anayisalize iri
agashobola ukugagika?

32 Ne'ri angabonaga kwo bitagaaziga, agayami tuma
abatungwa baage, bagende duba imunda ulya wabo, gira
balonge ukuyuvwanwa ku kyanya akiri hala.
33 «Kwokwo, ne'mwinyu, umundu atangaba ali mwigiriz-
ibwa wani, átazi hala byoshi byo agweti!

Umuunyu muzira kamaro
(Mataayo 5.13; Mariko 9.50)

34 «Umuunyu, kiri kindu kiija. Halikago, iri gwangaba
keera gwaginiinuka, ndaabyo kandi íbyangaki shubi gu-
nuniisa.
35 Umuunyu mwene yugwo, gutaki hiiti kamaro
mwi'daho, kiri na mu nagiira. Gukola naaho gwa kuyonwa.
Umundu, iri angaba ahiiti amatwiri go'kuyuvwa, ayuvwe!»

15

Umugani gwe'kibuzi íkyâli teeresiri
(Mataayo 18.12-14)

1 Ababuguza, na'bandi banabyaha, booshi bâli kuumaniri
áhali Yesu, gira bamúyuvwirize.
2 Kyanatuma Abafarisaayo na'bigiriza be'maaja, baga-
tondeera ukuyidodomba, ti: «Uyu mundu, si agweti
agayegereza abanabyaha! Banagweti bagashangiira.»
3 Yesu anabatwira yugu mugani kwokuno:
4 «Muguma winyu, iri angaba ali ne'bibuzi igana, kiguma
kinateereke, kuti kwo angagira? Ka atangatee siga birya
makumi galimwenda na mwenda i bungere, anagende
agalooza kirya kiguma íkyateereka, halinde akibone?
5 «Kirya kibuzi, ikyanya agaaba keera akibona, agaki-
betula ha lutugo ku bushambaale.
6 Anakitaahane, anahamagale abiira baage na'batuulani
baage, anababwire: “E balya, tushambaalire kuguma!
Kirya kibuzi kyani íkishubi teeresiri, keera nakibonaga.”
7 «Namùbwira, kwokwo na mwi'gulu, muli mu ba
ubushambaale bwingi ku kyanya umunabyaha muguma
atwikira ku byaha byage, ukuhima ubushambaale úbutuula
ho, hi'gulu lya'bandu biija makumi galimwenda na
mwenda ábataki hiiti igoorwa lyo'kuyilega.

Umugani gwe'kingorongoro íkyâli teeresiri

8 «Tudete ngo'mukazi angaba ahiiti ibingorongoro
ikumi,* anateerage kiguma. Aaho! Ka atangakongeeza
itara, anabiize mu nyumba mwoshi, angalinguuza bwija,
halinde akibone!

---

* **15:8 15.8** *ibingorongoro ikumi* mu kigiriki: darakima ikumi. Kiguma kyâli kizi hembwa umukozi ku mulege-rege.

9 Ulya mukazi, ikyanya agaaba keera akibona, agaham-
agala abiira baage, na'batuulani baage, anababwire: “E
balya, tushambaalire kuguma! Kirya kingorongoro kyani
íkishubi teeresiri, keera nakibonaga.”»
10 Yesu anashubi deta: «Namùbwira, kwokwo
kwa'baganda ba Rurema bali mu ba bashambiiri, ku
kyanya umunabyaha muguma atwika ku byaha byage.»

Umugani gwo'mwana úwâli teeresiri

11 Yesu anashubi deta kwokuno: «Hâli riiri mundu
muguma, úwâli hiiti bagala babiri.
12 Lusiku luguma, umuto anayiji múbwira: “E daata,
ibindu byo ngayiji hyana, umberezagye ulwani luhande!”
Uyo yishe, anagabulira yabo baana baage bombi ibindu
byage.
13 «Ha nyuma lye'siku ngerwa, uyo muto anateekeraga
ibindu byage byoshi, anabihabukana i mahanga. Yeyo-yeyo,
anagendi bishahuliisa. Anakizi laluka, iri anakizi yifunda
mu bitalaalwe.
14 «Birya bindu byage, iri bikaba keera byamúsirira,
umwena mukayu gwanagunuuza mu kihugo kyoshi,
halinde uyo mwana anayingira ngana mu makuba.
15 Kyanatuma agagendera mundu muguma we'yo munda,
anamúyinginga kwo abe mukozi wage. Uyo mundu,
anamútuma mu ndagiriro ze'ngulube† zaage, gira akizi
zitobera.
16 Ne'kyanya âli kizi zitobera, anakizi sara bweneene
ukulya ku byula byo zâli kizi lya. Halikago, ndaaye
úkamúhanguula kwo akizi birya kwo!
17 «Mbu hatame, ulya muto anatumburukwa, anaton-
deera ukuyisaliza, ti: “Abakozi ba daata, si booshi bagweti
bagaalya, ne'bindi binasigale kwo! Haliko niehe, ngola
ngafwira hano no'mukubo.
18 Kwokwo, namu galukira imwa daata, ninamúbwire, ti:
E daata, n'gahubira Rurema, na naawe kwakundi.
19 Ndanakwiriiri ukudetwa kwo ndi mugala wawe. Ungi-
rage naaho mbe muguma wa mu bakozi baawe.”
20 «Kwokwo, uyo mwana analyokaga yaho, anagalukira
imwa yishe. Ne'ri akaba akola mu yegeera ha kaaya, yishe
anamúlangiiza, yoho wee! Anamúyuvwirwa indengeerwa.
Uyo yishe, anayami tibitira imunda ali, anamúhoobera, iri
anamúnyunyuguta. 21 Uyo mwana, anabwira yishe: “E
daata, n'gahubira Rurema, na naawe kwakundi! Ndanaki
kwiriiri ukudetwa kwo ndi mugala wawe.”

† **15:15 15.15** Abayahudi bali mu neena bweneene ingulube.

22 «Haliko yishe, anabwira abakozi baage: “Mute-
buukane lirya ikanju lyo'mulimbo, munamúyambike
lyo! Mumúyambike ne'mbete ku munwe, mumúyambike
ne'biraato.
23 Muleete ne'rya shuuli ídehiri, munagibaage. Tugirage
ulusiku lukulu lwo'kumúshambaalira.
24 «“Mukuba, uyu mwana wani ashubi teeresiri. Haliko
yono, keera aboneka. Na kundu atákola nga akoli fwiri,
haliko akiri mugumaana.” Yabo booshi, banatondeera
ukushambaalira kuguma.
25 «Ku kyekyo kyanya, mukulu wo'yo mwana âli ki
riiri iwa ndalo. Ne'ri akafulukaga, anayuvwa ha mwabo
kwa'bandu bakola mu yimba no'kukina.
26 Anahamagala muguma mu bakozi baabo,
anamúbuuza: “Ewe! Biki íbiri hano?”
27 «Anamúshuvya: “Mulumuna wawe, keera agaluka.
Na bwo akiri mugumaana, yisho amúbaagira irya shuuli
ídehiri.”
28 «Ulya mwana mukulu, anayagalwa bweneene,
analahira kwo atagayingira mu nyumba. Kyanatuma
yishe agahuluka, anagendi múyinginga kwo ayingire.
29 Haliko, anamúshuvya: “Si ikolaga myaka mingi, ngweti
ngakukolera, ndanazindi kutenguha! Kundu kwokwo,
utazindi mbeereza kiri ne'hyanahene, mbu njambaale
kuguma na'biira baani.
30 Si uyu mugala wawe, keera ashahuliisa ibindu byawe
mu bushule! Ne'kyanya ayija, wayami múbaagira ishuuli
ídehiri.”
31 «Yishe anamúshuvya: “E mugala wani, wehe, tutuli-
inwi hano. Ibindu byoshi byo mbiiti, biri bye'mwawe.
32 Haliko, uyu mulumuna wawe, bitukwiriiri tumúgirire
ulusiku lukulu ku bushambaale. Mukuba, kundu ashubi
teeresiri, yono keera aboneka. Na kundu atákola nga úkoli
fwiri, haliko akiri mugumaana!”»

16

Umugani gwe'ngengya yo'mwimangizi

1 Yesu anabwira abigirizibwa baage kwokuno: «Hâli
riiri mugale muguma, yo'mwimangizi wage akalegwa kwo
agweti agamúshahuliikiza ibindu.
2 Uyo mugale, anamútumira, anamúbwira: “Ewe! Maki
gano, go nguyuvwiti kwo? Unyerekage umuharuuro
gwe'bindu byani! Bitaki ziziri kwo ube mwimangizi
wabyo!”
3 «Uyo mwimangizi, anayibuuza, ti: “Kutagi kwo namu
gira? Si nahamwitu keera andyosa mu mukolwa, ndanaki

shobwiri ukukizi humba ibishimo. No'kukizi genda
ngahuuna-huuna, byangandeeza ishoni.
4 Aaho! Ngoli yiji kwo ngaagira, gira ikyanya ngaaba
keera nayimulwa mu guno mukolwa, lya'bandu bakakizi
nyakiira mu nyumba zaabo!”
5 «Uyo mwimangizi, anatumira ngiisi ábâli riiri mu
mwenda gwa nahamwabo, anabuuza uwa mbere: “Wehe,
uli mu mwenda gwe'zinga imwa Nahamwitu?”
6 Anamúshuvya: “Ndi mu mwenda gwe'ngungulu
igana za'mavuta ge'mizehituuni.” Ulya mwimangizi,
anamúbwira: “Kano karataasi, kayandisirwi kwo'mwenda
gwawe. Aaho! Ukayabiirage, unabwatale, unayami
kayandike kwo makumi gataanu.”
7 «Ha nyuma, anabuuza ugundi: “Na naawe, uli mu
mwenda gwa zinga?” Na wa naye, ti: “Masuuzu kihumbi
ge'ngano.” Anamúbwira: “Yabiira kano karataasi kaawe!
Unayandike kwo magana galimunaana.”
8 «Irya ngengya yo'mwimangizi, nahamwabo anagihuuza
ku bulya bweshu bwayo. Ee! Abandu be'kihugo, bo bali mu
ba beeshu bweneene mu kukoleesa ibindu byabo boonyene
kwa boonyene, ukuhima abandu bo'mulengeerwe.
9 «Namùbwiraga, ibindu bya mu kino kihugo muk-
izi bikoleesa mu kugwata mwa'biira! Ikyanya bigaaba
keera byamalaga, mukalonge ukuyegerezibwa mu kaaya
ke'myaka ne'myakuula!
10 «Umundu, iri angaba ali mwemeera ku biniini, ye mu
ba mwemeera na ku bingi. Ne'ri angaba ali ngunge ku
biniini, ye nali mu ba ngunge na ku bingi.
11 «Ku yukwo, iri mwangaba mutali bemeera mu
kukoleesa ubugale bwe'kihugo, nyandagi úgamùyemeera
ku bugale nirizina?
12 Ne'ri mwangaba mutali bemeera ku bindu byo'gundi,
nyandi úgamùheereza ibindu bya mwenyene?
13 «Ndaaye mukozi úshobwiri ukukolera banahamwabo
babiri! Iri angakunda nahamwabo muguma, anakizi yi-
tanga imwage, iri agashomba uwabo, no'kukizi múgayiriza.
Bitaziziri kwo mukizi kolera Rurema, mbu munashubi kizi
kolera ne'fwaranga!»
14 Abafarisaayo, mbu bayuvwagwe byoshi byo Yesu
akadeta, banatondeera ukumúshekeereza, wa yuuhu!
Mukuba, boohe, bâli kuuziri ifwaranga bweneene.
15 Yesu anababwira: «Mwehe, mugweti mugayigira im-
bere lya'bandu nga mwe mukwaniini. Kundu kwokwo,
Rurema ayiji-yiji íbiri mu mitima yinyu. Ee! Ngiisi

bya'bandu bali mu huuza, byebyo byo Rurema ali mu negura!»

Amigirizo malebe ga Yesu
(Mataayo 11.12-13; 5.31-32; Mariko 10.11-12)

16 Yesu anashubi deta kwokuno: «Abandu bâli kizi kulikira Imaaja za Musa, na íbikayandikwa na'baleevi, halinde ukuhisa ku kyanya kya Yohana. Na ha nyuma, Imyazi Miija yo'bwami bwa Rurema, yabuli kizi meny-eesibwa. Na buno, abandu booshi, bagweti bagalwira ukubuyingira mwo.
17 Kundu kwokwo, yizo maaja, bivwarusiri kwi'gulu ne'kihugo byanganyerera, he'hilabike higuma hyazo, hyan-gahodoka.
18 «Umundu iri angayimula mukaage, anayange ugundi, iri asambana! Ne'ri umundu angayanga umukazi keera úkayimulwa na yiba, iri naye asambana.

Umugale muguma na Laazaro

19 «Hâli riiri mugale muguma, úwâli kizi yisimiisa mu bindu byage, anâli kizi yilimbiisa ne'mirondo miija ye'kituku-tuku.
20 «Hâli riiri no'mukeni muguma, iziina lyage ye Laazaro. Uyo Laazaro, âli kizi biikwa ha mulyango gwo'mugale. Amagala gaage gooshi, gâli dunduusiri no'luhere,
21 halinde utubwa twanakizi yiji múlamba-lamba. Anâli yamiri ashalisiri. Ne'kyanya âli kizi bona íbiri mu tibuka ku kashasha ko'yo mugale, anakizi sara ukubilya kwo.
22 «Mbu hatamage, uyo mukeni Laazaro anafwa. Aba-ganda banamútwala mwi'gulu, ha butambi lya Hibu-rahimu. Uyo mugale naye anafwa, anaziikwa.
23 «Ulya mugale, iri akaba agweti agalibuukira bweneene i nakwere, analegamira, anabona Hiburahimu ku hala, na Laazaro ali ha butambi lyage.
24 Uyo mugale, anaberangira, ti: “E daata Hiburahimu, unyuvwirwe indengeerwa, maashi! Si ngweti ngalibuukira bweneene mu luno lubigi! Undumirage Laazaro, aleeze umunwe mu miiji, anagandonyeze ku lulimi, gira luhole.”
25 «Hiburahimu anamúshuvya: “E mwana wani, ukengeere kwe'kyanya wâli ki tuuziri mu kihugo, kwo we wâli kizi longa ibiija. No'yo Laazaro, ye wâli kizi longa ibibi. Haliko buno, yehe ye kola mu holeezibwa hano. Na wehe, we kolaga mu libuuka.
26 «“Ne'ngingwe, ha kati kiitu, hali namweshwe we'membo! Kundu umundu angalooza ukulyoka ino

munda, mbu ajabukire iyo munda, bitagaaziga. Na ábali
iyo munda kwakundi, ndaaye úwangajabukira hano.”
27-28 «Uyo úshuba mugale, anashubi deta: “E daata,
imwitu, iki ryagagi balumuna baani bataanu. Kwokwo,
nakutendeera utumage yo Laazaro, gira agendi bakengula,
batayiji kengeera bangwana hano i nakwere.”
29 Hiburahimu naye, ti: “Yabo balumuna baawe, bahiiti
amagambo ágakayandikwa na Musa na'baleevi. Bakizi
yuvwa gaago!”
30 «Ulya úshuba mugale, ti: “Nanga, maashi daata
Hiburahimu! Si iri bangahikirwa na úwazuuka mu bafwiri,
lyoki bangatwikira ku byaha byabo.”
31 Hiburahimu, naye, ti: “Kutali kwo biri! Balu-
muna baawe, iri batangatwazagya íbikayandikwa na
Musa na'baleevi, batanganatwaza kiri na úwazuuka mu
bafwiri!”»

17

Tutakizi hubiisania
(Mataayo 18.6-7, 21-22; Mariko 9.42)

1 Yesu anabwira abigirizibwa baage kwokuno:
«Ibyo'kuhubiisa abandu, ukuyija, bigayija. Haliko, yayewe
imwo'mundu ye bigahuluka kwo!
2 Umundu, ho angahubiisagya muguma wa mu yaba
baniini, bwangabiiri bwija ashwekerwe ulushyo mwi'gosi,
anatibulirwe mu nyaaja.
3 Ku yukwo, mukizi yilanga bwija!
«Mwene winyu, iri angakuhubira, umúyerekeze! Ne'ri
angatwikira ku byo akuhubira kwo, umúkoge.
4 Na kundu angakuhubira ubugira kalinda ku lusiku
luguma, anakizi kuhuuna ulukogo ubugira yako kalinda,
ugenderere naaho ukukizi múkoga!»

Tukizi biika Rurema kwo'bwemeere

5 Indumwa za Nahano, zanamúbwira: «E mwigiriza,
utuyushuulirage ubwemeere!»
6 Anazishuvya kwokuno: «Kundu ubwemeere bwinyu
bwangaba bulyagagi buniini nga hibuto hye'haradaali,
mwangabwiziri yiki kiti kye'kikuyu kwo kishikuke, kigendi
yishinga mu nyaaja, nakyo kinayami mùsimbaha.

Abakozi ba Yesu, bakwaniini bayibiike haashi

7 «Tudete nga muguma winyu angaba ali no'mukozi
úwafuluka mu ndalo, kandi iri i bungere. Aaho! Ka an-
gayami bwira umukozi wage kwo alunguule ha byokulya?
Nanga!

8 Si agamúbwira: “Utee mbaliza byo ngasheega. Ee!
Ukenyere umulondo, unakizi njumbiriza byo ngaalya, na
byo ngaanywa. Ha nyuma, naawe, ukabuli lya no'kunywa.”
9 «Uyo mukozi, ikyanya agaagira byo nahamwabo
amúbwira, ka nahamwabo angamútangira kongwa?
Nanga!
10 «Kwokwo, na niinyu, ikyanya mugayusa ukugira
byoshi byo mukabwirwa, mudetage kwokuno: “Twehe,
tulyagagi bakozi naaho. Twakola naaho nga ngiisi kwo
bitukwaniini.”»

Yesu akiza abanamubembe ikumi

11 Iri Yesu akaba akola mu genda i Yerusaleemu, analenga
mu lubibi lwe'kihugo kye'Samariya, na kye'Galilaaya.
12 Ne'ri akaba akola mu yingira mu kaaya kaguma,
anabona abanamubembe ikumi. Bâli yimaaziri hala,
13 bagweti bagayiberekaania kwi'zu, ti: «E Nahano Yesu,
utuyuvwirwe indengeerwa!»
14 Yabo banamubembe, Yesu anababanda kwa'masu,
anababwira: «Mugendi yiyerekana mu bagingi!» Balya
banamubembe, ikyanya bakaba bakiri mu njira yo'kugenda
yo, banayami kizibwa.
15 Muguma wabo, mbu abonage kwo keera akira, anayami
galukira imunda Yesu, agweti agayivuga Rurema kwi'zu
lihamu.
16 Ulya mundu, anahikiri gwa mu magulu ga Yesu, agweti
agamútangira kongwa. No'yo mundu, âli riiri Musamariya.
17 Yesu anashubi deta, ti: «Balya balwazi, ikyanya
n'gabakiza, ka batâli riiri ikumi! Aahago! Hayi, umwenda
guli?
18 Ka ndaaye gundi úwagaluka ukuyiji yivuga Rurema, ha
nyuma lya yiki kinyamahanga naaho?»
19 Ulya Musamariya, Yesu anamúbwira: «Bwo wambiika
kwo'bwemeere, keera wakizibwa. Aaho! Yimukaga,
utaahe.»

Íbigaaba mu siku ze'mberuuka
(Mataayo 24.23-28, 37-41)

20 Abafarisaayo, banayiji buuza Yesu: «Ubwami bwa
Rurema, bugayija mangoki?» Anabashuvya: «Ukuyija
kwo'bwami bwa Rurema, kutali mu boneka ku masu.
21 Abandu batagaadeta: “Lolaga! Bukola hano!”, kandi
iri: “Langiizi! Bwobuliira!” Nanga! Ubwami bwa Rurema,
buli mu kati kiinyu.»
22 Haaho, Yesu anabwira abigirizibwa baage: «Mu siku
ízigayija, mugayifwija ukubona ulusiku luguma lwa mu
siku zo'Mwana wo'Mundu, mutanalubone.

23 Abandu bagamùbwira: “Langiizi! Yoliira haliira!”,
kandi iri: “Lolagi! Yono hano!” Yabo bandu, mutakizi
guumukira ho bali!

24 «Umwana wo'Mundu ku lusiku lwage, agayami rasuka
nga kiryamu, lya! Kiri mu lyamuza, kinayami tanguulira
imbande zooshi.
25 Kundu kwokwo, uyo Mwana wo'Mundu akwiriiri atee
longa amalibu mingi, analahirwe na'bandu ba kino kibusi.

26 «Nga kwo byâli riiri mu siku za Nuhu, kwokwo kwo
bigaanaba, na mu siku zo'Mwana wo'Mundu.
27 Mukuba, ku kyanya kyo'yo Nuhu, abandu bâli kizi
lya no'kunywa. Banâli kizi yanga no'kuyangwa, halinde
ukuhisa ku lusiku lwo Nuhu akayingira mu'lya nangun-
gubanga wa'mashuba. Haaho, umwijulire gwanayijaga,
gwanababindikira booshi!

28 «Kwokwo, kwo bikaba na mu siku za Luutu. Mukuba,
abandu bâli kizi lya no'kunywa. Banâli kizi gula
no'kuguliisa. Banâli kizi byala imbuto, no'kuyubaka.
29 Halikago, ku lusiku lwo'yo Luutu akashaaga i
Soodoma, umuliro gwe'kibiriiti gwanayami tibuka uku-
lyoka mwi'gulu, gwanabajigiivya lwoshi!

30 «Na ku lusiku lwo'Mwana wo'Mundu agayerekanwa
kwo, kwokwo kwo byâye be.
31 Ku yulwo lusiku, umundu iri angaba ashoniri ku
nyumba, atashonooke, mbu lyo bafuusa ibindu byabo! Ne'ri
angaba ali mu ndalo, atagalukire i kaaya.
32 Mukizi kengeera ngiisi kwo muka Luutu akayami fwa!
33 Umundu, iri angalooza ukukiza itwe lyage, agaliteera.
Haliko, iri angaliteera, lyoki agalikiza.

34 «Namùbwira kwo mu bushigi bwa yulwo lusiku,
abandu babiri bagaaba bagwejiiri haguma. Muguma
agatwalwa, no'wabo anasigwe.
35 Abakazi babiri bagaaba bali mu huulira haguma.
Muguma agatwalwa, no'wabo anasigwe. [
36 Abashosi babiri, bagaaba bali mu ndalo. Muguma
agatwalwa, no'wabo anasigwe.]»

37 Abigirizibwa ba Yesu, banamúbuuza: «E Nahamwitu,
yibyo byoshi, bigakolekera hayi?» Anabatwira yugu mu-
gani: «Ngiisi áhali umutumba, ho na haaho banyunda
bagweti bagahuutira.»

18

Umugani gwa útakayoyerera ukuhuuna Rurema

1 Yesu anatwira abigirizibwa baage yugu mugani, mu
kubayereka kwo bakwiriiri bakizi huuna Rurema, buzira
kuhebuura.
2 Anababwira kwokuno: «Mu kaaya kaguma, mwâli riiri
umutwi we'maaja muguma. Uyo mundu atâli yobohiri
Rurema, atanâli twaziizi ugundi yeshi.
3 «Mu kaako kaaya, mwâli riiri na namufwiri muguma.
Uyo namufwiri, âli mali shya injira hi'gulu lyo'kukizi gendi
múyinginga, ti: “E maashi! Yulu lubaaja lwo mbiiti
no'mugoma wani, ulundwire ku njira íkwaniini!”
4 Uyo mutwi we'maaja, analeeza isiku nyingi agweti
agalahira.
«Mbu hatamage, ulya mutwi we'maaja anayisaliza, ti:
“Ndayobohiri Rurema, ndanali mu twaza ugundi mundu
yeshi.
5 Kundu kwokwo, uyu namufwiri, mu kukizi nyijira,
agweti aganzuuza bweneene! Aahago! Leka nimúheereze
ukuli kwage, átazi nduhya!”»
6 Nahano anashubi deta kwokuno: «Ngiisi byo'lya mutwi
we'maaja mubi akadeta, mubiyuvwirize bwija!
7 Kiri na'bandu bo Rurema akatoola, ka itali yo haahe
kwo agabaheereza ukuli kwabo! Si bayamiri bagweti
bagamútakira úbwakya-úbwayira, kwo abatabaale. Aaho!
Ka agashubi tindiriza mu kubatabaala? Nanga!
8 Namùbwiraga, kwo agabaheereza ukuli kwabo duba.
Kundu kwokwo, ikyanya Umwana wo'Mundu agayija
mu kihugo, ka agaki gwana abandu ábabiisiri Rurema
kwo'bwemeere?»

Umugani gwo'Mufarisaayo, no'mubuguza

9 Abandu baguma, bâli kizi yibona kwo bo bakwaniini
imbere lya Rurema. Bananegura abandi booshi, kwo bali
tufwa-busha. Iri Yesu akabonaga kwokwo, anabatwira yugu
mugani:
10 «Hâli riiri abandu babiri, banazamuukira iwa nyumba
ya Rurema, gira bagendi múhuuna. Muguma, âli riiri
Mufarisaayo. No'gundi, âli riiri mubuguza.
11 «Ulya Mufarisaayo, anayimuka, anatondeera ukuhu-
una Rurema, ti: “E Rurema, ngweti ngakutangira kongwa!
Mukuba, ndali mubi nga'bandi booshi. Ee! Baguma bali
mu zimba. Na'bandi ziri ngunge. Na'bandi bali bashule.
Halyagagi kiri no'yu mubuguza.
12 Si niehe, ngweti ngayishalisa kabiri kwi'yinga. Na ku
byoshi bwo ndi mu longa, ngweti ngakutangira ikihande
kiguma ki'kumi!”

13 «Ulya mubuguza, yehe anayisunga hala. Atanalooza
kiri no'kuyinamula amasu hi'gulu. Si anayinama mu kati
ke'shoni, anahahala bweneene hi'gulu lye'mikolezi yage
mibi, anadeta: “E Rurema maashi, ndyagagi munabyaha!
Ungejeerere, we kongwa!”»
14 Yesu anashubi deta: «Namùbwiraga kwo'lya
mubuguza, ikyanya akataahira i kaaya, ye kagaluka akoli
kwaniini imbere lya Rurema. Si uwabo, nanga! Kwokwo,
iri umundu angaba agweti agayikuza, agabiikwa haashi.
Haliko, iri angayibiika haashi, lyoki lyo agakuzibwa.»

Yesu agashaanira abaana baanuke
(Mataayo 19.13-15; Mariko 10.13-16)

15 Abandu banaleetera Yesu abaana baanuke, gira ababi-
ike kwa'maboko. Abigirizibwa baage, mbu babonage
kwokwo, banabakuumira, ti: «Shaagi!»
16 Kundu kwokwo, Yesu anahamagala balya baana,
anadeta: «Yabo baana baanuke, mubaleke banyijire, mu-
tanakizi bahangirira. Si ngiisi ábali nga yaba, boohe bo
beene ubwami bwa Rurema.
17 Namùbwira ukuli, kwe'ri umundu atangayakiira ub-
wami bwa Rurema nga mwana mwanuke, atâye buyingire
mwo!»

Umugale muguma ayiji hanuusa Yesu
(Mataayo 19.16-30; Mariko 10.17-31)

18 Umutwali muguma, akayiji buuza Yesu: «E mwigiriza
mwija, biija biki byo ngwiriiri ukugira, halinde lyo ndonga
ukulama imyaka ne'myakuula?»
19 Yesu anamúshuvya: «Kituma kiki wadeta kwo ndi
mwija? Si ndaaye mwija, átali Rurema naaho!
20 Si uyiji-yiji ngiisi kwe'maaja zidesiri: “Utakizi shuleha!
Utanakizi yitana. Utanakizi zimba. Utanakizi banganizania.
Ukizi simbaha yisho na nyoko.*”»
21 Uyo mutwali, ti: «E waliha, yizo maaja zooshi, nyamiri
ngweti ngazisimbaha ukulyokera ubwanuke bwani.»
22 Yesu, mbu ayuvwagwe kwokwo, anamúshuvya: «Haki
ryagagi igambo liguma naaho lyo uki buziri. Ugendi guliisa
ngiisi byo ugweti! Ne'byo ugabilonga kwo, unabigabulire
abakeni. Kwokwo, lyo ugaaba ukoli yibikiiri ikihinda
mwi'gulu, ukabuli yiji ngulikira.»
23 Ulya mutwali, mbu ayuvwagwe kwokwo, anajengeerwa
bweneene! Mukuba, âli riiri mugale bweneene.

---

* **18:20 18.20** Kulyoka 20.12-16; Bukengeeze 5.16-20.

24 Yesu, iri akabonaga ngiisi kwo agenda, anadeta: «Umugale, ukuyingira mu bwami bwa Rurema, biri bikayu bweneene!
25 Umugale, ho angayingira mu bwami bwa Rurema, bivwarusiri imwe'ngamiya ukusheshera mu butule bwe'nanda!»
26 Abandu, mbu bayuvwagwe kwokwo, banabuuza: «Aaho! Nyandagi, úwangaki kizibwa?»
27 Anabashuvya: «Lirya igambo, imwa'bandu litangaziga. Haliko imwa Rurema, byoshi biziziri!»
28 Peturu anabwira Yesu: «Lolaga! Twehe, keera tukasiga byoshi byo twâli gweti, twanakukulikira.»
29 Yesu anashuvya: «Namùbwira ukuli, kwe'ri umundu angaba asiga inyumba yage hi'gulu lyo'bwami bwa Rurema, kandi iri asiga mukaage, kandi iri beene wabo, kandi iri babusi baage, kandi iri baana baage,
30 uyo, ku kyanya akiri hano mu kihugo, agayushuulirwa ibye'ngingwe bweneene, ukuhima byo akasiga. Na ha nyuma, analonge ukulama imyaka ne'myakuula!»

Yesu agwanwa ashubi deta hi'gulu lyo'kufwa kwage
(Mataayo 20.17-19; Mariko 10.32-34)

31 Yesu anatwala abigirizibwa baage ikumi na babiri ihwe, anababwira kwokuno: «Lolagi! Tugweti tugazamuukira i Yerusaleemu. Ne'yo munda, yo byoshi bigakoleka ku Mwana wo'Mundu, nga kwa'baleevi bâli mali gwanwa babiyandika hi'gulu lyage.
32 Agatangwa mu bapagaani, banamúshekeereze no'kumútuka, iri banamútwira amate.
33 Banamúkubule ingoni, babuli múyita. Kundu kwokwo, ku lusiku úlugira izishatu, agazuuka.»
34 Yago magambo go Yesu akabwira abigirizibwa baage, batakasobanukirwa nago. Mukuba, bâli bishirwi umugeeza gwago. Batanâli yiji ngiisi byo aloziizi ukudeta.

Yesu ahumuula imbumi i Yeriko
(Mataayo 20.29-34; Mariko 10.46-52)

35 Yesu anayegerera akaaya ke'Yeriko. Na ku butambi bwe'njira, kwâli bwatiiri imbumi nguma, íyâli gweti igahuuna-huuna ibindu.
36 Iyo mbumi, mbu iyuvwe kwa'bandu bakola mu lenga yaho, yanabuuza: «E balya, biki yibyo?»
37 Nabo, ti: «Yesu we'Nazareeti ye kola mu lenga.»
38 Lyeryo, iyo mbumi yanayiberekaania kwi'zu, ti: «E Yesu, Mwana wa Mwami Dahudi, ungejeerere, maashi!»

39 Iyo mbumi, iri ikadeta kwokwo, abandu ábâli riiri ha
mbere, banagikanukira kwo ihulike. Haliko, yanakaviiriza
ukuyamiza: «E Mwana wa Dahudi, ungejeerere, maashi!»
40 Yesu anayimanga, anadeta kwi'yo mbumi ireetwe.
Ne'ri ikamúyegeera, anagibuuza:
41 «Biki byo uloziizi ngugirire?» Nayo, ti: «E Nahano,
amasu gaani, gahumuulwe.»
42 Yesu anagibwira kwokuno: «Ushubi bona, bwo ubiisiri
Rurema kwo'bwemeere, keera wakizibwa.»
43 Lyeryo iyo mbumi, amasu gaayo, ganahumuulwa,
hwaa! Anayami bona bwija. Anagenda akulikiiri Yesu, iri
anayivuga Rurema. Balya bandu booshi, mbu babonage
kwokwo, nabo banatondeera ukuyivuga Rurema.

19

Yesu agendi yingira imwa Zakaayo

1 Yesu, anayingira mu kaaya ke'Yeriko, anagenda
agakalenga mwo.
2 Mwomwo mu kaaya, mwâli riiri mundu muguma,
iziina lyage ye Zakaayo. Âli riiri muguma wa mu bakulu
ba'babuguza, anâli riiri mugale bweneene.
3 Zakaayo, âli loziizi kwo naye abone ngiisi kwo Yesu
ali. Haliko, atanashobola ukumúbona, bwo âli riiri mwofi,
na'bandu bingi bweneene bâli kizi músiika.
4 Kyanatuma agakwabadukira imbere lyabo, anashonera
ku kiti kye'kikuyu, gira alonge ukubona Yesu ku kyanya
agalenga yaho.
5 Yesu, iri akahikaga ho, analegamira, anadeta: «E
Zakaayo, shonooka duba! Bingwiriiri tushiibanwe mu
mwawe zeene.»
6 Zakaayo, anayami shonooka, anagendi yegereza Yesu
mu mwage ku bushambaale bweneene.
7 Abandu booshi, mbu babonage kwokwo, banaton-
deera ukuyidodomba, ti: «Yohoo! Si agendi lya
imwo'munabyaha!»
8 Zakaayo anayimuka, anamúbwira: «E Nahano, lolaga!
Bwobuno, ngola ngaheereza abakeni uluhande lwe'bindu
byani. Ne'ri hangaba hali mundu ye n'gagunga ibindu
byage, ngamúgalulira byo ubugira kana!»
9 Yesu anamúbwira: «Zeene, lyo'bukize bwayingira
mwi'no nyumba! Ee! Uno mundu, naye ali wa mwi'kondo
lya Hiburahimu.
10 Na íbitumiri Umwana wo'Mundu akayija, gira ayiji
looza ábateeresiri, halinde abakize.»

Umugani gwa'bakozi ábakasikirizibwa ifwaranga
(Mataayo 25.14-30)

11 Yesu âli mali yegerera i Yerusaleemu. Ne'kyanya
abandu bâli kizi múyuvwiriza, banayikeeka kwo ngeeka
ubwami bwa Rurema bukola bugayami bayijira haaho-
haaho. Kyanatuma agabatwira yugu mugani, ti:
12 «Hâli riiri mundu muguma, úkabutwa mwi'kondo
lye'kyami. Uyo mundu, âli riiri agabalamira mu kihugo
kye'mahanga, gira agendi yimikwa yo. Na ha nyuma,
akabuli galuka.
13 «Uyo mundu, anatumira abakozi ikumi, anaheereza
ngiisi muguma ulufwaranga luguma-luguma.* Yabo bakozi,
anababwira: "Yabiiri! Musigale mugweti mugadandaza
yibi bindu, halinde ukuhisa ku kyanya ngagaluka."
14 «Uyo mundu, abandu ba mu kihugo kyage bâli
múshombiri bweneene! Kyanatuma bagamúkulikiza
kwe'ndumwa, ti: "Uyu mundu, tutaloziizi kwo abe mwami
witu!"
15 Kundu kwokwo, anagendi yimikwa abe mwami. Ne'ri
akagaluka, anatumira yabo bakozi bo akasigira ifwaranga,
gira alongage ukumenya ngiisi kwo bayunguka.
16 «Umukozi wa mbere anayija, anamúbwira: "E Na-
hamwitu, lulya lufwaranga lwawe, keera lwayunguka
ikumi."
17 Nahamwabo, ti: "Uli mukozi mwija, wanagira bwija
ngana! Bwo ukaba mwemeera ku biniini, namu kubiika
uyimangire utwaya ikumi."
18 «Umukozi wa kabiri naye anayija, anadeta: "E
Nahamwitu, lulya lufwaranga lwawe, keera lwayunguka
izitaanu."
19 Nahamwabo, anamúshuvya: "Naawe, namu kubiika
uyimangire utwaya tutaanu."
20 «Ugundi mukozi, iri akayija, anadeta: "E Nahamwitu,
ala! Ulufwaranga lwawe, lwolu. N'galufundikira ku
mulondo, nanalufundeereza ho lutangateereka.
21 Si nguyobohiri, bwo uli munakadali. Ugweti ugayabiira
byo utakabiika, unali mu yimbula byo utakabyala."
22 «Ulya nahamwabo, anamúshuvya: "Ewe, si ulyagagi
kafwa-busha ka mukozi! Buno, ngola ngakutwira ulubaaja,
ukukulikirana na'magambo go wadeta wenyene. Ka uyiji
kwo ndi munakadali, na kwo ngweti ngayabiira byo ndak-
abiika, na kwo ndi mu yimbula byo ndakabyala?

---

* **19:13 19.13** *ulufwaranga luguma-luguma* lwo'mukozi âli kizi hembwa ku myezi ishatu.

23 Aahago! Kituma kiki utakambiikira yulu lufwaranga
lwani mwi'benge,† gira mango ngaluka, ngayiji luyabiira
kuguma no'bunguke bwalwo!”
24 «Lyeryo, ulya nahamwabo anabwira ábâli yimaaziri
yaho: “Mumúnyugutule yulu lufwaranga, munaluheereze
uyu úhiiti ikumi.”
25 Na wa nabo, ti: “E nahamwitu, si uyu akoli gweti
ikumi!”
26 «Anabashuvya: “Namùbwira, kwe'ri umundu angaba
akoli hiiti ikindu, ye gayushuulirwa kwe'bindi. Ha-
liko, iri angaba ndaakyo ahiiti, kiri na hyo atákoli hiiti,
agahinyugutulwa.
27 «“Aahago! Balya bagoma baani ábakalahira kwo
ndayimikwe, mubaleetage hano! Munayami bayitira haaha
imbere lyani!”»

Abandu bashambaalira Yesu ku kisegengo
(Mataayo 21.1-11; Mariko 11.1-11; Yohana 12.12-19)

28 Iri Yesu akayusa ukudeta kwokwo, anashokola injira
yo'kuteramira i Yerusaleemu.
29 Ne'ri akayegerera akaaya ke'Betefaage, na'ke'Betaniya,
ku Mugazi gwe'Mizehituuni, anatuma babiri ba mu bigiriz-
ibwa baage, ti:
30 «Mugende mu kaliira kaaya ákali imbere liinyu.
Mugagwana mwo'mwana wa punda ashwesirwi,
ndaanaye mundu úzindi múshonera kwo. Uyo punda,
mumúshwekuule, munamúndeetere hano!
31 Ne'ri umundu angamùbuuza: “Kituma kiki mugweti
mugamúshwekuula?”, munamúshuvye, ti: “Nahamwitu
akola ni'goorwa lyage.”»
32 Yabo bigirizibwa, banagendi gwana byoshi biri nga
ngiisi kwo âli mali gwanwa ababwira.
33 Ne'ri bakaba bakola mu shwekuula uyo mwana wa
punda, beene ye banababuuza: «Kituma kiki mugweti
mugashwekuula uyo mwana wa punda?»
34 Banabashuvya: «Nahamwitu akola ni'goorwa lyage.»
35 Uyo mwana wa punda, banamúleetera Yesu, banatee
múyaja kwe'mirondo yabo. Yesu anabuli bwatala hi'gulu
lyage.
36 Ikyanya Yesu akaba akola mu genda, abandu banakizi
genda bagayaja imirondo mu njira.
37 Ne'ri akaba keera ayegeera he'njira idulumusiri ku
Mugazi gwe'Mizehituuni, yabo bigirizibwa baage booshi

† **19:23 19.23** *benge* inyumba ya'bandu bingi bali mu biikira mwe'fwaranga, gira bakalonge ubunguke.

kuguma, bâli kizi múkunga, banatondeera ukubanda ak-
abuuli, mu kuyivuga Rurema ku bushambaale. Mukuba,
keera bakabona ibisoomeza byage byoshi, banakizi deta
kwi'zu lihamu kwokuno:
38 «Awi yiyi yiyi! Mwami ayija kwi'ziina lya Nahano!‡
Kwokwo, agashaanirwe!
Mwi'gulu, mukizi ba umutuula!
Ee! Rurema akizi huuzibwa, bwo ali hi'gulu lya byoshi!»
39 Mu yabo booshi, mwâli riiri Abafarisaayo, banabwira
Yesu: «E maashi, mwigiriza, kanukiraga yaba bigirizibwa
baawe, bahulike!»
40 Yesu anabashuvya: «Namùbwira, iri bangahulika,
amabuye gagayiberekaania kwi'zu!»

Yesu alirira akaaya ke'Yerusaleemu

41 Yesu anayegerera akaaya ke'Yerusaleemu. Ne'ri akaka-
bandaga kwa'masu, anatondeera ukukalirira,
42 anadeta: «Nga wangamenyiri zeene íbyangakuletiiri
umutuula! Haliko buno, amasu gaawe gabibishirwi.
43 «Mu siku ízigayija, abagoma baawe bagakusokanania
uluzitiro lukayu, lyo hatagire umundu úgafuushuka.
44 Balya bagoma bagakuhongolera haashi. Ndaanalyo
ibuye írigasigala ku lyabo. Kiri na ábakutuuziri mwo, nabo
bagabindikwa! Mukuba, ikyanya Rurema akakuleetera
ubukize, utakakimenya!»

Yesu ayimula abadandaza mu nyumba ya Rurema
(Mataayo 21.12-17; Mariko 11.15-19; Yohana 2.13-22)

45 Yesu anayingira mu bululi bwe'nyumba ya Rurema.
Ne'ri akagwana abandu bagweti bagadandaliza mwo, ana-
tondeera ukubayimula.
46 Anababwira kwokuno: «Si biyandisirwi mu Mandiko
Meeru: “Inyumba yani, igaaba nyumba ya'mahuuno!§” Si
mwehe, keera mwagihindula ibe “kabisho ka'banyazi!*”»
47 Mu zeezo siku, Yesu âli gweti agayigiriza abandu
mu nyumba ya Rurema. Abakulu ba'bagingi, na'bigiriza
be'maaja, kiri na'batwali, banashavura bweneene! Bâli
gweti bagalooza ubulyo bwo bangamúyita mwo,
48 haliko batanabubona. Mukuba, abandu booshi bâli
teziri Yesu amatwiri bweneene!

20

Ikibuuzo hi'gulu lyo'buhanguulwe bwa Yesu
(Mataayo 21.23-27; Mariko 11.27-33)

‡ **19:38 19.38** Zaburi 118.26. § **19:46 19.46** Hisaaya 56.7. * **19:46 19.46** Yeremiya 7.11.

1 Lusiku luguma, Yesu âli riiri mu nyumba ya Rurema,
agweti agayigiriza abandu hi'gulu lye'Myazi Miija. Haaho,
anayijirwa na'bakulu ba'bagingi, na'bigiriza be'maaja,
kuguma na'bashaaja ba'Bayahudi.
2 Banamúbuuza: «Ewe! Bino ugweti ugaagira, utubwire
wabigira ku buhanguule buki? Nyandi úkakuheereza
bwo?»
3 Anabashuvya: «Naani, namu mùbuuza igambo liguma.
Mumbwirage,
4 iri kulya kubatiiza kwa Yohana kukalyoka imwa
Rurema, kandi iri mu bandu.»
5 Balya bashaaja, banahanuusania: «Iri twangashuvya
kwo bukalyoka imwa Rurema, agatubuuza: "Aahago!
Kituma kiki mutakamúyemeera?"
6 Ne'ri twangashuvya kwo bukalyoka mu bandu, iri yaba
bandu bagatulasha amabuye. Mukuba, bali na'kasiisa kwo
Yohana âli riiri muleevi.»
7 Kyanatuma bagashuvya, ti: «Tutayiji.»
8 Yesu naye, ti: «Naani, ubuhanguule bwo ngweti ngaa-
gira mwo yibi, ndagamùmenyeesa bwo.»

Umugani gwa'bahiizi babi
(Mataayo 21.33-46; Mariko 12.1-12)

9 Yesu anatwira abandu umugani kwokuno: «Hâli riiri
mundu muguma, úkabyala indalo yage mwe'mizabibu.
Uyo mundu anagitiiza abahiizi, anabalamira i mahanga,
anamala ye'siku nyingi.
10 «Isiku zo'kuyimbula, iri zikahika, anatuma umukozi
imunda abahiizi, gira bamúheereze ugwage mutuli. Haliko
uyo mukozi, banamúlimbagula, banamúgalula maboko
mamaata.
11 «Uyo mwene indalo, anashubi tuma ugundi mukozi.
Naye, banamúlimbagula, banamúgira buligo bweneene,
banamúgalula maboko mamaata.
12 Ha nyuma, anabatumira umukozi wa kashatu. Yehe,
banamúkomeeresa, banamúkabula inyuma lye'ndalo.
13 «Iri hakatama, ulya mwene indalo anayidesa: "Kutagi
namu gira? Leero, namu tuma mugala wani ye nguuziri!
Ngeeka yeki, bangamúsimbaha."
14 «Haliko balya bahiizi, mbu balangiize ulya mwana, ba-
nahwehwetezania: "Si uliira, ye gahyana ibindu bya yishe.
Aahago! Mugire tumúyite, gira tukabe twe tugabisigala
mwo!"
15 Ulya mwana, banamútwala inyuma lye'ndalo, ba-
namúyita.
«Aaho! Balya bahiizi, kuti kwo'yo mwene indalo agaba-
gira?

16 Si agayami bayita! Ne'yo ndalo, anagiheereze abandi.»
Ikyanya bakayuvwa kwokwo, banashubi deta: «Yibyo, bitakolwe mbu byaba!»
17 Yesu anabalola kwo, anababuuza kwokuno: «Yaga Mandiko Meeru, galoziizi ukudeta kuti?
“Ibuye lya'buubasi bakalahira,
lyeryo lyo ligweti ligakania akagongo ko'lutaliro.*”
18 Iri umundu angaligwa kwo, agavunika buhoojo-hoojo! Ne'ri lyangamútibukira kwo, ligamúhotamya.»
19 Yugwo mugani, ikyanya Yesu akagutwa, abigiriza be'maaja, na'bakulu ba'bagingi, banayami menya kwo bo bagutwibwa. Kyanatuma bagalooza ubulyo bwo'kuyami múgwata. Haliko, bâli yobohiri, bwo yabo bandu bâli bingi.

Ikibuuzo hi'gulu lyo'kurambulira imwa Kahisaari
(Mataayo 22.15-22; Mariko 12.13-17)

20 Yabo bakulu ba'Bayahudi, banakizi gandiiza Yesu, banamúbiika na kwe'naazi ízâli gweti zigayihumeeera kwo bali bandu bo'kuli. Zâli kizi looza ukugwakiza Yesu ku magambo go agaadeta, gira lyo balonga ukumútanga imwa guvuruneeri.
21 Yizo naazi, zanayiji múbuuza: «E Mwigiriza, ngiisi byo ugweti ugaadeta, na ngiisi byo uli mu yigiriza, tuyiji kwo bikwaniini. Ee! Uli mu yigiriza ibya Rurema mu kati ko'kuli, buzira kuyoboha umundu yeshi.
22 Aahago! Ka tukwiriiri tukizi rambulira imwa Kahisaari, kandi iri nanga?»
23 Balya Bayahudi, Yesu anayami menyaga ubulyalya bwabo. Kyanatuma agabashuvya:
24 «Nyereki ulufwaranga lwe'dinaari. Aaho! Iyi njusho íri kwo, na yiri iziina, biri bye'mwa nyandi?» Nabo, ti: «Biri bye'mwa Kahisaari.»
25 Yesu naye, ti: «Aahago! Mukizi heereza Kahisaari ibye'mwage! Na Rurema naye, mukizi múheereza ibye'mwage.»
26 Yabo bandu, ikyanya Yesu akabashuvya kwokwo, banasoomerwa ngana! Banaba shee! Batanahasha ukumúgwakiza ku byo adeta imbere lya'bandu.

Ikibuuzo hi'gulu lyo'buzuule
(Mataayo 22.23-33; Mariko 12.18-27)

27 Abasadukaayo baguma, nabo banayijira Yesu. (Bo bâli kizi lahira kwo abafwiri batagazuuka.) Banabuuza Yesu:
28 «E Mwigiriza, Musa akasiga atuyandikira ulubaaja, kwe'ri umundu angafwa, anasige mukaage átamúbuta

* **20:17 20.17** Zaburi 118.22.

kwo, bikwiriiri mulumuna wage amúhyane, gira abutire
mukulu wage abaana.
29 «Aahago! Hâli riiri abatabana balinda ábabutanwa.
Ifula yanayanga umukazi, yanafwa ítamúbuta kwo.
30 Mulumuna wage úgamúlonda, anamúhyana. Naye
anafwa, buzira kumúbuta kwo.
31 Ha nyuma, uwa kashatu naye anamúhyana.
Byanashubi ba kwokwo-kwokwo, halinde ukuhisa ku
wa kalinda. Yabo batabana kwo bâli riiri balinda, booshi
bakamúhyana, haliko ndaaye úkamúbuta kwo.
32 Ne'ri hakazinda, uyo mukazi naye anafwa.
33 Aahago! Ku lusiku lwa'bandu bâye zuuke kwo, ulya
mukazi agaaba muka nyandi? Si balya bashosi kwo bâli
riiri balinda, booshi bakamúyanga!»
34 Yesu anashuvya: «Abashosi ba kino kihe, bagweti
bagayanga. Na'bakazi, bali mu yangwa.
35 Halikago, ngiisi ábali mu haruurwa kwo bakwaniini
ukuzuulwa mu bafwiri, banalame ho, yabo batagaki yanga,
kandi iri kuyangwa.
36 Bitanazige kwo bashubi fwa. Si bagaaba bakola nga
baganda, banabe baana ba Rurema. Ee! Bagaaba keera
bazuulwa.
37 «Kiri na Musa akamenyeesa kwa'bafwiri bagazuuka.
Mukuba, ikyanya akayandika hi'gulu lya kirya kishungu-
shungu, Hiburahimu, na Hisake, na Yakobo bâli mali fwa.
Kundu kwokwo, akadeta kwo Nahano ye Rurema wabo.†
38 Kwokwo, Rurema atalyagagi Rurema wa'bafwiri. Si ali
Rurema wa'bagumaana! Imwage, booshi bakiri ho!»
39 Mu yabo bigiriza be'maaja, baguma banateteerwa,
banadeta: «E Mwigiriza, washuvya bwija!»
40 Ndaanaye úkagira mbu ashubi múbuuza irindi
igambo.

Yesu afindikira Abayahudi ifindo
(Mataayo 22.41-46; Mariko 12.35-37)

41 Yabo Bayahudi, Yesu anababuuza, ti: «Kutagi kwo'lya
Masiya ali mu detwa kwo ali Mwana wa mwami Dahudi?
42 Si Dahudi yenyene, mu kitaabo kye'Zaburi, akadeta
kwokuno:
“Nahano akabwira Nahamwitu:
Ubwatalage uluhande lwani lwe'lulyo,
43 halinde mbiike abagoma baawe mwi'dako
lya'magulu gaawe, unakizi balaaviza kwo.‡”

† **20:37 20.37** Kulyoka 3.6. ‡ **20:43 20.43** Zaburi 110.1.

44 Kwoku, Dahudi akadeta kwo'lya Masiya ye Nahamwabo.
Aaho! Kutagi kwo'yo Masiya angaki lyoka mwi'kondo
lyage?»

Yesu ayoboola abigiriza be'maaja
(Mataayo 23.1-36; Mariko 12.38-40)

45 Ku kyanya abandu bâli gweti bagayuvwiriza Yesu,
anabwira abigirizibwa baage kwokuno:
46 «Mukizi yilangaga na'bigiriza be'maaja! Si
basiimiri bweneene ukukizi genda bayambiiti amakanju
go'kuyoleka-yoleka, banasiimiri ukukizi lamusibwa
no'lushaagwa mu tuguliro. Banagweti bagakizi yigangaaza
ku bitumbi bye'mbere mu nyumba ze'mihumaanano, na
ku siku ngulu.
47 «Kundu kwokwo, baabalya bigiriza be'maaja bo bag-
weti baganyaga inyumba za banamufwiri! Na ha nyuma,
banagendi huuna Rurema ulundatwika mu kuyiyeneneka
imbere lya'bandu. Abandu mwene yabo, bo Rurema
agahaniiriza ingingwe!»

21

Ituulo lya namufwiri
(Mariko 12.41-44)

1 Yesu anayinamula amasu, anabona abagale bagweti
bagalokeza amatuulo gaabo mu mbiikiro ya mu nyumba
ya Rurema.
2 Anabona na namufwiri muguma úkekeriiri, alokeza
mwo'tungoro-ngoro tubiri twe'miringa.*
3 Iri Yesu akabona kwokwo, anadeta: «Namùbwira ukuli,
kwo'yu namufwiri, kundu akekeriiri, haliko ye watanga
ibindu bingi ukuhima yaba booshi!
4 Mukuba, boohe, amatuulo go batanga, gasaaguka ku
kanyamwala ke'bindu byabo. Haliko uyu namufwiri
yehe, ayami kunangulira mwo byoshi íbyangamútabiiri mu
bukeni bwage.»

Yesu amenyeesa kwe'nyumba ya Rurema igahongolwa
(Mataayo 24.1-2; Mariko 13.1-2)

5 Abandu baguma, bâli gweti bagaadeta ngiisi
kwa'mabuye miija gâli limbisiizi inyumba ya Rurema.
Ee! Hâli bindu bingi bweneene íbikatangwa, gira inyumba
yage ibuyahe. Haliko, Yesu anadeta, ti:
6 «Yibi byo mubwini, mu siku ízigayija, byoshi bigahon-
golerwa haashi. Ndaalyo ibuye írigasigala ku lyabo.»

---

* **21:2 21.2** *tungoro-ngoro tubiri twe'miringa* two twâli riiri ne'kishingo kiniini ku fwaranga zooshi ze'yo munda.

Ibyereso bye'siku ze'mberuuka
(Mataayo 24.3-14; Mariko 13.1-13)

7 Abandu, banabuuza Yesu: «E mwigiriza, yibyo, bi-
gakoleka mangoki? Ne'kyereso kiki, íkigayerekana kwo
bikola bu koleka?»
8 Anabashuvya: «Mukizi ba masu! Hatagire mundu
yeshi úgatebwa! Si hagayija abandu bingi kwi'ziina lyani,
banakizi deta: “Nie yolya Masiya!” Banashubi deta: “Yoho
wee! Kirya kihe, keera kyayegerera!” Balya bandu,
mutakizi genda mugabakulikira!
9 «Ku yikyo kyanya, mugakizi yuvwa imyazi ya'mazibo,
na ye'biteero bya'bahuni. Kundu kwokwo, mutakizi
hemuka! Yibyo byoshi, bikwiriiri bitee ba. Haliko,
itagayami ba yo mberuuka.
10 «Ikihugo kiguma kigagendi teera ikindi. No'bwami
buguma, bugagendi teera ubundi.
11 Hagakizi lenga ne'misisi mihamu bweneene. Ibihugo
biguma, bigateerwa no'mwena, kiri ne'kiija. Na kwi'gulu,
kugakoleka ibyereso bye'kitangaaza. Yibyo byoshi, bigakizi
huumira abandu bweneene.
12 «Yago malibu gooshi, ikyanya gatazi koleka, mugag-
watwa, munakizi libuzibwa. Bagakizi mùtwala mu nyumba
ze'mihumaanano, na mu nyumba ze'mbohe. Munatwalwe
ne'mbere lya'baami, ne'mbere lya baguvuruneeri hi'gulu
li'ziina lyani.
13 Na mu yukwo kutwalwa kwinyu, lyo mugalonga
ukundangira ubumasi.
14 «Mugwanwe mwahiga kwe'kyanya mugaalegwa, mu-
tagagerania hi'gulu lya'magambo go mugayibulanira mwo!
15 Nienyene, ngamùheereza ubwitegeereze, kiri
na'magambo go mugaadeta. Kwokwo, lya'bagoma biinyu
batalonge ukumùyagiisa, kandi iri ukumùshona kwo.
16 «Ku yikyo kyanya, mugasongerwa na'babusi biinyu,
kiri na beene winyu, na'bandu be'mbaga ziinyu, na'biira
biinyu. Baguma biinyu, bagayitwa!
17 Na ábagasigala, abandu booshi bagakizi bashomba
hi'gulu lyani.
18 Kundu kwokwo, ndaahyo kiri ne'hidende higuma
hyo'mushaku gwinyu, íhigateereka.
19 Na ku njira yo'kuhebera kwinyu, kwo mugakizibwa.

Yesu amenyeesa kwe'Yerusaleemu igashereezibwa
(Mataayo 24.15-21; Mariko 13.14-19)

20 «Mango mwabona kwa'kaaya ke'Yerusaleemu kakoli
sokaniinwi na'basirikaani, lyo mugaamenya kwo kakola
kagashereezibwa.

21 Ku yikyo kyanya, abandu ábali i Buyahudi, bakatibitire
mu migazi! Na ábali mu kaaya ke'Yerusaleemu, bakayami
kapuumuka mwo. Na ábagaaba bakola mu mbingiro,
batakolwe mbu bashubi galukira i kaaya.
22 «Mukuba, mu yizo siku, abandu bagahanirizibwa,
ukukulikirana na'magambo gooshi ágakagwanwa
gayandikwa mu Mandiko Meeru.
23 Mu yizo siku, agaaba yayewe imwa'bakazi ábagaaba
bali ne'nda, ne'mwa'baviire ábagaaba bakiri mu yoza!
Haganaba akahenabwera, bwo Rurema agaaba akola mu
haniiriza abandu ku buraakari bwage.
24 «Abandu baguma, bagayomekwa ingooti. Na'bandi,
bagagwatwa imbira, banatwalwe mu mahanga gooshi. Kiri
ne'Yerusaleemu yonyene, ibinyamahanga bigayiji gikanda-
gira, halinde isiku zaabo zimale.

Íbigaaba mu kuyija kwo'Mwana wo'Mundu
(Mataayo 24.29-31; Mariko 13.24-27)

25 «Hagaaba ibyereso bya kundi-kundi kwi'zuuba, na
ku mwezi, kiri na ku ndonde. Hano mu kihugo, inyaaja
zigakundula bweneene, iri zinakungula. Kinatume abandu
bagakizi gangaanwa, banaluluukire.
26 Yago malibu gooshi, ikyanya abandu bagaaba bakoli
toniri hi'gulu lyago, bagaahola hi'gulu lye'kihuumula. Íbiri
kwi'gulu byoshi bigajugumbana.
27 «Haaho, lya'bandu bagaabona Umwana wo'Mundu,
agweti agayija mu bibungu, mu kati ko'bukalage, na mu
bulangashane bwingi.
28 Yibyo byoshi, mango bikoleka, munayimuke, mu-
nalegamire hi'gulu! Ku kyekyo kyanya, lyo mugaguluulwa.»

Umugani gwe'kiti kyo'mutiini
(Mataayo 24.32-35; Mariko 13.28-31)

29 Yesu anatwira abandu umugani kwokuno: «Muyigire
ku kiti kyo'mutiini, na ku bindi biti byoshi.
30 Ikyanya mubwini kwo bikola mu shoga, lyo muli mu
menya kwa'mahona-nvula keera gayegerera.
31 «Kwo na kwokwo, yibyo byoshi, mango mwabi-
bona, lyo mugaamenya kwo'bwami bwa Rurema keera
bwayegerera.
32 «Namùbwira ukuli, kwo yiki kibusi kitagaahera, yibyo
byoshi bítazi koleka.
33 Igulu ne'kihugo, bigaahera. Haliko amagambo gaani,
goohe gatâye here!

Mukizi ba masu

34 «Mukizi ba masu! Mutazidoherwe no'bushule, kandi
iri indalwe, kandi iri ingerania. Buzira kwokwo, hali
ikyanya ibya yulwo lusiku byangayiji mùkanga, nga
íbyabashwa no'mubashu.
35 Yulwo lusiku, lugahikira abandu ba'mahanga gooshi.
36 «Ku yukwo, mukizi yama muli masu! Yaga malibu
gooshi ágagayija, mukizi huuna Rurema kwo mulonge
ukugafuuka mwo. Kwokwo, lyo mukalonga ukuyimanga
imbere lyo'Mwana wo'Mundu.»
37 Mu yizo siku, Yesu anakizi shiiba mu nyumba
ya Rurema, agweti agayigiriza mwa'bandu. Na ku
kyanya kya'kabigingwe, anakizi gendi laala ku Mugazi
gwe'Mizehituuni.
38 Abandu booshi, banakizi zinduka yaho mu nyumba ya
Rurema, gira lyo balonga ukumúyuvwiriza.

22

Yuda ayihindulira Yesu
(Mataayo 26.1-5, 14-16; Mariko 14.1-2, 10-11; Yohana 11.45-53)

1 Ulusiku lukulu lwe'mikate mizira saama,
lwanayegerera. (Lwo lunali mu buuzibwa Pasaka.)
2 Abakulu ba'bagingi, kuguma na'bigiriza be'maaja, bâli
gweti bagalooza ubulyo bwo bangayita mwo Yesu. Haliko,
bâli yobohiri kwa'bandu bangagira akamburugu.
3 Haaho, Shetaani anayingiraga mu Yuda, ulya úwâli kizi
buuzibwa Hisikaryote. Na kundu âli riiri muguma wa mu
bigirizibwa ba Yesu ikumi na babiri,
4 haliko, anagenda imwa'bakulu ba'bagingi, na'bakulu
ba'balaazi be'nyumba ya Rurema, anabamenyeesa ngiisi
kwo agatanga Yesu imwabo.
5 Yiryo igambo, lyanabasimiisa bweneene,
banamúlagaania kwo bagamúbulika ifwaranga.
6 Yuda anayemeera, anatondeera ukulooza ubulyo bwo
angabayongololera mwo Yesu.

Akashasha ka Nahano
(Mataayo 26.17-30; Mariko 14.12-26; Yohana 13.21-30; 1 Bakorindo 11.23-25)

7 Ulusiku lukulu lwe'mikate mizira saama, lwanahika.
(Lwo lusiku lwe'byanabuzi bye'Pasaka byâli kwiriiri
bibaagwe.)
8 Kwokwo, Yesu anatuma Peturu na Yohana, anababwira:
«Mugendi tukolera ibyokulya bye'Pasaka, gira tukayiji
birya.»
9 Banamúbuuza: «Hayi ho uloziizi tubikolere?»

10 Naye, ti: «Ikyanya mugayingira i Yerusaleemu, mu-
gahumaanana no'mushosi úbetwiri akabindi ka'miiji. Mu-
namúkulikire, halinde mu nyumba yo agayingira mwo.
11 Munabwire mwene iyo nyumba, ti: “Umwigiriza
abuuza, mbu hayi ulululi buli, bwo ngaliira mwe'byokulya
bye'Pasaka kuguma na'bigirizibwa baani.”
12 «Uyo mushosi agamùtwala mu nyumba íri hi'gulu
lye'yabo, anamùyereke mwo'bululi buhamu. Muganag-
wana ibirugu byoshi bikola mwo. Mwomwo, mwo mu-
gatukolera ibyokulya bye'Pasaka.»
13 Yabo bigirizibwa bombi, banalyoka yaho, banagwana
byoshi biri nga kwo Yesu ababwira, banatondeera ukulin-
gaania ibyokulya bye'Pasaka.
14 Ikihe kyo'kulya, iri kikahika, Yesu anabwatala ha
byokulya kuguma ne'ndumwa zaage.
15 Anazibwira: «Yibi byokulya bye'Pasaka, ndákola mu
biyidula bweneene kwo tubishangiire, índazi libuuka!
16 Namùbwiraga, kwo ndagaki shubi lya ibyokulya
bye'Pasaka, byoshi íbikashungikwa mu bwami bwa
Rurema, bítazi koleka!»
17 Lyeryo, Yesu anayabiira urusoozo. Ne'ri akatanga
kongwa imwa Rurema, anadeta kwokuno: «Iyi divaayi,
mugiyabiirage, muginywe!
18 Namùbwira, kwo ndagaki shubi nywa idivaayi, halinde
ukuhisa ku kyanya ubwami bwa Rurema bugayija.»
19 Yesu anayabiira no'mukate. Ne'ri akashubi tanga
kongwa imwa Rurema, anagugabaanula, anaguheereza
indumwa zaage, anazibwira: «Yugu mukate, muguyabiire!
Galyagagi magala gaani, ágagatangwa hi'gulu liinyu. Muk-
izi gira kwoku, hi'gulu lyo'kungengeera!»
20 Iri bakayusa ukusheega, Yesu anashubi yabiira uru-
soozo, anadeta kwokuno: «Luno rusoozo, lulyagagi
lwe'kihango kihyahya. Rurema agakikwiza mu kuyona
umuko gwani hi'gulu liinyu.
21 «Haliko lolagi! Umundu wo'kundanga mu bagoma,
tuliriinwi hano ku kashasha!
22 Umwana wo'Mundu, agagendi yitwa, nga kwo âli
mali gwanwa ashungikirwa. Kundu kwokwo, ulya
úgamútangaga mu bagoma, ali yayewe imwage!»
23 Haaho, zirya ndumwa za Yesu, zanatondeera ukubu-
uzania, mbu nyandagi mu kati kaabo úwangagira ibala
mwene yiryo.

Amigirizo hi'gulu lyo'bukulu

24 Hanayimuka imbamba mu bigirizibwa ba Yesu, mbu
nyandi mu kati kaabo úkuliiri abaabo.

25 Kyanatuma Yesu agababwira kwokuno: «Mu bapa-
gaani, abaami bagweti bagakambaalira abandu. Na'bakulu
baabo, bagweti bagahuuzibwa kwo bo balyagagi bahaanyi.
26 «Haliko mwehe, kutabe kwo bigaaba imwinyu! Si mu
kati kiinyu, iri umundu angaba akuliiri abaabo, akizi ba nga
ye toohiri. Ne'ri umundu angaba atwaziri, akizi ba nga ye
mukozi.
27 «Aaho! Nyandi úkuliiri uwabo, ka ubwatiiri ha
byokulya, kandi iri úgweti úgamúleetera byo? Si umukulu,
ye gweti úgabwatala ha byokulya. Kundu kwokwo, niehe
mu kati kiinyu, ndi mu ba nga mukozi.
28 «Mwehe, ikyanya nâli kizi libuuka, mwâli kizi ngunga.
29 Ku yukwo, ngamùyimika mu bwami, nga kwo naani,
Daata keera akanyimika.
30 Mu yubwo bwami bwani, tugakizi shangiira ibyokulya,
iri tunanywera kuguma. Mugabwatala ku bitumbi
byo'bwami, iri munatwa imaaja za'Bahisiraheeri, kwo iri
milala ikumi ni'biri.»

Yesu amenyeesa kwo Peturu agamúyiyogookola
(Mataayo 26.31-35; Mariko 14.27-31; Yohana 13.36-38)

31 Yesu anadeta, ti: «E Simooni, e Simooni, umenyage
bwija kwo Shetaani akoli hangwirwi kwo amùgeze, nga
kwa'bandu bali mu yeluula ingano.
32 Kundu kwokwo, keera n'gagwanwa nakuhuunira imwa
Rurema, gira utayabirwe mu kumúbiika kwo'bwemeere.
Ne'kyanya ugaaba keera wangalukira, ukakanie abiinyu
imitima.»
33 Simooni, ti: «E Nahamwitu, ndi ibiringiini ukugendi
shwekwa kuguma na naawe mu nyumba ye'mbohe. Kiri
no'kuyitwa, twangayitirwa kuguma!»
34 Yesu anamúshuvya: «E Peturu, nakubwira kwo'luhazi
lútazi bika zeene, ugaaba keera wanyiyogookola ubugira
kashatu.»

Tukizi yibiika ibiringiini

35 Ha nyuma, Yesu anabuuza abigirizibwa baage, ti:
«Ikyanya nâli kizi mùtuma buzira ludaha lwe'fwaranga, na
buzira ifumba, na buzira biraato, ka hali íbikamùgoora?»
Banamúshuvya: «Ndaabyo!»
36 Yesu, anashubi babwira: «Leero buno, iri umundu
angaba ahiiti uludaha lwe'fwaranga, kandi iri ifumba,
abiyabiire! Ne'ri angaba abuziri ingooti, aguliise ikooti
lyage, gira agigule.
37 Mukuba, biyandisirwi, ti: “Akaharuurirwa kuguma na
banangora-mabi.*” Yago magambo, gakayandikwa hi'gulu

* **22:37 22.37** Hisaaya 53.12.

lyani. Ee! Gakwiriiri gangoleke kwo, ganakolaga bu koleka.»
38 Abigirizibwa ba Yesu, banamúbwira: «E Nahamwitu, lolaga! Hano hali ingooti zibiri.» Naye, ti: «Yizo zishobwiri!»

Yesu ahuuna Rurema i Getesemaane
(Mataayo 26.36-46; Mariko 14.32-42)

39 Yesu analyoka yaho, anagenda ku Mugazi gwe'Mizehituuni, nga kwo âli komiiri, anâli kulikiirwi na'bigirizibwa baage.
40 Ne'ri akahika ho, anababwira: «Muhuune Rurema, gira mutayiji yingira mu magezo!»
41 Yesu, anabasiga yaho, anashegera ha mbere hiniini, ho'mundu angalasha ibuye, anafukama, anahuuna Rurema kwokuno:
42 «E Daata, luno rusoozo lwa'malibu, iri wangalooza, ulunjaagize! Kundu kwokwo, ngiisi byo uloziizi, bibe byo bigakoleka. Si bitabe byo ndoziizi!» [
43 Haaho, umuganda ukulyoka mwi'gulu, anamúhulukira kwo, anamúkania indege.
44 Yesu, âli koli shengusiri bweneene! Kyanatuma agakaviiriza ukuhuuna Rurema. Ingeeshe yage, yanashusha nga muko, yanakizi toonyera haashi.]
45 Ne'ri akaheza ukuhuuna Rurema, anayimuka, anagalukira ho akasiga abigirizibwa baage, anagwana keera bahunira. Mukuba, bâli kola no'mwizingeerwe.
46 Anababuuza: «Kituma kiki mwahunira? Vyuki, muhuune Rurema, gira mutayiji yingira mu magezo.»

Yesu agwatwa
(Mataayo 26.47-56; Mariko 14.43-50; Yohana 18.3-11)

47 Iri Yesu akaba akiri mu deta kwokwo, anayijirwa na'bandu bingi. Bâli rongwirwi na Yuda, kundu âli riiri muguma wa mu bigirizibwa baage ikumi na babiri. Yuda anayegeera Yesu, gira amúnyunyugute.
48 Yesu anamúbuuza: «E Yuda, ka ugweti ugatanga Umwana wo'Mundu mu bagoma ku njira yo'kumúnyunyuguta?»
49 Yabo bigirizibwa ba Yesu, mbu babonage íbikola bigakoleka, banamúbuuza: «E Nahamwitu, ka tubashooshe-shooshe ne'ngooti?»
50 Lyeryo, muguma wabo anayami gibaajika umukozi wo'mukulu wa'bagingi, yanamútola ukutwiri kwe'lulyo.
51 Yesu anadeta: «Lekagi kwokwo!» Uyo mukozi, Yesu anahuma ku kutwiri kwage, anamúkiza.

52 Ikyanya abandu bakayiji gwata Yesu, banamútwala
imwa'bakulu ba'bagingi, na'bakulu ba'balaazi be'nyumba
ya Rurema, kuguma na'bashaaja ba'Bayahudi.
Yesu anababuuza, ti: «Kituma kiki mwanyijira ne'ngooti
na'mahiri nga kwo muli mu gendi birigisha umunyazi!
53 Ngiisi lusiku tushuba mu shiibanwa mu nyumba ya
Rurema, mutanangwata! Halikago buno, kikola kihe kiinyu.
Ne'mikolezi ye'kihulu, yo ikoli twaziri.»
54 Yabo bandu, banayami gugumira Yesu, banamútwala
halinde mu nyumba yo'mukulu wa'bagingi. Peturu an-
abakulikira luto-luto.

Peturu ayiyogookola Yesu
(Mataayo 26.57-58; Mariko 14.53-54, 66-72; Yohana 18.12-18, 25-27)

55 Abandu banatwana umuliro mu lubuga lwe'nyumba,
banabwatala. Peturu naye, anayiji bwatala ha butambi
lyabo.
56 Na hi'gulu lyo'lukeera lwo'muliro, kyanatuma umukozi
muguma munyere agamúbona, anamúyitegeereza,
anadeta: «Uyu mundu, naye ashuba kuguma na Yesu!»
57 Haliko, Peturu analahira: «E mukazi, ndamúyiji!»
58 Ha nyuma hiniini, ugundi mundu anabona Peturu,
anamúbwira: «Na naawe, si ulyagagi muguma wabo!»
Haliko, anamúshuvya: «E mushosi, twira haashi, ndali
niehe!»
59 Iri hakalenga nga kihe kiguma, ugundi mundu
anamúkekereza, ti: «Ku kasiisa uyu mundu, bashubanwa.
Si ali Mugalilaaya!»
60 Haliko, Peturu anashuvya: «E mushosi, yibyo byo
ugweti ugaadeta, ndabiyiji.» Iri akaba akiri mu deta
kwokwo, lyeryo ngana uluhazi lwanabika.
61 Nahano anakebaanuka, anatungira Peturu. Peturu
anayami kengeera galya magambo go Nahano âli mali
gwanwa amúbwira: «Zeene, uluhazi lútazi bika, ugaaba
keera wanyiyogookola ubugira kashatu.»
62 Haaho, Peturu anayami hulukira imbuga, anatondeera
ukubululuka.

Yesu ashekerezibwa
(Mataayo 26.67-68; Mariko 14.65)

63 Abashosi ábâli kizi langa Yesu, banakizi
múshekeereza, iri banamúhimbula.
64 Banamúbwikira amasu, iri banamúbwira: «Utangage
ubuleevi! Aaho! Nyandi, úwakushulika?»
65 Banayushuula na'gandi magambo mingi
go'kumútukiiriza.

Yesu alegwa imbere lya'bakulu
(Mataayo 26.59-66; Mariko 14.55-64; Yohana 18.19-24)

66 Iri bukatejuukana, abashaaja ba'Bayahudi banagira
inaama, bali kuguma na'bakulu ba'bagingi, na'bigiriza
be'maaja. Ne'ri bakaba keera balegeereza Yesu,
67 banamúbuuza: «Iri wangaba we yolya Masiya, utub-
wirage!»
Yesu anashuvya: «Kundu nangamùbwira, mutan-
gayemeera.
68 Na kundu nangamùbuuza igambo, mutanganjuvya.
69 Haliko, ukulyokera buno, Umwana wo'Mundu, agaaba
abwatiiri uluhande lwe'lulyo† lwa Rurema wo'bushobozi
bwoshi!»
70 Yabo booshi, banashubi múbuuza: «Ka kwokwo, ulya-
gagi Mwana wa Rurema?» Anabashuvya: «Si mwenyene
keera mwadeta kwo ndi ye!»
71 Balya bakulu banayami yamuluka, ti: «Tundi tumasi
tuki two twangaki looza? Si yiri igambo, keera twaliyiyu-
vwirwa ku kanwa kaage yenyene!»

23

Yesu alegwa imbere lya Pilaato
(Mataayo 27.1-2, 11-14; Mariko 15.1-5; Yohana 18.28-38)

1 Ha nyuma, abakulu booshi ba'Bayahudi banayimuka,
banatwala Yesu imunda Pilaato.
2 Banatondeera ukumúlegeereza, ti: «Uyu mushosi,
twamúgwana agweti agasherebeza umulala gwitu. Si
agweti agalahiza abandu kwo batakizi ki rambulira imwa
Kahisaari, anagweti agayideta kwo ye Masiya, kwo kudeta
kwo ali mwami.»
3 Pilaato anabuuza Yesu: «Ka we mwami wa'Bayahudi?»
Anamúshuvya: «Si wenyene keera wadeta!»
4 Balya bakulu ba'bagingi, kuguma na ábâli yiguziri yaho,
Pilaato anababwira kwokuno: «Uyu mundu, ndaabwo
buhube bwoshi bwo namúbona kwo!»
5 Yabo bandu, banakaviiriza ukudeta: «Si ku migirizo
gaage, agweti agalugiza abandu! Akatondeerera iyo munda
i Galilaaya. Na buno, keera agakwiza kiri na mu kihugo
kyoshi kye'Buyahudi.»
6 Iri Pilaato akayuvwa kwokwo, anabuuza iri Yesu ali
Mugalilaaya.
7 Ne'ri akamenya kwo ali Mugalilaaya wa mu butwali
bwa Heroode, anamútuma imwage. Mukuba, mu yizo siku,
Heroode naye âli kola i Yerusaleemu.

---

† **22:69 22.69** Ukubiikwa uluhande lwe'lulyo, kuli kuhaabwa ubushobozi no'lushaagwa.

Heroode abuliriza Yesu

8 Heroode, mbu abonage Yesu, anasiima bweneene.
Mukuba, âli mali yuvwa imyazi hi'gulu lyage. Anâli kola
siku nyingi agweti agalooza ukumúbona, bwo âli loziizi
ukuyibonera yenyene ikitangaaza kyo Yesu agaagira.
9 Uyo Heroode, anabuliriza Yesu ku magambo mingi-
mingi. Haliko, Yesu atanamúyakula.
10 Abakulu ba'bagingi, na'bigiriza be'maaja, nabo ba-
nakaviiriza ukulegeereza Yesu.
11 Heroode, na'basirikaani baage, banatondeera ukutyoza
Yesu, no'kumúshekeereza, shoshoo! Banamúyambika
imirondo yo'mulimbo, babuli múgalulira imunda Pilaato.
12 No'kulyokera ku yulwo lusiku, Heroode anayijibana na
Pilaato, kundu ubwa mbere bâli shombiini.

Pilaato ahanguula kwo Yesu ayitwe
(Mataayo 27.15-26; Mariko 15.6-15; Yohana 18.38–19.16)

13 Ha nyuma, Pilaato anakuumania abakulu ba'bagingi,
na'batwali ba'Bayahudi, kuguma na'bandu ba mu kaaya.
14 Anababwira: «Mwandeetera uyu mundu, mbu bwo
agweti agahuniisa abandu. Aaho! Mumenyage bwija
kwo keera namúbuliriza imbere liinyu. Na ku byoshi
byo mwamúlega kwo, ndaabwo buhube bwoshi bwo
namúbona kwo!
15 Kiri na Heroode naye, ndaabwo buhube bwa'múbona
kwo. Kyo kyatuma atugalulira ye. Mumenye bwija
kwo ndaalyo igambo lyo'yu mundu agiziri, íryangatuma
agayitwa.
16 Ku yukwo, namu múhimbuliisa, mbulagi
múshwekuula.»
[
17 Pilaato, ku ngiisi lusiku lukulu lwe'Pasaka, âli kwiriiri
ashwekuulire abandu umushweke muguma.]
18 Yabo bandu booshi, banayamiza kiranga, ti: «Uyu
mundu, umúzimiize! Baraba, abe ye ugatushwekuulira!»
19 No'yo Baraba, âli shwesirwi mu nyumba ye'mbohe
hi'gulu lyo'kuleeta akamburugu mu yako kaaya, na hi'gulu
lyo'kuyitana.
20 Pilaato âli loziizi ukushwekuula Yesu, kyanatuma
bagashubi hambanwa.
21 Halikago, banakaviiriza ukuyamiza: «Nanga!
Umúyitire ku kibambo! Umúyitire ku kibambo!»
22 Anashubi babwira ubwa kashatu: «E maashi, mabi
makagi go akagira? Si ndaabyo namúbona kwo,
íbyangatuma agayitwa! Ku yukwo, namu múhimbuliisa,
mbuli múshwekuula.»

23 Haliko, balya bandu banakaviiriza ukuyamiza kwo
Yesu ayitirwe ku kibambo. Ne'ri hakatama, yukwo
kuyamiza kwabo kwanamúyagiisa!
24 Kyanatuma Pilaato agahanguula Abayahudi kwo bagi-
rage ngiisi kwo bamúhuuna.
25 Anabashwekuulira ulya Baraba, nga kwo
bakamúhuuna, kundu âli shwesirwi hi'gulu lyo'kuleeta
akamburugu mu kaaya, na hi'gulu lyo'kuyitana.
Anabaheereza Yesu, kwo bamúgirire ngiisi kwo baloziizi.

Yesu abambwa
(Mataayo 27.32-44; Mariko 15.21-32; Yohana 19.17-27)

26 Iri bakaba bakola mu twala Yesu ho bagagendi
múyitira, banagwanana no'mundu muguma ashaaziri mu
mbingiro, iziina lyage ye Simooni we'Kureene. Uyo
Simooni, banamúgwata, banamúbetuza ikibambo kya
Yesu, anagenda amúkulikiiri, akibetwiri.
27 Abandu bingi bâli kulikiiri Yesu. Mu kati kaabo, mwâli
riiri abakazi, bagweti bagamúlirira ku kimombo.
28 Yesu, anakebaanuka, anababwira kwokuno: «E
banyere be'Yerusaleemu, mutandirire. Haliko, muyilirire
mwenyene, mulirire na'baana biinyu!
29 Mumenyage bwija, kwo mu siku ízigayija, abandu
bagatulagula, ti: “Bahiriirwi, abakazi ábakagumba,
batanayoza!”
30 Ku yikyo kyanya:
“Bagabwira imigazi: Mutuhongokere kwo!
Bagabwira no'tugangazi: Mutubindikire!*”
31 Amagambo mwene yaga, iri gangagirika ku kiti kibishi,
ku kyumu kyohe, ka itali yo haahe!»
32 Ku kyanya abasirikaani bakatwala Yesu, bakatwala
na'biitani babiri, gira nabo bagendi bayita.
33 Ne'ri bakahikaga áhali mu buuzibwa Kahanga, ba-
nabamba Yesu ku kibambo. Banabamba na yabo
banakuhambwa bombi, muguma uluhande lwe'lulyo,
no'gundi lwe'lumosho.
34 Yesu anadeta: «E Daata, ubakoge! Yibi byo bagweti
bagaagira, batabiyiji.»
Yabo basirikaani, banataara imirondo ya Yesu, mu kugi-
gaba.
35 Abandu, bâli yimaaziri yaho bagweti bagaloleera.
Abakulu ba'Bayahudi, banatondeera ukushekeereza Yesu,
ti: «Yuhuu! Si ashuba mu kiza abandi! Aahago! Ayikizagye
yenyene, iri angaba ye Masiya úkatoolwa na Rurema!»

---

* **23:30 23.30** Hosheya 10.8.

36 Abasirikaani nabo, banatondeera ukumútyoza, ba-
namúyegeera, gira bamúheereze amaavu go'lukalishi.
37 Banamúbwira: «Shoshoo! Iri wangaba we mwami
wa'Bayahudi, uyikizagye!»
38 Na hi'gulu lyage, hâli biisirwi ikimenyeeso íkyâli
yandisirwi kwokuno: «Uyu, ye Mwami wa'Bayahudi.»
39 Mu yabo biitani bombi, muguma anatuka Yesu, ti: «Ka
utali we ulya Masiya? Aahago! Uyikizagye! Na nyiitu,
utukize!»
40 Haliko, uwabo anamúkanukira, ti: «Ka utayobohiri
Rurema? Yiki kihano kyo twahanwa, kyo na kyekyo kyo'yu
mundu ahanwa.
41 Si twehe, twahanwagwa ku njira íkwaniini, ukukuliki-
rana na'mabi go tukagira. Haliko yehe, ndaago mabi go
akagira!»
42 Uyo mwitani, anashubi deta: «E Yesu, ikyanya ugayin-
gira mu bwami bwawe, ukangengeere, maashi!»
43 Yesu anamúshuvya: «Nakubwira ukuli, kwo zeene
tugaaba twembi mu Paradiizo.»

Yesu afwa
(Mataayo 27.45-56; Mariko 15.33-41; Yohana 19.28-30)

44-45 Iri hakaba bikola nga bihe ndatu bya mwi'zuuba,
izuuba lyanazima, ubwire bwanayidika mu kihugo kyoshi,
halinde ukuhisa ku bihe mwenda. No'mulondo gwo
bâli manisiri mu nyumba ya Rurema, lyeryo, gwanayami
lalaanuka mwo kubiri, la-la-la.
46 Yesu, anayamiza kwi'zu lihamu kwokuno: «E Daata,
nasikiiriza umutima gwani mu maboko gaawe!» Ne'ri
akayusa ukudeta kwokwo, umutima gwanayami deruuka.
47 Umukulu wa'basirikaani, mbu abonage kwokwo,
anayivuga Rurema kwokuno: «Ku kasiisa, uyu mundu
ashubi kwaniini imbere lya Rurema!»
48 Abandu booshi ábakayiji loleera, iri bakabona
íbyakoleka, banataaha bagweti bagakomomba mu bifuba
byabo hi'gulu lyo'mwizingeerwe.
49 Booshi ábâli yijiini na Yesu, kuguma na'bakazi ábâli kizi
genda bamúkulikiiri ukulyokera i Galilaaya, bâli yisuuziri
hala hiniini. Yibyo byoshi íbikakoleka, banakizi bilangiiza.

Yesu aziikwa
(Mataayo 27.57-61; Mariko 15.42-47; Yohana 19.38-42)

50-51 Hâli riiri mundu muguma, iziina lyage ye Yusefu,
wa mu kaaya ke'Harimateya, mu poroveesi ye'Buyahudi.
Uyo Yusefu, âli riiri muguma wa mu bakulu ba'Bayahudi.
Haliko, atakayemerezania na'baabo kwi'gambi lyo'kuyitiisa
Yesu. Mukuba, âli riiri mundu mwija úkwaniini imbere

lya Rurema. Anâli kizi lindirira kwo'bwami bwa Rurema
bugayija.
52 Kwokwo, Yusefu anagendi huuna Pilaato kwo
amúheereze ikirunda kya Yesu.
53 Ne'ri akayemeera, anagendi kishonoola ku kibambo,
anakizingira-zingira kwo'mulondo, anakilambika mu
shinda íkabaajwa mu lwala. Na mwi'yo shinda, ndaaye
gundi mundu úwâli mali ziikwa mwo.
54 Yulwo lusiku, lwâli kola lwo'kuyitegaanura kwo.†
No'lusiku lwe'Sabaato, lwâli kola bu hika.
55 Abakazi ábakayija kuguma na Yesu mu kulyoka i
Galilaaya, banakulikira Yusefu, banayibonera ishinda, na
ngiisi kwe'kirunda kya Yesu kikalambikwa mwo.
56 Ha nyuma, banataahaga, banategaanura amavuta
na'malaasi. Haliko, banatee luhuuka ku lusiku lwe'Sabaato,
nga kwe'maaja zidesiri.

24

Yesu azuuka
(Mataayo 28.1-10; Mariko 16.1-8; Yohana 20.1-10)

1 Iri hakaba ku lukula lwo'lusiku lwi'yinga, yabo bakazi
banazinduka iwa shinda, babetwiri amalaasi go bâli mali
tegaanura.
2 Mbu bahikage yo, banagwanana ibuye lihamu íryâli
giyigiiri, keera lyahirikirwa ha butambi.
3 Banayingira mu shinda, haliko batanagwana
mwe'kirunda kya Nahano Yesu.
4 Ne'ri bakaba bakiri mu gangaanwa, lyeryo ngana ha
butambi lyabo, hanayimanga abashosi babiri, bayambiiti
ibyambalwa íbigweti bigalangashana!
5 Yabo bakazi, yayewe! Banayami gwatwa ne'kyoba kingi,
banayinama, halinde ukuhisa amalanga haashi.
Balya bashosi, banababwira: «Kituma kiki mugweti
mugaloogeza umugumaana mu bafwiri?
6 Atakiri hano. Si keera azuuka! Mukengeere galya
magambo go akamùbwira kwokuno ku kyanya âli ki riiri
i Galilaaya:
7 “Umwana wo'Mundu, akwiriiri atangwe mu maboko
ga'banabyaha, banamúyitire ku kibambo. Kundu kwokwo,
ku lusiku úlugira izishatu, agazuuka.”»
8 Yago magambo ga Yesu, haaho lyo yabo bakazi bakagak-
engeera.

† **23:54 23.54** Yulwo lusiku, lwa'Bayahudi bâli kizi yitegaanura kwo, gira babe ibiringiini ku lusiku lwabo lwe'Sabaato.

9 Kwokwo, banalyoka ha shinda. Na ngiisi byo bakabona,
banagendi biganuulira indumwa za Yesu ikumi na nguma,
kuguma na'bandi booshi.
10 Yabo bakazi ábakayiji bwira yizo ndumwa kwokwo, âli
Maryamu we'Magadala, na Yowana, na Maryamu nyina wa
Yakobo, kuguma na'bandi bakazi bo bâli ririinwi.
11 Ikyanya bakabwira zirya ndumwa ngiisi íbyakoleka,
zanabanegura. Zanabibona kwo biri bya busha-busha,
zitanabiyemeera.
12 Kundu kwokwo, Peturu anayami yimuka, anatibitira
iwa shinda. Ne'ri akagilingulira mwo, anabona irya
mirondo yo bâli ziisiri mwo Yesu, ikoli lambamiri yonyene.
Iri akaba keera abona íbyakoleka, analyoka yaho, akoli
gangaanirwi.

Yesu mu njira yo'kugenda i Hemahu
(Mariko 16.12-13)

13 Ku lwolwo lusiku lwi'yinga, babiri mu bigirizibwa
ba Yesu, bâli riiri mu lugeezi lwo'kugenda mu kaaya
ke'Hemahu. Kâli riiri nga ku bilomeetere ikumi na kiguma
ukulyoka i Yerusaleemu.
14 Yabo bombi, bâli kizi genda bagaganuula hi'gulu lya
byoshi íbyakoleka.
15 Ne'ri bakaba bakiri mu biganuulaga, lyeryo Yesu
anayami bayegeera, banagendanwa.
16 Haliko, banaba nga bakubikwa, batanamenya kwo
yehe.
17 Yesu anababuuza: «Bikagi byo mugweti mugaganu-
ula?» Yabo bombi, banayimanga bakoli zizibiiri.
18 Muguma wabo, iziina lyage ye Kiryopa, anashuvya:
«Mu bandu booshi ábatuuziri i Yerusaleemu, ka wehe,
naaho, we tamenya íbyakoleka mwo mu zino siku?»
19 Yesu, ti: «Biki yibyo?»
Banamúshuvya: «Tuli mu ganuula hi'gulu lya
íbyakoleka ku Yesu we'Nazareeti. Abandu booshi, kiri
na Rurema, bashubi múbwini kwo ali muleevi wo'kukola
no'kudeta ku bukalage bweneene!
20 Haliko, abakulu ba'bagingi, na'batwali biitu, ba-
namútanga, gira atwirwe ulubaaja lwo'kuyitwa, ba-
namúyitira ku kibambo.
21 Anali ye tutákoli langaliiri kwo ye gatuguluula, twe
Bahisiraheeri. No'kulyokera ho yibyo byoshi bikakolekera,
buno lukolaga lusiku úlugira izishatu.
22 «Na kwakundi, abakazi baguma mu kati kiitu, keera
batukanga! Mukuba, zeene, batágeeziri ku lukula iwa
shinda yage.

23 Banagwana kirya kirunda kitakiri mwo, banayiji tub-
wira na kwo babona abaganda mu mabone. Yabo baganda,
banababwira kwo Yesu akola mugumaana.
24 «Haaho, baguma biitu banagenda iwa shinda, banag-
wana byoshi biri nga kwa'bakazi batámali tuganuulira.
Nabo kwakundi, ndaakyo kirunda kyo babona.»
25 Yesu anababwira: «Si mulyagagi bahwija! Ne'mitima
yinyu, iki kubisirwi! Ngiisi íbikadetwa na'baleevi, muta-
biyemiiri!
26 Aaho! Ulya Masiya atákwiriiri atee lenga mu galya
malibu gooshi, akabuli yingira mu bulangashane bwage!»
27 Haaho, Yesu anabasobanulira ngiisi byoshi
íbikayandikwa mu Mandiko Meeru hi'gulu lyage.
Akatondeerera mu bitaabo bya Musa, halinde na mu
bitaabo byoshi bya'baleevi.
28 Ne'ri bakaba keera bayegeera akaaya ko bâli kizi genda
mwo, Yesu anayigira nga agaki genderera no'lugeezi.
29 Haliko, banamúyinginga bweneene, ti: «Tutee beer-
anwa hano. Si keera twayirirwa! Ne'kihulu keera
kyagwata.» Kwokwo, Yesu anayingira mu nyumba, gira
babeeranwe.
30 Ne'ri bakabwatala ha byokulya, Yesu anayabiira
umukate, anadeta kongwa imwa Rurema, anagugabaanula,
anabaheereza gwo.
31 Haaho-haaho, balya bombi banayami kebukwa, ban-
abona kwo Yesu. Haliko, Yesu anayami nyerera!
32 Yabo bombi, banabuuzania: «Ikyanya Yesu ashuba mu
tuganuulira mu njira, anatusobanulira íbiri mu Mandiko
Meeru, ka tutayuvwa nga muliro gukoli yasiri mu mitima
yitu?»
33 Ku kyekyo kihe, banayami yimuka, banagalukira i
Yerusaleemu, banagwanana yizo ndumwa za Yesu ikumi na
nguma bakumaniri kuguma na'bandi.
34 Yabo booshi, banabwira yabo bombi, ti: «Biri ukuli kwo
Nahamwitu azuuka. Keera anahulukira ku Simooni!»
35 Yabo bombi nabo, ti ee! Banaganuulira yabo baabo
ngiisi íbikakoleka mu njira, na ngiisi kwo bakalonga
ukumenya Yesu ku kyanya akabagabanulira umukate.

Yesu ahulukira mu bigirizibwa baage

(Mataayo 28.16-20; Mariko 16.14-18; Yohana 20.19-23; Mikolezi 1.6-8)

36 Yabo bigirizibwa ba Yesu, iri bakaba bakiri mu ganuula,
lyeryo ngana Yesu anayami yimanga ha kati kaabo, anabab-
wira: «Mube no'mutuula!»

37 Balya bigiriza, ikyanya bakamúbona, banayikeeka kwo
kishu. Kyanatuma bagakanguka, banagwatwa ne'kyoba.
38 Haliko, Yesu anababwira: «Kituma kiki imitima yinyu
ikola lujungwa? Na kituma kiki muki ganganirwi!
39 Mulolage mu maboko gaani na ku magulu, lyo
mumenya kwo niehe! Mumbume kwo, muyibonere
mwenyene. Si ikishu kitahiiti iminyofu, kitanahiiti
na'mavuha, nga kwo mumbwini mbihiiti.»
40 Iri Yesu akayusa ukubabwira kwokwo, anabayereka
amaboko na'magulu.
41 Balya bigirizibwa baage, ti: «Yehe!» Banashambaala
bweneene! Na kwakundi, bâli somiirwi, banaba bakola
no'bungisi-ngisi. Kwokwo, Yesu anababuuzagya: «Ka hano
hali byo nangalya?»
42 Ne'ri bakamúheereza ikitolo kye'fwi nyokya,
43 anakiyabiira, anakilya imbere lyabo.
44 Balya bigiriza, Yesu anababwira kwokuno: «Yibi, byo
byebirya byo nâli kizi mùbwira ku kyanya nâli ki riiri
kuguma na niinyu. Ee! Byoshi íbiyandisirwi hi'gulu lyani,
bikwaniini bikoleke. Biba bya mu maaja za Musa, kandi
iri bya mu bitaabo bya'baleevi, kandi iri bya mu kitaabo
kye'Zaburi.»
45 Haaho, Yesu anabashoboleesa ukusobanukirwa
na'Mandiko Meeru gooshi.
46 Anashubi babwira: «Biyandisirwi kwo'lya Masiya
agatee libuzibwa. Halikago, ku lusiku úlugira izishatu,
anazuuke mu bafwiri.
47 Abandu be'milala yoshi, ukutondeerera ku
be'Yerusaleemu, banayigirizibwe kwo batwikire ku byaha
byabo, halinde bakogwe.
48 Ee! Ngiisi íbyakoleka, mwe mugaaba tumasi twabyo.
49 «Lolagi! Umutima Mweru gwo Daata âli mali gwanwa
amùlagaania, ngola ngamùtumira gwo.* Ku yukwo, mutee
lindirira mu kano kaaya,† halinde ikyanya mugayambikwa
ubushobozi ukulyoka mwi'gulu.»

Yesu alengezibwa mu kugenda mwi'gulu
(Mariko 16.19-20; Mikolezi 1.9-11)

50 Ha nyuma, Yesu anatwalaga balya bigirizibwa baage
hoofi na'kaaya ke'Betaniya, analengeza amaboko gaage
hi'gulu, mu kubagashaanira.
51 Ne'ri akaba akiri mu bagashaanira, haaho anayami
basiga, analengezibwa mu kugenda mwi'gulu.

---

* **24:49 24.49** Yibyo byo Daata akabalagaania, guli Umutima Mweru. Yibyo, wangabisoma mu Mikolezi ye'Ndumwa 1.4-5. † **24:49 24.49** *kano kaaya* Yerusaleemu.

52 Yabo bigirizibwa, banayikumba Yesu, banabuli galukira
i Yerusaleemu, bakoli shambiiri bweneene!
53 Banakizi shiiba mu nyumba ya Rurema, bagweti
bagamúhuuza.

Imyazi Miija ya Yesu nga kwo ikayandikwa na Yohana

Indangiriro

Yiki kitaabo kya Yohana, kiyerekiini ku bweranyange kwo Yesu ye Mwana wa Rurema, anali yi'Gambo lyage. Amandiko ga Yohana, gali mu deta kwago-kwago, ganayerekiini ibitangaaza munaana. Na ha nyuma lya ngiisi kitangaaza, Yohana ali mu yerekana umugeeza gwakyo.

Mu yiki kitaabo, Yesu ali mu yimenyeesa ku yaga magambo galinda: «Niehe nie mulengeerwe gwe'kihugo», na «Niehe nie mungere mwija», na «Niehe nie njira no'bulamu no'kuli», na «Niehe, nie mulyango», na «Niehe, ni'sina lyo'muzabibu», na «Niehe, nie mukate gwo'bulamu», na «Niehe nie njira, na ndi nie kuli, na ndi nie bulamu.»

Mu yiki kitaabo, muli amigirizo galinda: Tukwaniini tubutwe buhyahya (3.1-36); Amiiji ágali mwo'bulamu (4.1-42); Yesu ali Mwana wa Rurema yenyene (5.19-47); Yesu ye Mukate úguli mwo'bulamu (6.22-66); Umutima Mweru gwo guli mu haana ubugumaana (7.1-52); Yesu ye mulengeerwe gwe'kihugo (8.12-59); Yesu ye mungere mwija (10.1-42).

Muziizi muguma gwi'sikamiro, guli mu Yohana 3.3: «Yesu anamúshuvya: “Nakubwira íbiri ukuli, umundu atangayingira mu bwami bwa Rurema, átazi butwa ubwa kabiri.”»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Indangiriro: Yesu yi'Gambo lya Rurema (1.1-18)
b) Yohana wo'kubatiiza, na'bigirizibwa ba mbere (1.19-51, 3.22-36)
c) Yesu ayimula abadandaza mu nyumba ya Rurema (2.12-24)
d) Ibitangaaza birinda byo Yesu akagira:
   - Ikitangaaza kya 1: Ahindula amiiji gayiji ba divaayi (2.1-11)
   - Ikitangaaza kya 2: Akiza umwana wo'mukulu (4.43-54)
   - Ikitangaaza kya 3: Akiza ikirema i Betisaada (5.1-15)
   - Ikitangaaza kya 4: Ayigusa abandu bihumbi bitaanu (6.5-14)
   - Ikitangaaza kya 5: Agenda hi'gulu lya'miiji (6.16-24)
   - Ikitangaaza kya 6: Akiza úkabutwa ali mbumi (9)
   - Ikitangaaza kya 7: Azuula Laazaro (11)
e) Amigirizo ga Yesu (3–10)

f) Yesu atondeera iyinga lyo agayitwa kwo (12–14)
g) Yesu mu njira yo'kugenda i Getesemaane (15–17)
h) Yesu agwatwa, anatwirwa ulubaaja, anayitirwa ku kibambo (18-19)
i) Yesu azuuka mu bafwiri, anayiyerekana imwa'bigirizibwa baage (20)
j) Yesu atabaala abigirizibwa ukuduba ifwi, anagalula Peturu mu mukolwa (21)

Indangiriro

1 Ku ndondeko, Igambo* âli kola ho. Uyo Igambo bâli
tuliinwi na Rurema, anâli ye Rurema yenyene.
2 Ee! Ku ndondeko, bâli yamiinwi.
3 Ibindu byoshi, uyo Igambo ye kabibumba. Ndaanakyo
kindu íkiri ho, kyo atakabumba.
4 Yehe, âli riiri mwo'bugumaana, bwanakizi tanguula mu
bandu booshi.
5 Ee! Bwo âli riiri mulengeerwe, anakizi tanguula mu
kihulu. Ne'kihulu, kitanâye múhime.
6 Uyo mulengeerwe, Rurema akatuma Yohana
wo'kubatiiza,
7 gira ayiji múmenyeesa mu bandu booshi, halinde lyo
bamúyemeera.
8 Yohana yenyene, atâli ye mulengeerwe. Akayija naaho,
gira ayiji mútangira ubumasi.
9 Uyo mulengeerwe nirizina, akayija mu kihugo, anatan-
guulira abandu booshi.
10 Ikyanya akayija mu kihugo, abandu baamwo
batakamúmenya, anali ye kakibumba.
11 Kundu akayija imwabo, haliko beene wabo
batanamúyakiira.
12 Kundu kwokwo, ngiisi ábakamúyakiiraga,
banamúbiika kwo'bwemeere, anabashoboleesa ukuba
abaana ba Rurema.
13 Ne'kyanya bakagirwa baana baage, kutakaba ku njira
ya'bandu, kandi iri ku bwifwije bwa'magala, kandi iri ku
shungi zo'mundu yeshi. Si Rurema yenyene, ye kababuta.
14 Ulya Igambo, akayiji ba mundu, anayiji tuula mu kati
kiitu. Twanabona ubulangashane bwage. Mukuba, âli
kininga kya Yishe, anâli yijwiri mwo'bugashaane, no'kuli.
15 Ikyanya Yohana akatanga ubumasi hi'gulu lyage, anay-
iberekaania kwi'zu kwokuno: «Uyu, ye yolya nâli mali

* **1:1 1.1** *Igambo* Mu kati ki'Gambo, mwo Rurema ali mu bumbira, mwo anali mu kiriza, no'kukizi yerekana mwo'bwitegeereze bwage. (Zaburi 33.6; 9.10; 7.19-20; Migani 8.22-31.) Yiryo Igambo lyage, lyo likanayiji ba mundu mu kati ka Yesu Kirisito. (Yohana 1.14.)

gwanwa nadeta, kwo agayija ha nyuma lyani, anali ye
nguliiri. Ikyanya ndâli zaazi butwa, yehe âli koli yamiri
ho.»
16 Ulya Igambo, bwo alyagagi mwo'bugashaane, kyo
kitumiri tweshi tugweti tugagashaanirwa.
17 Imaaja, zikatangwa ku njira ya Musa. Haliko yubwo
bugashaane na yukwo kuli, byohe bikayija ku njira ya Yesu
Kirisito.
18 Ndaaye mundu úzindi bona Rurema. Kundu kwokwo,
ulya mwana wage we'kininga, ye kayiji tumenyeesa ye, bwo
bayamiinwi.

Yohana wo'kubatiiza atangira Yesu ubumasi
(Mataayo 3.1-12; Mariko 1.1-8; Luka 3.1-18)

19 Uyo Yohana akatanga ubumasi ku bweranyange.
Mukuba, ikyanya abakulu ba'Bayahudi be'Yerusaleemu
bakamútumira abagingina'Balaawi, mbu bagendi
múbuuza kwo ali nyandi,
20 atanalahira ukubashuvya, si anababwira ku bwer-
anyange, ti: «Niehe, ndali nie ulya Masiya.»
21 Balya bandu, banashubi múbuuza: «Aaho! Uli
nyandagi? Ka we Hiriya?» Naye, ti: «Ndali nie yehe.»
Banashubi múbuuza: «Ka we ulya gundi muleevi wa
Rurema?» Naye, ti: «Nanga!»
22 Na wa nabo kandi: «Aaho! Uli nyandagi? Wehe
wenyene, ugweti ugayideta kuti? Utushuvye, gira lyo nyiitu
tulonga igambo lyo tugagendi bwira ábatutuma.»
23 Yohana anabashuvya, mu kukoleesa galya magambo
go'muleevi Hisaaya: «Niehe, ngweti ngaadeta kwi'zu li-
hamu mwi'shamba, ti: “Mugololere Nahano injira!†”»
24 Yabo bandu ábâli tumirwi imwa Yohana, bâli riiri
Bafarisaayo.
25 Kyanatuma bagashubi múbwira: «Keera walahira kwo
utali we ulya Masiya, na kwo utanali we Hiriya, kandi
iri ulya gundi muleevi. Aahago! Kituma kiki uki gweti
ugabatiiza abandu?»
26 Yohana, ti: «Niehe, ndi mu batiiza abandu ku miiji.
Haliko mu kati kiinyu, mukoli yimaaziri ye mutayiji.
27 Anali ye gayija ha nyuma lyani. Yehe, ndanakwiriiri
kiri no'kushwekuula imigozi ye'biraato byage.‡»
28 Ikyanya bakaganuuza Yohana kwokwo, âli gweti aga-
batiiza abandu mu kaaya ke'Betaniya, ha kajabo ko'lwiji
Yorodaani.

Yesu ye Kyanabuzi kya Rurema

† **1:23 1.23** Hisaaya 40.3. ‡ **1:27 1.27** Abaja bo bâli kizi hogola banahamwabo ibiraato, banagendi bibiika.

29 Iri bukakya, Yohana anabonaga Yesu agweti
agamúyijira, anadeta: «Lolagi! Uyu, ye Kyanabuzi kya
Rurema. Yehe, ye gashaaza ibyaha mu kihugo.
30 Ye yolya nâli mali gwanwa nadeta kwo agayija ha
nyuma lyani, anali ye nguliiri. Ikyanya ndâli zaazi butwa,
âli koli yamiri ho.
31 Nienyene, ndâli múyiji. Kundu kwokwo, ye tumiri
ngakizi batiiza abandu ku njira ya'miiji, gira akalonge
ukuyerekanwa mu Bahisiraheeri.»

32 Yohana anashubi deta hi'gulu lya Yesu kwokuno:
«N'gabona Umutima Mweru gugweti gugajooka ngi'humba
ukulyoka mwi'gulu, gwanayiji múbeera kwo.
33 Niehe, ndâli ngamúmenya. Haliko, ikyanya Rurema
akanduma kwo ngizi batiiza abandu mu miiji, âli mali
gwanwa ambwira kwo ngiisi ye ngaabona kwo'Mutima
Mweru gwamújookera kwo, gunamúbeere kwo, yoyo, ye
gakizi batiiza abandu ku njira yo'Mutima Mweru.

34 «Ee! Birya byoshi, keera nabonaga kwo byamúkoleka
kwo. Na buno, ngweti ngamútangira ubumasi kwo ye
Mwana wa Rurema.»

Abigirizibwa ba Yesu be'ndondeko

35 Iri bukashubi kya, Yohana âli yimaaziri yaho kandi,
na'bigirizibwa baage babiri.
36 Ne'ri akabona Yesu akola mu lenga, anadeta: «Loli!
Yoyu, ye Kyanabuzi kya Rurema!»
37 Yabo bombi, mbu bayuvwagwe kwokwo, banayami
kulikira Yesu.
38 Yabo bombi, Yesu anakebaanuka, anabona kwo bakoli
múkulikiiri, anababuuza: «Biki byo muli mu genda muga-
looza?» Nabo, ti: «E Rabi, hayi ho utuuziri?» (No'mugeeza
gwa Rabi: Mwigiriza.)

39 Yesu anabashuvya: «Yijagi! Mugaabona.» Kwokwo,
banagendi bona ho Yesu âli tuuziri, banayirirwa kuguma.
Mukuba, byâli kola nga bihe ikumi bya'kabigingwe.

40 Yabo bombi, ikyanya bakayuvwa amagambo ga Yohana,
banakulikira Yesu. Muguma wabo ye Handereya, mwene
wabo Simooni Peturu.
41 Handereya anayami gendi looza mwene wabo wa
Simooni, anamúbwira: «Keera twabonaga Masiya» (kuli
kudeta Kirisito).
42 Haaho, Handereya anatwala Simooni imunda Yesu.
Ne'ri Yesu akamúbona, anamúbwira: «We Simooni mugala

Yohana. Halikago, ukola ugakizi buuzibwa Keefa.» (Na yiryo iziina Keefa, mu gindi ndeto, Peturu.§)

Yesu ahamagala Firipo na Natanaheri

43 Iri bukashubi kya, Yesu anashungika kwo agende
i Galilaaya. Ne'ri akagwanana yo Firipo, anamúbwira:
«Ungulikirage!»
44 (Firipo, âli riiri wa mu kaaya ke'Betesahida, ko na'kaaya
ke'mwabo Handereya na Peturu.)
45 Uyo Firipo, anakwabadukira imunda Natanaheri,
anamúbwira: «Keera twabonaga ulya mundu
úkayandikwa mu maaja za Musa, na mu bitaabo
bya'baleevi. Ye Yesu, mwana wa Yusefu, we'Nazareeti.»
46 Natanaheri, anabuuza Firipo ti: «Yako kaaya
ke'Nazareeti, bikagi biija íbyangakalyoka mwo?» Firipo,
ti: «Yija! Ugamúyibonera.»
47 Uyo Natanaheri, iri Yesu akamúbona agweti
agamúyijira, anadeta: «Lolagi! Uyu, ali Muhisiraheeri
nirizina. Ndaanabwo bulyalya úbumúli mwo.»
48 Natanaheri anamúbuuza, ti: «Kutagi, kwo
wammenya?» Yesu, ti: «Ikyanya Firipo atataazi
kuhamagala, ndámali kubona mwi'dako lya kirya kiti
kyo'mutiini.»
49 Natanaheri ti: «E Rabi! Ulyagagi Mwana wa Rurema!
We na Mwami wa'Bahisiraheeri!»
50 Yesu anamúshuvya: «Ka wayemeera kwokwo,
bwo nakubwira kwo ndámali kubona mwi'dako lye'kiti
kyo'mutiini? Ugaki bona íbihimiri yibi.»
51 «Namùbwira ukuli, mugaabona kwi'gulu lyayanuuka.
Na'baganda ba Rurema banakizi shonookera ku Mwana
wo'Mundu, banakizi shubi galukira mwo.»

2

Yesu ahindula amiiji ibe divaayi

1 Iri hakalenga isiku zibiri, hanaba ubuhya i Kana, mu
poroveesi ye'Galilaaya. Nyina wa Yesu, âli riiri ho.
2 Na Yesu kuguma na'bigirizibwa baage, nabo bâli bulal-
isirwi kwo.
3 Iri hakatama, idivaayi yanamala. Kwokwo, nyina wa
Yesu anamúbwira: «E mwana wani, si bataki hiiti idivaayi.»
4 Yesu anamúshuvya: «E maawe, biki byo ndoziizi kwo?
Si kihe kyani kitazi hika.»

---

§ **1:42 1.42** *Keefa* liri iziina lya mu kiheburaniya. Na Peturu liri lya mu kigiriki. Na yago maziina kwo gali gombi, gahiiti mugeeza muguma: ibuye.

5 Nyina, anabwira abakozi: «Ngiisi byo agamùbwira,
munabigire.»

6 Na yaho, hâli teresirwi indango ndatu ízikabaajwa
mu mabuye. (Na mu ndango mwene yizo, mwa'Bayahudi
bâli kizi biikira amiiji go'kuyiyeruusa mwo, ukukulikirana
ne'migeeza yi'banga lyabo. Na mu ngiisi ndango, mwâli kizi
genda utubindi tuna-tuna, kandi iri tulindatu-tulindatu.)

7 Yesu, anabwiraga abakozi: «Yizi ndango, muziyijuze
amiiji.» Banaziyijuza bulembe-rembe.

8 Yesu, anashubi babwira: «Yago miiji, mugashamatage
kwo, munagatwalire úyimangiiri ubuhya.» Ne'kyanya
bakamútwalira go,

9 galya miiji, gâli mali hinduka divaayi.

Uyo mwimangizi wo'buhya, ikyanya akagalabula kwo,
anayuvwa kwo divaayi. Haliko, atakamenya ho ikalyoka.
Balya bakozi naaho, bo bâli hayiji.

Kwokwo, uyo mwimangizi anatumira umuhya mushosi,

10 anamúbwira: «Abandi booshi, bali mu tee leeta
idivaayi nunu. Ne'kyanya ábalaalike bali mu ba keera
banywagaga bweneene, babuli leeta íshukulusiri. Si wehe,
ino nunu, yo waleeta ubuzinda.»

11 Kirya kisoomeza kyo Yesu akagira yaho i Kana, kyo
kikaba kya mbere mu bindi byo akayiji yerekana ha nyuma.
Kwokwo, kwo akayerekana ubulangashane bwage, halinde
abigirizibwa baage banamúyemeera.

Yesu ayimula abadandaza mu nyumba ya Rurema
(Mataayo 21.12-13; Mariko 11.15-17; Luka 19.45-46)

12 Ha nyuma, Yesu anamanukira mu kaaya
ke'Kaperinahumu, ali kuguma na nyina, na beene wabo,
na'bigirizibwa baage. Yabo booshi, banabeera yo siku
ngerwa.

13 Ne'kyanya isiku ngulu ze'Pasaka zikayegerera, Yesu
anazamuukira i Yerusaleemu.

14 Iri akahikaga mu bululi bwe'nyumba ya Rurema,
anagwana abandu bagweti bagadandaliza mwe'ngaavu,
ne'bibuzi, na'mahumba. Na'bandi bâli bwatiiri ha
tushasha, bagweti bagakaburania ifwaranga.

15 Iri Yesu akabona kwokwo, anayabiira imigozi, anag-
iluka mwo'lukoba, anagenda agweti agayimula balya
booshi, kuguma ne'ngaavu zaabo, ne'bibuzi.

Na ngiisi ábâli gweti bagakaburania ifwaranga, anakizi
genda agahirika utushasha twabo, halinde ifwaranga zooshi
zanakizi mwagukira haashi, mwa!

16 Kiri na ábâli gweti bagadandaliza mwa'mahumba, Yesu
anababwira: «Shaazi yaga mahumba yaha! Mutakolwe
kwo mwaki gira inyumba ya Daata kabe kaguliro!»
17 Yabo bigirizibwa baage, iri bakayuvwa kwokwo,
banakengeera ngiisi kwo bidesirwi mu Mandiko Meeru
kwokuno: «E Rurema, uluugi lwo mbiiti hi'gulu lye'nyumba
yawe, lugahambiri nyusa.*»
18 Abakulu ba'Bayahudi, iri bakabonaga kwokwo, banay-
iji múbuuza: «Ewe! Yibi byoshi byo ugweti ugaagira, ky-
ereso kiki kyo ugatuyereka, halinde tumenye kwo Rurema
akuhangwiri ukubigira.»
19 Yesu anabashuvya: «Iyi nyumba ya Rurema, mutee
gihongola. Na ha nyuma lye'siku zishatu, ngaaba keera
nagiyijuza kandi.»
20 Yabo bakulu, ti: «Yehee! Mu kuyijuza iyi nyumba,
si ikamala imyaka makumi gana na ndatu! Aahago! Ka
ugagiyijuzagya ku siku zishatu naaho?»
21 Haliko, ikyanya Yesu akadeta yago magambo, gâli loziri
ku magala gaage.
22 Ne'kyanya akaba keera azuuka mu bafwiri,
lya'bigirizibwa baage bakasobanukirwa kwo âli mali
gwanwa agadeta. Haaho, banayemeera íbiyandisirwi
mu Mandiko Meeru, banayemeera na'magambo gaage
kwakundi.

Yesu ayiji íbiri mu mitima ya'bandu

23 Ikyanya Yesu âli riiri i Yerusaleemu ku siku ngulu
ze'Pasaka, anakizi gira ibitangaaza, kyanatuma abandu
bingi bagamúyemeera.
24 Kundu kwokwo yabo bandu, Yesu atanabashenguukira,
bwo âli yiji ngiisi mundu,
25 atanâli riiri ni'goorwa lyo'kumenyeesibwa hi'gulu
lyabo. Ee! Ngiisi íbyâli baliiri mwo, âli biyiji-yiji.

3

Yesu aganuula na Nikodeemu

1 Hâli riiri Mufarisaayo muguma, iziina lyage ye
Nikodeemu, wa mu batwali ba'Bayahudi.
2 Bushigi buguma, uyo Nikodeemu anayijira Yesu,
anamúbwira: «E Rabi, tuyiji kwo uli mwigiriza úkatumwa
na Rurema. Yibi bitangaaza byo ugweti ugaagira, ndaaye
úwangahasha ukubigira, Rurema batayamiinwi.»

---

* **2:17 2.17** Zaburi 69.9.

3 Yesu anamúshuvya: «Nakubwira íbiri ukuli, umundu
atangayingira mu bwami bwa Rurema, átazi butwa ubwa
kabiri.»
4 Uyo Nikodeemu, ti: «Aaho! Umundu, iri angaba akola
mushaaja, kutagi kwo angaki shubi butwa? Ka angaki
galukira mu nda ya nyina, gira ashubi butwa?»
5 Yesu anamúshuvya: «Nakubwira ukuli, bitangazigira
umundu kwo ayingire mu bwami bwa Rurema, átazi butwa
ku njira ya'miiji, na ku yo'Mutima Mweru.
6 Abandu, ikyanya bali mu buta, biri ku bya'magala
naaho. Halikago, ibyo'Mutima gwa Rurema byohe, Umu-
tima gwage gwonyene gugweti gugakizi bibuta.
7 «Kundu nakubwira kwo mukwaniini mushubi butwa
ubwa kabiri, utasoomerwe.
8 Kiri ne'mbuusi, iri mu huukiza-huukiza ngiisi ho iloziizi.
Na kundu wangayuvwa ulushuumo lwayo, haliko utanga-
menya ho iri mu lyoka, kandi iri ho iri mu genda. Kwokwo,
kwo biri, ikyanya umundu ali mu butwa no'Mutima
Mweru.»
9 Uyo Nikodeemu, ti: «Yee! Amagambo mwene yaga,
kutagi kwo gangaziga?»
10 Yesu anamúshuvya: «Ka uli mwigiriza
wa'Bahisiraheeri, utanagayiji?
11 Nakubwiraga ukuli, kwo ngiisi byo tugweti tugaadeta,
tubiyiji-yiji. No'bumasi bwitu, tuli mu butanga ku byo
tukayibonera. Kundu kwokwo, mutabutwaziizi.
12 «Keera n'gamùbwira hi'gulu lye'bya mu kihugo, mu-
tananyemeera. Aaho! Kutagi kwo mwangaki yemeera, iri
nangamùbwira hi'gulu lya íbiri mwi'gulu?
13 Ndaaye mundu úzindi genda mwi'gulu, átali Mwana
wo'Mundu. Ee! Mwomwo, mwo alyosiri.
14 «Nga kwo Musa akamanika kirya kishushanio
kyo'mujoka ku kiti* mwi'shamba, kwo na kwokwo Umwana
wo'Mundu naye akwiriiri amanikwe.
15 Ne'ri umundu angamúbiika kwo'bwemeere, agalonga
ukulama imyaka ne'myakuula.
16 «Rurema akakunda bweneene aba mu kihugo, kyana-
tuma agatanga Umwana wage we'kininga. Ulya mwana,
iri umundu angamúbiika kwo'bwemeere, atagaki shereera,
haliko âye longe ukulama imyaka ne'myakuula.

---

* **3:14 3.14** *kishushanio kyo'mujoka* Lusiku luguma yaho keera, Abahisiraheeri ábakakomwa ne'mijoka mwi'shamba bâli kwiriiri bakizi langiiza ku yikyo kishushanio kyo'mujoka íkikatulwa mu miringa, gira lyo bakizibwa. Muharuuro 21.9.

17 «Íbikatuma Rurema agaatuma Umwana wage mu
kihugo, kutali mbu lya'bandu bayiji hanwa. Haliko,
akamútuma mwo, gira lyo ayiji bakiza.
18 «Ee! Iri umundu angabiika Umwana wa Rurema
kwo'bwemeere, atagaki hanwa. Haliko, iri umundu an-
galahira ukumúyemeera, yehe iri akoli hanirwi. Mukuba,
atakayemeera Umwana we'kininga wa Rurema.
19 «Na íbigaatuma abandu bagaahanwa,
bwo'mulengeerwe gukayija mu kihugo, halikago
batanagusiima. Ikihulu, kyanaba kyo bagakizi siima,
bwe'mikolezi yabo yâli riiri mibi.
20 «Umundu, iri angaba agweti agaagira amabi, iri
ashombiri umulengeerwe, atanali mu guyegeera. Mukuba,
ayobohiri kwo yago mabi gaage gagayiji menyeekana ha
bweruula.
21 «Haliko, iri umundu angaba agweti agaagira ibyo'kuli,
yehe ye mu yegeera umulengeerwe, gira lye'mikolezi yage
iboneke ku bweranyange kwo iri mu girwa mu kati ka
Rurema.»

Yohana wo'kubatiiza atangira Yesu ubumasi

22 Ha nyuma, Yesu anagenda i Buyahudi, na'bigirizibwa
baage, anakizi batiiza ya'bandu, banabeeranwa ye'siku
ngerwa.
23 Ku kyekyo kyanya, Yohana naye âli gweti agabatiiza
abandu mu kaaya ke'Hayinoni, hoofi na Salimu, bwo ho hâli
riiri amiiji mingi. Kwokwo, abandu banakizi múyijiraga,
gira ababatiize.
24 (Ku yikyo kyanya, Yohana atâli zaazi lashwa mu
nyumba ye'mbohe.)
25 Ku kyekyo kyanya, hanaba ibihaali mu bigiriz-
ibwa baguma ba Yohana no'Muyahudi muguma, hi'gulu
lyo'kuyeruusa.
26 Yabo bigirizibwa ba Yohana, banamúyijira, ba-
namúbwira: «E Rabi! Ulya mundu ye mwâli ririinwi i
kajabo ko'lwiji Yorodaani, lolaga yoyo naye, akoli gweti aga-
batiiza abandu. Abandu booshi, banakola mu múkulikira.
Kiziga, ye yolya Masiya úkagwana watangira ubumasi.»
27 Yohana anabashuvya: «Ndaakyo kindu kyo'mundu
angayakiira, átakihaabirwi na Rurema.
28 Mwenyene, mwangandangira ubumasi kwo keera
n'gadeta: “Niehe, ndali nie ulya Masiya. Na íbitumiri
n'gatumwa, gira ngwanwe imbere lyage.”
29 «Yiba wo'muhya, ye mu ba mwene ye. Na kashoos-
hole naye, ali mu ba ayimaaziragi ha butambi lyage, iri
anamútega amatwiri. Ne'kyanya ali mu yuvwa izu lyage,

ali mu ba ashambiiri bweneene. Kwokwo, na naani, ngoli
hiiti ubushambaale, bunakoli dimiriiri.
30 Uyo mundu ye mwadeta, ye kwaniini akizi kuzibwa.
Haliko niehe, ngizi biikwa haashi.

Ulya úkalyoka mwi'gulu

31 «Ulya úlyosiri mwi'gulu, ali hi'gulu lya byoshi. Haliko,
niehe ndi wa mwomuno mu kihugo. Ee! Bwo ye lyosiri
mwi'gulu, ali hi'gulu lya byoshi.
32 «Uyo, ngiisi byo akayiboneraga, anabiyiyuvwirwa,
byebyo byo agweti agatubwira. Kundu kwokwo, ndaaye
úgweti úgamútwaza.
33 Si umundu, iri angamúyemeera, iri keera ayerekana
kwo Rurema ali wo'kuli.
34 «Yehe, bwo akatumwa na Rurema, agweti agaadeta
amagambo gaage. Mukuba, Rurema agweti agamúheereza
Umutima Mweru buzira kumúgerera.
35 «Daata akuuziri Umwana wage, keera anamúsikiiriza
byoshi.
36 Uyo Mwana, iri umundu angamúbiika kwo'bwemeere,
agaalama imyaka ne'myakuula. Halikago, iri
angamúlahira, iri atâye lame. Si yehe, Rurema ayamiri
amúrakariiri.»

4

Yesu aganuula no'Musamariya-kazi

1 Abafarisaayo, banayuvwa kwo Yesu ye kola mu longa
abigirizibwa bingi ukuhima Yohana, na kwo agweti agaba-
batiiza.
2 (Kundu kwokwo, atali Yesu yenyene ye wâli kizi babati-
iza. Si abigirizibwa baage, bo bâli kizi babatiiza.)
3 Iri Yesu akayuvwa kwokwo, analyoka i Buyahudi,
anashokola injira yo'kushubi galukira i Galilaaya.
4 Na mu kugalukira yo, âli kwiriiri atee lenga i Samariya,
5 mu kaaya ke'Sukari. (Yako kaaya, kâli riiri hoofi
ne'ndalo yo Yakobo akaheereza umwana wage Yusefu.
6 Na yaho, hâli riiri ikirigo kya Yakobo.) Kâli kola
nga kalenge-renge, na Yesu âli mali jagabuka no'lugeezi,
kyanatuma agatee bwatala ha kirigo.
7-8 Abigirizibwa baage, nabo bâli mali yingira mu kaaya,
gira bagendi gula ibyokulya.
Haaho ha kirigo, hanayija Umusamariya-kazi muguma,
úwâli vwoma. Yesu, mbu amúbonage, anamúbwira:
«Umbeereze amagoloovi, ninywe.»
9 Uyo mukazi, ti: «Si wehe, uli Muyahudi. Na naani,
ndi Musamariya-kazi. Aaho! Kutagi kwo wangambuuna

amagoloovi?» (Na íbikatuma agabwira Yesu kwokwo,
bwa'Bayahudi batâli komeriinwi na'Basamariya.)
10 Yesu, anamúshuvya: «Nga wangamenyiri ikigabi kyo
Rurema agweti agahaana, unamenye kwo ndi nyandi,
ushuba ugambuuna amiiji. Naani, na nguheereze am-
agoloovi ágali mwo'bulamu.»
11 Ulya mukazi, ti: «E Nahamwitu, si ndaakyo kirugu kyo
uhiiti, na yaga miiji galyagagi i kuzimu bweneene. Yago
magoloovi ágali mwo'bulamu, ugagashaaza hayi?
12 Ka we kuliiri shokuluza witu wa Yakobo? Si ye
katusigira yiki kirigo. Âli kizi nywa amiiji gaakyo, kuguma
na bagala baage kwakundi, kiri ne'bitugwa byage.»
13 Yesu anamúshuvya: «Umundu, iri angaba ali mu nywa
ku yaga magoloovi, akiri mu shubi nyooterwa.
14 Halikago, iri angakizi nywa ku magoloovi go ndi
mu haana, yehe atâye kinyooterwe! Galya magoloovi,
igaaba ishyoko mu kati kaage, ganamúleetere ubulamu
bwe'myaka ne'myakuula.»
15 Ulya mukazi, ti: «E Nahamwitu, umbeerezagye naani
ku yago magoloovi, gira lyo ndaki shubi nyooterwa.
Ndanashubi ba ni'goorwa lyo'kukizi yiji vwomera hano.»
16 Yesu, ti: «Utee gendi bwira yibalo, munayijanwe hano.»
17 Uyo mukazi, ti: «E waliha, ndaaye yibanie ye mbiiti.»
Yesu anamúbwira: «Mu kudeta kwokwo, wadeta bwija.
18 Si keera ukahulukaga imwa'bashosi bataanu. No'yo ye
muliriinwi, atali ye yibalo. Ee! Yukwo wadeta, kwo binali!»
19 Ulya mukazi, ti: «E Nahamwitu, keera nabonaga kwo
uli muleevi.
20 Aaho! Bashokuluza biitu, bâli kizi yikumbira Rurema
ku guno mugazi. Haliko mwe Bayahudi, mudesiri kwo
tukwiriiri tukizi gendi múyikumbira i Yerusaleemu.»
21 Yesu anamúshuvya: «E mukazi, unyemeere kwo mu
kyanya íkigayija, mutagakizi ki yikumbira Daata ku guno
mugazi, kandi iri i Yerusaleemu.
22 «Mwe Basamariya, kundu hali byo mugweti mu-
gayikumba, haliko mutabiyiji. Si twe Bayahudi, ngiisi byo
tugweti tugayikumba, tubiyiji-yiji. Ubukize bwa Rurema,
bulyosiri imwitu.
23 «Kundu kwokwo, mu kyanya íkigayija, na buno keera
kyahikaga, abikumbi nirizina bagakizi yikumbira Daata ku
byo'mutima, na mu kati ko'kuli. Abikumbi mwene yabo,
baabo bo Daata aloziizi.
24 Rurema gulyagagi mutima. Ne'ri abandu
bangamúyikumba, bakwiriiri bakizi múyikumbira mu
byo'mutima, na mu kati ko'kuli.»

25 Ulya mukazi, ti: «Nyiji kwo Masiya agaki yija, ulya úli
mu buuzibwa Kirisito. Na mango ayija, lyo agatumenyeesa
byoshi.»
26 Yesu anamúshuvya: «Nie ngweti ngakuganuuza, nie
yehe.»

Abasamariya bingi bayemeera Yesu

27 Haaho-haaho, abigirizibwa ba Yesu banagaluka. Ne'ri
bakagwana Yesu agweti agaganuula no'yo mukazi, banate-
teerwa. Kundu kwokwo, ndaaye kiri no'muguma wabo
úkamúbuuza mbu biki byo aloziizi, kandi iri kituma kiki
agweti agamúganuuza.
28 Uyo mukazi anasiga akabindi yaho, anayami galukira i
kaaya, anagendi bwira abandu, ti:
29 «Ngiisi byo n'gakola, muyiji lolaga umundu
úkabimbwira. Uyu, ka atangaba ye ulya Masiya?»
30 Balya bandu banayami lyoka mu kaaya, banahuutira
imunda Yesu.
31 Ku kyekyo kihe, abigirizibwa baage banamúyinginga,
ti: «E Rabi, utee lya.»
32 Haliko, Yesu anabashuvya: «Ngoli hiiti ibyokulya byo
mutayiji.»
33 Iri akadeta kwokwo, banatondeera ukubuuzania, ti:
«Nyandagi keera úwamúleetera ibyokulya?»
34 Yesu anababwira kwokuno: «Ibyokulya byani, kuli
kukizi gira ubulooze bwo úkanduma, halinde nyuse
umukolwa gwo akambiika kwo.
35 «Ka mutali mu deta: “Imyezi ina naaho, imbuto
zinayere?” Haliko niehe, namùbwira kwokuno: Muban-
dage amasu mu ndalo. Si imbuto keera zayera, zikola za
kuyimbulwa.
36 Bwobuno, umwimbuzi akola mu hembwa. Ee!
Agweti agakuumania abandu nga mwimbu, gira baka-
longe ukulama imyaka ne'myakuula. Kwokwo, umubyazi
no'mwimbuzi bagashambaalira kuguma.
37 «Muyiji ngiisi kwo bali mu twa umugani, ti: “Muguma,
ali mu byala. No'gundi, ali mu yimbula.” Yugu mugani, guli
gwo'kuli.
38 Kwokwo na niinyu, n'gamùtuma mugendi yimbula byo
mutakakolera. Ee! Abandi, bakagwanwa keera babiyi-
tubanula kwo. Na mwehe, mwe mukola mu genduukirwa
kwi'yo mitubanulo yabo.»
39 Mu kalya kaaya ke'Sukari, Abasamariya bingi ba-
nayemeera Yesu. Mukuba, uyo mukazi akababwira: «Ngiisi
byo n'gakola, keera abimbwira.»

40 Ikyanya Abasamariya bakaba keera bahika áhali Yesu,
banamúyinginga kwo babeeranwe. Kwokwo, Yesu anagira
ye'siku zibiri.
41 Ne'kyanya âli kizi baganuulira, abingi baabo ba-
namúyemeera.
42 Banabwira uyo mukazi, ti: «Íbyatuma twamúyemeera,
kutakiri naaho ku magambo gaawe. Haliko, twenyene keera
twayiyuvwirwa amagambo gaage. Tunakoli yiji ku kasiisa
kwo alyagagi ye Lukiza we'kihugo.»

Yesu akiza umwana wo'mukulu muguma

43 Iri Yesu akaba keera amala yizo siku zibiri, analyoka
yo, anagenda i Galilaaya.
44 (Mukuba, yenyene âli mali gwanwa adeta kwo ndaalwo
ulushaagwa umuleevi ali mu longa mu kihugo kyabo.)
45 Iri Yesu akaba keera ahika i Galilaaya, abandu be'yo
munda banamúyakiira bwija. Mukuba, nabo, bâli geeziri
i Yerusaleemu kwi'yo Pasaka, banabona byoshi byo âli kizi
gira yo.
46 Yesu anashubi galukira i Kana, mu poroveesi
ye'Galilaaya, halya ho akahindula amiiji ibe divaayi.
Ne'yo munda, hâli riiri mukulu muguma we'bwami.
No'mwana wage âli koli kalaliirwi no'bulwazi mu kaaya
ke'Kaperinahumu.
47 Uyo mukulu, iri akayuvwa kwo Yesu keera alyoka
i Buyahudi, na kwo akola i Galilaaya, anamúgendera.
Anamúyinginga kwo amanukire i Kaperinahumu, gira
agendi múkiriza umwana wage. Mukuba, uyo mwana, âli
kola bu fwa.
48 Yesu anamúshuvya: «Mwehe, mutangayemeera,
mútazi bona ibitangaaza!»
49 Ulya mukulu, ti: «E Nahamwitu, ugirage tuyami
manukira yo, umwana wani átazi fwa.»
50 Yesu anamúshuvya: «Utaahage. Umwana wawe akola
mugumaana.» Ikyanya Yesu akadeta kwokwo, ulya mukulu
anamúbiika kwo'bwemeere, analyoka yaho.
51 Ne'ri akaba akiri mu njira, anagwanana na'bakozi
baage, banamúbwira: «E waliha, umwana akola mugu-
maana.»
52 Ulya mukulu, anababuuza: «Umwana akiraga kihe
kiki?» Banamúshuvya: «Ishuushira lyamúshaaga mwo
bigingo, ku bihe birinda bya mwi'zuuba.»
53 Uyo mukulu anayami kengeera kwo kishuba kyekyo
kihe kyo Yesu amúbwira kwo'mwana wage akola mugu-
maana. Kyanatuma agayemeera Yesu, kuguma na'bandu
booshi ba mu nyumba yage.

54 Yikyo, kyo kikaba kitangaaza kya kabiri kyo Yesu
akagira i Galilaaya, ku kyanya âli lyosiri i Buyahudi.

5

Yesu akiza ikirema hi'benga Betisaada

1 Ha nyuma, Yesu anazamuukira i Yerusaleemu, gira
agendi shambaalira ulundi lusiku lukulu lwa'Bayahudi.
2 Na yaho, hali ibenga Betisaada. Liri ha Mulyango
gwe'Bibuzi, linazungulusirwi ne'mitanda itaanu.
3 Na mwi'yo mitanda, mwâli kizi lambama abalwazi bingi,
nge'mbumi, no'tundende, na ábâli zingamiri. [Yabo bal-
wazi, bâli kizi beera yaho, hi'gulu lyo'kulindirira kwa'miiji
gagabirinduka.
4 Mukuba, ku kyanya kiguma-kiguma, umuganda
wa Rurema âli kizi shonookera mwo, anagabirindule.
Ne'kyanya gâli kizi birinduka, ngiisi mulwazi úwâli kizi
tanga ukugayingira mwo, ye wâli kizi kizibwa.]
5 Yaho hi'benga, hâli riiri mundu muguma, úwâli kola
ne'myaka makumi gashatu na munaana alwaziri.
6 Uyo mundu, Yesu anamúbona agwejiiri yaho. Na bwo
Yesu âli yiji kwo akola siku nyingi alwaziri, anamúbuuza:
«Ka uloziizi ukukira?»
7 Ulya mulwazi, ti: «E Nahamwitu, bitagaaziga.
Ikyanya amiiji gali mu birinduka, ndi mu bula umundu
wo'kuganyikiza mwo. Ne'kyanya ndi mu yihangaana kwo
nangagayikira mwo, ugundi mundu anakizi yami ndanga.»
8 Yesu, ti: «Vyukaga, uyabiire ikyajo kyawe, ugende.»
9 Iri Yesu akadeta kwokwo, ulya mulwazi anayami kira,
anayabiira ikyajo kyage, anatondeera ukugenda. Na yulwo
lusiku, lwâli riiri lwe'Sabaato.
10 Ikyanya Yesu akagira kwokwo, kyanatuma abakulu
ba'Bayahudi bagayiji múbwira: «Ewe! Si zeene lulya-
gagi lusiku lwe'Sabaato. No'lubaaja lutakuhangwiri
kwo'lubetule kwe'kyajo kyawe.»
11 Uyo mundu, ti: «Úwangiza, ye wambwira kwo nyabi-
irage ikyajo kyani, ngende.»
12 Abayahudi, ti: «Ali nga nyandagi, úwakubwira
kwokwo?»
13 Haliko, uyo mundu atâli múyiji. Mukuba, hâli riiri
abandu bingi, na Yesu âli mali balyoka mwo.
14 Ha nyuma, ulya mundu, Yesu anamúgwana mu
nyumba ya Rurema, anamúbwira: «Lola! Ukola mugu-
maana. Utwikirage ku byaha byawe, utayiji kengeera
wakalalirwa ingingwe.»

15 Lyeryo, ulya mundu, anayami lyoka yaho, anagendi
bwira abakulu ba'Bayahudi kwo Yesu ye wamúkiza.
16 Kyanatuma balya Bayahudi bagatondeera ukusuuza
Yesu, mbu bwo âli gweti agaakola imikolwa mwene iyo ku
lusiku lwe'Sabaato.
17 Haliko, Yesu anababwira: «Daata ayamiri akiri mu
kola, halinde buno. Na naani kwakundi, ngi genderiiri
ukukola.»
18 Iri Yesu akadetaga kwokwo, balya bakulu, arara-
rara! Banahiduukira bweneene kwo bamúyite. Kutâli
riiri naaho, mbu bwo âli kizi hubira ulubaaja lwo'lusiku
lwe'Sabaato. Haliko ingingwe, mbu bwo akayigereera
Rurema, mu kudeta kwo Rurema ye Yishe.

Yesu ahiiti ubushobozi bweneene

19 Balya bakulu ba'Bayahudi, Yesu anababwira kwokuno:
«Namùbwira ukuli, kwo'Mwana, ndaabyo byo ashobwiri
ukugira halwage. Agweti agaagira naaho, ngiisi byo abona
Yishe ali mu gira. Ee! Ngiisi byo Yishe agweti agaagira,
byebyo byo'Mwana wage naye, ali mu gira.
20 «Yishe, akuuziri Umwana wage, anali mu múyereka
ngiisi byo agweti agaagira. Aganaki múyereka kiri na
íbihimiri yibi, halinde lyo musoomerwa!
21 Nga kwo Yishe agweti agazuula abafwiri, banabe
bagumaana, kwo na kwokwo Umwana wage naye, agweti
agabiika ubugumaana mu ngiisi ye aloziizi.
22 «Ndaaye mundu ye Yishe ali mu twira ulubaaja.
Haliko, keera abiika Umwana wage, abe ye gakizi zitwa
zooshi.
23 Kwokwo, lya'bandu booshi bakizi simbaha Umwana
wage, nga kwo basimbahiri Yishe. Haliko, iri umundu
angaba atasimbahiragi Umwana wage, iri na Yishe, atakiri
mu músimbaha. Mukuba, uyo Yishe ye kamútuma.
24 «Namùbwira ukuli, kwe'ri umundu angaba ali mu
yuvwa amagambo gaani, anayemeerage na Rurema, ulya
úkanduma, iri agaalama imyaka ne'myakuula! Atanâye ki
twirwe ulubaaja kwo ahanwe. Ali mu ba akoli lyosiri mu
lufu, anabe akola mugumaana.
25 «Namùbwira ukuli, kwe'kyanya kigayija, keera
kyanahika, kya abafwiri bagayuvwa izu lyo'Mwana wa
Rurema. Ne'kyanya bagaliyuvwa, bagaalama.
26 «Nga kwo Yishe ye shyoko yo'bulamu, kwo akanagira
Umwana wage naye, abe shyoko yabwo.
27 Anamúheereza no'bushobozi bwo'kukizi twa imaaja,
bwo'yo Mwana ali Mwana wo'Mundu.

28 «Yaga magambo, gatamùsoomeze! Ku kyanya
íkigayija, abandu booshi ábali mu maheero, bagayuvwa izu
lyage,
29 banazuuke. Yabo bandu, iri bangaba bâli kizi gira
amiija, bagalonga ubulamu. Haliko, iri bangaba bâli kizi
gira amabi, bagaahanwa ngana-ngana.

Íbiri mu tangira Yesu ubumasi

30 «Niehe, ndaakyo kindu kyo njobwiri ukugira ha lwani.
Kiri ne'kyanya ndi mu twa imaaja, ndi mu zitwa naaho, nga
kwo nabwirwa. Ku yukwo yizo maaja, ndi mu zitwa mu kati
ko'kuli. Ndagweti ngalooza ukugira ubulooze bwani. Si ndi
mu looza ukugira ubulooze bwa Rurema, bwo ye kanduma.
31 «Nga nangabiiri ngweti ngayitangira ubumasi
nienyene, butangabiiri bwo'kuli.
32 Haliko, hali ugundi úgweti úgabundangira. Na nyiji
kwo ngiisi kwo ali mu bundangira, kulyagagi kwo'kuli.
33 «Kiri ne'kyanya mukatuma abandu imwa Yohana,
akandangira ubumasi bwo'kuli.
34 Kutali kudeta kwo ndi ni'goorwa lyo'kutangirwa ubu-
masi no'mundu yeshi. Haliko, ngweti ngamùbwira yaga
magambo, gira lyo mulonga ukukizibwa.
35 Yohana, âli riiri ngi'tara íriyasiri. Na ku kyanya kiniini,
mwanayemeera ukushambaalira ulukeera lwage.
36 «Kundu kwokwo, ngi hiiti ubundi bumasi, bunahimiri
bulya bwa Yohana. Daata keera akambiika ku mukolwa,
kwo nguyuse. Na bwo ngweti ngagugira, gwonyene guli mu
ndangira ubumasi kwo ye kanduma.
37 «Na Daata, bwo akanduma, naye ali mu ndangira
ubumasi. Halikago mwehe, mutazindi yuvwa izu lyage,
mutanazindi bona ngiisi kwo ashushiri.
38 Kiri ni'gambo lyage, litamùtuuziri mwo. Mukuba,
mutayemiiri, ulya ye akatuma.
39 «Mushishikiiri bweneene ukukizi gahiriza mu
Mandiko Meeru, bwo mutoniri kwo mwo mugalongera
ubulamu bwe'myaka ne'myakuula. Ganali go gali mu deta
hi'gulu lyani!
40 Kundu kwokwo, mutaloziizi ukunyijira, mbu muka-
longe ukulama.
41 «Niehe, ndali mu looza mbu nyivugwe na'bandu.
42 Halikago mwehe, nimùyiji bwija. Nyiji kwo mutali
mwo'rukundo lwa Rurema.
43 «Niehe, n'gayija kwi'ziina lya Daata, mutananyakiira.
Haliko, iri umundu angayija kwi'ziina lyage yenyene, yeki
mugamúyakiira.

44 Mugweti mugayemerezania ku miivuge giinyu, mu-
tanagweti mugalooza ukuyivugwa na Rurema yenyene.
Aaho! Kutagi kwo mwangaki yemeera?
45 «Mutakizi tona kwo nie gamùlega imwa Daata. Si
Musa ye gamùlega yo, anali ye mugweti mugayihega kwo!
46 Múki yemeerage Musa, na naani mushuba muganye-
meera. Mukuba, amagambo go akayandika, gadesiri hi'gulu
lyani.
47 Na bwo mutayemiiri amagambo gaage, kuti kandi
mwangaki yemeeraga age'mwani?»

6

Yesu ayigusa abandu bihumbi bitaanu
(Mataayo 14.13-21; Mariko 6.30-44; Luka 9.10-17)

1 Ha nyuma, Yesu analyoka yaho, anajabuka inyaaja
ye'Galilaaya. (Iyo nyaaja yo inali mu buuzibwa Nyaaja
ye'Tiberiya.)
2 Abandu bingi bweneene, bâli mali bona ngiisi kwo
âli kizi kiza abalwazi ku njira ye'kitangaaza. Kyanatuma
bagakizi múshooshera.
3 Yabo booshi, iri bakamúkumanira, Yesu na'bigirizibwa
baage, banazamuukira ku mugazi, banabwatala haashi.
4 (Na ku yikyo kyanya, ulusiku lukulu lwa'Bayahudi
lwe'Pasaka, lwâli kola bu yegerera.)
5 Iri Yesu akalangiiza, anabona ngiisi kwa'bandu bingi
bweneene bakola mu múhuutira. Kyanatuma agabuuza
Firipo, ti: «Yaba bandu bingi, hayi ho tugabagulira imikate,
halinde booshi banalye?»
6 Na íbikatuma Yesu agamúbuuza kwokwo, bwo âli loziizi
ukuyuvwa ngiisi kwo agamúshuvya. Kundu kwokwo, Yesu
yenyene âli koli yiji ngiisi kwo agaagira.
7 Firipo, anamúshuvya: «Kundu twangakola imyezi
mingi,* mbu lyo tulonga ifwaranga zo'kubasumira imikate,
si ngiisi muguma wabo angalonga ihikoojoka naaho!»
8 Ugundi mwigirizibwa wa Yesu, Handereya, mwene
wabo Simooni Peturu, anadeta:
9 «Hano, hali mutabana muguma. Agweti imikate itaanu
íkagirwa mu bulo. Ahiiti ne'fwi zibiri. Haliko, yaba bandu
balyagagi binoono ne'binoono. Aaho! Biki byo byangaki
bagirira?»
10 Yesu anamúshuvya: «Yaba bandu, mutee babwira
kwo babwatale haashi!» Na bwo hâli riiri ubweyo bwingi,

* **6:7 6.7** *twangakola imyezi mingi*kandi iri: «twangaba na'magana gabiri ge'dinaari». Yizo fwaranga zâli riiri zo'kuhemba umukozi nga ku myezi munaana.

booshi banabwatala. Na mu yabo bandu, mwâli hisiri abashosi nga bihumbi bitaanu.

11 Yesu anayabiira irya mikate itaanu, anatanga kongwa imwa Rurema. Balya booshi, anabagabulira yo. Na zirya fwi zombi kwakundi, anazigira kwokwo-kwokwo. Ngiisi mundu, anakizi haabwa nga ngiisi kwo âli loziizi.

12 Yabo bandu booshi, iri bakaba keera badadaarwa, Yesu anabwira abigirizibwa baage kwo bakuumanie ibikoojoka byoshi íbisigiiri, hatanagire íbigaafwa ubusha.

13 Birya bikoojoka, ikyanya bakabikuumania, byanayijuza ingega ikumi na zibiri, nywe!

14 Balya bandu, mbu babonage ngiisi kwo Yesu agira ikitangaaza, banatondeera ukudeta, ti: «E balya, ku kasiisa, uyu ye yolya Muleevi, ye tulindiriiri kwo agayija mu kihugo.»

15 Yesu, anayami menya kwo bakoli loziizi ukumúyimika ku misi, abe mwami wabo. Kyanatuma agalyoka yaho, anagenda yenyene ku mugazi áhayiheriiri.

Yesu atondagira hi'gulu lye'nyaaja
(Mataayo 14.22-33; Mariko 6.45-52)

16 Iri hakaba kakola kabigingwe, abigirizibwa ba Yesu banashubi manukira iwa nyaaja.

17 Ne'ri bakashonera mu bwato, banatondeera ukugijabuka, gira bagende mu kaaya ke'Kaperinahumu. Ikihulu kyâli mali gwata, na Yesu atâli zaazi bahikiira.

18 Lyeryo, imbuusi ngana yanatondeera ukuhuusa, inyaaja yanakundula bweneene!

19 Abigirizibwa ba Yesu, iri bakashooja nga bilomeetere bitaanu, kandi iri birindatu, e! Banamúbona agweti agatondagira hi'gulu lye'nyaaja! Ne'ri akaba keera ayegeera ubwato bwabo, banahuumirwa ngana!

20 Haliko, Yesu anababwira: «Muleke ukuyoboha. Ndi niehe.»

21 Kwokwo, banayemeera kwo ayingire mu bwato. Lyeryo, banaba keera bahika ho bâli kizi genda.

Abandu bagenda bagalooza Yesu

22 Iri bukakya, abandu ábâli sigiiri ku butambi bwe'nyaaja, bâli kengiiri kwo yaho bali, hashuba ubwato buguma naaho. Banâli yiji na kwo abigirizibwa ba Yesu bakabushonera mwo boonyene, banamúsiga.

23 Lyeryo, hanayezeka agandi maato kulyoka i Tiberiya. (Ne'yo munda, ho balya bandu bingi bakaliira iyo mikate, ikyanya Nahano akaba keera atanga kongwa imwa Rurema hi'gulu lyayo.)

24 Ikyanya abandu bakamenya kwo Yesu na'bigirizibwa
baage batakiri ho, banashonera mu yago gandi maato,
gira bajabukire mu kaaya ke'Kaperinahumu, bagendi
múloogeza yo.

Yesu gwo mukate úguli mwo'bulamu

25 Yabo bandu, iri bakaba keera bagwana Yesu i kajabo
ke'nyaaja, banamúbuuza: «E Rabi, wahika hano mangoki?»
26 Yesu anabashuvya, ti: «Namùbwira ukuli, kundu
mugweti muganjakula, haliko kutali mbu bwo mukabona
ibitangaaza. Ehee! Si íbitumiri mugweti muganjakula, bwo
mukalya irya mikate, mwanadadaarwa!
27 «Mutakizi ki kola hi'gulu lye'byokulya íbiri mu
gaga! Haliko, mukizi kola hi'gulu lye'byokulya íbigayama
ho. Byebyo, byo bigamùleetera ubulamu bwe'myaka
ne'myakuula. Binali byokulya byo'Mwana wo'Mundu
agamùheereza. No'yo Mwana wo'Mundu, Rurema Yishe
keera akamúbiika kwe'kyereso, mu kuyerekana kwo
amúyemiiri.»
28 Yabo bandu, banabuuza Yesu: «Aaho! Mukolwa muki
gwo tugakizi gira, halinde lyo tukolera Rurema?»
29 Anabashuvya: «Umukolwa gwa Rurema, kuli kuye-
meera ulya ye akatuma.»
30 Nabo, ti: «Aahago! Kitangaaza kiki kyo ugatuyereka,
tukabuli kuyemeera?
31 Bashokuluza biitu, boohe, bâli kizi lya imana
mwi'shamba, nga kwo biyandisirwi mu Mandiko Meeru
kwokuno: "Âli kizi baheereza umukate ukulyoka mwi'gulu,
gira bakizi gulya.[†]"»
32 Yesu anabashuvya: «Namùbwira ukuli, atali Musa ye
kamùheereza umukate ukulyoka mwi'gulu. Si umukate ni-
rizina úgulyosiri mwi'gulu, Daata ye gweti agamùheereza
gwo.
33 Ee! Umukate gwo Rurema ali mu haanaga, ye yolya
úkalyoka mwi'gulu, analeeta ubulamu mu kihugo.»
34 Nabo, ti: «E Nahano, yugwo mukate, ukizi yama uli mu
tuheereza gwo!»
35 Yesu anababwira kwokuno: «Niehe, nie mukate úguli
mu leeterana ubulamu. Umundu, iri angayija imwani,
ananyemeere, atâye ki shalike, atanâye kinyooterwe.
36 «Si mwehe, kundu mumbwini, haliko mutanyemiiri!
Biri nga kwo keera n'gamùbwira.
37 Kundu kwokwo, ngiisi bo Daata agweti agambeereza,
bali mu nyijira. Na naani, ndagabakumuula, kiri ne'hiniini!

---

† **6:31 6.31** Kulyoka 16.4; Zaburi 78.24.

38 «Na íbikatuma n'galyoka mwi'gulu, kutali mbu lyo
nyiji gira ubulooze bwani. Si n'gayija hano, ukugira
ubulooze bwa daata. Mukuba, ye kanduma.
39 No'bulooze bwage, kwo ndateerage kiri no'muguma
mu bo akambeereza. Na ku lusiku lwe'mberuuka,
n'ganabazuule.
40 «Ee! Daata ashungisiri kwo ngiisi úgweti úgaalola
ku Mwana wage, anamúyemeere, akalonge ubulamu
bwe'myaka ne'myakuula. Na ku lusiku lwe'mberuuka,
ninamúzuule.»
41 Bwo Yesu akadetaga kwo ye mukate gwa mwi'gulu,
kyanatuma Abayahudi bagatondeera ukumúyidodombera,
42 ti: «Uyu mundu, ka atali ye Yesu mugala Yusefu? Si
tuyiji yishe! Tuyiji na nyina! Aaho! Kutagi buno, agweti
agaadeta kwo akalyoka mwi'gulu?»
43 Yesu anababwira kwokuno: «Mulekage ukuyi-
dodomba.
44 Umundu atangayija imwani, Daata átazi múleeta
yo. Daata ye kanduma. Ne'ri umundu angayija imwani,
ngamúzuula ku lusiku lwe'mberuuka.
45 «Mu bitaabo bya'baleevi, muli muyandike kwokuno:
“Balya booshi, Rurema yenyene ye gabayigiriza.‡” Kwokwo,
iri abandu bagayuvwiriza amagambo ga Daata, banagayige,
baabo bo bali mu yija imwani.
46 «Ndaaye mundu úzindi bona Daata, átali niehe, nie
lyosiri imwage. Ee! Niehe naaho, nie kabona Daata.
47 Namùbwira ukuli, kwe'ri umundu angaba anyemiiri,
agaaba akola no'bulamu bwe'myaka ne'myakuula.
48 «Niehe, nie mukate gwo'bulamu.
49 Bashokuluza biinyu, kundu bâli kizi lya imana
mwi'shamba, haliko bâli kizi fwa.
50 Si umukate gwa mwi'gulu gwohe, iri umundu angag-
ulya, atâye fwe!
51 «Niehe, nie mukate gwa mwi'gulu, gunali
mwo'bulamu. Ne'ri umundu angagulya kwo, agaalama
imyaka ne'myakuula. Yugwo mukate, gali magala gaani
go ngatanga, gira lyo ngiisi ábali mu kihugo, bakalonge
ukulama.»
52 Lyeryo, Abayahudi banatondeera ukuyilongooza, ba-
nabuuzania, ti: «E balya, kuti kwo'yu mundu an-
gatuheereza amagala gaage, mbu tugalye?»
53 Yesu anabashuvya: «Namùbwira ukuli, iri mu-
tangaalya amagala go'Mwana wo'Mundu, mutananywe
no'muko gwage, iri ndaabwo bulamu bwo muhiiti.

‡ **6:45 6.45** Hisaaya 54.13.

54 «Halikago, iri umundu angaba agweti agaalya ku
magala gaani, ananywe na ku muko gwani, uyo ye galonga
ubulamu bwe'myaka ne'myakuula! Naani, ninamúzuule ku
lusiku lwe'mberuuka.
55 «Amagala gaani, byo byokulya nirizina. No'muko
gwani nagwo, kyo kinywebwa nirizina.
56 Kwokwo, iri umundu angaba agweti agaalya ku magala
gaani, ananywe na ku muko gwani, uyo ye koli nduuziri
mwo. Na naani, ngoli mútuuziri mwo.
57 «Daata úmulamu, ye kanduma! Anali ye tumiri
ndamiri. Kwo na kwokwo, iri umundu angaba agweti
agaalya ku magala gaani, yoyo ye gaalama hi'gulu lyani.
58 Gwogwo, gwo mukate gwa mwi'gulu. Si irya
mana yohe, kundu bashokuluza biinyu bâli kizi gilya
mwi'shamba, haliko bâli genderiiri ukukizi fwa naaho. Si
yugu gundi mukate, ikyanya abandu bagaagulya, boohe
bagaalama imyaka ne'myakuula.»
59 Yago magambo, Yesu akagadeta ku kyanya âli
gweti agayigiriza abandu mu nyumba ye'mihumaanano
ya'Bayahudi ya mu kaaya ke'Kaperinahumu.

Abigirizibwa bingi ba Yesu basiga bamújanda

60 Abigirizibwa ba Yesu, iri bakayuvwa kwokwo, abingi
baabo banatondeera ukudeta: «E balya, yaga migi-
rizo gaage, leero gakola makayu. Nyandagi úwangaki
gayemeera?»
61 Yesu anayami menya ngiisi kwa'bigirizibwa baage bâli
yidodombiri. Kyanatuma agababuuza kwokuno: «Yaga
migirizo, ka gamùyagaza?
62 Aaho! Kutagi bigaaba, ku kyanya mugaabona Umwana
wo'Mundu agweti agalengezibwa mu kugalukira imunda âli
tuuziri?
63 «Amagala gatahiiti akamaro. Si Umutima gwa Rurema
gwohe, gwo gugweti gugabiikana mwo'bulamu. Amagambo
go njuba mu mùbwira, goohe gali mwo'Mutima gwa
Rurema, ganali mwo'bulamu.
64 Kundu kwokwo, baguma biinyu batagayemiiri.» (Na
íbikatuma Yesu agaadeta kwokwo, bwo âli koli yiji ukulyok-
era ku ndondeko ngiisi ábatamúyemiiri, na ngiisi úgayiji
mútanga mu bagoma.)
65 Yesu, anashubi deta: «Yibyo, byo byatuma
namùbwira kwo'mundu atangayija imwani, Daata átazi
múshoboleesa.»
66 Ukulyokera ku yikyo kyanya, abigirizibwa baage bingi,
banasiga bamújanda. Batanakizi ki genda bamúshoshiiri.

67 Kyanatuma Yesu agabuuza abigirizibwa baage ikumi
na babiri: «Aaho! Na niinyu, ka mukoli loziizi ukunziga?»
68 Simooni Peturu anamúshuvya: «E Nahamwitu, nyandi
gundi ye twangagendera? Wehe naaho, we hiiti amagambo
ágangatuleetera bulamu bwe'myaka ne'myakuula!
69 Tukuyemiiri, tunayiji kwo we yolya úkataluulwa na
Rurema.»
70 Yesu anabashuvya: «Ka ndali nie n'gamùtoola kwo
muli ikumi na babiri? Kundu kwokwo, muguma winyu ali
shetaani!»
71 Ikyanya Yesu akadeta kwokwo, kwâli riiri hi'gulu lya
Yuda mugala Simooni Hisikaryote. Mukuba, kundu Yuda
âli riiri muguma wa mu bigirizibwa baage ikumi na babiri,
haliko ye kayiji mútanga mu bagoma.

7

Beene wabo Yesu batamútwaziizi

1 Ha nyuma, Yesu analenga mu poroveesi ye'Galilaaya,
anayiyeka ukushubi genda i Buyahudi, bwa'bakulu
ba'Bayahudi bâli loziizi ukumúyita.
2 Ku yikyo kyanya, isiku ngulu za'Bayahudi ze'bitunda,
zâli mali yegerera.
3 Kwokwo, beene wabo Yesu banamúbwira: «Ulyokage
hano! Ugende i Buyahudi, gira lya'bigirizibwa baawe
bakalonge ukukizi bona ibitangaaza byawe.
4 Ndaaye mundu úloziizi ukumenyeekana, mbu anakizi
girira imikolwa yage mu bumbishwa. Kwokwo, na naawe,
bwo uli mu gira ibitangaaza mwene yibyo, ugendi yiy-
erekana ku bweranyange mu bandu booshi ba mu kihugo.»
5 (Na íbikatuma yabo beene wabo Yesu bagamúnaakira
kwokwo, bwo nabo, batâli múyemiiri.)
6 Yesu anabashuvya: «Ikyanya íkingwaniini, kitazi hika.
Si mwehe, ngiisi kyanya kiri mu ba kimùkwaniini!
7 Mwehe, bitangaziga kwa'bandu be'kihugo
bamùshombe. Halikago niehe, bakoli njombiri, bwo
ngweti ngayerekana kwe'mikolezi yabo iri mibi.
8 «Ku yukwo mwehe, mube mwe mugatee zamuukira
iyo munda i Buyahudi, gira mugendi shambaalira ye'siku
ngulu. Haliko niehe, ndagalunguli zamuukira yo. Ikyanya
íkingwaniini kitazi hika.»
9 Iri Yesu akayusa ukudeta kwokwo, anabeera haaho i
Galilaaya.

Yesu agenda ku siku ngulu ze'bitunda

10 Kwokwo, beene wabo Yesu banagenda ku zirya siku
ngulu. Ha nyuma, Yesu naye anazamuukira yo. Kundu

kwokwo, atakazamuukira yo ku bweranyange, si akagenda
yo ku bumbishwa.
11 Ku yizo siku, abakulu ba'Bayahudi bâli gweti
bagalooza-looza, iri Yesu akola yaho, banakizi buuzania: «E
balya, ulya mundu alyagagi hayi?»
12 Ikyanya abandu bingi bakayiguga yaho, banakizi hwe-
hwetezania hi'gulu lya Yesu. Baguma, banakizi deta: «Uyo
mundu, ali mwija!» Abandi, ti: «Aahabi! Si agweti
agahabura abandu!»
13 Ikyanya bâli kizi deta hi'gulu lya Yesu, ndaaye úwâli
kizi bideta ku bweranyange, bwo bâli yobohiri abakulu
ba'Bayahudi.
14 Yizo siku ngulu, iri zikaba zikola ha kati, Yesu anayiji
hika mu nyumba ya Rurema, anatondeera ukuyigiriza
abandu.
15 Galya migirizo gaage, ganasoomeza abakulu
ba'Bayahudi, banabuuzania: «Yaga magambo gooshi,
kutagi kwo'yu mundu akagamenya, atakanalenga ku
masomo?»
16 Yesu, anabashuvya: «Yaga magambo go ndi mu
mùyigiriza, gatalyosiri imwani nienyene. Si galyosiri imwa
daata, bwo ye kanduma.
17 Umundu, iri angaba ashungisiri ukugira byo Rurema
aloziizi, yoyo ye gaamenya iri amigirizo gaani galyosiri
imwa Rurema, kandi iri gali ga kuyihalangira.
18 «Umundu, iri angaba ali mu yihalangira amagambo,
ali mu yiloogeza ulushaagwa yenyene. Haliko, iri angalooza
kwo'lya úkamútuma abe ye galonga ulushaagwa, yehe ye
mu ba wo'kuli. Ndaanabwo bulyalya úbumúli mwo.
19 «Mwehe, kundu mukasigirwa imaaja na Musa, haliko
ndaaye kiri no'muguma winyu úzisimbahiri. Aahago!
Kituma kiki muloziizi ukunyita!»
20 Nabo, ti: «Ngeeka usirehiri! Nyandagi úli mu gira mbu
akuyite?»
21 Yesu anabashuvya: «N'gagira ikitangaaza kiguma,
mweshi mwanayami soomerwa!
22 Bwo Musa akamùsigira ulubaaja lwo'kutenguula
abaana biinyu, kyo kitumiri mugakizi lukulikira, kundu
kwangaba kuli ku lusiku lwe'Sabaato. (Haliko ku kuli,
yulwo lubaaja lutakalyoka imwa Musa. Si lukalyoka mu
bandi bashokuluza biinyu, ábakatanga imbere lyage.)
23 «Kwokwo, hali ikyanya mugweti mugatenguula
umwana ku lusiku lwe'Sabaato, mbu lyo mutahubire
imaaja za Musa. Aaho! Kituma kiki muki gweti muga-
ganganwa hi'gulu lyani, mbu bwo nakiza umundu amagala
gaage gooshi ku lwolwo lusiku?

24 Ikyanya mugakizi twa imaaja, mutakizi lolaga naaho ku
biri mu boneka ku masu. Si mukizi zitwa ku njira yo'kuli!»

Abandu bayibuuza iri Yesu ye Kirisito

25 Abandu baguma be'Yerusaleemu banatondeera ukubu-
uzania, ti: «Uyu mundu, ka atali ye yolya ye baloziizi
ukuyita? Aahago! Si yoyo kandi, agweti agaadeta ha
bweruula, ndaanalyo igambo lyo bamúlahiza kwo!
26 Ka leero yaba bakulu nabo, bakoli bwini kwo ye yolya
Masiya?
27 Uyu mundu, twehe tuyiji-yiji ho alyosiri! Si mango ulya
Masiya ayija, ndaaye úgaamenya ho alyosiri.»
28 Ku yikyo kyanya, Yesu âli ki gweti agayigiriza abandu
mwomwo mu nyumba ya Rurema. Lyeryo, anayiberekaa-
nia kwi'zu lihamu kwokuno: «Ha lwinyu kwo munyiji,
munayiji ne'munda n'galyoka! Si ndakayija ha lwani
nienyene. Ulya úkanduma, mutamúyiji, anali wo'kuli.
29 Haliko niehe, nimúyiji. Ee! Ndyosiri imwage, anali ye
kanduma.»
30 Ikyanya Yesu akadetaga kwokwo, abandu baguma,
arara-rara! Banagira mbu bamúgwate. Kundu kwokwo,
ndaaye mundu úkamúbiika kwa'maboko. Mukuba, ikihe
kyage, kitâli zaazi hika.
31 Kuguma na yibyo, mu balya bandu, abingi baabo
bâli koli múyemiiri, banakizi deta: «E balya, mango
ulya Masiya ayija, ka agakizi yerekana ibitangaaza bingi
ukuhima byo'yu mundu?»

Abalaazi batumwa kwo bagendi gwata Yesu

32 Ikyanya abandu bâli kizi hwehwetezania hi'gulu lya
Yesu, Abafarisaayo banayuvwa, kyanatuma bo na'bakulu
ba'bagingi, bagaatuma abalaliizi kwo bagendi múgwata.
33 Yesu anadeta: «Ngiri na niinyu ku hyanya hiniini,
n'gabuli galukira imwo'lya úkanduma.
34 Kundu muganjakula, haliko mutagaki mbona. Ee!
Ngiisi ho ngaaba, bitagamùzigira kwo muhike ho.»
35 Balya bakulu ba'Bayahudi, banatondeera ukubuuza-
nia: «Hayagi ho'yu mundu akola agagenda, halinde
tutagaki múbona? Ka akola agagenda mu beene witu
ábakashabukira mu Bagiriki, mbu lyo agendi yigiriza
Abagiriki nabo?
36 Biki byo aloziizi ukudeta mbu: “Kundu muganjakula,
haliko mutagaki mbona. Ngiisi ho ngaaba, bitagamùzigira
kwo muhike ho”?»

Amagoloovi ágali mwo'bulamu

37 Ulusiku lwo'kuheza yizo siku ngulu, lwanahikaga. Lu-
nali lwo lusiku lukulu mu zaabo. Kwokwo, Yesu anayimuka,
anayiberekaania kwi'zu lihamu kwokuno: «Umundu, iri
angaba anyotiirwi, ayije imwani, anywe!
38 Umundu, iri anganyemeera, mu nda lyage mugakizi
shyoka amagoloovi go'bulamu, nga kwo biyandisirwi mu
Mandiko Meeru.»
39 Yago magambo ga Yesu, gâli riiri hi'gulu lyo'Mutima
Mweru. Mukuba, ngiisi ábâli koli múyemiiri, bâli kola
bagayiji guyakiira. Haliko, ku kyanya Yesu akagadeta,
Umutima Mweru gutâli zaazi tumwa. Mukuba, Yesu
yenyene atâli zaazi kuzibwa.

Abandu bagabulikana hi'gulu lya Yesu

40 Yabo bandu, iri bakayuvwa ngiisi kwo Yesu adeta,
baguma baabo banakizi deta: «Ku kasiisa, uyu mundu ye
yolya Muleevi!»
41 Abandi, ti: «Nanga! Uyu mundu, ye yolya Masiya
yenyene!»
Abandi, banabuuza: «Aaho! Ko'lya Masiya angalyokaga
i Galilaaya?
42 Si biyandisirwi mu Mandiko Meeru, kwo Masiya
agalyoka mwi'kondo lya mwami Dahudi, na mu kaaya
kaage ke'Betereheemu!»
43 Yabo bandu, banagabulikana hi'gulu lya Yesu.
44 Baguma baabo, banaloozi gira mbu bamúgwate. Ha-
liko, ndaaye úkamúbiika kwa'maboko.

Abakulu baguma batayemeera Yesu

45 Ikyanya abalaliizi bakagalukira imunda abakulu
ba'bagingi na'Bafarisaayo, banababuuza: «Kituma kiki
mutaleeta Yesu?»
46 Banabashuvya: «Ndaaye úzindi deta ngo'yo mundu!»
47 Yabo Bafarisaayo, ti: «E ma! Ka na niinyu keera
amùlyeryega?
48 Si ndaaye kiri no'mutwali muguma, kandi iri Mu-
farisaayo muguma, úmúyemiiri!
49 Yaba bandu ábakungamiiri yaha, batayiji bye'maaja za
Musa zidesiri. Si badaasirwi!»
50 Nikodeemu, ulya úkagendera Yesu, anâli riiri muguma
wa mu Bafarisaayo, anabuuza abaabo, ti:
51 «E balya, ke'maaja ziitu zituhangwiri kwo tutwire
umundu ulubaaja kwo ahanwe, tútanazi múbuuza, gira
tumenye bwija ngiisi byo akagira?»
52 Banamúshuvya: «Kazibe! Ka na naawe, uli gundi
Mugalilaaya? Utee gendi soma mu Mandiko Meeru, lyo

ugaabona kwo ndaaye muleevi úzindi lyoka i Galilaaya!» [
53 Iri akadeta kwokwo, yabo booshi banataaha.

8

Yesu akejeerera umukazi mushule

1 Yesu anagenda ku Mugazi gwe'Mizehituuni.
2 Ne'ri bukakya, anashubi genda mu nyumba ya Rurema.
Abandu booshi ábâli riiri yaho, iri bakamúkumanira,
anabwatala, anatondeera ukubayigiriza.
3 Iri akaba akiri mu deta, hanayija abigiriza be'maaja
na'Bafarisaayo, bagweti bagaleeta mukazi muguma
úkagwatwa ku bushule, banamúyimangika imbere
lya'bandu.
4 Yabo Bafarisaayo, banabuuzagya Yesu: «E Mwigiriza,
uyu mukazi keera agwatwa ku bushule.
5 Na mu maaja za Musa, mudesirwi kwa'bakazi mwene
yaba, tukizi bayita mu kubalasha amabuye. Aaho! Naawe,
wadeta kuti?»
6 Na íbikatuma bagabuuza Yesu kwokwo, bwo bâli loziizi
ukumúgwakiza ku magambo ga'gaadeta, halinde balonge
ukumúlega hi'gulu lyago.
Yesu anayinama, anatondeera ukuyandika haashi
no'munwe.
7 Yabo Bafarisaayo, iri bakagenderera ukumúbuuza,
anayinamuka, anababwira: «Mu kati kiinyu, ngiisi umuzira
kyaha, abaagage ye gatangi múlasha ibuye!»
8 Lyeryo, Yesu anashubi yinamaga, anagenderera
ukuyandika haashi.
9 Balya Bafarisaayo, abashaaja mu kati kaabo iri bakayu-
vwa ngiisi kwo adeta, banatondeera ukulyoka yaho,
muguma-muguma. Na ábâli sigiiri ho, nabo babuli genda.
Uyo mukazi naaho, anaba ye sigiiri yaho, ayimaaziri imbere
lyage.
10 Yesu anayinamuka, anamúbuuza: «E mukazi,
ábakulega, balyagagi hayi? Ka ndaaye úwaki deta kwo
uhanwe?»
11 Ulya mukazi, ti: «E nahano, ndaaye.»
Yesu anamúbwira: «Aaho! Kiri na naani, ndagadeta
kwo uhanwe. Uyigendere. Si ukulyokera buno, utaki shubi
yifunda mu byaha.»]

Yesu ye mulengeerwe gwe'kihugo

12 Yesu anashubi bwira abandu: «Niehe, nie mu-
lengeerwe gwe'kihugo! Umundu, iri angaba angulikiiri,

atâye ki gende mu kihulu. Si agaaba akola no'mulengeerwe úguli mu leeta ubugumaana.»

13 Balya Bafarisaayo banashuvya Yesu, ti: «Kazibe! Si ugweti ugayitangira ubumasi wenyene! Yubu bumasi bwawe, ndaabwo.»

14 Yesu anabashuvya: «Kundu ndi mu yitangira ubumasi nienyene, haliko bulyagagi bwo'kuli. Ee! Nyiji ho n'galyoka, nyiji na ho ngagenda. Si mwehe, yaho n'galyoka, na ho ngagenda, mutahayiji.

15 «Mwehe, mugweti mugaatwa imaaja ku bye'kihugo. Haliko niehe, ndaaye mundu ye ndi mu twira ulubaaja.

16 Na kundu nangaba ndi mu zitwa, kuli mu ba mu kati ko'kuli. Mukuba, ndali nienyene. Si tuli na Daata, ulya úkanduma.

17 Kiri na mu maaja ziinyu, muyandisirwi kwo'bumasi bwa'bandu babiri bulyagagi bwo'kuli.

18 Kwokwo, nienyene ndi mu yitangira ubumasi. Na Daata, bwo ye kanduma, naye agweti agabundangira kwakundi.»

19 Yabo Bafarisaayo, ti: «Uyo Yisho ali hayagi?» Yesu naye ti: «Mwehe mutanyiji. Kiri na Daata kwakundi, mutamúyiji. Nga mushubi nyiji, mushuba mugaamenya na Daata.»

20 Ikyanya Yesu akadeta kwokwo, âli ki riiri mu nyumba ya Rurema, hoofi lye'mbiikiro ya'matuulo. Kundu kwokwo, ndaaye úkamúgwata. Mukuba, ikihe kyage kitâli zaazi hika.

21 Yesu anashubi babwira: «Ngalyoka hano. Na kundu muganjakula, mutagaki mbona. Si mugasigali fwira mu byaha biinyu! Yaho ngagenda, mutashobwiri ukuhahika.»

22 Balya bakulu ba'Bayahudi, banabuuzania: «Galya magambo gaage, mbu tutashobwiri ukuhikaga ho agagenda, ka kwo kudeta kwo agagendi yiyita?»

23 Yesu, anashubi babwira: «Mwehe, mulyagagi ba hano haashi mu kihugo. Haliko niehe ndali wamwo, si ndi wa mwi'gulu.

24 Kyo kyatuma namùbwira kwo mugasigali fwira mu byaha biinyu. Mwomwo mwo mugafwira, iri mutangayemeera kwo Nie Ndi ho.*»

25 Balya bakulu ba'Bayahudi, banabuuza Yesu: «Kwokwo, uli nyandagi?» Naye, ti: «Ndi yolya nie gweti ngamùbwira ukulyokera ku ndondeko.

---

* **8:24 8.24** *Nie Ndi ho* liri iziina liguma mu maziina ga Rurema. Yibyo, wangabisoma mu Kulyoka 3.14.

26 Hali amagambo mingi go nangadesiri mu kumùtwira
ulubaaja. Haliko, ndi mu deta naaho ngiisi byo n'gatumwa.
No'lya úkanduma, ali wo'kuli.»
27 Batakamenya kwo Yesu agweti agababwira hi'gulu lya
Yishe.
28 Kyanatuma agababwira kwokuno: «Ikyanya mugaaba
keera mwalengeza Umwana wo'Mundu, lyoki lyo mugaa-
menya kwo nie yolya nie ndi mu mùbwira. Munamenye na
kwo ndaakyo kindu kyo ndi mu gira ha lwani. Na'magambo
go ngweti ngaadeta, ndi mu gadeta naaho nga ngiisi kwo
Daata akaganyigiriza.
29 Yehe ye kanduma, atanazi njanda. Si tuyamiinwi.
Naani, nyamiri ndi mu gira íbigweti bigamúsimiisa.»
30 Ku kyanya Yesu âli kizi deta kwokwo, abandu bingi
banamúbiika kwo'bwemeere.

Abaana ba Hiburahimu, na'be'mwa Shetaani

31 Balya Bayahudi ábâli koli yemiiri Yesu, anababwira:
«Iri mwangakizi simbaha amigirizo gaani, lyo mugaaba
bigirizibwa baani nirizina.
32 Mugaaba mukoli yiji ukuli. Na ku njira yakwo,
munashwekuulwe.»
33 Yabo Bayahudi, ti: «Twehe tuli ba mwi'kondo lya
Hiburahimu, tutanazindi ba baja ba mundu yeshi! Aahago!
Kuti kwo ugweti ugaadeta kwo twangaki shwekuulwa?»
34 Yesu anabashuvya: «Namùbwira ukuli, iri umundu
angaba agweti agayifunda mu byaha, iri ali muja wabyo.
35 No'muja, atayamiri atuuziri mu nyumba ya sheebuja.
Haliko umwana wa mu nyumba, yeki ayamiri ali mwomwo.
36 Ku yukwo, iri Umwana angamùshwekuula, mugaaba
mushwekwirwi lwoshi-lwoshi!
37 «Nyiji-nyiji kwo muli ba mwi'kondo lya Hiburahimu.
Kundu kwokwo, mutatwaziizi amigirizo gaani. Si muloziizi
ukunyita.
38 «Ngweti ngamùbwira ngiisi byo Daata akanyereka. Na
niinyu kwakundi, mugweti mugaagira ngiisi byo mukayu-
vwa imwa yisho.»
39 Yabo Bayahudi, ti: «Si Daata, ye Hiburahimu!»
Yesu anabashuvya, ti: «Múkibe muli baana ba Hibu-
rahimu, mwangagiziri nga ngiisi kwo naye âli kizi gira.
40 Haliko buno, keera n'gamùbwira amagambo go'kuli go
n'gayuvwa imwa Rurema, munakoli fitiirwi ukunyita. Si
Hiburahimu yehe, atâli kizi gira kwokwo!
41 Mwehe, yibyo byo muli mu gira, byo na byebyo byo
yisho naye ayamiri ali mu gira.» Yabo Bayahudi nabo, ti:

«Twehe, tutali baana be'mbuga. Si tuhiiti Daata muguma naaho, ye Rurema!»

42 Yesu anabashuvya: «Rurema ákibe ye Yisho, mushuba mugangunda. Si n'galyoka imwage mu kuyija hano. Na bwo ye kanduma, ukuyija kwani hano, kutakaba kwa kuyihalangira.

43 Na íbitumiri mutasobanukiirwi na'magambo gaani, bwo gahimiri ubwenge bwinyu.

44 «Mwehe, yisho ye Shetaani! Ngiisi byo agweti agayifwija, byo na niinyu muloziizi ukugira. Yehe, ayamiri ali mwitani ukulyokera ku ndondeko. Atanagweti agakulikira ukuli, bwo ndaakwo úkumúli mwo. Ikyanya agweti agabeesha, ali mu ba adeta naaho indeto ye'mwabo. Mukuba, ali munabibeesha, anali ye yishe wa banabibeesha.

45 «Haliko niehe, nyamiri ngweti ngaadeta ukuli. Kyo kinatumiri mutagweti muganyemeera!

46 Mu kati kiinyu, ndaaye úwangahasha ukuyerekana kwo ndi mu gira ibyaha! Aahago! Bwo ndi mu deta ibyo'kuli, kituma kiki mutanyemiiri?

47 Abandu ba Rurema, bali mu yuvwiriza amagambo gaage. Si mwehe, mutagatwaziizi, bwo mutali ba mu bandu baage.»

48 Balya Bayahudi, ti: «Ikyanya tukadeta kwo uli Musamariya, na kwo wasireha, si byâli riiri byo'kuli!»

49 Yesu naye ti: «Ndali musire! Si nzimbahiri Daata! Kundu kwokwo, muki ngayiriziizi.

50 Niehe, ndagweti ngayiloogeza ubwivuge, si Rurema ye mu bundoogeza. Leka abe ye gaatwa imaaja.

51 Namùbwira ukuli, iri umundu angayama asimbahiri amagambo gaani, uyo atâye fwe.»

52 Balya Bayahudi, ti: «Leero tukola na'kasiisa kwo wasireha! Si shokuluza witu wa Hiburahimu keera akafwa! Kiri na'baleevi nabo keera bakafwa! Aaho! Kuti kwo wangaki deta kwe'ri umundu angasimbaha amagambo gaawe, atâye fwe!

53 Ka we kuliiri shokuluza witu wa Hiburahimu? Si keera akafwa! Kiri na'baleevi, nabo keera bakafwa! Kwokwo, ugweti ugayigira nga nyandi?»

54 Yesu anabashuvya: «Nga nangayihuziizi nienyene, yukwo kuyihuuza kwani kwangabiiri kwa busha. Haliko Daata, ye gweti úganguza, anali ye mugweti mugaadeta kwo ye Rurema winyu!

55 Si mutamúyiji! Haliko niehe nimúyiji! Ne'ri nangadesiri kwo ndamúyiji, iri naaba munabibeesha nga mwehe. Haliko nimúyiji, na nyamiri nzimbahiri amagambo gaage.

56 Shokuluza winyu wa Hiburahimu âli kizi shambaalira
ukubona ulusiku lwo'kuyija kwani. Ne'kyanya akaba keera
alubona, anashambaala bweneene!»
57 Balya Bayahudi, ti: «Ka keera ukabona Hiburahimu, we
tazi hisa kiri ne'myaka makumi gataanu?»
58 Yesu anabashuvya: «Namùbwira ukuli, kwe'kyanya
Hiburahimu atâli zaazi butwa, niehe nâli kola ho!»
59 Balya Bayahudi, banayami shavura kandi, bana-
toola amabuye, gira bamúlashe. Kundu kwokwo, Yesu
anayinyovya-nyovya mu bandu, analyoka yaho mu nyumba
ya Rurema.

9

Yesu ahumuula imbumi

1 Iri Yesu akaba akola mu lenga yaho, anabona umundu
úkabutwa ali mbumi.
2 Abigirizibwa baage banamúbuuza, ti: «E Rabi, nyandi
úkagira ibyaha, halinde uyu mundu akabutwa ali mbumi?
Ka yehe yenyene, kandi iri ababusi baage?»
3 Yesu anabashuvya: «Íbitumiri uyu mundu ali mbumi,
kutali hi'gulu lye'byaha, biba bye'mwage, kandi iri
bya'babusi baage. Halikago, akabutwa ali mbumi, gira
lyo'bushobozi bwa Rurema bumúyerekanwa kwo.
4 «Ku kyanya buki bwini, tukwiriiri tukizi gira imikolwa
yo'lya úkanduma. Mukuba, bukola mu yira. Ne'kyanya
bugaaba keera bwayira lwoshi, ndaaye mundu úgaki
shobola ukukola.
5 Haliko, ku kyanya ngiri mu kihugo, ndi mulengeerwe
gwakyo.»
6 Yesu, mbu ayusagye ukudeta kwokwo, anatwira amate
haashi, anagatoba mwe'hidaka, anahishiiga ku masu ge'yo
mbumi.
7 Anagibwira: «Ugendage ha kirigo kye'Silwamu (kuli
kudeta: úkatumwa), unakarabe ku malanga.» Ulya mundu
anagendi karaba. Ne'ri akaba akola mu taaha, analonga
ukubona, hwaa!
8 Abatuulani bo'yo mundu, kiri na'bandi bandu, bâli
kizi bona ngiisi kwo ashuba mu huuna-huuna ibindu,
kyanatuma bagabuuzania, ti: «E balya, uyu mundu, ka atali
ye yolya úshuba mu shiiba abwatiiri, iri anahuuna ibindu?»
9 Baguma baabo, ti: «Ee! Yoyu!» Abandi, ti: «Nanga!
Atali yehe. Si amúbiisiri naaho kwe'kikebe.»
Haaho, ulya mundu úkakizibwa, anayidetaga yenyene
kwo ye yehe.
10 Kyanatuma yabo bandu bagamúbuuza, ti: «Aaho! Kuti
kwo wahumuulwa?»

11 Anabashuvya: «Ulya úli mu buuzibwa Yesu atoba
ihidaka, anahinjiiga ku masu, anambwira kwo ngendage
ha kirigo kye'Silwamu, na ngarabe ku malanga. Kwokwo,
nanagenda yo. Ne'ri nakaraba, lyeryo nanayami bona!»

12 Yabo bandu banamúbuuza: «Uyo mundu, alyagagi
hayi?» Na wa naye, ti: «Ndayiji.»

Abafarisaayo bagaaha uyo úshuba mbumi

13 Uyo mundu, abandu banamútwala imunda Aba-
farisaayo.
14 No'lusiku lwo Yesu akamúhumuula kwo, lwâli riiri
lwe'Sabaato.
15 Kyanatuma balya Bafarisaayo bagamúbuuza: «Kutagi
kwo walonga ukubona?» Naye, ti: «Yesu anjiiga ihidaka ku
masu. Nanagendi yikaraba ku malanga. Na buno, ngola mu
bona!»
16 Baguma baabo banadeta: «Uyo mundu, si tuyiji-yiji
kwo atalyosiri imwa Rurema. Si agweti agahubira ulubaaja
lwe'Sabaato!»
Abandi, ti: «Kutagi kwo angaba ali munabyaha, anakizi
yerekana ibitangaaza mwene yibi?» Balya bandu, banagab-
ulikana.
17 Iri hakatama, Abafarisaayo banabuuza kandi uyo
mundu: «We wahumuulwa, kutagi naawe wadeta hi'gulu
lyage?» Naye, ti: «Ali muleevi.»

18 Yabo Bayahudi, batanayemeera kwo'yo mundu ashuba
mbumi, na kwo keera alonga ukubona. Bakayiji yemeera
naaho, ku kyanya
19 bakatumira ababusi baage, banababuuza, ti: «Uyu,
ka ye yolya mugala winyu, ye mudesiri kwo akabutwa
ali mbumi? Ne'ri byangaba kwokwo, kutagi kwo alonga
ukubona?»
20 Balya babusi baage, ti: «Tuyemiiri kwo ali mugala witu,
tunayiji kwo akabutwa ali mbumi.
21 Haliko, yuku kuhumuulwa kwage, tutayiji kuti
kwaba. Kiri na úwamúhumuula, tutamúyiji. Mumúbuuze
yenyene! Si akola mushosi, agayidetera!»

22 Na íbikatuma bagashuvya kwokwo, bwo bâli yobo-
hiri abakulu ba'Bayahudi. Mukuba, Abayahudi bâli
mali biika uluhango kwe'ri umundu angadeta kwo Yesu
ye yolya Masiya, agayami twibwa mu nyumba zaabo
ze'mihumaanano.
23 Kyanatuma bagaadeta: «Mumúbuuze yenyene. Si
akola mushosi, agayidetera!»

24 Balya Bafarisaayo banashubi tumiraga uyo mundu,
banamúbwira: «Huuzagya Rurema,* mu kudeta ukuli!
Si ulya mundu ye udesiri kwo akukiza, tuyiji-yiji kwo ali
munabyaha!»
25 Ulya mundu, ti: «Iri angaba ali munabyaha, ndayiji.
Byo nyiji naaho, njuba mbumi. Na buno, ngola mu bona!»
26 Banamúbuuza: «Bikagi byo akugirira, mu kukuhu-
muula?»
27 Ulya mundu, ti: «Si keera namùbwira, mutanayuvwiti!
Ka muloziizi kwo njubi mùbwira gaago-gaago magambo?
Ka na niinyu muloziizi ukuba bigirizibwa baage?»
28 Balya Bafarisaayo, banatondeera ukumúluluukiza
ne'bitusi, ti: «Wehe we mwigirizibwa wo'yo mundu! Si
twehe tuli bigirizibwa ba Musa!
29 No'yo Musa, tuyiji kwo Rurema âli kizi múganuuza.
Haliko ulya mundu, tutayiji kiri ne'munda akalyoka.»
30 Na wa naye, ti: «Kitangaaza kiinyu yikyo! Mbu
mutayiji imunda akalyoka, keera anambumuula!
31 Tuyiji-yiji kwo Rurema atali mu yuvwiriza abanabyaha.
Ali mu yuvwiriza umundu naaho, iri angaba amúsimbahiri,
anabe agweti agaagira byo aloziizi.
32 Aahago! Ukulyokera he'kihugo kikabumbirwa, tu-
tazindi yuvwa kwo hali úkabutwa ali mbumi, mbu anahu-
muulwa.
33 Ulya mundu átaki be alyosiri imwa Rurema, ndaakyo
kindu kyo angahashiri.»
34 Balya bakulu ba'Bayahudi, banaraakara bweneene,
banamúbwira: «Hafe! Ka uloziizi ukutuyigiriza, we
kabutirwa mu byaha bya lwoshi!» Lyeryo, banayami
múyimula mu nyumba yabo ye'mihumaanano.

Ukuhuuta kwo'mutima

35 Uyo úshuba mbumi, Yesu anayuvwa kwo keera
bamúyimula mu nyumba ye'mihumaanano ya'Bayahudi.
Ne'ri bakahumaanana, anamúbuuza: «Ka uyemiiri
Umwana wo'Mundu?»
36 Naye, ti: «E Nahamwitu, umwana wo'Mundu ali
nyandi? Umúmbwire, gira lyo naani nimúyemeera.»
37 Yesu anamúshuvya: «Keera wamúbona, anali ye
mugweti mugaganuula mwe naye.»
38 Ulya mundu, naye ti: «E Nahano, nguyemiiri.» Haaho
anamúyikumba.
39 Yesu anadeta: «Íbitumiri n'gayija mu kihugo, hi'gulu
lyo'kuyiji twa imaaja. Kwokwo, ngiisi ábali mu bona,

* **9:24 9.24** *Huuzagya Rurema* Yaga magambo, ga'Bayahudi bâli kizi koleesa mu kubeshuuza abandu. Yibyo, wangabisoma na mu Yoshwa 7.19.

bahinduke imbumi. Ne'mbumi kwakundi, zibaagage zo
zigalonga ukubona.»
40 Abafarisaayo baguma, mbu bayuvwe kwokwo, ba-
namúbuuza: «Ka kwokwo uloziizi ukudeta kwo nyiitu tuli
mbumi?»
41 Yesu anabashuvya, ti: «Múkibe mbumi, mutangabiiri
ne'byaha. Haliko, bwo mudesiri kwo muli mu bona, kyo
kitumiri muki ryagagi ne'byaha!»

10

Yesu ye mungere mwija

1 Yesu anadeta: «Hali ikyanya umundu angaleka
ukulenga mu mulyango gwo'lugo lwe'bibuzi, anashone
ku kyogo, mu kulutibukira mwo. Namùbwira ukuli,
kwo'mundu mwene uyo, alyagagi muzimba, anali munyazi.
2 Haliko, iri umundu angakizi lenga mu mulyango, yehe
ye mungere wo'kuli.
3 Umungere mwene uyo, umulaliizi ali mu múyigulira
ulwivi.
«Ikyanya umungere ali mu hamagala ibibuzi byage, biri
mu múmenyera kwi'zu lyage. Anahamagale ngiisi kiguma
mwi'ziina lyakyo, mu kubihulukiza imbuga.
4 Ne'kyanya ali mu ba keera ahulusa ibye'mwage byoshi,
anashokole injira. Nabyo binakizi genda bimúkulikiiri.
Mukuba, birya bibuzi biri mu ba bikoli komiiri izu lyage.
5 Halikago, iri byangaba bitayiji umundu,
bitangamúkulikira, kiri ne'hiniini! Umundu mwene uyo,
bitayiji izu lyage, kyo kitumiri biri mu mútibita.»
6 Yugwo mugani, ikyanya akababwira gwo, batakagu-
sobanukirwa.
7 Kyanatuma agababwira kandi kwokuno: «Namùbwira
ukuli, niehe nie mulyango gwe'bibuzi.
8 Si abandi booshi ábakatanga imbere lyani, boohe, bâli
riiri bazimba na'banyazi. Kyo kikatuma ibibuzi bitâli kizi
batwaza.
9 «Niehe nie mulyango. Umundu, iri agayingira ku njira
yani, agakizibwa. Uyo mundu, agaaba nga kibuzi íkiri mu
huluka mu lugo, kinagendi longa ibyokulya mu ndagiriro.
Kinashubi yiji yingira.
10 «Haliko, umuzimba yehe, ali mu yija naaho
hi'gulu lyo'kuzimba, na hi'gulu lyo'kushereeza, na
hi'gulu lyo'kuyitana. Si niehe n'gayijaga, gira abandu
balonge ubugumaana. Yubwo bugumaana, bunayame
bubadimiriiri mwo!
11 «Niehe, nie mungere mwija. Umungere mwija ali mu
ba ibiringiini ukufwa hi'gulu lye'bibuzi byage.

12 «Halikago, umungere wo'kulola naaho ku mbembo, yehe atali ye mungere nirizina. Ne'bibuzi, bitali bye'mwage. Ikyanya ali mu bonaga imirunga igweti igayija, anayami bijandirira, anayipuumukire, halinde imirunga inabiyilale mwo, inabishaabule.
13 Na íbitumiri uyo mungere we'mbembo ali mu yipuumukira, bwo agweti agaalola ku mbembo naaho. Si atali mu hahalira ibibuzi byonyene.
14 «Niehe, nie mungere mwija. Ibibuzi byani, mbiyiji. Nabyo binyiji.
15 Biri nga kwo Daata naye anyiji, na naani nimúyiji. Ibibuzi byani, ndi mu ba ibiringiini ukufwa hi'gulu lyabyo.
16 «Ngi hiiti ne'bindi bibuzi íbitali bya mu kino kiso. Bingwiriiri nabyo, ngendi bileeta. Nabyo kwakundi, bigakizi yuvwiriza izu lyani, halinde byoshi binakumaanibwe mu kiso kiguma. Binabe no'mungere muguma.
17 «Daata anguuziri. Mukuba, ngola ibiringiini ukufwa, na njubi ba mugumaana.
18 Ndaaye mundu úwanganyita, si ngweti ngayitanga ha lwani nienyene. Mbiiti ubushobozi bwo'kuyitanga nyitwe. Mbiiti no'bushobozi bwo'kushubi ba mugumaana. Yibyo, Daata ye kanduma kwo mbigire.»
19 Ikyanya Yesu akadeta kwokwo, kyanatuma Abayahudi bagashubi gabulikana kandi.
20 Abingi baabo banakizi deta: «Hafe! Si kisigo keera kyamúbambura! Kinakola mu múluluuvya! Aahago! Kituma kiki muki múteziri amatwiri?»
21 Haliko abandi, ti: «Nanga! Yaga magambo, gatali go'mundu úbambusiri. Si ikisigo kitangashobola ukuhumuula imbumi.»

Abayahudi balahira Yesu

22 Yaho i Yerusaleemu, ulusiku lukulu lwanahika lwo'kukengeera ngiisi kwe'nyumba ya Rurema ikashubi yeruusibwa. Kyanâli kola ikyanya kye'mbeho.
23 Ku yikyo kyanya, Yesu âli kizi lenga ha nyumba ya Rurema, mu mbarazaani ya Sulumaani.
24 Lyeryo, balya Bayahudi banamúkumanira, banatondeera ukumúbuuzagya: «Ugakizi tuhanamya imitima, halinde mangoki? Iri wangaba we Kirisito, utubwirage ku bweranyange!»
25 Yesu anabashuvya: «Si keera n'gamùbwira kwo nie yehe, mutananyemeera! Kiri ne'bitangaaza byo ngweti ngaagira kwi'ziina lya Daata, nabyo bigweti bigandangira ubumasi.

26 «Kundu kwokwo, mutanyemiiri. Mukuba, mutali ba
mu bibuzi byani.
27 Ibibuzi byani, mbiyiji-yiji. Biri mu nyuvwiriza, binali
mu ngulikira.
28 Ngweti ngabiheereza ubulamu bwe'myaka
ne'myakuula, bitanâye teereke. Ndaanaye mundu
úshobwiri ukubinyugutula.
29 Mukuba, Daata ye kabimbeereza, anali ye
kuliiri booshi. Naye kwakundi, ndaaye úshobwiri
ukumúnyugutula byo.
30 Niehe na Daata, tuli muguma.»
31 Lyeryo, balya Bayahudi, arara-rara! Banashubi toola
amabuye, gira bamúlashe go.
32 Haliko anababwira: «Keera n'gagira imikolezi mingi
miija imbere liinyu ku bushobozi bwa Daata. Aahago!
Guhagi gwo muloziizi ukundashira kwa'mabuye?»
33 Banamúshuvya: «Tutagakulasha go mbu bwo uli mu
gira imikolezi miija. Si tugakulasha go, bwo we mundu
ngana keera wadeta íbitali nga byo imbere lya Rurema, mu
kumúyigereera.»
34 Yesu anabashuvya: «Si biyandisirwi kwokuno mu
maaja ziinyu: “Nadeta kwo muli bamungu!*” Kwokwo,
35 yabo bandu ábakayakiira Amandiko Meeru, Rurema
ababwira kwo bali bamungu. Tunayiji kwo mu kati kaago,
ndaalyo igambo íryangahotolwa.
36 «Kwokwo, naani, Daata keera akandoola, ananduma
mu kihugo. Aahago! Kituma kiki mukiri mu mbwira kwo
nadeta íbitali nga byo imbere lya Rurema, mbu bwo nadeta
kwo ndi Mwana wage?
37 «Iri nangaba ndali mu gira imikolwa ya Daata, mu-
takolwe mbu munyemeere!
38 Halikago, bwo ngweti ngagigira, mukwiriiri mugiye-
meere, kundu nienyene mutanyemiiri. Kwokwo, lyo mwan-
galonga ukusobanukirwa kwo Daata andi mwo. Na naani,
nimúli mwo.»
39 Lyeryo, balya Bayahudi, banashubi shavura bweneene,
banagira kandi mbu bamúgwate. Haliko anabafuushuka.
40 Yesu anashubi galukira i kajabo ko'lwiji Yorodaani,
haahalya ho Yohana âli kizi batiigiza abandu, anabeera ho.
41 Abandu bingi banamúgwana ho, banakizi deta:
«Kundu ndaakyo kyereso kyo Yohana akayerekana, haliko
amagambo gooshi go âli kizi deta hi'gulu lyo'yu mundu, gâli
riiri go'kuli.»
42 Abandu bingi be'yo munda, banayemeera Yesu.

---

* **10:34 10.34** Zaburi 82.6.

11

Laazaro afwa

1-2 Mu kaaya ke'Betaniya, mwâli tuuziri mundu muguma,
iziina lyage Laazaro. (Uyo Laazaro, âli gweti baali baage
babiri, Maryamu na Marita. Uyo Maryamu, ye kayon-
era amalaasi ku magulu ga Nahano, anakizi ganywereza
no'mushaku gwage.)
Uyo Laazaro, âli koli lwaziri,
3 kyanatuma yabo baali baage bagatumira Yesu indumwa,
ti: «E Nahano, umukundwa wawe akoli lwaziri.»
4 Yesu, mbu ayuvwe kwokwo, anadetaga, ti: «Yubwo
bulwazi bwage, butagamúyita. Si abulongaga naaho,
gira lyo Rurema ahuuzibwa. Kiri no'Mwana wage naye,
analonge ukuhuuzibwa ku njira yabwo.»
5 Uyo Laazaro, kuguma na baali baage bombi, Yesu âli
bakuuziri bweneene.
6 Kundu kwokwo, ikyanya akalonga indumwa kwo
Laazaro alwaziri, anatee hisa izindi siku zibiri haaho,
buzira kugenda yo.
7 Ha nyuma, anabuli bwira abigirizibwa baage, ti: «Tu-
galukirage i Buyahudi.»
8 Na wa nabo, ti: «E Rabi, si mu zeezi siku ízitáki mala,
Abayahudi be'yo munda bashuba mu gira mbu bakuyite mu
kukulasha amabuye! Aahago! Ka ugagendi bayisheegula?»
9 Yesu anabashuvya: «Umulege-rege muguma guli
mwe'bihe ikumi na bibiri. Aaho! Ikyanya umulengeerwe
gukiri ho, umundu angagenda buzira kusiitara, bwo ali mu
ba abwinagi ku mulengeerwe gwe'kihugo.
10 Haliko, ikyanya umundu ali mu genda bushigi, lyoki ali
mu siitara, bwo'mulengeerwe ndaagwo.»
11 Iri Yesu akadeta kwokwo, anashubi babwira: «Mwira
witu wa Laazaro akoli huniiri. Haliko, namu gendi
múvyula.»
12 Na wa nabo, ti: «E Nahamwitu, iri angaba ahuniiri
naaho, agaki kira.»
13 Bakashuvya kwokwo, mu kutona kwo Yesu adeta kwo
Laazaro ahunira. Kiziga âli desiri hi'gulu lyo'kufwa kwage!
14 Ubuzinda, anababwira ku bweranyange, ti: «Laazaro
keera afwagaga.
15 Buno, njambiiri hi'gulu liinyu, bwo ndashuba yo ku
kyanya afwa. Kwokwo, lyo mukalonge ukunyemeera.
Aaho! Mugire tugende yo!»
16 Tomaasi (úwâli kizi buuzibwa Wi'Hasha) anabwira
abaabo bigirizibwa, ti: «E balya, mugire tugende na Yesu,
gira lyo nyiitu tukagendi fwira kuguma.»

Yesu ye buzuule, ye na bugumaana

17 Iri Yesu akaba keera ayegeera akaaya ke'Betaniya,
anagwana Laazaro keera amala siku zina akola mu shinda.
18 Na bwo yako kaaya kâli riiri nga ku bilomeetere bishatu
naaho ukulyoka i Yerusaleemu,
19 Abayahudi bingi banayija ha mwa Marita na Maryamu,
gira babaholeeze ku kigandaaro kya mushija wabo.
20 Uyo Marita, iri akayuvwa kwo Yesu akola bu yegeera
ha mwabo, anagendi músanganira. Haliko, Maryamu
anasigala mu nyumba.
21 Marita, anabwira Yesu: «E Nahano, nga úshubaga
hano, nga mushija wani atafwa.
22 Kundu kwokwo, nyiji kwo kiri na buno, ngiisi byo
ugahuuna Rurema, agakugirira byo.»
23 Yesu anamúshuvya: «Mushija wawe, agazuuka.»
24 Marita, ti: «Nyiji kwo agazuuka, ikyanya abafwiri
booshi bagazuuka ku lusiku lwe'mberuuka.»
25 Yesu anamúbwira: «Niehe nie buzuule, na ndi nie
bugumaana. Umundu, iri angaba anyemiiri, kundu an-
gafwa, haliko agaaba akiri mugumaana.
26 Ne'ri umundu angaba akiri mugumaana, anabe
anyemiiri, atâye fwe. Aahago! Yago magambo, ka
ugayemiiri?»
27 Marita anamúshuvya: «E Nahano, ngayemiiri. Na
nyemiiri kwo uli Mwana wa Rurema. Unali we Masiya, ulya
úkadetwa kwo agayija mu kihugo!»
28 Iri Marita akayusa ukudeta kwokwo, analyoka yaho,
anagendi bwira mwene wabo wa Maryamu mu kahwehwe,
ti: «Umwigiriza akolaga hano, akutumira.»
29 Maryamu, mbu ayuvwe kwokwo, anayami yimuka, gira
agende imunda Yesu.
30 Mukuba, Yesu atâli zaazi yingira mu kaaya, haliko âli
ki riiri haaho Marita akagendi músanganirira.
31 Abayahudi bâli gweti bagaholeeza Maryamu mu
nyumba ye'kigandaaro. Ne'ri bakabona ngiisi kwo
ayimuka, no'kuyami hulukira imbuga, banamúkulikira.
Mukuba, bâli toniri kwo agendi lirira iwa shinda.
32 Maryamu, mbu ahikage áhali Yesu, anayibulaga mu
magulu gaage, anamúbwira: «E Nahamwitu, nga úshuba
hano, nga mushija wani atafwa.»
33 Iri Yesu akabona ngiisi kwo Maryamu agweti agabulu-
luka, kuguma na'Bayahudi ábâli múherekeziizi, anayuvwa
ikifufu bweneene! Umutima gwanashenguka.
34 Anabuuza: «Hayi ho mwamúziika?» Banamúshuvya:
«E Nahano, yija ulole.»

35 Yesu anatondeera ukulira.
36 Kyanatuma yabo Bayahudi bagaadeta: «Mulole ngiisi
kwo ashubi múkuuziri!»
37 Baguma baabo, ti: «Uyu mundu, si keera akahumuula
irya mbumi! Aaho! Ka atangalahiriiri Narufu atatwale
Laazaro?»

Yesu azuula Laazaro

38 Yesu, anashubi yuvwa ikifufu bweneene! Anagendaga
he'yo shinda. Yâli baajirwi mu lwala, yanâli kola mbamike
ni'buye.
39 Yesu anadeta: «Mushaaze ibuye!» Marita, mwali wa
nakufwa, anamúshuvya: «E maashi Nahamwitu! Keera
amala mwo isiku zina. Si akola mu baya!»
40 Yesu anamúbwira: «Ka ndakubwira kwe'ri wan-
gayemeera Rurema, ugaabona ubulangashane bwage?»
41 Kwokwo, banashaaza ibuye. Yesu analegamira
mwi'gulu, anadeta, ti: «E Daata, natanga kongwa imwawe,
bwo keera wanyuvwa.
42 Nyiji-nyiji kwo uyamiri uli mu nyuvwa.
Kundu kwokwo, nadeta kwokwo hi'gulu lya bano
ábanzungulusiri, gira balonge ukuyemeera kwo we
kanduma.»
43 Yesu, mbu ayusagye ukudeta kwokwo, anayiberekaania
kwi'zu lihamu, ti: «E Laazaro, hulukaga!»
44 Lyeryo, ulya Laazaro anahuluka mu shinda, aki zingi-
irwi mu mirondo. Kiri na'malanga gaage, gâli ki bungi-
irwi kwo'mulondo. Yesu, anababwira: «Mumúzinguule
kwe'mirondo, munamúleke agende.»

Igambi lyo'kuyita Yesu
(Mataayo 26.1-5; Mariko 14.1-2; Luka 22.1-2)

45 Abayahudi ábakayija ha mwa Maryamu, iri bak-
abona ngiisi kwo Yesu azuula Laazaro, abingi baabo ba-
namúyemeera.
46 Haliko baguma baabo, banayami gendi bwira Aba-
farisaayo ngiisi kwo Yesu agira.
47 Kyanatuma abakulu ba'bagingi na'Bafarisaayo bagaa-
gira inaama kuguma na'bandi bakulu, banabuuzania: «E
balya, kutagi kwo tugaagira? Si uyu mundu agweti
agayerekana ibitangaaza bingi.
48 Ne'ri twangamúlekeerera, abandu booshi
bagamúyemeera. Hali ikyanya Abarumi bangakengeera
bayiji tushereegeza iyi nyumba ya Rurema, banabindike
no'mulala gwitu.»

49 Mwi'yo naama, mwâli riiri Kayafa, umukulu
wa'bagingi ku yugwo mwaka. Uyo Kayafa, anabwira
abaabo kwokuno: «Si mwehe, ndaabyo muyiji!
50 Ha'bandu booshi bo'mulala gwitu bangayiji bindikwa,
bikwiriiri habe umundu muguma úgafwira booshi.»
51 Lirya igambo lyo Kayafa akadeta, atakalideta halwage
yenyene. Si akalideta mu kutanga ubuleevi. Mukuba,
ye wâli riiri mukulu wa'bagingi ku yugwo mwaka.
No'mugeeza gwo'buleevi bwage, kwo Yesu akola agayitwa
hi'gulu lyo'mulala gwa'Bayahudi.
52 Kutanali hi'gulu lya'Bayahudi naaho. Haliko na
hi'gulu lya'bandi bandu ba Rurema ba mu gindi milala
ábashabukiiri mu mahanga. Kwokwo, lyo booshi, abaku-
umania, babe bo baguma.
53 Ukulyokera ku yulwo lusiku, abakulu ba'Bayahudi
banashungikaga ngiisi kwo bagayita Yesu.
54 Kyanatuma atagaki genda mu Bayahudi ku bwer-
anyange. Kwokwo, analyoka yaho, anagenda mu kaaya
ke'Hifurahimu, hoofi ni'shamba, anabeera yeyo kuguma
na'bigirizibwa baage.
55 Isiku ngulu ze'Pasaka, iri zikayegerera, Abayahudi
bingi banatondeera ukulyoka mu twaya twabo, banakizi
zamuukira i Yerusaleemu, gira bagwanwe bayiyeruusa.
56 Balya Bayahudi, iri bakaba bakola yaho, banatondeera
ukushakula ho Yesu, banakuumana mu nyumba ya Rurema,
iri banabuuzania, ti: «Ewe! Kutagi mwabona? Ka atagayija
ku zino siku ngulu?»
57 Mu yizo siku, abakulu ba'bagingi na'Bafarisaayo bâli
mali bwira abandu kwo ngiisi úgabonaga ho Yesu ali, ayiji
bamenyeesa, gira bakayami yiji múgwata.

12

Maryamu ayonera Yesu kwa'malaasi
(Mataayo 26.6-13; Mariko 14.3-9)

1 Iri hakaba haki buziri isiku ndatu imbere lye'Pasaka,
Yesu anagalukira mu kaaya ke'Betaniya, anayingira mu
mwa Laazaro, ulya ye akazuula mu bafwiri.
2 Mwomwo, banamúzimaana. Na Marita ye wâli gweti
úgabakolera. Laazaro naye, âli riiri mu bâli bwatiiri mwo.
3 Uyo Maryamu anayabiira injebe, nga ya litiri nguma.
Iyo njebe, yâli riiri mwa'malaasi ge'kishingo kikayu
ágakayengwa mu narido muguuhya. Yago malaasi,
Maryamu, anagafukumulira ku magulu ga Yesu, anakizi
ganywereza no'mushaku gwage. Umuhongolo gwago,
gwanayijula mwi'yo nyumba yoshi.

4 Yuda Hisikaryote, kundu âli riiri muguma wa mu
bigirizibwa ba Yesu, haliko ye kayiji mútanga mu bagoma.
Haaho Yuda, ti:
5 «Gano malaasi,* si ifwaranga zaago zishuba za kuhemba
umukozi ku mwaka gwoshi! Aahago! Kituma kiki gatagulis-
ibwa, ne'fwaranga zinahaabwe abakeni?»
6 Na íbikatuma Yuda agaadeta kwokwo, kutali mbu bwo
âli hahaliiri abakeni. Si âli riiri muzimba. Na kundu ye wâli
biisirwi kwo ye mulaazi wo'ludaha, si âli kizi lukomoola
kwo.
7 Uyo Yuda, Yesu anamúshuvya, ti: «Uyu mukazi,
umúleke! Si âli shungikiirwi kwo alange yaga malaasi,
halinde ku lusiku lwo ngaziikwa kwo.
8 Abakeni, mugayamanwa. Si niehe, tutagayamanwa!»

Igambi lyo'kuyita Laazaro

9 Abayahudi bingi banayuvwa umwazi kwo Yesu akola
i Betaniya. Kwokwo, nabo banagenda yo. Atanâli riiri
Yesu naaho ye bâli gendiiri ukubona. Haliko, bâli loziizi
ukubona na Laazaro kwakundi, bwo Yesu âli mali múzuula
mu bafwiri.
10 Balya bakulu ba'bagingi banagira igambi lyo'kuyita na
Laazaro kwakundi.
11 Mukuba, hi'gulu lyage, kyo kikatuma Abayahudi bingi
bagabajanda, banayemeera Yesu.

Abandu bashambaalira Yesu ku kisegengo
(Mataayo 21.1-11; Mariko 11.1-11; Luka 19.28-40)

12 Iri bukakya, abandu bingi bweneene bâli vyeziri i
Yerusaleemu ku Pasaka, banayuvwa kwo Yesu naye akola
mu njira yo'kuyija yo.
13 Kyanatuma yabo bandu bagagendi tema amatavi
ge'bigazi. Banagendi músanganira, iri banabanda akabu-
uli, mu kumúyivuga kwokuno:
«Rurema ahuuzibwe! Uyu mundu, bwo ayijaga kwi'ziina
lya Nahano, agashaanirwe!†
Ee! Mwami wa'Bahisiraheeri agashaanirwe!»
14 Iri Yesu akalonga umwana wa punda, anamúbwatala
kwo, nga kwo byâli mali gwanwa byayandikwa hi'gulu
lyage kwokuno:
15 «E bandu be'Sayuni, mutayobohe!
Lolagi! Mwami winyu agweti agayija ashoniri ku mwana
wa punda.‡»

---

* **12:5 12.5** *za kuhemba umukozi ku mwaka gwoshi* Mu kigiriki: 300 ge'dinaari.
† **12:13 12.13** Zaburi 118.25-26. ‡ **12:15 12.15** Zakariya 9.9.

16 Balya bandu, ikyanya bakayivuga Yesu kwokwo, abi-
girizibwa baage batanayami bisobanukirwa. Halikago,
ku kyanya Yesu akaba keera akuzibwa mu bulangashane,
lyabuli ba lyo bagakengeera kwo byâli mali yandikwa
hi'gulu lyage. Keera byanakolekera mu masu gaabo.
17-18 Na íbikatuma yabo booshi bagayiji sanganira Yesu
kwokwo, bwo bâli mali yuvwa hi'gulu lye'kitangaaza kyo
akagira, mu kuhamagala Laazaro alyoke mu shinda. Yikyo
kitangaaza, iri bakakiyibonera, banagenda bagakilumbiisa
mu bandu.
19 Balya Bafarisaayo banabwirizania, ti: «Ngiisi byo
twashungika hi'gulu lyage, ka mutabwinagi kwo bigaafwa
ubusha? Lolagi ngiisi kwa'bandu booshi ba mu kihugo
bakola mu genda bamúshoshiiri!»

Yesu agwanwa adeta hi'gulu lyo'kufwa kwage

20 Ikyanya abandu bâli zamukiiri i Yerusaleemu, gira
bayikumbe Rurema ku Pasaka, Abagiriki baguma nabo
banayija yo.
21 Yabo Bagiriki banayijira Firipo. (Âli riiri we'Betesahida
mu poroveesi ye'Galilaaya.) Banamúbwira: «E waliha,
tuloziizi tubonaane na Yesu.»
22 Ikyanya Firipo akayuvwa kwokwo, anagendi bwira
Handereya. Yabo bombi, babuli gendi ganuuza Yesu.
23 Yesu anabashuvya: «Ikihe kyo'Mwana wo'Mundu
akola agakuzibwa kwo, keera kyahikaga.
24 Namùbwira ukuli, kwo'ludete lwe'ngano, iri lutangati-
bukira mu luvu, lunabe nga lwafwa, iri lugayama lulyagagi
lwonyene. Haliko, iri lwangayingira mu luvu, lyoki lugayiji
yera kwe'zindi nyingi.
25 «Umundu, iri angalooza ukukizagya itwe lyage, ye
galiteera. Haliko, iri angalishomba ku kyanya akiri mu
kino kihugo, lyoki, iri alilaaziri. Aganalama, halinde imyaka
ne'myakuula!
26 «Umundu, iri angaloozagya ukuba mukozi wani, ak-
wiriiri akizi ngulikira. Kwokwo, ngiisi ho ngaaba, ho
mukozi wani naye agaanaba. Uyo mundu, bwo agweti
agangolera, Daata agamúheereza ulushaagwa.
27 «Buno, umutima gwani gukoli hanamiri. Aaho!
Ndetage kuti? Ka mbuune Daata kwo angize mu bya kino
kihe? Nanga! Si byebyo byo n'gayijira!
28 E Daata! Uhuuzagye iziina lyawe!» Lyeryo mwi'gulu,
mwanayuvwikana izu, lyanadeta: «Keera nalihuuza!
Nganaki shubi lihuuza.»

29 Yabo bandu ábâli yimaaziri yaho, iri bakayuvwa
kwokwo, baguma banadeta: «Mukungulo yugwo.» Abandi,
ti: «Nanga! Umuganda ye wamúdesa.»
30 Haliko, Yesu anababwira kwokuno: «Yiri izu, litaba
hi'gulu lyani, si lyaba hi'gulu liinyu!
31 Buno, kikolaga kihe kyo'kutwa imaaja za ábali mu
kihugo. No'mutwali wakyo,§ akola agayimulwa ku butwali
bwage.
32 Ikyanya ngalengezibwa mu kino kihugo, lyo ngakuman-
iza abandu booshi imwani.»
33 Na íbikatuma Yesu agaadeta kwokwo, gira agwanwe
abamenyeesa ngiisi kwo agaafwa.
34 Yabo bandu, banamúshuvya: «Si tukayigirizibwa
mu Mandiko Meeru kwo'lya Masiya agayama ho imyaka
ne'myakuula! Kutagi kandi kwo wadeta kwo'Mwana
wo'Mundu akwiriiri alengezibwe? Uyo Mwana wo'Mundu,
ali nyandagi?»
35 Yesu anashuvya, ti: «Umulengeerwe, muki guhiiti ku
hyanya hininiini naaho. Na bwo muki guhiitagi, mukwiriiri
mukizi gugenda mwo. Kwokwo, lye'kihulu kitamùzinga.
Umundu, iri angagenda mu kihulu, atangabona ho ali mu
genda.
36 Aaho! Bwo mukiri no'mulengeerwe, muguyemeere, lyo
mulonga ukuba bandu baagwo.» Iri Yesu akayusa ukubwira
abandu kwokwo, anagendi bayibisha.

Abingi mu Bayahudi batatwaziizi Yesu

37 Kundu Yesu âli mali yerekana ibitangaaza bingi imbere
lya'bandu, halikago batanamúyemeera.
38 Bikaba kwokwo, gira amagambo gakoleke, nga
kwo'muleevi Hisaaya akagwanwa adeta, kwokuno:
«E Nahano, ka batali baabano bandu bo ukayereka
ubushobozi bwawe?
Aahago! Ikyanya tukabamenyeesa galya magambo,
nyandagi úkagayemeera?*»
39 Yibyo, byo bikatuma yabo bandu batagashobola ukuye-
meera Yesu, nga kwo biyandisirwi mu kitaabo kya Hisaaya
kwokuno:
40 «Keera n'gabahumaaza amasu, halinde batabonage.
Nanabahutiisa ne'mitima yabo, halinde batakizi
sobanukirwa.
Nga bitangabiiri kwokwo, hali ikyanya bangayiji hinduka,
banabe bandu baani, na mbakize.†»

---

§ **12:31 12.31** *mutwali wakyo* Shetaani. * **12:38 12.38** Hisaaya 53.1. † **12:40 12.40** Hisaaya 6.10.

41 Na íbikatuma Hisaaya agaadeta kwokwo, bwo âli mali
gwanwa abona ubulangashane bwa Yesu, anadeta hi'gulu
lyage.
42 Mu bakulu ba'Bayahudi, abingi banayemeera Yesu.
Kundu kwokwo, batanakizi yerekana ku bweranyange kwo
bamúyemiiri. Mukuba, bâli yobohiri kwa Bafarisaayo
bagaabatwa mu nyumba zaabo ze'mihumaanano.
43 Bâli siimiri ukukizi huuzibwa na'bandu, ho bangahu-
uzibwa na Rurema.

Abandu bagahanirwa ku magambo ga Yesu

44 Yesu anayiberekaania kwi'zu kwokuno: «Umundu, iri
angaba ambiisiri kwo'bwemeere, ndali nienyene naaho nie
ali mu ba ayemiiri. Si ali mu ba ayemiiri kiri na Rurema,
ulya úkanduma.
45 Ee! Ikyanya muli mu mbona, iri mwabona no'lya
úkanduma.
46 Niehe n'gayija mu kihugo ndi mulengeerwe gwakyo.
Kwokwo, iri umundu angaba ambiisiri kwo'bwemeere,
atâye kituule mu kihulu.
47 «Iri umundu angayuvwa amagambo gaani, haliko
atanagasimbahe, ndali nie gamútwira ulubaaja. Mukuba,
íbitumiri n'gayija mu kihugo, kutâli riiri hi'gulu lyo'kuhana
ábaki tuuziri mwo. Si n'gayija mwo, hi'gulu lyo'kuyiji
bakiza.
48 «Iri umundu agandahiraga, analahire na'magambo
gaani, agatwirwa ulubaaja ku lusiku lwe'mberuuka. Gaago
magambo go n'gadeta, go gagamútwira ulubaaja kwo
ahanwe.
49 «Ikyanya ndi mu detaga amagambo, gatali ga kuyiha-
langira. Si Daata ye kaganduma kwo ngadete.
50 Na nyiji kwe'maaja zaage ziri mu tuma umundu
agaalama imyaka ne'myakuula. Ku yukwo, ngiisi magambo
go ngweti ngaadeta, ndi mu gadeta naaho, nga kwo Daata
akaganduma.»

13

Yesu ashuka abigirizibwa baage amagulu

1 Ulusiku lwe'Pasaka, lwâli kola bu yegerera. Yesu âli
yiji kwe'kyanya keera kyahika, kyo agalyoka mu kihugo,
anagalukire imunda Yishe. Na bwo âli kuuziri abandu
baage mu kihugo, anagenderera ukubakunda, halinde
ukuheza.
2 Kyâli kola kihe kya'masheega. Na Shetaani âli mali biika
inzaliro mbi mu mutima gwa Yuda Hisikaryote mugala
Simooni, kwo atangage Yesu mu bagoma.

3 Yesu âli yiji-yiji kwo Yishe keera akamúheereza
ubushobozi hi'gulu lya byoshi. Anâli yiji kwo akalyoka
imwa Yishe, na kwo agashubi galukira yo.
4 Yesu anayimuka ha byokulya, anahogola ibyambalwa
íbyâli riiri hi'gulu lye'byabo, anakenyera umulondo mu
kibuno.
5 Anafuka amiiji mu mutanga, anatondeera ukushuka
abigirizibwa baage amagulu, muguma-muguma. Anakizi
bahotola amiiji, mu kukoleesa gulya mulondo gwo âli
kenyiiri.
6 Iri Yesu akahika áhali Simooni Peturu, Peturu
anamúbwira: «E maashi Nahamwitu, ka uganjukaga am-
agulu?»
7 Yesu anamúshuvya: «Yibi byo ngweti ngaagira, utazi
bisobanukirwa. Haliko ha nyuma, lyo ugabisobanukirwa.»
8 Peturu naye, ti: «Nanga, maashi! Wehe, utâye njuke
amagulu, kiri ne'hiniini!»
Yesu anamúshuvya: «Iri ndangakushuka go, iri ndaayo
ngoome yo tuliinwi.»
9 Ulya Peturu, ti: «E Nahamwitu, gataki baagage amagulu
naaho go uganjuka. Ungarabe na'maboko, kiri ni'twe!»
10 Yesu anashuvya: «Nanga! Ikyanya umundu ali mu ba
keera ayikaraba amagala gooshi, atangaki gakaraba kandi.
Si ali mu ba akoli yeruusiri. Uyu mundu, ali mu shuka
amagulu naaho. Kwokwo, na niinyu, mukoli yeruusiri.
Halikago, mutali mweshi.»
11 Na íbikatuma Yesu agaadeta kwo batali booshi ábakoli
yeruusiri, mukuba âli koli yiji ngiisi úgayiji mútanga mu
bagoma.
12 Iri Yesu akayusa ukushuka yabo bigirizibwa baage
amagulu, anashubi yambala birya byambalwa byage, an-
abwatala ho ashuba mu liira.
Yesu anababuuza kwokuno: «Yibi byo namùgirira, ka
mwabisobanukirwa?
13 Muli mu mbuuza kwo ndi Mwigiriza, na kwo ndi
Nahamwinyu, kunali kwo ndi.
14 «Na kundu nie Nahamwinyu, na ndi Mwigiriza winyu,
haliko keera namùshuka amagulu. Kwokwo, na niinyu,
mukwiriiri mukizi gashukana.
15 Keera namùyerekaga umugani, gira mukizi gukulikira.
16 Namùbwira ukuli, kwo ndaaye mukozi úwangakulira
nahamwabo. Ndaanaye úwatumwa, úwangakulira
úwamútuma.
17 Yago magambo, mukoli gayiji. Aaho! Mugasimbahe,
halinde lyo mukizi gashaanirwa!

Yesu adeta kwo Yuda ye gamútanga mu bagoma
(Mataayo 26.20-25; Mariko 14.17-21; Luka 22.21-23)

18 «Ikyanya ndi mu deta yaga magambo, gatali hi'gulu liinyu mweshi. Nyiji bwija ngiisi bo n'gatoola. Si lirya igambo likwiriiri likoleke, íriyandisirwi mu Mandiko Meeru kwokuno: “Ulya ye twashangiira umukate, keera anyihindulira.*”
19 Yibyo byoshi, keera nagwanwa namùbwira byo, ku kyanya bitazi koleka. Kwokwo, mango bikoleka, lyo mulonga ukuyemeera kwo Nie Ndi ho.†
20 «Namùbwira ukuli, iri nangatuma umundu, ngiisi úwangamúyegereza, iri nie ayegereza. Ne'ri anganyegereza, iri ayegereza no'lya úkanduma.»
21 Iri Yesu akayusa ukudeta kwokwo, anashenguka, anababwira ku bweranyange: «Namùbwira ukuli, muguma winyu agandanga mu bagoma!»
22 Balya bigirizibwa baage, banalolana-lolana kwo, batanamenya nyandagi ye adeta.
23 Muguma wabo, âli bwatiiri ha butambi lyage (anali ye Yesu âli kuuziri bweneene).
24 Simooni Peturu anayeheza uyo wabo, anamúbwira: «Umúbuuze, adetaga hi'gulu lya nyandi!»
25 Ulya wabo, anayihega imunda Yesu, anamúbuuza: «E Nahamwitu, nyandi ulya wadeta?»
26 Yesu ti: «Ngiisi ye ngatwegeza ikikoojoka kyo'mukate, ninamúfumbadike kyo, iri ye yoyo.» Yesu anadweza ikikoojoka kyo'mukate, anakifumbadika Yuda Hisikaryote mugala Simooni.
27 Uyo Yuda, mbu akiyakiire, Shetaani anayami múyifunda mwo. Yesu anamúbwira: «Ngiisi byo ugaagira, ubigirage duba!»
28 Yabo bigirizibwa, kwo bâli riiri ha byokulya, iri bakayuvwa kwokwo, ndaaye úkasobanukirwa.
29 Baguma baabo, bakatona kwo ngeeka Yesu abwira Yuda kwo agendi gula íbikwaniini ku lusiku lwe'Pasaka, kandi iri mbu agendi tabaala abakeni. Mukuba, ye wâli riiri mulaazi wabo wo'ludaha lwe'fwaranga.
30 Uyo Yuda, mbu ayabiire kirya kikoojoka kyo'mukate, anayami hulukira imbuga. Bwanâli mali yira.

Ulubaaja luhyahya, kwo tukizi kundana

31 Ikyanya Yuda akaba keera ahulukira imbuga, Yesu anabwira abigirizibwa baage kwokuno: «Buno, Umwana

---

* **13:18 13.18** Zaburi 41.9. † **13:19 13.19** *Nie Ndi ho* liri iziina liguma mu maziina ga Rurema. Kulyoka 3.14.

wo'Mundu akola agalonga ubulangashane. Rurema naye,
akola agabulonga mu kati ko'yo Mwana.
32 Na bwo Rurema agabulonga mu kati kaage, kyo
kitumiri naye, Rurema agamúheereza bwo, ataganatinda.
33 «E baana baani, ngiri na niinyu ku hyanya hiniini
naaho. Ha nyuma, mugakizi njakula. Haliko namùbwira,
nga kwo keera n'gabwira balya Bayahudi, kwo ngiisi ho
ngola ngagenda, mutashobwiri ukuhahika.
34 «Namùheerezagya ulubaaja luhyahya, kwo mukizi
kundana. Nga kwo nimùkuuziri, kube kwo na niinyu
mugakizi kundana.
35 Ne'ri mwangakizi kundana, lya'bandu booshi bagaa-
menya kwo muli bigirizibwa baani.»

Yesu adeta kwo Peturu agamúyiyogookola
(Mataayo 26.31-35; Mariko 14.27-31; Luka 22.31-34)

36 Simooni Peturu anabuuza Yesu: «E Nahamwitu, hayagi
ho ukola ugagenda?» Yesu, anamúshuvya: «Ngiisi ho ngola
ngagenda, buno utashobwiri ukuhangulikira. Si ha nyuma,
lyo ugangulikira.»
37 Peturu naye, ti: «E Nahamwitu, kituma kiki ndashob-
wiri ukukukulikira buno? Si ngolaga ibiringiini kiri
no'kutanga itwe lyani hi'gulu lyawe!»
38 Yesu anamúshuvya: «Ka ukola ibiringiini ukulitanga
hi'gulu lyani? Nakubwira ukuli, kwo'luhazi lútazi bika,
ugaaba keera wanyiyogookola ubugira kashatu!»

14

Yesu ye njira yo'kugenda imwa Daata

1 «Mutakizi gerania mu mitima yinyu! Mukizi yemeera
Rurema, na naani mukizi nyemeera.
2 Mu nyumba ya Daata mulyagagi ahandu hingi
ho'kutuula. Nga hatangabiiri ho, nangamùbwiziri. Na
buno, ngola ngagenda yo, gira ngendi mùlingaaniza ho
mugayiji tuula.
3 Na bwo ngagendi mùlingaaniza ho, ngashubi galuka,
gira nimùtwale iyo munda imwani. Kwokwo, ngiisi ho
ngaaba, na niinyu hakabe ho mugaaba.
4 Ne'yo munda ngola ngagenda, muyiji injira yo'kugenda
yo.»
5 Tomaasi, ti: «E Nahamwitu, si iyo munda ugagenda,
yonyene tutagiyiji! Aaho! Kutagi kwo tugaamenya ne'njira
yo'kugenda yo?»
6 Yesu anamúshuvya: «Niehe nie njira, na ndi nie kuli, na
ndi nie bulamu. Ndaaye mundu úwangayija imwa Daata,
kútali ku njira yani.

7 Nga mwangammenyiri, mwangamenyiri na Daata
kwakundi. No'kulyokera buno, mukoli múyiji, keera
mwanamúbona!»
8 Firipo, ti: «E Nahamwitu, utuyerekage Yisho. Kwokwo,
lye'mitima yitu iyika mu nda.»
9 Yesu anamúshuvya: «E Firipo, ka halinde buno utazindi
mmenya! Si tukoli yamiinwi siku nyingi! Umundu, iri
angaba keera ambona, iri keera abona na Daata! Aaho!
Kutagi kandi kwo uki gweti ugambwira kwo nimùyereke
Daata?
10 Ka utayemiiri kwo ndi mu Daata, na kwo Daata andi
mwo?
«Gano magambo go ndi mu mùbwira, gatali ga kuyiha-
langira. Si Daata anduuziri mwo, ye na gweti úgaagira
imikolwa yage mu kati kaani.
11 Bwo namùbwira kwo ndi mu Daata, na Daata andi
mwo, muyemeere! Kandi iri, munyemeerere ku mikolwa
yo ndi mu gira.
12 «Namùbwira ukuli, iri umundu angaba ambiisiri
kwo'bwemeere, ngiisi byo ngweti ngaagira, naye agakizi
bigira, aganakizi gira na íbibihimiri. Ngola ngagenda imwa
Daata.
13 Ngiisi byo mugakizi huuna kwi'ziina lyani, ngakizi
bigira. Kwokwo, lyo Daata akizi huuzibwa mu kati kaani,
nie Mwana wage.
14 Ee! Ngiisi byoshi byo mugakizi mbuuna kwi'ziina lyani,
ngakizi bigira!

Umuhango gwo'kulonga Umutima Mweru

15 «Iri mwangaba munguuziri, mugakizi simbaha
ne'maaja zaani.
16 Naani, na mbuunage Daata amùtumire ugundi Muta-
baazi, halinde mukizi yamanwa.
17 Uyo ye Mutima gwo'kuli. Abandu be'kihugo, batan-
gaguyakiira. Mukuba, batali mu gubona, batanali mu
gumenya. Haliko, mwehe muguyiji, gunamùtuuziri mwo,
gwanâye mùyame mwo.
18 «Ndagamùsiga nga fuuvi! Si ngaki shubi galukira
imwinyu.
19 Ha nyuma hiniini, ábali mu kihugo batagaki mbona.
Haliko mwehe, mugakizi mbona. Na bwo ndi mulamu, kyo
kitumiri na niinyu mugaalama.
20 Ku yikyo kyanya, lyo mugaamenya bwija kwo ndi mu
Daata, na kwo niinyu mundi mwo, na kwo naani nimùli
mwo.
21 «Umundu, iri angaba ayemiiri imaaja zaani, agakizi
zisimbaha. Uyo ye nguuziri. Na bwo anguuziri, Daata naye

agamúkunda. Na naani kwakundi ngamúkunda, na ngizi yiyerekana imwage.»
22 Haaho, Yuda (atali Yuda Hisikaryote) anabuuza Yesu, ti: «E Nahamwitu, kituma kiki ugayiyerekana imwitu naaho, utaganaki yiyerekana mu bandu be'kihugo?»
23 Yesu anamúshuvya: «Umundu, iri angaba anguuziri, ali mu simbaha na'magambo gaani. Daata agamúkunda. Twe na Daata tugayiji mútuula mwo.
24 «Haliko iri angaba atanguuziri, iri na'migirizo gaani nago, atagasimbahiri. Gano magambo go ngweti ngamùbwira buno, gatali ge'mwani. Haliko, galyagagi ge'mwa Daata, ulya úkanduma.
25 «Yago magambo gooshi, namùbwira go, bwo ngiri kuguma na niinyu.
26 Haliko ha nyuma, Daata agamùtumira Umutima Mweru kwi'ziina lyani, gira gukizi mùtabaala. Gunakizi mùyigiriza byoshi, iri gunakizi mùkengeeza ngiisi byo n'gamùbwira.
27 «Namùsigira umutuula. Gulya mutuula, gulyagagi gwe'mwani. Gutanali ngo'mutuula úgushaaziri mu kihugo. Ku yukwo, mutakizi ki gerania mu mitima yinyu! Mutanakizi ki yoboha.
28 «Keera mwayuvwa ngiisi kwo namùbwira kwo ngalyoka hano, na kwo nâye ki mùgalukire. Nga mushubi nguuziri, mushuba mugashambaala mu kuyuvwa kwo ngola ngagenda imwa Daata. Mukuba, Daata ye nguliiri.
29 Yaga magambo gooshi, nagwanwa namùbwira go, ku kyanya gátazi koleka. Kwokwo, mango gakoleka, mukalonge ukumbiika kwo'bwemeere.
30 «Ndagaki mùbwira agandi magambo mingi-mingi. Mukuba, umutwali wa kino kihugo akola mu yija. Kundu kwokwo, ndaabwo bushobozi bwo ahiiti hi'gulu lyani.
31 Abandu ba mu kihugo, bakwaniini bamenye kwo nguuziri Daata, na kwo ngweti ngaagira ngiisi kwo akanduma. Kwokwo, mugire tulyokage hano!

15

Yesu yi'sina lyo'muzabibu

1 «Niehe ni'sina nirizina lyo'muzabibu. Na Daata ye muhiizi.
2 Ngiisi itavi írindi kwo, linabe litali mu tongeka, ali mu litemera haashi. Haliko yiryo itavi, iri lyangaba ligweti ligatongeka, ali mu lihahuulira, gira lyo litongeke ingingwe!
3 «Kwokwo, na niinyu, mukoli yeruusiri hi'gulu lya'magambo go n'gamùbwira.

4 Kwokwo, munyame mwo. Na naani ngamùyama
mwo. Ee! Ndaalyo itavi íryangatongeka lyonyene, lítali
kwi'sina. Kwokwo, na niinyu, mutangaba ne'bitumbwe,
mútanyamiri mwo.
5 «Niehe ni'sina lyo'muzabibu, na niinyu mwe matavi.
Umundu, iri angaba anyamiri mwo, na naani ninamúyame
mwo, iri agatongeka kwe'bitumbwe bingi.
«Si iri mwanganyihandula kwo, ndaabyo mushobwiri
ukugira.
6 Iri umundu atanganyama mwo, agaalashwa imbuga,
ngi'tavi íryakabulirwa, linayume. Amatavi mwene yago,
gali mu toolwa, ganaduulikwe ku muliro, ganasingooke.
7 «Haliko, iri mwanganyama mwo, na'magambo gaani
ganamùyame mwo, mugahuuna ngiisi byo muloziizi,
munabihaabwe.
8 Iri mwangakizi tongeka kwe'bitumbwe bingi, lyo Daata
agahuuzibwa. Lyo muganayiyerekana kwo mulyagagi
bigirizibwa baani.
9 «Nga kwo Daata anguuziri, kwo na niinyu nimùkuuziri.
Kwokwo buno, mukizi yama muli mu rukundo lwani.
10 Ne'ri mwangakizi simbaha imaaja zaani, lyo mugaaba
muyamiri mu rukundo lwani, nga kwo naani nzimbahiri
imaaja za Daata, na nyamiri mu rukundo lwage.
11 Na íbyatuma namùbwira kwokwo, gira ubushambaale
bwani bumùyame mwo, bunamùdimirire mwo.
12 «Ulubaaja lwani lwo lwolu: mukizi kundana, nga kwo
naani n'gamùkunda.
13 Ndaaye mundu úhiitagi urukundo luhamu ukuhima
úwayitanga ayitwe hi'gulu lya'biira baage.
14 Na mwehe, mukola biira baani, iri mwangakizi gira byo
ndi mu mùbwira.
15 «Ndakiri mu mùbuuza bakozi. Mukuba, ikyanya
nahamwabo ali mu gira igambo, umukozi atali mu limenya.
Haliko, ngola mu mùbuuza biira baani. Mukuba, byoshi
byo n'gayuvwa imwa Daata, keera n'gamùmenyeesa byo.
16 Mutali mwe mukandoola. Haliko nie n'gamùtoola.
Nanamùtuma kwo mukizi gendi tongeka kwe'bitumbwe,
binayame ho. Kwokwo, ngiisi byo mugakizi huuna Daata
kwi'ziina lyani, agakizi mùheereza byo.
17 Ulubaaja lwani lwo lwolu: mukizi kundana.

Abigirizibwa ba Yesu bagashombwa

18 «Iri abandu be'kihugo bangamùshomba, mukengeere
kwo nie bakatee shomba.
19 Nga mwangabiiri be'kihugo, abandu baakyo bashuba
bagamùkunda nga beene wabo. Halikago, keera

n'gamùtoola mu kati kaabo, mutanaki bali mwo. Kyo
kitumiri bagweti bagamùshomba.
20 «Mukizi kengeera lirya igambo lyo n'gamùbwira,
kwo "Ndaaye mukozi úwangakulira nahamwabo." Nga
bangasimbahiri amagambo gaani, na ge'mwinyu kwakundi,
bangagasimbahiri. Halikago, bagweti bagakizi ndibuza.
Kwokwo, na niinyu, bagakizi mùlibuza.
21 «Na íbitumiragi bagakizi mùlibuza, bwo muli bandu
baani. Batayiji Daata, kundu ye kanduma.
22 Ndákibe keera n'gayiji baganuulira, batangabiiri
ne'byaha. Ku yukwo buno, bataki hiiti ubulyo bwo
bangayifwongooza mwo.
23 «Umundu, iri angaba anjombiri, iri na Daata
kwakundi, amúshombiri.
24 Ndákibe ndi mu gira ibitangaaza mu kati kaabo
íbitazindi girwa no'gundi mundu, batangabiiri ne'byaha.
Haliko buno keera babibona, banaki gweti bagatushomba,
twe na Daata.
25 Na íbitumiri bigaaba kwokwo, gira lirya igambo
likolekage, írikayandikwa mu maaja zaabo, ti: "Bakan-
jombera ubusha.*"
26 «Kundu kwokwo, ngamùtumira Umutabaazi ukulyoka
imwa Daata, gulya Mutima gwo'kuli. Ne'kyanya gugayija,
gugakizi ndangira ubumasi.
27 Kiri na niinyu kwakundi, mugakizi bundangira.
Mukuba, mwe twâli ririinwi ukulyokera ku ndondeko.

16

1 «Yago magambo gooshi, nagwanwa namùbwiraga go,
gira mutayiji habuka.
2 Mukuba, bagakizi mùtwa mu nyumba zaabo
ze'mihumaanano. Na mu siku ízigayija, iri umundu
angamùyita, agaatona kwo akolera Rurema.
3 «Na íbigaatuma bagakizi mùgirira mwene yukwo, bwo
batayiji Daata. Na naani kwakundi, batanyiji.
4 Nagwanwa namùbwira kwokwo, gira mango bikoleka,
mukakengeere kwo nâli mali gwanwa namùkengula
hi'gulu lyabyo.

Umukolwa gwo'Mutima Mweru

«Yaga magambo, ndakamùbwira go ku ndondeko, bwo
nâli ki riiri kuguma na niinyu.
5 Halikago buno, ngola ngagalukiraga imwo'lya
úkanduma. Ndaanaye kiri no'muguma winyu
úwambuuza: "Hayi ho ukola ugagenda?"

* **15:25 15.25** Zaburi 35.19; 69.4.

6 «Na bwo keera namùbwira kwokwo, mukoli jengiirwi
bweneene!
7 Kundu kwokwo, namùbwira íbiri ukuli, kwo yukwo
kulyoka kwani, kugamùgenduukira. Iri ndangamùlyoka
mwo, uyo Mutabaazi atangaki mùyijira. Haliko, mango
ngenda, lyo ngamùtumira ye.
8 «Ikyanya agaaba keera amùyijiraga, agayagiisa abandu
be'kihugo hi'gulu lye'byaha, na hi'gulu lya íbikwaniini
imbere lya Rurema, na hi'gulu lyo'kutwirwa ulubaaja.
9 «Agabayagiisa hi'gulu lye'byaha, bwo bakalahira ukun-
yemeera.
10 Agabayagiisa na hi'gulu lya íbikwaniini imbere lya
Rurema, bwo ngaki genda imwa Daata, mutaganaki shubi
mbona.
11 Agabayagiisa na hi'gulu lyo'kutwirwa ulubaaja,
bwo'mutwali wa kino kihugo, keera akatwirwa ulubaaja
lwo'kuhanwa.
12 «Nangaki mùbwiziragi amagambo mingi-mingi. Si ku
buno, gangamùluluuvya.
13 Haliko, mango Umutima gwo'Kuli guhikaga, gugakizi
mùrongoora mu kuli kwoshi. Mukuba, gwonyene, gulya-
gagi gwo'kuli. Gutagaadeta halwagwo. Si gugakizi deta
naaho byo gwabwirwa. Gunakizi mùmenyeesa íbigayiji ba.
14 «Ne'kyanya gugakizi yabiira amagambo imwani
no'kukizi mùmenyeesa go, lyo gugandeetera ubulan-
gashane.
15 Ibye'mwa Daata byoshi, biri bye'mwani kwakundi. Kyo
kyatuma namùbwira kwo'Mutima Mweru gugakizi yabiira
amagambo imwani, gunakizi mùmenyeesa go.

Umwizingeerwe gugakihinduka mushambaalo

16 «Ha nyuma hiniini, mutagaki mbona. Na ha nyuma
hiniini kandi, mugashubi mbona.»
17 Iri akadeta kwokwo, baguma ba mu bigirizibwa baage
banabuuzania, ti: «Galya magambo go atubwira, galyagagi
no'mugeeza muki? Si adeta: “Ha nyuma hiniini, mutagaki
mbona. Na ha nyuma hiniini kandi, mugashubi mbona.”
Anadeta kwakundi, kwo akola agagenda imwa yishe.
18 Yago magambo mbu “ha nyuma hiniini”, kuli kudeta
kuti? Mu yibi byoshi byo adeta, ndaabyo tusobanukiirwi!»
19 Yago magambo, Yesu anayami menya kwa'bigirizibwa
baage bâli loziizi ukumúbuuza hi'gulu lyago, kyanatuma
agababuuza kwokuno: «Ka mukola mu buuzania hi'gulu
li'gambo lyo namùbwira, kwo: “Ha nyuma hiniini, mu-
tagaki mbona. Na ha nyuma hiniini kandi, mugashubi
mbona”?

20 «Namùbwira ukuli, kwo mugaliruuka ku mwizingeerwe. Si abandu be'kihugo, boohe, bagakizi shambaala.
Kundu kwokwo, yugwo mwizingeerwe gwinyu, gugaki yiji
hinduka mushambaalo.
21 «Kiri no'mukazi, ikyanya akola agaabuta, ali mu liibwa
no'mukero, bwe'kyanya kyage kyahikaga. Kundu kwokwo,
ikyanya ali mu ba keera abuta, yugwo mukero, ali mu yami
guyibagira, bwo ali mu ba keera abuta umwana mu kihugo,
anabe akola mu yuvwa amalega naaho.
22 «Kwokwo, na niinyu buno, mukiri no'mwizingeerwe.
Halikago ha nyuma, ngashubi yiji mùbona. Haaho, lyo
mugashambaala. Yugwo mushambaalo gwinyu, ndaaye
mundu úwangamùlyokeza gwo.
23 «Ku yulwo lusiku, ndaabyo byo mugakizi ki mbuuna.
Namùbwira íbiri ukuli, kwo ngiisi byo mugakizi huuna
Daata kwi'ziina lyani, agakizi mùheereza byo.
24 Halinde buno, ndaakyo kindu muzindi huuna kwi'ziina
lyani. Kwokwo, mukizi huuna, lyo muhaabwa, halinde
lyo'bushambaale bwinyu bulonge ukudimirira!

Yesu adeta kwo agagalukira imwa Yishe

25 «Yaga magambo go namùbwira, namùbwira go, mu
kugafindika. Haliko ku kyanya íkigayija, ndagaki shubi
mùfindikira go. Si ngakizi mùmenyeesa hi'gulu lya Daata
ku bweranyange.
26 «Ku kirya kyanya, mwenyene mugakizi huuna Daata
kwi'ziina lyani. Ndadesiri kwo nie ngakizi ki mùhuunira
imwage.
27 Mukuba, Daata yenyene amùkuuziri. Keera mukan-
gunda, mwanayemeera kwo n'galyoka imwage.
28 Ee! N'galyoka imwa Daata, nanayija mu kihugo. Na
buno, ngola ngakisiga, na njubi galukira imwage.»
29 Iri Yesu akadetaga kwokwo, abigirizibwa baage ba-
namúshuvya: «Emwe! Leero buno, ukoli gweti ugaadeta
ku bweranyange! Utakiri mu tubwira amagambo mu
kugafindika.
30 Keera twamenya kwo uyijagi byoshi, na kwo utali
ni'goorwa lyo'kubuuzibwa-buuzibwa ibibuuzo. Yibyo, byo
byatuyemeeza kwo ukalyoka imwa Rurema.»
31 Yesu anabashuvya: «Ka leero buno mwanyemeera?
32 Lolagi! Ikyanya kikola mu yija, keera kyanahikaga,
kyo mukola mugashaabulwa kwo, munasige mwanjanda
nienyene. Ngiisi muguma winyu, anayitaahire. Kundu
kwokwo, ndagasigala nienyene. Mukuba, Daata tuyami-
inwi.

33 «Keera nagwanwa namùbwira kwoku, gira lyo mu-
longa umutuula mu kati kaani. Mu kihugo, mugakizi longa
mwa'malibu. Halikago, mukizi kania imitima! Mukuba,
kino kihugo, keera nakihima.»

17

Yesu ayihuunira imwa Rurema

1 Iri Yesu akayusa ukudeta kwokwo, analegamira
mwi'gulu, anadeta kwokuno: «E Daata, ikyanya keera
kyahika. Uheerezagye Umwana wawe ubulangashane, gira
lyo naawe akuheereza bwo.
2 Keera ukamúheereza ubushobozi hi'gulu lya'bandu
booshi. Kwokwo, ngiisi bandu bo ukamúheereza, ak-
abashoboleese ukulama imyaka ne'myakuula.
3 «Yubwo bulamu bwe'myaka ne'myakuula, bwo bwobu:
bakumenye, kwo we Rurema nirizina. Bamenye na Yesu
Kirisito, ulya ye ukatuma.
4 Ee! Umukolwa gwo ukanduma kwo ngugire,
keera naguyusa. Kwokwo, naawe wanagulonga
mwo'bulangashane hano mu kihugo.
5 «E Daata, buno ungalulire ubulangashane imbere lyawe,
bulya bwo nâli hiiti-hiiti kuguma na naawe, ku kyanya
ikihugo kitâli zaazi bumbwa.

Yesu ahuunira abigirizibwa baage imwa Rurema

6 «E daata, ukanzikiiriza abandu ba mu kihugo, keera
nanakumenyeesa imwabo. Bâli riiri-riiri bandu baawe,
wanabanzikiiriza. Nabo, banakizi simbaha amagambo
gaawe.
7 Kwokwo, byoshi byo ukambeereza, bakoli yiji kwo we
kabimbeereza.
8 Amagambo go ukanduma, go n'ganabamenyeesa. Keera
bakanagayakiira. Kwokwo, bakoli yiji ku kasiisa kwo
n'galyoka imwawe, banayemiiri na kwo we kanduma.
9 «Yabo bo ukanzikiiriza, buno ngweti ngabahuunira, bwo
bali bandu baawe. Si ndagweti ngahuunira abe kihugo!
10 «Ngiisi byo mbiitagi byoshi, biri bye'mwawe. Ne'byo
uhiiti byoshi kwakundi, biri bye'mwani. Nabo, keera
nalonga ubulangashane mu kati kaabo.
11 «Ndagaki beera hano mu kihugo, si ngola ngagalukira
iyo munda uli. Haliko boohe, bagaki sigala mu kihugo.
Ku yukwo, e Daata Mweru! Ukizi balanga ku bushobozi
bwi'ziina lyawe, lirya lyo ukambeereza. Kwokwo, lyo
bagakizi tuula mu kati ko'buguma, nga kwo twembi tuli
muguma.

12 «Ikyanya tushubanwa nabo, njuba mu balanga
ku bushobozi bwi'ziina lyawe, linali lyo ukambeereza.
Ndaanaye kiri no'muguma wabo úkateereka, ha nyuma
lyo'lya naaho úwâli mali gwanwa ashungikwa kwo ali wa
kuteereka. Bikaba kwokwo, halinde lyo ngiisi íbikagwanwa
byayandikwa mu Mandiko Meeru, bilonga ukukoleka.
13 «Ngolaga ngagalukira iyo munda uli. Haliko ku
kyanya ngiri mu kihugo, ngi gweti ngaadeta kwoku, gira
lyo'bushambaale bwani bubadimirira mwo.
14 «Ikyanya n'gabaganuulira amagambo gaawe, abandu
be'kihugo banabashomba. Mukuba, abandu baawe, batali
be'kihugo, nga kwokuno naani ndali wakyo.
15 «Amahuuno gaani, gatali mbu ubalyose mu kihugo.
Halikago, nakuhuuna kwo ukizi balanga no'lya mubi.
16 Mukuba, batali be'kihugo, nga kwo naani ndali wakyo.
17 «Ukizi bayeruusa ku njira yo'kuli kwawe. Ee! Igambo
lwawe liryagagi lyo'kuli.
18 Nga kwo ukanduma mu kihugo, kwokwo naani kwo
keera nabatuma mwo.
19 Ngweti ngayitanga imwawe hi'gulu lyabo, gira lyo nabo
bakalonge ukuyitanga imwawe.

Yesu ahuunira na'bandi bandu baage imwa Rurema

20 «E Daata, batali yaba bandu baawe naaho, bo ngweti
ngahuunira. Si ngweti ngahuunira na'bandi ábagaki
nyemeera hi'gulu lyo'bumasi bwo yaba bagandangira.
21 «Kwokwo, e Daata! Nakuhuunaga kwo booshi bakizi
tuula mu buguma, nga kwoku unyamiri mwo, na naani
nguyamiri mwo. Nakuhuuna kwo nabo batuyame mwo,
gira lya'bandu be'kihugo bakalonge ukuyemeera kwo we
kanduma.
22 «Bulya bulangashane bwo ukambeereza, keera nabo
n'gabaheereza bwo. Kwokwo, nabo babaagage no'buguma,
nga kwoku twembi tuli muguma.
23 Kwokwo, ngabatuula mwo. Na naawe unanyame
mwo. Yubwo buguma bwabo, nakuhuuna kwo budimirize,
halinde lya'bandu be'kihugo bakalonge ukumenya kwo we
kanduma! Bamenye na kwo ukuuziri yabo bandu baawe,
nga kwo naani unguuziri.
24 «E Daata, balya bo ukanzikiiriza, ndoziizi kwo bak-
abeere kuguma na naani ngiisi ho ngaaba, halinde lyo
babona ubulangashane bwani. Bunali bwo ukambeereza,
bwo ukangunda ku kyanya ikihugo kitâli zaazi bumbwa.
25 «E Daata, we kwaniini! Abandu be'kihugo, kundu
bangaba batakuyiji, haliko niehe nguyiji. Na yaba bo
ukanzikiiriza, bakoli yiji kwo we kanduma.

26 Mukuba, keera n'gakumenyeesa mu kati kaabo. Nganagenderera ukukizi kumenyeesa imwabo, halinde yulwo rukundo lwo unguuziri, nabo lubayame mwo. Na naani nienyene, mbayame mwo.»

18

Yesu agwatwa
(Mataayo 26.47-56; Mariko 14.43-50; Luka 22.47-53)

1 Iri Yesu akayusa ukuhuuna Rurema, analyoka yaho kuguma na'bigirizibwa baage, banajabuka umusima gwe'Kidorooni, banayami yingira mu ndalo ye'biti.
2 Haaho, ho Yesu na'bigirizibwa baage bâli kizi gendi kuumana. Na Yuda, ulya wo'kuyiji tanga Yesu mu bagoma, âli hayiji bwija.
3 Uyo Yuda, abakulu ba'bagingi na'Bafarisaayo bâli mali múheereza ikiso kya'basirikaani, kuguma na'balaazi. Yabo booshi, anabaleeta yaho, bayasiizi amatara ne'bimole, bafumbiiti ne'byugi.
4 Yesu âli koli yiji byoshi íbigamúkoleka kwo, kyanatuma balya basirikaani, agayami bayegeera, anababuuza: «Nyandi ye mugweti mugalooza?»
5 Yabo bandu, banamúshuvya: «Tugweti tugalooza Yesu we'Nazareeti.» Yesu anababwira: «Nie yono.» Na Yuda, ulya wo'kutanga Yesu mu bagoma, âli yimaaziri haahohaaho kuguma na'basirikaani.
6 Yesu, mbu abwirage abasirikaani kwo ye yehe, banayami galuka kifudeete, banagwa haashi.
7 Yesu anashubi babuuza: «Nyandagi ye mugweti mugalooza?» Banashubi múshuvya: «Tugweti tugalooza Yesu we'Nazareeti.»
8 Anababwira kwokuno: «Si keera namùbwira kwo nie yehe. Na bwo nie mugweti mugalooza, muleke yaba bayigendere.»
9 Bikaba kwokwo, gira lirya igambo likolekage, lyo Yesu âli mali gwanwa adeta ti: «Mu ngiisi bo ukanzikiiriza, ndaaye kiri no'muguma ye n'gateera.*»
10 Lyeryo, Simooni Peturu anayami yomola ingooti, anagibaajika umukozi wo'mukulu wa'bagingi, yanamútola ukutwiri kwe'lulyo. No'yo mukozi, iziina lyage ye Maliko.
11 Yesu, anamúbwiraga: «E Peturu, yomeka ingooti yawe mu kyubati! Si Daata keera akambeerezagya urusoozo lwa'malibu. Aaho! Ka ndagalunywa?»

Yesu imbere lyo'mukulu Hanaasi

---

* **18:9 18.9** Yohana 6.39.

12 Yabo basirikaani, kuguma no'mukulu wabo, kiri
na'balaazi be'nyumba ya Rurema, banavumbeteera Yesu,
banamúshweka.
13 Banatee mútwala imwo'mukulu Hanaasi, shevyala
Kayafa. Na ku yugwo mwaka, uyo Kayafa ye wâli riiri
mukulu wa'bagingi.
14 Anali ye wâli mali gwanwa ahanuula abakulu
ba'Bayahudi kwo bikwiriiri habe umundu muguma
úgafwira abandu booshi.†

Peturu ayiyogookola Yesu
(Mataayo 26.69-70; Mariko 14.66-68; Luka 22.55-57)

15 Simooni Peturu, kuguma no'gundi mwigirizibwa, ban-
agenda bakulikiiri Yesu. Na mukuba uyo wabo âli yijikiini
imwo'mukulu wa'bagingi, kyanatuma agayami yingira mu
lubuga lwage, kuguma na Yesu.
16 Haliko Peturu yehe, anasigala ayimaaziri ha mbuga
ku mulyango, kyanatuma uyo wabo agashubi galukira ha
mbuga. Ne'ri akaba keera aganuuza umunyere wo'kukizi
langa umulyango gwo'luzitiro, anayingiza Peturu.
17 Ulya munyere anabuuza Peturu, ti: «Ka naawe utali wa
mu bigirizibwa baage?» Peturu, ti: «Nanga! Ndali muguma
wabo!»
18 Ku yikyo kyanya, abakozi na'balaazi bâli mali kayula,
kyanatuma bagatwana umuliro, banakizi gukaluuka buy-
imanga. Peturu naye âli bayimaaziri mwo, agweti
agakaluuka.

Umukulu wa'bagingi abuliriza Yesu
(Mataayo 26.59-66; Mariko 14.55-64; Luka 22.66-71)

19 Uyo mukulu wa'bagingi, anatondeera ukubuliriza Yesu
hi'gulu lya'bigirizibwa baage, na hi'gulu lya ngiisi kwo âli
kizi yigiriza.
20 Yesu anamúshuvya: «Njuba mu kizi yigiriza abandu
booshi ku bweranyange mu nyumba ze'mihumaanano, kiri
na mu nyumba ya Rurema. Mwomwo, mwa'Bayahudi
booshi bali mu kuumana. Ndaanalyo igambo lyo n'gadetera
mu bumbishwa.
21 Aahago! Kituma kiki uki gweti ugambuliriza? Ngiisi
ábakayuvwa amigirizo gaani, bo wangabuziizi. Boohe bo
bagayiji bwija.»
22 Yesu mbu adetage kwokwo, umulaazi muguma úwâli
yimaaziri ha butambi lyage, anamúhatuula uluhi, twa!
Anamúbuuza: «Ka kwoku kwo ukwiriiri ukushuvya
umukulu wa'bagingi?»

† **18:14 18.14** Yohana 11.49-50.

23 Yesu anamúshuvya: «Iri nangaba nadeta buligo,
ubuyerekane! Kandi iri nangaba nadeta bwija, biki byo
wambatuulira?»
24 Haaho, Hanaasi anatuma Yesu imwo'mukulu
wa'bagingi Kayafa, aki shwesirwi.

Peturu ashubi yiyogookola Yesu
(Mataayo 26.71-75; Mariko 14.69-72; Luka 22.58-62)

25 Ikyanya Simooni Peturu âli ki yimaaziri yaho, agweti
agakaluuka umuliro, anashubi buuzibwa: «Ka na naawe
utali wa mu bigirizibwa bo'yu mundu?» Peturu analahira:
«Nanga, maashi! Ndali muguma wabo!»
26 Na yaho, hâli yimaaziri no'mukozi muguma wo'mukulu
wa'bagingi. Anâli riiri mwene wabo ulya mundu ye Peturu
akatola ukutwiri. Ulya mukozi, naye anabuuzagya Peturu,
ti: «Ka utali we yolya nabona, mushubanwa mwi'rya ndalo
ye'biti?»
27 Peturu anashubi shiikiza. Na lyeryo, uluhazi
lwanayami bika.

Yesu imbere lya Pilaato
(Mataayo 27.1-2; Mariko 15.1-5; Luka 23.1-5)

28 Iri bukaba keera bwatejuukana, abakulu ba'Bayahudi
banalyosa Yesu imwa Kayafa, banamútwala mu nyumba
yo'butwali ya guvuruneeri Pilaato. Kundu kwokwo,
Abayahudi boonyene batanayingiraga mwi'yo nyumba.
Mukuba, batâli loziizi ukuyihemba ikyeye‡ kyo'kubabuza
kwo batalye ibyokulya bye'Pasaka.
29 Ku yukwo, Pilaato anabagwanaga ha mbuga, anababu-
uza: «Biki byo mugweti mugalega kwo'yu mundu?»
30 Yabo Bayahudi banamúshuvya: «Átaki be ali nangora-
mabi, tutashuba tugamútanga imwawe.»
31 Pilaato anababwira: «Aaho! Mumúyabiire mwenyene,
munagendi mútwira ulubaaja ukukulikirana ne'maaja zi-
inyu.» Nabo, ti: «Aahabi! Twehe, tutahangwirwi kwo
tutwire umundu ulubaaja lwo'kuyitwa.»
32 Na íbikatuma bigaaba kwokwo, gira lirya igambo
likolekage, lyo Yesu âli mali gwanwa adeta, írikayerekana
ngiisi kwo agaafwa.§

‡ **18:28 18.28** *ikyeye* Abayahudi, ikyanya bâli kizi yingira mu nyumba za'bapagaani, iri keera bayishiiga ikyeye. § **18:32 18.32** Abayahudi, mu kuyita abandu babi, bâli kizi balasha amabuye. Si Abarumi bâli kizi babamba ku kibambo. Kwokwo, bwa'Barumi bo bakayita Yesu, lyo akabetula idaaki liitu mu kumanikwa ku kiti. Bukengeeze bwe'Maaja 21.22-23.

33 Haaho, Pilaato anashubi yingira mwi'rya nyumba
yo'butwali, anahamagala Yesu, anamúbuuza: «Aaho! Ka
we mwami wa'Bayahudi?»
34 Yesu anamúshuvya: «Ka wadeta kwoku halwawe
wenyene, kandi iri hali bandi ábakumenyeesa hi'gulu
lyani?»
35 Pilaato, ti: «Ka ndyagagi Muyahudi? Si balya bandu
bo'mulala gwawe boonyene, na'bakulu biinyu ba'bagingi,
bo bakutanga imwani! Aaho! Bikagi byo wagira?»
36 Yesu anamúshuvya: «Ubwami bwani, butali bwa mu
kihugo. Nga bwangabiiri bwamwo, abakozi baani bashuba
bagandwira, gira ndatangwe mu maboko ga'Bayahudi.
Haliko ubwami bwani, butali bwa hano.»
37 Pilaato anashubi múbuuza: «Aaho! Ka kwo kudeta
kwo uli mwami?»
Yesu, ti: «Si wenyene keera wadeta kwo ndi mwami!
Na íbikatuma n'gabutwa hano mu kihugo, gira ngizi tanga
ubumasi hi'gulu lyo'kuli. Ne'ri umundu angaba ali wo'kuli,
ali mu nyuvwiriza.»
38 Pilaato anamúbuuza: «Ewe! Yukwo kuli, biryagagi
biki?»

Pilaato ahanguula kwo Yesu ayitwe
(Mataayo 27.15-31; Mariko 15.6-20; Luka 23.13-25)

Pilaato anashubi hulukira ha mbuga, anabwira balya
Bayahudi: «Niehe, ndaalyo igambo lyo nabona ku'yu
mundu. Atakwaniini ukuhanwa.
39 No'kukulikirana no'mugeeza gwinyu, ndi mu
mùshwekuulira mundu muguma ku ngiisi lusiku
lwe'Pasaka. Aaho! Ka muloziizi nimùshwekuulire uyu
mwami wa'Bayahudi?»
40 Balya bandu, banayami yamiza, ti: «Nanga! Atali
uyo! Utushwekuulire Baraba!» No'yo Baraba âli riiri
nakuhambwa.

19

1 Pilaato anabwira abasirikaani kwo bayabiire Yesu,
bamúhimbule.
2 Kwokwo, banagonya-gonya imishuugi lube lushembe,
banamúkangadika yo kwi'twe, banamúyambika ni'kanju
lye'kituku-tuku.
3 Banakizi múyegeera, iri banamúshekeereza, ti: «E
mwami wa'Bayahudi, twakulamusa!» Banakizi mútitimba
ibifune.
4 Ha nyuma, Pilaato anashubi hulukira ha mbuga, anab-
wira balya Bayahudi kwokuno: «Lolagi! Namùleetera ye
hano imbere liinyu. Kwokwo, mumenyage kwo ndaalyo

igambo lyoshi lyo namúbona kwo, íryangatuma agaa-
hanwa.»
5 Yesu anahulukira ha mbuga aki yambiiti lulya lushembe
lwe'mishuugi, ayambiiti na lirya ikanju lye'kituku-tuku.
Pilaato anabwira yabo bandu: «Lolagi! Umundu winyu,
ye yoyu!»
6 Balya bakulu ba'bagingi, na'balaazi, mbu babonage
Yesu, banayami yamiza, ti: «Umúyitire ku kibambo!
Umúyitire ku kibambo!»
Pilaato anabashuvya: «Nanga, maashi! Mwenyene
mugendi múyitira ku kibambo! Si niehe, ndaalyo igambo
lyo namúbona kwo, íryangamúhaniisa!»
7 Balya Bayahudi, ti: «Twehe tuhiiti ulubaaja. Na yulwo
lubaaja ludesiri kwo akwiriiri ayitwe. Mukuba, keera
ayideta kwo ali Mwana wa Rurema.»
8 Ikyanya Pilaato akayuvwa kwokwo, anahuumirwa!
9 Anashubi yingira mwi'yo nyumba yo'butwali, anabuuza
Yesu: «Hayi ukalyoka?» Haliko Yesu atanamúyakula.
10 Kwokwo, Pilaato anamúbuuza: «Ka utaganjuvya? Ka
utayiji kwo nie gweti ubushobozi bwo'kukushwekuula, na
bwo'kukuyitiisa ku kibambo?»
11 Yesu anamúshuvya: «Utangaba no'bushobozi hi'gulu
lyani, útakibe wabuhaabwa na Rurema. Ku yukwo, ulya
úkandanga imwawe, ye hiiti ikyaha ukukuhima.»
12 Ukulyokera yaho, Pilaato analooza ubulyo bwoshi
bwo angashwekuula mwo Yesu. Haliko, balya Bayahudi
banakaviiriza ukuyamiza, ti: «Iri wangashwekuula uyu
mundu, iri utakiri mwira wa Kahisaari. Si ngiisi
úwangayigira kwo ye mwami, iri akola mu hagana na
Kahisaari yenyene.»
13 Pilaato, iri akayuvwa kwokwo, anashubi hulukiza
Yesu ha mbuga, anabwatala ku kitumbi kyage kyo'kutwira
kwe'maaja. (Hali mu buuzibwa Hayaje Amabuye. Ni'ziina
mu kiheburaniya, Gabata.)
14 Yibyo bikakoleka ku kihe nga kya'kalenge-renge.
Lwanâli kola lwo lusiku lwo'kuyitegaanura kwo, hi'gulu
lyo'lusiku lukulu lwe'Pasaka.
Haaho, Pilaato anabwiraga Abayahudi, ti: «Lolagi!
Mwami winyu uno!»
15 Lyeryo, yabo booshi banayitulikania, mu kuyamiza, ti:
«Umúzimiize! Umúzimiize! Umúyitire ku kibambo!»
Pilaato anababuuza: «Ka nimúyitire ku kibambo, anali
mwami winyu?» Abakulu ba'bagingi banamúshuvya:
«Ndaaye gundi mwami ye tugweti, átali Kahisaari naaho!»

16 Iri hakatamaga, Pilaato anabaheereza Yesu, gira agendi
yitirwa ku kibambo.

Yesu abambwa
(Mataayo 27.32-44; Mariko 15.21-32; Luka 23.26-43)

Yabo basirikaani banayabiira Yesu.
17 Na yenyene anagenda abetwiri ikibambo kyage,
halinde banahika áhali mu buuzibwa Kahanga. (Na yiryo
iziina mu kiheburaniya, Goligota.)
18 Iri bakahika yaho, banamúbamba. Hâli na'bandi
babiri ábakababambwa yaho, muguma uluhande lwe'lulyo,
no'gundi lwe'lumosho. Na Yesu âli riiri ha kati kaabo.
19 Pilaato anayandikiisa ikimenyeeso kyo'kugendi
manika ku kibambo kya Yesu, íkidesiri kwokuno: «Yesu
we'Nazareeti, Mwami wa'Bayahudi.»
20 Yikyo kimenyeeso, Abayahudi bingi banakizi lenga
bagakisoma. Mukuba, yaho Yesu akabambirwa, hâli riiri
hoofi ne'Yerusaleemu. Yikyo kimenyeeso, kyâli yandisirwi
mu kiheburaniya, na mu kilatiini,* na mu kigiriki.
21 Balya bakulu ba'bagingi ba'Bayahudi, banagendi
bwira Pilaato, ti: «Utashuba ugayandika mbu: “Mwami
wa'Bayahudi”. Si uyandike, ti: “Uyu mundu ashuba mu
yideta kwo ali mwami wa'Bayahudi.”»
22 Pilaato anabashuvya: «Nanga! Ngiisi byo keera
nayandikaga, byo na byebyo!»
23 Abasirikaani, ikyanya bakababamba Yesu ku kibambo,
banayabiira imirondo yage, banagigaba mwe'miteeko ina,
gira ngiisi muguma wabo ayabiire muguma-muguma. Ba-
nayabiira ni'kanju lyage. Lyâli lusirwi ukulyokera hi'gulu,
halinde ukuhisa ku magulu, buzira kuhangwa.
24 Yabo basirikaani banasalizania, ti: «Yiri ikanju, tutal-
ibere! Haliko, tulitaare, gira tumenye úgalitwala.» Bikaba
kwokwo, gira lirya igambo likolekage, íryâli mali gwanwa
lyadetwa mu Mandiko Meeru kwokuno:
«Ibyambalwa byani, bagweti bagabigabaana.
Ikanju lyohe, banalitaara.†»
Kunali kwokwo kwo bakagira.
25 Ha butambi lye'kibambo kya Yesu, hâli yimaaziri nyina,
na nyina wage, na Maryamu muka Kilopa, na Maryamu
we'Magadala.
26 Ne'ri Yesu akabonaga nyina ayimaaziri ha bu-
tambi lyo'lya mwigirizibwa ye âli kuuziri bweneene,
anamúbwira: «E maawe, lolaga! Uyu, ye kola mwana
wawe.»

---

* **19:20 19.20** *kilatiini* indeto ya'Barumi. † **19:24 19.24** Zaburi 22.18.

27 No'yo mwigirizibwa naye, anamúbwira: «Lolaga!
Uyu, ye kola nyoko.» No'kulyokera ku yulwo lusiku, ulya
mwigirizibwa anamútwala imwage.

Yesu afwa
(Mataayo 27.45-56; Mariko 15.33-41; Luka 23.44-49)

28 Ha nyuma, Yesu anabonaga kwo byoshi keera
byakoleka. Kwokwo, anadeta: «Nanyooterwa!» Na
íbikatuma agaadeta kwokwo, gira igambo likolekage, nga
kwo lyâli mali gwanwa lyadetwa mu Mandiko Meeru.
29 Na yaho hâli riiri ikirugu íkyâli yijwiri mwa'maavu
go'lukalishi. Kwokwo, abasirikaani banagaleeza
mwe'kinyuka, banakitunga kwi'tavi lye'hisopo, banakibiika
ku kanwa ka Yesu.
30 Ne'ri akagamiima kwo, anadeta kwokuno: «Byoshi,
keera byayuta!» Lyeryo, anayinika itwe. Umutima
gwanaderuuka.

Yesu atumitwa mu lubavu

31 Yulwo lusiku, lwâli kola lusiku lwo'kuyitegaanura
kwo, ku lusiku lwe'Sabaato. Na bwo'lusiku lwe'Sabaato
lwo lwâli riiri lukulu ku zaabo, kyanatuma Abayahudi
batagalooza kwe'birunda bibeere-beere ku bibambo. Ku
yukwo, banagendi huuna Pilaato kwo ábababambwa bayami
vunwa amagulu, gira ibirunda byabo biyami shonoolwa ku
bibambo.
32 Kyanatuma abasirikaani bagagenda áhali yabo bombi
ábakabambwa ha butambi lya Yesu, banatee vuna amagulu
ga muguma. Babuli vuna na go'wabo.
33 Haliko, iri bakahika áhali Yesu, banagwana keera afwa.
Kyanatuma batagaki múvuna amagulu.
34 Kundu kwokwo, muguma wabo anayabiira itumu,
anatumita Yesu mu lubavu. Lyeryo, mwanayami jalabanda
umuko na'miiji.
35 Na úkabiyibonera, ye gweti úgabitangira ubumasi.
No'bumasi bwage, buli bwo'kuli. Ali na'kasiisa kaabyo,
anagweti agabitangira ubumasi, gira lyo niinyu mukalonge
ukubiyemeera.
36 Bikakoleka kwokwo, gira lirya igambo likolekage, nga
kwo lyâli mali gwanwa lyayandikwa mu Mandiko Meeru
kwokuno: «Ndaalyo ivuha lyage írigavunwa.‡»
37 Binayandisirwi mu gandi Mandiko Meeru na kwokuno:
«Ulya ye bakatumita, bagaki múlangiiza.§»

Yesu aziikwa
(Mataayo 27.57-61; Mariko 15.42-47; Luka 23.50-56)

---

‡ **19:36 19.36** Kulyoka 12.46; Muharuuro 9.12; Zaburi 34.20. § **19:37 19.37** Zakariya 12.10.

38 Ha nyuma, mundu muguma wa mu kaaya
ke'Harimateya, iziina lyage ye Yusefu, anagendi huuna
Pilaato, alonge ukuyabiira ikirunda kya Yesu. Uyo Yusefu,
âli riiri muguma wa mu bigirizibwa ba Yesu. Si kwâli riiri
ku bumbishwa, bwo âli yobohiri abakulu ba'Bayahudi.
Uyo Yusefu, iri Pilaato akaba keera amúyemeerera,
anagendi yabiira ikirunda.
39 Ku yikyo kyanya, uyo Yusefu âli riiri kuguma na
Nikodeemu, ulya úkayijira Yesu bushigi. Nikodeemu
âli betwiri ifumba lyo'mubadu gwe'manemane umufushe
mwo'mubadu gwe'huudi. Yiryo ifumba, lyâli hisiri nga bilo
makumi gashatu.
40 Balya bombi, banagendi yabiiraga ikirunda kya Yesu,
banakizingira-zingira kwo'mulondo, kuguma no'mubadu.
Mukuba, kwokwo kwa'Bayahudi bali mu tegaanura
ibirunda, mu kubiziika.
41 Yaho Yesu akabambirwa, hâli riiri ha butambi
lye'ndalo. Na mwi'yo ndalo, mwâli mubaaje ishinda
mbyahya ítâli zaazi ziikwa mwo'mundu.
42 Kwokwo, balya bombi banayami lambika ikirunda
kya Yesu mwi'yo shinda, bwo yo yâli riiri hoofi. Yulwo
lusiku, lwâli kola bu mala. Lunali lwa'Bayahudi bali mu
yitegaanura kwo, ku lusiku lwe'Sabaato.

20

Ishinda ya Yesu ikola maata
(Mataayo 28.1-8; Mariko 16.1-8; Luka 24.1-12)

1 Iri lukaba lukola lusiku lwi'yinga ku himbuza-mbuza,
Maryamu we'Magadala anazindukiri genda iwa shinda ya
Yesu. Ne'ri akahikaga yo, anagwana lirya ibuye írishubi
giyigiiri, keera lyashaazibwa.
2 Kwokwo, Maryamu anayami tibitiraga imunda Simooni
Peturu, ne'mwo'lya mwigirizibwa ye Yesu âli kuuziri bwe-
neene! Anababwira: «Kirya kirunda kya Nahamwitu, keera
bakishaaza mu shinda. Tutanayiji ho bakitwala!»
3 Peturu no'yo wabo, banayami tibitira yo.
4 Uyo wabo anasuula umulindi, anaba ye gatangi hika yo,
5 anayinama. Ne'ri akalingulira mwo, anabona mwe'rya
mirondo ikola milambike. Haliko yenyene, atanayingira
mwo.
6 Simooni Peturu, mbu ahikage yaho, yehe anayami
yitunga mwi'rya shinda. Naye anabona ngiisi kwe'mirondo
ikola milambike mwo.
7 Anabona na gulya mulondo gwo bashubi bungiiri Yesu
kwi'twe, gukola mugonyere haagwo-haagwo.

8 Haaho, ulya wabo úkatangi hika ho, abuli yingira naye.
Ne'ri akabonaga íbiri mwo, anabiika Yesu kwo'bwemeere.
9 (Mukuba, ku yikyo kyanya, abigirizibwa batâli zaazi
sobanukirwa na íbiyandisirwi mu Mandiko Meeru, kwo
Yesu akwiriiri azuuke mu bafwiri.)
10 Yabo bombi, banabuli taaha.

Yesu ahulukira ku Maryamu we'Magadala
(Mataayo 28.9-10; Mariko 16.9-11)

11 Ku yikyo kyanya, Maryamu we'Magadala âli yimaaziri
ha shinda ya Yesu, agweti agaalira. Ne'ri akaba aki gweti
agaalira, anayinama. Mbu agilingulire mwo,
12 anabonaga mwa'baganda babiri, bayambiiti imirondo
myeru. Yabo baganda, bâli bwatiiri he'kirunda kya
Yesu kishuba kilambike, muguma uluhande lwe'wi'twe.
No'wabo lwe'wa magulu.
13 Balya baganda, banabuuza Maryamu, ti: «E maawe,
bikagi byo ugweti ugalirira?» Naye, ti: «Bashaaza ikirunda
kya Nahamwitu hano, ndanayiji imunda bakitwala.»
14 Maryamu, iri akayusa ukudeta kwokwo, anakebagana,
anabonaga kwo Yesu akoli yimaaziri yaho. Kundu kwokwo,
atanamenya kwo yehe.
15 Yesu anamúbuuza: «E maawe, biki byo ugweti
ugalirira? Na nyandi ye ugweti ugalooza?» Maryamu ana-
tona kwo'yo úwamúbuuza kwokwo, ye mulaazi we'ndalo,
kyanatuma agamúshuvya: «E daata, iri wangaba we
watwala ikirunda kyage, umbwire ngiisi ho wakibiika, gira
ngendi kiyabiira.»
16 Yesu anamúbwira: «E Maryamu!» Lyeryo,
Maryamu anakebaanuka, anamúbwira mu ndeto yabo
ye'kiheburaniya kwokuno: «E Rabuni!» (kuli kudeta: E
Mwigiriza!)
17 Yesu anamúbwira: «Utagire mbu umbume kwo!
Mukuba, ndazi galukira mwi'gulu imwa Daata. Haliko, utee
gendi bwira beene witu kwo ngola ngagalukira yo. Uyo
Daata, ye na Yisho. Ye Rurema wani, anali ye Rurema
winyu.»
18 Uyo Maryamu anagendi bwira abigirizibwa baage,
ti: «Keera nabona Nahamwitu!» Anabamenyeesa
na'magambo go Yesu akamútuma.

Yesu ahulukira ku bigirizibwa baage
(Mataayo 28.16-20; Mariko 16.14-18; Luka 24.36-49)

19 Iri kakaba kakolaga kabigingwe ka yulwo lusiku
lwi'yinga, abigirizibwa ba Yesu bâli kuumaniri mu nyumba

nguma. Inyiivi zooshi, zâli kola mbamike. Mukuba, bâli
yobohiri abakulu ba'Bayahudi.
Lyeryo ngana, Yesu anayami bahulukira mwo! Anayi-
manga ha kati kaabo, anababwira: «Mube no'mutuula!»
20 Mbu adetage kwokwo, anabayereka amaboko gaage,
na mu lubavu. Balya bigirizibwa, iri bakashubi bona
Nahamwabo, banashambaala bweneene.
21 Yesu anashubi babwira: «Mube no'mutuula! Nga kwo
Daata akanduma, kwokwo na niinyu, ngweti ngamùtuma.»
22 Yesu, iri akadetaga kwokwo, anabafuuhira, anabab-
wira: «Muyakiirage Umutima Mweru!
23 Ngiisi bo mugaakoga ibyaha byabo, iri keera
babikogwa. Na ngiisi bo mutagabikoga, iri
bataganabikogwa.»

Yesu ahulukira ku Tomaasi

24 Tomaasi (ulya úwâli kizi buuzibwa Wi'Hasha), âli
riiri muguma wa mu bigirizibwa ikumi na babiri. Ha-
liko, ikyanya Yesu akabahulukira kwo, atâli riiri kuguma
na'baabo.
25 Ne'ri bakamúbwira kwo keera babona Nahamwabo,
anakuuma: «Niehe yibyo, ndagabiyemeera, índazi yibon-
era invigo mu bigasha byage, áhakatulwa ne'rya mis-
umaari! Na nziyihumire kwo no'munwe gwani. Na
nyihumire kiri na mu lubavu lwage.»
26 Iri hakalenga isiku munaana, abigirizibwa ba Yesu
banashubi kuumana mwi'yo nyumba. Leero, Tomaasi naye
âli riiri kuguma na'baabo. Ne'nyiivi zâli hamisirwi kandi.
Lyeryo kandi, Yesu, anayami bahulukira mwo, anayimanga
ha kati kaabo, anababwira: «Mube no'mutuula!»
27 Anabwira Tomaasi, ti: «Lola hano mu bigasha byani!
Unahumage mwo no'munwe gwawe. Ugolole no'kuboko,
gira uyihumire na mu lubavu. Utakizi ki hizaanwa! Si
unyemeere!»
28 Tomaasi ti: «Uli Nahamwitu! Unali we Rurema wani!»
29 Yesu anamúshuvya: «Bwo ukoli mbwini, ka kyo kya-
tuma wanyemeera? Bahiriirwi, ngiisi ábagweti baganye-
meera, batanazindi mbona!»

Akalimbi ka kino kitaabo

30 Halyagagi ibindi bitangaaza bingi byo Yesu akayereka
abigirizibwa baage, haliko bitakayandikwa mu kino ki-
taabo.
31 Si ngiisi íbikayandikwa mwo, bikayandikwa, gira
lyo mulonga ukuyemeera kwo Yesu ye Masiya, Umwana
wa Rurema. Na ku njira yo'kumúyemeera, munalonge
ukulama kwi'ziina lyage.

21

Yesu ahulukira ku bigirizibwa baage iwa nyaaja

1 Ha nyuma, Yesu anashubi hulukira ku bigirizibwa
baage, ku butambi bwe'nyaaja ye'Galilaaya.* Bikakoleka
kwokuno:
2 Simooni Peturu âli riiri yaho, kuguma na Tomaasi (úwâli
kizi buuzibwa Wi'Hasha,) na Natanaheri we'Kana, mu
Galilaaya. Bagala Zebedaayo, na'bandi bigirizibwa baage
babiri, nabo bâli riiri ho.
3 Ku yikyo kyanya, Simooni Peturu akabwira abaabo,
ti: «Ngola ngagendi duba.» Nabo, ti: «Na nyiitu, tu-
gagendanwa.» Kwokwo, yabo booshi banagendi shonera
mu bwato buguma, banalaala ubushigi bwoshi bagweti
bagaaduba, banagosha.
4 Ne'ri hakaba shesheezi kare-kare, banabona Yesu akoli
yimaaziri ku butambi bwe'nyaaja. Haliko, batanamenya
kwo yehe.
5 Yesu anababuuza: «E baana baani, ka ndaazo fwi zo
mwayita?» Banamúshuvya: «Nanga! Twagosha.»
6 Yesu anababwira: «Mukabulage ulushenga lwinyu
uluhande lwe'lulyo, lyo mugayita ifwi.» Ne'ri bakalukabula
yo, banayita ifwi nyingi bweneene, halinde banayabirwa
ukukululira ulushenga mu bwato.
7 Ulya mwigirizibwa ye Yesu âli kuuziri bweneene, an-
abwira Peturu, ti: «Nahamwitu uliira!» Simooni Peturu
mbu ayuvwagwe kwo Nahamwabo, anayami yambala
umulondo gwage gwa mu kifuba (mukuba âli guhogwiri),
anayidumbika mu nyaaja.
8 Yabo baabo, banayija bamúkulikiiri no'bwato, iri banab-
wega ulushenga. Mukuba, lwâli koli yijwiri ifwi, batanâli ki
riiri hala ni'buga. Si bâli kola nga ku meetere igana naaho.
9 Ne'ri bakaba keera badubuuka, banagwana
ibengesheeshe lyo'muliro liri kwe'fwi no'mukate.
10 Yesu anababwira: «Mu yizo fwi zo mutáki yita,
muzindeetere kwo.»
11 Simooni Peturu anashubi shonera mu bwato, gira
abwegere ulushenga kwi'buga. Lwanâli yijwiri ifwi mbamu
igana na makumi gataanu na zishatu. Na kundu zâli
riiri nyingi bweneene kwokwo, haliko ulushenga lwabo
lutanabereka.
12 Yesu anababwira: «Muyiji yikula.» Ndaanaye kiri
no'muguma wabo úkaki kolwa mbu amúbuuze, kwo we
nyandi? Mukuba, bâli koli yiji kwo Nahamwabo.

---

* **21:1 21.1** *nyaaja ye'Galilaaya* irindi iziina lyayo, Nyaaja ye'Tiberiya.

13 Kwokwo, Yesu anabayegeera, anayabiira umukate,
anabaheereza gwo, anabaheereza na yizo fwi.
14 Yukwo kuhulukira kwa Yesu ku bigirizibwa baage,
kwâli kola kwa kashatu ukulyokera ho akazuukira mu
bafwiri.

Yesu abwira Peturu kwo amúkolere

15 Iri bakayusagya ukuyikula, Yesu anabuuza Simooni
Peturu, ti: «E Simooni mugala Yohana! Ka we nguuziri
bweneene ukuhima yaba?†» Naye, ti: «E Nahamwitu, uyiji
kwo ngukuuziri.» Yesu, ti: «Ukizi heereza ibyanabuzi byani
byo bigakizi lya.»
16 Yesu anashubi múbuuza: «E Simooni mugala Yohana!
Ka unguuziri?» Naye, ti: «E Nahamwitu, uyiji-yiji kwo
ngukuuziri.» Yesu, ti: «Ukizi langa ibibuzi byani.»
17 Yesu anashubi múbuuza ubwa kashatu: «E Simooni
mugala Yohana! Ka unguuziri?» Peturu anajengeerwa bwe-
neene, bwo Yesu keera amúbuuza ubugira kashatu: «Ka
unguuziri?» Kyanatuma agamúshuvya, ti: «E Nahamwitu,
si uyiji byoshi! Uyiji-yiji kwo ngukuuziri.»
Yesu anadeta kwokuno: «Ukizi heereza ibibuzi byani byo
bigakizi lya.
18 «Nakubwira ukuli, kwe'kyanya wâli ki riiri musore,
wâli kizi yishweka umukaba wenyene, unagende ngiisi ho
uloziizi. Halikago, mango washaaja, ugagolola amaboko
gaawe, ugundi anakuyambike, anakutwale ho utaloziizi.»
19 Na íbikatuma Yesu agaadeta kwokwo, gira lyo ay-
erekana ngiisi kwo Peturu agayitwa, mu kuheereza Rurema
ubulangashane. Haaho, Yesu anamúbwira: «Kwokwo,
ungulikire!»

Yesu atwanganula umwazi gwa Yohana

20 Peturu anakebagana, anabona uwabo mwigirizibwa
ye Yesu âli kuuziri bweneene, abakulikiiri. (Uyo wabo
ye na yolya úkahengamira imunda Yesu ku kyanya bâli
kizi sheega ibyokulya bye'Pasaka, anali ye kamúbuuza: «E
Nahamwitu, nyandi úgakutanga mu bagoma?»)
21 Kwokwo, iri Peturu akaba keera abona uyo wabo,
anabuuza Yesu: «E Nahamwitu, uyu naye, kuti?»
22 Yesu, ti: «Iri nangalooza kwo'yu ayame ho, halinde
ukuhisa ku kyanya ngashubi galuka, yibyo bitakuloziri. Si
wehe, ukizi ngulikira!»
23 Yiryo igambo lyo Yesu akabwira Peturu, lyanatuma
umwazi gugalumbuuka mu baabo bigirizibwa kwo'yo wabo
atâye fwe. Kundu kwokwo, bitali byo Yesu akabwira
Peturu. Si akamúbwira naaho: «Iri nangalooza kwo'yu

† **21:15 21.15** Mataayo 26.33.

ayame ho, halinde ukuhisa ku kyanya ngashubi galuka, yibyo bitakuloziri.»

Amagambo go'kuyusa

24 Uyo mwigirizibwa, ngiisi íbiyandike hano, ye wabitangira ubumasi. Tunayiji kwo'bumasi bwage buli bwo'kuli.

25 Hakiri na'gandi magambo mingi bweneene go Yesu akagira. Ne'ri gangayandisirwi gooshi mu bitaabo, natona kwo mu kihugo kyoshi, mutangabonesiri he'bitaabo bigalundwa.

Ikitaabo kye'
Mikolezi ye'Ndumwa
Indangiriro

Yiki kitaabo kye'Mikolezi ye'Ndumwa, kikayandikwa na Luka, kinayerekiini ngiisi kwi'shengero likatondeera. Ikyanya Yesu âli mali galukira mwi'gulu, Umutima Mweru gwanayija ku lusiku lukulu lwe'Pendekosite. Haaho, abigirizibwa ba Yesu, banahaabwa ubushobozi buhyahya, banatondeera ukuyigiriza hi'gulu lya Yesu mu kihugo kye'Palesitina, banagenderera halinde i Siriya, ne'Bugiriki, kiri na mu kaaya ke'Rumi.

Abandu bingi bakayemeera Yesu. Na kundu abagoma bâli kizi gira mbu bamúhangirire, haliko ishengero lyage lyanagenderera ukukula ku bushobozi bwo'Mutima Mweru.

Mu yiki kitaabo, tuli mu gwana mwa'migirizo mingi hi'gulu lya Yesu. Muli amigirizo mwenda ágakatangwa na Pahulu (gataanu mu bigaajo 13, 14, 17, 20, 28, na'gandi gana mu kuyibulanira, mu bigaajo 22–26). Muli na'migirizo munaana ga Peturu (mu bigaajo 1, 2, 3, 4, 5, 10, 11, 15). Muli amigirizo maguma-maguma ágakatangwa na Setefaano na Yakobo (mu bigaajo 7 na 15). Mu yago migirizo gooshi, ngiisi maguma gakadetwa kwago-kwago, ukukulikirana na ha'bandu bâli tuuziri.

Imiziizi miguma yi'sikamiro, iri mu Mikolezi 26.19-20: «E mwami Hagiripa, ikyanya n'gabona yago mabone ukulyoka mwi'gulu, ndanagatenguha. Nanayami tondeera ukuyigiriza abandu be'yo munda i Damasiki, kwo batwikirage ku byaha byabo, babe bandu ba Rurema. Banakizi gira imikolezi miija yo'kuyerekana kwo keera babitwikira kwo. Ha nyuma, nanagendi yigiriza gaago-gaago magambo na mu bandu be'Yerusaleemu, na'ba mu poroveesi yoshi ye'Buyahudi, halinde na mu bandu be'gindi milala kwakundi.»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Ishengero lihyahya i Yerusaleemu na mu Buyahudi (1–7)
b) Ishengero lihyahya i Samariya ne'Damasiki (8–9.31)
c) Ishengero lihyahya i Fonikiya, ne'Kipuro, ne'Handyokiya (9.32–12)
d) Ishengero lyagenderera ukukwira halinde mu kaaya ke'Rumi (13–28)

Indangiriro

1 E Tehofilo, mu kirya kitaabo kyani kya mbere,* n'gayandika mwo ngiisi byo Yesu âli kizi kola, na ngiisi byo âli kizi yigiriza. Bikatondeerera ku ndondeko,
2-3 halinde ukuhisa ku lusiku lwo akalengezibwa mu kugenda mwi'gulu. Ikyanya âli mali lyoka mu lufu, anatee mala isiku makumi gana agweti agayibonesa mu ndumwa zaage, zirya zo akatoola. Anakizi ziyereka ku bweranyange kwo akola mugumaana, iri anakizi ziyigiriza hi'gulu lyo'bwami bwa Rurema. Ne'kyanya âli kola agazisiga, anagwanwa azibwira ku njira yo'Mutima Mweru ngiisi kwo zigaagira.
4 Lusiku luguma, ku kyanya Yesu âli gweti agaalya kuguma ne'ndumwa zaage, anazikomeereza kwokuno: «Mutalunguli lyoka i Yerusaleemu! Si mutee lindirira mwomwo, halinde mukahaabwe kirya kigabi kyo Daata keera akagwanwa amùlagaania. Kinali kyekyo naani nâli kizi mùganuulira.
5 Mukuba, Yohana âli kizi batiiza abandu ku njira ya'miiji. Haliko, ha nyuma lye'siku niini, mwehe mukola mugabatiizibwa ku njira yo'Mutima Mweru!»

Yesu alengezibwa mu kugenda mwi'gulu

6 Ikyanya indumwa za Yesu zikakuumana kuguma naye, zanamúbuuza: «E Nahamwitu, ka kino kyanya kyo ugagalulira Abahisiraheeri ubwami bwabo?»
7 Anazishuvya: «Zirya siku, na birya byanya, mutangabimenya. Si Daata naaho ye kagwanwa abishungika ku bushobozi bwage yenyene.
8 «Kundu kwokwo, Umutima Mweru gugayiji beera hi'gulu liinyu, halinde munalonge ubushobozi. Munakizi ndangira ubumasi i Yerusaleemu, na mu poroveesi yoshi ye'Buyahudi, na mu ye'Samariya, halinde ukuhikiza ku mbeka ye'kihugo.»
9 Yesu mbu ayusagye ukubwira indumwa zaage kwokwo, lyeryo anayami lengezibwa mu masu gaazo, anagenda mwi'gulu. Ikibungu kyanamúbisha, halinde zitanashubi múbona.
10 Ku kyanya yizo ndumwa zikaba zikiri mu henekera mu kyanyaanya, lyeryo ha butambi lyazo, hanayami yimanga abandu babiri bayambiiti imirondo myeru, pee!
11 Banazibuuza: «E bashosi be'Galilaaya! Kituma kiki muki yimaaziri hano mugweti mugalangiiza mu kyanyaanya? Yesu, keera alyosibwa imwinyu mu kugenda

---

* **1:1 1.1** *ikitaabo kyani kya mbere* ikitaabo kya Luka.

mwi'gulu. Na ngiisi kwo mwamúbona agweti agagenda yo,
kwo na kwoku kwo âye shubi galuke!»

Matiya atoolwa kwo abe ndumwa

12 Ha nyuma, yizo ndumwa za Yesu, zanalyoka ku mugazi
gwe'Mizehituuni, zanagalukira mu kaaya ke'Yerusaleemu.
(Kâli riiri nga ku kilomeetere kiguma ukulyoka ku mugazi.)
13 Ne'ri zikaba keera zayingira mu kaaya, zanagenda mu
kisiika kya mu nyumba íyâli riiri hi'gulu lye'yabo. Mukuba,
haaho ho zâli koli shumbisiri.
Zirya ndumwa za Yesu, zo zeezi. Peturu, na Yohana,
na Yakobo, na Handereya, na Firipo, na Tomaasi, na
Batoromaayo, na Mataayo, na Yakobo mugala Halufaayo,
na Simooni Zeloote, na Yuda mugala Yakobo.
14 Yabo booshi, bâli kizi kuumana hi'gulu lyo'kuhuuna
Rurema, kuguma na Maryamu nyina wa Yesu, na'bandi
bakazi, na beene wabo Yesu kwakundi.
15 Iri hakalenga siku niini, abandu ba Yesu bâli kumaniri
kuguma, bakola nga bandu igana na makumi gabiri. Haaho,
Peturu anayimuka ha kati kaabo,
16 anababwira: «E beene witu, ngiisi íbikayandikwa mu
Mandiko Meeru hi'gulu lya Yuda, byâli kwiriiri bikoleke,
birya byo'Mutima Mweru akadeta ku kanwa ka mwami
Dahudi. Mukuba, Yuda ye karongoora abandu, halinde
banayiji gwata Yesu.
17 Akagira kwokwo, kundu ashuba muguma witu, tu-
nashuba mu kolera yugu mukolwa kuguma. (
18 Ne'kyanya akaba keera abulikwa ifwaranga, anagendi
zigula mwe'ndalo, munali mwomwo mwo akayiji gwa
buubi. Ibunda lyanapwamuuka, ne'bya mu nda byoshi,
byanamwagukira haashi.
19 Lirya igambo, likamenyeekana mu bandu booshi
be'Yerusaleemu. Kyanatuma iyo ndalo, bagagiyinika iziina
Hakeledama mu ndeto yabo† umugeeza gwalyo: Indalo
yo'Muko).»
20 Peturu anagenderera no'kudeta kwokuno: «Mu kitaabo
kye'Zaburi, biyandisirwi kwokuno:
“Inyumba yage, ibaagage mushaka,
hatanabe umundu úgashubi gibeera mwo.‡”
Biyandisirwi na kwokuno:
“Umukolwa gwage guhaabwe ugundi.§”
21-22 Ku yukwo, twe ndumwa za Yesu, tukwaniini tuyushu-
ulwe ugundi mundu muguma. Uyo mundu, abe ye twâli
kizi gendanwa, mu kukizi tanga ubumasi kwo Nahamwitu

† **1:19 1.19** *ndeto yabo* kiheburaniya. ‡ **1:20 1.20** Zaburi 69.25. § **1:20 1.20** Zaburi 109.8.

Yesu keera akazuuka mu bafwiri. Anabe âli kizi ba ho,
ukulyokera ku kyanya Yohana âli kizi batiiza abandu,
halinde ukuhisa ku lusiku lwo Yesu akalyosibwa imwitu mu
kugenda mwi'gulu.»
23 Yabo bandu ba Yesu, banadeta amaziina ga'bandu
babiri. Muguma, ye wâli riiri Yusefu. (Âli kizi buuzibwa
Barisaba, kandi iri Yusito.) No'wa kabiri, ye wâli Matiya.
24 Haaho, banahuuna Rurema, ti: «E Nahano, we yiji-yiji
íbiri mu mitima ya'bandu booshi. Aaho! Mu yaba bombi,
utuyerekage ngiisi ye watoola,
25 gira agomboole Yuda ku mukolwa gwage gwe'ndumwa.
Mukuba, Yuda keera akagusiga, anagenda ngiisi
áhamúkwaniini.»
26 Yabo bandu banagirira yabo bombi ikibare, kyanag-
wata Matiya. Kyanatuma Matiya agabiikwa abe ndumwa,
kuguma na zirya zaabo ikumi na nguma.

2

Umutima Mweru gwayija ku Pendekosite

1 Ulusiku lwe'Pendekosite, iri lukahikaga, abandu ba Yesu
booshi banakuumana mu nyumba nguma.
2 Ne'ri bakaba bakoli bwatiiri mwo, lyeryo ngana,
hanayami yuvwikana ulushuumo ukulyoka hi'gulu. Lwâli
riiri nga lwe'kihuhuuta, lwanakwira mwi'yo nyumba yoshi.
3 Lyeryo, hanaboneka íbiri nga mbigi zo'muliro. Yizo
mbigi, zanagabulikana, zanabeera ku ngiisi muguma wabo.
4 Balya booshi, banayami yijuzibwa mwo'Mutima Mweru,
banatondeera ukudeta ku zindi-zindi ndeto! Mukuba,
Umutima Mweru gwo gukabashoboleesa.
5 Na yaho i Yerusaleemu, hâli riiri Abayahudi ábâli
simbahiri Rurema, ábâli lyosiri mu mahanga gooshi.*
6 Yabo Bayahudi, iri bakayuvwa ngiisi íbigweti bi-
gakoleka, banayami shololokera yaho. Ne'ri bakahikaga,
ngiisi muguma wabo, anayuvwa kwa'bandu ba Yesu bag-
weti bagaadeta mu ndeto yage! Balya bandu, e! Banagan-
gaanwa,
7 iri banasoomerwa, banabwirana, ti: «E balya, yaba
bandu, kuti bagweti bagaadeta kwoku, banali babutirwa
be'Galilaaya!
8 Si ngiisi muguma witu ayuvwiti kwo bagweti bagaadeta
mu ndeto yage!
9 «Na mu kati kiitu, baguma balyosiri mu kihugo
kya'Bapariti, na mu kye'Mediya, na mu kye'Helamu.

* **2:5 2.5** Ku yikyo kyanya, Abayahudi bingi bâli shabukiiri mu mahanga.

Na'bandi bali ba mu poroveesi ye'Mezopotamiya, na'ba mu
ye'Buyahudi, na'ba mu ye'Kapadokiya, na'ba mu ye'Pondo,
na'ba mu ye'Haziya,
10 na'ba mu ye'Furigiya, na'ba mu ye'Pamufiriya, na'ba
mu ye'Miisiri. Hali na ábalyosiri mu mbande ze'kihugo
kye'Libiya íziri hoofi na'kaaya ke'Kureene.
«Hali na'babalama ábalyosiri mu kaaya ke'Rumi.
11 Baguma baabo, bali Bayahudi bi'sina. Na'bandi, bali ba
mu gindi milala ábakoli yemiiri ibanga liitu lye'Kiyahudi.
«Hali kiri na'Bakereete, na'Baharaabu. Kwo tulyagagi
tweshi, tugweti tugayuvwa kwo bakola mu deta mu ndeto
ziitu! Banagweti bagayivuga Rurema ku mikolezi yage
mihamu!»
12 Yabo bandu booshi, bâli ganganirwi, iri banasoomerwa
bweneene, banadeta, ti: «E balya, maki gano?»
13 Baguma baabo, banatondeera ukushekeereza yabo
bandu ba Yesu, mu kudeta kwo keera balaluka.

Peturu ayigiriza abandu hi'gulu lyo'Mutima Mweru

14 Lyeryo, Peturu anayimuka, kuguma ne'zaabo ndumwa
kwo zâli riiri ikumi na nguma. Anatondeera ukubwira
abandu kwi'zu lihamu ti: «E Bayahudi, na niinyu mweshi,
mwe mukoli tuuziri hano i Yerusaleemu, munyuvwirizagye
bwija! Yibi byoshi, leka nimùsobanulire byo!
15 E balya, Kundu mwatona kwo yaba bandu bakoli
lalusiri, si kutali kwokwo. Buno tukiri ku musasa!
16 Haliko, yiri igambo, lyo lyerirya lyo'muleevi Yuheeri âli
mali gwanwa adeta, ti:
17 “Rurema adeta: Mu siku ze'mberuuka,
nâye yonere Umutima gwani ku bandu booshi.
Bagala biinyu na banyere biinyu, bagakizi tanga ubuleevi.
Imisore yinyu, igakizi bona amabone.
Na'bashaaja biinyu, bagakizi loota ibirooto.
18 Mu yizo siku, ngayonera Umutima gwani ku bakozi baani,
abashosi na'bakazi,
halinde nabo, bagakizi tanga ubuleevi.
19 Ngakizi yerekana ibitangaaza ku biri kwi'gulu,
na ngire ibyereso ku biri hano mu kihugo.
Hagaboneka umuko, no'muliro,
halinde ikyusi kinakizi tutumuka ku bwingi.
20 Izuuba ligahinduka kihulu.
No'mwezi gugadukula nga muko.
Yibyo byoshi, byo bigatee koleka, ikyanya ulusiku luhamu
lwo'bulangashane bwa Nahano lutazi hika.
21 Umundu, iri angahuuna ubutabaazi

kwi'ziina lya Nahano, agakizibwa.[†]”»
22 Peturu anashubi deta: «E bashosi be'Hisiraheeri,
munyuvwirize bwija! Rurema, akayerekana kwo agweti
agaakola mu kati ka Yesu we'Nazareeti. Mukuba, mu kati
ko'lya Yesu, mwo âli kizi yerekana ibitangaaza bya kwingi-
kwingi mu kati kiinyu, nga kwo mwenyene muyiji bwija.
23 «Ha nyuma, Yesu anatangwa imwinyu, nga kwo
Rurema âli mali gwanwa abimenya-menya, anâli koli
bishungisiri. Niinyu, mwanamúyitiisa ku kibambo, ku njira
yo'kukoleesa abandu babi.
24 «Na kundu Yesu akaba akola mu libuuka mu lufu,
haliko Rurema anamúkiza mwo. Ee! Akamúzuula mu
bafwiri. Mukuba, bitangaziziri kwo Narufu angaheza Yesu
i kuzimu.
25 «Kiri na mwami Dahudi, âli mali gwanwa adeta hi'gulu
lya Yesu kwokuno:
“Nâli mali gwanwa nabona kwo Nahano tuyamiinwi isiku
zooshi.
Na bwo ali uluhande lwani lwe'lulyo, ndâye shaganibwe!
26 Ku yukwo, umutima gwani gushagalusiri.
Na'kanwa kaani kakoli shambiiri!
Kiri na'magala gaani, gagatuula mu kati ko'mulangaaliro.
27 Mukuba, utagandekera i kuzimu.
Ee! Nie mutaluule wawe, utagayemeera kwo mbolere
yo.
28 Keera ukanyereka injira zo ngalongera mwo'bulamu.
Na bwo tugayamanwa, ngayijuzibwa mwo'bushambaale.[‡]”»
29 Peturu, anashubi deta: «E beene witu, namùbwira ku
bweranyange, kwo shokuluza witu Dahudi keera akafwa,
anaziikwa. Ne'shinda yage, ikiri hano halinde zeene.
30 «Kundu kwokwo, Dahudi âli riiri muleevi. Âli yiji kwo
Rurema akamúlagaania ku ndahiro, kwo agamúyimikira
umundu muguma wa mwi'kondo lyage.
31 Na mukuba Dahudi âli mali gwanwa abona íbigayiji
ba, kyo kikatuma agaadeta hi'gulu lyo'kuzuuka kwa Masiya
kwo atakalekeererwa i kuzimu! Na'magala gaage gatak-
abolera yo.[§]
32 «Uyo Yesu Kirisito, Rurema keera akamúzuula mu
bafwiri. Lirya igambo, tweshi twangalitangira ubumasi.
33 Ne'ri akakuzibwa mu kubiikwa uluhande lwe'lulyo
lwa Yishe Rurema, anayakiira Umutima Mweru imwage,
ukukulikirana no'muhango. Anatuyonera gwo, nga kwoku
mukoli bibwini, munabiyuvwiti.

[†] **2:21 2.17-21** Yuheeri 3.1-5. [‡] **2:28 2.25-28** Zaburi 16.8-11. [§] **2:31 2.31** Zaburi 16.10.

34 «Dahudi yenyene, atali ye kagenda mwi'gulu. Kundu
kwokwo, akagwanwa adeta kwokuno:
“Nahano, akabwira Nahamwitu:
Ubwatalage uluhande lwani lwe'lulyo,
35 halinde mbiike abagoma baawe mwi'dako
lya'magulu gaawe,
unakizi balaaviza kwo.*”
36 «Ku yukwo, Abahisiraheeri booshi bakwiriiri bamenye
bwija, kwo Rurema keera akagira Yesu abe Nahano, anabe
ye ulya Masiya, kundu mukamúyitiisa ku kibambo.»
37 Yabo Bayahudi, mbu bayuvwagwe yago magambo,
ganababababaza bweneene mu mitima yabo. Kyanatuma
bagabuuza Peturu ne'zaabo ndumwa kwokuno: «E beene
witu, kwokwo, tugirage kuti?»
38 Peturu anabashuvya: «Ngiisi muguma winyu, atwiki-
rage ku byaha byage, anabatiizibwe kwi'ziina lya Yesu
Kirisito. Kwokwo, lyo alonga ukukogwa, anahaabwe
Umutima Mweru.
39 Mukuba, umuhango gwo Nahano Rurema witu akatu-
lagaania, gulyagagi imwinyu. Guli ne'mwa baana biinyu.
Guli ne'mwa'bandi booshi ábali hala, na ngiisi bo agaki
hamagala.»
40 Peturu anagenderera no'kubakengula ku gandi mag-
ambo mingi, anabayinginga ti: «Abandu ba kino kibusi,
bakoli bihuusiri. Aaho! Mubayilyose mwo, halinde lyo
mukizibwa!»
41 Yago magambo ga Peturu, abandu nga bihumbi
bishatu banagayemeera, banabatiizibwa ku lwolwo lusiku.
Kwokwo, kwa'bandu ba Yesu bakayushuuka bweneene.

Abandu ba Yesu bagira ingoome

42 Abandu ba Yesu, bâli fitiirwi bweneene mu ngoome
yabo. Indumwa za Yesu, zâli kizi bayigiriza Igambo
lya Rurema. Banâli kizi koojola umukate kuguma,† iri
banahuuna Rurema.
43 Indumwa za Yesu, zâli kizi gira ibitangaaza bingi,
halinde booshi banasoomerwa bweneene!
44 Ikyanya abandu bâli koli yemiiri Yesu, booshi bâli
yamiri mwi'yo ngoome yabo. Kiri ne'bindu byabo, byâli
yamiri mu lushangi.
45 Bâli kizi guliisa ibindu byabo. Ne'fwaranga zo
bakabilonga kwo, banakizi zigabaana, ukukulikirana
na'magoorwa ga ngiisi muguma wabo.

---

* **2:35 2.34-35** Zaburi 110.1. † **2:42 2.42** *koojola umukate kuguma* kwâli kizi girwa ku kyanya kya'Kashasha ka Nahano.

46 Abandu ba Yesu, bâli kizi kuumana ngiisi lusiku
mu nyumba ya Rurema. Banâli kizi kuumana na mu
nyumba zaabo, hi'gulu lyo'kukoojola umukate kuguma.
Bâli kizi shangiira ibyokulya ku mitima íshenguusiri mu
kati ko'mushambaalo.
47 Banâli kizi yivuga Rurema. Abandu booshi, bâli
basiimiri. Na ngiisi lusiku, Nahano anakizi kiza abandi
bandu, halinde umuharuuro gwa'bandu baage, gwanakizi
yushuuka.

3

Peturu akiza uluzingo

1 Lusiku luguma, Peturu na Yohana banagenda iwa
nyumba ya Rurema ku bihe mwenda bya mwi'zuuba, bwo
kyâli riiri kihe kyo'kuhuuna Rurema.
2 Banahumaanana umundu úzingamiri ukulyokera
ukubutwa kwage. Uyo mundu, âli kizi biikwa ha mulyango
gwe'nyumba ya Rurema úguli mu buuzibwa Gubuyahiri.
Ne'kyanya abandu bâli kizi lenga yaho mu kuhika ha
nyumba ya Rurema, anakizi bahuuna-huuna ibindu.
3 Uyo mundu, mbu abonage kwo Peturu na Yohana bakola
bu yingira mu nyumba ya Rurema, anabahuuna ibindu.
4 Peturu na Yohana banamútungira. Peturu
anamúbwira: «Ewe! Utulole kwo!»
5 Anabalola kwo, akola no'mulangaaliro, ti: «Hali byo
bagamba!»
6 Haliko, Peturu anamúbwira: «Ndahiiti fwaranga, kandi
iri nooro. Haliko byo ngweti, byo namu kuheereza.
Nakubwira kwi'ziina lya Yesu Kirisito we'Nazareeti, yimuka
ugende!»
7 Peturu anamúgwatira ku kuboko kwe'lulyo,
anamúyimusa. Lyeryo ngana, ibigere-gere byage, kiri
ne'shando zaage, byanayami kana.
8 Anayami guruka, anatondeera ukugenda yenyene.
Anayingira mu nyumba ya Rurema kuguma na Peturu na
Yohana, agweti agatamba-tamba, iri anayivuga Rurema.
9 Abandu booshi, banabona ngiisi kwo'yo mundu akola
mu genda na'magulu gaage yenyene, iri anayivuga Rurema.
10 Banayami múmenya kwo ye yolya úshubi bwatiiri, ali
mu huuna-huuna ibindu ha mulyango úguli mu buuzibwa
Gubuyahiri. Balya booshi, iri bakabona íbyamúkoleka kwo,
banasoomerwa bweneene!

Peturu amenyeesa abandu hi'gulu lya Yesu

11 Ku yikyo kyanya, uyo mundu âli ki gwasiri ku Peturu
na Yohana. Abandu booshi, bâli soomirwi bweneene,

banashololokera yaho bali, áhali mu buuzibwa Mbarazaani
ya Sulumaani.
12 Iri Peturu akababona, anababwira: «E bashosi
be'Hisiraheeri, yiri igambo, kituma kiki ligweti lig-
amùsoomeza? Na kituma kiki mukoli tuhenekiiri? Tutali
twe tushobwiri ukukiza umundu! Kutanali mbu bwo twe
tukwaniini imbere lya Rurema!
13 «Rurema wa bashokuluza biitu, Hiburahimu, na
Hisake, na Yakobo, keera akakuza umukozi wage
Yesu. Anali yoyo Yesu ye mukatanga mu maboko
ga'bagoma. Ne'kyanya Pilaato âli mali shungika kwo
agamùshwekuulira ye, mwanalahira.
14 Mwanahuuna kwo'mwitani abe ye mugashwekuulirwa.
Kiziga ulya Yesu, ye wo'kuli, ye na kwaniini imbere lya
Rurema.
15 Kundu ye shyoko yo'bulamu, mwanamúyitiisa ku
mbalanga. Haliko, Rurema anamúzuula mu bafwiri. Yiri
igambo, tulyagagi tumasi twalyo.
16 «Kwo na kwokwo, no'yu mundu ye mubwini hano,
munamúyiji-yiji, keera alonga ukuyami kanibwa indege
ku njira yo'kubiika ubwemeere kwi'ziina lya Yesu. Ee!
Lyeryo iziina lya Yesu, kuguma no'kulibiika kwo'bwemeere,
kyo kyatuma akola mugumaana, nga kwo mukoli múbwini
mweshi.
17 «Na buno, e beene witu! Yibyo byoshi byo mukagirira
Yesu, mwe na'batwali biinyu, nyiji kwo mukabigiriirira ku
buhwija.
18 Na íbikatumaga bigakoleka, gira Rurema akoleese
amagambo go âli mali gwanwa adeta ku njira ya'baleevi
baage booshi, kwo Masiya wage akwaniini alibuzibwe.
19 «Ku yukwo, mutwikirage ku byaha biinyu! Munahin-
duke bandu ba Rurema, gira lye'byaha biinyu bihotolwa.
20 Kwokwo, lyo Nahano agakizi mùluhuula,
anamùlungikire Yesu. Yoyo Yesu, ye yolya Masiya ye
âli mali gwana amùbiikira.
21 Yesu, akwaniini atee beera mwi'gulu, halinde ukuhisa
ku kyanya Rurema agashubi lingaania ibindu byoshi.
Kwokwo, kwo âli mali gwanwa adeta ukulyokera keera ku
njira ya'baleevi baage beeru.
22 «Mukuba, Musa akadeta kwokuno: “Nahano, Rurema
winyu agamùtumira umuleevi úli nga nie, anabe alyosiri
mu kati kiinyu. Na ngiisi magambo go'yo muleevi
agamùbwira, mukakizi gatega amatwiri!
23 Ne'ri mundu atangagatwaza, agatwibwa lwoshi mu
bandu ba Rurema!*”

* **3:23 3.23** Bukengeeze 18.15, 18, 19.

24 «Ngiisi íbigweti bigakoleka mu zino siku, abaleevi
booshi, bâli mali gwanwa babitangira ubuleevi. Yukwo,
kukatondeerera ku muleevi wage Samweri, halinde ukuhisa
ku ngiisi bandi baleevi. Balya booshi bakagwanwa badeta
hi'gulu lyabyo.
25 «Birya byoshi byo Rurema akagwanwa adeta ku
njira ya'baleevi, na niinyu, biryagagi hi'gulu liinyu! Kiri
ne'kihango kyo akagira na bashokuluza biinyu, nakyo
kwakundi, kiri hi'gulu liinyu. Mukuba, Rurema akalagaania
Hiburahimu kwokuno: "Ku njira ya'bandu ba mwi'kondo
lyawe, kwa'mahanga gooshi gagalonga ukugashaanirwa.[†]"
26 «Ikyanya Rurema akazuula umukozi wage Yesu mu
bafwiri, akatee mútuma imwinyu. Mukuba, âli loziizi ukuk-
izi mùgashaanira, halinde munalongage ukufuushuka mu
mabi giinyu.»

4

Abakulu babiika Peturu na Yohana kwe'kikando

1 Peturu na Yohana, iri bakaba baki gweti bagaganuuza
yabo bandu, lyeryo banayami hikirwa na'bagingi,
na'Basadukaayo, kuguma no'mukulu wa'balaazi
be'nyumba ya Rurema.
2 Yabo bakulu booshi, bakayija keera bagarwa. Mukuba,
Peturu na Yohana bâli kizi yigiriza abandu kwo abafwiri
bagazuuka mu kati ka Yesu.
3 Yabo bakulu, banagwata Peturu na Yohana. Na mukuba
kâli kola kabigingwe, kyanatuma bagatee balaaza mu
nyumba ye'mbohe, kwo bugaakya.
4 Kundu kwokwo, ikyanya Peturu na Yohana bak-
abwira yabo bandu hi'gulu lya Yesu, abingi baabo
bakamúyemeera. Umuharuuro gwa'bashosi ábâli koli
yemiiri Yesu, gwanahika nga bihumbi bitaanu.
5 Iri bukakya, abatwali ba'Bayahudi banagira inaama
yaho i Yerusaleemu, bali kuguma na'bashaaja baabo, kiri
na'bigiriza baabo be'maaja.
6 Na mwi'yo naama, mwâli riiri no'mukulu wa'bagingi
Hanaasi, na Kayafa, na Yohana, na Halegizandere, na'bandi
beene wabo Hanaasi.
7 Yabo bakulu booshi, banatumira Peturu na Yohana.
Ne'ri bakahika, banabayimangika imbere lyabo, banaton-
deera ukubabuuza, ti: «Aaho! Yibyo mwagiraga, mwabi-
gira ku bushobozi buki, na kwi'ziina lya nyandi?»
8 Uyo Peturu, anaba akoli yijwiri mwo'Mutima Mweru,
anabashuvya: «E batwali, na niinyu mwe bashaaja!

---

† **3:25 3.25** Ndondeko 22.18; 26.4.

9 Zeene, tugweti tugabulirizibwa, bwo twatabaala uyu
mundu úshuba kirema, mbu na kutagi kwo akizibwa.
10 «Aaho! Mweshi mumenyage bwija, kuguma na ngiisi
bandi Bahisiraheeri booshi, kwo'yu mundu úyimaaziri im-
bere liinyu, akola mugumaana ku bushobozi bwi'ziina lya
Yesu Kirisito we'Nazareeti! Uyo Yesu, ye yolya mukayitira
ku kibambo. Kundu kwokwo, Rurema keera akamúzuula
mu bafwiri.
11 Uyo Yesu, ye yolya biyandisirwi hi'gulu lyage, ti:
“Ibuye lyo mukalahira, mwe buubasi,
lyeryo lyo ligweti ligakania akagongo ko'lutaliro.*”
12 «Ndaaye gundi ye twangalongera mwo'bukize. Mu
kihugo kyoshi, ndaalyo lindi iziina lya'bandu bahaabirwi,
lyo tukwiriiri ukukizibwa mwo.»
13 Yabo bakulu, iri bakabona ngiisi kwo Peturu na Yohana
bagweti bagashuvya ku bukaruuke, banâli bayiji, kwo
batakalenga mu masomo. Kyanatuma bagasoomerwa bwe-
neene, banakengeera kwo Peturu na Yohana bâli komeriini
na Yesu.
14 Yabo bakulu, iri bakabona kwo'yo mushosi keera
akizibwa, anayimaaziri kuguma na Peturu na Yohana,
banabula byo bagaadeta.
15 Kyanatuma bagababwira bombi kwo batee lyoka mu
naama yabo. Nabo, banasigala bagahanuusania.
16 Ne'ri bakabashaaga mwo, yabo bakulu banabuuzania:
«Aaho! Yaba bandu, kuti kwo twamu bagira? Si abandu
booshi be'Yerusaleemu, bakoli yiji kwo keera bakola ikitan-
gaaza kihamu, tutanganakilahira.
17 Ku yukwo, tubabiike kwe'kikando, kwo batwikirage
ukukizi deta lirya iziina lya Yesu mu bandu. Yiki kitangaaza
kyo bagira, kitagenderere no'kukizi balumbuuka mwo.»
18 Ha nyuma, banashubi tumira Peturu na Yohana,
banabakaanya, ti: «Yuvwagwi! Yiryo iziina lya Yesu,
mutashubi ki kolwa mbu mwayigiriza hi'gulu lyalyo! Kiri
no'kudeta, hatagire úgashubi lideta!»
19 Peturu na Yohana, banabashuvya: «Mwenyene, mutwe
uluhango, iri bikwaniini imbere lya Rurema kwo mube
mwe tugakizi simbaha, ho twangakizi simbaha Rurema
yenyene.
20 Birya byoshi, tukabiyibonera twenyene,
no'kubiyiyuvwirwa, bitanganaziziri kwo tuleke ukukizi
bideta!»
21-22 Peturu na Yohana, mbu badetage kwokwo, yabo
bakulu banabula byo bagabahanira kwo. Abandu booshi
bâli gweti bagayivuga Rurema, bwo yabo bombi bagira

* **4:11 4.11** Zaburi 118.22.

ikitangaaza kyo'kukiza uyo luzingo. Anâli kola ne'myaka ingingwe ya makumi gana ukulyokera ukubutwa kwage, azingamiri. Kyanatuma bagashubi biika Peturu na Yohana kwe'kikando, babuli bahanguula kwo bagende.

Abandu ba Yesu bahuuna Rurema ubutabaazi

23 Peturu na Yohana, iri bakaba keera bashwekuulwa, banagalukira imunda abaabo. Banabaganuulira byoshi byo babwirwa na'bakulu ba'bagingi, na'bashaaja ba'Bayahudi.
24 Ne'ri abaabo bakaba keera bayuvwa kwokwo, booshi banahuugiza kuguma mu kuhuuna Rurema, ti: «E Nahano, we mukulu wa byoshi! We kabumba igulu, ne'kihugo, ne'nyaaja, na íbibiri mwo byoshi.
25 We kanadeta ku kanwa ka shokuluza witu Dahudi, umukozi wawe, ku kyanya akadeta ku njira yo'Mutima Mweru kwokuno:
“Kituma kiki ibinyamahanga bigweti bigaraakara?
Kundu biyamiri biri mu gira igambi libi, si liryagagi lya busha!
26 Abaami be'kihugo, kuguma na'batwali baabo, keera bayibiika kuguma,
banakoli yiteganwiri, gira balahire Nahano,
balahire na Masiya wage ye akatoola.†”
27 «Binabonekeriiri kwo kiri na Heroode na Pondyo Pilaato, nabo keera bakakuumana mu kano kaaya, kuguma na'Bahisiraheeri na'bapagaani, gira balahire Yesu. Anali ye mukozi wawe ye ukataluula kwo abe ye Kirisito.
28 «Ngiisi kwo bakagira, byo na byebyo naawe wâli mali gwanwa washungika ukulyokera keera, ku bukalage bwawe, kwo bigaaba.
29 «Na buno, e Nahano! Ulolage ngiisi kwo keera batubiika kwe'kikando! Tunali bakozi baawe. Aaho! Utushoboleese, halinde tulonge ukukizi deta igambo lyawe ku bukaruuke.
30 Unakizi golola ukuboko kwawe mu kukizi kiza abandu. Ukizi yerekana ibisoomeza bya kwingi kwi'ziina lya Yesu, umukozi wawe mweru.»
31 Yabo bandu, mbu bayusagye ukuhuuna Rurema kwokwo, yaho bâli kumaniri, hanajugumba! Balya booshi, banayijuzibwa mwo'Mutima Mweru. Banatondeera ukuyigiriza abandu igambo lya Rurema ku bukaruuke.

Ulushangi lwa'bandu ba Yesu

32 Abemeezi booshi, banaba no'mutima muguma. Ne'nzaliro zaabo, zâli kizi huugiza kuguma. Ndaaye mundu úwâli desiri kwo ali ne'bindu byage bya yenyene. Mukuba, ibindu byabo byoshi, byâli kola bya lushangi.

---

† **4:26 4.25-26** Zaburi 2.1-2.

33 Indumwa za Yesu, zanakizi tanga ubumasi ku bukalage,
iri banayerekana kwo Nahano Yesu keera akazuuka mu
bafwiri. Na booshi, banakizi gashaanirwa bweneene!
34 Mu kati kaabo, ndaaye úkaniihirwa ne'kindu. Mukuba,
ikyanya abandu bâli hiiti amatongo, kandi iri inyumba, bâli
kizi biguliisa.
35 Ne'fwaranga zo bakabilonga kwo, banakizi gendi zisiki-
iriza indumwa za Yesu. Yizo fwaranga, zanakizi gabwa,
ukukulikirana ni'goorwa lya ngiisi mundu.
36 Hâli riiri no'Mulaawi muguma, iziina lyage ye Yusefu,
mubutirwa wa mu poroveesi ye'Kipuro. Anali ye ndumwa
za Yesu zikayinika iziina lya Barinaaba, (kuli kudeta:
wo'kukizi kanania umutima).
37 Barinaaba naye, anaguliisa itongo lyage. Ne'fwaranga
zo akalilonga kwo, anayiji zisikiiriza indumwa.

5

Ubulyalya bwa Hananiya na Safira

1 Hâli riiri mundu muguma, iziina lyage Hananiya. Yehe,
bo na mukaage wa Safira, nabo banaguliisa itongo lyabo.
2 Halikago, ifwaranga zo bakalilonga kwo, yee! Hananiya
anazikomoola kwo. Na mukaage akamenya. Na
ízikasigala, Hananiya anagendi zisikiiriza indumwa za
Yesu.
3 Uyo Hananiya, ikyanya akahikaga, Peturu anamúbwira:
«E Hananiya, maki gano wagira! Kituma kiki waleka
Shetaani ayifunda mu mutima gwawe? Ikyanya ukasi-
galana ku fwaranga zo walonga kwi'tongo lyawe, lyo
wabeesha Umutima Mweru yenyene!
4 Ikyanya utazi liguliisa, si bishuba bindu byawe! Kiri
ne'kyanya keera waliguliisa, ushubi hangwirwi ukukoleesa
ifwaranga zo walilonga kwo, nga kwo utáloziizi! Aahago!
Biki íbyakushimya kwo ugire ibala mwene yiri? Batali
bandu bo wabeesha, si wabeesha Rurema yenyene!»
5 Uyo Hananiya, mbu ayuvwagwe kwokwo, anayami
yidikuula haashi. Anayami fwa. Abandu booshi, iri
bakayuvwa ngiisi kwo afwa, banayoboha bweneene.
6 Hanayija imisore, yanayiji zingira ikirunda kyage mu
mirondo. Yanakihulukana, yanagendi kiziika.
7 Iri hakalenga nge'bihe bishatu, muka Hananiya naye
anayingira mu nyumba, buzira kumenya kwo yiba keera
afwa.
8 Peturu, anamúbuuza: «Umbwire! Ifwaranga zo mwag-
uliisa kwi'tongo liinyu, ka zooshi zeezi?» Na wa naye, ti: «E
waliha, zooshi zeezo!»

9 Peturu anamúbwira: «Hafe! Kituma kiki mwalagaana
mwe na yibalo kwo mugeze Umutima Mweru gwa Nahano?
Lolaga! Ábashubi ziika yibalo, baabo kandi bakola ha
mulyango. Na naawe, bakola bagakutwala!»
10 Lyeryo ngana, Safira anayitimba mu magulu ga Peturu.
Naye anayami fwa. Irya misore, iri ikashubi yingira,
yanagwana Safira naye keera afwa. Yanahulukana ikirunda
kyage, yanagendi kiziika ha butambi lye'shinda ya yiba.
11 Abandu booshi bi'shengero, kiri na'bandi booshi,
ikyanya bakayuvwa kwokwo, banagwatwa ne'kyoba kingi.

Indumwa za Yesu zagira ibitangaaza bingi

12 Indumwa za Yesu, zâli gweti zigaagira ibitangaaza bingi
mu bandu. Abandu ba Yesu, booshi banakizi kuumana mu
Mbarazaani ya Sulumaani.*
13 Banakizi huuzibwa bweneene. Kundu kwokwo, mu
batâli yemiiri Yesu, ndaaye úkagira mbu abayibiike mwo.
14 No'muharuuro gwa'bandu ábâli koli yemiiri Nahano,
gwanakizi yushuuka bweneene, mwa'bashosi na'bakazi.
15 Abalwazi bâli kizi tangirizibwa mu njira. Banakizi
biikwa ku ngingo, na ku birago, gira mango Peturu alenga,
kiri ne'kizunguza kyage kikakizi hika ku baguma baabo.
16 Abandu bingi bweneene, banakizi lyoka mu twaya
twe'butambi, banakizi yiji shololokera yaho i Yerusaleemu.
Banaleeta abalwazi baabo, kuguma na ábâli kizi bamburwa
ne'bisigo. Balya booshi, banakizi kizibwa.

Indumwa za Yesu zalibuzibwa

17 Umukulu wa'bagingi, kuguma na'baabo booshi
bi'banga lya'Basadukaayo, banagwatwa no'luugi bweneene
hi'gulu lye'ndumwa za Yesu.
18 Kyanatuma bagagendi zigwata, banazilasha mu
nyumba ye'mbohe.
19 Halikago bushigi, umuganda wa Nahano anayiji yigula
inyiivi ze'yo nyumba, anazihulukiza ha mbuga, anazibwira:
20 «Mugendi yimanga ha nyumba ya Rurema, mu-
namenyeese ha'bandu ngiisi kwo bangatuula ku njira
mbyahya.»
21 Kwokwo, indumwa za Yesu zanazinduka ha nyumba
ya Rurema, nga kwo zabwirwa, zanatondeera ukuyigiriza
ha'bandu.
Ku kyekyo kyanya, uyo mukulu wa'bagingi, kuguma na
yabo baabo, banakuumania abakulu booshi ba'Bayahudi.
Banatuma abalaazi iwa nyumba ye'mbohe, gira bagendi
leeta indumwa za Yesu.

---

* **5:12 5.12** *Mbarazaani ya Sulumaani* yâli riiri ha nyumba ya Rurema.

22 Haliko, mbu bayingirage mwo, banagwana zirya
ndumwa, ndaazo. Banagalukira imunda abakulu, banababwira:
23 «E banahamwitu, ikyanya twahika ha nyumba
ye'mbohe, twagwana inyiivi ziri mbamike, na'balaazi bayimaaziri ha butambi lyazo. Halikago, iri twaziyigula, ndaaye
mundu ye twagwana mwo.»
24 Ulya mukulu wa'balaazi, kuguma na yabo bakulu
ba'bagingi, mbu bayuvwe kwokwo, banagangaanwa, banabuuzania: «E balya, maki gano?»
25 Lyeryo, hanayija mundu muguma, anababwira: «Lolagi! Balya bandu bo mushubi lashiri mu nyumba
ye'mbohe, baabo kandi bakoli yimaaziri ha nyumba ya
Rurema bagweti bagayigiriza ha'bandu.»
26 Lyeryo, umukulu wa'balaazi, kuguma na'balaazi baage,
banagendi zileeta. Haliko, batanayija bagweti bagazitumikira. Mukuba, bâli yobohiri kwa'bandu bangakoli
balasha amabuye.
27 Ne'ri bakaba keera bazihisa mu naama ya'bakulu, uyo
mukulu wa'bagingi anatondeera ukuzibwira:
28 «Si keera tukamùkaanya kwo mutakizi ki yigiriza
abandu hi'gulu li'ziina lyo'lya mundu! Kundu kwokwo,
mukiri mu genda mu kano kaaya kooshi ke'Yerusaleemu,
mugweti mugakwiza amigirizo giinyu. Keera mwanahiga
kwo mutubetuze umuko gwage!»
29 Peturu ne'zaabo ndumwa, zanashuvya, ti: «Bitukwiriiri tukizi simbaha Rurema, ho twangakizi simbaha abandu!
30 Kundu mukayita Yesu ku njira yo'kumúmanika
ku kibambo, halikago Rurema wa bashokuluza biitu
anamúzuula.
31 Anamúkuza mu kumúbiika uluhande lwage lwe'lulyo,
abe Mutwali, abe na Lukiza. Kwokwo, lya'Bahisiraheeri
baba no'bulyo bwo'kutwikira ku byaha byabo, banakogwe.
32 Birya byoshi, twenyene tukabiyibonera. Kiri
no'Mutima Mweru, nagwo gugweti gugabitangira ubumasi.
Gwogwo Mutima Mweru, gwo Rurema ali mu heereza ngiisi
ábamúsimbahiri.»
33 Yabo bakulu, mbu bayuvwagwe kwokwo, arara-rara!
Banalooza kwo babayite.
34 Mwi'yo naama, mwanayimuka Umufarisaayo muguma,
iziina lyage Gamalyeri. Âli riiri mwigiriza we'Maaja,
anâli kizi haabwa ulushaagwa mu bandu booshi. Anadeta
kwe'ndumwa za Yesu zitee hulusibwa.
35 Iri zikaba keera zahuluka, anabwira abaabo bakulu,
ti: «E bashosi be'Hisiraheeri, yiri igambo lyo mukoli loziizi
ukugirira yaba bandu, muliyitonde kwo!

36 «Ku siku ízikalenga, hakahulukira mundu muguma,
iziina lyage Tehuda. Âli gweti agakizi yihaya kwo ali mu-
gangambale. Na'bandu nga magana gana banamúyibiika
kwo. Haliko, iri hakazinda, anayitwa. Na booshi ábâli
múkulikiiri, banashaabuka. Ne'byage byoshi, byanamalira
haaho.
37 «Na ku kirya kyanya kya'bandu bakaharuurwa kwo,
hanahulukira Umugalilaaya muguma, iziina lyage Yuda.
Uyo Yuda, naye anaba ne'kiso kyage kya'bahuni. Halikago,
naye anayitwa. Na ábâli kizi múkulikira booshi, nabo
banashaabuka.
38 «Kwokwo, buno namùbwira, amagambo ga yaba
bandu, hatagire úgagayifunda mwo. Mubaleke! Ishungi
zaabo, na ngiisi byo bagweti bagaagira, iri byangaba
bilyosiri mu bandu, bigaafwa ubusha.
39 Haliko, iri byangaba bilyosiri imwa Rurema, muta-
gaahasha ukubahangirira. Munayiji kengeera mukola mu
hagana na Rurema yenyene!»
40 Yiryo ihano lya Gamalyeri, abaabo banaliyemeera.
Kwokwo, banashubi tumira yizo ndumwa. Ne'ri zikahikaga,
banadeta kwo zihimbulwe. Ha nyuma, banazikaanya kwo
zitashubi ki deta hi'gulu li'ziina lya Yesu. Babuli zihanguula
kwo zitaahe.
41 Yizo ndumwa, zanahuluka mwi'yo naama ya'bakulu,
zishambiiri. Mukuba, Rurema akabona kwo zikwaniini
ukugayirizibwa hi'gulu li'ziina lya Yesu.
42 Zitanatwikira ukukizi menyeesa abandu Imyazi Miija
kwo Yesu ye ulya Masiya. Zanakizi giyigiriza ngiisi lusiku
mu nyumba ya Rurema, kiri na mu nyumba za'bandu.

6

Abatabaazi balinda batoolwa

1 Mu yizo siku, umuharuuro gwa'bigirizibwa ba Yesu
gwanagenderera ukukizi yushuuka. Halikago mu kati
kaabo, mwanavyuka imidodombo. Ikyanya kyo'kukizi
gaba ibyokulya bya ngiisi lusiku, Abayahudi ábâli kola mu
deta indeto ye'kigiriki,* bakabona kwa'baabo be'Buyahudi
bataki gweti bagatwaza abanamufwiri baabo.
2 Yizo ndumwa za Yesu kwo ziri ikumi na zibiri, zanakuu-
mania abemeezi baabo booshi, zanababwira: «Bitakwani-
ini kwo tukizi janda ukuyigiriza Igambo lya Rurema, mbu
lyo tukizi shiiba tugagabulira abandu ibyokulya.

* **6:1 6.1** *kigiriki* Abayahudi ábâli shabukiiri mu mahanga batâli ki yiji indeto yabo. Si bâli kola mu deta izindi.

3 «E beene witu, mu kati kiinyu, mutoole mwa'bashosi
balinda. Babe bayijikiini kwo bali mu detwa bwija, banay-
ijwiri mwo'Mutima Mweru, banabe bitegeereza. Baabo, bo
tugabiika ku mukolwa gwo'kukizi gaba ibyokulya.
4 Kwokwo, lyo nyiitu tukizi yitanga mu kuhuuna Rurema,
na mu kukizi yigiriza abandu Igambo lyage.»

5 Yabo booshi, iri bakayuvwa kwokwo, banasiima.
Banatoola Setefaano, umundu úwâli biisiri Rurema
kwo'bwemeere, anâli yijwiri mwo'Mutima Mweru.
Banatoola na Firipo, na Porokoro, na Nikanora, na Timooni,
na Parimena, na Nikolayo we'Handyokiya, úkatee yemeera
ibanga lye'Kiyahudi, anabuli yiji yemeera Yesu.
6 Yabo bashosi balinda, bo bakatwalwa imbere
lye'ndumwa za Yesu. Zanabahuunira imwa Rurema, mu
kubabiika kwa'maboko.
7 Igambo lya Rurema, lyanagenderera no'kukizi kwira mu
bandu. Mu kaaya ke'Yerusaleemu, umuharuuro gwa'bandu
ba Yesu, gwanakizi yushuuka bweneene! Kiri na'bagingi
ba'Bayahudi, abingi baabo nabo banayemeera Yesu.

Setefaano agwatwa

8 Ulya Setefaano, Rurema âli múgashaniiri bweneene,
anâli múyijwizi mwo'bushobozi bwage. Kyanatuma agakizi
gira ibitangaaza bya kahebuuza mu bandu.

9 Halikago, Abayahudi baguma banayiji múhaliiza. Bâli
riiri ba mu nyumba nguma ye'mihumaanano yo bâli kizi
buuza Inyumba ya'Bashwekuule. Baguma baabo, bâli
shaaziri i Kureene, ne'Halegizanderiya. Na'bandi baabo,
bâli shaaziri i Kirikiya, ne'Haziya. Yabo Bayahudi, kundu
bâli kizi haliiza Setefaano,
10 haliko anakizi bayumuusa, anakizi deta ku
bwitegeereze na ku bushobozi bwo'Mutima Mweru.

11 Yabo Bayahudi, iri bakabona kwokwo, banabulika
bandu baguma, gira bagendi bangaaniza Setefaano kwo
atuka Musa, atuka na Rurema.
12 Yago magambo, ikyanya bakagendi gadeta, ga-
naraakaza bweneene abashaaja ba'Bayahudi, na'bigiriza
be'maaja, kiri na'bagunda. Yabo booshi, arara-rara! Ban-
agendi birigisha Setefaano, banamúgogombeka mu naama
ya'bakulu baabo,
13 banaleeta na mwo tulya tumasi twe'bibeesha.

Yutwo tumasi, twanatondeera ukubangaaniza Setefaano,
ti: «Uyu mundu, atali mu leeza ukutyoza iyi nyumba nyeeru
ya Rurema, kiri ne'maaja za Musa!

14 Keera tukayuvwa ngiisi kwo akadeta kwo Yesu
we'Nazareeti agahongola iyi nyumba ya Rurema, anahin-
dule ne'migeeza yo tukasigirwa na Musa.»
15 Yabo bakulu ba'Bayahudi, ngiisi kwo bâli bwatiiri yaho,
banatungira Setefaano. Yee! Banabonaga kwa'malanga
gaage gakoli shushiri nga go'muganda.

7

Setefaano ayibulanira mu naama ya'bakulu

1 Uyo mukulu wa'bagingi, anabuuza Setefaano: «Ewe!
Yibi byoshi byo bakulega kwo, ka kwokwo kwo biri?»
2 Setefaano, anashuvya: «E beene witu na badaata!
Munyuvwirize! Rurema wo'bulangashane, akahulukira
ku shokuluza witu wa Hiburahimu mu poroveesi
ye'Mezopotamiya, ku kyanya atâli zaazi bungira i Harani.
3 Rurema anamúbwira: “Ushaagage mu kino kihugo
kyawe. Usige mwo beene winyu, unagende mu kihugo kyo
ngakuyereka.*”
4 «Kyanatuma Hiburahimu agabunga mu kihugo kyabo
kye'Bukalidaayo, anagendi tuula i Harani. Ne'ri yishe
akaba keera afwira yo, Rurema anashubi múbungiisa.
Anamúleeta mu kino kihugo kyo niinyu mukoli tuuziri
mwo buno.
5 «Kundu kwokwo, mu kino kihugo, Rurema
atakaheereza Hiburahimu mwi'tongo íryangahisa kiri
no'lushando luguma! Si akamúlagaania naaho kwo
kigaaba kiri kye'mwage, kuguma na'bandu ba mwi'kondo
lyage. E balya! Akamúbwira kwokwo, kundu ndaaye
mwana ye Hiburahimu âli gweti.
6 «Rurema anashubi bwira Hiburahimu, ti: “Abandu
ba mwi'kondo lyawe, bâye gendi shumbika mu kihugo
kye'mahanga. Ne'yo munda, bagaagirwa baja, banahise
ye'myaka magana gana bagweti bagalibuzibwa bweneene!
7 Haliko yabo basheebuja, ngayiji bahana. Na ha nyuma,
abandu baawe, banalyoke mu galya mahanga, banayiji
nyikumbira hano.†”
8 «Ha nyuma, Rurema ananywana ikihango na Hibu-
rahimu, kyanâli kizi koleesibwa ku njira yo'kutenguula.
Hiburahimu akayiji buta Hisake. Ne'ri Hisake akahisa isiku
munaana, Hiburahimu anamútenguula. Uyo Hisake naye,
anabuta Yakobo. No'yo Yakobo, naye anabuta abatabana
ikumi na babiri, banali bo bashokuluza biitu.
9 «Yabo bashokuluza biitu, bakagwatwa no'luugi bwe-
neene hi'gulu lya mwene wabo wa Yusefu! Kyanatuma

* **7:3 7.3** Ndondeko 12.1. † **7:7 7.7** Ndondeko 15.13-14.

bagamúguliisa, agendi ba muja mu mahanga ge'Miisiri. Kundu kwokwo, Rurema bâli yamiinwi,
10 anakizi múkiza mu malibu gaage gooshi. Anamúbiika mwo'bwitegeereze, halinde Faraho, mwami we'Miisiri, anamúsiima. Ulya Faraho anamúbiika abe mutwali mukulu mu kihugo kyabo kyoshi kye'Miisiri, kiri na mu nyumba yage ye'kyami.

11 «Ha nyuma, umwena gwanagunuuza mu kihugo kye'Miisiri, kiri na mu kihugo kye'Kaanani, halinde abandu banayingira mu makuba bweneene! Bashokuluza biitu, nabo banabula byo bagaalya.
12 Yakobo, iri akayuvwa kwo mu kihugo kye'Miisiri mukiri ingano, analungika yo yabo bashokuluza biitu. Yulwo lugeezi lwabo, lwâli riiri lwa mbere lwo'kuhika yo.

13 «Na ku lugeezi lwa kabiri, Yusefu anayimenyeesa imwabo. Nabo kwakundi, banamenyeekana imwo'yo mwami we'Miisiri.
14 Yusefu, anatuma indumwa imunda yishe Yakobo, kwo ayije iyo munda i Miisiri, kuguma ne'mbaga yage yoshi kwo bâli riiri bandu makumi galinda na bataanu.

15 «Kwokwo, Yakobo anamanukira iyo munda i Miisiri, inali yeyo munda yo akafwira. Kiri na bashokuluza biitu ábakasigwa, nabo bakafwira yeyo munda.
16 Ibirunda byabo byanayiji leetwa imwabo mu kaaya ke'Shekemu, byanagendi ziikwa mu shinda yo Hiburahimu akagula ku fwaranga ndebe imwa'baana ba Hamoori.

17 «Rurema, iri akaba keera agira kwo âli mali gwanwa alagaania Hiburahimu, Abahisiraheeri bâli kola kandaharu-urwa i Miisiri.
18 «Iri hakatamaga, mwanayima ugundi mwami, útâli yiji Yusefu.
19 Uyo mwami, anakizi lyalyania bashokuluza biitu. Âli gweti agabatindimaza, mu kukyula kwo bakizi kabulira utulenge twabo two'butabana, gira bafwe.

20 «Ku kyekyo kyanya, Musa naye anabutwa, anâli riiri mwana mwija ngana! Iri akaba keera alererwa mu mwabo myezi ishatu,
21 anagendi biikwa ha mbuga. Muluzi-nyere wo'mwami Faraho, anayiji mútoola, anagendi lerwa nga mwana wage.
22 Kwokwo, Musa akayigirizibwa amenge gooshi ga'Bamiisiri. Anaba kikalage mu byo âli kizi deta, na mu byo âli kizi kola.

23 «Ikyanya Musa akaba akola ne'myaka makumi gana, anakumbula ukubona abaabo Bahisiraheeri.

24 Anagendi gwana Mumiisiri muguma agweti
agakomeeresa uwabo muguma. Lyeryo Musa, anagendi
múlwira. Na mu kumúyihoolera, anamúyita.
25 Âli toniri kwa'baabo bagaamenya kwo Rurema agabak-
iza ku njira yage, batanamenya.
26 «Ne'ri bukakya, anahulukira ku Bahisiraheeri babiri
ábâli kola mu lwa, anagira mbu abafunge, ti: “E bashosi,
maashi! Si mwe baguma! Aahago! Kituma kiki mugweti
mugakomeresania?”
27 «Halikago, uyo úwâli gweti úgakomeeresa uwabo,
anasindikira Musa, ti: “Nyandi úkakubiika kwo ube mut-
wali witu, unabe mutwi we'maaja ziitu?
28 Ka naani uloziizi ukunyita, nga kwo walaala wayita
ulya Mumiisiri?‡”
29 «Musa, mbu ayuvwagwe kwokwo, anatondeera ukuy-
oboha, anayama agapumukira i Midyani. Ne'ri akaba akoli
shumbisiri yo, anabutira ya'baana babiri.
30 Anamala igindi myaka makumi gana atuuziri yo.
«Lusiku luguma, ku kyanya âli riiri mwi'shamba,
hoofi no'mugazi Sinaayi, anahulukirwa kwo no'muganda
muguma. Uyo muganda akaboneka mu kishungu-shungu
íkyâli kizi gulumira kwe'mbigi.
31 Musa, mbu agibonage, anasoomerwa ngana!
Anagiyegeera luto-luto, gira agiyitegeereze bwija.
«Lyeryo ngana, anayuvwa izu lya Nahano, lyanadeta
kwokuno:
32 “Nie Rurema wa bashokuluza baawe, Hiburahimu,
na Hisake, na Yakobo.§” Musa, mbu ayuvwe kwokwo,
analenga mwo'musisi, anayoboha ukushubi lola mwi'yo
ngulumira.
33 «Nahano anashubi múbwira: “Uhogole ibiraato byawe,
bwo yaho uyimaaziri, hali handu hataluule.
34 Niehe, keera nabona ngiisi kwa'bandu baani bag-
weti bagatindimazibwa i Miisiri. Keera nanayuvwa
ne'kigongeero kyabo. Kwoku nayija ukulyoka mwi'gulu,
gira nyiji bakiza mu buja. Na buno, yijaga! Ngakutuma
iyo munda i Miisiri.*”
35 «Yoyo Musa, ye bashokuluza biitu bakalahira mu
kumúbwira: “Nyandagi úkakubiika kwo ube mutwali witu,
unabe mutwi we'maaja ziitu?” Kundu kwokwo, Rurema
yenyene ye kamútuma, gira abe ye mutwali wabo, abe
na Lukiza wabo, ukukulikirana na ngiisi kwo'lya muganda
akagwanwa amúbwira mu kishungu-shungu.

‡ **7:28 7.28** Kulyoka 2.14. § **7:32 7.32** Kulyoka 3.6. * **7:34 7.34** Kulyoka 3.1-10.

36 «Ha nyuma, Musa anabarongoora, mu kubalyosa i
Miisiri. Akahisa imyaka makumi gana, agweti agayerekana
ye'bitangaaza bingi. Anakizi bigira ku Nyaaja Ndukula, kiri
na mwi'shamba.
37 «Ulya Musa, anali ye yolya úkabwira Abahisiraheeri, ti:
“Rurema agamùtumira umuleevi úli nga nie, anabe alyosiri
mu kati kiinyu.†”
38 Uyo Musa, bâli yamiinwi na bashokuluza biitu
mwi'shamba. Anali ye kaganuulirwa no'muganda ku
mugazi Sinaayi. Anayakiira amagambo ágali mwo'bulamu,
anatuleetera go.
39 «Kundu bikaba kwokwo, bashokuluza biitu banalahira
mbu batagamúsimbaha, banayifwija mu mitima yabo mbu
bagalukire i Miisiri.
40 Banabwira Harooni, ti: “Ewe! Utugirire imigisi,
ibe ye gakizi turongoora mu njira. Si uyo Musa yehe,
kundu akaturongoora mu kulyoka mu kihugo kye'Miisiri,
tutamenya ngiisi kwo aba!‡”
41 «Mu yizo siku, Abahisiraheeri banagira umugisi
úgushushiini ne'nyana. Banagutangira amatuulo, iri ba-
nagushambaalira mu kugugirira ulusiku lukulu! Kyanâli
kindu naaho kyo bakayigirira na'maboko gaabo.
42 Kyanatuma Rurema, agabarakarira, anabalyoka mwo.
Anabaleka bakizi yikumba indonde, nga kwo biyandisirwi
mu kitaabo kya'baleevi kwokuno:
“E Bahisiraheeri, ikyanya mukahisa imyaka makumi gana
muli mwi'shamba,
ka nie mwâli kizi baagira ibitugwa, mbu lyo mubindan-
gira amatuulo?
43 Nanga! Si mwâli kizi genda mubetwiri uluheero
lwo'muzimu Moloki!
Mwanâli kizi betulaga ne'ndonde yo'muzimu gwinyu
Refani.
Iyo migisi, yo mukayigirira, mbu lyo mugiyikumba.
Ku yukwo, ngamùgwatiisa imbira,
munatwalwe halinde mu mahanga ágali hala ukuhima
i Babeeri.§”»
44 Setefaano anashubi deta: «Iyo munda mwi'shamba,
bashokuluza biitu bâli yamiini na lirya iheema
lye'mihumaanano na Rurema. Likagirwa nga ngiisi kwo
Rurema âli mali gwanwa ayereka Musa.
45 «Lyanasigirwa bashokuluza biitu ábâli riiri kuguma
na Yoshwa, ikirongoozi kyabo. Nabo, banaliyingirana mu
kihugo kyo bakanyaga abandu be'gindi milala. (Mukuba,

† **7:37 7.37** Bukengeeze 18.15. ‡ **7:40 7.40** Kulyoka 32.1. § **7:43 7.42-43** Hamoosi 5.25-27.

Rurema yenyene akabayimulira bo.) Lyanabeera mwomwo
mu kihugo kyabo, halinde ukuhisa ku kyanya kya Dahudi.
46 «Ne'kyanya Dahudi akabona kwo Rurema amúsiimiri,
anamúhuuna ti: “E Rurema wa Yakobo! Umbanguule,
maashi! Nguyubakire inyumba.”
47 «Haliko, mugala wage Sulumaani ye kayiji giyubaka.
48 Kundu kwokwo, Rurema ali hi'gulu lya byoshi.
Atanatuuziri mu nyumba íziri mu yubakwa na'bandu, nga
kwo'muleevi adesiri ti:
49 “Nahano adesiragi kwokuno:
Igulu, kyo kitumbi kyani kyo'bwami.
Ne'kihugo, kyo ndi mu laaviza mwo.
Aaho! Nyumba nyikagi yo mwangaki nyubakira?
Ka hali ahandu ho nangaluhuukira?
50 Birya byoshi, ka ndali nie kabibumba?*”»
51 Setefaano anagenderera no'kudeta: «Si muli
mindagabika! Imitima yinyu, kiri na'matwiri giinyu,
biri nga bya kipagaani. Muyamiri muli mu gahaasa-haasa
ku byo'Mutima Mweru, nga kwo bashokuluza biinyu nabo
bâli kizi gira!
52 Ka hali muleevi ye batakalibuza? Si bâli kizi yita
abaleevi, kundu yabo baleevi bo bâli kizi tanga ubuleevi
hi'gulu lyo'kuyija kwo'lya úkwaniini imbere lya Rurema!
«Uyo úkwaniini, ye na yoyo niinyu, keera mukatanga mu
bagoma, mwanamúyitiisa.
53 Kundu mwe mukaleeterwa Imaaja za Rurema ku njira
ya'baganda baage, haliko mutakazitwaza.»

Setefaano ayitwa

54 Abakulu ba'Bayahudi, mbu bayuvwe amagambo ga
Setefaano, arara-rara! Banatondeera ukushya imihondo
hi'gulu lyage.
55 Kundu kwokwo, Setefaano âli yijwiri mwo'Mutima
Mweru. Ne'ri akalegamira hi'gulu, yee! Anabona ubu-
langashane bwa Rurema, na Yesu ayimaaziri uluhande
lwe'lulyo lwa Rurema.
56 Haaho, anadeta: «Lolagi! Ngoli bwini kwi'gulu
lyayiguka! No'Mwana wo'Mundu ayimaaziri uluhande
lwe'lulyo lwa Rurema!»
57 Lyeryo, yabo bakulu ba'Bayahudi banaziba amatwiri
gaabo, iri banayamuluka. Booshi, banayami yadukira ku
Setefaano.
58 Banamúhalamulira inyuma lya'kaaya, banatondeera
ukumúvurumika amabuye. Utumasi twa yibyo, twanabiika

* **7:50 7.49-50** Hisaaya 66.1-2.

imirondo yatwo ha magulu ga musore muguma, iziina lyage
Sahuli.
59 Ne'kyanya bakaba baki gweti bagavurumika Setefaano
amabuye, anadeta: «E Nahamwitu Yesu, uyakiire umutima
gwani!»
60 Lyeryo, anayifudika haashi, anayamiza na kwokuno:
«E Nahamwitu, kino kyaha kyabo, utakizi bashumuza kyo.»
Mbu ayusagye ukudeta kwokwo, anayami fwa.

8

1-2 Sahuli naye, âli riiri mu bakayemeera kwo Setefaano
ayitwe. Ha nyuma, abandu ábâli simbahiri Rurema,
banagendi múziika. Ne'kyanya bakamúkengeera mu
kigandaaro kyage, banajengeerwa bweneene.
Ku lwolwo lusiku lwo Setefaano akayitwa kwo, abandu
bi'shengero lye'Yerusaleemu, banatondeera ukulibuzibwa
bweneene. Kyanatuma yabo booshi banashabukira i
Buyahudi, ne'Samariya. Indumwa za Yesu naaho, zo
zikasigala i Yerusaleemu.
3 Sahuli naye anatondeera ukunyagaza abandu
bi'shengero. Anakizi genda agayifunda mu nyumba zaabo,
iri anahalamula mwa'bashosi na'bakazi. Ne'kyanya âli kizi
bagwata, anakizi gendi balasha mu nyumba ze'mbohe.

Firipo ayigiriza mu kaaya ke'Samariya

4 Yabo bandu ba Yesu, ikyanya bakashaabuka, banakizi
genda bagamenyeesa Imyazi Miija mu bandu.
5 Firipo naye, anamanukira mu kaaya kaguma
ke'Samariya, anatondeera ukumenyeesa abandu hi'gulu
lya Kirisito.
6 Yabo bandu, iri bakayuvwa amagambo ga Firipo,
babona ne'bitangaaza byo âli gweti agaagira, banakizi
mútega amatwiri bweneene!
7 Mukuba, âli kizi yimula ibisigo mu bandu bingi. Yibyo
bisigo, mu kushaaga, byâli kizi yamuluka. Anakizi kiza
ne'birema bingi, kiri no'tundende twingi kwakundi.
8 Kwokwo, mu yako kaaya, awi yiyi yiyi! Mwanaba
umushambaalo ngana!

Peturu akanukira Simooni munamaleere

9 Yaho mu kaaya ke'Samariya, mwâli riiri umunamaleere
muguma, iziina lyage Simooni. Uyo Simooni, âli mali
soomeza abandu booshi be'yo munda, mu kukizi gira ibya
maleere. Anâli gweti agayihaya kwo ali ndabalalwa.
10 Abandu booshi, abagunda na'batwali, bâli kizi
múyuvwiriza, iri banadeta: «E balya, uyu ye bushobozi
bwa'bamungu, úbuli mu detwa Bushobozi Bukulu!»

11 Na íbikatuma bagakizi múyuvwiriza, bwo âli kola siku
nyingi ali mu basoomeza na'maleere gaage.
12 Haliko, ikyanya Firipo akayiji bamenyeesa Imyazi Miija
hi'gulu lyo'bwami bwa Rurema, na hi'gulu li'ziina lya Yesu
Kirisito, banagiyemeera, abashosi na'bakazi, banabatiiz-
ibwa.
13 Simooni naye, anayemeera Yesu, anabatiizibwa,
anakizi genda akulikiiri Firipo. Ne'ri akabonaga ibitan-
gaaza bihamu byo Firipo âli kizi gira, ehee! Anasoomerwa
ngana!
14 Indumwa za Yesu ízâli sigiiri i Yerusaleemu, iri
zikayuvwa ngiisi kwa'bandu be'Samariya nabo keera
bakayemeera Igambo lya Rurema, zanabalungikira Peturu
na Yohana.
15 Ne'ri bakahika, banahuunira yabo bandu, gira nabo
bayakiire Umutima Mweru.
16 Mukuba, ndaaye kiri no'muguma wabo úwâli mali
guyakiira. Bâli ki batiziibwi naaho kwi'ziina lya Nahano
Yesu.
17 Peturu na Yohana, mbu bababiikage kwa'maboko,
lyeryo nabo banayami yakiira Umutima Mweru!
18 Simooni, mbu abonage ngiisi kwa'bandu keera bayaki-
ira Umutima Mweru ku njira yo'kubiikwa kwa'maboko,
anayami shonga Peturu na Yohana ifwaranga, anababwira:
19 «Yubu bushobozi, mubumbeereze, gira naani, ngiisi
ye ngakizi biika kwa'maboko, anayami yakiira Umutima
Mweru!»
20 Peturu, anamúshuvya: «Hafe! Wehe ne'fwaranga
zaawe, mufwirage ku mbinga! Si utoniri kwo wangagula
ikigabi kya Rurema ku fwaranga!
21 Nanga! Ndaayo ngoome yo uhiiti mu yugu mukolwa
gwa Rurema. Si umutima gwawe guhengamiri bweneene
imbere lyage.
22 Aahago! Yubu buligo bwawe, ubutwikire kwo. Unahu-
une Nahano ulukogo, gira akukoge ku mitono yawe mibi.
23 Nabona kwo ukiri mwo'luugi! Ne'byaha byawe, bikoli
kushwesiri.»
24 Simooni naye, ti: «E maashi! Mumbuunire imwa
Nahano, gira mu gano magambo mwadeta, ndayiji gwatwa
kiri ne'liguma lyago!»
25 Ikyanya Peturu na Yohana bâli riiri i Samariya, nabo
banatanga ubumasi hi'gulu lya Nahano Yesu, banayigiriza
abandu hi'gulu li'Gambo lyage. Ne'kyanya bakagalukira
i Yerusaleemu, banagenda bagamenyeesa Imyazi Miija na
mu tundi twaya twingi twe'yo munda.

Firipo aganuuza umukulu we'Hendyopiya

26 Umuganda wa Nahano, anabwira Firipo ti: «Ushokole
injira íleeziri mwi'shamba, uluhande lwe'kisaka, irya
ílyosiri i Yerusaleemu mu kugenda i Gaza.»
27 Kwokwo, Firipo anayimuka, anashokola njira.
Ne'ri akaba akiri mu njira, banagwanana no'mukulu
muguma wa mu kihugo kye'Hendyopiya úwâli riiri mutun-
gule.* Anali ye wâli yimangiiri ibindu byoshi bya Kandaake,
mwami-kazi we'yo munda. Uyo mukulu, âli geeziri i
Yerusaleemu hi'gulu lyo'kugendi yikumbira yo Rurema.
28 Âli kola mu taaha, abwatiiri mwi'gaare lyage, agweti
agaasoma mu kitaabo kyo'muleevi Hisaaya.
29 Lyeryo, Umutima Mweru gwanabwira Firipo: «Uduuk-
age yiri igaare, unalikulikire!»
30 Firipo, analitibita kwo, analiduuka. Ne'ri akayuvwa
kwo'yo mukulu ali mu soma mu kitaabo kyo'muleevi
Hisaaya, anamúbuuza: «Yago magambo go ugweti ugaa-
soma, ka ugasobanukiirwi?»
31 Anamúshuvya: «Kutagi kwo nangasobanukirwa nago,
ndaanaye mundu wo'kuganzobanulira? Nakuhuuna,
ushonerage muno, tubwatalanwe!»
32 Yago Mandiko Meeru go âli gweti agaasoma, go gaaga:
«Akasholerwa nga kibuzi íkigagendi tongeerwa.
Kundu kwokwo, anahulika naaho,
nga kwe'kyanabuzi kiri mu hulika ku kyanya kiri mu
kemwa ubwoya.
33 Akagayirizibwa mu kunyagwa ukuli kwage.
Ndaanaye mundu úwangaganuula imyazi ye'kibusi kyage,
mukuba uburambe bwage bukagitulwa hano mu ki-
hugo.†»
34 Uyo mukulu, anabwira Firipo: «E waliha, nakuyinginga
umbwire. Yago magambo go'buleevi, galyagagi hi'gulu
lya nyandi? Ka hi'gulu lyage yenyene, kandi iri hi'gulu
lyo'gundi?»
35 Lyeryo, Firipo anatondeerera ku gaago magambo ga
Hisaaya, anamúmenyeesa hi'gulu lye'Myazi Miija ya Yesu.
36 Ne'ri bakaba baki genderiiri mu njira, banahika áhali
amiiji. Uyo mukulu anamúbwira: «Kundi kutagi? Amiiji
yaga. Aaho! Biki íbyangaki mbuza kwo ndabatiizibwe?» [
37 Firipo anamúshuvya: «Iri wangayemeera Yesu Kirisito
ku mutima gwawe gwoshi, lyo wangabatiizibwa.» Uyo
mukulu, ti: «Ee! Nayemeera kwo Yesu Kirisito ali Mwana
wa Rurema.»]

---

* **8:27 8.27** *mutungule* Mu yizo siku, hali ikyanya abatungule bakabiikwa mu bakulu ba mu tujumiro. † **8:33 8.32-33** Hisaaya 53.7-8.

38 Lyeryo, uyo mukulu anadeta kwi'gaare lyage liyi-
mangikwe. Haaho, yabo bombi banayegeera amiiji. Ne'ri
bakagayikira mwo, Firipo anamúbatiiza.
39 Ikyanya bakalyoka mu miiji, Firipo, Umutima gwa
Nahano gwanamúhunguukana. Uyo mukulu atanaki shubi
múbona, anagenderera no'lugeezi lwage akoli shambiiri.
40 Firipo anayiji boneka mu kaaya ke'Hazoto. Anagenda
agalenga mu twaya twoshi twe'yo munda, agweti aga-
menyeesa ye'Myazi Miija, halinde anahika na mu kaaya
ke'Kahisariya.

9

Sahuli akizibwa

1 Mu yizo siku, Sahuli anagenderera ukubiika ikikando
mu bigirizibwa ba Nahano. Anababwira kwe'ri banga-
genderera ukukulikira Yesu, agakizi bayita. Kwokwo,
anagendera umukulu wa'bagingi,
2 anamúhuuna amaruba go agakizi gendana mu nyumba
ze'mihumaanano ze'Damasiki. Ngiisi bakulikizi ba Yesu bo
agakizi gwanaga mwo, baba bashosi kandi iri bakazi, akizi
bashweka, anabaleete i Yerusaleemu.
3 Iri Sahuli akaba keera alonga amaruba, anashokola
injira yo'kugenda i Damasiki. Haliko, mu kalenge-renge,
mbu bayegererage yo, ulukeera lukayu úlulyosiri mwi'gulu,
lwanamúyakira imbande zooshi, ngaa!
4 Ulya Sahuli anayibumbulika haashi, anayuvwa izu
ligweti ligamúbuuza, ti: «E Sahuli, e Sahuli! Kituma kiki
ugweti ugandibuza?»
5 Sahuli, ti: «E Nahano, we nyandi?» Anamúshuvya: «Nie
Yesu, nie ugweti ugalibuza.
6 Aaho! Yimuka! Yingira mu kaaya. Mwomwo, mwo
ugabwirirwa ngiisi byo ukwiriiri ukugira.»
7 Abandu ábâli balamiinwi na Sahuli, mbu babonage
kwokwo, banajingalala. Mukuba, yiryo izu, nabo bakaliyu-
vwa. Haliko, umundu yenyene, ndaaye bakabona.
8 Kwokwo, Sahuli anayinamuka. Ne'ri akazibuula amasu,
ndaakyo kindu kyo akashubi bona! Balya baabo, bana-
genda bamúgwetiiri ku kuboko, banamúyingiza mu kaaya
ke'Damasiki.
9 Anahisa isiku zishatu átabona, átanalya, átananywa.
10 Ne'yo munda i Damasiki, hâli riiri mwigirizibwa
muguma wa Nahano, iziina lyage Hananiya. Uyo Hananiya,
Nahano anamúhamagala kwokuno mu mabone: «E
Hananiya!» Naye, ti: «E Nahano, nguteziri amatwiri.»

11 Nahano anamúbwira: «Ugendage mu nyumba ya
Yuda, ku njira íri mu buuzibwa Ngolole. Unabuuze
mwo'mundu wa mu kaaya ke'Tariso, iziina lyage Sahuli. Na
buno, uyo Sahuli agweti agahuuna Rurema.
12 Keera anabona amabone. Mu kati kaago, abona
umundu úli mu buuzibwa Hananiya ayingira mu nyumba
yo ali mwo, anamúbiika kwa'maboko, gira alonge ukushubi
bona.»
13 Hananiya anashuvya: «E maashi Nahano, si
bandu bingi keera bakanganuulira ngiisi kwo'yo Sahuli
akanyagaza abandu baawe iyo munda i Yerusaleemu!
14 Na buno akolaga hano! Anakoli hangwirwi na'bakulu
ba'bagingi kwo ayiji shweka ngiisi ábali mu huuna Rurema
kwi'ziina lyawe.»
15 Nahano, ti: «Gendaga naaho! Uyo mundu, nienyene
keera namútoola kwo abe mukozi wani. Agakizi genda ali
mu menyeesa iziina lyani mu batali Bayahudi, na mu baami
baabo, kiri na mu Bayahudi kwakundi.
16 Ngaki múyereka ngiisi kwo agakizi libuuka bweneene
hi'gulu li'ziina lyani.»
17 Uyo Hananiya, mbu ayingirage mu nyumba, anabi-
ika Sahuli kwa'maboko, anamúbwira: «E mwene witu
Sahuli, Nahamwitu Yesu ye wanduma imwawe, gira ulonge
ukushubi bona, unayijuzibwe mwo'Mutima Mweru. Anali
ye yolya úwakuhulukira kwo mu njira, ku kyanya ushuba
mu yija hano.»
18 Lyeryo ngana, yee! Mu masu ga Sahuli, mwanatibuka
íbiri nga magamba. Haaho, anatondeera ukushubi bona.
Kwokwo, anayimuka, anabatiizibwa.
19 Ne'ri akaba keera alya, anashubi kana indege.

Sahuli akolera Yesu i Damasiki

Sahuli, anagira siku ngerwa mu kaaya ke'Damasiki, ali
kuguma na'bigirizibwa ba Yesu.
20 Anayami tondeera ukukizi genda mu nyumba
ze'mihumaanano za'Bayahudi, iri anabayigiriza kwo Yesu
ye Mwana wa Rurema.
21 Abandu booshi, iri bakayuvwa amigirizo gaage, ba-
nasoomerwa bweneene, banabuuzania: «E balya, uyu
mundu, ka atali ye yolya úshuba mu genda aganyagaza
abandu ba Yesu iriira munda i Yerusaleemu? Ka bitanali
byo byamúleeta hano, gira abururunge abandu ba Yesu,
anabatwale mu bakulu ba'bagingi?»
22 Kundu kwokwo, Sahuli anakaviiriza ukukizi yigiriza
abandu hi'gulu lya Yesu ku bukalage. Anakizi yereka

Abayahudi ku bweranyange kwo Yesu ye ulya Masiya,
halinde anakizi bayumuusa.
23 Ne'ri hakalenga isiku nyingi, Abayahudi banagira
igambi lyo'kumúyita.
24 Ubushigi ni'zuuba, banakizi yama bagamúyitegeera ku
miryango ya'kaaya, gira bakamúyitire ho. Haliko, yiryo
igambi lyo'kumúyita, analihwehukwa.
25 Kyanatuma abakulikizi baage bagamúhamba mu kitiri
bushigi, banamúleeza mu kaazo ákâli riiri ku luzitiro
lwa'kaaya, banamúshonoolera imbuga.

Sahuli agenda i Yerusaleemu

26 Ha nyuma, Sahuli anagenda i Yerusaleemu, anagira
mbu ayibiike ku bigirizibwa ba Yesu. Haliko, booshi
banakizi ba makengwa-makengwa hi'gulu lyage, bwo batâli
zaazi yemeera kwo akola mukulikizi wa Yesu.
27 Kundu kwokwo, Barinaaba yehe anatwala Sahuli
imunda indumwa za Yesu. Anaziganuulira ngiisi kwo
Sahuli akabona Nahano mu njira yo'kugenda mu kaaya
ke'Damasiki, na ngiisi byo Nahano akamúbwira. Anazi-
menyeesa na ngiisi kwo Sahuli akayigiriza abandu be'yo
munda hi'gulu lya Yesu, buzira kyoba.
28 Kwokwo, Sahuli anabeera kuguma ne'ndumwa za
Nahano. Anakizi genda agazunguluka i Yerusaleemu, iri
anayigiriza abandu hi'gulu lya Nahano ku bukaruuke.
29 Yago magambo ga Yesu, anagaganuula na mu Bayahudi
baguma ábâli kola mu deta indeto ye'kigiriki. Haliko
banakizi hambanwa. Ne'ri hakatamaga, nabo banaloozi
gira mbu bamúyite.
30 Iri abandu ba Yesu bakamenya kwokwo, banayami
múherekeza halinde mu kaaya ke'Kahisariya. Ba-
namútuma mu kaaya ke'Tariso.*
31 Mu yizo siku, ishengero lyanaba no'mutuula hooshi
mu poroveesi ye'Buyahudi, kiri na mu ye'Galilaaya,
na mu ye'Samariya. Abandu bi'shengero banakizi
kanibwa, iri banakizi simbaha Nahano. Umutima
Mweru, gwanakizi batabaala, halinde umuharuuro gwabo
gwanakizi yushuuka.

Peturu akiza uluzingo Hayineya

32 Ikyanya Peturu akaba akola mu lenga ngiisi handu,
anamanukira na mu kaaya ke'Luuda, gira agendi lamusa
abandu ba Rurema be'yo munda.

---

* **9:30 9.30** *Tariso* ye'mwabo Pahulu.

33 Na mu yako kaaya, anagwana mwo'mundu úzingamiri,
iziina lyage Hayineya. Âli kola myaka munaana ali ha
ngingo.
34 Peturu anamúbwira: «E Hayineya, Yesu Kirisito keera
akukiza. Vyukaga, uyaje ingingo yawe!» Lyeryo ngana,
Hayineya anayami vyuka.
35 Yabo bandu be'Luuda, na'ba mu muhyahya
gwe'Sharooni, mbu babonage ngiisi kwo Hayineya
akizibwa, booshi banayemeera Nahano.

Peturu aholoolola Dorokaasi

36 Mu kaaya ke'Yopa, mwâli riiri mukazi muguma, mwi-
girizibwa wa Yesu, iziina lyage Tabita. (Na mu gindi
ndeto, yiri iziina liri mu detwa Dorokaasi.†) Uyo Dorokaasi,
âli yamiri ali mu tabaala abakeni. Anâli kizi gira igindi
mikolezi miija.
37 Mu zeezo siku, Dorokaasi anakayirwa no'bulwazi.
Ne'ri hakatama, anafwa. Abandu banakaraba ikirunda,
banagendi kilambika mu kisiika kya mu nyumba íyâli riiri
hi'gulu lye'yabo.
38 Abigirizibwa be'yo munda, mbu bayuvwe kwo Peturu
akola mu kaaya ke'Luuda, banayami mútumira ya'bandu
babiri. (Mukuba, yako kaaya kâli riiri hoofi ne'Yopa.) Yabo
bombi, iri bakahika ha mwa Peturu, banamúyinginga, ti:
«E Peturu, we kongwa! Twakuyinginga, uyije imwitu buzira
kutinda!»
39 Iri Peturu akayuvwa kwokwo, banagendanwa. Ne'ri
bakahikaga i Yopa, banamútwala mwi'banda lya mu
nyumba íri hi'gulu lye'yabo. Banamufwiri booshi, ba-
namúsokanana, bagweti bagaalira ku kimombo. Banakizi
múyereka amakanju, ne'gindi mirondo yo Dorokaasi ak-
abahangira, ku kyanya âli ki riiri mugumaana.
40 Yabo booshi, Peturu anababwira: «Hulukiri imbuga!»
Anatee fukama, anahuuna Rurema. Anabuli hindukira
imunda yikyo kirunda, anadeta: «E Tabita, vyukaga!» Iri
Peturu akadeta kwokwo, Tabita analambuula amasu. Ne'ri
akabona Peturu, anavyuka, anabwatala!
41 Peturu, anamúgwatira ku kuboko, anamútabaala, gira
ayimange bwija. Anahamagala banamufwiri, na'bandi
bandu ba Yesu, ti: «Muyabiiri!» Anabahikiiriza ye, akola
mugumaana!
42 Ikyanya Dorokaasi akakizibwa, umwazi gwanayami
lumbuuka mu kaaya kooshi ke'Yopa. Kyanatuma abandu
bingi bagayemeera Nahano.

---

† **9:36 9.36** *Dorokaasi* umugeeza gwalyo: mbongo.

43 Peturu, anahisa isiku nyingi, atuuziri yaho, ashumbisiri
mu nyumba ya'maziina gaage Simooni, umuhuzi we'mbu.

10

Korineryo atumira Peturu

1 Mu kaaya ke'Kahisariya, mwâli riiri mukulu muguma
wa'basirikaani, iziina lyage Korineryo. Uyo Korineryo, âli
yimangiiri ikiso kya'basirikaani igana, íkyâli kizi buuzibwa
Kiso kya'Bahitalyana.
2 Âli riiri mundu wa Rurema, anaba amúsimbahiri, kuguma na'bandu booshi ba mu nyumba yage. Âli kizi
múhuuna ngiisi kyanya, anâli kizi tabaala abakeni.
3 Lusiku luguma, nga ku bihe mwenda bya mwi'zuuba,
Korineryo anabonaga amabone. Mu kati kaago, anabona
kwo'muganda wa Rurema amúhulukira kwo, anamúbwira:
«E Korineryo!»
4 Korineryo anamúhenekera hi'gulu lye'kyoba,
anamúbuuza: «E Nahano, biki?»
Uyo muganda, ti: «Rurema keera ayuvwa amahuuno
gaawe, anabwini na ngiisi kwo uli mu kizi tabaala abakeni.
Ee! Yibyo byoshi, aki bikengiiri mwi'gulu.
5 Ku yukwo buno, utumage abandu mu kaaya ke'Yopa,
bagendi leeta Simooni Peturu.
6 Ashumbisiri imwa mazina gaage Simooni, umuhuzi
we'mbu. Ne'nyumba yage, iri ku butambi bwe'nyaaja.»
7 Uyo muganda, ikyanya akayusa ukubwira Korineryo
kwokwo, anayigendera. Korineryo, anahamagala babiri
mu bakozi baage, kuguma no'mulemberezi wage muguma
úwâli simbahiri Rurema.
8 Ne'ri akayusa ukubaganuulira ngiisi íbyakoleka, anaba-
tuma i Yopa.
9 Iri bukakya, banashokolaga injira. Ne'ri kakaba kakola
nga kalenge-renge, banayegerera i Yopa.

Peturu abona amabone

Ku kyekyo kihe, Peturu anaba keera ashonera hi'gulu
lye'nyumba,* gira agendi huunira ho Rurema.
10 Âli koli shalisiri, anasara bweneene ukulya.
Ne'ri bakaba bakiri mu múkolera ibyokulya, anabonaga
amabone.
11 Mu kati kaago, anabona kwi'gulu lyayiguka. Ne'kindu
íkiri nga mulondo muhamu kigwetiirwi ku mitwe yakyo
ina, kyanajookera hano mu kihugo.

---

* **10:9 10.9** Abayahudi baguma bâli kizi vimba inyumba zaabo mu kutambika amatavi hi'gulu, banagabaraate kwe'nzizi, no'kugahoma kwo'bulongo. Na yaho ho bâli kizi luhuukira. 1 Samweri 9.25.

12 Na mu nda lyakyo, mwâli riiri ngiisi mulala
gwe'nyamiishwa, na íbiri mu yibulula, kiri no'tunyuni
two'kubalala mu kyanyaanya.
13 Peturu anayuvwa izu, lyanamúbwira: «E Peturu,
yimuka! Ubaage yibi, ulye!»
14 Peturu naye, ti: «E Nahamwitu, nanga! Si ndazindi lya
ibyokulya byoshi byo'muziro, kandi iri íbiyulubiiri!»
15 Yiryo izu, lyanashubi múbwira: «Ngiisi byo
Rurema keera ayeruusa, utakizi ki bishembuula kwo biri
no'muziro!»
16 Yiryo igambo, iri likaba keera lyakoleka ubugira
kashatu, lyeryo umulondo gwanashubi kululirwa mwi'gulu.
17 Ikyanya Peturu akaba aki gangaanirwi hi'gulu
lya'mabone, yabo bandu ba Korineryo, banaba keera
bayerekwa áhali inyumba ya Simooni, banâli koli yimaaziri
ha mulyango gwayo.
18 Banaberangira mu kubuuza: «Ka hano, ho Simooni
Peturu ashumbisiri?»
19 Ne'kyanya Peturu akaba akiri mu tona hi'gulu
lya'mabone, Umutima Mweru gwanamúbwira: «Yu-
vwagwa! Ha mbuga, hakola abandu bashatu, bakuloziizi.
20 Aaho! Ushonooke, munagendanwe buzira kusisiitwa.
Mukuba, niehe nienyene, nie wabatuma.»
21 Iri Peturu akaba keera ashonookera haashi, anabwira
yabo bandu, ti: «Nie yono nie mugweti mugalooza. Aaho!
Bikagi byo mugweti mugandoogeza?»
22 Nabo, ti: «Twatumwa no'mukulu muguma
wa'basirikaani, iziina lyage Korineryo. Uyo Korineryo,
agweti agahuuzibwa na'Bayahudi booshi. Mukuba,
asimbahiri Rurema, anali mu gira íbikwaniini imbere
lyage. Na buno, umuganda amúbwira kwo akutumire, gira
akayuvwe ngiisi byo ugamúganuulira.»
23 Peturu anayami bayegereza mu nyumba, anabahandi-
isa.

Peturu mu nyumba ya Korineryo

Iri bukakya, Peturu na yabo bashatu banalyoka i Yopa,
banagenda baherekeziibwi na'bandu ba Yesu be'yo munda.
24 Ne'ri bukashubi kya, banahika mu kaaya ke'Kahisariya.
Banagwana Korineryo akoli balindiriiri. Keera akuumania
beene wage, kuguma na'biira baage ba vyuka-ngwejere.
25 Peturu, mbu ahikage ha mwa Korineryo, Korineryo
anagendi músanganira. Anafukama imbere lyage, mu
kumúheereza ulushaagwa.
26 Haliko, Peturu anamúyimusa, anamúbwira, ti: «E
waliha, yimuka! Si naani ndi mundu nga we!»

27 Lyeryo, Peturu na Korineryo banayingira mu nyumba
bagweti bagaganuula. Banayiji gwana mukoli kumaniri
abandu bingi.
28 Peturu anababwira: «Muyiji-yiji kwo twe Bayahudi
tutahangwirwi ne'maaja ziitu kwo tukizi komeerana
na'bandu be'gindi milala. Kiri no'kugendi balamusa,
tutahangwirwi! Kundu kwokwo, Rurema keera anyereka
kwo hatagire mundu yeshi ye ngakizi ki shembuula kwo ali
ne'kizira, kandi iri kwo ayulubiiri.
29 Kyo kyatuma ikyanya mwandumira, nanayami yija,
buzira kusisiitwa. Aaho! Bikagi byo mwandumirira?»
30 Korineryo anamúshuvya: «Keera halenga isiku
zishatu, ukulyokera ho njuba mu huuna Rurema mwi'no
nyumba yani, ku kihe nga kyekino kye'bihe mwenda bya
mwi'zuuba. Lyeryo, nanabona umundu akoli yimaaziri
imbere lyani, ayambiiti imirondo ígweti ígalangashana.
31 «Anambwira: “E Korineryo! Rurema keera ayuvwa
amahuuno gaawe. Anakengiiri ngiisi kwo uli mu tabaala
abakeni.
32 Kwokwo, utumire Simooni Peturu. Ashumbisiri i
Yopa, imwa mazina gaage Simooni, umuhuzi we'mbu.
Ne'nyumba yage iri ku butambi bwe'nyaaja.”
33 Kwokwo, nanayami kutumira. Naawe, wagira bwija
bwo wayija. Aahago! Tweshi tukola imbere lya Nahano
Rurema, gira tuyuvwe ngiisi ga'kutekerera.»
34 Peturu anababwira: «Buno, lyo ngi menyaga kwo biri
ukuli, Rurema atali mu gira indoola mu bandu!
35 Si ali mu yemeera abandu ba ngiisi mulala
ábamúsimbahiri, banabe bali mu gira íbikwaniini imbere
lyage.
36 Lyeryo igambo, lyo Rurema keera akatumira Abahisir-
aheeri. Mukuba, nabo, akabamenyeesa Imyazi Miija kwo
bangalonga umutuula mu kati ka Yesu Kirisito. Uyo Yesu,
ye na Nahano wa'bandu booshi.
37 «Mwenyene, muyiji ngiisi íbikakoleka mu kihugo
kyoshi kye'Buyahudi. Bikatondeerera i Galilaaya, ku
kyanya Yohana âli mali yigiriza abandu kwo babatiizibwe.
38 Uyo Yesu we'Nazareeti, Rurema akamútaluula,
anamúbiika mwo'Mutima Mweru, no'bushobozi. Na
bwo Rurema bayamiinwi, kyanatuma agakizi genda ali
mu gira amiija mu bandu. Na ngiisi ábâli gandamiirwi
no'bushobozi bwa Shetaani, anakizi bakiza.
39 «Byoshi byo Yesu akagira mu poroveesi ye'Buyahudi,
ne'Yerusaleemu, twâli kizi biyibonera. Ha nyuma, anayitwa
ku njira yo'kubambwa ku bibambo.

40 Haliko, ku lusiku úlugira izishatu, Rurema
anamúzuula, anamúyerekana mu bandu.
41 «Kundu kwokwo, batali booshi ábakamúbona. Si
twehe naaho, twe tukamúbona. Mukuba, twâli mali
gwanwa twatoolwa na Rurema kwo tugaaba tumasi twage.
Ku kyanya Yesu akaba keera azuuka mu bafwiri, twe twâli
kizi lyanwa no'kunyweranwa.
42 Anasiga atubwira kwo tukizi menyeesa abandu Imyazi
Miija. Tukizi tanga no'bumasi kwo ye kabiikwa na Rurema,
halinde akizi twa imaaja za'bagumaana, ne'za abafwiri.
43 «Uyo Yesu, abaleevi booshi bâli mali gwanwa badeta
hi'gulu lyage, kwe'ri umundu angamúyemeera, agaakogwa
ibyaha ku njira yi'ziina lyage.»

Ábatali Bayahudi nabo bayakiira Umutima Mweru

44 Peturu mbu abe aki gweti agaadeta kwokwo, lyeryo
ngana yabo booshi, banashonookerwa kwo no'Mutima
Mweru.
45 Abemeezi be'Kiyahudi ábâli herekeziizi Peturu, iri bak-
abonaga kwo kiri na'bandu be'gindi milala nabo, keera bay-
onerwa kwo'Mutima Mweru, banasoomerwa bweneene!
46 Mukuba, bâli yuvwiti ngiisi kwa'bandu be'gindi milala
bakola mu deta ku zindi-zindi ndeto, mu kuhuuza Rurema.
Haaho, Peturu anadeta:
47 «Si yaba bandu nabo keera bayakiira Umutima Mweru,
nga kwokulya nyiitu tukaguyakiira! Aahago! Nyandi
úwangaki babuza, kwo bataki batiizibwe ku njira ya'miiji!»
48 Peturu anadeta kwo Korineryo na'baabo babatiizibwe
kwi'ziina lya Yesu Kirisito. Ha nyuma, banahuuna Peturu
kwo batee beeranwa yaho siku ngerwa.

11

Peturu amenyeesa íbikakoleka mu batali Bayahudi

1 Indumwa za Yesu, na'bandi bandu baage be'yo munda
i Buyahudi, banayiji yuvwa kwo ábatali Bayahudi nabo
keera bayakiira igambo lya Rurema.
2 Kwokwo, ikyanya Peturu akazamuukira i Yerusaleemu,
Abayahudi ábâli koli yemiiri Yesu, banatondeera
ukumúlega, ti:
3 «Si ushuba mu yifunda mu nyumba za'bandu be'gindi
milala, iri munashangiira ibyokulya!»
4 Haaho, Peturu anabatondobolera ngiisi íbikakoleka,
anababwira:
5 «Lusiku luguma, nâli riiri mu kaaya ke'Yopa. Ne'ri
n'gaba ngweti ngahuuna Rurema, nanabonaga amabone.
Na mu kati kaago, nanabona ikindu íkiri nga mulondo

muhamu kigwetiirwi ku mitwe yakyo ina. Kyâli gweti kigajoolerwa hano mu kihugo, kyanayikira ha butambi lyani.

6 Ne'ri n'gakiyitegeereza mwo bwija, nanabona muli ngiisi nyamiishwa, na íbiri mu yibulula, kiri no'tunyuni two'kubalala mu kyanyaanya.

7 «Haaho, nanayuvwa izu, lyanambwira: “E Peturu! Yimuka, ubaage yibi, ulye!”

8 Naani, ti: “E Nahamwitu! Nanga! Si ndaakyo kindu kyoshi kyo'muziro, kandi iri íkiyulubiiri, íkizindi yingira mu kanwa kaani!”

9 «Lirya izu lyanashubi mbwira: “Ngiisi byo Rurema keera ayeruusa, utakizi ki bishembuula kwo biri no'muziro!”

10 Yiryo igambo, iri likaba keera lyakoleka ubugira kashatu, yibyo byoshi byanashubi kululirwa mwi'gulu.

11 «Lyeryo, abandu bashatu be'Kahisariya, banaba bakoli yimaaziri imbere lye'nyumba yo nâli shumbisiri mwo.

12 Umutima Mweru, gwanambwira kwo tugendanwe, buzira kusisiitwa. Kwokwo, twanagenda yo tuli kuguma na yaba biitu balindatu.

«Mbu tuyingire mu nyumba ya Korineryo,

13 anatuganuulira ngiisi kwo akahulukirwa kwo no'muganda mu mwage, na ngiisi kwo'yo muganda akamúbwira: “Utumire Simooni Peturu. Akola mu kaaya ke'Yopa.

14 Ye gayiji kubwira amagambo go ugakizibwa mwo, kuguma na'bandu booshi ba mu nyumba yawe.”

15 «Aaho! Iri n'gaba ngi tondiiri ukuganuulira yabo bandu, lyeryo ngana Umutima Mweru gwanabashonookera kwo, nga kwokulya nyiitu, gukatushonookera kwo ku ndondeko.

16 Nanakengeera igambo lyo Nahamwitu âli mali gwanwa atubwira: “Yohana âli gweti agabatiiza abandu ku njira ya'miiji. Haliko mwehe, mugabatiizibwa ku njira yo'Mutima Mweru!”

17 «E balya, yikyo kigabi kyo Rurema akatuheereza ku kyanya tukayemeera Nahamwitu Yesu Kirisito, kyo na kyekyo nabo keera abaheereza. Aahago! Niehe, nâli riiri nga nyandi, halinde nangahagiini na Rurema?»

18 Yabo Bayahudi, mbu bayuvwagwe kwokwo, banayeguka, banayivuga Rurema, ti: «Kiziga Rurema keera aheereza abandu be'gindi milala nabo ubulyo bwo bangatwikira ku byaha byabo, banalonge ubulamu!»

Ishengero lye'Handyokiya lyagashaanirwa

19 Ikyanya Setefaano akayitwa, yabo bandu ba Yesu ba-
nakizi libuzibwa. Kyanatuma bagashaabuka, banatibitira
halinde mu poroveesi ye'Foyinikiya, na mu ye'Kipuro, na
mu kaaya ke'Handyokiya. Ne'yo munda yoshi, banakizi
yigiriza yi'gambo lya Rurema mu Bayahudi naaho.
20 Haliko, mu kaaya ke'Handyokiya, mwanayija abandu
ukulyoka mu kihugo kye'Kipuro, na mu kaaya ke'Kureene.
Boohe, banatondeera ukumenyeesa Imyazi Miija ya Na-
hamwitu Yesu, kiri na mu batali Bayahudi kwakundi.
21 Ubushobozi bwa Nahano, bwâli baliiri mwo, halinde
abandu bingi banayemeera Nahano, banaba bandu baage.
22 Abandu bi'shengero lye'Yerusaleemu, ikyanya bakayu-
vwa ngiisi íbikakoleka i Handyokiya, banatuma yo Bari-
naaba.
23 Ne'ri akaba keera ahika yo, anabona ngiisi kwo
Rurema keera agashaanira abandu. Kwokwo, anasham-
baala bweneene, anababwira booshi kwo bakizi fiitirwa
ukugenderera mu kati ka Nahano.
24 Barinaaba, âli riiri mundu mwija, anâli yijwiri
mwo'Mutima Mweru, no'bwemeere. Kwokwo, umuharu-
uro gwa'bandu ba Nahano, gwanayushuuka bweneene!
25 Ha nyuma, Barinaaba anagenda mu kaaya ke'Tariso,
gira agendi looza yo Sahuli.
26 Ne'ri akaba keera amúbona, anamúleeta i Handyokiya.
Yabo bombi, banamala yo'mwaka gwoshi, bagweti bagaku-
umana na'bandu bi'shengero. Banakizi yigiriza abandu
bingi bweneene hi'gulu lya Yesu. Na yaho i Handyokiya,
mwa'bigirizibwa ba Yesu bakatondeerera ukubuuzibwa
Bakirisito.
27 Mu zeezo siku i Handyokiya, yanamanukira abaleevi
baguma ukulyoka i Yerusaleemu.
28 Muguma wabo, iziina lyage Hagabo. Uyo Hagabo
anayimuka, anatanga ububleevi ku njira yo'Mutima Mweru
kwo'mwena mukayu gugateera mu mahanga gooshi.
(Kwokwo, kwo bikanaba ku ndwaro ya Kahisaari Kilodyo.)
29 Kyanatuma Abakirisito bagaatwa uluhango, kwo ngiisi
muguma wabo akizi tanga ibindu, ukukulikirana na kwo
abihiiti, gira bigendi tabaala abaabo Bakirisito be'Buyahudi.
30 Ne'ri bakaba keera babikuumania, banabiheereza
Barinaaba na Sahuli, gira bagendi bisikiiriza abashaaja
bi'shengero lye'Buyahudi.

12

Peturu afuusibwa mu nyumba ye'mbohe

1 Mu yizo siku, mwami Heroode anatondeera ukulibuza
bandu baguma bi'shengero.

2 Anayitiisa Yakobo* mwene wabo Yohana, ne'ngooti.
3 Ne'ri akabonaga kwo asimiisa Abayahudi, anagwatiisa
na Peturu. Kyanâli kola kyanya kye'siku ngulu ze'mikate
mizira saama.
4 Uyo Heroode, mbu agwatiise Peturu, anamúlasha
mu nyumba ye'mbohe, anamúsikiiriza mu biso bina
bya'basirikaani bana-bana, gira bakizi múlanga bwija.
Âli shungisiri kwe'nyuma lye'Pasaka, lyo agatwira Peturu
ulubaaja imbere lya'bandu.
5 Na mu siku Peturu âli koli shwesirwi mwi'yo nyumba
ye'mbohe, abandu bi'shengero, banakizi gira umwete bwe-
neene gwo'kumúhuunira imwa Rurema.
6 Ubushigi bwo'lusiku lwo Heroode âli kola agatwira
kwo Peturu ulubaaja, Peturu âli ki shwesirwi mu nyumba
ye'mbohe, anâli gwejiiri ha kati ka'basirikaani babiri,
anâli shwesirwi ne'minyororo ibiri. Na ha mulyango
gwe'nyumba, hâli biisirwi abandi basirikaani.
7 Ikyanya Peturu akaba aki huniiri mu kisiika, lyeryo
ngana, mwanahulukira umuganda wa Nahano. Yikyo
kisiika, kyanayami tanguula mwo'mulengeerwe. Uyo mu-
ganda, anakomomba Peturu mu lubavu mu kumúsisimula,
anamúbwira: «Vyuka duba!» Lyeryo, iyo minyororo,
kundu bâli gishwesiri ku maboko gaage, yanatibukira
haashi.
8 Uyo muganda anamúbwira: «Ewe! Kania umukaba
gwawe, uyambalage ne'biraato!» Ne'ri Peturu akagira
kwokwo, anashubi múbwira: «Uyitumbike ni'kooti lyawe!
Ungulikire!»
9 Peturu anamúkulikira, mu kuhuluka mu nyumba
ye'mbohe. Haliko, byoshi íbikakoleka ku njira yo'muganda,
Peturu anatona kwo biryagagi bya'mabone naaho. Kiziga,
kwokwo kwo biri!
10 Peturu no'yo muganda, iri bakahinjukaga áhali abal-
aazi ba mbere, na áhali aba kabiri, banahika ku lwivi
lwe'kyuma lwo'kuyingira mu kaaya. Yulwo lwivi, lwan-
abayigukira lwonyene, banahulukira imbuga. Ne'ri bakaba
keera batambuka umutalimbwa muguma, uyo muganda
anayami músiga.
11 Peturu anayami hababuka, anayidesa, ti: «Ngoli yiji
ku kasiisa kwo Nahamwitu ye wandumira umuganda wage.
Ee! Âli loziizi ukungiza mu maboko ga Heroode, na mu
byoshi bya'Bayahudi batákoli langaliiri kwo bagangira.»
12 Peturu, mbu abaagage keera amenya kwokwo,
anakwabadukira ha nyumba ya Maryamu, nyina wa

* **12:2 12.2** *Yakobo* âli riiri mugala Zebedaayo. Anâli riiri wa mu bigirizibwa ba Yesu kwo bâli riiri ikumi na babiri.

Yohana Mariko. Na mwi'yo nyumba, mwâli kumaniri abandu bingi, bagweti bagahuuna Rurema.

13 Peturu anayiguza-yiguza ku lwivi lwo'luzitiro lwe'nyumba. Munyere muguma mukozi, iziina lyage Rooda, anayiji yuvwiriza.

14 Uyo Rooda, mbu ayuvwagwe kwo liri izu lya Peturu, anashambaala bweneene! Anakwabadukira mu nyumba, buzira kusiga amúyigulira. Anagendi bwira abaabo: «Peturu, akoli yimaaziri ku mulyango!»

15 Yabo baabo, ti: «E munyere, ka wasireha?» Kundu kwokwo, uyo munyere anakaviiriza ukudeta kwo ayuvwa izu lya Peturu. Kyanatuma bagashubi múbwira: «Ngeeka muganda wage, uyo.»

16 Peturu anagenderera no'kuyiguza. Ne'ri bakaba keera bayigula, banamúbona, banakanguka bweneene!

17 Peturu, anatee bayeheza no'kuboko kwo bahulike. Anabaganuulira ngiisi kwo Nahano amúhulusa mu nyumba ye'mbohe, anashubi babwira: «Yiri igambo, mugendi limenyeesa Yakobo na'bandi beene witu.» Lyeryo, Peturu analyoka yaho, anayami genda ahandi.

18 Iri bukakya, yabo basirikaani banaba mwa'kayaya bweneene, banabuuzania: «E balya, hayagi Peturu agenda?»

19 Heroode anakyula kwo Peturu aloozibwe. Ne'ri bakamúbula, anabuliriza yabo balaazi. Haaho abuli kyula kwo bagendi yitwa. Ha nyuma, analyoka i Buyahudi, anagendi beera siku ngerwa mu kaaya ke'Kahisariya.

Mwami Heroode afwa

20 Heroode, âli mali gwatwa no'bute bweneene, hi'gulu lya'bandu ba mu kaaya ke'Tiiro, na'ba mu ke'Sidooni. Na mukuba yutwo twaya twombi twâli kizi longa ibyokulya ukulyoka mu kihugo kyage, kyanatuma bagamútumira abatungwa. Yabo batungwa, banatee gendi rembereza Bulasito, bwo ye wâli yimangiiri akajumiro. Ha nyuma, babuli genda imwa mwami yenyene, gira bagendi múhuuna umutuula.

21 Banashungika ulusiku lwo'kuganuula. Ne'ri lukahikaga, Heroode anayambala imirondo yage ye'kyami, anagendi bwatala ku kitumbi kyage. Anatondeera ukudeta imbere lya'bandu.

22 Yabo booshi, banayami yamiza, ti: «Litakiri izu lya mundu, yiri! Si leero likola izu lya Rurema yenyene!»

23 Yubwo bwivuge, Heroode atanabuheereza Rurema. Kyanatuma umuganda wa Nahano agayami múlambika kwo'bulwazi bwo'kuliibwa ne'bijoka, anafwa.

24 Igambo lya Rurema, lyanagenderera no'kukwira mu
bandu, iri linabakula mwo.
25 Barinaaba na Sahuli, iri bakaba keera bayusa
umukolwa gwabo i Yerusaleemu, banayabiira Yohana
Mariko, banamúgalukana.

13

Sahuli na Barinaaba babiikwa mu mukolwa

1 Mwi'shengero lya mu kaaya ke'Handyokiya, mwâli riiri
abaleevi, na'bigiriza, bo baaba: Barinaaba, na Simyoni
Nigeeri, na Lukiyo we'Kureene, na Manaheni (úkalererwa
kuguma no'mutwali Heroode), na Sahuli.
2 Yabo booshi, bâli gweti bagayishalisa, iri banayikumba
Nahano. Haaho, Umutima Mweru gwanababwira:
«Mumbiikirage Barinaaba na Sahuli ku mukolwa gwo
keera n'gabahamagalira.»
3 Iri bakayusa ukuyishalisa* no'kuhuuna Rurema, banabi-
ika Barinaaba na Sahuli kwa'maboko, babuli bahanguula
kwo bagende.

Herima, umuleevi we'bibeesha

4 Bwo Barinaaba na Sahuli bâli mali tumwa no'Mutima
Mweru, banamanukira mu kaaya ke'Selukiya. Banalyoka
yaho na'mashuba, banagenda mu kalira Kipuro.
5 Ne'ri bakaba mu kaaya ke'Salami, banakizi genda
mu nyumba ze'mihumaanano za'Bayahudi, iri banayigiriza
mwi'Gambo lya Rurema. Bâli gendiinwi na Yohana Mariko,
umutabaazi wabo.
6 Ne'ri bakaba keera bahulukaana mu kalira kooshi,
banahika mu kaaya ke'Pafo. Banagwana mwo'Muyahudi
muguma, iziina lyage Bariyesu, úwâli munamaleere.
Kundu kwokwo, âli kizi yihunda kwo ali muleevi wa
Rurema.
7 Uyo Bariyesu, âli riiri mulemberezi wa guvuruneeri
Serugyo Pahulu. No'yo guvuruneeri, âli riiri munabwenge
bweneene, kyanatuma agatumira Barinaaba na Sahuli, gira
naye alonge ukuyuvwa Igambo lya Rurema.
8 Halikago, ikyanya bakatondeera ukudeta hi'gulu lya
Yesu, ulya munamaleere (ne'rindi iziina lyage Herima, kuli
kudeta: munamaleere) anakizi bahaliiza. Anagiraga mbu
atirike guvuruneeri kwo atayemeere Yesu.

---

* **13:3 13.3** *ukuyishalisa* kwâli riiri hi'gulu lyo'kuyegerera Rurema.

9 Sahuli (ne'lindi iziina lyage Pahulu[†]) âli yijwiri
mwo'Mutima Mweru. Anafutulira Herima amasu,
anamúbwiririra.
10 «Si ulyagagi mwana wa Shetaani! Unali mugoma wa
byoshi íbikwaniini imbere lya Rurema! Uyamiri uli mu
teberezania ku ngiisi bulyalya. Aaho! Ka utâye twikire
ukuvujuuka mu njira za Nahano ízitungiini?
11 Lolaga buno! Nahano, akola agakuhana, mu
kukuhumaaza! Ugaahisa isiku ndebe, utakiri mu
bona umulengeerwe gwi'zuuba.» Lyeryo ngana, uluuta
lwanayami múziba amasu, anaba mu kihulu, namudidi!
Anatondeera ukububuuta-bubuuta, mu kulooza umundu
wo'kumúgwatira ku kuboko, mbu amúrongoore.
12 Ulya guvuruneeri, mbu abonage kwokwo, anayami
yemeera Nahano. Âli koli somiirwi bweneene hi'gulu
lya'migirizo go akayuvwa hi'gulu lyage.

Pahulu amenyeesa abandu be'Pisidiya hi'gulu lya Yesu

13 Pahulu na'baabo, banalyoka yaho i Pafo, banagenda
na'mashuba, halinde i Periga, mu poroveesi ye'Pamufiriya.
Halikago, Yohana Mariko yehe, anabasiga yo, anagalukira i
Yerusaleemu.
14 Pahulu na Barinaaba, banalyoka i Periga, banagen-
derera, halinde i Handyokiya, mu poroveesi ye'Pisidiya.
Na ku lusiku lwe'Sabaato, banayingira mu nyumba
ye'mihumaanano ya'Bayahudi, banabwatala.
15 Abandu banatee soma amagambo ga mu maaja za
Musa, na'ga mu bitaabo bya'baleevi. Ha nyuma, abakulu
be'yo nyumba, banatuma umundu áhali Pahulu na Bari-
naaba, ababwire: «E beene witu, iri mwangaba muli
ni'gambo lyo'kukania yaba bandu imitima, mwangalideta.»
16 Pahulu anayimuka, analengeza ukuboko, gira bahulike,
anababwira: «E bashosi be'Hisiraheeri, kiri na mwe bandu
be'gindi milala mwe mukoli simbahiri Rurema, munyuvw-
irize!
17 Rurema wa guno mulala gwitu gwa'Bahisiraheeri, ye
katoola bashokuluza biitu. Ne'kyanya bâli shumbisiri mu
kihugo kye'Miisiri, anabaluza bweneene, halinde banaba
kandaharuurwa!
«Ha nyuma, anabalyosa i Miisiri ku bukalage bwage.
18 Anamala imyaka makumi gana agweti agabagooyera
mwi'shamba.
19 Ne'ri akaba keera ashereeza imilala irinda mu kihugo
kye'Kaanani, anabaheereza kyo, kibe kihugo kyabo.

[†] **13:9 13.9** *Sahuli* liri iziina lye'kiheburaniya. No'mugeeza gwalyo: úkahuuna Rurema. Na yiryo iziina Pahulu, lyohe lyâli riiri lye'kirumi. No'mugeeza gwalyo: muniini.

20 Yibyo byoshi, bikakoleka ku myaka nga magana gana
na makumi gataanu.

«Ha nyuma, Rurema anakizi biikira bashokuluza biitu
abatwi be'maaja, halinde ukuhisa ku kyanya kyo'muleevi
Samweri.
21 Ne'ri bakahuuna kwo nabo bahaabwe umwami, an-
abayimikira Sahuli, mugala Kishi, wa mu mulala gwa
Binyamiini. Uyo Sahuli anahisa imyaka makumi gana ali
mwami.
22 «Ne'ri Rurema akaba keera amúshaaza, anayimika
Dahudi, abe ye gaaba mwami wabo. Uyo Dahudi, Rurema
anadeta hi'gulu lyage, ti: "Keera nabona kwo Dahudi,
mugala Yese, ye nzimisiizi. Ye ganakizi gira ngiisi byo
ndoziizi."
23 «Na mwi'kondo lya Dahudi, mwo Rurema akayiji
lyokeza Abahisiraheeri Lukiza Yesu, nga kwo âli mali
gwanwa abalagaania.
24 Ikyanya Yesu atâli zaazi tondeera umukolwa gwage,
Yohana âli kizi yigiriza Abahisiraheeri booshi kwo batwiki-
rage ku byaha byabo, banabatiizibwe.

25 «Uyo Yohana iri akaba akola bu yusa umukolwa gwage,
anadeta: "Mutoniri kwo ndi nyandi? Ndali nie ulya Masiya!
Si yehe agaki yija ha nyuma lyani. Ndanakwaniini kiri
no'kushwekuula imigozi ye'biraato byage!"

26 «E beene witu, mwe bandu ba mwi'kondo lya Hibu-
rahimu, kuguma na'be'gindi milala, mwe mukoli simbahiri
Rurema! Twehe, twe tukatumirwa imyazi miija yo'bukize.
27 Kundu kwokwo, abandu be'Yerusaleemu, na'batwali
baabo, batakamenya kwo Yesu ye Lukiza, banamútwira
ulubaaja lwo'kuyitwa. Mu kugira kwokwo, lyo bakakoleesa
amagambo ágâli mali gwanwa gayandikwa hi'gulu lyage
mu bitaabo bya'baleevi, go ganali mu somwa ku ngiisi
lusiku lwe'Sabaato.
28 «Na kundu abandu be'Yerusaleemu batakalongaga
igambo lyo'kuli lyo'kuyitiisa Yesu, haliko banagendi huuna
Pilaato kwo amúyite.
29 Yibyo byoshi, byâli mali gwanwa byayandikwa hi'gulu
lyage. Ne'ri bakaba keera babikoleesa, banamúshonoola ku
kibambo, banamúlambika mu shinda.

30 «Kundu kwokwo, ikyanya Yesu âli kolaga mu bafwiri,
Rurema anamúzuula mwo!
31 Anamala siku nyingi agweti agayiyerekana mu bandu.
Yabo bandu, bo bakazamuukanwa mu kulyoka i Galilaaya,
no'kugenda i Yerusaleemu. Tunali two tumasi twage mu
mulala gwitu gwa'Bahisiraheeri.

32 «Na buno, tugweti tugamùmenyeesa Imyazi Miija.
Birya byo Rurema âli mali gwanwa alagaania bashokuluza
biitu,
33 keera byakoleka imwitu, twe baana baabo! Mukuba,
Rurema keera akazuula Yesu, nga kwo biyandisirwi mu
Zaburi ya kabiri kwokuno:
“Wehe, we Mwana wani.
Zeene, lyo naaba yisho.[‡]”
34 Amagambo ágayerekiini kwo Rurema akazuula Yesu mu
bafwiri gira atabole, go gaaga:
“Imigashani mitaluule yo nâli mali lagaania Dahudi,
yo na yeyo naawe ngakugashaanira kwo.
Yiryo igambo, linali lya'kasiisa.[§]”
35 Yiryo igambo liyandisirwi na'handi kwokuno:
“Umutaluule wawe, utagayemeera kwo abolere i kuzimu.[*]”
36 «Ikyanya Dahudi akaba keera akolaga byoshi byo
Rurema âli múshungikiiri ku kibusi kyage, anafwa. Anazi-
ikwa ha butambi lya bashokuluza baage, anabola.
37 Halikago, ulya ye Rurema akazuula, yehe ataboziri!
38 «Ku yukwo, e beene witu! Mumenye kwo ku njira
ya Yesu, kwo muli mu menyeesibwa ubulyo bwo'kukogwa
mwe'byaha biinyu.
39 Ee! Kuli ku njira yo'kumúbiika kwo'bwemeere naaho,
kwo muli mu longa ukukwanana imbere lya Rurema. Si
imaaja za Musa zoohe, zitâli shobwiri ukugira kwokwo.
40 Ku yukwo, muloleekeze bwija, mutayiji kengeera
mwagwatwa na'magambo ágayandisirwi mu bitaabo
bya'baleevi kwokuno:
41 “Mwe mugweti mugashekerezania, mulole bwija!
Musoomerwe, munafwirage ku mbinga.
Mukuba, ngiisi byo ngola mu gira mu zino siku ziinyu,
mutangabiyemiiri kundu umundu angamùsobanuliiri
byo.[†]”»
42 Pahulu na Barinaaba, iri bakahuluka mu nyumba
ye'mihumaanano ya'Bayahudi, abandu banabayinginga
kwo bakashubi galuka ku lundi lusiku lwe'Sabaato, gira
bakashubi yiji baganuulira gaago-gaago magambo.
43 Ne'ri abandu bakaba keera bataaha, Pahulu na Bari-
naaba banakulikirwa na'Bayahudi bingi, kuguma na'bandu
be'gindi milala ábâli koli yemiiri ibanga lye'Kiyahudi.
Yabo bombi, banakizi genda bagabakania imitima, gira
bagenderere no'kutuula mu lukogo lwa Rurema.

[‡] **13:33 13.33** Zaburi 2.7. [§] **13:34 13.34** Hisaaya 55.3. [*] **13:35 13.35** Zaburi 16.10. [†] **13:41 13.41** Habakuki 1.5.

44 Lulya lundi lusiku lwe'Sabaato, iri lukahika, hoofi
abandu booshi ba mu yako kaaya ke'Handyokiya banayiji
yuvwiriza igambo lya Nahano.
45 Balya Abayahudi, iri bakabonaga ngiisi kwa'bandu
bingi bweneene keera basholoolokera yaho, arara-rara! Ba-
natondeera ukukizi haliiza Pahulu, iri banamútuka.
46 Kundu kwokwo, Pahulu na Barinaaba banabashuvya
ku bukaruuke, ti: «Mwe Bayahudi, igambo lya Rurema
lishubi kwiriiri litee menyeesibwa imwinyu. Haliko, keera
mwalilahira, mutanayibwini kwo mukwaniini ukulama
imyaka ne'myakuula. Aaho! Lolagi! Tukola tugayigendera
mu bandu be'gindi milala.
47 Mukuba, Nahano akatubwira:
“Keera n'gakubiika ube mulengeerwe mu batali Bayahudi,
gira uhise ubukize, halinde ku mbeka ye'kihugo.‡”»
48 Yago magambo, iri ábatali Bayahudi bakagayuvwa,
banashambaala bweneene, banahuuza Igambo lya Nahano.
Na ngiisi ábâli mali gwanwa bashungikwa kwo bagaalama
imyaka ne'myakuula, banabiika Yesu kwo'bwemeere.
49 Kwokwo, kwi'Gambo lya Nahano likakwira mu yikyo
kihugo kyoshi.
50 Kundu kwokwo, Abayahudi banashimya abakazi
bo'lushaagwa ábâli koli simbahiri Rurema. Banashimya
na'bakulu ba mu kaaya, halinde banatondeera ukulibuza
Pahulu na Barinaaba. Ne'ri hakatama, banabayimula mu
poroveesi yabo.
51 Yabo bombi, banababugumulira ulukungu
úlwâli tumukiiri ku magulu gaabo, kabe kalangikizo
ko'kubakengula. Babuli genda mu kaaya ke'Hikonyo.
52 Abigirizibwa ba Yesu be'Handyokiya, bâli shambiiri
bweneene, banayijuzibwa mwo'Mutima Mweru.

14

Abandu be'Hikonyo bagabulikana mwo kubiri

1 Ikyanya Pahulu na Barinaaba bâli riiri mu kaaya
ke'Hikonyo, banayingira mu nyumba ye'mihumaanano
ya'Bayahudi, nga kwo'mugeeza gwabo gwâli riiri. Banayi-
giriza mwa'bandu hi'gulu lya Yesu ku bukalage, halinde
Abayahudi bingi banamúyemeera, kuguma na'bandi bingi
be'gindi milala.
2 Halikago, Abayahudi baguma bâli lahiiri Yesu. Yabo
Bayahudi, banatondeera ukushombania ábatali Bayahudi,
gira balahire Abakirisito.

‡ **13:47 13.47** Hisaaya 49.6.

3 Kundu kwokwo, Pahulu na Barinaaba banamala siku
nyingi i Hikonyo, bagweti bagabwira abandu ku bukaruuke
hi'gulu lya Nahano, na hi'gulu lyo'lukogo lwage. Rurema,
anakizi yerekana kwa'magambo gaabo gali go'kuli, mu
kubaheereza ubushobozi bwo'kukizi gira mwe'bitangaaza
bingi.
4 Abandu ba mu yako kaaya, banagabulikana. Baguma
baabo, banayibiika ku Bayahudi. Na'bandi, banayibiika ku
ndumwa za Yesu.
5 Ne'ri hakatama, yabo Bayahudi, kuguma na'bandu
be'gindi milala, kiri na'batwali baabo, banagira igambi
lyo'kuyita Pahulu na Barinaaba, ku njira yo'kubalasha
amabuye.
6 Yabo bombi, iri bakamenyaga kwokwo, banatibitira
mu kaaya ke'Lisitira, na mu ke'Deribe, twa mu poroveesi
ye'Likahoniya. Banagenda na mu tundi twaya twe'yo
munda,
7 bagweti bagamenyeesa ya'bandu Imyazi Miija ya Yesu.

Pahulu asigwa nga úfwiri i Lisitira

8 Yaho i Lisitira, hâli riiri mundu muguma, úkabutwa ali
luzingo, lutâli kizi tagula, kiri ne'hiniini.
9 Ikyanya Pahulu âli kizi deta, uyo mundu naye âli bwati-
iri ho, agweti agamúyuvwiriza. Pahulu, anamútungira,
anabonaga kwo ahiiti ubwemeere bwa'ngakizibwa mwo.
10 Kyanatuma agaadeta kwi'zu lihamu, ti: «Yimukaga,
uyimangire ku magulu gaawe!»
Lyeryo ngana, uyo mundu anayami yimuka, anatondeera
ukugenda yenyene.
11 Abandu bo bâli ririinwi, bâli bingi. Na mbu
babonage ngiisi kwo Pahulu akiza uyo mundu, banaton-
deera ukuyamiza mu ndeto yabo ye'Kilikahoniya, ti: «Yoo!
Mizimu ino! Keera yatushonookera mu njusho ya'bandu!»
12 Banayinika Barinaaba iziina lyo'muzimu gwabo
muguma Zehu. Na Pahulu, banamúyinika iziina lyo'gundi
muzimu wabo Herime.* Mukuba, Pahulu ye wâli kizi deta
bweneene.
13 No'yo Zehu, indaaro yage yâli riiri inyuma lya'kaaya.
Umugingi wa Zehu, kiri na'bandi bandu, bâli lozi-
izi ukubaagira Pahulu na Barinaaba ishuuli, libe ituulo.
Kwokwo uyo mugingi, anahuluka kwi'rembo lya'kaaya, ali
ne'shuuli, afumbiiti ne'njembe ízalukwa mu twaso.
14 Barinaaba na Pahulu, mbu balongage ukuyuvwa
kwokwo, banabona buligo. Banayami daatula imirondo

* **14:12 14.12** Mu mizimu ya'Bagiriki, uyo Zehu ye wâli kuliiri abaabo booshi. No'yo Herime ye wâli riiri indumwa.

yabo, banayitunga mu yabo bandu, banababwira kwi'zu lihamu, ti:

15 «E bashosi, lekagi maashi, mwe kongwa mwe! Si na nyiitu tuli bandu nga mwe! Tunali mu mùmenyeesa Imyazi Miija, gira mutwikire ku magambo mwene yaga ga bushabusha! Munabaagage bandu ba Rurema úli mugumaana. Si ye kabumba igulu, ne'kihugo, ne'nyaaja, na íbibiri mwo byoshi.

16 «Yaho keera, akalekeerera abandu be'milala yoshi, bakizi vujuuka mu ngiisi byo baloziizi.

17 Kundu kwokwo, âli kizi yerekana kwo ali ho, na kwo ali mwija, mu kukizi mùniekeza invula, halinde mukizi yeza ku kyanya íkikwaniini, munayigute. Kwokwo, lye'mitima yinyu, iyijuzibwa mwo'bushambaale.»

18 Kundu Pahulu na Barinaaba bakadeta kwokwo, yuu! Byâli riiri bikayu ukuhangirira yabo bandu, kwo batabatangire amatuulo.

19 Ha nyuma, hanayija Abayahudi baguma, ábâli lyosiri mu kaaya ke'Handyokiya, na mu ke'Hikonyo. Balya Bayahudi, banatondeera ukutirika balya Balisitira. Ne'ri hakatama, banayegukira uluhande lwabo. Balya booshi, banatondeera ukuvurumika Pahulu amabuye. Ne'ri bakatona kwo keera afwa, banabululira amagala gaage inyuma lya'kaaya.

20 Kundu kwokwo, ikyanya abigirizibwa ba Yesu bakayiji sokanana Pahulu, anavyuka, anagalukira mu kaaya. Ne'ri bukakya, anayami lyoka yaho, anagenda kuguma na Barinaaba mu kaaya ke'Deribe.

Pahulu na Barinaaba bagalukira imunda ábakabatuma

21 Pahulu na Barinaaba, iri bakaba bakola i Deribe, banamenyeesa ya'bandu Imyazi Miija ya Yesu, halinde abingi baabo banagiyemeera. Ha nyuma, banagalukira mu kaaya ke'Lisitira, na mu ke'Hikonyo, na mu ke'Handyokiya.

22 Ne'yo munda hooshi, banakizi genda bagaakania Abakirisito imitima. Banababwira kwo bakizi yihangaana mu kuyemeera Yesu. Banababwira na kwokuno: «E balya, iri twangayingira mu bwami bwa Rurema, bitukwiriiri tukizi longa amalibu mingi.»

23 Mu ngiisi ishengero, Pahulu na Barinaaba banakizi siga balibiika mwa'bashaaja. Banabahuunire imwa Nahano, iri banayishalisa, babuli basikiiriza imwa Nahano. Mukuba, ye bâli koli biisiri kwo'bwemeere.

24 Ha nyuma, Pahulu na Barinaaba banalenga mu poroveesi ye'Pisidiya, babuli yingira mu ye'Pamufiriya.

25 Ne'ri bakaba keera bayigiriza igambo lya Rurema mu
kaaya ke'Periga, banamanukira mu ke'Hataliya.
26 Banalyoka yaho na'mashuba, banalindi galukira mu
kaaya ke'Handyokiya. Haaho, ho bakahuunirwa imwa
Rurema ku mukolwa, banaba keera baguyusa.
27 Ne'ri bakaba bakola kandi i Handyokiya, banakuu-
mania abandu bi'shengero. Banabaganuulira ngiisi kwo
Rurema âli kizi kola ku njira yabo, na ngiisi kwo akayigulira
ábatali Bayahudi nabo umulyango gwo'kuyemeera Yesu.
28 Banamala siku nyingi yaho i Handyokiya, bali kuguma
na'bigirizibwa ba Yesu.

15

Ukutwa uluhango hi'gulu lya ábatali Bayahudi

1 Abandu baguma, banalyoka i Buyahudi, banamanukira
mu kaaya ke'Handyokiya, banatondeera ukuyigiriza
Abakirisito, ti: «Iri mwangaba mutatengwirwi
ukukulikirana no'mugeeza gwo tukasigirwa na Musa,
mutangaki kizibwa!»
2 Yiryo igambo, lyanatumaga Pahulu na Barinaaba na
yabo baabo, bagakizi hambanwa. Emwe! Banakizi haliira
bweneene!
Yiryo igambo, bwo likakaya, abandu bi'shengero
lye'Handyokiya banatwa uluhango kwo baguma baabo
bazamuukire i Yerusaleemu kuguma na Pahulu na
Barinaaba, gira bagendi hanuusa indumwa za Yesu,
na'bashaaja bi'shengero.
3 Ne'ri abandu bi'shengero lye'Handyokiya bakabaseez-
era, banagenda bagalenga mu poroveesi ye'Foyinikiya, na
mu ye'Samariya. Bâli kizi ganuulira ya'bandu ngiisi kwo
ábatali Bayahudi nabo keera bayemeera Yesu. Yugwo
mwazi, gwanashambaaza bweneene abaabo Bakirisito
booshi be'yo munda.
4 Pahulu na'baabo, iri bakahika i Yerusaleemu, in-
dumwa za Yesu zanabayegereza bwija, kuguma na'bashaaja
bi'shengero, na'bandi bandu baalyo. Banatondeera ukuba-
ganuulira ngiisi kwo Rurema âli kizi kola ku njira yabo.
5 Halikago, Abakirisito baguma ábâli lyosiri mwi'banga
lya'Bafarisaayo, banayimuka, banakuuma, ti: «Si ábatali
Bayahudi, nabo bakwiriiri bakizi tenguulwa! Banabwirwe
kwo bakizi simbaha ne'zindi maaja zooshi za Musa.»
6 Yiryo igambo, indumwa za Yesu, kiri na'bashaaja
bi'shengero, banagira inaama hi'gulu lyalyo.
7 Ne'ri bakaba keera bahisa ikyanya kingi bagweti bagali-
hambanwa kwo, Peturu anayimuka, anababwira: «E beene

witu! Muyiji kwo hakola siku nyingi Rurema andooziri mu
kati kiinyu, gira nimenyeese ábatali Bayahudi Imyazi Miija,
halinde bamúyemeere.
8 «Rurema, ye yiji ngiisi íbiri mu mitima ya'bandu,
keera akanayerekana kwo ábatali Bayahudi nabo, abayemi-
iri. Mukuba, nabo, akoli bahiiri Umutima Mweru, nga
kwokulya nyiitu, keera akatuheereza gwo.
9 Kwokwo, ndaayo ndoola yo Rurema akagira ha kati kiitu
na boohe. Si nabo, kulyagagi ku yeyo njira yo'kuyemeera
Yesu, kwo ali mu yeruusa imitima yabo.
10 «Aahago! Kituma kiki mukiri mu geza Rurema,
mu kubetuza Abakirisito yugu muteekerwa? Si twenyene
gutuyabiiri! Kiri na bashokuluza biitu kwakundi, guk-
abayabira!
11 Twehe, tuyemiiri kwo tuli mu kizibwa ku lukogo lwa
Nahamwitu Yesu naaho. Lunali lwolwo lukogo, lwo nabo
bali mu kizibwa mwo.»
12 Haaho, abandu booshi ba mwi'yo naama, banahulika,
shee! Barinaaba na Pahulu, nabo babuli baganuulira ngiisi
kwo Rurema âli kizi yerekana ibitangaaza bingi ku njira
yabo, mu batali Bayahudi. Ikyanya Barinaaba na Pahulu
bakadeta kwokwo, yabo booshi banabayuvwiriza.
13 Ne'ri bakayusa ukudeta, Yakobo naye, ti: «E beene witu,
munyuvwirize!
14 Simooni, keera atuganuulira ngiisi kwo Rurema akaha-
halira ábatali Bayahudi nabo, mu kutoola baguma baabo
babe mu bandu baage.
15 Yibyo, byo biguma na íbiyandisirwi mu bitaabo
bya'baleevi, ti:
16 “Nahano, adesiri kwokuno:
Ha nyuma, ngagaluka.
Na kundu inyumba ya Dahudi ikahongoka, ngashubi
giyubaka.
Iyo nyumba yage, kundu ikoli ba mushaka,
ngashubi gishakuulula.
17 Kwokwo, lya ábatali Bayahudi booshi, bagandooza.
Mukuba, keera n'gahamagala booshi kwo nabo babe
bandu baani.
Yaga magambo, niehe nie gweti ngagagira.
18 Ganali go n'gamenyeesa ukulyokera keera.*”»
19 Yakobo, anashubi deta: «Ku yukwo, ábatali Bayahudi,
iri bangahinduka bandu ba Rurema, niehe mbwini kwo
tuleke ukukizi basuuza.
20 Tukwiriiri naaho tubayandikire amaruba
go'kubabwira kwo batakizi ki lya ibyokulya íbyagirwa

* **15:18 15.16-18** Hamoosi 9.11-12.

miziro hi'gulu lye'migisi. Batanakizi ki sambana.
Batanakizi ki lya ne'nyama za íbyanigwa.† Batanakizi
ki lya no'muko.
21 «Mukuba, ukulyokera keera, Imaaja za Musa ziri
mu yigirizibwa mu ngiisi kaaya. Zinali mu somwa mu
nyumba ze'mihumaanano za'Bayahudi ku ngiisi lusiku
lwe'Sabaato.»

Amaruba go'kutumwa mu Bakirisito

22 Yizo ndumwa za Yesu, kuguma na'bashaaja
bi'shengero, kiri na'bandi Bakirisito booshi
be'Yerusaleemu, banatwa uluhango kuguma, kwo batoole
baguma baabo bagendanwe na Pahulu na Barinaaba
mu kaaya ke'Handyokiya. Mu kati kaabo, banatoola
mwe'birongoozi bibiri. Muguma ye Yuda (âli kizi buuzibwa
Barisaba). No'gundi, ye Siira.
23 Yabo bombi, banatumwa na'maruba, ti: «Twe
ndumwa, kuguma na'bashaaja bi'shengero, twe biinyu
Bakirisito, twamùlamusa, mwe mutali Bayahudi ba mu
kaaya ke'Handyokiya, na'ba mu poroveesi ye'Siriya, na'ba
mu ye'Kirikiya.
24 Keera twayuvwa kwo baguma biitu bakayiji mùbwira
ibyo kumùhahaza, halinde imitima yinyu inabe ikoli
hanamiri. Kundu kwokwo, tutali twe tukabatuma.
25 «Kwokwo, twanayemerezania kwo tutoole abandu bo
tugaatuma iyo munda, bayije kuguma na'bakundwa biitu
Barinaaba na Pahulu.
26 Yabo bombi, bayitaaziri bweneene mu kukizi kolera
Nahamwitu Yesu Kirisito, kiri na ho bangasiga amatwe
gaabo.
27 «Na yabo bandi bo tugweti tugamùtumira, ali Yuda na
Siira. Yaga magambo go twamùyandikira, yabo bombi bo
bagaaba tumasi twago.
28 Ee! Byasimiisa Umutima Mweru, na nyiitu kwakundi,
kwo hataki gire igindi miteekerwa yo tugakizi mùbetuza,
ha nyuma lya zeezi maaja naaho.
29 Mutakizi ki lya ibyokulya keera íbyatangwa
imwe'migisi! Mutanakizi ki lya no'muko, kandi iri inyama
za íbyanigwa. Mutanakizi ki sambana. Ne'ri mwangakizi
simbaha yizi maaja, mugaaba mwagira bwija. Baaba.»
30 Yabo ábakatumwa, banasigaana na'baabo, bana-
manukira iyo munda i Handyokiya. Ne'ri bakahika yo,
banakuumania Abakirisito, banabafumbadika amaruba.

---

† **15:20 15.20** *nyama za íbyanigwa* Abayahudi bali no'lubaaja kwe'kyanya bagayita ibitugwa, bakwiriiri babitongeere, halinde umuko gwabyo guyami yoneka.

31 Yabo Bakirisito, iri bakaba keera bagaasoma, ganabakania imitima, ganabashambaaza.
32 Uyo Yuda, bo na Siira, bâli riiri baleevi. Kyanatuma bagabwira abaabo Bakirisito amagambo mingi go'kubakania imitima, halinde banasikama.
33 Ne'ri bakaba baki maziri yo siku ngerwa, Abakirisito banabahanguula kwo bagaluke mu kati ko'mutuula. [
34 Haliko Siira yehe, anabona kwo buli bwija asigale.]
35 Pahulu na Barinaaba, nabo banasigala iyo munda i Handyokiya. Yabo bombi, kuguma na'bandi bandu bingi, banakizi yigiriza abandu Igambo lya Nahano.

Pahulu na Barinaaba bayihandulana kwo

36 Iri hakalenga isiku, Pahulu anabwira Barinaaba, ti: «E yaga, tushubi galukira mu tulya twaya two keera tukayigiriza mwi'Gambo lya Nahano, gira tukizi tanduula mwo beene witu.»
37 Mu yulwo lugeezi, Barinaaba âli loziizi kwo bagendanwe na Yohana Mariko.
38 Halikago, Pahulu anabona kwo butali bwija kwo bashubi mútwala. Mukuba, akasiga abajandirira mu poroveesi ye'Pamufiriya, ho angagenderiiri ukukizi kola kuguma.
39 Yiryo igambo, lyanatuma bombi bagahaliira bweneene, halinde banayihandulana kwo. Barinaaba anayabiira Mariko, banagendanwa na'mashuba, halinde banahika mu kalira Kipuro.
40 Pahulu naye anayabiira Siira. Yabo bombi, iri abaabo Bakirisito bakaba keera babasikiiriza mu maboko ga Nahano, banalyoka yaho.
41 Banagenda bagalenga mu poroveesi ye'Siriya, na mu ye'Kirikiya, bagweti bagasikamya mwa'mashengero.

16

Pahulu ayabiira Timoteyo kwo bakizi gendanwa

1 Pahulu, anagenda mu kaaya ke'Deribe, na mu ke'Lisitira. Ne'yo munda, yâli riiri mwigirizibwa muguma wa Yesu, iziina lyage Timoteyo. Nyina, âli riiri Muyahudi-kazi úwâli koli yemiiri Yesu. Haliko, yishe âli riiri Mugiriki.
2 Timoteyo, âli huziibwi mu Bakirisito be'yo munda i Lisitira, na'be'Hikonyo.
3 Pahulu, analooza kwo bagendanwe mu lugeezi. Haliko, Abayahudi booshi be'yo munda bâli yiji kwo yishe ali Mugiriki. Kyanatuma agatee mútenguula, gira batayagalwe.
4 Ha nyuma, Pahulu na'baabo banalenga mu twaya twe'yo munda. Banakizi menyeesa Abakirisito zirya maaja

ízikabiikwa ne'ndumwa za Yesu, na'bashaaja bi'shengero be'Yerusaleemu, gira lyo nabo bakizi zisimbaha.
5 Kwokwo, kwa'mashengero ge'yo munda gakagenderera no'kusikama mu kuyemeera Yesu. Umuharuuro gwa'Bakirisito, gwanakizi yushuuka ngiisi lusiku.

Amabone ga Pahulu hi'gulu lya'Bamakedoniya

6 Pahulu na'baabo, banagenda bagalenga mu poroveesi ye'Furigiya, na mu ye'Galatiya. Mukuba, Umutima Mweru âli mali balahiza kwo batagendi yigiriza igambo lya Rurema mu ye'Haziya.
7 Ne'ri bakahikaga ku lubibi lwo'kuyingira mu poroveesi ye'Misiya, banagira mbu basookere mu ye'Bitiniya. Haliko, Umutima gwa Yesu, gutanabahanguula.
8 Kwokwo, banalungushuka mwi'yo poroveesi ye'Misiya, banamanukira mu kaaya ke'Torowa.
9 Bwobwo bushigi, Pahulu anabona amabone. Anabona mu poroveesi ye'Makedoniya muyimaaziri mundu muguma, agweti agamúyinginga bweneene, ti: «E waliha, ujabukire ino munda, uyiji tutabaala.»
10 Yago mabone, ikyanya Pahulu akagabona, lyeryo twanayami yitegaanura ukugenda iyo munda i Makedoniya. Ee! Twâli bwini kwo Rurema keera atuhamagala kwo tugendi menyeesa Imyazi Miija, kiri na mu bandu be'yo munda.

Lidiya ayemeera Yesu

11 Kwokwo, twanalyoka i Torowa na'mashuba, twanayami genda halinde mu kalira Samotirake. Ne'ri bukakya, twanahika mu kaaya ke'Nehapoli.
12 No'kulyoka yaho, twanagenda halinde mu kaaya ke'Firipi. (Na yaho i Firipi, ko kaaya kahamu ka mu poroveesi ye'Makedoniya, kanali ka'Barumi.) Twanahabeera siku ngerwa.
13 Ku lusiku lwe'Sabaato, twanasooka inyuma lya'kaaya, hoofi no'lwiji. Mukuba, twâli toniri kwo ho tugagwana abandu bo'kuhuuna Rurema. Ne'ri tukahikaga ho, twanagwana hakoli kumaniri abakazi. Kwokwo, nyiitu twanahabwatala, twanatondeera ukubaganuulira hi'gulu lya Yesu.
14 Na mu bâli kizi tuyuvwiriza, mwâli riiri mukazi muguma we'Tyatira, iziina lyage Lidiya. Âli riiri mudandaza we'mirondo miija ye'kituku-tuku, anâli simbahiri Rurema. Ne'kyanya Pahulu akabamenyeesa Imyazi Miija ya Yesu, Nahano anayigula umutima gwage, halinde naye anamúyemeera.

15 Uyo Lidiya, ikyanya akaba keera abatiizibwa, kuguma
na'bandu ba mu nyumba yage, anatuyinginga, ti: «E waliha,
iri mwangambona kwo naani ngoli yemiiri Nahano, muyiji
handa imwani!» Ne'ri hakatama, anatuyemeeza.

Pahulu na Siira bafuusibwa mu mbohe

16 Lusiku luguma, iri tukagenda yaho handu ho
kuhuunira Rurema, twanahulukirwa kwo no'munyere
muguma, muja. Uyo munyere, âli riiri mwe'kisigo
kyo'kumúshoboleesa ukubona imbuko. Na ku njira yakyo,
banahamwabo bâli kizi yondoola ifwaranga nyingi.
17 Uyo munyere, anakizi tukulikira, twe na Pahulu, iri
anayamiza-yamiza, ti: «Yaba bandu, balyagagi bakozi ba
Rurema úli hi'gulu lya byoshi! Bayiji mùmenyeesa injira
yo mwangakizibwa mwo.»
18 Anamala siku nyingi agweti agayamiza-yamiza
kwokwo. Iri hakatama, Pahulu anagarwa, anakebagana
uyo munyere, anabwira ikisigo íkyâli múliiri mwo, ti:
«Nakubwira kwi'ziina lya Yesu Kirisito, shaaga mu'yu
munyere!» Lyeryo, kyanayami múshaaga mwo.
19 Banahamwabo bo'yo munyere, iri bakabonaga kwo
bataki hiiti ubulyo bwo'kukizi longa mwe'fwaranga,
ehee! Banayami birigisha Pahulu na Siira, banabakululira
ha'batwali bâli kizi twa imaaja.
20 Banabwira abatwali, ti: «Yaba bashosi, bali Bayahudi.
Keera banabiika kano kaaya kiitu mwa'kamburugu bwe-
neene!
21 Si bagweti bagatubwira kwo tukizi kulikiriza imigeeza
ye'mwabo. Ne'maaja ziitu twe Barumi, zitatuhangwiri kwo
tugikulikire.»
22 Lyeryo, ikigugu kya'bandu kyanayami bimbira ku
Pahulu na Siira. Yabo batwali, banabahogoleesa ibyam-
balwa byabo, banadeta kwo bahimbulwe.
23 Yabo bombi, banabahimbula. Ne'ri bakaba bakola
ne'miviivi, banalashwa mu nyumba ye'mbohe. Abatwali,
banakomeereza umulaazi kwo abalange bwija, batatoloke.
24 Kwokwo, anabafunda mu kisiika kye'kati, anabahagika
amagulu mu bisito bihamu.
25 Ha kati ko'bushigi, Pahulu na Siira bâli gweti
bagahuuna Rurema. Banakizi múyimbira ne'nyimbo
zo'kumúyivuga. Abaabo bashweke, bâli bayuvwiriziizi.
26 Kibande-bande, mu kihugo mwanalenga sizigirye
wo'musisi. Gwanajungubania ulutaliro lwe'rya nyumba.
Inyiivi zooshi, zanayami yiguka. Ne'minyororo íyâli shwe-
siri abashweke booshi, yanashwekuuka.

27 Umulaazi we'yo nyumba, anasisimuka. Ne'ri akabona
kwe'nyiivi zikola nyigule, anayomola ingooti yage, gira
ayiyite. Mukuba, âli toniri kwo abashweke booshi keera
batibita.
28 Haliko, Pahulu anayami múyamiira, ti: «Utayiyite,
maashi! Si tweshi tukiri muno!»
29 Uyo mulaazi anadeta kwa'matara galeetwe. Ne'ri
gakaleetwa, anayami yitunga mu nyumba. Anahikiri gwa
imbere lya Pahulu na Siira agweti agalenga mwo'musisi.
30 Ha nyuma, anabahulukiza ha mbuga, anababuuza: «E
banahamwitu, ngwiriiri ngirage kuti, halinde ngizibwe?»
31 Nabo, ti: «Uyemeere Nahano Yesu! Kwokwo, lyo
ugakizibwa, kuguma na'bandu ba mu nyumba yawe.»
32 Haaho, Pahulu na Siira banamúyigiriza Igambo lya
Nahano, kuguma na'bandu booshi ba mu nyumba yage.
33 Ku kyekyo kyanya kyo'bushigi, anashuka Pahulu na
Siira inguma zaabo. Anabuli batiizibwa, na beene wage
booshi.
34 Ha nyuma, anatwala Pahulu na Siira mu mwage,
anabazimaana. Anashambaala ngana-ngana, kuguma na
beene wabo booshi, bwo bâli koli yemiiri Rurema.
35 Iri bukakya, balya batwali banatuma abalemberezi
imwo'yo mulaliizi, banayiji múbwira: «Balya bandu,
ubashwekuulage.»
36 Uyo mulaazi anagendi bwira Pahulu, ti: «Abatwali,
keera batuma kwo nimùshwekuule. Ku yukwo mwan-
gakoli taaha. Mugendage mu mutuula.»
37 Haliko, Pahulu anababwira: «Si keera batuhimbulira
imbere lya'bandu buzira kutubuulania, tunali Barumi!*
Keera banatulasha na mu nyumba ye'mbohe. Aahago! Ka
bakoli loziizi ukutushaaza mwo ku bumbishwa? Nanga!
Muleke boonyene babe bo bagayiji tushwekuuza!»
38 Yago gooshi, abalemberezi banagendi gaganuulira abat-
wali. Ne'ri bakayuvwa kwo Pahulu na Siira bali Barumi,
banayoboha.
39 Kyanatuma bagayiji balembereza. Na boonyene, ba-
nabahulusa mu nyumba ye'mbohe, banabayinginga kwo
bashaagage mu yako kaaya kaabo.
40 Pahulu na Siira, iri bakaba keera bahuluka mwi'yo
nyumba, banagenda imwa Lidiya. Banakuumania
mwa'baabo Bakirisito, iri banabakania imitima. Ha nyuma,
banalyoka yaho.

---

* **16:37 16.37** Abarumi batâli hangwirwi kwo bahimbule uwabo Murumi.

17

Abatesaloniki bagira akamburugu

1 Pahulu na Siira, banalenga mu kaaya ke'Hamufipoli, na
mu ke'Hapoloniya, halinde banahika i Tesaloniki. Na yaho,
hâli riiri inyumba ye'mihumaanano ya'Bayahudi.
2 Pahulu anakulikiriza isiku zishatu ze'Sabaato ayingiiri
mwi'yo nyumba, nga kwo'mugeeza gwage gwâli riiri.
Anakizi sobanulira abandu Amandiko Meeru.
3 Anabayereka ku bweranyange kwo Masiya âli kwiriiri
atee libuzibwa, anayitwe. Haliko ha nyuma, anazuuke mu
bafwiri. Pahulu, anashubi babwira: «Uyo Masiya, ye na
yolya Yesu ye ngweti ngamùmenyeesa.»
4 Ikyanya Pahulu akababwira kwokwo, baguma ba
mu Bayahudi banakorwa ni'gambo. Banayemeera Yesu,
kuguma na'bandu bingi be'gindi milala ábâli koli sim-
bahiri Rurema. Kiri na'bakazi bingi bo'lushaagwa, nabo
banamúyemeera. Yabo booshi, banayibiika ku Pahulu na
Siira.
5 Halikago, Abayahudi baguma, banashubi gwatwa
no'luugi, arara-rara! Banagenda mu kaguliro, gira bagendi
leeta utupere-pere. Ne'ri tukaba keera twayilunda yaho,
twanatondeera ukugira akamburugu mu kaaya. Twanalun-
guula imwa Yasooni, gira tulooze mwo Pahulu na Siira,
tubaleete imbere lya'bandu.
6 Tulya tupere-pere, iri tukababula, twanayami yabiira
Yasooni yenyene, kuguma na'bandi Bakirisito. Twanabaku-
lulira imbere lya'bakulu ba'kaaya, tugweti tugayamiza, ti:
«Yaba bandu, si keera babiika akamburugu mu mahanga
gooshi. Na baabano, bakolaga na hano mu kaaya kiitu!
7 Uyo Yasooni, ye bahandisiizi. Ne'ngingwe, yaba
booshi bakoli gayiriziizi imaaja ízikabiikwa na mwami witu
Kahisaari. Banali mu yihaya kwo bagweti ugundi mwami
wabo, mbu ye Yesu.»
8 Yabo bakulu ba'kaaya, kuguma na'bandi bandu, mbu
bayuvwagwe kwokwo, banayami gira ulujongo bweneene!
9 Banatangiisa Yasooni na'baabo ingwati, babuli bahangu-
ula kwo batee taaha.

Ababeroya bagira ubwitonde

10 Iri bukayira, Abakirisito banayongolosa Pahulu na
Siira, banabatwala mu kaaya ke'Beroya. Ne'ri bakahika
yo, banagendi yingira mu nyumba ye'mihumaanano
ya'Bayahudi.
11 Abandu be'yo munda i Beroya, bâli riiri bo'bwitonde
ukuhima abaabo be'Tesaloniki. Kyanatuma ikyanya Pahulu
akabaganuulira Igambo lya Rurema, banaliyakiira ku

mwete gwoshi. Banakizi yitegeereza mu Mandiko Meeru
ngiisi lusiku, gira basise amagambo ga Pahulu, bamenye iri
gali go'kuli.
12 Mu kati kaabo, Abayahudi bingi banayemeera Yesu,
kuguma na'bandu bingi be'gindi milala, abashosi na'bakazi
bo'lushaagwa.
13 Balya Bayahudi be'Tesaloniki, iri bakamenyaga kwo
Pahulu akola mu yigiriza igambo lya Rurema ne'yo munda
i Beroya, yehee! Banayami genda yo, banashimya abandu
bingi be'yo munda, halinde hanashubi ba akamburugu.
14 Lyeryo, abaabo Bakirisito banayami yabiira Pahulu, ba-
namútwala halinde ku kyambu. Haliko, Siira na Timoteyo
boohe, banasigala i Beroya.
15 Banaherekeza Pahulu, banamúhisa halinde mu kaaya
ke'Hateene. Ne'kyanya bâli kola bagagaluka, anabatuma
babwire Timoteyo na Siira kwo bamúgwane duba.

Pahulu aganuuza abandu be'Hateene

16 Ikyanya Pahulu âli ki gweti agalindirira Siira na
Timoteyo mu kaaya ke'Hateene, yee! Anagarwa bweneene,
mu kubona kwa'kaaya kooshi kaboziri ne'migisi!
17 Anakizi yingira mu nyumba ye'mihumaanano
ya'Bayahudi. Na ngiisi Bayahudi bo âli kizi gwana mwo,
kuguma na'bandu be'gindi milala ábâli koli simbahiri
Rurema, anakizi basobanulira hi'gulu lya Yesu. Na
ngiisi lusiku, ikyanya âli kizi yingira mu tuguliro, anakizi
menyeesa abandu hi'gulu lya Yesu.
18 Abanabumenyi baguma bi'banga lye'kihepikuriyo,*
kuguma na bi'banga lye'kisitohiko,† banatondeera ukuhali-
iza Pahulu. Baguma baabo, banadeta: «Bikagi byo'yu
malabi aloziizi ukudeta?» Abandi, ti: «Byaboneka kwo
agweti agadetera imigisi yage ye'mahanga.» Na íbikatuma
bagaadeta kwokwo, bwo Pahulu âli kizi baganuulira hi'gulu
lya Yesu, na hi'gulu lyo'kuzuuka kwa abafwiri.
19 Yabo banabumenyi, banatwalaga Pahulu imbere
lye'naama ngulu ye'Hareyopago. Abakulu be'yo naama
banamúbwira: «Yago migirizo mahyahya go ukola mu
menyeesa mu bandu, na nyiitu wangatubwira go.
20 Twagayuvwa kwo gakola gandi-gandi, na nyiitu twan-
ganasiima kwo tusobaanulire go.»

---

* **17:18 17.18** *bi'banga lye'kihepikuriyo* bâli toniri kwa'kalimbi ka'bandu kuli kukizi yisimiisa. † **17:18 17.18** *bi'banga lye'kisitohiko* bâli kizi deta kwo ngiisi íbigaaba, iri kwoshi kwokwo, batanâli kizi twaza ku byo'busiime, kandi iri ku byo'bulyanirwe.

21 (Na íbikatuma bagaadeta kwokwo, bwa'bandu be'yo
munda i Hateene, kuguma ne'binyamahanga íbyâli tu-
uziri yo, bâli kizi siima naaho ukuyuvwiriza amagambo
mahyahya, iri banakizi gaganuula-ganuula.)
22 Kwokwo, Pahulu anayimanga mwi'yo naama ngulu,
anadeta: «E bashosi be'Hateene! Keera nabonaga kwo
mugweti mugakulikiriza bweneene ibya mabanga giinyu!
23 Ikyanya njuba mu genda ngalenga mu kano kaaya,
nabona ngiisi byo muli mu yikumba. Nanabonaga kiri
na'katanda ko'kutangira kwa'matuulo, ákayandisirwi kwo
yaga magambo: “Imwa úli mu yikumbwa útayijikiini”.
Aaho! Uyo ye mugweti mugayikumba buzira kumúmenya,
ye na yoyu ye ngweti ngamùmenyeesa.
24 «Rurema, ali Nahano wi'gulu na we'kihugo. Ye
kabumba ikihugo, na íbikiri mwo byoshi. Atanatuuziri mu
ndaaro, kwo iri mu girwa na'maboko ga'bandu.
25 Ndaanabyo íbiri mu múgoora, mbu abandu
bangamúkolera byo. Si ye mu biika abandu booshi
mwo'muuka, halinde babe bagumaana. Ye na gweti
úgabaheereza ne'bindi byoshi.
26 «Mu mundu muguma, mwo Rurema akalyosa imilala
yoshi ya'bandu, gira bakwire mu mahanga gooshi. An-
ababiikira ne'byanya byo âli mali gwanwa abatengekera.
Anababiikira ne'mbibi za'ho bagakizi tuula.
27 Na íbikatuma Rurema agaagira kwokwo, gira abandu
bakamúlooze, kundu kwangaba ku njira yo'kumamaata,
halinde banamúbone. Atanali hala na ngiisi muguma witu.
28 Mukuba, ye tumiri tuli ho, tunali bagumaana, tunali
mu yishagania. Biri nga kwo baguma ba mu bandisi biinyu
keera bakadeta: “Kiri na nyiitu, tulyagagi baana baage!”
29 «Ku yukwo, bwo tuli baana ba Rurema, tutakwiriiri
ukutona kwo ashushiini ne'migisi íri mu tulwa mu nooro,
kandi iri mu harija, kandi iri imigisi íri mu baajwa mu
mabuye. Si yibyo byoshi, biri mu girwa naaho ku bulenga
bwa'bandu.
30 «Yaho keera, ku kyanya abandu bâli kizi gira ibita-
laalwe mu buhwija, Rurema âli kizi yigira nga atabibwini.
Halikago buno, akola mu bwira abandu booshi ba ngiisi
handu kwo babitwikire kwo.
31 Mukuba, keera akabiika ulusiku lwo agatwira
kwa'bandu booshi ulubaaja mu kati ko'kuli. Kugaaba
ku njira yo'mundu muguma, ye âli mali gwanwa atoola.
Keera akanayereka abandu booshi akasiisa kaabyo, mu
kumúzuula mu bafwiri.»
32 Yabo bakulu, mbu bayuvwe kwo Pahulu akola mu
deta hi'gulu lyo'kuzuuka kwa abafwiri, baguma baabo

banatondeera ukumúhonyoleza, ti yuuhu! Haliko, abandi banamúbwira: «Yiri igambo, tugaki shubi kuyuvwiriza hi'gulu lyalyo.»

33 Pahulu anahuluka mwi'yo naama.

34 Abandu baguma, banayemeera Yesu, banayibiika ku Pahulu. Mu kati kaabo, mwâli riiri Dyonisiyo, muguma wa mu naama ye'Hareyopago. Mwâli riiri no'mukazi muguma, iziina lyage Damaari, kuguma na'bandi bandu kwakundi.

18

Pahulu mu kaaya ke'Korindo

1 Ha nyuma, Pahulu analyoka i Hateene, anagenda mu kaaya ke'Korindo.

2 Anahumaanana mwo'Muyahudi muguma, iziina lyage Hakila, mubutirwa we'Pondo. Uyo Hakila, bo na mukaage wa Pirisila, lyo bâli ki shaaga i Rumi, mu poroveesi ye'Hitaliya. Mukuba, mwami mukulu Kilodyo âli mali kyula kwa'Bayahudi booshi bayimulwe mwo. Kwokwo, Pahulu anagendi lamusa Hakila bo na mukaage.

3 Na bwo Pahulu âli kizi gira umukolwa gwo'kuhanga amaheema, nga kwo nabo bâli kizi gira, kyanatuma agabeera mwomwo mu mwabo, banakizi kolera kuguma.

4 Ku ngiisi lusiku lwe'Sabaato, Pahulu anakizi yingira mu nyumba ye'mihumaanano ya'Bayahudi. Anakizi sobaanura mwe'Myazi Miija ya Yesu mu Bayahudi, kuguma na'bandu be'gindi milala, gira nabo bamúyemeere.

5 Ha nyuma, Siira na Timoteyo banahika yaho ukulyoka i Makedoniya. Pahulu anatondeera ukukizi tanga ikyanya kyage kyoshi mu kukizi yigiriza igambo lya Rurema mu Bayahudi naaho. Âli gweti agabatangira ubumasi kwo Yesu ye ulya Masiya.

6 Halikago, balya Bayahudi banatondeera ukumúhaliiza, iri banamútukiiriza. Kyanatuma agababugumulira ibyambalwa byage, bube bumasi imwabo, anababwira: «Umuko gwinyu, gukolaga gugaaba hi'gulu liinyu mwenyene! Niehe, ndaalyo igambo lyo ngaki buuzibwa hi'gulu lyagwo. No'kulyokera buno, ngolaga ngakizi genda mu bandu be'gindi milala.»

7 Lyeryo, Pahulu anahuluka mwi'yo nyumba ye'mihumaanano ya'Bayahudi, anayami yingira mu nyumba íyâli riiri ha butambi lyayo. Iyo gindi nyumba, yâli riiri ye'mwa Tiito Yusito, umundu úwâli kizi yikumba Rurema.

8 Haliko, umukulu we'yo nyumba ye'mihumaanano, iziina lyage ye Kirisipo. Naye, âli yemiiri Nahano, kuguma

na'bandu booshi ba mu nyumba yage. Abandi Bakorindo
bingi, ikyanya bakayuvwa amagambo ga Pahulu, nabo
banagayemeera, banabatiizibwa.
9 Mu bushigi buguma, Nahano anabwira Pahulu mu kati
ka'mabone, ti: «Utakizi yoboha mbu uhulike! Nanga! Si
ugenderere naaho ukukizi deta.
10 Mukuba, tuliinwi. Ndaanaye mundu úgayiji kuhuma
kwo, mbu akukomeerese. Mu kano kaaya, mbiitagi abandu
bingi.»
11 Kwokwo, Pahulu anamala mwaka muguma ne'kitolo
akoli tuuziri i Korindo, anakizi yigiriza ya'bandu Igambo
lya Rurema.
12 Ku kyanya Gaalyo âli twaziri ikihugo kye'Hakaya,
Abayahudi booshi kuguma, banagendi gwata Pahulu, ba-
namúleeta imbere lya'batwi be'maaja,
13 banadeta: «Uyu mundu, agweti agalyeryega abandu
kwo bakizi yikumba Rurema ku gindi-gindi njira. Ne'yo
njira, twehe tutagihangwirwi ne'maaja ziitu!»
14 Pahulu, iri akaba akola agaadeta, Gaalyo anabwira
Abayahudi, ti: «Mwe Bayahudi, múkilege uyu mundu ku
buhube buhamu, kandi iri ku mahube go'kugiriirira, lyoki
nangamùteziri amatwiri!
15 Haliko, bwo mugweti mugahambanwa ku magambo
naaho, na ku maziina, na ku bye'maaja ziinyu, mugendi bi-
mala mwenyene! Niehe, mwene yibi, ndagaatwa ulubaaja
lwabyo!»
16 Haaho, Gaalyo anakyula kwo bayimulwe imbere
lya'batwi be'maaja.
17 Lyeryo, booshi banayami gugumira Sositeene, umukulu
we'nyumba ye'mihumaanano ya'Bayahudi, banatondeera
ukumútitimba. Na kundu bâli gweti bamúgire buligo
imbere lya'batwi be'maaja, Gaalyo atanabitwaza.

Pahulu ashubi galukira i Handyokiya

18 Pahulu anashubi gira izindi siku nyingi mu kaaya
ke'Korindo. Ha nyuma, anaseezera abaabo Bakirisito be'yo
munda, anagenda mu ke'Kengereya. Na bwo âli mali
gwanwa alagaania Rurema ku magambo malebe, anaba
keera agakoleesa, kyanatuma agayibegeesa akahala.* Ha
nyuma, banashonera mu mashuba, kuguma na Pirisila na
Hakila, banagenda mu poroveesi ye'Siriya.
19 Iri bakahika i Hefeso, Pahulu anasigaana na
Pirisila na Hakila. Yenyene, anagendi yingira mu

* **18:18 18.18** *agayibegeesa akahala* Abayahudi, ikyanya bâli kizi lagaania Rurema igambo lirebe banabe keera balikoleesa, lyo bâli kizi yibegeesa akahala mu kuyerekana kwo keera lyakoleka.

nyumba ye'mihumaanano ya'Bayahudi, anabasobanulira
mwe'Myazi Miija.
20 Yabo Bayahudi, banahuuna Pahulu kwo ayushuule ku
siku zo ashuba agabeera imwabo. Haliko atanayemeera.
21 Kundu kwokwo, ikyanya akabaseezera, anababwira:
«Ngaki shubi galukira hano, iri Rurema angalooza.» Anab-
uli lyoka yaho na'mashuba.
22 Ne'ri Pahulu akaba keera ahika mu kaaya
ke'Kahisariya, anateramira i Yerusaleemu, anagendi
lamusa yi'shengero. Ha nyuma, anamanukira mu kaaya
ke'Handyokiya.
23 Ne'ri akamala ye'siku ngerwa, anashubi lyoka yaho.
Anagenda agalenga mu poroveesi ye'Galatiya, na mu
ye'Furigiya, agweti agasikamya ya'Bakirisito booshi.

Hapoolo ayumuusa Abayahudi

24 Ku kyekyo kyanya mu kaaya ke'Hefeso, mwanahika
Umuyahudi muguma, iziina lyage Hapoolo, mubutirwa wa
mu kaaya ke'Halegizanderiya. Uyo Hapoolo, âli koli somiri
bweneene, anâli yiji Amandiko Meeru.
25 Kiri ne'bya Nahano, âli mali biyigirizibwa. Naye
kwakundi, âli kola mu biyigiriza mu bandu ku buhagarusi,
na mu kati ko'kuli. Si ku luhande lwo'bubatiizo, âli ki yiji
naaho hi'gulu lyo'bubatiizo bwa Yohana.
26 Uyo Hapoolo anayingira mu nyumba ye'mihumaanano
ya'Bayahudi, anatondeera ukuyigiriza mwe'Myazi Miija
ya Yesu ku bukaruuke. Pirisila na Hakila, iri bakayu-
vwa yago migirizo gaage, banamútwalaga imwabo, ba-
namúyerekeza igambo lya Rurema ku bwitonde, nga ngiisi
kwo liri.
27 Ha nyuma, Hapoolo analooza ukugenda mu poroveesi
ye'Hakaya. Abakirisito be'Hefeso, banamúyemeerera, ba-
nayandikira abaabo Bakirisito be'yo munda amaruba kwo
bamúyakiire bwija.
Ne'ri akahikaga yo, anagwana ábâli koli yemiiri Yesu ku
lukogo lwa Rurema, anabatabaala bweneene.
28 Ehee! Ulya Hapoolo âli gweti agayumya Abayahudi im-
bere lya'bandu ku buhagarusi. Anakizi koleesa Amandiko
Meeru, mu kubayereka kwo Yesu ye Masiya.

19

Pahulu amenyeesa abandu booshi be'Haziya hi'gulu lya Yesu

1 Ku kyanya Hapoolo âli ki riiri i Korindo, Pahulu naye
anakizi lenga mu twaya twa mu migazi, abuli manukira

mu ke'Hefeso. Ne'kyanya akaba yaho, anahumaanana
mwa'bigirizibwa baguma ba Yesu,
2 anababuuza: «Ikyanya mukayemeera Yesu, ka
mukayakiira no'Mutima Mweru?» Nabo, ti: «Nanga!
Kiri no'kuyuvwa kwo guba ho, tutazindi yuvwa!»
3 Anashubi babuuza: «Aahago! Bubatiizo buki bwo
mukabatiizibwa mwo?» Na wa nabo, ti: «Ku bwa Yohana.»
4 Anababwira: «Yohana, ikyanya abandu bakatwikira ku
byaha byabo, anakizi babatiiza. Anababwira kwo ha nyuma
lyage, hagaki yija ugundi, ye Yesu. Ne'kyanya agayija,
bakamúyemeere.»
5 Yabo bandu be'Hefeso, iri bakayuvwa kwokwo, nabo
banabatiizibwa kwi'ziina lya Nahano Yesu.
6 Ne'ri Pahulu akaba aki gweti agababiika kwa'maboko,
lyeryo ngana Umutima Mweru gwanayami bashonookera
kwo. Banatondeera ukudeta ku zindi-zindi ndeto, iri
banatanga ubuleevi.
7 Yabo bandu, umuharuuro gwabo, gwâli hisiri abashosi
ngi'kumi na babiri.
8 Pahulu, anahisa myezi ishatu ali mu yingira mu
nyumba ye'mihumaanano ya'Bayahudi. Anakizi sobanulira
mwa'bandu ku bukaruuke hi'gulu lyo'bwami bwa Rurema,
gira babuyemeere.
9 Halikago, baguma baabo banayumya imitima
yabo. Ikyanya bakayigirizibwa ibya Yesu, banalahira
ukubiyemeera, banatondeera ukubishemba imbere
lya'baabo. Kyanatuma Pahulu agabayilyosa mwo, anatwala
Abakirisito mu nyumba ya Tirano. Mukuba, mwa'bandu
bâli kizi kuumana. Na ngiisi lusiku, anakizi baganuulira
hi'gulu lya Yesu.
10 Pahulu, anahisa imyaka ibiri agweti agamenyeesa
abandu hi'gulu lya Yesu. Kwokwo, kwa'batuulaga booshi
ba mu poroveesi ye'Haziya bakalonga ukuyuvwa Igambo
lya Nahano, Abayahudi, kuguma na'bandu be'gindi milala.

Abaana ba Sikewa bahondwa ne'kisigo

11 Rurema âli kizi gira ibitangaaza bya kahebuuza ku njira
ya Pahulu.
12 Kiri ne'bihunika, no'tundi tulondo, ikyanya bâli kizi bi-
hisagya ku magala gaage, binatwalirwe abalwazi, banayami
kira. Ne'bisigo kwakundi, byâli kizi balyoka mwo.
13 Hâli riiri na'Bayahudi baguma, bâli kizi genda bagay-
imula ibisigo mu bandu. Yabo nabo, banatondeera ukuk-
izi koleesa iziina lya Nahano Yesu, mu kubwira ibisigo,
ti: «Kwi'ziina lya Yesu ye Pahulu agweti agayigiriza,
twamùbwira kwo mulyoke mu'yu mundu!»

14 Na mu bâli kizi gira kwokwo, mwâli riiri abaana
balinda ba Sikewa, mukulu muguma wa'bagingi.
15 Lusiku kuguma, iri bakagira mbu bayimulage ikisigo
kwokwo, kyanabashuvya: «Hafe! Nyiji Yesu, nyiji na
Pahulu! Haliko mwehe, mwe banyandi?»
16 Lyeryo ngana, uyo mundu anayami bayaduka, an-
abahima imisi, anabahonda-honda. Ehee! Banapuumukira
imbuga bakola bukondwe, banakola ne'nguma!
17 Yibyo íbikakoleka, byanalumbuuka mu Bayahudi
be'Hefeso, kiri na mu bandu be'gindi milala kwakundi.
Yabo booshi, banagwatwa ne'kyoba. Ni'ziina lya Nahano
Yesu, lyanakizi huuzibwa.
18 Abandu be'yo munda, iri bakaba bakoli yemiiri Yesu,
banayiji yilega imbere lya'bandu. Mukuba, bâli mali gira
amabi ga kwingi-kwingi.
19 Abingi baabo, bâli kizi gira ibya maleere. Kwokwo,
banaleeta ibitaabo byo bâli kizi gagira mwo, banabiduulika
kwo'muliro imbere lya'bandu booshi. Ne'ri bakaharuura
ikishingo kyabyo, banabona kwo byâli hisiri ifwaranga
nyingi bweneene, bihumbi makumi gataanu ge'darakima.*
20 Kwokwo, kwi'Gambo lya Nahano likakwira mu bandu,
lyanakizi yushuuka mwe'misi.

Akamburugu mu kaaya ke'Hefeso

21 Ha nyuma, Pahulu anashungika kwo agalenga mu
poroveesi ye'Makedoniya, na mu ye'Hakaya, akabuli genda
i Yerusaleemu. Akanadeta, ti: «Ha nyuma lyo'kuhika
i Yerusaleemu, bigambuuna kwo mbike na mu kaaya
ke'Rumi.»
22 Kwokwo, anayabiira abandu babiri mu batabaazi
baage, Timoteyo na Herasito, anabatuma kwo bagwanwe
iyo munda i Makedoniya. Yehe, anatee sigala mu poroveesi
ye'Haziya.
23 Ku kyekyo kyanya mu kaaya ke'Hefeso, hanaba akam-
burugu bweneene hi'gulu lya'bandu ba Yesu.
24 Mwâli riiri mutuzi muguma we'harija, iziina lyage
Demeteryo, úwâli kizi tula imigisi íshushiini ne'mbeero
zo'muzimu gwabo Haritemi. Anâli kizi tundira abaabo
banaluganda imikolwa mingi.
25 Lusiku luguma, Demeteryo anakuumania abaabo ba-
naluganda, kuguma na'bandi bakozi ábâli kizi gira mwene
yugwo mukolwa, anababwira: «E bashosi, muyiji bwija
kwo mu yugu mukolwa, mwo tuli mu yungukira bwija.

---

* **19:19 19.19** *bihumbi makumi gataanu ge'darakima* zâli za kugula ingaavu nga magana gabiri na makumi gataanu.

26 Haliko buno, keera mwayuvwa, keera mwanabona
ngiisi kwo Pahulu agweti agatirika abandu bingi ba hano
i Hefeso, kuguma na'bandu ba mu mbande zooshi za
mu poroveesi ye'Haziya. Agweti agababwira kwe'migisi
itakwiriiri ukuyikumbwa, mbu bwo iri mu girwa naaho
na'maboko ga'bandu.
27 «Kwokwo buno, ngolagi yobohiri kwo guno mukolwa
gwitu gukola gugagayirizibwa. No'luheero lwo'muzimu
gwitu mukulu Haritemi, nayo igayiji kengeera yakenekwa.
Kiri na Haritemi yenyene, kundu ali muzimu mukulu,
angayiji tungululwa ku bukulu bwage. Ye na gweti
úgayikumbwa mu poroveesi yoshi ye'Haziya, kiri na mu
gandi mahanga gooshi.»
28 Yago magambo ga Demeteryo, mbu abaabo banalu-
ganda bagayuvwe, banayami tondeera ukuyamiza, ti:
«Haritemi wa'Bahefeso, ye mukulu!»
29 Lyeryo, kalya kaaya kooshi ke'Hefeso, kanayijulaga
mwa'kamburugu. Abandu banagendi birigisha abandu
babiri be'Makedoniya, Gaayo na Harisitariko, bwobâli
balamiinwi na Pahulu. Banabayitungana bombi mu nan-
gungubanga we'nyumba yo bâli kizi kuumana mwo.
30 Pahulu analooza kwo naye agendi yimanga ha kati
kaabo. Haliko, abaabo Bakirisito batanamúhanguula.
31 Kiri na'biira baage baguma ba mu bakulu be'yo munda
i Haziya, nabo banamútumira indumwa yo'kumúyinginga
kwo atabayisheegule.
32 Yabo bandu, kwo bâli kumaniri yaho, banaton-
deera ukuyogora bweneene! Ngiisi baguma banakizi
yamiza kwabo-kwabo. Abingi baabo, batâli yiji kiri na
íbyabakuumania.
33 Balya Bayahudi banatundira Halegizandere imbere
lyabo. Haaho, bandu baguma banakizi yamiza mu
kumúshungula amagambo. Halegizandere, anabayeheza
booshi no'kuboko kwo bahulike. Mukuba, âli loziizi
ukuyibulanira imbere lyabo.
34 Haliko, mbu bamenye kwo ali Muyahudi, lyeryo booshi
banashubi tondeera ukuyamiza kiranga, ti: «Haritemi
wa'Bahefeso ye mukulu!» Banamala bihe bibiri, bagweti
bagayamiza-yamiza kwokwo.
35 Iri hakazindaga, umwandisi mukulu wa'kaaya anayi-
hangaana, halinde anabahoohya. Anababwira: «E bashosi
be'Hefeso! Mu mahanga gooshi, nyandi útayiji kwo kano
kaaya ko kali mu langa uluheero lwo'muzimu mukulu
Haritemi? Kanali mwo'mugisi gwage, gulya úgukahona
mwi'gulu.

36 Aahago! Mukwiriiri mutuuze. Hatanagire igambo lyo
mugaagira ku ngungu.
37 «Yabo bandu bo mwaleeta hano, ndaakyo kindu kyo
bazimba mu mbeero ziitu. Kiri no'muzimu gwitu Haritemi
yenyene, batamútusiri.
38 Tuli na'handu ho'kukizi twira imaaja. Na'batwi
be'maaja bayamiri ho. Haaho, ho Demeteryo na'baabo
bakwiriiri bagendi legera yaba bandu, iri bangaba bali
ni'gambo hi'gulu lyabo!
39 Ne'ri mwangaba mukiri ne'bindi bibuuzo, mugendi
bitwala mu mihumaanano íhangwirwi ne'maaja ziitu.
40 «Bino byo twagira zeene, byangakoli tuma tugaalegwa
kwo twagira akamburugu. Ne'ri twangalegwa kwokwo,
tutahiiti igambo lyo twangayifwongooza mwo. Si kano
kamburugu, kalyagagi ka busha!»
41 Uyo mwandisi mukulu, iri akayusa ukubabwira
kwokwo, anababwira kwo bataahage.

20

Pahulu mu poroveesi ye'Makedoniya, na mu ye'Bugiriki

1 Yako kamburugu ke'Hefeso, iri kakaba keera kamala,
Pahulu anatumira Abakirisito be'yo munda. Ne'ri ak-
aba keera abakania imitima, anabaseezera, anagenda mu
poroveesi ye'Makedoniya.
2 Anakizi genda agalenga iyo munda, iri anabwira
Abakirisito amagambo mingi go'kubakania imitima. Ha
nyuma, anahika na mu poroveesi ye'Bugiriki,
3 anamala mwe'myezi ishatu.
Ne'kyanya âli kola agagaluka na'mashuba i Siriya,
Abayahudi banashubi gira igambi libi hi'gulu lyage. Kyana-
tuma agashungika kwo ashubi lenga yeyo munda i Make-
doniya.
4 Ku yikyo kyanya, Pahulu âli balamiinwi na Sopateeri,
mugala Piiro we'Beroya, kuguma na'bandu babiri
be'Tesaloniki, Harisitariko na Sekundo. Hâli riiri na
Gaayo we'Deribe, na Timoteyo, kuguma na'bandu babiri
be'Haziya, Tukiko na Torofimo.
5 Yabo booshi, banagwanwa mu kaaya ke'Torowa, banat-
ulindirira yo.
6 Isiku ngulu ze'mikate mizira saama, iri zikaba keera za-
mala, twanalyoka mu kaaya ke'Firipi na'mashuba. Twana-
gira ulugeezi lwe'siku zitaanu, halinde twanahika mu
ke'Torowa. Ne'yo munda, yo tukagwana yabo biitu, twana-
tee beera ho siku zirinda.

Pahulu aholoolola Heyutiko

7 Ulusiku lwi'yinga, iri lukahika, twanakuumana, gira
tukoojolere umukate kuguma. Pahulu anatondeera uku-
ganuulira abandu, anayidungeera bweneene, halinde
ukuhisa ubushigi ha kati. Mukuba, âli kola agazindukiri
lyoka yaho.
8-9 Yaho twâli kumaniri, mwâli riiri mu kisiika kya mu
nyumba íyâli yubakiirwi hi'gulu lye'zindi zibiri. Mwanâli
yasiri amatara mingi.

Mu kaazo ke'kisiika, mwâli bwatiiri mutabana muguma,
iziina lyage ye Heyutiko. Na bwo Pahulu âli gweti agade-
teereza bweneene, uyo Heyutiko anatondeera ukuyitu-
mikira hi'gulu li'ro. Ne'ri akaba akola mwi'ro lya'kahondo-
hondo, anatulubuka mu kaazo, anayitimba haashi. Abandu
banagendi mútoola, banagwanana keera afwa.

10 Pahulu naye, anashonooka. Anayubama ku'yo muta-
bana, anamúfumbatira. Anabwira abandu, ti: «Mutay-
obohe! Akola mugumaana!»

11 Ha nyuma, Pahulu anashubi shonera mu kisiika,
anakoojola umukate, anagulya. Anashubi genderera
no'kudeta bweneene, halinde bwanakya, abuli lyoka yaho.
12 Abandu banayabiira ulya mutabana, banamútwala i
kaaya akola mugumaana. Banaholeezibwa ngana-ngana!

Pahulu aseezera abashaaja be'Hefeso

13 Pahulu anagenda agalenga i bulambo, mu kugenda mu
kaaya ke'Hasoosi. Na nyiitu, twanagenda yo na'mashuba,
gira atugwane yo. Mukuba, ho twâli mali lagaana kwo
tugalengi múyabiirira.
14 Ne'kyanya akatugwana yo, twanamúyakiira mu
mashuba, twanagendanwa mu kaaya ke'Mitireene.

15 Iri bukakya, twanagenderera na'mashuba, twanalenga
ku butambi bwa'kalira Kiyo. Ne'ri bukashubi kya, twana-
jabukira mu kalira Samoosi. Ne'ri bukashubi kya kandi,
twanahikaga mu kaaya ke'Mireto.
16 Mukuba, Pahulu âli shungisiri kwo atagalenga
i Hefeso, gira atayiji kengeera atinda mu poroveesi
ye'Haziya. Mukuba, âli kola ne'ngungu yo'kugwanwa ahika
i Yerusaleemu, ulusiku lwe'Pendekosite lútazi hika, iri
byangaziga.

17 Ne'kyanya Pahulu akaba akola i Mireto, anatumira
abashaaja bi'shengero lye'Hefeso.
18 Iri bakahika imunda ali, anababwira: «E balya, muyiji
ngiisi kwo nâli tuuziri imwinyu, ukulyokera ku lusiku lwo
n'gatee hika hano mu poroveesi ye'Haziya.

19 Na kundu Abayahudi bâli kizi ndibuza, mu kukizi
ngirira amagambi mabi, haliko nâli kizi kolera Nahano mu
kati ko'butuudu bwoshi, na mu kati ke'migenge.
20 «Ngiisi magambo gooshi ágangamùtabaala, muyiji
kwo ndaalyo kiri ne'liguma lyo n'gamùbisha! Halikago,
nâli kizi mùyigiriza go ha bweruula, kiri na mu nyumba
ziinyu.
21 Nâli kizi bwiririra Abayahudi, kuguma na'bandu
be'gindi milala, kwo batwikirage ku byaha byabo, ba-
nayemeere Nahamwitu Yesu.
22 «Buno, Umutima Mweru gugweti gugambidika kwo
ngende i Yerusaleemu. Yo na munda ngola mu genda,
kundu ndayiji íbigagendi mba kwo.
23 Nyiji naaho kwo mu ngiisi kaaya ko ndi mu lenga mwo,
Umutima Mweru gugweti guganyereka kwo ngalashwa mu
nyumba ye'mbohe, na ngizi longa amakuba.
24 «Kundu nangafwagaga, imwani kitali kindu! Ndoziizi
naaho kwo nyuuse umukolwa gwo Nahano Yesu akambiika
kwo. Na yugwo mukolwa, kuli kumenyeesa abandu Imyazi
Miija kwo bangakizibwa ku lukogo lwa Rurema.
25 «Mweshi, nâli kizi genda ngamùlenga mwo. Nanakizi
mùyigiriza hi'gulu lyo'bwami bwa Rurema. Halikago buno,
ngoli yiji kwo mutagaki shubi mbona.
26 Kwokwo buno, namùbwiraga ku bweranyange, iri
muguma winyu agateereka, umuko gwage gutagaki ba
hi'gulu lyani.
27 Mukuba, ngiisi byo Rurema ashungisiri, nâli kizi
mùmenyeesa byo, buzira kusisiitwa.
28 «Mwehe, Umutima Mweru keera gukamùbiika mube
bimangizi bi'shengero lya Rurema. Ku yukwo, mukizi yi-
langa mwenyene. Mukizi langa ni'shengero lyage. Mukuba,
yiryo ishengero, Yesu yenyene keera akatanga umuko
gwage mu kuliguluula.
29 «Ngoli yiji kwe'kyanya ngaaba keera namùlyoka mwo,
abandu balangi nga mirunga bagamùyilala mwo, bata-
ganamùkejeerera!
30 Kiri na mu kati kiinyu mwenyene, mugaki yimuka
abandu, banashobanie amagambo go'kuli mu kutirika
Abakirisito, gira babakulikire.
31 «Ku yukwo, mukizi ba masu! Mukizi yama mukengiiri
kwo n'gamala myaka ishatu ngweti ngahanuula ngiisi
muguma winyu, úbwakya-úbwayira, mu kati ke'migenge.
32 «Na buno, namùsikiiriza imwa Rurema, abe ye gakizi
mùlanga. Mukizi langwa ni'gambo lyo'lukogo lwage. Ee!
Igambo lyage, lyo lishobwiri ukukizi mùyubaka, halinde

mukalonge ku migashani yo abikiiri abataluule baage
booshi.
33 «Niehe, ndakayifwija ifwaranga za mundu yeshi, kandi
iri inooro zaage, kandi iri ibyambalwa byage.
34 Mwenyene, muyijagi ngiisi kwo nâli kizi yikolera na
gano maboko gaani, hi'gulu lya'magoorwa gaani, na hi'gulu
lya'magoorwa ga'bo tuliriinwi.
35 «Mu kati ka byoshi, nâli kizi mùyereka kwo tukwiriiri
tukizi yitubanula mu kukola. Kwokwo, lyo tulonga byo
tugatabaala mwo ábatashobwiri. Mukizi kengeera am-
agambo go Nahano Yesu yenyene akadeta: “Ngiisi ábagweti
bagahaana, bo bahiriirwi, ukuhima ábali mu haabwa.”»
36 Iri Pahulu akayusa ukudeta kwokwo, anafukama
kuguma na yabo booshi, anahuuna Rurema.
37 Ha nyuma, booshi banakizi múhoobera, iri banakizi
múnyunyuguta mu kati ke'migenge.
38 Na íbikatuma bagajengeerwa, hi'gulu li'gambo lyo
akadeta, kwo batagaki shubi múbona. Kwokwo, ba-
namúherekeza, halinde banamúhisa áhali amashuba.

21

Pahulu agenda i Yerusaleemu

1 Iri tukaba keera twaseezerana na'bashaaja be'Hefeso,
twanashonera mu mashuba. Twanagenda liguma na
liguma, halinde twanahika mu kalira Koosi. Ne'ri bukakya,
twanagenda mu kalira Roodo. No'kulyokera yaho, twana-
genda kandi, halinde twanahika mu kaaya ke'Patara.
2 Na yaho, twanagwana ha'gandi mashuba go'kujabukira
mu poroveesi ye'Foyinikiya. Kwokwo, twanagashonera
mwo, twanagenda.
3 Ne'ri tukaba tukola mu langiiza akalira Kipuro,
twanakasiga uluhande lwe'kisaka. Twanagenderera,
halinde twanahika mu poroveesi ye'Siriya.
Iri tukahika mu kaaya ke'Tiiro, twanashonooka mu
mashuba. Mukuba, haaho, ho mashuba gâli riiri gagaham-
buulira imiteekerwa.
4 Kwokwo, twanagendi bonaana na'Bakirisito be'yo
munda, twanamala he'siku zirinda tuhaaziri imwabo. Yabo
Bakirisito, banayinginga Pahulu ku njira yo'Mutima Mweru
kwo atazamuukire i Yerusaleemu.
5 Kundu kwokwo, iri tukaba keera twamala he'siku
zirinda, twanahalyoka. Abakirisito booshi be'yo munda i
Tiiro, banatuherekeza, abashosi, na bakaabo, kiri na'baana
baabo. Banatutambusa inyuma lya'kaaya, halinde ba-
natuhisa ku kyambu. Twanafukama, twanahuuna Rurema.

6 Ne'ri tukaba keera twaseezerana, twanashubi shonera
mu mashuba. Nabo banagalukira i kaaya.
7 Iri tukalyoka i Tiiro, twanagenderera no'lugeezi, halinde
twanahika mu kaaya ke'Tolemayi. Twanalamusa mwa
beene witu, twanamala yo'lusiku luguma.
8 Ne'ri bukakya, twanalyoka yaho, twanagenda halinde
mu kaaya ke'Kahisariya. Twanahanda mu nyumba ya
Firipo. Âli riiri mwigiriza we'Myazi Miija ya Yesu. Anâli
riiri muguma wa mu balya batabaazi balinda ábakatoolwa
i Yerusaleemu.
9 Firipo, âli gweti banyere bana ábatâli yazirwi. Banâli
gweti ikigabi kyo'kukizi tanga ubuleevi.
10 Ne'ri tukaba keera twamala isiku ngerwa i Kahisariya,
hanahulukira umuleevi ukulyoka i Buyahudi, iziina lyage
Hagabo.
11 Uyo Hagabo, anatuyijira. Anayabiira umukaba
gwa Pahulu, anaguyizongeza ku magulu na ku maboko.
Anadeta: «Alagi! Umutima Mweru, gwadeta, ti: “Mwene
yugu mukaba, kwoku kwa'Bayahudi be'Yerusaleemu
bagamúkona. No'buzinda, banamútange mu maboko
ga'bandu be'gindi milala.”»
12 Mbu tuyuvwe kwokwo, twe na'biitu be'Kahisariya,
twanayinginga Pahulu bweneene kwo ataki yisheegule i
Yerusaleemu.
13 Haliko anatushuvya, ti: «Kituma kiki mugweti
mugalira-lira, halinde munaloozi nvuna umutima! Si ngola
ibiringiini ukugendi shwekwa i Yerusaleemu hi'gulu li'ziina
lya Nahano Yesu. Kiri no'kuyitwa, ngolaga ibiringiini
ukugendi yitirwa yo hi'gulu lyage.»
14 Twanagira mbu tumúyemeeze, analahira. Iri
hakatama, twanamúleka ngana, twanadeta: «Ndakundi!
Ubulooze bwa Nahano, bubaagage bwo bugakoleka.»
15 Ha nyuma, twanateekera imiteekerwa, twanayiteera
mu njira yo'kuzamuukira i Yerusaleemu.
16 Abakirisito baguma be'Kahisariya, banatuherekeza,
halinde banatuhisa mu nyumba ya Munasoni. Hanali ho
twâli riiri tugahanda. Uyo Munasoni, âli riiri mundu wa
mu kalira Kipuro, anâli riiri muguma wa mu Bakirisito
be'ndondeko.

Pahulu asimbaha imigeeza ya'Bayahudi

17 Iri tukahikaga i Yerusaleemu, beene witu be'yo munda,
banatuyegereza ku bushagaluke.
18 Ne'ri bukakya, twanagenda na Pahulu, mu kugendi
lamusa Yakobo. Abandi bashaaja booshi bi'shengero, nabo
bâli riiri yaho.

19 Pahulu anabalamusa, anabatondobolera ngiisi byo
Rurema akagira mu batali Bayahudi ku njira yage.
20 Iri bakayuvwa kwokwo, banayivuga Rurema, banab-
wira Pahulu, ti: «E mwene witu, ubwini ngiisi kwe'binoono
ne'binoono bya'Bayahudi keera bayemeera Yesu. Yabo
booshi, bafitiirwi bweneene mu kukulikiriza Imaaja za
Musa.
21 Keera bakanabwirwa kwo uli mu genda ugayigiriza
Abayahudi booshi ba mu mahanga kwo batakizi zit-
waza. Mbu keera ukabalahiza kwo batakizi ki tenguula
abaana baabo, kandi iri ukukizi kulikira igindi migeeza
ye'Kiyahudi.
22 Yabo Bayahudi booshi, bakola bagayuvwa kwo ukola
hano. Aahago! Kuti kwo tugaagira?
23 «Aaho! Ugirage ngiisi kwo tugakubwira! Hano mu kati
kiitu, muli bashosi bana. Keera bakabiika indahiro imbere
lya Rurema.
24 Kwokwo, mugendanwe! Munagendi yiyeruusa
kuguma. Na ngiisi byo bagahuunwa, ube we gabalihira
byo, halinde lyo balonga ukubegwa akahala.* Kwokwo,
lya'bandu booshi bagaamenya ku kasiisa kwo ngiisi byo
ushuba mu detwa kwo, bitali byo'kuli. Bamenye na kwo
wenyene uki genderiiri no'kusimbaha Imaaja za Musa.
25 «Na ku luhande lwa ábatali Bayahudi ábakoli
yemiiri Yesu, keera tukabayandikira ngiisi kwo tukatwa
uluhango, kwo batakizi ki lya ibyokulya keera íbyatangwa
imwe'migisi. Batanakizi ki lya no'muko, kandi iri inyama
za íbyanigwa. Batanakizi ki sambana.»
26 Iri bukakya, Pahulu anatwala yabo bashosi bana,
banagendi yiyeruusa. Ha nyuma, anagenda ha nyumba
ya Rurema, gira amenyeese ulusiku lwo bagayusa
kwo'kuyeruusibwa kwabo, ni'tuulo linatangwe hi'gulu
lya ngiisi muguma wabo.

Pahulu abirigishwa

27 Isiku zirinda zo'kuyiyeruusa, iri zikaba zikola bu mala,
Abayahudi ba mu poroveesi ye'Haziya banabonaga Pahulu
ha nyumba ya Rurema. Ne'ri bakamúbona, banayami
múbirigisha, banabiika akamburugu mu bandu booshi, mu
kuyamiza, ti:
28 «E bashosi be'Hisiraheeri, mututabaale, maashi! Uyu
umundu ali mu genda agayigiriza abandu booshi ba ngiisi
handu kwo bakizi tugayiriza. Bakizi gayiriza ne'maaja za
Musa, kiri ne'no nyumba nyeeru ya Rurema. Ye uno kandi,

---

* **21:24 21.24** *ukubegwa akahala* Mikolezi 18.18.

keera ayifunda na ábatali Bayahudi ha nyumba ya Rurema!
Keera ayulubaza hano handu heeru.»
29 Na íbikatuma bakadeta kwokwo, bwo bâli mali
gwanwa babona Pahulu i Yerusaleemu, ali kuguma na To-
rofimo, umundu we'Hefeso. Banatona kwo keera ayingiza
Torofimo ha nyumba ya Rurema.
30 Kalya kaaya kooshi ke'Yerusaleemu kanayijula
mwa'kamburugu. Abandu banayami gumuukira áhali
Pahulu ha nyumba ya Rurema. Banamúvumbeteera,
banamúhalamulira imbuga. Ne'nyiivi zaayo, zanayami
hamikwa.
31 Yabo bandu, banatondeera ukulimbagula Pahulu,
gira bamúyite. Haaho, umwazi gwanahikira umukulu
wa'basirikaani be'kirumi kwa'kaaya kooshi keera kayijula
mwa'kamburugu.
32 Uyo mukulu anayami yabiira abasirikaani baage
kuguma na'bimangizi baabo, banatibitira iwa yabo bandu.
Balya bandu, mbu babonage abasirikaani bali kuguma
no'mukulu wabo, banayikaania ukulimbagula Pahulu.
33 Uyo mukulu wa'basirikaani anabayegeera, anayami
gwata Pahulu. Anakyula kwo ashwekwe ne'minyororo
ibiri. Ha nyuma, anabuuza: «Nyandagi uyu? Na biki byo
agira?»
34 Balya bandu banatondeera ukuyogora bweneene!
Kyanatuma uyo mukulu atalonga ukumenya íbyaba.
Anakyula kwo Pahulu aleetwe mu luzitiro lwabo
lwa'basirikaani.
35 Ne'ri Pahulu akaba akola ku bushonero bwo'luzitiro,
abandu banashubi múkayira bweneene! Kyanatuma
abasirikaani bagamútelula, gira bamúfuuse.
36 Kundu kwokwo, balya bandu banagenda bashoshiiri
Pahulu, iri banayamiza, ti: «Umúzimiizagye, maashi!»

Pahulu ayidetera imbere lya'Bayahudi

37 Ikyanya abasirikaani bâli kola bagayingiza Pahulu
mu luzitiro lwabo, anabuuza umukulu wabo, ti: «Ka
nangahanguulwa ngubwire igambo?»
Na wa naye, ti: «Ka naawe uyiji ukudeta ikigiriki?
38 Ka utali we yolya Mumiisiri úwâli ki leeta ubuhuni,
anagendana abiitani bihumbi bina mwi'shamba?»
39 Pahulu, ti: «Nanga! Ndi Muyahudi, mubutirwa wa
mu kaaya kahamu ke'Tariso, ka mu poroveesi ye'Kirikiya.
Nakuyinginga maashi, umbanguule ndetage na yaba
bandu.»
40 Ne'ri akamúhanguula, Pahulu anayimanga ku bushon-
ero, anayeheza abandu no'kuboko, kwo bahulike. Ne'ri

booshi bakaba keera bahulika, anababwira kwokuno mu ndeto yabo ye'kiheburaniya.

22

1 «E beene witu, na badaata! Munyuvwirize! Ngola ngayidetera imbere liinyu.»
2 Yabo bandu, iri bakayuvwa kwo Pahulu akola mu baganuulira mu ndeto yabo ye'kiheburaniya, umunyerere gwanatoola, shee!
Pahulu, anagenderera, ti:
3 «Ndi Muyahudi, mubutirwa we'Tariso, mu poroveesi ye'Kirikiya. Haliko, n'galererwa haahano i Yerusaleemu. Gamalyeri, ye kanyigiriza imaaja zooshi zo tukasigirwa na bashokuluza biitu. Nanâli fitiirwi bweneene ku bya Rurema, nga kwoku niinyu mubifitiirwi kwo zeene.
4 «Na ku luhande lwa'bakulikizi ba Yesu, nâli kizi genda ngabalibuza bweneene, abashosi na'bakazi. Nanakizi bagwata, na mbalashe mu nyumba ze'mbohe, halinde baguma baabo, banakizi yitwa.
5 Yibyo namùbwira, kiri no'mukulu wa'bagingi, kuguma na'baabo bakulu booshi, bangabitangira ubumasi kwo biri byo'kuli.
«Yabo bakulu, bo bakambeereza amaruba go'kutwalira abiitu Bayahudi ba mu kaaya ke'Damasiki, gira ikyanya ngagenda yo, n'gagendi shweka mwa'Bakirisito be'yo munda, na mbaleete hano i Yerusaleemu, gira bayiji hanwa.
6 «Kwokwo, ku kihe íkiri nga kya'kalenge-renge, nanaba keera nayegeera i Damasiki. Lyeryo ngana, ulukeera lukayu ukulyoka hi'gulu, ngaa! Lwanayami nyakira bweneene imbande zooshi.
7 Nanayibumbulika haashi, nanayuvwa izu ligweti ligambwira: “E Sahuli! E Sahuli! Kituma kiki ugweti ugandibuza?”
8 «Nanabuuza: “E Nahano! We nyandi?” Naye, ti: “Nie Yesu we'Nazareeti! Nie ugweti ugalibuza.”
9 Abiitu bo twâli balamiinwi, banabona yulwo lukeera. Haliko yiryo izu, batakaliyuvwa.
10 «Kwokwo, nanabuuza: “E Nahano! Kutagi kwo ngaagira?” Naye, ti: “Yimuka, uyingire mu yaka kaaya ke'Damasiki. Mwomwo, mwo ugabwirirwa ngiisi mikolwa yo Rurema âli mali gwanwa akushungikira.”
11 «Ku yikyo kyanya, nanaba ndakiri mu bona, bwo yulwo lukeera lwâli mali mbumaaza amasu. Kyanatuma abiitu bagangwatira ku kuboko, bananyingiza mu kaaya.
12 «Na yaho, hâli riiri mundu muguma, iziina lyage Hananiya. Uyo Hananiya, âli riiri no'mwete bweneene

gwo'kukizi simbaha Imaaja ziitu. Anâli kizi huuzibwa
na'Bayahudi booshi be'yo munda kwo ali mundu mwija.
13 «Uyo Hananiya, anayiji yimanga ha butambi lyani,
anambwira: “E mwene witu Sahuli! Ulonge ukushubi
bona!” Lyeryo ngana, amasu gaani ganahumuuka,
nanamúbona.
14 «Haaho, Hananiya anambwira: “Rurema wa bashoku-
luza biitu, âli mali gwanwa akutoola. Kwokwo, lyo umenya
ngiisi kwo aloziizi. Unayibonere Ulya úkwaniini imbere
lyage, unamúyiyuvwirwe ni'zu lyage yenyene.
15 Na ngiisi byo wabona na byo wayuvwa, ugakizi genda
uli mu bimenyeesa mu bandu booshi. Ee! Ugaaba kamasi
kaage.
16 Na buno, uki rindiriiri biki? Yimuka, ubatiizibwe,
unahuune ubutabaazi imwa Rurema, halinde uyeruusibwe
ibyaha byawe.”
17 «Ha nyuma, nanagalukira i Yerusaleemu. Ne'ri n'gaba
ngola mu huuna Rurema mu nyumba yage, nanabona
amabone.
18 Mu yago mabone, nanabona Nahano agweti agamb-
wira: “Ugire ulyokage duba i Yerusaleemu! Ubumasi bwo
ugakizi tanga hi'gulu lyani, abandu ba mu kano kaaya
batagabuyemeera.”
19 «Nanashuvya: “E Nahano! Si abandu bayiji-yiji kwo
nâli kizi genda ngalenga mu nyumba ze'mihumaanano
za'Bayahudi, mu kuhiiva ábakuyemiiri! Na ngiisi bo nâli
kizi gwana mwo, nanakizi bashweka, iri na mbalimbagul-
isa.
20 Kiri ne'kyanya bakayona umuko gwa'kamasi kaawe
Setefaano, na naani nâli yimaaziri ho, ngweti ngayemeera
kwo ayitwe. Ne'mirondo ya ábakamúyita, nie kagilanga.”
21 «Haaho, Nahano ananjuvya: “Ugende! Mukuba,
ngakutuma ugende mu batali Bayahudi ábatuuziri mu
mahanga ga hala.”»
22 Yago magambo gooshi ga Pahulu, abandu bâli kizi
gayuvwiriza bwija. Haliko, ikyanya akadeta yago mazinda,
lyeryo banayami tondeera ukuyamiza, ti: «Uyu mundu,
ashaazibwe mu kihugo! Atakwiriiri ukushubi boneka
mwo!»
23 Yabo bandu, banakizi yamiza-yamiza, iri banayehu-
ula imirondo yabo, wa hwe-hwe! Banakizi tumuula
no'lukungu.
24 Lyeryo, uyo mukulu wa'basirikaani, anabwiraga
abasirikaani baage kwo bayingize Pahulu mu luzitiro
lwabo, banamúhimbule, gira lyo ababishuuka íbyatuma
bagweti bagamúyamiriza.

25 Ne'kyanya abasirikaani bakaba bakola mu kona
Pahulu, gira bamúhimbule, anabona umukulu wabo ayi-
maaziri yaho, anamúbuuza: «Ka muhangwirwi ne'maaja
kwo muhimbule Umurumi, átanazi twirwa ulubaaja kwo
ahuba?»
26 Uyo mukulu, mbu ayuvwe kwokwo, anagendi bwira
nahamwabo: «E Nahamwitu, ulya mundu, kiziga ali
Murumi. Aaho! Kutagi kwo wamu múgira?»
27 Lyeryo, nahamwabo anakwabadukira áhali Pahulu,
anamúbuuza: «Ewe! Umbwire, iri uli Murumi.» Pahulu
anamúshuvya: «Ee! Ndi Murumi.»
28 Uyo mukulu, anamúbwira: «Niehe, n'galonga ukuba
Murumi mu kutanga akanyamwala ke'bindu.» Pahulu, ti:
«Niehe, ndi Murumi wi'sina.»
29 Yabo basirikaani, kundu bâli kolaga bagahimbula
Pahulu, haliko banayami yikaania. Nahamwabo, anay-
oboha bweneene, mu kuyuvwa kwo Pahulu ali Murumi,
keera anamúshweka ne'minyororo.

Abakulu ba'Bayahudi bagabulikana hi'gulu lya Yesu

30 Iri bukakya, ulya mukulu wa'basirikaani analooza
ukumenya ngiisi bya'Bayahudi bagweti bagaalega
kwo Pahulu. Kyanatuma agamúshwekuula, anadeta
kwa'bakulu ba'bagingi bakuumane kuguma na'baabo
bakulu booshi. Ha nyuma, analeeta Pahulu,
anamúyimangika ha kati kaabo.

23

1 Pahulu anatungira yabo bakulu, iri anababwira: «E
beene witu, halinde zeene, nyamiri nduuziri bwija imbere
lya Rurema. Ndaabyo bihamba byo nyuvwiti mu mutima
gwani.»
2 Umukulu wa'bagingi Hananiya, mbu ayuvwagwe
kwokwo, anabwira ábâli yimaaziri ha butambi lya Pahulu
kwo bamúmotere ku kanwa.
3 Pahulu anabwira Hananiya, ti: «Naawe, Rurema
agakuhatuula! Si uli nga kigo kibugiirize kwo'luhemba!
Kundu ubwatiiri yaha mbu lyo undwira ulubaaja ukuku-
likirana ne'maaja, haliko wenyene keera wazihongola mu
kudeta kwo nimotwe!»
4 Ábâli yimaaziri ha butambi lya Pahulu, banamúbwira:
«Ewe! Ka utafwiri ishoni zo'kutuka umukulu wa'bagingi
ba Rurema?»
5 Pahulu anabashuvya: «E beene witu, ndashubi yiji kwo
ye mukulu wa'bagingi. Mukuba, biyandisirwi kwokuno:
“Utanadaake útwaziri abandu baawe.*”»

* **23:5 23.5** Kulyoka 22.28.

6 Mu yabo bakulu, Pahulu âli yiji kwo muli Abasadukaayo,
muli na'Bafarisaayo. Kyanatuma agayami yiberekaania
kwi'zu lihamu, ti: «E beene witu, niehe ndi Mufarisaayo,
umwana wa'Bafarisaayo. Na íbitumiri ngweti ngatwirwa
ulubaaja, bwo ndangaliiri kwo abafwiri bagazuuka.»

7 Pahulu mbu adetage kwokwo, hanayami ba imbamba
mu Bafarisaayo na'Basadukaayo. Kyanatuma bagagabu-
likana mwo kubiri.
8 (Mukuba, Abasadukaayo, bali mu lahira kwo'buzuule,
ndaabwo. Na'baganda nabo, ndaabo. Kiri ne'bisigo
kwakundi, ndaabyo. Haliko, Abafarisaayo boohe, bali mu
yemeera kwo byoshi biri ho.)

9 Mu yabo bakulu, mwanaba ulujongo bweneene! Abi-
giriza baguma be'maaja ba mu Bafarisaayo, banayimuka,
banayikuutuza mu kudeta: «Uyu mundu, ndaabwo buligo
bwo twamúbona kwo! Ngaba kisigo, kandi iri muganda,
byo byamúdesa!»

10 Ehee! Yabo bakulu ba'Bayahudi, banahalizania
bweneene, halinde umukulu wa'basirikaani anayoboha
kwo bangakoli janganula Pahulu. Kyanatuma agabwira
abasirikaani baage kwo bayami yifunda mu yabo Bayahudi
ku misi, lyo bafuuse Pahulu. Banashubi mútwala mu
luzitiro lwabo.
11 Mu bushigi bwa lwolwo lusiku, Nahano anayiji yimanga
ha butambi lya Pahulu, anamúbwira: «Ukanie umutima!
Nga kwo keera wandangira ubumasi hano i Yerusaleemu,
kwo na kwokwo ukwiriiri ugendi bundangira kiri ne'Rumi.»

Igambi lyo'kuyita Pahulu

12 Iri bukakya shesheezi, Abayahudi banagira igambi libi
hi'gulu lya Pahulu. Banabiikaga indahiro kwo batagaalya,
bataganaanywa, bátazi múyita.
13 Banâli tambusiri abandu makumi gana.

14 Kwokwo, banagendera abakulu ba'bagingi, na'bashaaja
ba'Bayahudi, banababwira: «Keera twakitwa kwo ndaahyo
tugaalya, tútazi yita Pahulu.
15 Ku yukwo buno, mwe na'biinyu bakulu, mugendi
huuna umukulu wa'basirikaani amùleetere Pahulu. Mu-
nayigire nga muloziizi ukusisa bwija amagambo go alegwa
kwo. Na nyiitu, tugagwanwa tumúyitegiiri mu njira, gira
ikyanya agalenga mwo, tukayami múyita, átazi hika hano.»

16 Yiryo igambi libi lya'Bayahudi, kiziga mwihwa
wa Pahulu aliyuvwa! Anayami genda mu luzitiro
lwa'basirikaani, anagendi lihwehuka mwizo wage.

17 Haaho, Pahulu anahamagala mukulu muguma wa mu
basirikaani, anamúbwira: «Yugu musore guhiiti igambo
lyo gugamùbwira. Umútwalage imunda nahamwinyu.»
18 Uyo mukulu, ikyanya akamútwala imunda na-
hamwabo, anamúbwira: «Ulya mushweke Pahulu, amba-
magala, anambuuna kwo nguleetere yugu musore, mbu
guhiiti igambo lyo gugakubwira.»
19 Uyo mukulu wa'basirikaani, anagwatira yugwo musore
ku kuboko, anagutwala ihwe, anagubuuza: «Aaho! Biki byo
uloziizi ukumbwira?»
20 Yugwo musore, gwanamúshuvya: «Ka uyijagi!
Abayahudi, keera bagira igambi kwo bayiji kuhuuna
ubaleetere Pahulu kusheezi imbere lya'bakulu baabo.
Bagayiji kuteba kwo baloziizi ukusisa amagambo go alegwa
kwo.
21 Haliko e waliha, utayemeere! Si hali Abayahudi
ábatambusiri makumi gana bakoli yitegiiri Pahulu mu
njira, gira ikyanya agalenga mwo, bakamúyite. Keera
banakitwa kwo batagaalya, bataganaanywa, bátazi múyita.
Aaho! Buno, keera bayitegaanura. Bakoli lindiriiri naaho
ubayemeerere.»
22 Yugwo musore, iri gukadeta kwokwo, ulya mukulu
wa'basirikaani anagubwiririza: «Yugu mwazi, hatagirage
mundu yeshi yo ugabwira kwo keera wagumbwehuka!»
Abuli guhanguula kwo gugende.

Pahulu atwalwa imwa guvuruneeri Feriki

23 Ha nyuma, uyo mukulu anahamagala abimangizi babiri
ábali mwi'dako lyage, anababwira: «Giri! Mutegaa-
nure abasirikaani magana gabiri bo'kugenda na'magulu,
kuguma na'bandi makumi galinda bo'kugendera ku
fwarasi. Na'bandi magana gabiri bo'kugenda bafumbiiti
amatumu. Yabo booshi, bagalyoka hano ku bihe bishatu
byo'bushigi, gira bagende mu kaaya ke'Kahisariya.
24 Pahulu naye, akahaabwe iyage fwarasi yo agagendera
kwo, gira ahike bwija imwa guvuruneeri Feriki.»
25 Uyo mukulu wa'basirikaani, anayandika na'maruba
ágadesiri, ti:
26 «E munalushaagwa guvuruneeri Feriki! Niehe Kilodyo
Lusiya, nakulamusa.
27 Uyu mundu, akagwatwa na'Bayahudi, banagira
mbu bamúyite. Ne'kyanya n'gamenya kwo ali Mu-
rumi, nanayami twala abasirikaani baani imunda ali,
nanamúkiza.
28 Nanalooza ukumenya ngiisi bya'Bayahudi bamúlega
kwo. Kyanatuma ngamúleeta imbere lya'bakulu baabo.

29 «E waliha, ikyanya bakayiji múlega, nanabona
kwo bagweti bagamúlegera naaho ku bibuuzo íbiri
hi'gulu lye'maaja zaabo. Ndaanalyo igambo lyo badeta
íryangatumiri agayitwa, kiri no'kushwekwa.
30 «Ne'kyanya n'gahwehukwa umwazi kwo hakola
igambi libi hi'gulu lyage, kyanatuma ngayami mútuma iyo
munda imwawe. Nanabwira abalezi baage kwe'yo munda
ibaagage yo bagayiji múlegera.»
31 Kwokwo, abasirikaani banayabiira Pahulu nga kwo
bakabwirwa. Banamútwala mu bwobwo bushigi, halinde
mu kaaya ke'Handipatiri.
32 Ne'ri bukakya, abasirikaani bo'kugenda na'magulu ba-
nagalukira mu luzitiro lwabo. Banasiga abaabo bo'kugenda
ku fwarasi, babe bo bagagenderera na Pahulu.
33 Yabo baabo, iri bakahika mu kaaya ke'Kahisariya,
banafumbadika guvuruneeri amaruba, banamúsikiiriza na
Pahulu.
34 Ne'ri akayusa ukugasoma, anabuuza: «Uyu mundu, ali
wa mu poroveesi nyiki?» Ne'ri akabwirwa kwo Pahulu ali
wa mu poroveesi ye'Kirikiya,
35 anamúbwira: «Amagambo gaawe, ngagayuvwiriza ku
kyanya abalezi baawe bagaahika.»
Haaho, guvuruneeri anakyula kwo Pahulu alangwe mu
nyumba yo'butwali ye'mwa Heroode.

24

Pahulu alegwa imbere lya guvuruneeri Feriki

1 Iri hakalenga siku zitaanu, umukulu wa'bagingi
Hananiya, anamanukira mu kaaya ke'Kahisariya, ali
kuguma na'bashaaja baguma ba'Bayahudi, no'mundu
muguma wo'kubulanirana, iziina lyage Terituulo. Yabo
booshi, banayiji menyeesa guvuruneeri Feriki amagambo
go bagweti bagalegera kwo Pahulu.
2 Ne'ri Pahulu akaleetwa, Terituulo anatondeera ukudeta:
«E munalushaagwa Feriki, we tumiri tuli mu yama tuli
no'mutuula mu yizi siku zooshi. Na bwo uli mu gwanwa
wabona íbihengamiri mu kino kihugo, uli mu tuhenga-
mulira byo.
3 Biri kwokwo, mu ngiisi handu, na ku ngiisi njira. E
waliha! Ku yibyo byoshi, twakutangira kongwa bweneene!
4 Na buno, ndaloziizi kwo ngushibirize. Kwokwo,
nakuyinginga utuyuvwirize ku bwigenderezi ku magambo
giitu magerwa.
5 «Uyu mundu, keera twabonaga kwo ali mudali-daali.
Ali mu kizi genda agaashimya Abayahudi ba mu mahanga

gooshi, iri anababiika mwa'kamburugu. Na kwakundi, ali
mukulu wa mwi'banga lye'bibeesha lya'Banazareeti.
6 «Ne'ri akagira mbu ayulubaze kiri ne'nyumba ya
Rurema, leero twanamúgwata. [Twanalooza ukumútwira
ulubaaja ukukulikirana ne'maaja ziitu.
7 Haliko, ulya mukulu wa'basirikaani Lusiya, anayiji
tunyugutula ye ku misi.
8 Anadeta kwa'balezi baage bayiji múlegera ino munda
imwawe.] Ne'kyanya wenyene ugamúbuliriza, lyo ugaa-
menya akasiisa ka'magambo gooshi go twamúlega kwo.»
9 Ikyanya Terituulo akadeta kwokwo, abaabo Bayahudi
banadumeereza, ti, «Ee, kwokwo»!

Pahulu ayibulanira imbere lya guvuruneeri Feriki

10 Uyo guvuruneeri anashonga Pahulu umunwe.
Kwokwo, Pahulu naye anadeta kwokuno: «E waliha,
nyiji kwo ukola myaka mingi ugweti ugaatwa imaaja mu
kino kihugo. Kyo kitumiri ngayibulanira imbere lyawe ku
busiime.
11 «Wenyene, wangasisa bwija kwo hatazi lenga ingingwe
ye'siku ikumi na zibiri, ukulyokera ho n'gateramira i
Yerusaleemu, hi'gulu lyo'kugendi yikumbira yo Rurema.
12 Yaba, kundu bagweti bagandegereeza, haliko batakang-
wana ndi mu haliira na'bandu, kandi iri kubiika abandu
mwa'kamburugu, haba ha nyumba ya Rurema, kandi iri mu
nyumba zaabo ze'mihumaanano, kandi iri handi hooshi-
hooshi mu kaaya.
13 Yaga magambo go bagweti bagandega kwo buno,
batangahasha ukuyerekana kwo gali go'kuli.
14 «Ibyo nayemeera imbere lyawe, kwo ndi mu yikumba
Rurema wa bashokuluza biitu, mu kukulikira Yesu. Biri
kwokwo, kundu badesiri kwo liri ibanga lye'bibeesha. Na
kwakundi, ndi mu yama nyemiiri byoshi íbikulikiriini
ne'maaja za Musa, na íbiyandisirwi mu bitaabo bya'baleevi.
15 «Naani mbiisiri umulangaaliro imwa Rurema, nga
kwoku yaba bandu nabo bagubiisiri yo, kwo Rurema
agazuula abafwiri booshi, ábakwaniini imbere lyage, kiri
na'bakozi ba'mabi.
16 Ku yukwo, ndi mu fiitirwa ukukizi gira amiija, hatagire
igambo íryangandeera ibihamba imbere lya Rurema, kandi
iri imbere lya'bandu.
17 «Ikyanya n'gahisa imyaka mingi índahika i
Yerusaleemu, nanashubi galukira yo. Nâli loziizi ukutwala
ye'bindu byo'kutabaala abandu ba mu mulala gwitu
ábatashobwiri. Na ndange na'matuulo imwa Rurema.

18 «Ikyanya yaba bandu bakangwana ndi mu gira
kwokwo mu nyumba ya Rurema, nâli koli yerusiibwi.
Ndanâli yingiriini mwa'bandu bingi-bingi. Ndaanako kam-
burugu kooshi ko n'gagira mwo.
19 Si haaho mu nyumba ya Rurema, hâli riiri Abayahudi
baguma ba mu poroveesi ye'Haziya. Yabo, bo bashubi
kwiriiri ukuyiji ndega hano imwawe, nga bangabiiri
ni'gambo hi'gulu lyani.
20 «Kiri na yaba hano, badetage ngiisi buligo bwo bakam-
bona kwo, ku kyanya nâli yimaaziri mu naama yabo.
21 Ngeeka bakabona buligo ku kyanya n'gayiberekaania
kwi'zu lihamu imbere lyabo, ti: “Íbitumiri ngweti
ngatwirwa ulubaaja imbere liinyu zeene, bwo ndangaliiri
kwo abafwiri bagazuuka!”»
22 Feriki, âli koli yiji umwazi gwa'Bakirisito. Kyanatuma
agabwira abalezi ba Pahulu, ti: «Yulu lubaaja lwinyu,
ngaalutwa ikyanya ulya mukulu wa'basirikaani Lusiya
agamanukira hano.»
23 Haaho, Feriki anabwira umukulu wa'basirikaani,
ti: «Ulangage Pahulu! Si utakizi múshwekeereza
bukayu. Na'biira baage, bakizi hanguulwa kwo bakizi yiji
mútabaala ku magoorwa gaage.»

Pahulu imbere lya guvuruneeri Feriki bo na Durusiila

24 Iri hakalenga isiku ngerwa, Feriki anashubi yija bo
no'mugoli Durusiila, umunyere wa'Bayahudi. Haaho,
anashubi tumira Pahulu.
Ne'ri Pahulu akahikaga, anatondeera ukubaganuulira
injira ya'bandu bangayemeera mwo Yesu Kirisito.
25 Anagenderera no'kubamenyeesa na ngiisi íbikwaniini
imbere lya Rurema, na ngiisi kwa'bandu bakwiriiri ukukizi
yihangirira ku mabi, na ngiisi kwo Rurema âye twe imaaja
za'bandu.
Yago gooshi, iri Feriki akagayuvwa, anatondeera ukuy-
oboha, anabwira Pahulu, ti: «Wangakoli tee genda. Mango
ndonga ikyanya, ngashubi kutumira.»
26 Uyo Feriki, anagenderera no'kukizi tumira Pahulu, gira
akizi múganuuza. Mukuba, âli riiri no'mulangaaliro kwo
ngeeka Pahulu angamútulira.
27 Ne'ri hakalenga myaka ibiri, Feriki anagomboolwa na
Porikiyo Fesito. Na mukuba Feriki âli loziizi ukuyisimiisa
imwa'Bayahudi, kyanatuma agaasiga Pahulu mwomwo mu
nyumba ye'mbohe.

25

Pahulu ayibulanira imbere lya guvuruneeri Fesito

1 Iri Fesito akaba aki maziri isiku zishatu naaho mu
yikyo kihugo, anayami lyoka i Kahisariya, anazamuukira
i Yerusaleemu.
2 Ne'ri akaba akolaga yaho, abakulu ba'bagingi, na'bandi
bakulu ba'Bayahudi, banayija imunda ali, gira bayiji
múmenyeesa ngiisi byo bagweti bagaalega kwo Pahulu.
Banamúyinginga bweneene,
3 kwo abatabaale, ashubi bagalulira Pahulu i
Yerusaleemu. Mukuba, bâli mali gwanwa bagira igambi
kandi lyo'kumúyitira mu njira.
4 Fesito, anabashuvya: «Pahulu, agweti agalangwa iyo
munda i Kahisariya. Na naani nienyene, ngola ngagalukira
yo.
5 Ku yukwo, mugirage baguma mu bakulu biinyu, tu-
manukanwe iyo munda, ibe yo mugamúbuulania. Ne'ri
hangaba hali igambo libi lyo akakola, lyo tulonga ukuli-
menya.»
6 Fesito anamala izindi isiku íziri nga munaana, kandi
iri ikumi, baliriinwi, abuli shubi galukira i Kahisariya.
Ne'ri bukakya, anabwatala ku kitumbi kyage, anadeta kwo
Pahulu aleetwe.
7 Iri Pahulu akahika yaho, anagwana Abayahudi keera
bamanukira yaho ukulyoka i Yerusaleemu. Banayami
músokanana, banatondeera ukumúlega ku mabi mingi-
mingi ágatali nga go. Kundu kwokwo, banayabirwa
no'kuyerekana akasiisa kaago.
8 Ha nyuma, Pahulu naye anatondeeraga ukuyibulanira,
ti: «Niehe, ndaalwo lubaaja lwa'Bayahudi lwo n'gahubira.
Ndakanahubira inyumba ya Rurema, kandi iri Kahisaari.»
9 Fesito, âli loziizi kwo ayisimiise imwa'Bayahudi. Kyana-
tuma agabuuza Pahulu, ti: «Ka wangayemeera ukuza-
muukira i Yerusaleemu, ibe yo ugagendi twirwa luno
lubaaja lwawe imbere lyani?»
10 Pahulu, anamúshuvya: «Yaba batwi be'maaja bakabi-
ikwa na Kahisaari, na ngoli yimaaziri imbere lyabo. Haa-
hano ho'lubaaja lwani lukwiriiri ukutwibwa. Wenyene uy-
iji bwija kwo ndaalyo igambo lyo n'gahubira kwa'Bayahudi.
11 Íngibe ni'gambo íryangatumiri ngayitwa, ndashuba
ngalahira ukuyitwa. Si yaba Bayahudi, bagweti bagamban-
gaaniza ngana, ndaanaye mundu úhangwirwi ukumbiika
mu maboko gaabo. Ku yukwo, nahuuna kwo'lubaaja lwani
lugendi twibwa na Kahisaari yenyene!*»

---

* **25:11 25.11** Ngiisi úwâli riiri Murumi, âli riiri no'buhanguule bwo'kutwala ulubaaja lwage i Rumi, imbere lya mwami mukulu úwâli kizi buuzibwa Kahisaari.

12 Fesito na'bagingi baage, iri bakashola ulubaaja
lwa Pahulu, banabuli múshuvya, ti: «Keera wahuuna
kwo'lubaaja lwawe lugendi twibwa na Kahisaari. Aaho! Ye
kolaga úgalutwa!»

Guvuruneeri Fesito ahanuusa mwami Hagiripa

13 Iri hakalenga siku ngerwa, mwami Hagiripa, bo na
Berenike, banayija i Kahisariya, gira bagendi lamusa Fesito.
14 Yabo bombi, banamala yo siku nyingi. Ne'ri bakaba
bakiri iyo munda, Fesito anamenyeesa mwami umwazi gwa
Pahulu. Anamúbwira: «Hano, hali mundu muguma ye
Feriki akasiga afunda mu nyumba ye'mbohe.
15 Ne'kyanya nâli geeziri i Yerusaleemu, abakulu
ba'bagingi, kuguma na'bashaaja ba'Bayahudi, banammeny-
eesa amagambo go bâli múleziizi kwo, banambuuna kwo
nimúhane.
16 «Nanabashuvya kwo twe Barumi tutakizi hana
umundu, átanazi yibulanira imbere lya'balezi baage.
17 Kwokwo, nanagalukira hano ngola kuguma na'balezi
ba Pahulu. Ne'ri bukakya, ndanaki tindiriza. Nanabwatala
ku kitumbi kyani kyo'kutwira kwe'maaja, nanadeta kwo
Pahulu aleetwe.
18 «Ne'ri bakamúleeta, abalezi baage banayimuka, bana-
tondeera ukumúlega. Haliko, amagambo go bakamúlega
kwo, gatâli riiri mabi bweneene, nga kwo nâli langaliiri.
19 Si bâli gweti bagahambanwa naaho hi'gulu lye'bibuuzo
bi'banga lyabo, na hi'gulu lyo'mundu muguma keera
úkafwa, iziina lyage Yesu. Anali ye Pahulu adesiri kwo
akola mugumaana.
20 «Amagambo mwene yago, ndanabona ubulyo
bwo'kugasisa mwo bwija. Kyanatuma n'gabuuza Pahulu
iri angayemeera ukugenda i Yerusaleemu, ibe yo'lubaaja
lwage lugagendi twibwa.
21 «Haliko, Pahulu anahuuna kwo atee langwa, halinde
ku kyanya ulubaaja lwage lugagendi twibwa imwa
Kahisaari. Nanayemeera kwo alangwe, halinde ndonge
ubulyo bwo'kumútuma yo.»
22 Mwami Hagiripa anabwira Fesito: «Uyo mundu,
kiri na naani nangasiima ukumúyiyuvwirwa.» Fesito
anamúshuvya: «Ugamúyuvwa kusheezi.»

Pahulu imbere lya mwami Hagiripa

23 Iri bukakya, Hagiripa bo na Berenike banayija bagweti
baganooka-nooka. Banayingira ha'bakulu bâli kizi yaki-
irirwa. Bâli kulikiirwi na'bakulu ba'basirikaani, na'bandi
bakulu ba mu kaaya.
Ne'ri Fesito akakyula kwo Pahulu aleetwe,

24 anatondeera ukudeta: «E mwami Hagiripa, na ni-
inyu mweshi mwe tuliinwi! Uyu mundu ye mubwini,
Abayahudi booshi keera bakamúlega imbere lyani iyo
munda i Yerusaleemu. Banamúlega na hano kwakundi, iri
banayamiza-yamiza kwo ataki kwiriiri abe ho.
25 «Aahago! Nienyene, ndaalyo igambo lyo n'gamúbona
kwo, íryangatumiri agayitwa. Haliko, keera akambuuna
kwo'lubaaja lwage lugendi twibwa i Rumi, imwo'mwami
witu mukulu. Kyanatuma ngashungika kwo ngamútuma
yo.
26 «Kundu kwokwo, ndazi ba ni'gambo lya'kasiisa
hi'gulu lyage lyo nangayandikira mwami witu mukulu.
Kyo kyatuma namúleeta hano imbere liinyu mweshi.
Ne'ngingwe, namúleeta imbere lyawe, e mwami Hagiripa,
gira mango tuyusa ukumúbuliriza, lyo ngaaba ni'gambo lyo
ngayandika hi'gulu lyage.
27 Mukuba, iri nangatuma umushweke buzira kumeny-
eesa ngiisi byo alegwa kwo, iri ndaabyo nagira!»

26

Pahulu ayibulanira imbere lya'bakulu

1 Mwami Hagiripa, anabwira Pahulu kwo akoli hang-
wirwi ukuyidetera. Kwokwo, Pahulu anagolola ukuboko,
anatondeera ukudeta kwokuno:
2 «E mwami Hagiripa, zeene nyiyuvwiti kwo ndi
no'buhiirwa. Mukuba, nyimaaziri imbere lyawe mu kuy-
ibulanira ku byoshi bya'Bayahudi bagweti bagandega kwo.
3 Na íbyatuma nadeta kwokwo, bwo nyiji bwija imigeeza
yoshi ya'Bayahudi, na ngiisi byo bali mu paapana kwo. Ku
yukwo, nakuyinginga utee nyuvwiriza ku bwigenderezi!
4 «Abayahudi booshi, bayiji-yiji ngiisi kwo nduuziri,
ukulyokera mu bwanuke bwani iyo munda imwitu, halinde
ukuhisa ku kyanya nâli tuuziri i Yerusaleemu.
5 Keera halenga imyaka mingi banyiji. Ne'ri bangasiima,
boonyene bangandangira ubumasi kwo nâli kizi kulikiriza
imigeeza yoshi ya'Bafarisaayo. Ee! Abafarisaayo, bo
bagweti bagafiitirwa bweneene ku bya Rurema, ukuhima
agandi mabanga giitu gooshi.
6 «Na íbitumiri bagweti bagambuulania zeene, bwo
mbiisiri umulangaaliro ku gulya muhango gwo Rurema âli
mali gwanwa alagaania bashokuluza biitu.
7 Kiri na'bandu be'milala yitu kwo iri ikumi ni'biri,
nabo balangaliiri kwo Rurema agabakwigiza gwogwo
muhango. Kyo kitumiri bayamiri bagweti bagamúyikumba

úbwakya-úbwayira. Kiziga gwo na gwogwo mulangaaliro,
gwa'Bayahudi bagweti bagandegera kwo zeene!
8 E mwami! Kituma kiki mugweti mugalahira kwo
Rurema atangazuula abafwiri?
9 «Kiri na naani, nâli bwini kwo bingwiriiri ngoleese injira
zooshi, mu kubuza iziina lya Yesu we'Nazareeti.
10 Kwokwo, kwo nâli kizi gira iyo munda i Yerusaleemu.
Nâli kizi lasha abandu baage bingi mu nyumba ze'mbohe,
nga kwo nâli koli hangwirwi na'bakulu ba'bagingi.
Ne'kyanya baguma baabo bâli kizi twirwa ulubaaja
lwo'kugendi yitwa, naani nâli riiri mu bâli kizi batwira lwo.
11 «Nanakizi genda ngabahanira mu nyumba
ze'mihumaanano ya'Bayahudi, gira lyo balahira Yesu. Nâli
bajinikiiri bweneene, halinde nanakizi genda ngabahiiva
kiri na mu twaya twe'mahanga.
12 «Lusiku luguma, nâli kolaga mu njira yo'kugendi
balibuza kandi mu kaaya ke'Damasiki, nga kwo nâli koli
hangwirwi na'bakulu ba'bagingi.
13 «E mwami, iri n'gaba ngiri mwi'yo njira, ku kyanya
íkiri nga kya'kalenge-renge, lyeryo ngana, nanayami bona
ulukeera lukayu ukulyoka hi'gulu, ngaa! Lwâli yasiri
bweneene ukuhima izuuba! Lwanatuyakira imbande ziitu
zooshi, twe na'biitu bo twâli balamiinwi.
14 «Tweshi twanayami yibumbulika haashi. Haaho,
nanayuvwa izu ligweti ligambwira mu ndeto yitu
ye'kiheburaniya, ti: “E Sahuli! E Sahuli! Kituma kiki
ugweti ugandibuza? Si uli nga ngaavu ígweti ígasiriba
urubaare ku rusongo lwe'ngoni ya sheebuja!”
15 «Nanabuuza: “E Nahano! We nyandagi?” Ananjuvya:
“Nie Yesu, nie ugweti ugalibuza.
16 Aaho! Uvyuke, unayinamuke! Nakuhulukira kwo, gira
ngubiike ube mukozi wani, halinde ukizi tanga ubumasi ku
byo keera wabona, na ku ngiisi byo ngaki kuyereka.
17 Ngakizi kukiza mu maboko ga'biinyu Bayahudi, kiri na
mu be'gindi milala kwakundi. Kwokwo, nakutuma imwabo,
18 gira ubazibuule amasu, halinde balyoke mu kihulu,
na mu bushobozi bwa Shetaani. Banayiji tuula mu
mulengeerwe gwa Rurema. Kwokwo, lyo bagaakogwa
ibyaha byabo, banabe kuguma na'bandi booshi keera
ábakayeruusibwa ku njira yo'kunyemeera.”
19 «E mwami Hagiripa, ikyanya n'gabona yago mabone
ukulyoka mwi'gulu, ndanagatenguha.
20 Nanayami tondeera ukuyigiriza abandu be'yo munda
i Damasiki, kwo batwikirage ku byaha byabo, babe bandu
ba Rurema. Banakizi gira imikolezi miija yo'kuyerekana

kwo keera babitwikira kwo. Ha nyuma, nanagendi yigiriza
gaago-gaago magambo na mu bandu be'Yerusaleemu, na'ba
mu poroveesi yoshi ye'Buyahudi, halinde na mu bandu
be'gindi milala kwakundi.
21 «Byebyo, byo bikatuma Abayahudi bagangwata ku
kyanya bakangwana ha nyumba ya Rurema, banahambiri
nyita.
22 Kundu kwokwo, Rurema agweti agandabaala, halinde
zeene. Kyo kitumiri ngoli yimaaziri hano imbere
lya'bakulu, ne'mbere lya'bagunda kwakundi, mu kutanga
ubumasi.
«Ndaanago gandi magambo go ndi mu deta, gátali
gaagalya ágâli mali gwanwa gadetwa na'baleevi. Kiri na
Musa akadeta kwo gâye be.
23 Ee! Yabo booshi, bâli mali gwanwa badeta kwo'lya
Masiya akwiriiri alibuzibwe. Anabe ye gatangi zuuka mu
bafwiri, gira lyo amenyeesa ubwami bwo'mulengeerwe mu
Bayahudi, kiri na mu bandu be'gindi milala kwakundi.»
24 Ikyanya Pahulu akaba akiri mu yibulanira, Fes-
ito anamútolerania, mu kuyamiza, ti: «E Pahulu, si
keera wasireha! Ukusoma kwawe kwa bweneene, keera
kwakusirehya!»
25 Pahulu anamúshuvya: «E munalushaagwa Fesito,
ndali musire, e waliha! Yaga magambo go ngweti ngaadeta,
gali go'kuli, ganayuvwikiini.
26 Kiri na mwami, agayiji-yiji. Na ndi na'kasiisa kwo
ndaalyo kiri ne'liguma lyago írikamúlenga. Mukuba, gatâli
kizi girirwa mu bumbishwa. Kwokwo, nangamúbwira go
buzira kusisiitwa.
27 «E mwami Hagiripa, byoshi íbikadetwa na'baleevi, ka
ubiyemiiri? Nyiji bwija kwo ubiyemiiri.»
28 Uyo Hagiripa, ti: «Hafe! Ka utoniri kwo ugayami
mbindula mbe Mukirisito ku kyanya kiniini nga kino?»
29 Na wa Pahulu, ti: «Kuba ku kyanya kiniini, kandi iri
ku kila, ndi mu huuna Rurema hi'gulu lyawe, na hi'gulu
lya yaba booshi ábagweti baganyuvwiriza zeene. Ee!
Mubaagage nga kwokuno ndi, haliko buzira kushwekwa
ne'no minyororo.»
30 Haaho, mwami anayimuka, kuguma na guvuruneeri
Fesito, na Berenike, na yabo bandi bo bâli bwataliinwi.
31 Ne'ri bakaba keera balyoka yaho, banaganuuzania,
ti: «Uyu mundu, si ndaalyo igambo lyo ali mu gira,
íryangatuma agayitwa, kandi iri ukushwekwa.»
32 Hagiripa anabwira Fesito, ti: «Uyu mundu, átaki be
keera ahuuna kwo'lubaaja lwage lugendi twibwa imwa
Kahisaari, angashwekwirwi!»

27

Pahulu atwalwa mu kaaya ke'Rumi

1 Ha nyuma, byanashungikwa kwo tugendage mu
poroveesi ye'Hitaliya na'mashuba. Kyanatuma Pahulu
na'bandi bashweke, bagasikirizibwa imwo'mukulu
muguma wa'basirikaani, iziina lyage Yuliyo. Âli riiri
mukulu muguma wa'basirikaani, ábâli kizi kolera Mwami
Mukulu.
2 Twanashonera mu mashuba maguma ge'Hadiramiti.
Gâli kizi genda gagayimanga-yimanga mu byambu bya mu
poroveesi ye'Haziya. Ne'kyanya tukalyoka yaho, twâli
kola kuguma na Harisitariko, we'Tesaloniki, mu poroveesi
ye'Makedoniya.
3 Iri bukakya, twanayezeka mu kyambu kya mu kaaya
ke'Sidooni. Na yaho, Yuliyo anagirira Pahulu bwija, mu
kumúhanguula kwo agendi bonaana na'biira baage, gira
bakamútabaale ku ngiisi íbimúgooziri.
4 Ne'ri tukashubi yimuka yaho, twanasooka inyuma lyo
akalira Kipuro, gira tutakayirwe bweneene ne'mbuusi.
5 Twanajabuka inyaaja, mu kulenga ku butambi
bwe'kihugo kye'Kirikiya, na ku bwe'Pamufiriya. Twabuli
hika mu kaaya ke'Mira, mu poroveesi ye'Rikiya.
6 Na yaho, umukulu wa'basirikaani, anagwana
ha'mashuba ga mu kaaya ke'Halegizanderiya, go'kugenda
mu poroveesi ye'Hitaliya. Anatushoneza mwo.
7 Twanamala isiku nyingi mu mashuba, tuli mu genda
tugayisindoola mu kati ka'malibu. Ubuzinda, twanalindi
yegeera i Kinido. Haaho, ikihuhuuta kyanatubuza ukulenga
ho twâli riiri tugalenga. Kyanatuma tugasooka inyuma
lya'kalira Kereete, uluhande lwe'Salumooni.
8 Twanagenda tugalenga ku ngombe ku ngombe mu kati
ka'malibu. Twanalindi hika áhali mu buuzibwa Byambu
Biija, hoofi lye'Laseya.
9 Twâli kola siku nyingi tuli mu lugeezi, halinde kiri
no'lusiku lukulu lwo'kuyishalisa lwanaba keera lwalenga.
Byanaboneka kwe'ri twangagenderera no'lugeezi, twan-
gakoli lulongera mwo gobwe-gobwe.
Kyanatuma Pahulu agahanuula abaabo, ti:
10 «E bashosi, keera nabona kwo yulu lugeezi lugat-
uleetera ibala. Yaga mashuba, kuguma ne'yi miteekerwa,
byoshi bigatikirira mwi'no nyaaja. Baguma biitu, ba-
nakengeere basiga mwa'matwe gaabo.»
11 Yiryo ihano lya Pahulu, umukulu wa'basirikaani an-
abona kwo liri ndaalyo. Anasiima amagambo ge'kirongoozi
kya'mashuba, na mwene go.

12 Na kwakundi, yikyo kyambu kyâli kizi hahaza abandu
bweneene ku kyanya kye'mbeho. Kyanatuma abandu
bingi mu mashuba bagaatwa uluhango kwo balyoke yaho,
balole iri bangaki hika mu kyambu kye'Foyiniki, kya mu
kalira ke'Kereete, gira habe ho bagatee beera ku kyanya
kye'mbeho. Yikyo kyambu kye'Foyiniki, kishooziri mu
mbande ze'munda izuuba liri mu sookera.

Pahulu na'baabo bahimbuka mu nyaaja

13 Ha nyuma, ihihuusi hiija hyanatondeera ukuhuusa
ukulyoka uluhande lwe'kisaka. Kyanatuma beene mashuba
bagaatona kwo keera balonga ubulyo bwo'kugenderera
no'lugeezi lwabo, nga kwo bâli koli loziizi. Kwokwo,
banazamuula inanga ya'mashuba, banayimuka yaho. Ba-
nagenda bagalenga ku ngookolo ku ngookolo ya'kalira
Kereete.
14 Ha nyuma hiniini, mu migazi ya mu yako kalira,
mwanayami huluka ikihuhuuta kikayu bweneene. Yikyo
kihuhuuta, kyâli kizi buuzibwa Ehurakilo.
15 Kirya kihuhuuta, kyanakizi yipukula-pukula ku kibavu
kya'mashuba. Na kundu tukakihagala kwo, kyanatuyu-
muusa. Ne'ri hakatama, twanaleka kyatuhunguukana i
buziba.
16 Twanasooka inyuma lye'hirira hiniini Kahuda,
hyanatukingira hiniini ku kirya kihuhuuta. Haaho,
twanalolaga ku bwato bwo'kukizi kululwa na'mashuba.
Twanakubira mu kubushweka kwe'migozi,
17 gira tubulengereze mu mashuba. Ne'ri tukaba keera
twabulengereza mwo, abashooji banasoosa amashuba
goonyene kwe'migozi, gira gatabereke.
Na mukuba bakayoboha kwo hali ikyanya bangagendi
hangatiira mu mushenyu gwa mu kihugo kye'Libiya, kyana-
tuma bagashonoola amatanga ga'mashuba, banagaleka
gagende kwokwo.
18 Imidunda, yanakizi pukula-pukula ku mashuba. Ne'ri
bukakya, abashooji banatondeera ukukabulira imiteekerwa
mu nyaaja.
19 Ne'ri bukashubi kya, banashaaza na'matanga mahamu
ga'mashuba, kuguma ne'nguliro yago. Ehee! Yibyo byoshi,
banabitibulira mu nyaaja na'maboko gaabo boonyene.
20 Hanalenga isiku nyingi izuuba ne'ndonde bítaboneka.
Ne'yo nyaaja iki genderiiri ukukundula-kundula. Twanayi-
hebuura kwo tutagaki kira.
21 Yabo bashosi, iri bakaba keera bamala siku nyingi
mu nyaaja, bátalya kindu, Pahulu anayimanga ha kati
kaabo, anababwira: «E bashosi, ku kyanya n'gamùhanuula

i Kereete kwo tutalunguli lyoka yo, mwâli kwiriiri munyu-
vwe. Múki nyuvwe, nge'bindu biinyu bitatikira kwoku.
22 Kundu kwokwo, namùyinginga kwo mukanie imitima!
Mukuba, ndaaye kiri no'muguma winyu úgashereera. Si
yaga mashuba naaho go gagagendi jajagulika.
23 «Niehe, ndi mundu wa Rurema. Na bwo ndi mukozi
wage, zeene bushigi, umuganda wage ashubi yimaaziri ha
butambi lyani,
24 anambwira: "E Pahulu! Utayobohe! Si ushungisirwi
kwo ugagendi yimanga imbere lya Kahisaari. Na kwakundi,
umenye bwija kwo yaba booshi bo mubalamiinwi, Rurema
agakukiriza bo ku lukogo lwage."
25 «Ku yukwo, e bashosi, mukanagye imitima! Ngiisi kwo
Rurema ambwira, nyemiiri kwo bigakoleka ngana.
26 Kundu kwokwo, tugaki gendi seenekwa mu kalira
kalebe.»

Pahulu na'baabo bahushwa ne'nyaaja

27 Twanamala isiku ikumi na zina tugweti tugahun-
guukanwa ne'kihuhuuta mu nyaaja ye'Hadiriya. Ne'ri
hakaba ha kati ko'bushigi ko'lusiku lwi'kumi na zina, balya
bashooji banayiyuvwa kwo ngeeka keera bayegerera ibuga
lirebe.
28 Kyanatuma bagatibulira ulugero mu miiji, banabona
kwo'kuhika haashi, zikiri meetere makumi gana. Ne'ri
bakashegera ha mbere hiniini, banashubi tibulira ulugero
mu miiji, banabona kwo'kuhika haashi, zikola meetere
makumi gashatu.
29 Banayoboha kwa'mashuba gangakoli gendi yitumikira
ku maala. Kyanatuma bagayami gayimangika, mu kukab-
ula inanga zina mu miiji inyuma lyago. Banayifwija kwo
bukye duba.
30 Balya bashooji banalooza ukutibita amashuba. Kyana-
tuma bagashubi shonoolera ubwato mu miiji, banayigiriisa
nga bagakabula mwe'nanga ze'mbere.
31 Lyeryo, Pahulu anabwira umukulu wa'basirikaani,
kuguma na'basirikaani baage ti: «Yaba bashooji, iri tu-
tangabeeranwa mu gano mashuba, mutagaki kira!»
32 Kyanatuma abasirikaani bagatola imigozi íyâli gwasiri
ubwato. Banaleka inyaaja ibutwale.
33 Ne'ri bukaba bukola mu tejuukana, Pahulu anabwira
abaabo booshi, kwokuno: «Zeene, keera mwamala isiku
ikumi na zina mugweti mugatulagula, ndaanakyo kindu kyo
mushuba mu lya.
34 Aahago! Namùyinginga bweneene mulye, gira lyo
mulonga ubulyo bwo'kukira. Mukuba, ndaaye muguma

winyu úgateera, kiri ne'hidende higuma hyo'mushaku úguli kwi'twe lyage.»

35 Iri Pahulu akayusa ukudeta kwokwo, anayabiira umukate, anatanga kongwa imwa Rurema imbere lya booshi. Anagukoojola, anatondeera ukulya.

36 Lyeryo, booshi banakana imitima, nabo banalya.

37 Na tweshi kwo twâli riiri mu mashuba, twâli hisiri bandu magana gabiri na makumi galinda na ndatu.

38 Yabo booshi, iri bakaba keera bashaluuka, banakabulira ingano mu nyaaja, gira bashubi yanguhya amashuba.

39 Ne'ri bukakya bwija, abashooji banabona ikoona íriri kwo'mushenyu. Haliko, batanamenya liri lya mu kihugo kihi. Banashungika kwo baleke amashuba gagendi yiseeneka mu kati kaalyo, iri byangaziga.

40 Kwokwo, banashulumula imigozi ye'nanga ízâli tibuliirwi mu miiji. Banashulumula ne'migozi íyâli shwesiri ibiti byo'kugarongoora. Babuli shonia ihitanga hye'mbere, gira lye'mbuusi igendi gaseeneka mwi'koona.

41 Haliko yago mashuba, ikyanya gakashegera ha mbere hiniini, itwe lyago lye'mbere lyanayami yifunda mu mushenyu gwa mu miiji, lyanahangatiira mwo. Itwe lyago lye'nyuma, lyanakizi pukulwa-pukulwa ne'midunda, lyanatondeera ukubereka.

42 Haaho, abasirikaani ábâli riiri mu mashuba, banashungika kwo bayite abashweke booshi, gira hatagire kiri no'muguma wabo úgatibita ku njira yo'kuyoga.

43 Haliko, umukulu wabo atanalooza kwo Pahulu ayitwe, kyanatuma agababuza. Haaho, anadetaga kwo ngiisi ábayiji ukuyoga, babe bo bagatee yikabula mu miiji, gira bagwanwe bayogoroka.

44 Na ábagasigala, bayabiire imbahwa, kandi iri ibihande bya'mashuba, bibe byo bagayogorokera kwo. Kwokwo, kwo tweshi tukayogoroka tuli bagumaana.

28

Pahulu azibatiirwa no'mujoka i Merita

1 Iri tukaba keera twahushwa ne'nyaaja, twabuli menya kwo tukola mu kalira ke'Merita.

2 Abatuulaga be'yo munda, kundu batâli tuyiji, haliko banatuyegereza bwija ngana, banatutwanira umuliro, banatubwira tweshi kwo tukaluuke. Mukuba, kyâli kola kyanya kye'mbeho, ne'nvula yâli kola mu nia.

3 Pahulu anashamata umubega gwe'shaali, anagubiika ku muliro. Yizo shaali, ikyanya zikaduuta, haaho, mwanayami

jalabuka ikiloba. Yikyo kiloba, kyanazibatiira Pahulu ku kuboko.
4 Balya batuulaga, mbu babonage kwe'kiloba kigweti kigalembeera ku kuboko kwage, banabwirana, ti: «Uyu Pahulu, kiziga ali mwitani! Kundu ahushwa ne'yi nyaaja, Rurema uno úkoli gweti úgamúhana.»
5 Lyeryo kirya kiloba, Pahulu anayami kibugumulira mu muliro. Ndaanakwo kwo akaba.
6 Yabo bandu, banakizi loleera iri Pahulu agaheema, kandi iri agayidikuula haashi, anayami fwa. Banamala ikyanya kingi bagweti bagaloleera ngiisi kwo agaaba. Ne'ri bakabona kwo ndaakwo aba, banatondeera ukudeta kwo ali muguma wa mu byo bali mu yikumba.

Pahulu akiza yishe wo'mukulu we'Merita

7 Yaho tukayogorokera, hâli riiri hoofi li'tongo lyo'mukulu wa'kalira, iziina lyage Pubulyo. Uyo Pubulyo, anatuyegereza bwija mu mwage, twanamala mwe'siku zishatu.
8 Ku yikyo kyanya, yishe wa Pubulyo âli lambamiri ku ngingo. Âli kalaliirwi ni'shuushira, anâli kizi huruza umuko.
Uyo mulwazi, Pahulu, anagendi yingira mwo ali. Ne'ri akamúhuunira imwa Rurema, anamúbiika kwa'maboko, anamúkiza.
9 Mu kalya kalira, abandi balwazi nabo, kalema ne'ngombo! Banakizi yija. Yabo booshi, Pahulu anakizi bakiza.
10 Yabo bandu, banakizi tuheereza ulushaagwa ku ngiisi njira. Ne'ri tukaba tukola tugalyoka na'gandi mashuba, banatutabaala ku ngiisi magoorwa giitu.

Pahulu ahika mu kaaya ke'Rumi

11 Iri tukaba keera twamala he'myezi ishatu, twanahalyoka na'mashuba maguma ágâli kola yaho, hi'gulu lyo'kulindira kwe'kyanya kye'mbeho kigalenga. Yago mashuba, gâli riiri ge'Halegizanderiya. Ni'ziina lyago Mizimu ya'Mahasha.
12 Ha nyuma, twanahika i Sirakusi. Ne'ri tukahamala isiku zishatu, twanahalyoka,
13 twanajabukira i Regiyo. Ne'ri bukakya, imbuusi yanatangira ukuhuusa uluhande lwe'kisaka. Kyanatuma úbugaakya bwa lwolwo lusiku, tugayami hika i Puteholi.
14 Na yaho, twanagwana mwo beene witu, banatuyinginga kwo tutee beeranwa isiku zirinda.
Ha nyuma, twanashokola injira yo'kugenda mu kaaya ke'Rumi.

15 Beene witu be'yo munda i Rumi, mbu bayuvwe kwo
tukola mu njira yo'kugenda yo, banayiji tusanganira mu
Kaguliro ke'Hapiyo, na áhali mu buuzibwa Nyumba Zishatu
za'bageezi. Pahulu, mbu ababande kwa'masu, anadeta
kongwa imwa Rurema, anakana indege.

Pahulu amenyeesa abandu be'Rumi hi'gulu lya Yesu

16 Iri tukaba keera twahika mu kaaya ke'Rumi, Pahulu
anahanguulwa kwo ahandisibwe mu nyumba ya yenyene.
Anahaabwa umusirikaani wo'kukizi múlanga.

17 Iri akamala mwe'siku zishatu, anatumira abakulu
ba'Bayahudi be'yo munda. Ne'ri bakakuumana, Pahulu
anababwira: «E beene witu, ndaaye mundu wo'mulala
gwitu ye n'gahubira. Kiri ne'migeeza yo tukasigirwa na
bashokuluza biitu, ndaagwo n'gahubira. Kundu kwokwo,
Abayahudi banambirigisha i Yerusaleemu, banandanga mu
maboko ga'Barumi.

18 Ne'ri Abarumi bakaba keera bambuliriza bwija, ba-
naloozi gira mbu banjwekuule. Mukuba, ndaabyo byo
n'gagira íbyangatumiri ngayitwa.

19 «Haliko, ikyanya Abayahudi bakalahira kwo ndash-
wekuulwe, nanabulaga kwo ngaagira. Kyanatuma ngahu-
una kwo'lubaaja lwani luyiji twibwa ino munda imwa
Kahisaari. Yukwo, kutali kudeta kwo ndoziizi ukuyiji lega
yabo beene witu.

20 «Kwokwo, byo bitumiri ngamùtumira, gira tuganu-
ulire kuguma. Mukuba, igambo lyo njwekiirwi, lyo na
lyeryo, lya'biitu Bayahudi booshi bagweti bagalangaalira.»

21 Yabo bakulu ba'Bayahudi, nabo ti: «Twehe, ndaago
maruba go tukalonga ukulyoka i Buyahudi hi'gulu lyawe.
Ndaanaye muguma witu úkalyoka yo, mbu ayiji kudetera
igambo libi.

22 Tugweti tugalindirira naaho ukuyuvwa ngiisi byo
utoniri. Mukuba, yiri ibanga lyo ukulikiiri, tuyiji kwo
ligweti ligashembuulwa-shembuulwa ngiisi handu.»

23 Yabo bakulu, banalagaana na Pahulu ulusiku lwo
bagashubi yiji kuumana kwo, mwi'yo nyumba yo ahaaziri
mwo.

Yulwo lusiku, iri lukahika, Abayahudi banayiji kuumana
ku bwingi ukuhima ubwa mbere. Pahulu, anamala
umulege-rege gwoshi, agweti agabamenyeesa ku bwitonde
hi'gulu lyo'bwami bwa Rurema. Na mukuba âli loziizi kwo
nabo bayemeere Yesu, kyanatuma agabayereka amagambo
ágadesiri hi'gulu lya Yesu. Maguma, gayandisirwi mu
maaja za Musa, na'gandi mu bitaabo bya'baleevi.

24 Yago magambo go Pahulu akadeta, baguma baabo
banagayemeera. Haliko abandi, banagalahira.
25 Ne'kyanya Pahulu akayushuula kwa'gandi magambo,
yabo Bayahudi banashaabuka, iri banapaapana. Mukuba,
akababwira: «Umutima Mweru gukadeta ukuli, mu kub-
wira bashokuluza biinyu kwokuno ku njira yo'muleevi
Hisaaya.
26 “Ugendage imwa yaba bandu, unababwire kwokuno:
Ukuyuvwa, mugakizi yuvwa.
Haliko, mutâye sobanukirwe!
Ukulola, mugakizi lola.
Haliko, mutâye bone.
27 Yaba bandu, keera bakayumuusa imitima yabo.
Banakoli ba babitwitwi,
banakoli ba bandabona.
Nga bitangabiiri kwokwo, amasu gaabo gangabwini.
Na'matwiri gaabo, gangayuvwiti.
Ne'mitima yabo, yangasobanukiirwi,
halinde bangangalukiiri, na mbakize.*”»
28 Pahulu anashubi deta: «Aaho! Mumenyage kwo'bukize
bwa Rurema keera bukatwalwa mu bandu be'gindi milala.
Boohe, bagagenderera no'kukizi buyakiira!»
[
29 Iri Pahulu akayusa ukudeta kwokwo, balya Bayahudi
banagenda bagahaliizania bweneene.]
30 Pahulu, anamala myaka ibiri ahaaziri mwi'yo nyumba
ya yenyene. Ne'kyanya abandu bâli kizi múyijira, anakizi
bayegereza mwo.
31 Anakizi yigiriza abandu ku bukaruuke hi'gulu
lyo'bwami bwa Rurema, na hi'gulu lya Nahano Yesu
Kirisito, buzira kubuzibwa.

* **28:27 28.26-27** Hisaaya 6.9-10.

Amaruba ga Pahulu imwa' Barumi

Indangiriro

Yaga maruba ga Pahulu, gayerekiini ku bwitonde ngiisi kwe'Myazi Miija ya Yesu iri, halinde abemeezi balonge ukukizi gimenyeesa mu bandi bandu.

Ubwa mbere, gayerekiini ngiisi kwa'bandu booshi bashwesirwi mu byaha. Kundu kwokwo, Rurema ayerekiini injira yo bangakizibwa mwo, mu kubiika Yesu kwo'bwemeere.

Ikyanya tuli mu batiizibwa mu kati ka Yesu, tuli mu yerekana ngiisi kwo tuli mu fwa ku byaha biitu, tunabe bagumaana mu kati kaage. Pahulu atuyeresiri ngiisi kwo twangatuula buhyahya, buzira kushubi shwekwa ne'byaha. Mukuba, Umutima Mweru gwo gukoli tutuuziri mwo. Kwokwo, tukola bahimi ba bweneene, ndaabyo íbyangaki tuhandula no'rukundo lwa Rurema.

Ha nyuma, Pahulu atuyeresiri ngiisi kwa'Bayahudi bagaki shubi yemeera Yesu, kundu bakatee múlahira.

Ku mbeka ya'maruba, Pahulu ayerekiini ngiisi kwa'Bakirisito bakwaniini ukuramba imbere lya Rurema. Anayandika na ngiisi kwo tukwaniini ukusimbaha abakulu be'kihugo. Na kwakundi, tukwaniini tukizi simbahana mu kati ko'rukundo.

Muziizi muguma gwi'sikamiro, guli mu Barumi 8.28: «Tuyiji kwe'kyanya abandu bali mu ba bakuuziri Rurema, ali mu bakolera amiija mu kati ka byoshi. Mukuba, akabahamagala yenyene ku shungi zaage.»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Indangiriro (1.1-17)
b) Abandu booshi babihuusiri imbere lya Rurema (1.18–3.20)
c) Abandu bali mu haruurirwa ukuli naaho mu kuyemeera Yesu (3.21–5)
d) Kirisito ye mu tuyeruusa (6–8)
e) Ngiisi kwo Rurema ashungikiiri Abahisiraheeri (9–11)
f) Ukutuula buhyahya mu kati ka Yesu (12–15.13)
g) Pahulu ali mu gendi kolera ábatali Bayahudi, ho Kirisito atayijikiini (15.14-33)
h) Pahulu alamusa abandu bingi, anasezerana (16)

Indangiriro

1 Gano maruba, galyosiri imwani nie Pahulu, umukozi wa
Yesu Kirisito. Rurema yenyene, ye kandaluula kwo mbe
ndumwa. Anambamagala kwo ngizi menyeesa Imyazi yage
Miija mu bandu.
2 Iyo Myazi Miija, yo yerya yo akagwanwa alagaania
abandu mu Mandiko Meeru, ku njira ya'baleevi baage.
3-4 Iyo Myazi Miija, idesiragi hi'gulu lya Nahamwitu Yesu
Kirisito, Umwana wage. Ku bya'magala, Yesu akabutwa
mwi'kondo lya mwami Dahudi.* Si ku byo'Mutima Mweru,
akayerekanwa ku bushobozi kwo ali Mwana wa Rurema,
mu kuzuuka mu bafwiri.
5 Ku njira ya Yesu Kirisito, n'gabonerwa ulukogo,
nanatoolwa kwo mbe ndumwa yage. Kwokwo, lyo
ngizi múmenyeesa mu bandu ba'mahanga gooshi, gira
bamúyemeere, banakizi músimbaha, halinde analonge
ubulangashane.
6 Na niinyu kwakundi, Rurema akamùhamagala kwo
mube mu bandu ba Yesu Kirisito.
7 Kwokwo, ngweti ngamùyandikira, mwe bandu be'Rumi.
Rurema amùkuuziri, keera akanamùhamagala kwo mube
bandu baage bataluule. Daata Rurema, na Nahamwitu
Yesu Kirisito, bakizi mùgashaanira! Banakizi mùheereza
no'mutuula.

Pahulu akumbula Abakirisito be'Rumi

8 Ubwa mbere, ndoziizi ukutanga kongwa imwa Rurema
wani hi'gulu liinyu, mu kati ka Yesu Kirisito. Mukuba,
umwazi gwo'bwemeere bwinyu, keera gwalumbuuka mu
mahanga gooshi.
9 Rurema ayiji ngiisi kwo nyamiri ndi mu mùhuunira
imwage. Na ndi mu múkolera ku mutima gwani gwoshi,
mu kukizi menyeesa abandu Imyazi Miija yo'Mwana wage.
10 Kwokwo, nyamiri ndi mu huuna Rurema, kwo leero
anyigulire injira yo'kuyija ne'yo munda imwinyu, iri anga-
looza.
11 Ndyagagi ne'kyedu bweneene kyo'kuyiji mùbona,
lyo mulonga ukugashaanirwa mu mitima yinyu, mu-
nakanibwe.
12 Ndoziizi kwo nimùkanie mu bwemeere bwinyu. Na
naani kwakundi, na nganibwe no'bwe mwinyu.
13 E beene witu! Ndoziizi mumenye bwija kwo'bugira
kingi, nâli kizi shungika kwo ngayija iyo munda imwinyu.
Haliko, nâli kizi hangirirwa. Kiri na buno, ngi hangiriirwi.
Na íbitumiri ndoziizi ukuyija yo, gira ngalonge umwimbu

---

* **1:3-4 1.3-4** *Dahudi* Abahisiraheeri bâli kizi langaalira kwo Rurema agabatu-
mira Lukiza wa mwi'kondo lya mwami Dahudi.

mu kati kiinyu, nga kwo keera n'gagulonga na mu bandi
ábatali Bayahudi.
14 Bingwiriiri ngizi kolera abandu booshi, baba ábakoli
genderiiri, kandi iri ábatazi genderera. Baba ábakoli
somiri, kandi iri ábatasomiri.
15 Kwokwo, na niinyu mwe mutuuziri mu kaaya ke'Rumi,
ndi ne'kyedu bweneene kyo'kuyiji mùyigiriza Imyazi Miija.

Imyazi Miija, buli bushobozi bwa Rurema

16 Iyo Myazi Miija, ndagweti ngaafwa ishoni hi'gulu lyayo!
Mukuba, iri mwo'bushobozi bwa Rurema. Ku njira yayo,
agweti agaakiza ngiisi úli mu múbiika kwo'bwemeere,
ukutondeerera ku Bayahudi, halinde ukuhisa na ku bandu
be'gindi milala.
17 Iyo myazi miija iri mu yerekana ngiisi kwa'bandu
bangakwanana imbere lyage. Kuli ku njira yo'bwemeere
naaho, ukulyokera ku ndondeko halinde ukuheza. Biri nga
kwo bikayandikwa, ti: «Umundu, iri angaba akwaniini
imbere lya Rurema, agaramba ku njira yo'kumúbiika
kwo'bwemeere.†»

Rurema arakarira abandu

18 Yaho mwi'gulu, Rurema akolaga mu yerekana ubu-
raakari bwage. Mukuba, abandu bagweti bagamúgayiriza,
iri banakizi yifunda mu bikoleere. Yibyo ibikoleere byabo,
byo biri mu buza ukuli kwage kutamenyeekane.
19 Ngiisi byo bangamenya hi'gulu lyage, keera abayereka
byo ku bweranyange, binakoli bonekeriiri imwabo.
20 Ukulyokera ho Rurema akabumbira ikihugo, abandu
bashobwiri ukumenya bwija hi'gulu lyo'bushobozi bwage
bwe'myakuula. Bashobwiri ukumenya na ngiisi kwo ali.
Kundu ubushobozi bwage, no'kundu kwage, bitali mu
boneka, haliko abandu bangabimenyera bwija ku njira
yo'kuyitegeereza ku byo akabumba. Ku yukwo, batahiiti
igambo lyo bangayifwongooza mwo.
21 Yabo bandu, kundu bâli yiji-yiji Rurema, haliko
batakamúhuuza kwo ye Rurema. Batanamútangira
kongwa. Si nzaliro zaabo, zanaba za busha. Imitima yabo,
yanahwijikala, yanayidika mwe'kihulu.
22 Kundu bâli kizi yihaya kwo bali banabwenge, kiziga bo
bahwija ábaheka!
23 Yabo bandu bakaleka ukuhuuza Rurema, anali ye
tâye fwe. Banakizi yikumba imigisi íkagirwa ku njusho
ya'bandu, banali ba kufwa. Banakizi yikumba na íshushiini
no'tunyuni, na íshushiini ne'nyamiishwa, na íshushiini na
íbiri mu yibulula.

---

† **1:17 1.17** Habakuki 2.4.

24 Kyanatuma Rurema agabaleka bakizi yidulumbika mu
ngiisi mabi go bayifwijiri mu mitima yabo, halinde banakizi
yeruzania mu bihigo.
25 Bakaleka ukukulikira ukuli kwa Rurema, banakizi
yifunda mu bibeesha. Banakizi yikumba íbikalemwa, iri
banakizi bikolera, ho bangayikumbiri Umulemi yenyene.
Anali ye kwiriiri ukukizi yivugwa imyaka ne'myakuula.
Bikizi ba kwokwo!
26 Kwokwo, Rurema anabaleka, bakizi yifwija íbiri mu
teezania ishoni. Abakazi banaleka ukukizi menyana na bay-
iba, banakizi girirana kwe'bihigo boonyene kwa boonyene.
27 Abashosi nabo, bakakizi leka ukumenyana na bakaabo,
banakizi lungumirirwa abaabo bashosi, iri banakizi giri-
rana kwe'bihigo. Kyo kitumiri bali mu longa ikihano
íkibakwaniini.
28 Aahago! Bwo bakalahira ukumenya Rurema nga ngiisi
kwo ali, kyanatuma naye agabaleka bakizi kulikira inzaliro
zaabo ízisherebiiri, halinde banakizi yifunda mu bitali nga
byo.
29 Bakoli yijwiri mwo ngiisi bihigo, na ngiisi mabi.
Balyagagi bazizi be'bindu, na banabitalaalwe. Banayijwiri
mwo ngiisi luugi, no'bwitani, ne'milongwe, no'bulyalya,
no'mujina. Bagweti bagakizi gambana,
30 no'kukizi yunulana. Banashombiri Rurema. Banakoli
ba mbara, iri banayidundulika no'kuyihaya. Bagweti
bagakizi yiga izindi-zindi njira zo bangakizi kola mwa'mabi.
Batagweti bagasimbaha ababusi baabo.
31 Bakoli ba bishuzi. Banakoli ba ngalagaaja. Batanahiiti
ikimino, batanali mu bonerana ulukogo.
32 Bayiji-yiji kwo Rurema abiisiri ulubaaja, kwe'kyanya
abandu bagweti bagayifunda mu mwene yibyo, bakwiriiri
bayitwe. Kundu kwokwo, baki genderiiri ukukizi bigiriirira
naaho. Ne'kyanya abandi nabo bali mu bigira, bali mu
badumeereza.

2

Ngiisi kwo Rurema agaatwa imaaja za'bandu

1 Ewe! Kundu ugweti ugatwira uwinyu ulubaaja, haliko
na wenyene ulyagagi muhubi! Ee! Ikyanya ugweti ugatwira
uwinyu ulubaaja kwo agira amabi malebe, uli mu ba
waluyitwira wenyene. Mukuba, na naawe uli mu gira
gaago-gaago!
2 Tuyiji kwe'kyanya Rurema ali mu twa imaaja za ábali
mu gira amabi mwene yago, ali mu batwira zo mu kati
ko'kuli.

3 Si uli mundu ngana! Aaho! Ikyanya uli mu twiraga abiinyu ulubaaja mbu bagira amabi, unabe uki gweti ugaagira gaago-gaago, ka utoniri kwo ugakenga ikihano kya Rurema? Aahabi! Bitagaaziga!
4 Si Rurema, agweti agakugirira bwija mu kukizi kugooyera ku bwigenderezi bwoshi. Kundu kwokwo, utamútwaziizi! Aahago! Ka utayiji kwo'bwija bwage, bwo bwangatuma ugatwikira ku byaha byawe?
5 Si ulyagagi mundagabika! Keera wanayumya umutima gwawe! Ku yukwo, ugweti ugayibiikira ikihano kihamu ngana-ngana ku lusiku lwo Rurema agayerekana ubu-raakari bwage. Ee! Rurema agaatwa imaaja za'bandu ku njira íkwaniini.
6 «Aganahemba ngiisi mundu ukukulikirana na ngiisi byo âli kizi kola.*»
7 Baguma bali mu fiitirwa mu kukizi gira amiija, bwo baloziizi kwo bâye longe ubulangashane, no'lushaagwa, no'bulamu úbutâye male. Yabo, bo Rurema aye heereze ubulamu bwe'myaka ne'myakuula.
8 Abandi bagweti bagayikundirira. Batanali mu twaza ibyo'kuli. Si bagweti bagayifunda naaho mu mabi. Yabo bandu, Rurema agabahaniiriza ku buraakari bwage.
9 Ikyanya bali mu yifunda mu mabi, bamenye kwo bâye ki gookere mu malibu, ukutondeerera ku Bayahudi, halinde ukuhisa ku bandu be'gindi milala.
10 Haliko, ikyanya bali mu gira amiija, bâye longe ubulangashane, no'lushaagwa, no'mutuula, ukutondeerera ku Bayahudi, halinde ukuhisa ku bandu be'gindi milala.
11 Mukuba, Rurema, ndaayo ndoola ahiiti.
12 Ikyanya abandu bali mu gira ibyaha buzira kumenya Imaaja za Musa, bâye teereke buzira kuzilegwa kwo. Haliko abaabo, ikyanya bagweti bagayifunda mu byaha, banakoli yiji Imaaja zaage, boohe, bagatwirwa ulubaaja ukukulikirana na ngiisi kwo zidesiri.
13 Ee! Yabo ábali mu yuvwa Imaaja naaho, batali bo bakwaniini imbere lya Rurema. Si ngiisi ábagweti bagazisimbaha, booki bo bakwaniini imbere lyage!
14 Balya ábatali Bayahudi, batahiiti Imaaja za Musa. Kundu kwokwo, hali ikyanya ingesho zaabo ziri mu ba zikulikiriini na yizo maaja. Ee! Bali mu ba bakoli zihiiti, kundu bataziyiji.
15 Banabe bakoli yerekiini kwo bye'maaja ziloziizi, bikoli yandisirwi mu mitima yabo. Kiri ne'mitono yabo, nayo iri mu yerekana kwo zibakola mwo. Mukuba, hali ikyanya

* **2:6 2.6** Zaburi 62.12; Migani 24.12.

imitono yabo iri mu balega. Hali ne'kyanya iri mu babwira
kwo bagira bwija.
16 Yibi byoshi, kwokwo kwo bigaaba, ku lusiku lwo
Rurema âye twe imaaja za íbibishamiri mu mitima
ya'bandu. Agaazitwa ku njira ya Yesu Kirisito, ukukulikirana ne'Myazi Miija yo ndi mu yigiriza.

Ubulyalya bwa'Bayahudi baguma

17 Aaho! Kutagi naawe? Ugweti ugayihaya kwo uli
Muyahudi, na kwo uli mundu wa Rurema. Mbu unagweti
ugayihega ku maaja za Musa.
18 Unagweti ugadeta kwo uyiji ngiisi byo Rurema aloziizi.
Na kwo usobanukiirwi na ngiisi íbikwaniini, bwo keera
ukabiyigirizibwa mu maaja zaage.
19 Unagweti ugayiyuvwa kwo we mu rongoora imbumi,
na kwo we mu molekera ábakiri mu kihulu.
20 Unali mu yiyuvwa kwo we mu yigiriza abahwija,
na'baana. Mbu bwo mu yizo Maaja mwo uhiiti ubumenyi
bwoshi, no'kuli kwoshi.
21 Aahago! Bwo uli mu yigiriza abandi, ka utangayiyigiriza wenyene? Si ugweti ugayigiriza abandi kwo batakizi
zimba. Aaho! Ka na naawe utakiri mu zimba?
22 Unagweti ugabwira abandi kwo batakizi shuleha. Ka
na naawe utakiri mu shuleha? Unagweti ugashombereza
imigisi. Si wehe, ka utakiri mu genda ugazimba íbiri mu
mbeero zaayo?
23 Unagweti ugayihaya bweneene kwo uhiiti Imaaja za
Rurema. Aahago! Ikyanya uli mu zihubira, ka utagweti
ugamúgayiriza?
24 Biri nga kwo biyandisirwi, ti: «Mwe Bayahudi, mwe
mutumiri iziina lya Rurema ligweti ligashembuulwa mu
bandu be'gindi milala.†»
25 Iri wangakizi simbaha Imaaja za Rurema, lyoki ukutenguulwa kwawe, kugaaba na'kamaro. Haliko, iri wangakizi
zihubira, ugaaba ngo'mundu útakatenguulwa.
26 No'mundu útakatenguulwa kwakundi, iri angaba ali
mu simbaha imaaja, ka atangaharuurwa ngo'mundu keera
úkatenguulwa?
27 Ee! Umundu mwene uyo, kundu atatengwirwi ku
magala, si ali mu gira ngiisi kwe'maaja ziloziizi. Yehe, ye
gaatuma ugatwirwa ulubaaja kwo wazihubira, kundu we
hiiti amandiko gaazo, we na koli tengwirwi.
28 Umuyahudi, atangaharuuragwa kwo ali Muyahudi
nirizina ku bikagirwa ku magala gaage. No'kutenguulwa
kwa nirizina, nakwo kutali mu ba ku byagirwa ku magala.

† **2:24 2.24** Hisaaya 52.5; Hezekyeri 36.22.

29 Si Umuyahudi nirizina, ali mu ba Muyahudi ku biri mu
mutima gwage. No'kutenguulwa kwage, nakwo kuli mu
girwa mwomwo mu mutima, ku njira yo'Mutima Mweru.
Si kutakulikiriini na íbiyandisirwi mu maaja! Umuyahudi
nirizina, atali mu huuzibwa na'baabo bandu. Si yehe ali
mu huuzibwa na Rurema yenyene!

3

Rurema ayamiri ali mwemeera

1 Balya Bayahudi, ka ndaakiko kamaro ko bahiiti? Kandi
iri, ka ndaakiko kamaro mu kutenguulwa?
2 Ee! Yibyo byombi, bikiri mu ba na'kamaro bweneene
mu kati ka byoshi! Ubwa mbere, Abayahudi bo bakasikiriz-
ibwa amagambo ga Rurema.
3 Aaho! Kutagi kwo bigaaba, bwo baguma baabo batak-
aba bemeera? Ka byangakoli tuma Rurema naye atagaki ba
mwemeera?
4 Nanga! Rurema, ayamiri amenyekiini kwo ali wo'kuli,
kundu ngiisi mundu ali munabibeesha, nga kwo biyan-
disirwi kwokuno:
«Ngiisi kyanya uli mu deta,
ukizi yerekana kwo uli wo'kuli!
Na ngiisi kyanya kyo uli mu legwa,
ukizi ba ni'gambo lye'kisindiro!*»
5 Hali ikyanya umundu angabuuza kwokuno: «Ikyanya
tuli mu gira amabi, lyo Rurema alonga ukuyerekanwa ku
bweranyange kwo ali mu gira íbikwaniini. Aahago! Ka
kwokwo twangadeta mbu Rurema keera ayanga ulubaaja
mu kutuhana?»
6 Naani, ti: «Nanga! Nga Rurema angabiiri atali wo'kuli,
kuti kwo angaki twa imaaja za ábali mu kihugo?»
7 Ulya mundu, hali ikyanya angashubi buuza, ti: «Ibibee-
sha byani, byo bitumiri ukuli kwa Rurema kuli mu
boneka ku bweranyange, halinde alonge mwo'bwivuge.
Aaho! Kituma kikagi ngiri mu twirwa ulubaaja kwo ndi
munabyaha?»
8 Iri byangabiiri kwokwo, abandu bangadesiri kiri na
kwokuno: «E balya, tukizi yifunda mu mabi, gira lya'miija
gaba.» Bandu baguma, bali mu genda bagatubangaaniza
mbu tugweti tugaadeta kwokwo. Yabo, ehee! Bagaki
hanwa, nga kwo bibakwaniini.

Ndaaye mundu úkwaniini imbere lya Rurema

9 Aahago! Ka kwokwo kuli kudeta kwo twe Bayahudi
twe biija ukuhima abandu be'gindi milala? Nanga!

* **3:4 3.4** Zaburi 51.4.

Kiri ne'hiniini! Si keera twamùyereka ku bweranyange
kwa'Bayahudi, kuguma na'bandu be'gindi milala, booshi
bali mwi'dako lyo'bushobozi bwe'byaha,
10 nga kwo biyandisirwi kwokuno:
«Ndaaye mundu úkwaniini, kiri no'muguma.
11 Ndaanaye úsobanukiirwi ne'bya Rurema.
Ndaanaye úli mu múlooza.
12 Si booshi keera bakahabuka,
banakoli sherebiiri.
Ndaaye úli mu gira amiija, kiri no'muguma.†»
13 «Ibikorokoro byabo, biri mu ba nge'shinda íziyanuusiri.
Ne'ndimi zaabo, ziri mu kizi deta amagambo go'bulyalya.‡»
«Amagambo gaabo, gali mu yitana nga manjoka-njoka
ge'bihoma.§»
14 «Utunwa twabo, tuyijwiri mwa'madaaki, na'magambo
go'kushombana.*»
15 «Bali mu tibitira iwa kuyona umuko.
16 Ngiisi ho bali mu lengaga, bali mu yangaaza abandu,
banabasige mu makuba.
17 Ibyangaleeta umutuula, batabiyiji.†»
18 «No'kuyoboha Rurema, kutabali mwo.‡»
19 Tuyiji kwe'Maaja zidesiri imwa ábali mwi'dako lyazo,
gira lya'bandu booshi bakatwirwe ulubaaja imbere lya
Rurema. Hataganaba umundu úgaaba ni'gambo lyo agay-
ifwongooza mwo imbere lyage.
20 Ndaaye mundu úwangaharuurwa kwo akoli kwaniini
imbere lya Rurema, mbu bwo agweti agakulikiriza Imaaja.
Si umukolwa gwazo, guli gwa kuyereka abandu kwo bali
banabyaha.

Tuli mu kwanana imbere lya Rurema ku bwemeere

21 Buno, keera Rurema akayerekana injira ya'bandu
bangakwanana kwo imbere lyage. Kutanali ku njira ya
zirya maaja za Musa, kundu ziri mu gitangira ubumasi,
kuguma na íbikayandikwa mu kati kaazo, na mu bitaabo
bya'baleevi.
22 Mukuba, ikyanya abandu bali mu biika Yesu Kirisito
kwo'bwemeere, lyoki lyo Rurema agweti agabaharuura
kwo bakoli kwaniini imbere lyage. Ndaanayo ndoola yo
Rurema ali mu gira ha kati ka'bandu.
23 Si abandu booshi keera bakagira ibyaha, banakoli
buliirwi no'bulangashane bwa Rurema.

---

† **3:12 3.12** Zaburi 14.1-3; 53.1-3; Mwigiriza 7.20. ‡ **3:13 3.13** Zaburi 5.9.
§ **3:13 3.13** Zaburi 140.3. * **3:14 3.14** Zaburi 10.7. † **3:17 3.15-17** Zaburi 59.7-8. ‡ **3:18 3.18** Zaburi 36.1.

24 Kwokwo, na booshi bangakoli kwanana imbere lyage,
ku njira yo'lukogo lwage. Ee! Yesu Kirisito ye mu tulyosa
mu bushobozi bwe'byaha biitu.
25 Rurema akatanga Kirisito, libe ituulo lyo'kuyonwa
umuko hi'gulu lye'byaha bya'bandu. Kwokwo, ikyanya
abandu bagamúbiikaga kwo'bwemeere, bagalonga
ukukogwa. Mu kugira kwokwo, Rurema akayerekana
kwo ali mu gira íbikwaniini. Mukuba, yaho keera, âli kizi
yigenderera, buzira kutwaza ibyaha bya'bandu bâli kizi
gira.
26 Haliko buno, akola mu biloleekeza, gira ayiyerekane
ku bweranyange kwo ali mu gira íbikwaniini, na kwo ali
wo'kuli. Mukuba, ikyanya abandu bagaaba babiisiri Yesu
kwo'bwemeere, lyoki lyo ali mu baharuura kwo bakoli
kwaniini imbere lyage.
27 Kwokwo, bikagi byo twangaki yihayira kwo? Si
ndaabyo! Kituma kiki? Mukuba, ikyanya tuli mu gira mbu
tusimbahe imaaja, Rurema atatutwaziizi. Si ali mu lola ku
bwemeere bwitu naaho!
28 Keera twamùyereka kwa'bandu ábabiisiri Rurema
kwo'bwemeere, bo bakoli kwaniini imbere lyage. Si kutali
ku njira yo'kukulikiriza Imaaja.
29 Aahago! Ka Rurema, ali Rurema wa'Bayahudi naaho?
Nanga! Si ali Rurema na wa'bandu be'gindi milala
kwakundi! Ee! Nabo, ali Rurema wabo!
30 Mukuba, hali Rurema muguma naaho. Ne'kyanya
abandu bali mu múbiika kwo'bwemeere, lyo bali mu ba
bakoli kwaniini imbere lyage, baba Bayahudi, kandi iri
abandu be'gindi milala.
31 Aahago! Ikyanya tuli mu biika Yesu kwo'bwemeere, ka
kwo kudeta kwo twayita Imaaja zaage? Nanga! Ikyanya
tuli mu ba no'bwemeere, lyo tuli mu ba no'bushobozi bwa
ukugira ngiisi bye'Maaja ziloziizi!

4

Ukukwanana kuli ku bwemeere

1 Aaho! Tudete kutagi hi'gulu lya shokuluza witu Hibu-
rahimu?
2 Nga angabiiri akwaniini imbere lya Rurema ku byo âli
kizi gira, angabiiri ni'gambo lyo angayihayiri kwo. Kundu
kwokwo, atagayihaya imbere lya Rurema!
3 Si mu Mandiko Meeru, biyandisirwi kwokuno:
«Hiburahimu âli yemiiri Rurema, kyanatuma Rurema
agamúharuura kwo akoli kwaniini imbere lyage.*»

* **4:3 4.3** Ndondeko 15.6.

4 Ikyanya umukozi ali mu ba keera akola, imbembo yage itangaki haruurwa kwo agihaabwa ku busha. Si iri mu haruurwa nga mwenda úgwayishulwa.
5 Kundu kwokwo, hali ikyanya umundu atakiri mu lola ku mikolezi yage, anabe akoli yemiiri Rurema, kwo Rurema ali mu koga abanabyaha. Bwo'mundu mwene uyo ayemiiri Rurema, kigaatuma agaharuurwa kwo akoli kwaniini imbere lyage.
6 Mwami Dahudi akadeta gaago magambo, kwo'mundu ahiriirwi, ikyanya Rurema agweti agamúharuura kwo akoli kwaniini imbere lyage. Umundu mwene uyo, Rurema atali mu lola ku mikolezi yage, nga kwo biyandisirwi kwokuno:
7 «Bahiriirwi, ngiisi ábakakogwa amahube gaabo.
Ne'byaha byabo, byanatumbikirwa.
8 Ahiriirwi, ye Nahano atâye ki múharuurire ibyaha byage.†»
9 Aahago! Yabo bahiirwa, ka bali mu ba mu batengwirwi naaho? Nanga! Bali mu ba kiri na mu batatengwirwi kwakundi. Mukuba, keera twadeta kwo Hiburahimu akaharuurwa kwo akoli kwaniini imbere lya Rurema hi'gulu lyo'kumúbiika kwo'bwemeere.
10 Ikyanya akakwanana imbere lya Rurema, kukaba ku kyanya kihi? Ka ku kyanya âli mali tenguulwa, kandi iri ku kyanya atâli zaazi tenguulwa? Atakakwanana ku kyanya âli mali tenguulwa. Nanga! Si kukaba ku kyanya atâli zaazi tenguulwa!
11 Kwokwo, yukwo kutenguulwa kwa Hiburahimu, kyâli riiri kyereso naaho, kyo'kuyerekana ku kasiisa kwo âli mali kwanana imbere lya Rurema ku kyanya atâli zaazi tenguulwa, bwo âli kola no'bwemeere. Ku yukwo, Hiburahimu ye yishe wa booshi ábabiisiri Rurema kwo'bwemeere buzira kutenguulwa, halinde lyo nabo, balonga ukukwanana imbere lyage.
12 Hiburahimu, ye na yishe wa ábali mu tenguulwa kwakundi. Si kutali yukwo kutenguulwa kwabo, kwo kutumiri ali yishe. Si ali yishe, bwo nabo bali mu ba no'bwemeere, nga kwo naye âli mali gwanwa abuhiiti ku kyanya atâli zaazi tenguulwa.

Ubwemeere bwa Hiburahimu

13 Rurema akalagaania Hiburahimu, kuguma na'bandu ba mwi'kondo lyage, kwo agabaheereza amahanga gooshi, gabaagage ge'mwabo. Yugwo muhango, íbitumiri Hiburahimu akaguhaabwa, kutali mbu bwo âli kizi kulikiriza

† **4:8 4.7-8** Zaburi 32.1-2.

imaaja. Si akaguhaabwa, bwo âli koli kwaniini imbere lya
Rurema hi'gulu lyo'kumúbiika kwo'bwemeere.
14 Iri abandu bangahaabwa byo Rurema ali mu balagaa-
nia ku njira yo'kukulikiriza imaaja, iri ndaakiko kamaro
ko'kuba no'bwemeere. Iri kiri ne'mihango yage, iri ya
busha.
15 Mukuba, imaaja ziri mu leetera abandu ikihano.
Haliko, áhatali imaaja, iri ndaazo zo'mundu angahubira.
16 Kwokwo, bwo tukoli biisiragi Rurema kwo'bwemeere,
kyo kitumiri tuli mu haabwa umuhango. Yugwo muhango,
tuli mu guhaabwa nga kigabi, gunayame guhaabirwi
abandu booshi ba mwi'kondo lyage, baba ábakayiji yakiira
Imaaja za Musa, kandi iri abandu be'gindi milala ábakola
no'bwemeere nga bwobulya bwa Hiburahimu. Mukuba,
tweshi, Hiburahimu ye daata.
17 Biri nga kwo biyandisirwi mu Mandiko Meeru
kwokuno: «Keera n'gakubiika ube yishe we'milala
mingi.‡» Kwokwo, bwo Hiburahimu akabiika Rurema
kwo'bwemeere, kyo kitumiri ye daata wa tweshi imbere
lyage. Yoyo Rurema, ali mu holoolola abafwiri, bashubi ba
bagumaana. Ye nali mu gwanwa adeta hi'gulu lya íbitazindi
ba ho, nga bikoli ba ho!
18 Ikyanya Hiburahimu âli langaliiri Rurema, byâli riiri ku
bitangalangaliirwi. Kyanatuma ye gayiji ba yishe we'milala
mingi, nga kwo âli mali gwanwa abwirwa kwokuno:
«Abandu ba mwi'kondo lyawe bagaluguuka bweneene!§»
19 Hiburahimu, ikyanya âli yemiiragi, atakayoloha, kundu
âli kola mushaaja bweneene nga we'myaka igana. Ee!
Âli bwini kwa'magala gaage gakola nga gafwiri. Kiri na
mukaage Saara, âli gumbiri.
20 Kundu kwokwo, ikyanya Hiburahimu akalonga
umuhango imwa Rurema, atanaba ne'mbuzi-mbuzi hi'gulu
lyagwo. Si âli kaniriiri mu kubiika Rurema kwo'bwemeere,
iri anakizi múyivuga.
21 Mukuba, ngiisi byo Rurema akamúlagaania, âli riiri
na'kasiisa kwo Rurema ali no'bushobozi bwo'kumúgirira
byo.
22 Kyanatuma Rurema «agamúharuura kwo akoli kwani-
ini imbere lyage.»
23 Yago magambo «mbu âli koli kwaniini imbere lyage»,
gatakayandikwa hi'gulu lya Hiburahimu naaho.
24 Si na nyiitu, gakayandikwa hi'gulu liitu! Mukuba, na
nyiitu, tuyemiiri kwo Rurema akazuula Nahamwitu Yesu

‡ **4:17 4.17** Ndondeko 17.5. § **4:18 4.18** Ndondeko 15.5.

mu bafwiri, kinatumiri Rurema agatuharuura kwo tukoli kwaniini imbere lyage.
25 Yesu akatangwa ayitwe hi'gulu lye'byaha biitu. Anazuulwa, gira lyo nyiitu tukalonge ukukwanana imbere lya Rurema.

5

Tukola no'mutuula imwa Rurema

1 Bwo tukoli biisiri Rurema kwo'bwemeere, tukoli kwaniini imbere lyage. Na buno, tukoli ba no'mutuula twe naye, ku njira ya Nahamwitu Yesu Kirisito.
2 Na ku njira ya bwobwo bwemeere bwitu, Yesu akatugashaanira mu lukogo lwa Rurema, lunali lwo tuki tuuziri mwo buno. Tunakoli shambiiri mu kulangaalira kwo twâye ki shangiire ku bulangashane bwa Rurema.
3 Tugweti tugashambaala kiri na mu malibu giitu. Mukuba, tuyiji kwo yago malibu, gali mu tutabaala ukuyihangaana.
4 Na bwo tuyihangiini, kyo kitumiri tukoli tungiini. Na bwo tukoli tungiini, tukola no'mulangaaliro.
5 Na yugwo mulangaaliro, gutagweti gugatuhebuuza. Mukuba, Rurema, keera akatuheereza Umutima Mweru, iri anayonera urukundo lwage mu mitima yitu.
6 Yaho keera, twâli ki tuuziri buzira Rurema, na buzira ubulyo bwo twangayitabaala mwo. Haaho, Kirisito anayiji tufwira, ku kyanya íkikwaniini.
7 Biri mu ba bikayu bweneene, mbu'mundu afwire uwabo, kundu uyo wabo angaba ali mundu úkwaniini. Ngeeka umundu angayihebuura mu kufwira uwabo, iri uyo wabo angaba ali mundu mwija bweneene.
8 Haliko, Rurema akayerekana ngiisi kwo atukuuziri bweneene, bwo akatuma Kirisito ayiji tufwira, ku kyanya twâli ki tuuziri mu byaha.
9 Na bwo tukoli kwaniini imbere lya Rurema hi'gulu lyo'muko gwa Yesu, ka itali yo haahe kwo Yesu âye tukize mu buraakari bwa Rurema!
10 Ee! Ikyanya twâli ki riiri bagoma ba Rurema, tukanywaniisibwa na Rurema ku njira yo'lufu lwo'Mwana wage. Aaho! Ka itali yo haahe kwo tugakizibwa, bwo'yo Mwana wage akola mugumaana!
11 Tukola mu kizi shambaalira Rurema mu kati ka Nahamwitu Yesu Kirisito, bwo Yesu keera akatunywaniisa twe naye.

Hadamu na Kirisito

12 Ibyaha bikayingiraga mu kihugo ku njira ya Hadamu.*
Ne'kyanya bikaba bikola mwo, byanakileeta mwo'lufu.
Kwokwo, kwo'lufu lukakwira mu bandu booshi, bwo booshi
bâli kizi gira ibyaha.
13 Yibyo byaha, byâli kola mu kihugo, kiri na ku kyanya
Musa atâli zaazi haabwa imaaja. Ku yikyo kyanya, Rurema
atâli kizi biloleekeza, bwe'maaja zitâli zaazi ba ho.
14 Kundu kwokwo, Narufu âli kizi ba no'bushobozi
hi'gulu lya'bandu, ukulyokera ku kyanya kya Hadamu,
halinde ukuhisa ku kyanya kya Musa. Yubwo bushobozi
bwage, bwâli kizi ba hi'gulu lya'bandu booshi, kiri na
ábatakahubira ulubaaja, nga kwo Hadamu akaluhubira
imbere lya Rurema. No'yo Hadamu, âli riiri mugani
gwo'gundi mundu úwâli lindiriirwi kwo agayija, ye Yesu.
15 Ku yukwo, halyagagi ulubibi. Mukuba, ubuhube bwa
Hadamu, butashushiini ne'kigabi kyo Rurema ali mu haana
ku busha. Mukuba, yubwo buhube bwa Hadamu, bwo
bukaleeta ulufu mu bandu booshi. Haliko, ibyo tuli mu
longa ku lukogo ukulyoka Rurema byo bihimiri ulufu.
Mukuba, abandu bingi bakalonga ikigabi kyo'kulama ku
lukogo lwo'yo gundi mundu muguma, Yesu Kirisito!
16 Kwo na kwokwo, umwama úgukaleetwa ne'kyaha
kya Hadamu, nagwo gutali nge'kigabi kyo Rurema ali mu
haana. Mukuba, ikyaha kiguma kya Hadamu, kyo kikatuma
abandu booshi bagakizi twirwa ulubaaja kwo bahanwe.
Haliko, ikyanya amahube ga'bandu gakaba gakoli luguusiri,
Rurema anabaheereza ikigabi ku busha kwo bangakoli
kwanana imbere lyage.
17 Ikyanya ulya mundu muguma Hadamu akagiraga
ubuhube, kyanatuma Narufu agalonga ubulyo bwo'kutwala
hi'gulu lya'bandu booshi. Kundu kwokwo, ikyanya abandu
bali mu yakiira ubugashaane bwa Rurema, halinde banabe
bakoli kwaniini imbere lyage ku busha, lyoki bagakizi twala
mu bulamu, ku njira yo'lya gundi mundu muguma, Yesu
Kirisito!
18 Yubwo buhube buguma, bwo bukatuma abandu
booshi bagatwirwa ulubaaja kwo bahanwe. Kwo na
kwokwo no'mukolezi muguma úgukwaniini, gwanayiji
tuma abandu booshi bangakoli kwanana imbere lya
Rurema, banalonge ukulama.
19 Bwo'yo mundu muguma akatenguha imbere lya
Rurema, kyanatuma yabo bandu bingi bagaaba banabyaha.
Kundu kwokwo, uyo gundi mundu muguma, yeki akasim-
baha Rurema. Kyanatuma abandu bingi bagaharuurwa

* **5:12 5.12** *Hadamu* mu kigiriki: mundu muguma.

kwo bakoli kwaniini.
20 Zirya maaja, zikabiikwa mu bandu, gira lye'byaha
bibaluga mwo. Na kundu ibyaha bikabaluga mwo, haliko
ulukogo lwa Rurema nalwo lwanakaviiriza ukuluguuka.
21 Mu kusiguusa, ibyaha byâli kizi kandamira abandu,
halinde abandu banakizi fwa. Haliko buno, ulukogo lwa
Rurema lwo lukoli twaziri. Kwokwo, tukoli kwaniini imbere
lya Rurema, twanâye longe ukulama imyaka ne'myakuula
ku njira ya Nahamwitu Yesu Kirisito.

6

Tukizi fwa ku byaha, tunalame ku Kirisito

1 Kwokwo, tudetage kuti? Bwo'lukogo lwa Rurema
lukoli tuluguusiri mwo, ka tugenderere ukukizi yifunda mu
byaha?
2 Nanga! Si ku luhande lwe'byaha, tukoli fwiri! Aaho!
Kuti kandi kwo twangaki genderera ukubituula mwo?
3 Aaho! Ka mutayiji kwe'kyanya tukabatiizibwa mu kati
ka Yesu Kirisito, lyo tukabatiizibwa mu lufu lwage?
4 Ee! Ho na haaho, lyo tukaziikwa kuguma naye.
Kwokwo, lyo tukalonge ukulama ku njira mbyahya, nga
kwo Kirisito naye akalonga ukulama buhyahya mu kuzu-
ulwa mu bafwiri ku bushobozi bwa'kahebuuza bwa Yishe!
5 Bwo tukoli fwiri kuguma na Kirisito, twâye lamanwe,
mu kuzuuka mu bafwiri.
6 Tunayijagi kwe'ngesho ziitu za keera, nazo keera zikayi-
tirwa ku kibambo kuguma na Kirisito, gira lyo'bushobozi
bwe'byaha bushereezibwe. Kwokwo, lyo tutaki be baja
be'byaha.
7 Ee! Umundu, iri angaba keera afwa, iri atakiri mu
bushobozi bwe'byaha.
8 Kwokwo, na nyiitu, bwo tukoli fwiri mu kati ka Kirisito,
tuyemiiri kwo tuganalamanwa.
9 Mukuba, tuyiji kwo Kirisito keera akazuulwa mu
bafwiri, atanâye shubi fwa. Na Narufu, ataki hiitagi
ubushobozi hi'gulu lyage!
10 Ikyanya Kirisito akafwa, akafwa lyeryo liguma naaho
hi'gulu lye'byaha. Na buno, akoli lamiri hi'gulu lya Rurema.
11 Kwokwo, na niinyu, ku luhande lwe'byaha, mukizi
yiharuura kwo mukoli fwiri, na kwo mukoli lamiri hi'gulu
lya Rurema, mu kati ka Yesu Kirisito.
12 Mutanakizi ki leka ibyaha bikizi twala mu magala
giinyu go'kufwa, mbu mukizi kulikira amifwije gaago mabi!
13 Mutanakizi kitanga ibirumbu bya'magala giinyu mu
byaha, mbu bikizi gira íbitali nga byo. Si mukizi yitanga

imwa Rurema! Kwokwo, lye'birumbu bya'magala giinyu bikizi múkolera ku njira íkwaniini. Mukuba, keera mukalyosibwa mu lufu, munakoli ba bagumaana.
14 Aaho! Mutakizi ki leka ibyaha mbu bikizi mùtwala. Mukuba, mutaki tuuziri mwi'dako lye'maaja. Si mukoli tuuziri mu lukogo!

Tukizi ba baja bo'kukizi gira íbikwaniini

15 Buno tukoli tuuziri mu lukogo lwa Rurema, tutanaki tuuziri mwi'dako lye'maaja. Kutagi buno? Ka byangakoli tuma tugakizi giriirira ibyaha? Nanga!
16 Si muyiji-yiji, kwe'ri mwangayitanga mube baja bo'kusimbaha mundu mulebe, iri mukola baja baage! Kwokwo, iri mwangayitanga mube baja be'byaha, lyo mugayikululira ulufu! Haliko, iri mwangakizi simbaha Rurema, lyoki lyo mugalonga ukukwanana imbere lyage.
17 Rurema akizi huuzibwa bweneene! Mukuba, kundu mwâli riiri baja be'byaha, haliko buno, keera mukayigirizibwa hi'gulu lya Yesu. Munakoli músimbahiri ku mitima íshenguusiri.
18 Mukoli shwekwirwi mu buja bwe'byaha, mukolaga baja bo'kukizi kola íbikwaniini imbere lya Rurema.
19 Yiri igambo lyo'buja, íbitumiri ngweti ngalikoleesa buno, biri hi'gulu lyo'bukaholwe bwinyu. Yaho keera, mwâli kizi tanga ibirumbu bya'magala giinyu mu buja bwo'kukizi gira íbitali nga byo. Yee! Mwanagenderera ukukizi bihuuka mu bitalaalwe. Halikago buno, mukwiriiri mukizi tanga yibyo birumbu biinyu, bibe mu buja bwo'kukizi kolera Rurema ku njira íkwaniini, halinde lyo muyeruusibwa.
20 Ku kyanya mwâli ki riiri baja be'byaha, ngiisi íbikwaniini imbere lya Rurema, mutâli kizi bitwaza.
21 Aahago! Bunguke buki bwo mwâli kizi longa mu kuyifunda mu byaha? Si ndaabwo! Biri mu ba naaho bya kuleetera abandu ulufu! Na buno, birya byaha byo mwâli kizi gira, bikola mu mùteeza ishoni!
22 Buno, mutaki ryagagi mu buja bwo'kukizi gira ibyaha, si mukoli ba baja ba Rurema. Na bwo mukoli yerusiibwi, mukola mu longa ubunguke, halinde munalame imyaka ne'myakuula.
23 Imbembo ye'byaha, lulyagagi lufu. Haliko, Rurema ali mu tuheereza ikigabi kwo tulonge ukulama imyaka ne'myakuula, mu kati ka Nahamwitu Yesu Kirisito!

7

Umugani gwo'mukazi muyange

1 E beene witu! Muyiji-yiji ngiisi kwe'maaja zidesiri.
Ikyanya umundu ali mu ba akiri ho, lyo ali mu ba akiri
mwi'dako lye'maaja.
2 Yiryo igambo, twangalitwira umugani ku mukazi
muyange. Ikyanya yiba ali mu ba akiri ho, lyo'yo mukazi ali
mu ba aki shwesirwi no'lubaaja kwo bayamanwe. Halikago,
ikyanya yiba ali mu ba keera afwa, lyoki uyo mukazi ataki
shwesirwi no'lubaaja.
3 Na kwakundi, iri yiba angaba akiri ho, no'yo mukazi
anagendi yangwa no'gundi mushosi, iri agakizi buuzibwa
kwo akola mushule. Halikago, ikyanya yiba ali mu ba keera
afwa, lyoki uyo mukazi atagaki ba ashwesirwi no'lubaaja.
Ne'ri angagendi yangwa no'gundi mushosi, atagaki detwa
kwo akola mushule.
4 E beene witu! Na niinyu, keera mukafwagaga ku Maaja
ku njira ya Kirisito, gira lyo mulonga ukuba bandu baage.
Mukuba, akazuulwa mu bafwiri, halinde imikolezi yitu ikizi
ba na'kamaro imwa Rurema.
5 Ikyanya twâli ki kuliirwi na'mifwije giitu mabi, imaaja
zâli kizi gavyula mu magala giitu, halinde twanakizi
kengeera twakolera ibyo kutuleetera ulufu.
6 Haliko buno, keera tukafwa ku byoshi íbyâli tushwesiri,
tunakoli shwekwirwi kiri na mu yizo Maaja. Kwokwo,
tutakiri mu kolera Rurema ku njira yazo. Si tukoli
gweti tugamúkolera ku njira mbyahya mu kati ko'Mutima
Mweru!

Imaaja zo ziri mu yerekana ibyaha

7 Kwokwo, tudetage kuti? Ke'maaja zo nguma ne'byaha?
Nanga! Haliko, imaaja zítakibe ho, ndangamenyiri ibyaha
biri biki! Ku mugani, ndashuba ngaamenya kwo'kuyifwija
ibya beene biri biki, hátakibe hali ulubaaja úludesiri:
«Utakizi yifwija ibya beene.*»
8 Kwokwo, ku njira yo'lubaaja, kwe'byaha bikalonga
ubulyo bwo'kukizi ndunda, halinde nanakizi yifwija ibya
beene. Si áhatali imaaja, iri byaha bikoli fwiri!
9 Yaho keera, ku kyanya imaaja zitâli zaazi ndola, nâli ki
riiri mugumaana. Haliko, ikyanya yulwo lubaaja lukanyi-
jira, lyeryo lwananvyula mwe'kyaha,
10 nanayami fwa. Kwokwo, nanayiji bona kwo kundu
ulubaaja lwâli riiri lugandeetera ubugumaana, lwanaba
lwo lugandeetera ulufu!
11 Kwokwo, kuli ku njira yo'lubaaja, kwe'byaha bikalonga
ubulyo bwo'kundeba, halinde byananyita.

---

* **7:7 7.7** Kulyoka 20.17; Bukengeeze 5.21.

12 Kundu kwokwo, Imaaja ziki ryagagi ndaluule. Kiri na
yulwo lubaaja luguma nalwo, luli lutaluule, lunakwaniini,
lunali lwija!
13 Aaho! Yibyo íbiri biija, ka byo bikayiji ndeetera ulufu?
Nanga! Si íbikandeetera ulufu, biri byaha. Yibyo byaha
biri mu koleesa ibiija, halinde lye'byaha biyerekanwe ku
bweranyange ngiisi kwo biri bibi bweneene.

Amifwije giitu mabi, gali mu tulwisa

14 Tuyiji kwe'Maaja zikulikiriini ne'byo'mutima. Haliko
niehe, ngiri mu lola ku bya'magala. Keera n'gaguliisibwa,
nanaba muja we'byaha.
15 Kwokwo, ndali mu sobanukirwa na byo ndi mu gira.
Mukuba, byo ndoziizi ukukizi gira, bitalyagagi byo ndi mu
gira. Si byo njombiri, byebyo byo ndi mu kizi gira!
16 Na bwo ndi mu gira byo ndaloziizi ukugira, kuyerekiini
kwo nyemiiri kwe'Maaja ziri nyiija.
17 Kwokwo, ngiisi byo ndi mu gira, ndalyagagi nie kiri mu
bigira. Si byaha íbinduuziri mwo, byo biri mu ngoleesa!
18 Nyiji kwo mu kati kaani, ndaakyo kindu kiija
íkinduuziri mwo. Si mutuuziri amabi naaho! Ee! Kundu
ndoziizi ukukizi gira amiija, haliko ndashobwiri ukugagira.
19 Kwokwo, amiija go ndoziizi ukugira, gatali go ngweti
ngaagira. Si amabi go ndaloziizi ukugira, gaago go ndi mu
kizi gira!
20 Na bwo ndi mu gira byo ndaloziizi ukugira, bibonekeri-
iri kwo ndali nie kiri mu bigira. Si byaha íbinduuziri mwo,
byo biri mu gagira!
21 Ku yukwo, keera nabonaga kwo hali igambo íriri mu
ngoleesa, lyo lyeri: ikyanya ndi mu looza ukugira amiija,
amabi ganabaagage go gagayami yitangiriza.
22 Mu mutima gwani, ndi mu simiisibwa bweneene
ne'maaja za Rurema.
23 Kundu kwokwo, hali ubundi bushobozi úbugweti
bugaakola mu magala gaani. Bunali mu lwisa byo ndi mu
shungika mu nzaliro zaani. Bwobwo bushobozi bubi, bwo
buli mu kola mu magala gaani, bunali mu ngwata imbira.
24 Yoho wee! Ndi muhanya bweneene! Gano magala
gaani, gali mu ndeetera naaho ulufu! Aahago! Nyandi
úgangiza?
25 Rurema ahuuzibwe! Mukuba, ye mu ngiza mu kati ka
Nahamwitu Yesu Kirisito!

Mu kusiguusa, ngiisi bye'maaja za Rurema zidesiri, ndi
mu bikolera ku nzaliro zaani naaho. Si amifwije gaani mabi,
goohe gali mu ngira mbe muja wo'kukizi kolera ibyaha.

8

Tukizi rongoorwa no'Mutima Mweru

1 Ikyanya abandu bali mu ba bakoli tuuziri mu kati ka
Yesu Kirisito, batagaki twirwa ulubaaja kwo bahanwe!
2 Ee! Umutima Mweru, keera gukatuleetera ubugumaana
mu kati ka Yesu Kirisito. Tutaki tuuziri mu bushobozi
bwe'byaha, kandi iri mu bwa Narufu.
3 Na bwo tulyagagi mwa'mifwije mabi, kyo kitumiri
Imaaja za Musa zitâli mwo'bushobozi bwo'kutushaagiza
ibyaha. Kundu kwokwo, Rurema anahasha. Mukuba,
akatwa ulubaaja lwabyo, mu kututumira Umwana wage, ay-
ije mu njusho yitu twe banabyaha. Uyo Mwana, anatangwa,
libe ituulo lyo'kuyitwa hi'gulu liitu.
4 Na íbitumiri akagira kwokwo, halinde ngiisi kwe'Maaja
ziloziizi, kulonge ukukoleka mu kati kiitu. Tutanakiri mu
rongoorwa no'bushobozi bwe'byaha biitu. Si tukola mu
rongoorwa no'Mutima Mweru!
5 Ngiisi ábatwazirwi na'mifwije gaabo mabi, bayamiri
bali mu yitoneesa naaho ku byo galoziizi. Haliko, ikyanya
abandu bakola mu rongoorwa no'Mutima Mweru, boohe,
bali mu yitoneesa ku byo'Mutima Mweru guloziizi.
6 Ikyanya abandu bali mu yitoneesa ku mifwije gaabo
mabi, bali mu yikululira ulufu. Si ikyanya bali mu yi-
toneesa ku byo'Mutima Mweru guloziizi, bali mu bilongera
mwo'bugumaana no'mutuula.
7 Ikyanya abandu bali mu yitoneesa ku mifwije gaabo
mabi, lyo bali mu ba bagoma ba Rurema. Batasimbahiri
imaaja zaage, batanashobwiri ukuzisimbaha.
8 Bwo bagweti bagatwalwa na'mifwije gaabo mabi,
batashobwiri ukusimiisa Rurema.
9 Ee! Umundu, iri angaba atali mwo'Mutima gwa
Kirisito, iri atali mundu wage. Halikago mwehe, mutali mu
twalwa na'mifwije giinyu mabi. Si mukola mu rongoorwa
no'Mutima gwa Rurema, iri gwangaba gukoli mùtuuziri
mwo.
10 Amagala giinyu, gakoli fwiri hi'gulu lye'byaha biinyu.
Kundu kwokwo, iri Kirisito angaba akoli mùtuuziri mwo,
lyo mugaaba mukoli kwaniini mu kati kaage, halinde
ne'mitima yinyu inabe ikola migumaana.
11 Rurema keera akazuulaga Yesu Kirisito mu bafwiri.
Ne'ri Umutima gwa Rurema gwangamùtuula mwo, kiri na
niinyu, Rurema agabiika amagala giinyu mwo'bugumaana.
12 Ku yukwo, e beene witu, tutakiri mu mwenda
gwo'kukizi kulikira amifwije giitu mabi.

13 Mukuba, iri gangaba go gali mu mùrongoora, mu-
gaafwa. Haliko, iri mwangagayita ku njira yo'Mutima
Mweru, lyoki mugaaba mukola bagumaana.
14 Ee! Abandu, iri bangarongoorwa no'Mutima gwa
Rurema, iri bakola baana baage.
15 Kwokwo, ikyanya ali mu mùheerezagya Umutima
Mweru, gutali mu mùgira baja, mbu mushubi yoboha. Si
guli mu mùgira mube baana baage. Na ku njira yagwo, tuli
mu hamagala Rurema «Aba», kwo kudeta «E daata».
16 Umutima gwa Rurema yenyene, guli mu tanga ubumasi
mu mitima yitu, kwo tukola baana baage.
17 Na bwo tukolaga baana baage, tukola tugalonga ngiisi
byo atubikiiri. Kiri na ngiisi byo abikiiri Kirisito kwakundi,
na nyiitu tugabilonga kwo. Mukuba, iri twangakizi libuuka
kuguma na Kirisito, lyo tugalonga ubulangashane bwage.

Ubulangashane bwo twâye longe imwa Rurema

18 Amalibu go tukiri mu longa buno, nabona kwo ki-
tali kindu, iri nangagashushaania no'bulangashane bwa
Rurema. Mukuba, yubwo bulangashane, Rurema âye
buyerekane mu kati kiitu!
19 Ee! Íbikabumbwa byoshi, bigweti bigalindirira
ukubona ngiisi kwo Rurema agayerekana abaana baage
ngiisi kwo bali.
20 Byoshi íbikabumbwa, bikashungikirwa kwo biri bya
kulenga naaho. Yukwo kulenga, kutali ku bulooze bwabyo
byonyene. Si Rurema ye kabishungikira kwokwo, nga ngiisi
kwo âli loziizi. Kundu kwokwo, hakiri umulangaaliro
21 kwo kiri na íbikabumbwa nabyo, bigaki shweku-
ulwa mu buja bwabyo bwo'kubola. Nabyo binalonge
ukushwekuulwa kuguma na'baana ba Rurema mu kati
ko'bulangashane.
22 Byoshi íbikabumbwa, tuyiji kwo biki gweti bi-
gagongeera bweneene halinde zeene, ngo'mukazi úgweti
úgaliibwa no'mukero.
23 Bitali byebyo naaho. Si kiri na nyiitu, twe keera
tukahaabwa Umutima Mweru ngi'tomola, tuki gweti tu-
gakungumira i mutima, mu kulindirira kwo Rurema atugire
baana baage, halinde aguluule na'magala giitu.
24 Gwogwo mulangaaliro, gwo tukakizibwa mwo.
Aaho! Iri twangabiikaga umulangaaliro ku byo tukoli
bwini, yugwo iri gutakiri mulangaaliro. Mukuba, iri
twangaba tukoli gweti ikindu kirebe, tutangaki kibiika
kwo'mulangaaliro.
25 Haliko, ikyanya tuli mu biika umulangaaliro ku byo
tutazi longa, lyoki tuli mu bilindirira ku bwigenderezi.

26 Na kwakundi, Umutima Mweru gugweti gugatutabaala
mu bukaholwe bwitu. Kwokwo, kundu tutayiji ukuhuuna
Rurema ku njira íkwaniini, halikago, Umutima gwage
guli mu tuhuunira imwage, mu kugongeera ku njira yo
tutangamenyi deta.
27 Ayamiri ayiji-yiji íbiyifundereziizi mu mitima yitu.
Kwokwo, ngiisi byo'Mutima Mweru guli mu deta, Rurema
ali mu ba abiyiji bwija. Mukuba, guli mu tuhuunira
ukukulikirana no'bulooze bwa Rurema.

Ndaabyo íbyangatuhandula ku rukundo lwa Rurema

28 Tuyiji kwe'kyanya abandu bali mu ba bakuuziri
Rurema, ali mu bakolera amiija mu kati ka byoshi. Mukuba,
akabahamagala yenyene ku shungi zaage.
29 Ee! Rurema âli mali gwanwa amenya abandu baage ku
kyanya batâli zaazi ba ho. Akanagwanwa ashungika kwo
bashushaane no'Mwana wage. Kwokwo, uyo Mwana wage,
abe ye gaaba fula mu beene wabo bingi!
30 Na bwo Rurema âli mali batoola, anabahamagala. Na
bwo akabahamagala, anabaharuura kwo bakoli kwaniini.
Na bwo bakoli kwaniini, anababiika na mwo'bulangashane
bwage.
31 Aahago! Biki byo twangashubi deta? Bwo Rurema
alyagagi uluhande lwitu, nyandi úwangaki tuhangirira? Si
ndaaye!
32 Rurema atakashiginia ukutanga Umwana wage. Si
akamútanga hi'gulu liitu tweshi. Na bwo akatutangira
Umwana wage, ka itali yo haahe kwo agatuheereza ne'bindi
byoshi, ku mutima úgushenguusiri!
33 Abandu, iri bangaba keera bakatoolwa na Rurema,
nyandi úwangaki balega? Ndaaye! Si Rurema yenyene, ye
mu bakwanania imbere lyage!
34 Na kandi, nyandagi úwangaki tutwira ulubaaja kwo
tuhanwe? Ndaaye! Si Yesu Kirisito keera akatufwira,
keera akanazuuka mu bafwiri! Na buno, akola uluhande
lwe'lulyo lwa Rurema, agweti agatuhuunira.
35 Aahago! Biki íbyangaki tuhandula no'rukundo lwa
Kirisito? Ka kuhahazibwa? Ka makuba? Ka kulibuzibwa?
Ka mwena? Ka kubula ibyambalwa? Ka kuzeera ho
twangasiga itwe? Ka kuyitwa?
36 Biri nga kwo biyandisirwi, kwokuno:
«Hi'gulu lyawe, tuli mu mala umulege-rege gwoshi ho
twangasiga amatwe giitu.
Tuli mu girwa nge'bibuzi íbikola bigagendi baagwa.*»

---

* **8:36 8.36** Zaburi 44.22.

37 Mu kati ka yago gooshi, tuli mu hima bweneene ku njira
ya Rurema. Mukuba, atukuuziri!
38-39 Na ndi na'kasiisa kwo ndaakyo kindu kyoshi
íkyangatuhandula no'rukundo lwa Rurema, kuba kufwa,
kandi iri buba bugumaana. Baba baganda, kandi iri
mizimu, kandi iri bandi banabushobozi ba mu kyanyaanya.
Biba bya mu zino siku, kandi iri bya mu siku ízâye yije. Biba
bya mwi'gulu, kandi iri bya mu kuzimu. Mu bikabumbwa
byoshi, ndaakyo kindu íkyangatuhandula no'rukundo lwa
Rurema, kwo luli mu kati ka Nahamwitu Yesu Kirisito!

9

Umwizingeerwe gwa Pahulu hi'gulu lya'Bahisiraheeri

1 Amagambo go ngola ngaadeta buno, mumenyage bwija
kwo gali go'kuli mu kati ka Kirisito! Kiri no'Mutima Mweru,
gugweti guganyereka mu mutima gwani kwo gatali ga
bibeesha.
2-3 Ndi mu ba no'mwizingeerwe bweneene hi'gulu lya
beene witu Bahisiraheeri! Na nyamiri ndi mu lyanirwa mu
mutima gwani hi'gulu lyabo. Nanganaloziizi kwo ndaakwe
hi'gulu lyabo, halinde na ndwibwe kiri ku Kirisito. Yabo
beene witu, tuli mu mulala muguma
4 gwa'Bahisiraheeri. Banali bo Rurema akagira babe
bandu baage. Banali bo akayerekana mwo'bulangashane
bwage. Banali bo akanywana ibihango. Banali bo
bakahaabwa ne'maaja zaage, ne'mihango yage. Banali bo
akayereka ngiisi kwo bagakizi múyikumba mu nyumba
yage.
5 Yabo Bahisiraheeri, bo balyosiri mwi'kondo lya
bashokuluza biitu ba keera, nga kwo Kirisito naye âli
balyosiri mwo. Uyo Kirisito, analyagagi ye Rurema úli
hi'gulu lya byoshi. Tukizi múyivuga imyaka ne'myakuula!
Bikizi ba kwokwo!
6 Aahago! Ka kuli kudeta kwo'muhango gwa Rurema
gukafwa ubusha? Nanga! Mukuba, mu bandu ábali mu
butwa mu mulala gwa'Bahisiraheeri, batali booshi kwo bali
Bahisiraheeri nirizina!
7 Na kundu bakalyoka mwi'kondo lya Hiburahimu, kutali
kwo booshi bali baana baage. Si Rurema akabwira Hibu-
rahimu kwokuno: «Mwi'kondo lya Hisake, mwo mugalyoka
abandu be'kibusi kyawe.*»
8 Ku yukwo, abandu batangaharuurwa kwo bali bandu
ba Rurema, ukukulikirana no'kubutwa kwa'magala. Si

* **9:7 9.7** Ndondeko 21.12Uyo Hisake, Hiburahimu akamúbuta ku mukaage Saara, ku kyanya âli mali buta Hishimaheeri ku muja wage Hagaari.

ikyanya bali mu butwa ku muhango gwa Rurema, lyoki bali
mu haruurwa kwo bali baana baage.†
9 Yugwo muhango, ikyanya Rurema akaguheereza Hibu-
rahimu, akadeta kwokuno: «Ku kyanya íkikoli shungisirwi,
ngagaluka. Na ngwane Saara keera abuta umwana
wo'butabana!‡»
10 Na kwakundi, Rebeka âli riiri na'baana babiri
ba'mahasha. Yabo baana, akababuta ku mushosi muguma,
shokuluza witu wa Hisake.
11-12 Kundu kwokwo, Rurema akadeta: «Ngulwe, ye
gakizi kolera Butooto.§» Akadeta kwokwo, ku kyanya yabo
baana batâli zaazi butwa, batanâli zaazi gira amiija, kandi
iri amabi. Bikaba kwokwo, gira lyo'kutoola kwa Rurema,
kuyimangire ku shungi zaage yenyene. Si kutabe hi'gulu
lye'mikolezi ya'bandu!
13 Biri nga kwo biyandisirwi kwokuno: «N'gakunda
Yakobo. Haliko, Hesahu nanamúshomba.*»
14 Aaho! Tudete kutagi? Ka Rurema atali mu gira
íbikwaniini? Kutali kwokwo!
15 Si akabwira Musa: «Ngiisi ye ndoziizi ukukejeerera,
ndi mu múkejeerera. Na ngiisi ye ndoziizi ukuyuvwirwa
indengeerwa, ndi mu múyuvwirwa zo.†»
16 Ku yukwo, ukutoola kwa Rurema kutali mu kulikirana
no'bulooze bwa'bandu, kandi iri ku mikolezi yabo. Si ali
mu batoola, ukukulikirana no'lukogo lwage yenyene!
17 Biyandisirwi mu Mandiko Meeru kwo Rurema ak-
abwira Faraho, ti: «Íbitumiri n'gakuyimika, gira lyo
n'gayerekane ubushobozi bwani ku byo ngakugirira,
halinde li'ziina lyani likizi lumbuuka mu mahanga gooshi.‡»
18 Kwokwo, ngiisi ye Rurema aloziizi ukukejeerera, ye
anagweti agakejeerera. Na ngiisi ye aloziizi ukuyumuusa
umutima, kwa na gweti agamúyumuusa gwo.
19 Ngaba muguma winyu angambuuza: «Aahago! Kituma
kiki Rurema aki gweti agatulega kwo twahuba, ndaanaye
mundu úwangahagana no'bulooze bwage?»
20 Naani, ti: «Uli nga nyandagi we mundu ngana, halinde
ugweti ugahaliiza Rurema? Ke'nyungu yi'bumba yangabu-
uza umubuuvi: “Kituma kiki wambumba kwoku?§”
21 Si mwi'bumba liguma, umubuuvi ahangwirwi ukugira
mwe'nyungu zibiri! Nguma, iri mu koleesibwa mu kati
ko'lushaagwa. Ne'yabo, inakizi koleesibwa bwalaafwe.»

---

† **9:8 9.8** Mu bagala Hiburahimu, Hishimaheeri ye kabutwa nga kwa'bandi bandu bali mu butwa. Si Hisake yehe akabutwa ukukulikirana no'muhango. Ndondeko 17.19-21. ‡ **9:9 9.9** Ndondeko 18.10, 14. § **9:11-12 9.11-12** Ndondeko 25.23. * **9:13 9.13** Malaki 1.2-3. † **9:15 9.15** Kulyoka 33.19. ‡ **9:17 9.17** Kulyoka 9.16. § **9:20 9.20** Hisaaya 29.16; 45.9.

22 Kwokwo, kwo biri, na ku byo Rurema akagira. Mukuba,
ngiisi ábâli kwiriiri ukuhanwa, âli loziizi ukubashereeza,
gira lyo ayerekana uburaakari bwage mu kati ko'bushobozi.
Kundu kwokwo, âli kizi bayigenderera bweneene!
23 Na nyiitu kwakundi, Rurema âli loziizi ukutuy-
ereka ngiisi kwo'bulangashane bwage buli bwa'kahebuuza.
Akanashungika kwo tugabulonga ku lukogo lwage.
24 Twehe, twe Rurema akahamagala. Kutakaba mu
Bayahudi naaho, si kukaba kiri na mu bandu be'gindi milala
kwakundi.
25 Biri nga kwo Rurema adesiri mu kitaabo kya Hosheya,
kwokuno:
«Abandu, kundu bangaba batali be'mwani,
haliko ngabahamagala kwo bali bandu baani.
Kiri no'mulala gwo ndakuuziri buno,
ngaki deta kwo bakola bakundwa baani.*»
26 «Bakatee bwirwa: “Mutali bandu baani.”
Haliko ha nyuma, banahamagalwa kwo bakola “baana
ba Rurema úli mugumaana.†”»
27 Hisaaya naye, adesiri kwi'zu lihamu hi'gulu
lya'Bahisiraheeri kwokuno:
«Kundu Abahisiraheeri bangaluguuka nga mushenyu
kwi'buga,
halikago ikikembere naaho kyo kigakizibwa.
28 Mukuba, Nahano, mu kuhana abandu ba mu kihugo,
atagatindiriza, ataganashiginya.‡»
29 Hisaaya âli mali gwanwa adeta na kwokuno:
«Nahano wo'bushobozi bwoshi, átaki tusigirage bandu
bagerwa mu kibusi,
twangabiiri nga bandu ba mu kaaya ke'Soodoma, na'ba
mu ke'Gomora.§»

Abahisiraheeri batakayemeera Yesu

30 Yibi byoshi biloziizi ukudeta kuti? Biri byebi: ubwa
mbere, ábatali Bahisiraheeri, batâli kizi gira umwete
gwo'kukwanana imbere lya Rurema. Kundu kwokwo, bo
bakoli kwaniini imbere lyage hi'gulu lyo'bwemeere bwabo.
31 Na ku luhande lwa'Bahisiraheeri, kundu bâli kizi
kulikiriza imaaja mbu balonge ukukwanana imbere lya
Rurema, haliko bitakaziga!
32 Kituma kiki? Mukuba, bâli kizi looza ukukwanana
imbere lyage ku njira ye'mikolezi yabo. Si kutakaba ku njira
yo'kubiika Rurema kwo'bwemeere. Kyanatuma bagasiitara
kwi'buye lyo'kusiitaza,

---

* **9:25 9.25** Hosheya 2.23. † **9:26 9.26** Hosheya 2.1. ‡ **9:28 9.28** Hisaaya 10.22-23. § **9:29 9.29** Hisaaya 1.9.

33 nga kwo biyandisirwi mu Mandiko Meeru:
«Lolagi! Mu kaaya ke'Sayuni, keera nabiika
mwi'buye lyo'kusiitaza, no'lwala lwo'kugwisania.
Kundu kwokwo, iri umundu angamúbiika kwo'bwemeere,
atâye boneesibwe ishoni!*»

10

1 E beene witu! Balya Bahisiraheeri, ndoziizi ku mutima gwani gwoshi kwo bakizibwe. Kunali kwo ngweti ngabahuunira imwa Rurema.
2 Nangabatangira ubumasi kwo bali no'mwete bweneene ku bya Rurema. Si yugwo mwete gwabo, gutali mwo'bumenyi!
3 Yabo Bayahudi, kundu Rurema akayerekana injira yo bangakwanana mwo imbere lyage, haliko batanagitwaza. Batâli sobanukiirwi nayo, banagira mbu baleete igindi-gindi njira ye'mwabo.
4 Kundu kwokwo, zirya Maaja zaabo, si zikaheka ku njira ya Kirisito. Buno, kuli ku njira yo'kubiika ubwemeere ku Kirisito, kwa'bandu bangalonga ukukwanana imbere lya Rurema.

Ngiisi úgayemeera Yesu, agakizibwa

5 Musa akayandika kwokuno hi'gulu lyo'kukwanana imbere lya Rurema ku njira yo'kukulikiriza imaaja: «Umundu, iri angagira ngiisi kwe'maaja zidesiri, agakizi lama ku njira yazo.*»
6 Si hi'gulu lyo'mundu úkwaniini imbere lya Rurema ku njira yo'bwemeere, bidesirwi kwokuno: «Utakizi yibuuza mu mutima gwawe mbu: “Nyandi úgazamuukira mwi'gulu?”» (Umugeeza gwa yiri igambo, kuli kugenda mwi'gulu, gira tukashonoolere Kirisito haashi mu kihugo.)
7 «Mutanakizi yibuuza mbu: “Nyandi úgayikira i kuzimu?”» (Umugeeza gwalyo, kuli kugendi lyosa Kirisito mu bafwiri.)
8 Si mu Mandiko Meeru bidesirwi kwokuno: «Yiryo igambo, liri hoofi lyawe. Ee! Liri mu kanwa kaawe, na mu mutima gwawe.†» Yiryo igambo liri lyo'bwemeere. Linali lyo tuli mu genda tugamenyeesa mu bandu.
9 Kwokwo, iri wangadeta na'kanwa kaawe kwo Yesu ye Nahano, unayemeerage mu mutima gwawe kwo Rurema akamúzuula mu bafwiri, lyo ugakizibwa.

---

* **9:33 9.33** Hisaaya 8.14; 28.16. * **10:5 10.5** Balaawi 18.5. † **10:8 10.6-8** Bukengeeze 30.12-14.

10 Mukuba, tuli mu yemeera Rurema mu mitima yitu, kiri
na ku tunwa twitu, halinde tunabe tukoli kwaniini imbere
lya Rurema, tunakizibwe.
11 Biri nga kwo biyandisirwi mu Mandiko Meeru
kwokuno: «Ngiisi umúyemiiri, atâye boneesibwe ishoni.‡»
12 Ndaanalwo lubibi ha kati ka'Bayahudi na'bandu
be'gindi milala. Mukuba, yabo booshi bahiiti Nahano
muguma naaho. Ne'kyanya bali mu mútabaaza, ali mu
bagashaanira bweneene!
13 Biri nga kwo bidesirwi mu Mandiko Meeru, kwokuno:
«Umundu, iri angahuuna ubutabaazi kwi'ziina lya Nahano,
agakizibwa.§»
14 Aaho! Kuti kwa'bandu bangahuuna Nahano
ubutabaazi, batanamúyemiiri? Na kutagi kwo bangalonga
ukumúyemeera, batanazindi yuvwa imyazi hi'gulu
lyage? Na kutagi kwo bangagiyuvwa, buzira bandu
bo'kubamenyeesa yo?
15 Na kutagi kwa'bandu bangagendi bamenyeesa yo,
buzira kutumwa? Biri nga kwo biyandisirwi: «Buli
bwija ngana ukubona ábali mu yija bagamenyeesa imyazi
miija!*»
16 Kundu kwokwo, ikyanya abandu bakamenyeesibwa
iyo Myazi Miija, batali booshi ábakagisimbaha. Biri nga
kwo Hisaaya akadeta: «E Nahano, ikyanya tukabamenyeesa
galya magambo, nyandagi úkagayemeera?†»
17 Kwokwo, kuli ku njira yo'kumenyeesa abandu hi'gulu
lya Kirisito, kwo bangayuvwa hi'gulu lyage. Ne'kyanya
bagayuvwa hi'gulu lyage, lyo bangamúyemeera.
18 Nashubi buuza: Ka kwokwo Abahisiraheeri batakayu-
vwa hi'gulu lya Kirisito? Ishuvyo: Si keera bakayuvwa
hi'gulu lyage, nga kwo bidesirwi mu Mandiko Meeru
kwokuno:
«Indumwa yabo, keera ikayuvwikana mu mahanga gooshi.
Amagambo gaabo, keera gakahika ku mbeka
ye'kihugo.‡»
19 Nabuuzagya kandi: Balya Bahisiraheeri, ka bataka-
sobanukirwa? Tutee lola ku magambo go Musa akadeta,
kwokuno:
«Ngakoleesa abandu ábatali ba mu mulala nirizina,
banabe ndaabyo bayiji,
gira lyo nimùvyule mwo'luugi, munayagalwe.§»
20 Hisaaya naye adesiri ku bukaruuke kwokuno:

---

‡ **10:11 10.11** Hisaaya 28.16. § **10:13 10.13** Yuheeri 3.5. * **10:15 10.15** Hisaaya 52.7. † **10:16 10.16** Hisaaya 53.1. ‡ **10:18 10.18** Zaburi 19.4. § **10:19 10.19** Bukengeeze 32.21.

«Bandu baguma, kundu batashuba mu ndooza, haliko n'gaboneka imwabo.
Nganayiyerekana imwabo, kundu batashuba mu mbuuza.*»
21 Haliko hi'gulu lya'Bahisiraheeri, adesiragi kwokuno:
«Yabo bandu, njuba mu shiiba umulege-rege gwoshi mbateziri amaboko.
Kundu kwokwo, batandwaziizi, banayamiri bali mindagabika.†»

11

Abahisiraheeri, Rurema atakabatwa lwoshi

1 Nabuuzagya: Balya Bahisiraheeri, ka kwokwo Rurema keera akabatwa lwoshi? Nanga! Si kiri na naani nienyene, ndyagagi muguma wabo, Umubinyamiini wa mwi'kondo lya Hiburahimu!
2 Rurema, atakatwa abandu baage. Si ku kyanya batâli zaazi ba ho, âli mali gwanwa abatoola! Ka mutayiji ngiisi kwo biyandisirwi mu Mandiko Meeru hi'gulu lya Hiriya? Si akalega Abahisiraheeri imbere lya Rurema, kwokuno:
3 «E Nahano, keera bakaminika abaleevi baawe, banahongola no'tutanda two uli mu tangirwa kwa'matuulo. Nienyene naaho, nie koli sigiiri. Na naani buno, bakoli loziizi ukunyita.*»
4 Aaho! Kutagi kwo Rurema akamúshuvya? Akadeta: «Ngi yibikiiri abandu bihumbi birinda ábatazi fukamira umuzimu Baali.†»
5 Kwokwo, kwo biri, kiri na zeene. Mukuba, haki sigiiragi ikikembere kya'bandu, kyo Rurema akagwanwa atoola ku lukogo lwage.
6 Na yukwo kubatoola, kutali hi'gulu lye'mikolezi yabo. Mukuba, ákibe ali mu batoola hi'gulu lyayo, iri ulukogo lwage lutangaki biiri lukogo nirizina!
7 Aaho! Tudetage kuti? Ngiisi bya'Bahisiraheeri bâli kizi fiitirwa kwo, batakabilonga. Haliko, balya bandu naaho bo Rurema akatoola, boohe, bakabilonga. Abandi baabo booshi, banaba mindagabika,
8 nga kwo biyandisirwi mu Mandiko Meeru kwokuno:
«Rurema anababiika mwo'mutima gwo'buyingi-yingi.
Amasu gaabo, anagahumaaza.
Na'matwiri gaabo, anagamana.
Kunali kwo bakiri, halinde zeene.‡»

---

* **10:20 10.20** Hisaaya 65.1. † **10:21 10.21** Hisaaya 65.2. * **11:3 11.3** 1 Baami 19.10, 14. † **11:4 11.4** *Baali* gwâli riiri muzimu gwa'bapagaani ábâli tuuziri mu kihugo kye'Kaanani. 1 Baami 19.18. ‡ **11:8 11.8** Bukengeeze 29.4; Hisaaya 29.10.

9 Dahudi naye adesiri kwokuno:
«Yabo bandu, ibyokulya bye'siku zaabo ngulu, bikizi ba
mitego yo'kubagwasa,
halinde bakizi yitimba haashi, banahanwe.
10 Amasu gaabo, gayidike mwe'kihulu,
halinde bataki shubi bona.
Ne'migongo yabo, ikizi yama igondamiri.§»
11 Nashubi buuzagya: Ikyanya Abayahudi bakasiitara,
banagwa, ka bakayami hera lwoshi? Nanga! Ikyanya
bakahuba, kyo kitumiri ábatali Bayahudi bakalonga ukuk-
izibwa, halinde balya Bayahudi bavyulwe mwo'luugi.
12 Kwokwo, yukwo kuhuba kwa'Bayahudi, no'kuyabirwa
kwabo, kyo kikatuma Rurema agagashaanira bweneene
abandu be'gindi milala. Aaho! Ikyanya Abayahudi bagak-
izibwa, no'muharuuro gwabo gunabe keera gwakwira, ka
itali yo haahe kwo'bugashaane bugaaba bwe'ngingwe!

Umugani gwa'matavi ágakayiji nanikwa ku lindi isina

13 Buno, ngola ngaadeta imwinyu, mwe mutali Bayahudi.
Bwo ndi ndumwa íyatumwa imwinyu, kyo kitumiri ngweti
ngahuuza umukolwa gwo ndi mu mùgira mwo.
14 Kwokwo, lyo ndonga ukuvyula uluugi mu beene witu
Bayahudi, halinde baguma baabo bakalonge ukukizibwa.
15 Abayahudi, bwo bakalahirwa, kyo kitumiri mwe bandu
be'gindi milala mukanywaniisibwa na Rurema. Aahago!
Mango Abayahudi nabo bashubi yemeerwa, ka batagaaba
nga balyosiri mu bafwiri?
16 Ikihande ki'robe, iri kyangataluulwa imwa Rurema, iri
irobe lyoshi keera lyataluulwa yo. Ni'sina lye'kiti kwakundi,
iri lyangataluulwa kwo likola lya Rurema, iri amatavi
gaakyo nago, gakola ge'mwage.
17 Abahisiraheeri bali nge'kiti kyo'muzehituuni íkiri mu
ndalo,* keera kyanakoonyolwa kwa'matavi. Na mwehe,
muli ngi'tavi lyo'muzehituuni gwa mu kishuka, mwanayiji
nanikwa ku kiti kya mu ndalo, ha kati ka'gandi matavi
gaakyo. Na buno, mukola mu longa imisi ku malembo
gaakyo.
18 Ku yukwo, utakizi yihaya, mbu we himiri am-
atavi ágakakoonyolwa! Ne'ri wangagira mbu uyihaye,
ukengeere kwo yiryo isina litakumeziri kwo. Si wehe, we
limeziri kwo!

§ **11:10 11.10** Zaburi 69.22-23. * **11:17 11.17** *ikiti kyo'muzehituuni íkiri mu ndalo* guli mugani gwa'Bayahudi. Na ikya mu kishuka, guli mugani gwa'bandu be'gindi milala.

19 Ngeeka wangadetaga: «Galya matavi, íbitumiri
gakakoonyolwa, gira lyo niehe nyiji nanikwa ahandu
haago.»
20 Ee! Biri kwokwo! Yabo Bahisiraheeri, bwo batabi-
isiri Rurema kwo'bwemeere, kyanatuma bagashaazibwa.
Na naawe, unabe ukoli yimaaziri ahandu haabo hi'gulu
lyo'bwemeere bwawe. Kundu kwokwo, utakizi yidundu-
lika! Si ukizi yoboha.
21 Mukuba, Rurema atakashiginia galya matavi ge'kiti
íkiri mu ndalo! Aaho! Ka utoniri kwo wehe, agakushiginia?
22 Ulolage ngiisi kwo Rurema ashobwiri ukugirira abandu
amiija, na ngiisi kwo ashobwiri ukubakayira. Ikyanya
bakagwa mu byaha, anabakayira. Na mwehe, akola mu
mùgirira amiija. Kundu kwokwo, iri mutangagenderera
mu miija gaage, iri na niinyu, mugatwibwa.
23 Yabo Bahisiraheeri kwakundi, iri bangashubi yemeera
Rurema, agashubi bananika kandi. Mukuba, Rurema
ashobwiri ukushubi bananika.
24 Wehe, ukakoonyolwa ku kiti kyo'muzehituuni kya
mu kishuka. Wanayiji nanikwa ho utakamera ku kiti
kyo'muzehituuni kya mu ndalo. Aahago! Ka itali yo
haahe kwo boohe, bangashubi nanikwa haaho-haaho ku
kiti kye'mwabo!

Abahisiraheeri bagaki kizibwa

25 E beene witu! Mu yibi byoshi, mulyagagi ubumbishwa.
Na ndoziizi kwo niinyu mubumenye, gira lyo mutayiji
kengeera mwayibona kwo mwe muli no'bwitegeereze. Na
yubwo bumbishwa bwo bwobu: Ikyanya Abahisiraheeri
bakayumuusa imitima yabo, kutâli riiri kwa lwoshi! Si kuk-
aba naaho, halinde abandu be'gindi milala nabo bakizibwe,
no'muharuuro gwabo gutee kwira.
26 Kwokwo, lya'Bahisiraheeri booshi, nabo bagakizibwa,
nga kwo biyandisirwi mu Mandiko Meeru, kwokuno:
«Mu kaaya ke'Sayuni, mugalyoka Lukiza.
Agagalulira beene Yakobo imwa Rurema.
27 Ne'kyanya ngabalyokeza ibyaha byabo,
lyo ngabanywaniisa ku njira ye'kihango.†»
28 Kwokwo, Abayahudi bakalahira Imyazi Miija, banahin-
duka bagoma ba Rurema, lyo niinyu mugenduukirwa.
Kundu kwokwo, baki ryagagi bakundwa baage, bwo
Rurema âli mali gwanwa atoola bashokuluza baabo.
29 Ne'ri Rurema angaba keera ahamagala abandu, anaba-
heereze ibigabi, atangaki bayihindulira.

† **11:27 11.27** Hisaaya 59.20-21; 27.9; Yeremiya 31.33-34.

30 Na mwe mutali Bayahudi, yaho keera mutâli
kizi simbaha Rurema. Haliko buno, bwa'Bayahudi
batamúsimbahiri, kyo kitumiri mwe mukalonga ukubon-
erwa ulukogo.
31 Na bwo mukola mu lubonerwa, kyo kitumiri boohe,
batali mu músimbaha, halinde lyo nabo, bakalonge uku-
lubonerwa.
32 Kwokwo, Rurema akaleka abandu booshi bashwekerwe
mu bwobwo buhuni buguma, gira lyo akalonge ukubake-
jeerera booshi.

Amagambo go'kuyivuga Rurema

33 Ubugale bwa Rurema, no'bwitegeereze bwage,
no'bumenyi bwage, biryagagi bya kahebuuza!
Ikyanya ali mu twa imaaja,
ndaaye úwangasobanukirwa na ngiisi kwo agweti
agaazitwa.
Ne'njira zo ali mu lenga mwo, ndaaye úwangazimenya!
34 «Nyandi keera úkamenya inzaliro za Nahano?
Kandi iri, nyandi keera úkamúhanuula?‡
35 Na kwakundi, nyandagi keera úkamúkaaba ikindu,
halinde anabe mu mwenda gwo'yo mundu?§»
36 Íbiri ho byoshi, Rurema ye kabibumba,
binakiri ho ku bushobozi bwage,
binali ho hi'gulu lyage.
Kwokwo, abe ye gakizi huuzibwa imyaka ne'myakuula!
Bikizi ba kwokwo!

12

Tukizi yitanga, mu kukolera Rurema

1 Ku yukwo, e beene witu! Bwo Rurema keera
akatukejeerera, namùyinginga bweneene kwo mukizi yi-
tanga imwage! Mukizi ba ituulo íriri ligumaana. Lin-
abe litalwirwi imwage. Linabe limúsimisiizi. Kwokwo,
lyo'kuyikumba kwinyu kugaaba kukwaniini.
2 Mutakizi ki yiga ingesho za mu kino kihugo! Si muhin-
dulwe mu kukizi tona imitono mihyahya. Kwokwo, lyo
mugalonga ukumenya ngiisi byo Rurema amùloziizi kwo:
Musobanukirwe na íbiri biija, na ngiisi íbimúsimisiizi, na
ngiisi íbitungiini imbere lyage.
3 Ukukulikirana na ngiisi kwo Rurema akangashaanira,
namùbwiraga mweshi: Mutakizi yiyuvwa ukuhima kwo
muli! Haliko, ngiisi muguma winyu, akizi yimenya ku

‡ **11:34 11.34** Hisaaya 40.13. § **11:35 11.35** Hayubu 41.11.

bwitonde ngiisi kwo ali, ukukulikirana na ngiisi kwo
Rurema akamúbiika mwo'bwemeere.
4 Ngiisi muguma witu, kundu ahiiti amagala maguma
naaho, haliko gali ne'birumbu bingi. Na ngiisi kirumbu kiri
mu ba no'mukolwa gwakyo.
5 Kwokwo, na mu kati ka Kirisito, kundu tulyagagi bingi,
haliko, tukola magala maguma. Na ngiisi muguma witu
akola kirumbu kya'baabo.
6 Ibigabi byo tuhiiti, biri bya kwingi-kwingi, ukukulikirana na ngiisi kwo tugashaniirwi. Kwokwo, iri umundu
angahaabwa ikigabi kyo'kutanga ubuleevi, akizi butanga
nga kwo'bwemeere bwage buli!
7 Ne'ri angahaabwa ikigabi kyo'kukola, akizi kolerana.
Ne'ri angaba ahaabirwi ikigabi kyo'kuyigiriza, akizi yigiriza.
8 Ne'ri angahaabwa ikigabi kyo'kukanania imitima, akizi
gikanania. Ne'ri angahaabwa ikigabi kyo'kutabaalana ku
magoorwa, akizi tabaalana ku mutima úgushenguusiri.
Ne'ri angahaabwa ikigabi kyo'kuyimangira, akizi yitanga mu bwimangizi bwage. Ne'ri angahaabwa ikigabi
kyo'kutabaala abandi mu makuba, akizi batabaala ku
bushagaluke.

Tukizi tuula ku rukundo

9 Mukizi kundana ku mutima úgushenguusiri. Ibibi,
mukizi bishomba. Haliko ibiija byohe, mukizi bikania.
10 Mukizi kundana, nga baguma! Munakizi fiitirwa
mu kuherezania ulushaagwa. Si mutakizi luyiheereza
mwenyene.
11 Mutakizi yoloha mu kukolera Nahano! Si mukizi
múkolera ku mitima yinyu yoshi.
12 Umulangaaliro gwo mukoli hiiti, mukizi shambaala
mu kati kaagwo! Ne'kyanya mugaaba mu malibu, munagooyere. Munakizi huuna Rurema ngiisi kyanya.
13 Ne'kyanya abandu ba Rurema bagaaba mu magoorwa, munakizi batabaala! Na'bageezi kwakundi, mukizi
bayegereza.
14 Ikyanya abandu bagakizi mùlibuza, munakizi
bagashaanira! Ee! Kukizi ba kubagashaanira! Si kutakizi
ba kubadaaka.
15 Ikyanya abandu bali mu shambaala, munakizi shambaalira kuguma! Ne'kyanya bali mu lira, munakizi lirira
kuguma.
16 Mutakizi yiheemya, mutanakizi yibona kwo mwe muli
banabwenge! Haliko, mukizi yuvwanwa, munakizi yibiika
haashi mu kukomeerana na'bagunda.

17 Mutakizi galulirana ubuligo ku bundi! Si mukizi ba
no'mwete gwo'kugira íbiri biija imbere lya'bandu booshi.
18 Munakizi ba no'mutuula na'bandu booshi, nga kwo
mushobwiri ku luhande lwinyu.
19 E bakundwa baani! Mutakizi yihoola! Si muleke
Rurema akabe ye gamùyihoolera ku buraakari bwage.
Mukuba, biyandisirwi kwo Nahano adesiri kwokuno:
«Niehe, nie mwene ukuyihoola, nganaki yihoola.*»
20 Ku yukwo, mukizi gira nga kwo biyandisirwi kwokuno:
«Umugoma wawe, iri angaba ashalisiri, umúheereze byo
agaalya.
Ne'ri angaba anyotiirwi, umúheereze byo agaanywa.
Ikyanya ugaagira kwokwo, lyo ugamúteeza ishoni, nga
kumútereka amakala go'muliro kwi'twe.†»
21 Kwokwo, utakizi himwa na'mabi! Si ukizi gahima mu
kugira amiija.

13

Mukizi simbaha abatwali

1 Ngiisi mundu, akwiriiri akizi simbaha abatwali
be'kihugo! Mukuba, amatwali gooshi, gakabiikwa na
Rurema. Ndaanabwo butwali úbuli ho, bwo atakabiika.
2 Kwokwo, iri umundu angaba ali mu hagana na'batwali,
iri agweti agahagana na byo Rurema yenyene ashungisiri.
Ne'kyanya bagahagana kwokwo, bagaaba bayikululira iki-
hano.
3 Ikyanya abandu bali mu gira amiija, abatwali batanga-
bateera ikyoba. Si ikyanya bali mu gira amabi, lyoki
bangakizi teerwa ne'kyoba hi'gulu lyabo! Ka muloziizi
ukutuula bwija, buzira kukizi teerwa ikyoba no'mutwali?
Kwokwo, mukizi gira amiija, lyo naye akizi mùhuuza.
4 Uyo mutwali, ali mukozi úkabiikwa na Rurema, gira
akizi mùgirira bwija. Kundu kwokwo, ikyanya muli mu
gira amabi, mukwiriiri mumúyobohe! Mukuba, ali mukozi
ye Rurema akabiika hi'gulu lyo'kukizi hana banangora-
mabi. Atanahagatiiri ingooti ubusha.
5 Ku yukwo, mukwiriiri mukizi simbaha abatwali! Ku-
tanabe naaho hi'gulu lyo'kuyoboha kwo bangamùhana. Si
mukizi basimbaha bwo kwokwo kwo bimùkwiriiri.
6 Byebyo byo binatumiri muli mu rambura. Mukuba
abatwali, bali bakozi ba Rurema, banali mu fiitirwa ku
mukolwa gwabo.
7 Ku yukwo, mukizi heerezagya ngiisi mundu
íbimúkwaniini! Umundu, iri angaba akwaniini ukuhaabwa

---

* **12:19 12.19** Bukengeeze 32.35. † **12:20 12.20** Migani 25.21-22.

umurambu,* mukizi rambulira imwage. Ne'ri angaba akwaniini ukubugulwa, mukizi múheereza ikibugulo. Ne'ri angaba akwaniini ukusimbahwa, mukizi músimbaha. Ne'ri angaba akwiriiri ukuhaabwa ulushaagwa, mukizi múgingika.

Tukundane mu kati ko'mulengeerwe

8 Mutakizi hera mu mwenda gwo'mundu yeshi, ha nyuma lyo'mwenda gwo'kukizi kundana naaho. Mukuba, iri umundu angaba ali mu kundana, iri keera agira bye'maaja ziloziizi.
9 Mu maaja muli ízidesiri kwokuno: «Utakizi shuleha. Utanakizi yitana. Utanakizi zimba. Utanakizi yifwija ibya beene.†» Yizi maaja, kuguma ne'zindi zooshi, zishwesirwi mu lubaaja luguma úluyandisirwi kwokuno: «Ukizi kunda umutuulani wawe nga kwo uyikuuziri wenyene!‡»
10 Umundu, iri angaba ali mu kundana, agaaba keera agira ngiisi bye'maaja ziloziizi, atangaki girira umutuulani wage ubuligo.
11 Kuguma na yibyo, muyiji ikyanya tukola mwo buno. Ee! Hakola siku nyingi ukulyokera ho tukayemeerera Yesu. Na buno, ulusiku lwo tugakizibwa kwo, lukola hoofi. Ku yukwo, mukwiriiri muvyukage mwi'ro!
12 Mukuba, ubushigi bukola bugaakya. Na lukula, akola bu tema. Kwokwo, tutwikirage ku mikolezi ye'kihulu! Tunayambale ibilwaniiso byo'mulengeerwe.
13 Tukizi tuula ku njira íkwaniini, nga bandu bo'mulengeerwe. Si tutakizi ki yifunda mu bitalaalwe, kandi iri mu bulalwe! Tutanakizi ki yeruzania mu kuyidulumbika kuguma mu biteeziri ishoni. Tutanakizi longoozania, kandi iri kugirirana uluugi.
14 Mutanakizi yitoneesagya ngiisi kwo mwangasimiisa amifwije giinyu mabi. Si mukizi yigira umugani ku Nahano Yesu Kirisito.

14

Tutakizi ki twirana ulubaaja

1 Iri mwene winyu angaba atakaniri mu bwemeere, mukizi múyegereza naaho, buzira kumútwira ulubaaja ku byo ayemiiri.

---

* **13:7 13.7** *umurambu* ziri fwaranga íziri mu tangwa na ngiisi mundu ku ngiisi mwaka. Ne'fwaranga ze'kibugulo nazo, ziri mu tangwa gira umundu ahanguulwe ukulengana ne'bya ali mu dandaza, kandi iri kulenga mu mbibi ze'bihugo. † **13:9 13.9** Kulyoka 20.13-15, 17; Bukengeeze 5.17-19, 21; Balaawi 19.18. ‡ **13:9 13.9** Balaawi 19.18.

2 Ngeeka mundu mulebe angaba ayemiiri ukukizi lya
ibyokulya byoshi. No'gundi, anabe atakaniri mu bwemeere
bwage, anali mu lya ishogo nzobeera naaho.
3 Kwokwo, iri umundu angaba ali mu lya ibyokulya
byoshi, atakwiriiri ukugayiriza uwabo, mbu bwo ali mu lya
ishogo nzobeera naaho! Ne'ri angaba ali mu lya ishogo
nzobeera naaho, naye kwakundi, atakwiriiri akizi twira
uwabo ulubaaja, mbu bwo ali mu lya byoshi. Mukuba, naye,
Rurema keera akamúyemeera.
4 Aahago! Uli nga nyandi, we gweti ugatwira umukozi
wo'gundi ulubaaja? Si Nahamwabo yenyene ye wangadeta
iri umukozi wage ayimaaziri bwija, kandi iri ayabiirwi.
Aganayimanga bwija, bwo Nahano agamútabaala.
5 Ngeeka mundu muguma agweti agaharuura ulusiku
lulebe kwo lwo lukuliiri izaabo. No'gundi anabe ali mu
haruura isiku zooshi kwo zo nguma. Kwi'gambo mwene
yiri, ngiisi mundu akwiriiri abe na'kasiisa ku byo ayemiiri
yenyene.
6 Iri umundu angaba ali mu haruura ulusiku lulebe kwo
lwo lukuliiri izaabo, ali mu luharuura kwokwo hi'gulu lya
Nahano. No'wabo, iri angaba ali mu lya ibyokulya byoshi
kwakundi, ali mu gira kwokwo hi'gulu lya Nahano, iri
anakizi bitangira kongwa imwa Rurema. Kiri na úli mu
neena ibyokulya birebe, naye ali mu gira kwokwo hi'gulu
lya Nahano, iri naye anatanga kongwa imwa Rurema.
7 Mu kati kiitu, ndaaye úli ho halwage yenyene!
Ndaanaye, úli mu fwa halwage.
8 Iri twangaba tuli ho, tuli ho hi'gulu lya Nahano. Ne'ri
twangafwa, tugaafwa hi'gulu lyage. Ku yukwo, tuba ho,
kandi iri tufwa, tuli mu ba bandu ba Nahano.
9 Byebyo, byo bikatuma Kirisito akafwa, anazuuka.
Kwokwo, lyo aba Nahano wa abafwiri, na wa'bagumaana
kwakundi.
10 Aaho! Kituma kiki uki gweti ugatwira mwene winyu
ulubaaja? Na kituma kiki ugweti ugamúshembuula? Si
tweshi tugayimanga imbere lya Rurema, gira atutwire
ulubaaja!
11 Biri nga kwo biyandisirwi mu Mandiko Meeru,
kwokuno:
«Nahano adetaga kwokuno: “Nga kwoku nyamiri ho,
kwo na kwokwo ngiisi mundu agaki fukama imbere
lyani,
iri anadeta kwo nie Rurema.*”»
12 Kwokwo, ngiisi muguma witu, agayishuviza yenyene
imbere lya Rurema.

* **14:11 14.11** Hisaaya 45.23.

Tutakizi hubiisa mwene witu

13 Ku yukwo, tutakizi ki twirana ulubaaja. Muhige naaho,
kwo hatagire ikindu kyo mugakizi siitazania kwo, kandi iri
kuhubiisania kwo.
14 Nienyene, nduuziri mu kati ka Nahano Yesu. Na ndi
na'kasiisa kwo ndaabyo byokulya íbiri no'muziro. Kundu
kwokwo, iri umundu angabona kwe'kindu kirebe kiri kya
muziro, iri kinali kya muziro imwage.
15 Ne'ri wangajengeeza mwene winyu mu kukizi lya
ibyokulya mwene yibyo, iri utakiri mwo'rukundo. Ku
yukwo, utakizi ki lya ibyokulya íbyangashereeza mwene
winyu, na keera Kirisito akamúfwira.
16 Ngiisi byo mubwinagi kwo biri biija, mutaleke biyiji
shokoorwa.
17 Mukuba, ubwami bwa Rurema butaloziri ku byo muli
mu lya, kandi iri ku byo muli mu nywa. Si buloziri naaho
ku bikwaniini imbere lya Rurema, na ku mutuula, na ku
mushambaalo mu kati ko'Mutima Mweru.
18 Umundu, iri angaba ali mu kolera Kirisito kwokwo,
ye mu simiisa Rurema. Kiri na mu bandu, bagakizi
múyemeera.
19 Ku yukwo, tukizi fiitirwa mu kukizi looza íbigaleeta
umutuula mu kati kiitu, halinde tunakizi tabaalana.
20 Tutanakizi leka ibyokulya bikizi shereeza umukolwa
gwa Rurema. Kundu ibyokulya biri biija, haliko, iri mwene
witu angahubiisibwa hi'gulu lye'byo tuli mu lya, iri twagira
buligo.
21 Ngiisi íbyangahubiisa mwene winyu, mukizi bileka,
kuba kulya inyama, kandi iri kunywa idivaayi, kandi iri
ngiisi kindi kyoshi íkyangamúhubiisa.
22 Ku magambo mwene yago, ngiisi byo uyemiiri hi'gulu
lyago, ubileke bube bumbishwa mwe na Rurema. Buhiirwa,
ikyanya umundu atali mu teerwa ibihamba ku byo ali mu
yemeera ukugira.
23 Ne'ri umundu angakizi lyagaga ikindu kirebe, anakizi
ba ne'migangaanwe hi'gulu lyakyo, iri keera atwirwa
ulubaaja kwo ahanwe. Mukuba, yukwo kukilya kwage,
kutalyosiri mu bwemeere. Na ngiisi íbitalyosiri mu bwe-
meere, biri byaha.

15

Tutakizi yisimiisa twenyene

1 Twehe, twe tukoli kaniri mu Yesu, tukwiriiri tukizi
yigenderera ku bakiri mu ba mu bukaholwe! Tutanakizi
giraga mbu tuyisimiise twenyene.

2 Ngiisi muguma witu, akwiriiri akizi simiisa umutuulani
wage, gira lyo naye akizi genduukirwa, analonge ukukana
mu kati ka Nahano.
3 Kiri na Kirisito yenyene, atâli kizi gira mbu ayisimi-
ise, nga kwo biyandisirwi mu Mandiko Meeru kwokuno:
«Ikyanya bakakutuka, na naani, yibyo bitusi bikaba na
hi'gulu lyani.*»
4 Na ngiisi íbikayandikwa yaho keera mu Mandiko
Meeru, bikayandikwa hi'gulu lyo'kutuyigiriza, gira lyo tuba
bigenderezi, tunakanibwe mu mitima, halinde lyo tuba
no'mulangaaliro.
5 Na bwo Rurema ali mu biika abandu
mwo'bwigenderezi, anabakanie mu mitima, na niinyu,
akizi mùshoboleesa ukuhuugiza kuguma, nga kwo Yesu
Kirisito aloziizi.
6 Kwokwo, lyo mweshi mugaaba no'mutima muguma,
munakizi yivugira Rurema kuguma. Ee! Ali yishe wa
Nahamwitu Yesu Kirisito.
7 Kirisito keera akamùyegereza. Ku yukwo, niinyu
mukizi yegerezania, halinde lyo Rurema akizi yivugwa.
8 Namùbwiraga, kwo Kirisito akayiji ba mukozi
wa'Bayahudi, gira lyo ngiisi byo Rurema âli mali
gwanwa alagaania bashokuluza baabo, bilonge ukukoleka,
banabone kwo ali mwemeera.
9 Kiri na'bandu be'gindi milala, nabo bakalonge ukukizi
yivuga Rurema hi'gulu lyo'lukogo lwage, nga kwo biyan-
disirwi mu Mandiko Meeru kwokuno:
«Ku yukwo, ngakizi kuyivuga mu batali Bayahudi.
Na ngizi kuyimbira inyimbo zo'kuyivuga iziina lyawe.†»
10 Biyandisirwi kandi kwokuno:
«Mwe mutali Bayahudi,
mukizi shambaalira kuguma na'bandu ba Rurema!‡»
11 Binali biyandike kandi:
«E bandu be'bihugo byoshi! Mweshi mukizi huuza Nahano.
Mwe bandu ba mu mahanga gooshi! Mukizi múyivuga.§»
12 Hisaaya naye adesiri:
«Mwi'kondo lya Yese, mwo mugalyoka mundu muguma.
Ye gayimikwa abe mutwali wa ábatali Bayahudi,
halinde bakizi múbiika kwo'mulangaaliro.*»
13 Rurema, ye mu tuma tukola no'mulangaaliro.
Kwokwo, ngweti ngamúhuuna, kwo akizi mùyijuza
mwo'bushambaale, no'mutuula, munabe mugweti
mugamúbiika kwo'bwemeere. Kwokwo, lyo'mulangaaliro

* **15:3 15.3** Zaburi 69.9. † **15:9 15.9** 2 Samweri 22.50; Zaburi 18.49. ‡ **15:10 15.10** Bukengeeze 32.43. § **15:11 15.11** Zaburi 117.1. * **15:12 15.12** Hisaaya 11.10.

gwinyu gumùdimirira mwo ku bushobozi bwo'Mutima Mweru!

Umukolwa gwa Pahulu mu batali Bayahudi

14 E beene witu! Nienyene nyiji ku kasiisa kwo mukoli yijwiri mwa'miija. Munakoli ba no'bumenyi mu kati ka byoshi. Munakoli shobwiri ukuyigirizania.
15 Kundu kwokwo, namùyandikira magambo maguma ku bukaruuke, gira njubi mùkengeeza go. Rurema akangashaanira,
16 mu kumbiika mbe mukozi wa Yesu Kirisito mu batali Bayahudi. Na buno, ngola mu kolera Rurema, mu kukizi genda ngamenyeesa Imyazi yage Miija mu kati kaabo, halinde babe ituulo lyo Rurema agayemeera, linabe keera lyataluulwa no'Mutima Mweru.
17 Umukolwa gwo ndi mu kolera Rurema, ngweti ngagushambaalira bweneene mu kati ka Yesu Kirisito.
18 Kundu kwokwo, ndangaguyihaya kwo, ha nyuma lya ngiisi byo Kirisito yenyene âli kizi kola mu kati kaani. Ku njira yage, nâli kizi deta, nanâli kizi kola kwakundi, halinde ábatali Bayahudi banasimbahe Rurema.
19 Ku bushobozi bwo'Mutima Mweru, nâli kizi gira ibisoomeza ku bukalage. Nâli kizi genda ngalenga mu bihugo bingi, mu kumenyeesa abandu Imyazi Miija ya Kirisito, ukutondeerera i Yerusaleemu, halinde ukuhika hala bweneene mu kihugo kye'Ririko.
20 Nyamiragi ndi mu fiitirwa ukugenda ngamenyeesa abandu Imyazi Miija ya Kirisito ngiisi naaho hi'ziina lyage litazi menyeekana. Kwokwo, ndayiji kengeera nayubakira ku lutaliro keera úlukabiikwa no'gundi mundu.
21 Biri nga kwo biyandisirwi mu Mandiko Meeru kwokuno:
«Abandu, kundu batazindi bwirwa imyazi yage, bagagibona.
Na kundu batakagiyuvwa, bagagisobanukirwa.[†]»

Pahulu ashungisiri ukugenda i Rumi

22 Na bwo nâli kizi yigiriza abandu ba mu poroveesi nyingi, kyo kitumiri nâli kizi hangirirwa kwo ndayije imwinyu.
23 Halikago buno, ndaaho nangaki kola mu poroveesi ze'no munda. Na bwo keera halenga myaka mingi nimùkumbwiri,
24 kyo kitumiri ngoli shungisiri kwe'kyanya ngagenda mu kihugo kye'Hisipaniya, ngatee lenga iyo munda imwinyu.

† **15:21 15.21** Hisaaya 52.15.

Tunashagalukire kuguma ku siku ngerwa, mukabuli nd-
abaala ku lugeezi.
25 Haliko buno, ngi gweti ngagenda i Yerusaleemu, gira
ngendi tabaala ya'bandu ba Rurema.
26 Mukuba, abandu ba mu kihugo kye'Makedoniya, na'ba
mu kye'Hakaya bakabona kwo buli bwija bakuumanie
ibindu byo'kugendi tabaala Abakirisito be'Yerusaleemu
ábakekeriiri.
27 Bakasiima boonyene, kwo batabaalane kwokwo.
Kuguma na yibyo, kukaba nga kuyishula umwenda.
Mukuba, Abayahudi bo bakatee gwanwa bashangiira
na'bandu be'gindi milala ku bugashaane bwo'mutima.
Kyo kitumiri abe gindi milala, nabo bakwiriiri batabaale
Abayahudi ku bibagooziri ku magala gaabo.‡
28 Yibyo bindu byoshi íbikakumanibwa, mango nyusa
umukolwa gwo'kubilubula, ngabuli yija iyo munda
imwinyu mu kugenda mu poroveesi ye'Hisipaniya.
29 Na nyiji kwo mango mbika imwinyu, ngamùleetera
imigashani yoshi íri mu kati ka Kirisito.
30 E beene witu! Namùyinginga kwi'ziina lya Nahamwitu
Yesu Kirisito, na ku rukundo lwo'Mutima Mweru, kwo
mukizi ndabaala, mu kukizi mbuunira imwa Rurema, ku
mwete gwoshi!
31 Mukizi múhuuna kwo mango mbika i Buyahudi,
n'gakizibwe mu maboko ga ábatayemiiri Kirisito. Mukizi
mbuunira na ku mukolwa gwo ngaagira i Yerusaleemu,
halinde abandu ba Rurema be'yo munda bakaguyemeere.
32 Kwokwo, iri Rurema angalooza, lyo ngayija iyo munda
imwinyu mu kati ko'bushambaale, tunaluhuukire kuguma.
33 Rurema wo'mutuula, akizi ba kuguma na niinyu
mweshi. Bikizi ba kwokwo!

16

Imisingo imwa'bandu balebe

1 Ndoziizi ukumùmenyeesa mwali witu wa Fwebe,
kwo ali mukozi mwija wa mwi'shengero lya mu kaaya
ke'Kengereya.
2 Uyo Fwebe, mumúyakiirage kwi'ziina lya Nahano,
ku njira íkwaniini mu bandu ba Rurema. Na ngiisi
íbigamúgoora, mukizi mútabaala byo. Mukuba, naye
keera akatabaala abandu bingi. Kiri na naani, keera
akandabaala.
3 Mundamukize Pirisila na Hakila, bo tuli mu kolera Yesu
Kirisito kuguma.

‡ **15:27 15.27** Yabo Bakirisito be'Makedoniya na'be'Hakaya, batâli riiri Bayahudi. Si be'Yerusaleemu, boohe, bâli riiri Bayahudi.

4 Yabo bombi, bâli riiri ibiringiini ukusiga amatwe gaabo
hi'gulu lyani. Ku yukwo, ngweti ngabatangira kongwa.
Ndanali nienyene naaho. Kiri na'bandu ba mu mashengero
gooshi ga mu batali Bayahudi, nabo bagweti bagabatangira
kongwa.
5 Abandu bi'shengero, ikyanya bagakuumana mu mwa
Pirisila na Hakila, nabo mubandamukize.
Mundamukize no'mukundwa wani Hepeneeto. Mu
bandu booshi ba mu kihugo kye'Haziya, ye kaba wa mbere
ukuyemeera Kirisito.
6 Mundamukize na Maryamu. Yehe, âli kizi yitubanula
mu kukizi mùkolera.
7 Mundamukize na beene witu Handoroniko na Yuniya,
bo twâli shwekiirwi kuguma mu nyumba ye'mbohe. Yabo
bombi, bayijikiini bweneene mu ndumwa za Yesu. Bo
bakanagwanwa keera bayemeera Kirisito ku kyanya ndâli
zaazi múyemeera.
8 Mundamukize na Hambulyato, umukundwa wani mu
kati ka Nahano.
9 Mundamukize na Huribaano, ye tuli mu kolera Kirisito
kuguma. Mundamukize no'mukundwa wani Sitaaku.
10 Mundamukize na Hapeere. Uyo, ikyanya akalenga
mu magezo, akayerekana ku kasiisa kwo ali Mukirisito
mwemeera. Mundamukize na'bandu ba mu nyumba ya
Harisitobulo.
11 Mundamukize na mwene witu wa Herodiyo.
Mundamukize na'bandu ba mu nyumba ya Narikiso
ábakola bandu ba Nahano.
12 Mundamukize na Tirifena na Tirifosa, abakazi ábâli
kizi yitubanula mu kukolera Nahano. Mundamukize
no'mukundwa wani Pereesi. Uyo Pereesi naye, ali mukazi
úwâli kizi yitubanula mu kukolera Nahano.
13 Mundamukize na Rufu, ikikalage kyo'mukozi wa Na-
hano. Mundamukize na nyina, ye naani ndi mu haruura
kwo ali maawe.
14 Mundamukize na Hasingirito, na Fulego, na Herime, na
Patoroba, na Herima, na'bandi beene witu bo baliriinwi.
15 Mundamukize na Filologo, na Yuliya, na Nereyo bo
na mwali wage, na Holimba, na'bandi bandu ba Rurema
booshi bo baliriinwi.
16 Mukizi lamusania ku njira íkwaniini* mu kati
ko'rukundo.† Na kwakundi, amashengero gooshi ga Kirisito
gamùlamusa.

---

* **16:16 16.16** Mu kigiriki, kunyunyuguta. † **16:16 16.16** Mu kigiriki, mu kunyunyugutana mu kati ko'bweru. Yabo bandu ba keera, mu kulamusania, bâli kizi nyunyugutana.

Mukizi yiyeka na'balyalya

17 E beene witu! Namùyinginga bweneene, mukizi
yilanga na ábali mu gira mbu bamùshombanie! Bali mu
gira mbu bamùteere mu kumùhabura ku migirizo go keera
mukayigirizibwa. Yabo bandu, mukizi bayiyeka.
18 Abandu mwene yabo, atakiri Nahamwitu Kirisito ye
bali mu kolera. Si bagweti bagakolera amabunda gaabo
boonyene! Na ku magambo gaabo manunu-manunu, bali
mu lyeryega mwe'bizeeze.
19 Haliko mwehe, abandu booshi keera bakayuvwa ngiisi
kwo musimbahiri. Kyo kitumiri ngweti ngashambaala
bweneene hi'gulu liinyu. Na ndoziizi kwo mukizi ba bandu
bo'kumenya íbiri biija. Si ku mabi, mukizi ba nga bahwija.
20 Rurema, ye shyoko yo'mutuula, anakola bu futira
Shetaani mwi'dako lya'magulu giinyu. Kwokwo, mukizi
yama mutuuziri mu lukogo lwa Nahamwitu Yesu.

Imisingo ukulyoka imwa'bandu balebe

21 Timoteyo amùlamusa, ye tuli mu kolera kuguma. Na
kwakundi, beene witu Lukiyo, na Yasooni, na Sosipateeri,
nabo bamùlamusa.
22 Na naani, nie Teritiiyo, nie mwandisi wa gano maruba,
naani namùlamusa kwi'ziina lya Nahano.
23 Gaayo naye, amùlamusa, ye mbaaziri mu mwage.
Mwomwo mu mwage, mwa'bandu bi'shengero bali mu
kuumana. Herasito naye, amùlamusa, ye mwimangizi
we'bindu bya mu kano kaaya. Na mwene witu wa Kwarito,
naye amùlamusa.
[
24 Mukizi yama mutuuziri mu lukogo lwa Nahamwitu
Yesu Kirisito. Bikizi ba kwokwo!]

Ubwivuge imwa Rurema

25 Rurema ahuuzibwe! Mukuba, ye shobwiri ukukizi
mùsikamya mu kati ke'Myazi Miija ya Yesu Kirisito. Iyo
Myazi Miija, yo ndi mu yigiriza mu bandu, kundu yâli
yamiri ibishamiri ukulyokera keera.
26 Kundu kwokwo, Rurema ayamiri ho imyaka
ne'myakuula, keera anakyula kwo bulya bumbishwa
bubishuulwe ku njira ya íbikayandikwa na'baleevi.
Kwokwo, abandu be'milala yoshi bakalongage
ukumúyemeera, banakizi músimbaha.
27 Rurema naaho ye hiiti ubwitegeereze bwoshi. Akizi
yama ali mu huuzibwa imyaka ne'myakuula mu kati ka
Yesu Kirisito! Bikizi ba kwokwo!

Amaruba ga mbere ga Pahulu imwa' Bakorindo

Indangiriro

Yaga maruba, gakayandikirwa Abakorindo. Abandu ábâli lyosiri i Korindo bakaleetera Pahulu amaruba go'kumúhanuusa ku magambo malebe. Na mu kubashuvya, ali mu kizi tondeera kwokuno: «Buno, ngola ngamùshuvya ku byo mukanyandikira.» Kwokwo, kwo ali mu bashuvya hi'gulu lyo'kuyangana (7.1, 7.25), na hi'gulu lye'byokulya íbiri mu tangwa imwe'migisi (8.1), na hi'gulu lyo'kukoleesa ibigabi byo'Mutima Mweru (12.1), na hi'gulu lyo'kukuumania ibindu byo'kugendi tabaala abandu ba Rurema (16.1).

Ku yikyo kyanya, Pahulu akalonga umwazi kwa'Bakorindo batâli kaniri mu Yesu, na kwo batâli rongwirwi no'Mutima Mweru (3.1-4). Haliko bâli kola mu yikangaata, banalekeerera abashule, banakizi legana. Kundu kwokwo, bâli riiri bikalage, banâli haabirwi ibigabi byo'Mutima Mweru (1.4-7).

Kwokwo, Pahulu anahanuula Abakorindo kwo bataki gabulikane. Analahira kwo batakizi legana. Anabahanuula ngiisi kwo bagakizi yangana. Banayiyeke ukulya íbiri mu tangwa imwe'migisi. Banakizi rongoorwa no'Mutima Mweru. Anabayereka na ngiisi kwo twâye zuuke mu bafwiri.

Pahulu anabayigiriza kwo bakwaniini ukukizi kolera Rurema, buzira kukizi lungumirwa na'mifwije, na buzira kuyifunda mu bitalaalwe, na buzira kuhambirira ibindu.

Ha nyuma, Pahulu anabayereka ngiisi kwo bangatuula mu kati ka Yesu. Na bwo tukoli shwesirwi mu kati ka Yesu, tutakizi ki yisimiisa twenyene, mu kulya ngiisi kwo tuloziizi, na mu kuyanga ngiisi ye tuloziizi, na mu kuhembwa ku mukolwa gwitu. Si bwo tukoli shwesirwi mu kati ka Yesu, tukoli kwaniini ukukizi kolerana.

Imiziizi miguma yi'sikamiro, iri mu 1 Bakorindo 6.19-20: «Ka mutayiji kwa'magala giinyu, iri nyumba yo'Mutima Mweru? Ee! Rurema keera akamùheereza gwo, gunakoli mùtuuziri mwo. Kwokwo, mutakiri bandu ba ha lwinyu mwenyene! Si keera mukagulwa ku kishingo kikayu! Ku yukwo, mukizi koleesa amagala giinyu ku njira yo Rurema agakizi yivugwa mwo.»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Indangiriro (1.1-9)

b) Ukugabulikana mwi'shengero (1.10–4)
c) Ibitalaalwe mwi'shengero (5–6)
d) Amigirizo hi'gulu lyo'kuyangana (7)
e) Tutakizi hubiisania (8–10)
f) Ngiisi kwo twangayikumba Rurema mwi'shengero (11–14)
g) Bwo Yesu akazuuka mu bafwiri, na nyiitu twâye zuuke mwo (15)
h) Ngiisi kwo bagatanga íbyo kugendi tabaala Abakirisito mu Buyahudi (16.1-4)
i) Pahulu anasezerana (16.5-24)

Indangiriro

1 Yaga maruba, galyosiri imwani, nie Pahulu. Rurema akambamagala ku bulooze bwage kwo mbe ndumwa ya Yesu Kirisito. Twe na mwene witu wa Sositeene, twe twamùyandikira,
2 mwe bandu bi'shengero lya Rurema lya mu kaaya ke'Korindo. Mwehe, keera mukataluulwa mu kati ka Nahamwitu Yesu Kirisito. Mwanahamagalwa kwo mube bandu baage bataluule, kuguma na'bandi booshi ba ngiisi handu ábali mu múhuuna kwi'ziina lyage. Uyo Yesu Kirisito, ye kola Nahamwabo, anali ye Nahamwitu tweshi.
3 Kwokwo, Daata Rurema, na Nahamwitu Yesu Kirisito, bakizi mùgashaanira! Bakizi mùheereza no'mutuula.

Pahulu atanga kongwa imwa Rurema

4 Nyamiri ndi mu tanga kongwa imwa Rurema hi'gulu liinyu. Mukuba, keera akamùgashaanira mu kati ka Yesu Kirisito.
5 Ee! Mu kati ka Kirisito, mwo keera mukagazibwa ku byoshi, ku ngiisi byo muli mu deta, na ku ngiisi byo mukoli yiji.
6 Yibyo, biyerekiini kwo ngiisi byo tukamùyigiriza hi'gulu lya Yesu Kirisito, biryagagi byo'kuli.
7 Ngiisi bigabi byo'Mutima Mweru, mukoli bihiiti. Munakoli lindiriiri bweneene kwo Nahamwitu Yesu Kirisito agayerekanwa.
8 Aganakizi mùsikamya halinde ukuheza, gira mukagwanwe muli bazira buhube ku lusiku lwo agagaluka kwo.
9 Rurema, ye kamùhamagala kwo mube ne'ngoome no'Mwana wage Nahamwitu Yesu Kirisito, anali mwemeera.

Ihano hi'gulu lyo'kuyihandulana kwo

10 E beene witu! Namùyinginga kwi'ziina lya Nahamwitu Yesu Kirisito kwo mukizi yuvwikana mweshi. Munakizi

huugiza kuguma mu mitono yinyu, halinde mutakizi ki
yihandulana kwo.
11 E maashi beene witu! Keera nayuvwa umwazi uku-
lyoka beene Kilowe, kwo mu kati kiinyu, mukola imilongwe.
12 Byo ndoziizi ukudeta byo byebi: Muguma winyu, ali mu
deta: «Niehe, ndi wa Pahulu!» Ugundi, ti: «Niehe, ndi wa
Hapoolo!» No'gundi, ti: «Niehe, ndi wa Keefa!» No'gundi,
ti: «Niehe, ndi wa Kirisito!»
13 Aaho! Ka Kirisito keera agabulikana mwo kwingi-
kwingi? Nanga! Ka Pahulu, ye kayitirwa ku kibambo
hi'gulu liinyu? Ka na kwi'ziina lya Pahulu, kwo mukabati-
izibwa?
14 Ngweti ngatanga kongwa imwa Rurema, bwo ndaaye
muguma winyu ye n'gabatiiza, ha nyuma lya Kirisipo na
Gaayo naaho.
15 Ku yukwo, ndaaye muguma winyu úwangadeta kwo
akabatiizibwa kwi'ziina lyani.
16 (Keera nakengeera kwo n'ganabatiiza na'bandu ba mu
nyumba ya Setefaano. Ha nyuma lya yabo, ndaki kengiiri
iri hali ugundi mundu ye n'gabatiiza.)
17 Ikyanya Kirisito akanduma, kutakaba mbu lyo ngizi
batiiza abandu. Si akanduma, kwo ngizi genda ngaba-
menyeesa Imyazi Miija. Atakanduma, mbu ngizi koleesa
amagambo go'bwenge-bwenge. Iri nangagira kwokwo,
ikibambo kya Kirisito kyangayiji kengeera kyateera imisi
yakyo.

Kirisito ye riiri mwo'bushobozi no'bwitegeereze

18 Igambo hi'gulu lyo'kuyitwa kwa Kirisito ku kibambo,
abandu bo'kuteereka, bali mu libona ngi'gambo
lyo'buhwija. Halikago imwitu, twe tuli mu kizibwa,
ikibambo kyage kyo kiri mwo'bushobozi bwa Rurema.
19 Biri nga kwo biyandisirwi kwokuno:
«Amenge ga'banabwenge, ngagashereeza.
No'bweshu bwa'beeshu, ngabugadikira.*»
20 Aaho! Kutagi kwo bigaaba imwo'munabwenge,
ne'mwo'munamasomo, ne'mwe'ndesi ya mu kino kihugo?
Si amenge gooshi ga mu kihugo, keera Rurema akagagira
bube buhwija!
21 Ee! Rurema akagwanwa ashungika ku bwitegeereze
bwage kwa'bandu batangamúmenya mu kukoleesa amenge
gaabo. Anasiima kwo agakizi kiza ngiisi ábagabiika Yesu
kwo'bwemeere. Asiima ukukoleesa amagambo go tuli mu
yigiriza, kundu gali mu gayirizibwa, mbu ga buhwija.

---

* **1:19 1.19** Hisaaya 29.14.

22 Abayahudi bali mu huuna ibyereso bye'bisoomeza.
Na Bagiriki, bali mu looza kwo bayerekwe amagambo
go'bwenge.
23 Halikago twehe, tuli mu yigiriza abandu hi'gulu
lyo'kuyitwa kwa Kirisito ku kibambo. Biri kwokwo, kundu
mu Bayahudi, yiryo igambo kiri kisiitaza. Na mu bandu
be'gindi milala, liri mu bonwa kwo buhwija.
24 Kundu kwokwo, imwa ngiisi bo Rurema akahamagala,
baba Bayahudi, kandi iri bandu be'gindi milala, Kirisito ye
bushobozi bwa Rurema, anali ye bwitegeereze bwage.
25 Ngiisi bya'bandu bali mu bona kwo bwo'buhwija
bwa Rurema, byebyo, byo biri mwo'bwitegeereze ukuhima
ubwe'mwabo. Na ngiisi byo bali mu bona kwo bwo
bukaholwe bwa Rurema, byebyo byo biri mwo'bushobozi
ukuhima ubwe'mwabo.
26 E beene witu! Mukizi kengeera ngiisi kwo mwâli
riiri ku kyanya Rurema akamùhamagala. Mu kati kiinyu,
mutâli riiri abandu bingi ábâli kizi detwa mu kihugo kwo
banabwenge. Mutanâli riiri na'bagangambale bingi, kandi
iri abanalushaagwa bingi.
27 Si ngiisi íbiri mu bonerwa mu kihugo kwo biri
byo'buhwija, byebyo byo Rurema akatoola, gira lyo abonia
abanabwenge ishoni. Akatoolaga na íbiri mu bonerwa mu
kihugo kwo biri bukaholwe, gira lye'byo'bushobozi nabyo,
abibonie ishoni.
28 Akanatoola na íbiri mu shembwa kwo biri bya kabusha-
busha, na íbiri mu gayirizibwa, na íbiri mu bonerwa
kwo ndaabyo. Kwokwo, lyo alonga ukuyerekana kwo
íbiboniirwi mu kihugo byo biri na'kamaro.
29 Kwokwo, ndaaye mundu úwangaki yihaya imbere lya
Rurema.
30 Si mukoli tuuziri mu kati ka Yesu Kirisito hi'gulu lya
Rurema. Ee! Rurema, akagira Yesu abe bwitegeereze bwitu.
Na ku njira ya Kirisito, kwo tuli mu guluulwa. Tunali
mu yeruusibwa. Tunali mu longa ukukwanana imbere lya
Rurema.
31 Ku yukwo, tukizi simbaha igambo íriyandisirwi
kwokuno: «Umundu, iri angagira mbu ayihaye, akizi
yihaya naaho ku bya Nahano![†]»

2

Pahulu ayihega ku Kirisito naaho

1 E beene witu! Ikyanya n'gayiji mùyigiriza ubumbishwa
bwa Rurema, ndâli kizi buleeza mwa'magambo
go'kubununiisa, kandi iri amagambo go'bwenge-bwenge.

---

† **1:31 1.31** Yeremiya 9.24.

2 Ku yikyo kyanya twâli riiri kuguma, n'gahiga kwo hatagire agandi-gandi magambo go ngakizi mùyigiriza, gátali gaagalya ágali hi'gulu lya Yesu Kirisito naaho. Ne'ngingwe, n'gamùyigiriza ngiisi kwo akayitwa ku kibambo.
3 Ku yikyo kyanya, nâli kolaga mu bukaholwe. Nanâli kizi juguma ne'kyoba.
4 Ikyanya n'gamùyigiriza Igambo lya Rurema, ndâli kizi gira mbu nimùyemeeze ku magambo go'bwenge bwani. Si nâli kizi mùyigiriza lyo, mu kuyerekana ubushobozi bwo'Mutima Mweru.
5 Kwokwo, lyo'bwemeere bwinyu buyimangira ku bushobozi bwa Rurema naaho. Si kutabe ku menge ga'bandu.

Ubwitegeereze bwa Rurema

6 Halikago, ikyanya tuli mu ba mu bakoli kaniri, lyoki lyo tuli mu yigiriza amagambo go'bwitegeereze. Si butali nga bwenge bwa kino kihugo, kandi iri nga bwenge bwa'batwali baakyo. Mukuba, boohe, bakola mu mala lwoshi-lwoshi.
7 Yago magambo go tuli mu deta, buli bwitegeereze bwa Rurema, bwo âli bishiri. Kundu kwokwo, ukulyokera ikyanya ikihugo kitâli zaazi bumbwa, âli mali gwanwa ashungika kwo mu kati kaabwo, mwo tugalongera ubulangashane.
8 Yubwo bulangashane, mu batwaziri ikihugo, ndaaye kiri no'muguma wabo úkabusobanukirwa. Báki busobanukirwe, nga batakayitira Nahano wo'bulangashane ku kibambo.
9 Biri nga kwo biyandisirwi kwokuno:
«Ibya'bandu batazindi bona, batanazindi biyuvwa,
batanazindi bisalira kwo,
byebyo byo Rurema keera akagwanwa ateganulira ngiisi
ábamúkuuziri.*»
10 Byo na byebyo, byo Rurema keera akatubishuulira, ku njira yo'Mutima Mweru. Mukuba, Umutima Mweru guli mu gahiriza byoshi, kiri na íbiyifundereziizi mu kati ka Rurema.
11 Mu bandu, ngiisi byo'mundu ali mu tona, biri mu menyeekana naaho mu mutima gwage. Ndaanaye gundi úwangabimenya. Kwo na kwokwo, ndaaye úwangamenya byo Rurema atoniri, gútali Umutima gwage naaho.
12 Kwokwo, keera tukayakiira Umutima úgulyosiri imwage, gira tulongage ukusobanukirwa na ngiisi byo Rurema akatuheereza ku lukogo lwage. Si tutakayakiira umutima gwa mu kihugo.

---

* **2:9 2.9** Hisaaya 64.4.

13 Kwo na kwokwo, na'magambo go tuli mu deta, tutak-
agayigirizibwa ku menge ga'bandu. Si tukagayigirizibwa
no'Mutima Mweru gwonyene! Ne'kyanya tuli mu yigiriza
amagambo gaagwo, tuli mu gayigiriza mu bandu bo gukola
mwo.
14 Iri umundu angaba atali mwo'Mutima gwa Rurema,
atashobwiri ukuyakiira íbiri mu lyoka imwagwo. Biri
mu ba nga buhwija imwage. Atanashobwiri uku-
sobanukirwa nabyo. Si Umutima Mweru naaho gwo
gwangamúsobanulira byo.
15 Kuguma na yibyo, iri umundu angaba akola
mwo'Mutima Mweru, ali mu sobanukirwa na byoshi.
Si yenyene, abandu batangasobanukirwa naye!
16 «Nyandi keera úkamenya inzaliro za Nahano?
Kandi iri, nyandi keera úkamúhanuula?†»
Halikago twehe, tukoli ba mwe'nzaliro za Kirisito.

3

Ndaaye nabwigira mu mukolwa gwa Rurema

1 E beene witu! Ku kirya kyanya, bitakanzigira kwo ngizi
mùyigiriza nga bandu ábakola mwo'Mutima Mweru. Si
byâli ngwiriiri ngizi mùyigiriza nga bandu be'kihugo, nga
na'baana baanuke ku bya Kirisito.
2 Ngiisi byo n'gamùyigirizagya, byâli riiri nga mata. Si
bitâli riiri nga byokulya bikomu. Mukuba, mutâli zaazi
ba ibiringiini ukuyakiira amagambo makomu. Halinde na
zeene, mutangahasha ukugayakiira,
3 bwo muki tuuziri nga bandu be'kihugo! Na íbiyerekiini
kwokwo, bwo mukiri mu girirana uluugi, iri munalongooza-
nia. Aaho! Ka kwokwo mutaki yifuuziri mu bya'magala,
nga bandu be'kihugo?
4 Muguma winyu, agweti agaadeta kwo ali wa Pahulu.
No'gundi, mbu ali wa Hapoolo. Aaho! Ka kwokwo mutakiri
nga bandu be'kihugo?
5 Aahago! Hapoolo, ali nyandi? Na Pahulu, naye ali
nyandi? Si tuli bakozi ba Rurema naaho! Na ku njira
yitu, kwo mukalonga ukumúyemeera. Ee! Twe no'yo
witu, Nahano keera akagabulira ngiisi muguma ugwage
mukolwa.
6 Niehe, nie kabyala imbuto. Na Hapoolo, ye wâli kizi
zinywisa. Haliko, Rurema yenyene ye kazimeza!
7 Kwokwo, umundu úli mu byala imbuto, na úli mu
zinywisa, bombi, ndaako kamaro ko bahiiti. Si Rurema
naaho ye hiiti akamaro, bwo ye mu zimeza.

---

† **2:16 2.16** Hisaaya 40.13.

8 Umundu úgweti úgabyala imbuto, na úgweti
úgazinywisa, bombi bo baguma. Na ngiisi muguma wabo,
agahembwa, ukukulikirana na ngiisi kwo akakola.
9 Kwokwo, tulyagagi bakozi ba Rurema, tunali mu kola
twe naye. Na niinyu, mwe ndalo yage.
Na kwakundi, mwe nyumba yage.
10 No'kukulikirana na ngiisi kwo Rurema akangashaanira,
nanaba naluganda wo'bulenga, nanagwanwa nayubaka
ulutaliro lwija. Na buno, ugundi akola mu luyubakira kwo.
Kundu kwokwo, ngiisi mundu akwiriiri amenye bwija ngiisi
kwo agakizi luyubakira kwo!
11 Mukuba, yulwo lutaliro, keera lukagwanwa lwabi-
ikwa, anali ye Yesu Kirisito yenyene. Ndaanaye mundu
úwangahasha ukuluyubakira kwo'lundi.
12 Ngeeka mundu muguma angaluyubakira kwo ne'nooro,
ne'harija, na'mabuye miija go'kukeyengana. No'gundi,
anayiji luyubakira kwo ne'biti, ne'shodu, kandi iri ubundi-
bundi bukere.
13 Kundu kwokwo, imikolwa ya ngiisi muguma, igaki
boneka ku bweranyange ku kyanya igabishuulwa ku lusiku
lwe'mberuuka. Ee! Imikolwa ya ngiisi mundu igagezibwa
ku muliro, halinde iyerekanwe ku bweranyange nga ngiisi
kwo iri.
14 Umundu, iri angaba akayubaka inyumba, inabe
itakasingooka, uyo ye galonga ibihembo.
15 Halikago, uyo wabo, iri yangamúsingookera, ye gayin-
gira mu ruhombo. Yehe yenyene, agaakira. Haliko agaaba
nga úwayihuka mu muliro.
16 Ka mutayiji kwo mwe mukola nyumba ya Rurema?
No'Mutima gwage, gukoli mùtuuziri mwo?
17 Umundu, iri angashereezagya inyumba ya Rurema,
naye Rurema agamúshereeza! Mukuba, inyumba ya
Rurema, iri ndaluule. Munali mwe iyo nyumba.
18 Hataki gire mundu úgayiteba. Mu kati kiinyu,
iri umundu angaba ayibwini kwo ali munabwenge ku
bye'kihugo, akwiriiri ayigire nga muhwija, gira lyo alonga
ukuba mwitegeereza nirizina.
19 Ee! Ubwenge bwa mu kihugo, imbere lya Rurema, buli
buhwija nga kwo biyandisirwi kwokuno: «Abanabwenge,
ali mu bagwakiza mu bulyalya bwabo.*»
20 Biyandisirwi na kwokuno: «Ngiisi bya'bitegeereza bali
mu salira, Nahano ayiji-yiji kwo biri bya busha-busha.†»
21 Ku yukwo, hataki gire umundu úgaki yihayira ku
bya'bandu, bwo byoshi bikola bye'mwinyu.

---

* **3:19 3.19** Hayubu 5.13. † **3:20 3.20** Zaburi 94.11.

22 Aba Pahulu, kandi iri Hapoolo, kandi iri Keefa. Kiba
kihugo, kandi iri ubugumaana, kandi iri ulufu. Biba bya
kino kihe, kandi iri bye'kihe íkyâye ki yije. Yibyo byoshi
bikola bye'mwinyu.
23 Na mwehe, mukolaga ba Kirisito. Na Kirisito, ali wa
Rurema.

4

Indumwa za Kirisito zabonerwa

1 Mukwiriiri mukizi tubona kwo tuli bakozi ba Kirisito.
Mutubone, na kwo twe tukasikirizibwa utumbishwa twa
Rurema!
2 Ikyanya abandu bali mu biikwa ku bwimangizi, bakwiri-
iri bakizi ba bemeera.
3 Kwokwo, kundu mwangandwira ulubaaja, kitali kindu
imwani! Ndanganabona kindu, kundu nangatwirwa
ulubaaja na'batwi be'maaja be'kihugo. Kiri na nienyene,
ndali mu yitwira ulubaaja!
4 Mu mutima gwani, ndaabyo bihamba byo ndi mu
yuvwa. Kundu kwokwo, yibyo bitayerekiini kwo ndahiiti
buhube. Si Nahano naaho, ye wangandwira ulubaaja!
5 Ku yukwo, mutalunguli twa ulubaaja lwo'mundu yeshi.
Si mukizi lindira, halinde ku lusiku lwo Nahano agayija
kwo. Mukuba, ngiisi íbiki bishirwi mu kihulu, agabitan-
guulira. Anabishuule na ngiisi bya'bandu bashungisiri
mu mitima yabo. Ku lwolwo lusiku, iri abandu bangaba
bakwaniini ukuhuuzibwa, lyo Rurema agabahuuza.
6 E beene witu! Yaga magambo go njuba mu mùbwira,
nagayitwira kwo'mugani, twe na Hapoolo, gira lyo mulonga
ukusobanukirwa na guno mugani: «Ngiisi íbiyandisirwi
mu Mandiko Meeru, mutakizi bibambala!» Ku yukwo,
hataki girage umundu mu kati kiinyu úgakizi yikangaata
kwo ali mundu wa kirage, iri anagayiriza ugundi.
7 Aaho! Nyandi úkakugira kwo we kuliiri abandi? Na
biki byo uhiitagi, byo Rurema atakakuheereza? Na bwo
ubihaabirwi, kituma kiki uki gweti ugabiyihayira kwo nga
utakabihaabwa?
8 Bikoli bonesiri kwo keera mukalonga byoshi
íbimùgooziri! Keera mwanagala! Munakola baami! Mbu
na twehe, tutali mu bwami bwinyu! Yehee! Nangaloziizi
kwo mwangabiiri baami nirizina, gira lyo tukalonge
ukutwala kuguma!
9 Twehe twe ndumwa, ngoli bwini kwo Rurema akatubi-
ika ku mbeka, nga ábali mu gendi yitirwa imbere
lya'bandu! Tuli mu loleerwa na booshi mu kihugo, kiri
na'baganda booshi.

10 Kwokwo, tuli nga bahwija hi'gulu lya Kirisito. Mbu
na mwehe, mwe muli bitegeereza mu kati kaage! Twehe,
twe tukola mu bukaholwe. Mbu na mwehe, mwe ba-
nabushobozi! Twehe, twe tukola mu gayirizibwa. Na
mwehe, mwe mukolaga banalushaagwa!
11 Halinde ku kino kihe, tuki genderiiri ukushalika!
Tunaki nyotiirwi! Tunaki yambiiti ubusanganira! Tunakiri
mu tumikirwa. Tunabuziri ishumbi.
12 Tuli mu yitubanula mu kukizi yikolera twenyene.
Ikyanya abandu bali mu tudaaka, tuli mu bagashaanira.
Ne'kyanya bali mu tulibuza, tuli mu gooyera.
13 Ne'kyanya bali mu tudetera buligo, tuli mu bashuvya
mu kati ko'butuudu. Halinde buno, tukiri mu bonwa
ngi'davwangira lya mu kihugo, nga ni'shingwe lyamwo.
14 Yaga magambo gooshi, íbyatuma namùyandikira
go, kutali hi'gulu lyo'kumùbonia ishoni. Si ndoziizi
ukumùhanuula, mwe baana baani bakundwa!
15 Ee! Kundu mwangaba na'bandu bihumbi ikumi
bo'kukizi mùlera mu kati ka Kirisito, haliko muli na
yisho muguma naaho, anali ye niehe. Mukuba, ikyanya
n'gamùmenyeesa Imyazi Miija, lyo n'gaba yisho mu kati
ka Kirisito Yesu.
16 Aaho! Namùyinginga, mukizi nyigira kwo'mugani!
17 Byebyo, byo bikatuma n'gamùtumira Timoteyo,
umwana wani mukundwa, anali mwemeera mu kati ka
Nahano. Nâli loziizi akizi mùkengeeza ngiisi byo ngulikiiri
mu kati ka Yesu Kirisito. Binali byo ndi mu genda
ngayigiriza abandu ba mu mashengero gooshi.
18 Baguma biinyu bakola mu yiheemya, mbu ndagaki yija
iyo munda imwinyu.
19 Kundu kwokwo, ngayija yo duba, iri Nahano angalooza.
Ne'ri abandu bangaba bagweti bagayiheemya, lyo ngayi-
bonera ubushobozi bwabo. Ndagalola naaho ku magambo
go bali mu pupiriza kwo.
20 Mukuba, ubwami bwa Rurema, butayimangiiri ku
magambo mamaata. Si buyimangiiri ku bushobozi bwage!
21 Kwokwo, bikagi byo muloziizi? Ka nimùyijire
ne'ngoni? Kandi iri nimùyijire mu kati ko'rukundo, na mu
kati ko'butuudu?

5

Abanabikoleere bakizi twibwa mwi'shengero

1 Umwazi, keera gwakwira mu bandu, kwo mu kati
kiinyu, muli ubushule. No'bushule mwene yubwo, kiri
na'bapagaani batangabuyifunda mwo! Mukuba, mu kati
kiinyu, mulyagagi umundu úkoli tuuziri na muka yishe.

2 Munaki gweti mugayikangaata! Si mwangagwasirwi
no'mwizingeerwe! No'yo mundu úgweti úgaagira
ibikoleere kwokwo, nga keera mukamútwa!
3 Kundu tutali kuguma buno, si ndi kuguma na niinyu
ku byo'mutima. Kwokwo, uyo mundu úgweti úgaagira
yibyo bikoleere, keera namútwira ulubaaja nga kwo
nangamútwiriiri lwo, íngibe iyo munda.
4 Ku yukwo, ikyanya mugakuumana kwi'ziina lya Na-
hamwitu Yesu, naani ngaaba ndi haaho mu mutima.
No'bushobozi bwa Nahamwitu Yesu, nabwo bunabe ho.
5 Haaho uyo mundu, munamútange imwa Shetaani, gira
amagala gaage gashereezibwe! Haliko, umutima gwage
gwohe, gukalonge ukukizibwa ku lusiku lwo Nahano aga-
galuka kwo.
6 Ukuyihaya kwinyu, kutali kwija. Ka mutayiji kwe'saama
niniini, iri mu heemya irobe lyoshi?
7 Ku yukwo na niinyu, muyilyose mwe'saama keera
íyaleeza isiku nyingi.* Munabe ngi'robe lihyahya
íritabiikwa mwe'saama. Kunali kwo mukola. Mukuba,
Kirisito ye kyanabuzi kiitu kye'Pasaka, keera akanatangwa
ayitwe hi'gulu liitu.
8 Ku yukwo, ikyanya tugakizi kengeera yulwo lusiku
lukulu, kutabe mu kati ke'nzigo, kandi iri mu bitalaalwe!
Mukuba yibyo, byo biryagagi nge'saama keera íyaleeza
isiku. Si mukizi lukengeera mu kati ko'kuli, na buzira
bulyalya! Mukuba, byebyo, byo biryagagi nga mikate mizira
saama.
9 Mu galya maruba ga mbere, n'gamùyandikira kwo
mutakizi komeerana na'bashule.
10 Yukwo, kutali kudeta kwo mutakizi komeerana
na'bapagaani, mbu bwo bali bashule, kandi iri bazizi
be'bindu, kandi iri banyazi, kandi iri bo'kukizi yikumba
imigisi. Abandu mwene yabo, ndaakwo kubayiyeka, kútali
kushaaga mu kihugo.
11 Halikago buno, namùyandikira kwo mutakizi komeer-
ana na ábali mu yideta kwo bali beene witu mu kati ka
Kirisito, banakiri bashule, kandi iri bazizi be'bindu, kandi
iri bo'kuyikumba imigisi, kandi iri bagambani, kandi iri
balalwe, kandi iri ingunge. Abandu mwene yabo, kiri
ne'byokulya, mutakizi shangiira!
12-13 Yabo bapagaani, ndakwiriiri kwo ngizi twa imaaja
zaabo. Si Rurema yenyene, ye gabatwira zo! Haliko, ku
luhande lwa ábali mwi'shengero, mukwiriiri mukizi twa

* **5:7 5.7** Nga ngiisi kwe'saama niini iri mu heemya irobe lyoshi, kwo na kwokwo umundu muguma mubi angayulubaza abandu bingi.

imaaja zaabo, nga kwo biyandisirwi kwokuno: «Abanabikoleere mu kati kiinyu, mukizi batwa![†]»

6

Mutakizi legana imbere lya'bapagaani

1 Iri muguma winyu angaba ali mu hambanwa no'wabo,
ka bimúkwiriiri atwale ulubaaja mu bapagaani, mbu
bamútwire lwo? Ka atangaleka abaabo Bakirisito babe bo
bagaalutwa?
2 Ka mutayiji kwa'bandu ba Rurema, bo bâye twe imaaja
za íbiri mu kihugo? Aaho! Bwo biryagagi kwokwo, ki-
tuma kiki mukiri mu yabirwa ukutwa imaaja za'magambo
go'busha-busha?
3 Ka mutayiji kwo twe tugaatwa kiri ne'maaja
za'baganda? Aaho! Ka itali yo haahe, kwo twangakizi
twa ne'maaja za íbiri mu kihugo!
4 Ku yukwo, ikyanya mugakizi hambanwa ku bya mu ki-
hugo, mutakwiriiri ukutwala imaaja ziinyu mu batayijikiini
mwi'shengero.
5 Nadeta kwokwo, hi'gulu lyo'kumùteeza ishoni. Ka
byangaziga kwo mu kati kiinyu, mutali kiri no'mundu
muguma wo'bwitegeereze úwangakizi hambuula abaabo?
6 Si mwehe, Umukirisito muguma ali mu gendi lega
uwabo Mukirisito, kunali imbere lya'bapagaani!
7 Yukwo kulegana kwinyu, ehee! Kwonyene, kuyereki-
ini kwo keera mwayabirwa lwoshi! Ho mwangakizi
legana kwokwo, ka mutangayemeera ukuhubirwa, kandi iri
ukulyalyanibwa?
8 Si mwehe, mukiri mu hubirana, no'kukizi lyalyanania.
Munali mu beene winyu Bakirisito!
9 Ka mutayiji kwo banangora-mabi batâye fine mu
bwami bwa Rurema? Mutakizi ki yiteba! Si ndaaye
munabihigo úgaafina mu yubwo bwami bwa Rurema,
kandi iri mwikumbi we'migisi, kandi iri bashule, kandi
iri bo'kugirirana kwe'bikoleere boonyene kwa boonyene.
Baba bashosi ku baabo bashosi, kandi iri abakazi ku baabo
bakazi.
10 Ndaanabo bazimba ábagabufina mwo, kandi iri bazizi
be'bindu, kandi iri balalwe, kandi iri bagambani, kandi iri
ingunge.
11 Mwene yibyo, baguma biinyu nabo bâli kizi bigira.
Halikago buno, keera bakabishukwa. Munakola bataluule
ba Rurema. Munakoli kwaniini imbere lyage mu kati

[†] **5:12-13 5.12-13** Bukengeeze 17.7; 19.19; 24.7.

ka Nahamwitu Yesu Kirisito, na mu kati ko'Mutima gwa
Rurema witu.

Tutwikire ku bushule

12 Ngeeka muguma winyu angadeta: «Niehe, mbang-
wirwi ku byoshi!» Ee! Biri kwokwo! Kundu kwokwo,
bitalyagagi byoshi íbyangatugenduukira! Na kundu
mbangwirwi ku byoshi, haliko, ndangayemeera kwo hagire
kindu íkigangira mbe muja wakyo.
13 Ugundi, ti: «Ibyokulya, bikagirwa hi'gulu li'bunda!
Ni'bunda, likagirwa hi'gulu lye'byokulya.» Kundu kwokwo,
yibyo byombi, Rurema agaki bishereeza. Kwokwo,
na'magala giitu kwakundi, gatakagirwa hi'gulu lyo'bushule.
Si gakagirwa hi'gulu lyo'kukizi kolera Nahano. Ee! Nahano
ali mu gahahalira.
14 Rurema, keera akakoleesa ubushobozi bwage mu
kuzuula Nahano. Kwokwo, na nyiitu, âye tuzuule.
15 Ka mutayiji kwa'magala giitu biryagagi birumbu
bya'magala ga Kirisito? Aaho! Ka nangatwala ibirumbu
bya'magala gaage imwo'mushule, mbu naye bigendi ba
birumbu byage? Nanga!
16 Ka mutayiji kwo ngiisi úli mu genda agashuleha,
ali mu ba akola magala maguma no'yo mushule wage?
Mukuba, biyandisirwi kwokuno: «Yabo bombi, bagaaba
bakola magala maguma.*»
17 Kwokwo, umundu, ikyanya ali mu yinywaniisa na
Nahano, iri bakoli tuliinwi ku byo'mutima.
18 Ku yukwo, mukizi yiyeka lwoshi no'bushule! Ngiisi
bindi byaha bya'bandu bali mu gira, bali mu bigirira
inyuma lya'magala gaabo. Si ngiisi úli mu shuleha, yehe
ali mu ba keera ahubira amagala gaage!
19 Ka mutayiji kwa'magala giinyu, iri nyumba yo'Mutima
Mweru? Ee! Rurema keera akamùheereza gwo, gunakoli
mùtuuziri mwo. Kwokwo, mutakiri bandu ba ha lwinyu
mwenyene!
20 Si keera mukagulwa ku kishingo kikayu! Ku yukwo,
mukizi koleesa amagala giinyu ku njira yo Rurema agakizi
yivugwa mwo.

7

Amahano hi'gulu lyo'kuyanga

1 Buno, ngola ngamùshuvya ku byo mukanyandikira.
Umushosi, bulyagagi bwija atuule buzira kuyanga.

---

* **6:16 6.16** Ndondeko 2.24.

2 Haliko, bwo'bushule bukoli leeziri ulugero, kyo kitumiri
ngiisi mushosi akwiriiri ayange! Na ngiisi mukazi, naye
akwiriiri ayangwe.
3 Ngiisi mushosi akwiriiri akizi bonaana na mukaage, nga
kwo bimúkwiriiri. No'mukazi kwakundi, akwiriiri akizi
bonaana na yiba.
4 Mukuba, amagala go'mukazi, gatakiri ga halwage
yenyene. Si yiba, ye koli gayimangiiri. Kwokwo,
no'mushosi, amagala gaage, gatakiri ga halwage yenyene.
Si mukaage, ye koli gayimangiiri.
5 Kwokwo, yabo bombi, hataki gire úgakizi lahirira
uwabo, kútali ku kyanya kigerwa naaho kyo keera bal-
agaana kwo, hi'gulu lyo'kuhuuna Rurema. Ha nyuma,
munashubi yegeerana. Kwokwo, lyo Shetaani atalonge
ubulyo bwo angamùgeza mwo. Mukuba, hali ikyanya
mutaki shobwiri ukuyihangaana ku mifwije giinyu.
6 Yago magambo go namùbwira, gatali ga kumùhamuliza.
Si gali ga kumùhanguula naaho.
7 Nangaloziizi kwa'bashosi booshi bangabiiri nga
kwokuno ndi. Haliko, ngiisi mundu ahiiti ikyage-kyage
kigabi, kyo ahaabirwi na Rurema. Muguma, ahiiti kirebe.
No'gundi, kirebe.
8 Na buno, ngola ngaadeta imwa ábakiri bashumba,
ne'mwa banamufwiri. Yabo, buli bwija bayame-yame nga
ngiisi kwo bali, nga kwokuno naani ndi.
9 Haliko, iri batangashobola ukuyihangirira ku mifwije
ga'magala gaabo, buli bwija abashosi bayange. Na'bakazi,
nabo bayangwe, ho bangakizi lungumirwa.
10 Ne'ri umundu angaba keera akayanga, kandi iri
akayangwa, mbiitagi ulubaaja. Ndanali nie kalubiika. Si
Nahano yenyene ye kalubiika! Na yulwo lubaaja, lulahiziizi
kwo'mukazi atahuluke imwa yiba.
11 Ne'ri umukazi angaba keera ahuluka imwa yiba,
akwiriiri atuule kwokwo buzira kushubi yangwa. Kandi
iri ashubi galukira imwa yiba, halinde banywane. Na
kwakundi, umushosi, atakwiriiri ayimule mukaage.
12 Imwa'bandi, ngi hiiti irindi igambo. Si lyohe, ndali-
tumwa na Nahano. Linali lyo lyeri: Umushosi, iri angaba
akoli yemiiri Yesu, anabe ayaziri umukazi mupagaani, no'yo
mukaage anayemeere kwo bagatuulanwa, uyo Mukirisito,
atagire mbu amúyimule!
13 Kwokwo, no'mukazi, iri angaba akoli yemiiri Yesu,
anabe ayazirwi no'mushosi mupagaani, no'yo mushosi
anayemeere kwo bagatuulanwa, uyo mukazi naye, atagire
mbu ahuluke imwa yiba.

14 Mukuba, umushosi mupagaani agaaba akoli talwirwi
imwa Rurema hi'gulu lya mukaage. No'yo mukazi mupa-
gaani, naye agaaba akoli talwirwi imwa Rurema hi'gulu lya
yiba. Nga bitangabiiri kwokwo, abaana baabo bangayulu-
biiri. Haliko buno, bakoli talwirwi imwa Rurema.
15 Kundu kwokwo, iri umupagaani angalooza ukulekana
no'Mukirisito, uyo Mukirisito angamúhanguula kwo
agende. Kwi'gambo mwene yiri, ndaalwo lubaaja úluki
shwesiri uyo Mukirisito kwo ayame no'yo wabo. Mukuba,
Rurema akamùhamagala kwo mukizi tuula mu mutuula.
16 E mukazi Mukirisito! Si hali ikyanya wangakengeera
wakiza yibalo! Na naawe, e mushosi Mukirisito! Si hali
ikyanya wangakengeera wakiza mukaawe!

Ngiisi kwo ukagwanwa, kube kwo ugayama

17 Ngiisi mundu akwiriiri ayame nga ngiisi kwo ak-
agwanwa ku kyanya Nahano Rurema akamúhamagala.
Yukwo, kukulikiriini na ngiisi kwo Rurema âli mali gwanwa
amúshungikira. Luno luhango, ndi mu lubiika mu
mashengero gooshi.
18 Ko'mundu akagwanwa keera atenguulwa ku kyanya
Rurema akamúhamagala? Uyo, ataki shubi yigira nga
atakatenguulwa. Kandi, ka hali mundu úkagwanwa atazi
tenguulwa ku kyanya Rurema akamúhamagala? Uyo naye,
ataki shubi gira, mbu atenguulwe.
19 Mukuba, iri umundu angaba atengwirwi, kandi iri
atatengwirwi, kitali kindu. Si íbiri na'kamaro naaho, kuli
kukizi simbaha imaaja za Rurema!
20 Ku yukwo, ngiisi kwo'mundu akagwanwa ali ku kyanya
Rurema akamúhamagala, ayame-yame kwokwo.
21 Ku kyanya Rurema akakuhamagala, ka akakugwana uli
muja? Yibyo, bitakuteere ulushunguti. Kuguma na yibyo, iri
wangalonga ubulyo bwo'kushwekuulwa mu buja bwawe,
ubukoleese!
22 Mukuba, umundu, ikyanya Nahano akamúhamagala,
iri akagwanwa ali muja, uyo buno, akolaga mushwekuule
mu kati ka Nahano. Na ngiisi úkagwanwa atali muja, uyo
naye buno, akola muja wa Kirisito.
23 Mwehe, Rurema keera akamùgula ku kishingo kikayu.
Ku yukwo, mutakizi ki yemeera kwo mukizi girwa baja
ba'bandu.
24 Kwokwo, e beene witu! Ngiisi muguma winyu ayame-
yame imbere lya Rurema, nga kwo akagwanwa ku kyanya
Rurema akamúhamagala.

Amahano imwa'bashumba, ne'mwa banamufwiri

25 Ne'mwa ábatazi yangwa, ndaalwo lubaaja lwo Nahano
ambiiri hi'gulu lyabo. Kundu kwokwo, ngola ngamùbwira
ngiisi kwo mbwini. Na ngwaniini ukuyemeerwa, bwo
Nahano angashaniiri.
26 Hi'gulu lya'makuba ágakola ho buno, ndoniri kwo buli
bwija ngiisi mundu ayame-yame nga ngiisi kwo ali.
27 Iri umundu angaba akoli yaziri, ataki gire mbu ayimule
mukaage. Ne'ri angaba atazi yanga, naye ataki gende
agalooza umukazi wo'kuyanga.
28 Kundu kwokwo, iri wangayanga umukazi, ndaakyo
kyaha kyo ugaaba wagira. No'munyere kwakundi, iri an-
gayangwa, naye ndaakyo kyaha kyo agaaba agira. Haliko,
ikyanya abandu bali mu yangana, bagaki ba na'maganya
hano mu kihugo. Na ndoziizi ukumùkengula hi'gulu lyago.
29 E beene witu! Byo ndoziizi ukudeta, kwe'kyanya íkikoli
sigiiri, kikola kiniini. Ukulyokera buno, iri abandu bangaba
bakoli yaziri, bakwiriiri bakizi ba nga batayaziri.
30 Na ábagweti bagaalira, babe nga batali mu lira. Na
ábagweti bagashambaala kwakundi, babe nga batashambi-
iri. Na ábagweti bagaagula ibindu, babe nga batabigweti.
31 Na ábagweti bagadandaza, nabo batabuyitange mwo
lwoshi. Mukuba, kino kihugo nga kwo kiri, kikola kigaa-
mala.
32 Na ndoziizi kwo mutakizi yama muli no'luhahalizi.
Iri Umukirisito angaba atayaziri, ali mu yama agweti
agahahalira ibya Nahano, gira lyo alonga ukumúsimiisa.
33 Si Umukirisito, iri angaba akoli yaziri, yehe ali mu
yama agweti agahahalira ibye'kihugo, mu kukizi looza
íbigasimiisa namwage.
34 Anabe nga keera ayigabura mwo kubiri. Kwokwo, kwo
biri ne'mwa'Bakirisito banyere ábakiri mu viruuka, kandi
iri keera ábakuluuduka. Mukuba, bayamiri bali mu yitanga
imwa Nahano ku bya'magala, kiri na ku byo'mutima.
Haliko, iri umukazi angaba akoli yazirwi, yehe ayamiri
ali mu hahalira ibye'kihugo, mu kukizi looza íbigasimiisa
namwage.
35 Yaga magambo, namùbwira go hi'gulu
lyo'kumùtabaala. Si kutali mbu lyo nimùbiika
mwe'bihangatiizi bingi-bingi! Ndoziizagi kwo mukizi tuula
mu njira íkwaniini, iri munakizi kolera Nahano buzira
kulubaganibwa.
36 Iri umunyere angaba keera akuluuduka, anabaa-
gage akoli loziizi ukuyangwa, yishe anabe akoli bwini
kwo agirira munyere wage buligo mu kumúlahirira kwo
atayangwe, uyo yishe angakoli gira nga kwo aloziizi,

halinde uyo munyere wage ayangwe. Uyo yishe, ndaakyo
kyaha kyo agaaba agira.*
37 Haliko, hali ikyanya umundu angaba keera ashungika
ku mutima gwage kwo atagagondeesa munyere wage,
kutanabe kwa kutundwa no'gundi. Uyo naye, agaaba agira
bwija.
38 Ku yukwo, ikyanya umundu agondeesa munyere wage,
agira bwija. Haliko, iri angaba atamúgondeesa, iri agira
bwija bwe'ngingwe.
39 Na kwakundi, ikyanya umukazi ali mu ba ayazirwi,
na yiba anabe akiri ho, ali mu ba aki shwekiirwi imwo'yo
yiba. Haliko, ikyanya uyo yiba agaaba keera afwa, lyoki
uyo mukazi angakoli hanguulwa kwo ayangwe na ngiisi
mushosi ye asiimiri. Si uyo mushosi, akwiriiri abe mundu
wa Nahano.
40 Kundu kwokwo, mbwini kwo'yo namufwiri, iri an-
gayama nga kwo akasigwa, iri agaaba ali muhiirwa
we'ngingwe. Na nyemiiri kwo naani, Umutima gwa Rurema
gundi mwo.

8

*Inyama ízatangwa imwe'migisi**

1 Na buno, ngolaga ngaadeta hi'gulu lye'nyama íziri
mu tangwa imwe'migisi. Tuyiji-yiji kwo tweshi tuhiiti
ubumenyi. Kundu kwokwo, ubumenyi bwo buli mu tuma
abandu bagayiheemya. Si urukundo, lwohe lwo luli mu
bayubaka!
2 Umundu, iri angayibona kwo ye yiji ikindu, iri atazi
menya ngiisi byo akwiriiri ukumenya.
3 Halikago, iri umundu angaba akuuziri Rurema, yoyo ye
nayijikiini imwage!
4 Ikyanya imigisi iri mu tangirwa inyama, tuyiji-yiji kwo
kitali kindu. Tuyiji na kwo ndaaye gundi Rurema, átali
yolya muguma naaho.
5 Bandu baguma bali mu deta kwe'mizimu iba ho, iba
ya mwi'gulu, kandi iri ya mu kihugo. Banali mu deta
kwe'mizimu iri mingi-mingi, na kwo banahano bali bingi-
bingi.
6 Kundu kwokwo, twehe tuhiiti yolya Rurema muguma
naaho, anali ye Daata. Yehe, ye kabumba ibindu byoshi.
Tunali ho hi'gulu lyage. Hanali na Nahano muguma naaho,

---

* **7:36 7.36-38** Ino miziizi 36-38, hali bandu baguma ábali mu sobanukirwa kwo Pahulu agweti agaadeta ku mutabana úki fundisiri. * **8: 8.0** *Inyama ízatangwa imwe'migisi* Mu yizo siku, inyama nyingi zâli kizi tee tangwa imwe'migisi, zikabuli twalwa mu kaguliro.

ye Yesu Kirisito. Yehe, ye tumiri ibindu byoshi biri ho! Ye
na tumiri tuli ho.
7 Yiryo igambo, tutangadeta kwa'bandu booshi baliyiji.
Mukuba, bandu baguma bakomiiri bweneene ibye'migisi.
Kiri na zeene, ngiisi kyanya bali mu lya inyama, bali mu
yami gwatwa ne'bihamba, mu kukengeera kwo zatangwa
imwe'migisi. Banabe keera bayiyulubaza, bwo bata-
sobanukiirwi ne'bibi ne'biija.
8 Kundu kwokwo, ibyokulya bitali byo byangatuyegeza
áhali Rurema. Kundu twangaleka ibyokulya, ndaabyo tuga-
homba. Na kundu twangabilya, ndaabyo tugagenduukirwa
kwo.
9 Kwokwo, mwe mukoli hangwirwi ku birebe, mukizi lola
bwija, mutayiji kengeera mwasiitaza ábatakaniri!
10 Tudete kwo'winyu atasobanukiirwi ne'bibi ne'biija.
Anakubonage, we munabumenyi, ukoli bwatiiri mu luheero
lwe'migisi. Unabe ugweti ugaliira mwe'byokulya keera
íbyatangwa imwayo. Haaho, naye agayami bilya.
11 Kwokwo, uyo mwene winyu útazi kana, agayiji
kengeera ateereka hi'gulu lyo'bumenyi bwawe, na Kirisito
keera akamúfwira!
12 Si ikyanya uli mu hubiraga beene winyu kwokwo,
halinde banakizi teerwa ne'bihamba, iri keera wahubira na
Kirisito yenyene!
13 Ku yukwo, iri mwene witu Mukirisito angagwa mu
byaha hi'gulu lye'nyama zo ndi mu lya, ndâye ki zilye, gira
ndayiji kengeera namúsiitaza.

9

Pahulu atahuuna íbimúkwaniini

1 Niehe ndashwesirwi. Si ndi ndumwa ya Nahamwitu
Yesu, keera n'ganamúyibonera. Na mwehe, mulyagagi
bitumbwe bye'mikolwa yo n'gamúkolera.
2 Kundu abandi bandu batangayemeera kwo ndi ndumwa
yage, haliko mwehe mwe mukwaniini mumenye! Ee! Ngiisi
kwo mukoli ba, kuyerekiini kwo ndi ndumwa mu kati ka
Nahano.
3 Ikyanya abandu bali mu ndega, ndi mu bashuvya, ti:
4 Ka tutakwaniini tukizi haabwa byo tugaalya, na byo
tugaanywa?
5 Ka tutanakwaniini ukukizi balamana na bakiitu
Bakirisito, nga kwo Keefa ali mu gira, ne'zindi ndumwa,
kiri na beene wabo Nahano?
6 Ka niehe na Barinaaba naaho, twe tukwiriiri ukukizi
yikolera ku magoorwa giitu?

7 Si ndaaye úli mu gira umukolwa gwo'busirikaani ku
fwaranga ze'mwage yenyene! Ndaanaye úli mu byala in-
dalo ye'mizabibu, mbu atanalye ku mbuto zaayo. Ndaanaye
úli mu ragira ibitugwa, mbu atananywe ku mata gaabyo.
8 Yaga magambo, ndagadeta ha lwani nienyene. Si
gadesirwi kiri na mu Maaja!
9 Mukuba, mu maaja za Musa bidesirwi kwokuno:
«Ikyanya ugakoleesa ingaavu mu kubugumula ingano,
utakolwe kwo wakizi gishweka ikinwanwa, mbu itagilye
kwo.*» Yaga magambo, ka Rurema akagadeta hi'gulu
lyo'kuhahalira ingaavu naaho?
10 Ka atadesiri na hi'gulu liitu? Ee! Na nyiitu, galyagagi
hi'gulu liitu! Mukuba, iri umundu angalima indalo, kandi
iri kuhungumula imbuto ízayimbuka mwo, booshi bali mu
gira kwokwo mu kulangaalira kwo bagalonga ku mwimbu.
11 Kwokwo, na nyiitu, keera tukagwanwa twabyala
ibyo'mutima mu kati kiinyu. Aaho! Ka mwangaki
soomerwa, iri twangamùyimbula mwe'bindu
byo'kututabaala ku magoorwa ga'magala giitu?
12 Si abandi, mubwini kwo bakwaniini ukukizi haabwa
ku bindu biinyu! Aaho! Ka twehe, itali yo haahe kwo twe
tukwaniini ukubihaabwa kwo?
Kundu tubikwaniini, tutali mu mùhuuna byo. Na ho
twangagira kwokwo, tuli mu gooyera mu kati ka byoshi,
gira lyo tutayiji kengeera twabuliisa abandu ubulyo bwo
bangayakiira mwe'Myazi Miija ya Kirisito.
13 Kiri ne'kyanya abandu bali mu kolaga mu nyumba ya
Rurema, ka mutayiji kwo mwomwo, mwo bali mu longera
ibyokulya byabo? Ee! Ikyanya bali mu kola ha katanda
ko'kutangira kwa'matuulo, haaho ho nabo bali mu longera
ku byatangwa.
14 Kwo na kwokwo, Nahano keera akadeta kwe'kyanya
abandu bali mu genda bagamenyeesa Imyazi Miija, bak-
waniini bakizi gilongera mwo íbigabatabaala ku ma-
goorwa gaabo.
15 Haliko niehe, kundu bingwaniini, ndaakyo kiri
ne'kiguma kyo ndi mu huuna! Na íbitumiri namùyandikira
kwokwo, kutali mbu lyo mubimbeereza. Mukuba, ho
nangabuliisibwa ubulyo bwo'kuyiyuvwa ku yibyo, na nvwe
kwo kukulu!
16 Kundu kwokwo, ndangakizi yihaya, mbu bwo ndi mu
menyeesa abandu Imyazi Miija. Mukuba, guli mukolwa
gwo n'gatumwa. Ne'ri ndangakizi bamenyeesa yo, agaaba
yayewe imwani!

---

* **9:9 9.9** Bukengeeze 25.4.

17 Íngibe nie n'gashungika kwo ngizi gimenyeesa mu
bandu, lyoki nangagihembiirwi kwo. Haliko, bwo gulyagagi
mukolwa gwo Rurema akanzikiiriza, bingwiriiri naaho kwo
ngizi gukola.
18 Aaho! Kwokwo, imbembo yani, biryagagi biki? Imbe-
mbo yani, kuli kukizi menyeesa abandu Imyazi Miija ku
busha, buzira kukizi bahuuna íbingwaniini hi'gulu lyayo.
19 Kundu ndali muja wa mundu yeshi, haliko keera
n'gayigira kwo mbe muja wa'bandu booshi. Kwokwo, lyo
ndonga ukukizi leeta abandu bingi imwa Yesu.
20 Ku kyanya nâli riiri mu Bayahudi, nâli tuuziri nga
Muyahudi, halinde lya'Bayahudi, balonga ukuyemeera
Kirisito. Nienyene ndaki tuuziri mwi'dako lye'maaja za
Musa. Kundu kwokwo, ikyanya nâli tuuziri mu bali
mwi'dako lyazo, nâli kizi yigira nga naani ndi mwi'dako
lyazo, halinde lyo nabo, balonga ukuyemeera Kirisito.
21 Ne'kyanya nâli tuuziri mu batayiji Imaaja, nanakizi
yigira nga naani ndaziyiji, gira lyo nabo, balonga ukuye-
meera Kirisito. (Kutali kudeta kwo ndaki simbahiri imaaja
za Rurema. Si nyamiri ndi mwi'dako lye'maaja za Kirisito.)
22 Na kwakundi, ikyanya nâli tuuziri mu bali mu buka-
holwe, nanakizi yigira nga naani bundi mwo, gira lyo nabo,
balonga ukuyemeera Kirisito. Nâli kizi koleesa injira zooshi
mu bandu booshi mu kukizi yigira nga ngiisi kwo bali,
halinde lyo baguma baabo, ndonge ukubakiza.
23 Yibyo byoshi, ndi mu bigira hi'gulu lye'Myazi Miija, gira
lyo naani ndonga ukukizi gashaanirwa mu kati kaayo.
24 Ka mutayiji kwe'kyanya abandu bali mu gira indangwe,
kwo booshi bali mu kubiriza mu kutibita? Kundu kwokwo,
muguma naaho, ye mu haabwa imbembo yo'buhimi.
Kwokwo, niinyu, mukizi kubiriza, halinde lyo niinyu muka-
haabwe imbembo zo'buhimi.
25 Ikyanya abandu bali mu himana mu ndangwe, booshi
bali mu hatiriza amagala gaabo. Bali mu gira kwokwo,
hi'gulu lyo'kulonga ulushembe, lunali lwa kushereera
naaho. Si twehe tuli mu yihangaana, gira tukahaabwe
ulushembe lwo'kuyama ho!
26 Na bwo mbiiti akalimbi, ndi mu tibita, halinde mbike
ho kali. Ndanali mu shulika ibifune mu kyanyaanya.
27 Ndi mu himbiisa amagala gaani bweneene, gabe nga
ga muja, gira Rurema atayiji kengeera andahira, na ndi nie
shuba mu menyeesa abandi hi'gulu lyage.

10

Tutayagaze Rurema nga'Bahisiraheeri

1 E beene witu! Ndoziizi mumenyage bwija kwe'kyanya
bashokuluza biitu bâli riiri mwi'shamba, booshi bâli kizi
rongoorwa na kirya kibungu. Ne'kyanya injira ikabereka
mu nyaaja, booshi banalenga mwo.
2 Ku kyanya bakarongoorwa ne'kibungu, no'kujabuka iyo
nyaaja, lyo bakabatiizibwa, mu kugirwa bakulikizi ba Musa.
3 Yabo booshi, bâli kizi lya byebirya byokulya byo'Mutima.
4 Banakizi nywa na kyekirya kinywebwa kyagwo.
Mukuba, Rurema âli kizi balyokeza amiiji mu lwala,
lwanakizi bakulikira. Na yulwo lwala, ye Kirisito yenyene.
5 Kundu kwokwo, abingi baabo batakasimiisa Rurema.
Kyanatuma ibirunda byabo, bigaaba mijande-mijande
mwi'shamba.
6 Yabo bandu, bâli kizi hemurwa na'mabi. Ne'ri bakagira
kwokwo, gwanaba mugani gwo'kutukengula, gira nyiitu
tutakizi hemurwa.
7 Ku yukwo, mutakizi ki yikumba imigisi, nga kwo
baguma baabo bâli kizi gira. Mukuba, biyandisirwi
kwokuno: «Yabo bandu, banatondeera ukuvwajagira, iri
bananywa bweneene. Ha nyuma, banayimuka, banaton-
deera ukukina bwalaafwe, mu kugira íbitali nga byo.*»
8 Tutanakizi ki yifunda mu bushule, nga kwo baguma
baabo bâli kizi gira, halinde mu kati kaabo, ku lusiku
luguma, mwanayami fwa abandu bihumbi makumi gabiri
na bishatu.
9 Tutanakizi ki gezagya Nahano, nga kwo baguma baabo
bâli kizi gira, halinde banakomwa ne'mijoka, banafwa.
10 Mutanakizi ki yidodombera Rurema, nga kwo baguma
baabo bâli kizi gira, banayitwa no'muganda Nakiminika.
11 Yibyo byoshi, ikyanya bikakoleka imwabo,
byanayandikwa, gubaagage mugani gwo'kutukengula,
twe tukoli tuuziri mu siku ze'mberuuka.
12 Ku yukwo, ngiisi útoniri kwo asikamiri, ayiloleekeze
bwija, atayiji kengeera agwa!
13 Mu magezo go muli mu longaga, ndaago ga'bandi
batazindi longa. Na bwo Rurema ali mwemeera, atangaleka
mbu mugezibwe kwo mutashobwiri. Ee! Ikyanya mu-
gakizi gezibwa, Rurema agamùshoboleesa ukuyihangaana,
halinde munagafuuke mwo.

Akashasha ka Nahamwitu, na'ke'mizimu

14 Ku yukwo e bakundwa baani! Mukizi yiyeka lwoshi
ukuyikumba imigisi!
15 Bwo niinyu muhiiti ubwenge, mwenyene mugere ngiisi
kwo namùbwira.

---

* **10:7 10.7** Kulyoka 32.6.

16 Ikyanya tuli mu tanga kongwa imwa Rurema hi'gulu
lyo'rusoozo lwo'bugashaane, lyo tuli mu ba ne'ngoome mu
muko gwa Kirisito. Na mu kukoojola umukate, lyo tuli mu
ba ne'ngoome na mu magala gaage.
17 Na kwo tulyagagi bingi, tweshi tuli mu shangiira
gwogwo mukate muguma, kyo kitumiri tweshi tuli mu ba
magala maguma.
18 Mulolere umugani ku Bahisiraheeri. Mukuba, ikyanya
bali mu tangira Rurema amatuulo ku katanda, banagalye
kwo, bali mu ba ne'ngoome ku byakoleka hi'gulu lyako.
19 Ka ndoziizi ukudeta kwa'matuulo, ngiisi kwo gali mu
tangwa imwe'migisi, kiri kindu? Nanga! Si kiri ne'migisi
yonyene, kitali kindu!
20 Kundu kwokwo, ikyanya abapagaani bali mu tanga
amatuulo gaabo, atakiri Rurema ye bali mu gatangira. Si
bali mu gatanga imwe'mizimu! Ndanaloziizi kwo mukizi
ba ne'ngoome ne'mizimu.
21 Bitamùzigiiri kwo mukizi nywa ku biri mu rusoozo
lwa Nahano, mbu munashubi nywa na ku biri mu rusoozo
lwe'mizimu. Mutangakizi shangiira ku bya'kashasha ka
Nahano, mbu munashubi shangiira na ku bya'kashasha
ke'mizimu!
22 Ka tuloziizi ukuteera Nahano uluugi? Kandi iri, ka
mutoniri kwo twe tuhiiti imisi ukumúhima?

Ngiisi kwo tugakoleesa ubushwekuule bwitu

23 Baguma, bali mu deta: «Twehe, tuhangwirwi ku
byoshi!» Kundu kwokwo, bitali byoshi íbiri mu gendukirana! Na kundu mwangahanguulwa ku byoshi, si byoshi
bitali mu tabaalana.
24 Hatagire mundu úgayihahalira yenyene. Si mukizi
hahalira abandi.
25 Ngiisi nyama íziri mu guliisibwa mu tuguliro, mwangakizi zirya, mutanakizi hizaanwa kwo ngeeka mwagira
buligo.
26 Mukuba, «Ikihugo, na byoshi íbikiri mwo, biri bya
Nahano.[†]»
27 Hali ikyanya umupagaani angamùlaalika kwo mugendi lya imwage, munabe muloziizi ukugenda yo.
Aaho! Mugendi lya ngiisi byo bagamùhakira! Mutanabe
ne'migangaanwe mbu ngeeka mwagira buligo, nanga!
28 Haliko, hali ikyanya umundu angamùbwira: «Iyi
nyama, keera yatangwa ituulo imwe'migisi.» Lyoki, mutaki
gilye, gira lyo'yo mundu, atasigale ateezirwi ne'bihamba.

---

† **10:26 10.26** Zaburi 24.1.

29 Yibyo bihamba, ndadeta kwo mwehe mwe mu-
gabiteerwa. Si nadeta kwo hali ikyanya uyo gundi ye
wangabiteerwa.
Ngeeka, umundu angambuuza: «Kituma kiki ngweti
ngatwirwa ulubaaja kwi'gambo lirebe, na ngoli hangwirwi
ukuligira? Uyo gundi, kundu agweti agateerwa ibihamba
hi'gulu lyabyo, bitandoziri!
30 Si byo ndi mu lya, ndi mu tanga kongwa hi'gulu lyabyo!
Aahago! Kituma kiki ngi gweti ngashembuulwa hi'gulu
lyabyo?»
31 Nangashuvya: «Ngiisi byo ugakizi gira, kuba kulya,
kandi iri kunywa, kandi iri ngiisi bindi byoshi, ukizi bigira
ku njira yo Rurema agakizi yivugwa mwo.»
32 Mu byoshi byo ugaagira, utakizi hubiisa umundu yeshi,
aba Muyahudi, kandi iri mupagaani, kandi iri mundu wa
mwi'shengero lya Rurema.
33 Kiri na nienyene, ndi mu gira umwete gwo'kusimiisa
abandu booshi, mu kati ka byoshi. Ndanali mu yihahalira
nienyene. Si ndi mu hahalira abandi booshi, gira lyo nabo
balonga ukukizibwa!

11

1 Kwokwo, mukizi nyigira kwo'mugani, nga kwo naani
ndi mu guyigira ku Kirisito.

Ngiisi kwa'bakazi bagakizi huuna Rurema

2 Ngweti ngamùhuuza, bwo mukiri mu ngengeera mu
kati ka byoshi. Kwokwo, ikyanya n'gahaabwa amigirizo,
na niinyu, nanayiji mùyigiriza go. Halinde buno, muki
gakulikiiri bwija.
3 Na buno, ndoziizi mumenye kwo Kirisito yi'twe lya
ngiisi mushosi. Na ngiisi mushosi, yi'twe lya mukaage. Na
Rurema, yi'twe lya Kirisito.
4 Ku yukwo, iri umushosi angabwikira itwe ku kyanya
ali mu huuna Rurema, kandi iri ku kyanya ali mu tanga
ubuleevi, iri keera ateeza Kirisito ishoni.
5 No'mukazi naye, iri angahuuna Rurema, kandi iri
kutanga ubuleevi, buzira kubwikira itwe lyage, iri naye
keera ateeza yiba ishoni, anabaagage nga mukazi úbezirwi
akahala.
6 Ee! Iri umukazi atangabwika itwe lyage, akwiriiri
akunguulwe akahala! Na bwo'mukazi, ukubegwa akahala
kuteeziri ishoni, kyo kitumiri akwiriiri akizi bwikira itwe
lyage.
7 Haliko umushosi, yehe atakwiriiri ukukizi
libwikira, bwo ye riiri ne'njusho ya Rurema. Ye nali

mwo'bulangashane bwage. Si umukazi, yehe ali mu boneka
mwo'bulangashane bwa yiba!
8 Ikyanya Rurema akabumba umushosi, atakamúlyosa
mu mukazi. Si umukazi, ye kalyosibwa mu mushosi.
9 Na kwakundi, umushosi atakabumbwa hi'gulu
lyo'mukazi. Si umukazi, ye kabumbwa hi'gulu lyo'mushosi.
10 Kyo kitumiri umukazi akwiriiri akizi bwikira itwe
lyage, kibe kyereso kwo ali mwi'dako lya yiba. Akizi
libwikira, na bwa'baganda bamúbwini.
11 Na kwakundi, mu kati ka Nahano, umukazi ali mu
yihega ku mushosi. No'mushosi naye, ali mu yihega ku
mukazi.
12 Mukuba, nga kwo'mukazi akalyosibwa mu mushosi,
kwo na kwokwo no'mushosi naye ali mu butwa no'mukazi.
Na byoshi biri mu lyoka imwa Rurema.
13 Mutwagage uluhango mwenyene, iri umukazi akwani-
ini ukukizi huuna Rurema, atanabwikiiri itwe lyage.
14 Kiri no'mushosi naye, ukukulikirana nga kwo ak-
abumbwa, biteeziri ishoni ukukizi hindiza umushaku.
15 Si ku mukazi, ukuhindiza umushaku, bwo bulan-
gashane bwage! Mukuba, akahaabwa umushaku hi'gulu
lyo'kukizi bwikira itwe lyage.
16 Ne'ri umundu angalooza ukuhaliira ku yiri igambo,
akwiriiri amenye kwo ndaagwo gundi mugeeza gwo tuhiiti.
Kiri na mu mashengero gooshi ga Rurema, ndaagwo gundi
mugeeza úguli ho.

Amahano hi'gulu lya'kashasha ka Nahano
(Mataayo 26.26-29; Mariko 14.22-25; Luka 22.15-20)

17 Na buno, ngola ngamùbiikira uluhango hi'gulu
lye'mihumaanano yinyu. Si hi'gulu lyayo, ndaakyo kindu
kyo nangamùhuugiza kwo. Si imihumaanano yinyu, ho
yangamùtabiiri, ye kola mu mùshereeza!
18 Ubwa mbere, n'gayuvwa kwe'kyanya muli mu
kuumana mwi'shengero, muli mu yihandulana kwo.
Nanayemeera kwo byangaba kwokwo.
19 Emwe! Yukwo kuyihandulana kwo, ku luhande
luguma, kukwiriiri kumùbe mwo, gira hayerekane ku
bweranyange ngiisi ábakwaniini mu kati kiinyu!
20 Ikyanya muli mu kuumana, bitakiri byokulya
bya'kashasha ka Nahano, byo muli mu lya.
21 Mukuba, ikyanya muli mu birya, mutali mu lindi-
rana. Si ngiisi muguma winyu ali mu lunguula agaalya
ibye'mwage yenyene! Kinatume baguma biinyu bali mu
taaha bashalisiri. Na'bandi, banataahe bakoli lalusiri.

22 Aaho! Ka mutahiiti inyumba zo mwangakizi liira mwo,
no'kunywera mwo? Si baguma biinyu, ikyanya batahiiti
byo bagaalya, muli mu babonia ishoni, iri munakizi gayiriza
ni'shengero lya Rurema! Ndetage kuti? Ka nangamùhuuza
ku byo muli mu gira? Nanga! Bitangaziga!

23 Amigirizo go n'gahaabwa na Nahano, go na gaago
niinyu, n'gamùyigiriza: Mu bulya bushigi bwo Nahamwitu
Yesu akatangwa mu bagoma baage, akayabiira umukate.
24 Ne'ri akaba keera atanga kongwa imwa Rurema,
anagukoojola. Anadeta: «Yugu, galyagagi magala gaani
ágagatangwa hi'gulu liinyu. Mukizi gira kwoku, hi'gulu
lyo'kungengeera!»
25 Kwo na kwokwo, iri bakaba keera bayusa ukusheega,
anayabiira no'rusoozo. Anadeta: «Luno rusoozo, lulyagagi
lwe'kihango kihyahya. Rurema agakikwiza mu kuyona
umuko gwani hi'gulu liinyu. Ngiisi kyanya mugakizi nywa
íbiri mwo, mukizi gira kwoku hi'gulu lyo'kungengeera!»
26 Kwokwo, ngiisi kyanya mugakizi lya umukate, mu-
nanywe na ku rusoozo, lyo mugaaba mwamenyeesa ngiisi
kwo Nahano akafwa, halinde ukuhisa ku kyanya agayija
kwo.
27 Kwokwo, iri umundu agaalya ku mukate gwa Nahano,
kandi iri anywa ku rusoozo lwage ku njira ítakwaniini,
agaaba keera ahubira amagala ga Nahano, no'muko gwage.
28 Ngiisi mundu, akwiriiri atee yibuliriza bwija, abuli lya
ku mukate, no'kunywera ku rusoozo.
29 Mukuba, iri umundu angaba ali mu lya no'kunywa,
anabe atanasobanukiirwi kwo biri bya'magala ga Nahano,
iri ayikululira ikihano yenyene.
30 Kyo kitumiri mu kati kiinyu, abandu bingi bakola mu
jeejera, banakoli lwaziri. Na'bandi keera bakafwa!

31 Haliko, iri twangagwanwa twayibuliriza twenyene,
lyoki Rurema atangaki tuhana.
32 Na kwakundi, ikyanya Nahano ali mu tuhana, kuli
mu ba naaho hi'gulu lyo'kutukengula. Kwokwo, ikyanya
abandu be'kihugo bagayiji hanwa, tutayiji kengeera twa-
hanirwa kuguma.

33 E beene witu! Ikyanya mugakizi kuumana hi'gulu
lyo'kushangiira ibyokulya, mukizi lindirana.
34 Ne'ri hangaba hali umundu úkoli shalisiri, akwiriiri
atee lya imwage. Kwokwo, lyo'kukuumana kwinyu kutayiji
tuma mugaahanwa.

Amagambo ágasigiiri, ngayiji mùshuvya, mango nayija
iyo munda imwinyu.

12

Ibigabi íbilyosiri imwo'Mutima Mweru

1 E beene witu! Ndoziizagi mumenye bwija hi'gulu
lye'bigabi íbilyosiri imwo'Mutima Mweru.
2 Muyiji kwe'kyanya mwâli ki riiri bapagaani, mwâli kizi
haburwa, halinde mwanakizi twalwa mu bye'migisi. Kundu
kwokwo, iyo migisi imemiri.
3 Kwokwo, mukwaniini mumenye bwija, kwo ndaaye
mundu úrongwirwi no'Mutima gwa Rurema, mbu anaki
dete kwo Yesu adaakwe! Ndaanaye úwangadeta kwo Yesu
ye Nahano, kútali ku njira yo'Mutima Mweru.
4 Ibigabi íbilyosiri imwo'Mutima Mweru, biri mwo
kwingi-kwingi. Haliko Umutima Mweru guli gwogwo-
gwogwo.
5 Abandu banali mu kolera Nahano ku njira nyingi-nyingi.
Haliko, Nahano ye yoyo naaho.
6 Na kundu imikolwa ya Rurema iri mu kolwa ku njira
nyingi, haliko yoyo Rurema ye mu koleesa byoshi mu bandu
booshi.
7 Umutima Mweru guli mu koleesagya ngiisi mundu
kwage-kwage, halinde booshi banakizi genduukirwa
kuguma.
8 Muguma, Umutima Mweru guli mu múshoboleesa
ukukizi deta amagambo go'bwitegeereze. Gwogwo Mutima
Mweru guli mu shoboleesa ugundi ukukizi deta amagambo
go'bumenyi.
9 No'gundi, gunamúshoboleese ukukizi ba no'bwemeere.
No'gundi, gunamúshoboleese ukukizi kiza abalwazi.
10 No'gundi, gunamúshoboleese ukukizi gira ibitan-
gaaza. No'gundi, gunamúshoboleese ukukizi tanga
ubuleevi. No'gundi, gunamúshoboleese ukukizi sobaanura
amagambo ágalyosiri imwa Rurema, na ágalyosiri handi-
handi. No'gundi, gunamúshoboleese ukukizi deta ku
zindi-zindi ndeto. No'gundi, gunamúshoboleese ukukizi
sobaanura íbiri mu detwa mu kati kaazo.
11 Yibyo bigabi byoshi, biri mu koleesibwa na gwogwo
Mutima Mweru muguma naaho. Gunali mu bigabulira
abandu nga ngiisi kwo guli mu shungika gwonyene.

Abakirisito bakizi kolerana nga magala maguma

12 Amagala, kundu gali mu ba gali maguma naaho, si
gali mu ba ne'birumbu bingi. Na kundu yibyo birumbu
biri bingi, haliko biri mu ba bya magala maguma naaho.
Kwokwo, kwo biri na ku bya Kirisito.
13 Mukuba, tweshi tukagirwa magala maguma, mu ku-
batiizibwa ku gwogulya Mutima Mweru muguma, tuba

Bayahudi, kandi iri bandu be'gindi milala, tuba baja, kandi iri tutali baja. Ee! Tweshi tukayonerwa kwo gwogwo Mutima Mweru muguma naaho.

14 Amagala, gatali mu ba ne'kirumbu kiguma naaho. Si gali mu ba ne'birumbu bingi.

15 Ngeeka ukugulu kwangadetaga: «Bwo niehe ndali kuboko, ndali kirumbu kya yaga magala.» Aaho! Ikyanya kuli mu deta kwokwo, ka byangakoli tuma yukwo kugulu kutagaki ba kirumbu kya'magala? Nanga!

16 Kandi, ngeeka ukutwiri kwangadetaga: «Bwo niehe ndali isu, ndali kirumbu kya yaga magala.» Yibyo nabyo, bitangatuma ukutwiri kutagaki ba kirumbu kyago.

17 Amagala gooshi, nga gangabiiri isu, kuti kwo'mundu angaki yuvwa? Kandi iri gangabiiri kutwiri, kuti kwo'mundu angaki bayiza?

18 Haliko, ibirumbu byoshi bya'magala, Rurema akatengeka ngiisi kiguma nga kwo akalooza.

19 Nge'birumbu byoshi bya'magala byangabiiri kirumbu kiguma naaho, nga ndaakigo magala ágakiri ho.

20 Si kwoku ibirumbu biryagagi bingi, na'magala gali maguma naaho.

21 Kwokwo, bitangaziga kwi'su libwire ukuboko mbu: «Ndali ni'goorwa lyawe!» Ni'twe kwakundi, litangabwira amagulu mbu: «Ndali ni'goorwa liinyu!»

22 Si ibirumbu bya'magala íbiri mu boneka kwo biri mu bukaholwe, byebyo byo biri mu ba na'kamaro ke'ngingwe.

23 Na ngiisi birumbu byo tuli mu bona kwo bitahiiti ulushaagwa, byebyo byo tuli mu heereza ulushaagwa lwe'ngingwe. Ne'birumbu byo tuli mu bonaga kwo biri mu teezania ishoni, byebyo byo tuli mu bwikiriza ingingwe.

24 Haliko, ibindi birumbu, bitali mu tuteeza ishoni, bitanahiiti igoorwa mwene yiryo. Mukuba, ikyanya Rurema akabiika ibirumbu byoshi bya'magala kuguma, ngiisi birumbu íbitâli hiiti ulushaagwa, byanaba byo aga-heereza ulushaagwa lwe'ngingwe.

25 Kwokwo, ibirumbu bya'magala, bitakwiriiri ukukizi yihandulana kwo. Si bikwiriiri bikizi hahalirana.

26 Ikyanya ikirumbu kiguma kiri mu libuuka, ne'byabo byoshi biri mu libuukira kuguma. Ne'kyanya ikirumbu kiguma kiri mu kuzibwa, ne'byabo byoshi binashambaalire kuguma nakyo.

27 Kwokwo, na niinyu, mukola magala ga Kirisito. Na ngiisi muguma winyu akola kirumbu kyago.

28 Mwi'shengero, Rurema akatee biika mwe'ndumwa. Ubwa kabiri, analibiika mwa'baleevi. Ubwa kashatu,

analibiika mwa'bigiriza. Ha nyuma, analibiika mwa'bandu bo'kukizi gira ibitangaaza. Abuli libiika na mu bali ne'kigabi kyo'kukiza abalwazi. Analibiika na mwa'bandu bo'kutabaalana. Analibiika na mwa'bimangizi. Analibiika na mu bali mu deta ku zindi-zindi ndeto.
29 Aaho! Ka booshi ziryagagi ndumwa? Ka booshi bali baleevi? Ka booshi bali bigiriza? Ka booshi bali mu giraga ibitangaaza?
30 Ka booshi bahiiti ikigabi kyo'kukiza abalwazi? Ka booshi bali mu deta ku zindi-zindi ndeto? Ka booshi bali mu sobaanura íbiri mu detwa mu kati kaazo?
31 Si mwehe, mukizi fiitirwa mu kulooza ibigabi íbikuliiri ibyabo.

Na buno, ngola ngamùyereka injira nyiija bweneene íhimiri izaabo zooshi.

13

Tukizi kundana

1 Hali ikyanya nangakizi deta ku ndeto za'bandu, na ku za'baganda. Haliko, iri nangaba mbuziri urukundo, ngaaba no'lubi nga lwa ngengere, kandi iri lwe'binjanja íbiri mu jalala!
2 Hali ne'kyanya nangaba ne'kigabi kyo'kukizi tanga ubuleevi. Na mbe no'bumenyi bwoshi, halinde na nzobanukirwe na ngiisi bumbishwa. Na mbe no'bwemeere bwo nangabungiisa kiri na mwe'migazi. Haliko, iri nangaba mbuziri urukundo, ndali kindu!
3 Hali ne'kyanya nangatanga ibindu byani byoshi imwa'bakeni, na ndange kiri na'magala gaani goonyene mbu gasingooke. Haliko, iri nangaba mbuziri urukundo, iri ndaabyo nayunguka!
4 Uwo rukundo, ali mu yigendererana. Anali mu girirana bwija. Atali mu gwatwa no'luugi. Atanali mu yihaya. Atanali mu yikangaata.
5 Uwo rukundo, ali mu shaagana. Si atali mu yikundirira. Atanali mu yagalwa duba. Atanali mu biikirana umujina.
6 Atali mu siimira amabi, si ali mu shambaalira ibyo'kuli.
7 Ali mu gooyera mu kati ka byoshi. Anali mu yemeerana mu kati ka byoshi. Ali mu langalirana mu kati ka byoshi. Anali mu yihangaana mu kati ka byoshi.
8 Urukundo, lutâye here! Si ukutanga ubuleevi, kwoki kwâye ki here. No'kudeta ku zindi-zindi ndeto, nakwo kwâye ki here. No'bumenyi, nabwo bwâye ki here.
9 Mukuba, byo tuyiji buno, biri bya miharwa naaho. Ne'byo tuli mu tangirwa kwo'buleevi, nabyo biri bya miharwa.

10 Si ikyanya íbitungiini bigayija, lyo íbitatungiini bigaa-
hera.
11 Ikyanya nâli ki riiri mwana mwanuke, nâli kizi deta
nga mwanuke. Ne'nzaliro zaani, zâli ki riiri za'kaanuke. Na
kundu nâli kizi tona nga mwanuke, haliko ikyanya n'gaba
ngola mushosi, yibyo byoshi bya'kaanuke nanabijanda.
12 Buno tukiri mu bona ngo'mundu wo'kuyiringuuza mu
kilolero. Haliko ha nyuma, twâye bone masu ku gandi!
Buno byo nyiji, bikiri bya miharwa naaho. Haliko ha
nyuma, ngaamenya byoshi, nga kwo Rurema anyiji lwoshi.
13 Kwokwo, halyagagi amagambo gashatu ágagayama ho:
ubwemeere, no'mulangaaliro, no'rukundo. Haliko írikuliiri
yago gaabo, urukundo.

14

Ukutanga ubuleevi kuhimiri ukudeta ku zindi-zindi ndeto

1 Mukizi gira umwete gwo'kukundana! Na kwakundi,
mukizi looza ibigabi íbilyosiri imwo'Mutima Mweru,
ne'ngingwe, ikigabi kyo'kutanga ubuleevi.
2 Umundu, iri angaba ali mu deta ku zindi-zindi
ndeto, atali mu zideta na'bandu. Ndaanaye mundu
úwangabisobanukirwa, bwo bibishamiri. Si ali mu zideta
na Rurema yenyene, mu kati ko'mutima.
3 Haliko, iri umundu angatanga ubuleevi, yeki ali mu
ba abwira abandu amagambo go'kubayubaka. Ganali ga
kubakania umutima, no'kubaholeeza.
4 Umundu, iri angadeta ku zindi-zindi ndeto, ali mu
yiyubaka yenyene. Si iri angakizi tanga ubuleevi, yehe ali
mu ba ayubaka ishengero lyoshi.
5 Nangaloziizi kwo mweshi mukizi deta ku zindi-zindi
ndeto. Haliko ingingwe, nangalooza kwo mweshi mukizi
tanga ubuleevi. Ee! Umundu, iri angaba ali mu tanga
ubuleevi, ye kuliiri úli mu deta ku zindi-zindi ndeto.
Kundu kwokwo, iri umundu angazideta, anayami zisobaa-
nura, halinde ni'shengero linayubakwe, kwoki zangaba
na'kamaro.
6 E beene witu! Nga nangayija iyo munda imwinyu,
na ndondeere ukudeta ku zindi-zindi ndeto, bikagi byo
mwangaki genduukirwa mwo? Si ndaabyo! Haliko, iri nan-
gayiji mùbishuulira íbishubi bishamiri, lyoki mwangagen-
duukirwa! Mwanganagenduukirwa, iri nangamùleetera
ubumenyi, kandi iri ubuleevi, kandi iri amigirizo.
7 Kiri ne'birugu íbitali mwo'bugumaana, nga muteera-
teera kandi iri ululanga, iri batangabilasa bwija, umundu
atangamenya ulwimbo lwo bagweti bagaalasa.

8 Ne'kibuga kwakundi, iri kitangalongeera bwija, ndaaye
úwangayitegaanura mbu agende mwi'zibo.
9 Kwokwo, kwo biryagagi ne'mwinyu. Kuti kwa'bandu
bangasobanukirwa ne'byo muli mu deta, mutanali mu deta
amagambo ágayijikiini? Si mugaaba nga muli mu teerera
imbira mu munyaga!
10 Mu mahanga gooshi, muli indeto za kwingi-kwingi. Na
ngiisi nguma iri mu menyeekana imwa beene yo.
11 Umundu, iri angadeta indeto yo ndayiji, iri aba
kinyamahanga imwani. Na naani, na mbe kinyamahanga
imwage.
12 Kwokwo, na niinyu, bwo mukoli fitiirwi mu kuk-
izi looza ibigabi íbilyosiri imwo'Mutima Mweru, muk-
izi fiitirwa bweneene mu kukoleesa ibigabi íbigayubaka
ishengero.
13 Umundu, iri angakizi deta ku zindi-zindi ndeto, ak-
wiriiri ahuune Rurema amúheereze ne'kigabi kyo'kukizi
zisobaanura.
14 Mukuba, iri nangadeta na Rurema ku zindi-zindi ndeto,
iri umutima gwani gwo gwamúdesa. No'bwenge bwani,
bunabe ndaabyo bwagira.
15 Kwokwo, ngirage kuti? Ngakizi huuna Rurema ku
mutima gwani. Na mbuune na ku bwenge bwani kwakundi.
Na ku luhande lwo'kuyimba, ngakizi yimba ku mutima
gwani. Ngakizi yimba na ku bwenge bwani kwakundi.
16 Hali ikyanya wangaba uli mu yivuga Rurema ku mu-
tima gwawe naaho, iri unatanga kongwa. Na yaho, hanabe
ugundi útakaniri. Aaho! Iri angaba atasobanukiirwi na byo
uli mu deta, kutagi kwo angadeta «Bikizi ba kwokwo!»
17 Kundu wangaba ugweti ugatanga kongwa bwija, uyo
winyu atangayubakwa.
18 Nayivuga Rurema bwo ndi mu deta ku zindi-zindi ndeto
bweneene ukumùhima mweshi.
19 Kundu kwokwo, ku kyanya ngola mwi'shengero, nan-
gasiima ukubwira abandu amagambo gataanu go bagayu-
vwa, banalonge ukuyigirizibwa, ho nangadeta amagambo
bihumbi ikumi ge'zindi-zindi ndeto.
20 E beene witu! Mutakizi ki yitoneesa nga baana
baanuke! Ku luhande lwa'mabi, kube kwo mugakizi yigira
nga baana baanuke. Si ku nzaliro ziinyu, mukizi yisaliza
nga ábakoli kaniri.
21 Mu Maaja biyandisirwi kwokuno:
«Nahano adesiragi kwokuno:
“Yaba bandu, ngabaganuulira ku njira ye'binyamahanga.
Ee! Bali bandu bo'kudeta ku zindi-zindi ndeto.

Kundu kwokwo, bataganyuvwiriza.*”»
22 Ku yukwo, izindi-zindi ndeto kiri mu ba kyereso
imwa ábatayemiiri Rurema. Si zitali mu ba hi'gulu lya
ábakoli múyemiiri. Haliko ukutanga ubuleevi, kwohe
kuli mu yubaka ábakoli múyemiiri. Si kutali mu yubaka
ábatamúyemiiri.
23 Hali ikyanya abandu bi'shengero bangakuumana, na
booshi banatondeeze ukudeta ku zindi-zindi ndeto. Hanay-
iji yingira ábatakaniri, kandi iri abapagaani. Aaho!
Ikyanya bamùyuvwa, ka batangadeta kwo mukoli sirehiri!
24 Haliko, iri umundu angagwana abandu booshi bag-
weti bagatanga ubuleevi, ka yubwo buleevi butangayami
múyemeeza kwo ali munabyaha? Mukuba, byoshi byo
agayuvwa bigayami mútwira ulubaaja.
25 Uyo mundu, iri angaba abishiri ubumbishwa, yubwo
buleevi bunabubishuule, halinde anafukame, anayikumbe
Rurema, iri anadeta: «Ku kasiisa Rurema ali mu kati
kiinyu!»

Tukizi yitonda mu kukoleesa ibigabi byo'Mutima Mweru

26 E beene witu! Kwokwo, tudetage kuti? Ikyanya
muli mu kuumana, muguma winyu angaba ali no'lwimbo
lwo'kuyimba. Ugundi anabe ni'gambo lyo'kuyigiriza.
Ugundi anamenyeese íbishubi bishamiri. Ugundi anadete
ku zindi-zindi ndeto. Ugundi anazisobaanure. Yibyo byoshi,
mukizi bigira ku njira yo byangayubaka mwi'shengero.
27 Ne'ri hangaba hali abandu bo'kudeta ku zindi-zindi
ndeto, hatabe ingingwe ya'babiri, kandi iri bashatu. Na mu
kuzideta, bakwiriiri bakizi deta muguma-muguma. Hanabe
no'mundu wo'kuzisobaanura.
28 Uyo wo'kuzisobaanura, iri atangaboneka, uyo
wo'kuzideta akwiriiri ahulike, anazidetere mu mutima
gwage naaho, bo na Rurema.
29 Ne'kyanya bagatanga ubuleevi kwakundi, habe babiri,
kandi iri bashatu. Yubwo buleevi bwabo, abandi ba-
nabugere ku bwitonde.
30 Na mu babwatiiri, iri umundu angayigulirwa igambo,
uyo wabo úgweti úgaadeta, akwiriiri ahulike.
31 Mweshi mwangatanga ubuleevi. Haliko, abe muguma-
muguma, halinde lya'bandu booshi bakizi yigirizibwa,
banakanibwe imitima.
32 Abaleevi ba Rurema, bakwiriiri bakizi yitegeereza ku
buleevi bwabo.
33-34 Mukuba, Rurema atali wa kuleeta ulunganga. Si ali
wa kuyerekana ingoome!

---

* **14:21 14.21** Hisaaya 28.11-12.

Ikyanya mugakizi kuumana mwi'shengero, abakazi bakwiriiri bakizi hulika, nga kwo biri mu ba mu gandi mashengero gooshi ga Rurema. Batahangwirwi ukukizi deta mwo. Bakizi yama basimbahiri, nga kwo bidesirwi mu Maaja.

35 Ne'ri bangaba bali ne'kibuuzo, bakwiriiri bagendi kibuuza bayiba mu nyumba zaabo. Mukuba, umukazi ukukizi deta mwi'shengero, ziri ishoni.

36 Aaho! Ka mutoniri kwi'gambo lya Rurema likatondeererera imwinyu? Kandi iri, ka mwehe naaho mwe likahikira?

37 Iri wangayibona kwo uli muleevi, kandi kwo uli ne'kigabi kirebe íkilyosiri imwo'Mutima Mweru, ukwiriiri umenye kwo ngiisi byo namùyandikira hano, luli lubaaja ukulyoka imwa Nahano yenyene.

38 Iri umundu atangalutwaza, naye mutakizi mútwaza.

39 Kwokwo, e beene witu! Mukizi fiitirwa mu kutanga ubuleevi. Na kwakundi, mutakizi lahiza abandu kwo batadete ku zindi-zindi ndeto.

40 Byoshi bikwiriiri bikizi girwa ku njira íkwaniini, na mu kati ko'bwitonde.

15

Akasiisa ko'kuzuuka kwa Kirisito

1 E beene witu! Keera n'gamùyigiriza hi'gulu lye'Myazi Miija, mwanagiyakiira. Yo munakoli sikamiri mwo. Kwokwo buno, ndoziizi ukumùkengeeza yo.

2 Ne'ri mwangakizi gikania, ukukulikirana na ngiisi kwo n'gamùyigiriza yo, igamùkiza. Buzira kwokwo, ukugiyemeera kwinyu, kugaaba kwa busha.

3 Amigirizo mahamu go n'gahaabwa, go na gaago niinyu n'gayiji mùyigiriza, kwo Kirisito akafwa hi'gulu lyo'kushaaza ibyaha biitu, ukukulikirana na íbiyandisirwi mu Mandiko Meeru.

4 Anaziikwa. Halikago, ku lusiku úlugira izishatu, anazuuka. Bikaba nga kwo biyandisirwi mu Mandiko Meeru.

5 Anatee hulukira ku Keefa. Abuli hulukira na ku ndumwa zooshi kwo zâli riiri ikumi na zibiri.

6 Ha nyuma, anahulukira na ku bandi beene witu kinaliguma, banâli tambusiri magana gataanu. Mu kati kaabo, abingi bakiri ho. Haliko, abandi keera bakafwa.

7 Ha nyuma, anahulukira na ku Yakobo. Abuli hulukira na ku zindi ndumwa zooshi.

8 Ne'ri hakazinda, naani anambulukira kwo. Nanaba nga úkabutwa ku kyanya íkitali nga kyo.

9 Mukuba, mu kati ke'ndumwa zooshi, nie toohiri.
Ndanakwiriiri kiri no'kudetwa kwo ndi mu kati kaazo.
Mukuba, nâli kizi libuza ishengero lya Rurema.

10 Halikago, Rurema anambonera ulukogo, kyanatuma
ngaaba nga kwokuno ndi. No'lukogo lwo akambonera,
lutakafwa ubusha. Mukuba, nie ndi mu yitubanula mu
kukolera Rurema, ukuhima izindi ndumwa zooshi. Kundu
kwokwo, ndâli nienyene nie wâli kizi kola. Si Rurema ye
wâli kizi ngashaanira mu kukola.
11 Gaago migirizo, go tuli mu yigiriza, ímba niehe, kandi
iri yizo zindi ndumwa. Go na gaago, go mukanayemeera.

Nyiitu tugazuuka mu bafwiri

12 Bwo tuli mu yigiriza kwo Kirisito keera akazuuka mu
bafwiri, kutagi baguma biinyu bakiri mu deta kwo abafwiri
batagazuuka?
13 Nga kwangabiiri kwo abafwiri batagazuuka, iri kiri
Kirisito naye atakazuuka.
14 Ne'ri Kirisito angabiiri atakazuuka, kiri no'kuyigiriza
kwitu hi'gulu lyage, kulyagagi kwa busha. Kiri
no'kumúyemeera kwinyu, nakwo kwangabiiri kwa busha!
15 Na kwakundi, twangabonesiri kwo tuli mu tanga
ubumasi bwe'bibeesha hi'gulu lya Rurema. Mukuba, tuli
mu deta kwo keera akazuula Kirisito mu bafwiri. Haliko
iri kwangabiiri kwo abafwiri batagazuuka, iri Kirisito naye,
Rurema atakamúzuula.
16 Ee! Nga kwangabiiri kwo abafwiri batagazuuka, iri
Kirisito naye atakazuuka.
17 Ne'ri Kirisito angaba atakazuuka, iri yukwo
kumúyemeera kwinyu kuli kwa busha. Nga munaki
terekiiri mu byaha biinyu.
18 Kiri na booshi ábakoli gwejiiri mu lufu mu kati ka
Kirisito, nga nabo bateresiri lwoshi.
19 Nga twangalangaliiri Kirisito ku bya mu burambe bwitu
hano mu kihugo naaho, nga bangatuboniiri indengeerwa
ukuhima abandi booshi!
20 Halikago, ku kasiisa Kirisito keera akazuuka mu
bafwiri. Ee! Mu booshi ábagwejiiri mu lufu, ye katangi
tee zuuka.
21 Mukuba, nga kwo'lufu lukaleetwa no'mundu muguma,
kwo na kwokwo no'kuzuuka kwa abafwiri nakwo
kukaleetwa no'gundi mundu muguma.
22 Nga kwo Hadamu ye tumiri abandu booshi bali mu fwa,
kwo na kwokwo Kirisito naye ye tumiragi abandu booshi
bagaaba bali bagumaana.

23 Ngiisi muguma ali ne'kyanya kyage kyo'kuzuuka.
Mukuba, Kirisito ye katangi zuuka. Ne'kyanya agashubi
yija, abandu baage nabo bakabuli zuuka.
24 Yibyo, bigakoleka ku lusiku lwe'mberuuka. Haaho,
Kirisito agashereeza abatwali booshi, na'banabushobozi
booshi, na'banamisi booshi. Akabuli sikiiriza Yishe Rurema
ubwami.
25 Bikwiriiri Kirisito agenderere ukukizi twala, halinde
ukuhisa ku kyanya Rurema agabiika abagoma baage booshi
mwi'dako lya'magulu gaage.
26 No'mugoma úgazindi shereezibwa, ye Narufu.
27 Mukuba, «Rurema akabiika byoshi mwi'dako
lya'magulu gaage.*» Kundu biyandisirwi kwo byoshi
bikabiikwa mwi'dako lya Kirisito, halikago bibonekeriiri
kwo Rurema yenyene atali mwi'dako lyage. Mukuba,
Rurema yenyene ye kabiika byoshi mwi'dako lya Kirisito.
28 Ne'kyanya Rurema agaaba keera abibiika mwi'dako
lyo'Mwana wage, lyo'yo Mwana naye agayibiika mwi'dako
lya Rurema, gira lyo Rurema aba ye gatwala lwoshi, hi'gulu
lya byoshi.
29 Aaho! Nga kwangabiiri kwa'bafwiri batagazuuka,
kutagi kwo bigaaba imwa ábali mu batiizibwa hi'gulu
lyabo? Na kituma kiki abandu bakiri mu batiizibwa hi'gulu
lya abafwiri?
30 Kiri na twenyene, kituma kikagi twangaki zeera ho
twangasiga amatwe giitu?
31 E beene witu! Mumenye bwija kwo ndi mu zeera ho
nangasiga itwe lyani. Yibi biri ukuli, nga kwo biri byo'kuli
kwo nimùshambaliiri mu kati ka Nahamwitu Yesu Kirisito.
32 Kiri ne'kyanya n'galwa na zirya nyamiishwa ndangi
mu kaaya ke'Hefeso, bikagi byo nangaki yungusiri, íngilwe
nazo hi'gulu lye'bya hano mu kihugo naaho?

Nga kwangabiiri kwo abafwiri batagazuuka,
«Tukizi lya, iri tunanywa!
Si kusheezi tugaafwa!†»

33 Mutakizi ki haburwa! «Abandu biija, ikyanya bali mu
komeerana na'babi, lyo bali mu sherebera.»
34 Kwokwo, mukebukwe nga kwo bimùkwiriiri. Mu-
natwikire ku byaha! Mukuba, mu kati kiinyu, mukiri bandu
baguma ábatayiji Rurema. Na íbitumiri nadetaga kwoku,
hi'gulu lyo'kumùbonia ishoni.

Ngiisi kwa'magala giitu gagaaba mu kuzuuka

---

* **15:27 15.27** Zaburi 8.6. † **15:32 15.32** Hisaaya 22.13.

35 Ngeeka mundu muguma angabuuza: «Ikyanya abafwiri bagazuuka, kugaaba kuti? Baganazuuka na'magala maki?»
36 Yibyo bibuuzo, biri bya buhwija! Si imbuto zo muli mu byala zitangazuuka, zítazi ba nga zafwa!
37 Na kwakundi, tutali mu byala imbuto ízikoli meziri. Si tuli mu byala indete, ziba za ngano, kandi iri za zindi mbuto.
38 Na ha nyuma, Rurema anaziyambike kwa'magala nga kwo ali mu shungika. Na ngiisi mbuto, ali mu giyambika gaayo-gaayo magala.
39 Iminyofu kwo iri yoshi, itali yo miguma. Iminyofu ya'bandu, iri kwayo. Na ye'nyamiishwa, iri kwayo. Na yo'tunyuni, iri kwayo. Na ye'fwi, iri kwayo.
40 Na kwakundi, íbiri kwi'gulu bihiiti agaabyo magala. Na íbiri hano mu kihugo, nabyo bihiiti agaabyo magala kwakundi. Amagala ge'biri kwi'gulu, gahiiti ubwago bulangashane. Na'magala ge'biri mu kihugo, nago gahiiti ubwago.
41 Hali ubulangashane bwi'zuuba. Hali na bwo'mwezi. Hali na bwe'ndonde. Na ngiisi ndonde, nayo ihiitagi ubwayo-bwayo bulangashane.
42 Kwokwo, kwo bigaaba na mu kuzuuka kwa abafwiri. Ikyanya amagala gali mu ziikwa, gali mu ba ga kushereera. Si mu kuzuulwa, gâye be ga kulama!
43 Mu kuziikwa, gali mu ba ga kunenuukwa. Si mu kuzuulwa, gâye be no'bulangashane! Mu kuziikwa, gali mu ba mu bukaholwe. Si mu kuzuulwa, gâye be no'bukalage.
44 Mu kuziikwa, gali mu ba gakiri magala ga hano mu kihugo. Si mu kuzuulwa, gâye be gakola ge'byo'mutima!

Halyagagi amagala ga mu kihugo. Hali na ge'byo'mutima.
45 Biri nga kwo biyandisirwi kwokuno: «Umundu wa mbere Hadamu, akaba kiremwa kigumaana.‡» Halikago «Hadamu muzinda»§ yehe akaba mutima, ye nali mu haana ubugumaana.
46 Kwokwo, ibyo'mutima bitali byo bikatangi ba ho. Si ibya mu kihugo, byo bikatangi ba ho. Yibyo byo'mutima, nabyo byabuli ba ho.
47 Uyo mundu wa mbere, akalyosibwa mu luvu. Si uwa kabiri, yehe akalyoka mwi'gulu!
48 Kwokwo, booshi aba mu kihugo, bali nga Hadamu, bwo akalyosibwa mu luvu. Si ngiisi aba mwi'gulu, boohe, bali nga Kirisito, bwo akalyoka mwi'gulu.

---

‡ **15:45 15.45** Ndondeko 2.7.

§ **15:45 15.45** *Hadamu muzinda* Yesu Kirisito.

49 Nga kwoku tuki shushiini na Hadamu, bwo akalyoka
mu luvu, kwokwo twâye ki shushaane na Kirisito, bwo
akalyoka mwi'gulu.
50 E beene witu! Namùbwira ku bweranyange kwo ngiisi
íbiri ne'minyofu no'muko, bitangaziga kwo biyingire mu
bwami bwa Rurema. Mukuba, ibyo kushereera, bitangaziga
kwo bikizi yama ho.
51 Yuvwagwi! Ngola ngamùmenyeesa íbishubi bishamiri.
Tutali tweshi kwo tugagwejera mu lufu. Si baguma biitu
bagayami hindulwa
52 ku hyanya hiniini. Bigaaba nga kugohya, ku kyanya ik-
ibuga kizinda kigadihirizibwa. Na mango ikibuga kidihiriz-
ibwa, lyo abafwiri bagazuuka. Banabe batakiri bo'kushubi
fwa. Tweshi tunahindulwe!
53 Mukuba, ibyo kushereera, bikwiriiri biyambikwe ama-
gala ágatâye ki shereere. Na kundu byâli riiri bya kufwa,
haliko bigayama ho.
54 Ikyanya ibyo kushereera no'kufwa bigaaba keera
byayambikwa amagala go'kuyama ho, li'gambo ligaaba
keera lyakoleka, íriyandisirwi kwokuno: «Narufu keera
amirwa! Anahimwa lwoshi!*»
55 «E Narufu, leero kuhima kwawe kulyagagi hayi?
No'bushobozi bwawe bwo'kukomana, nabwo buli hayagi?†»
56 Ulufu, luli mu longa ubulyo bwo'kutukoma ku njira
ye'byaha. Ne'byaha nabyo, biri mu longa imisi ku njira
ye'Maaja.
57 Haliko Rurema ahuuzibwe! Mukuba, ali mu tuhimira ku
njira ya Nahamwitu Yesu Kirisito!
58 Kwokwo, e beene witu bakundwa! Mukizi yama
musikamiri! Hatanagire kindu íkigamùjungubania. Muk-
izi fiitirwa lwoshi mu kukolera Nahano, bwo muyiji-yiji
kwo ngiisi byo muli mu yitubanula kwo mu kati kaage,
bitagaafwa ubusha.

16

Ibindu byo'kugendi tabaala Abakirisito

1 Na buno, namu detaga hi'gulu lye'kitoolo kyo'kugendi
tabaala abandu ba Rurema. Mukizi gira nga kwokulya
keera n'gabwira abandu ba mu mashengero ge'Galatiya.
2 Ku ngiisi ulwi'yinga, ngiisi muguma winyu akizi handula
ku bindu byo alonga, anabisingule. Kwokwo, mango nayija
iyo munda imwinyu, hataki be igoorwa lyo'kubikuumania.
3 Ku yikyo kyanya, mutoolage abandu mu kati kiinyu.
Naani, na mbaheereze amaruba go'kugendi bamenyeesa.

* **15:54 15.54** Hisaaya 25.8. † **15:55 15.55** Hosheya 13.14.

Niinyu, mukabaheereze kirya kitoolo, bagendi kisikiriza
abandu be'Yerusaleemu.
4 Ne'ri byangaboneka kwo naani ngwiriiri ngende yo,
tunagendanwe.

Ishungi za Pahulu

5 Ngayija iyo munda imwinyu. Haliko ngatee lenga i
Makedoniya. Mukuba, ho ngoli shungisiri kwo ngalenga.
6 Na mango nahika imwinyu, hali ikyanya nangamala
ye'siku. Ee! Nangamalira ye'kyanya kyoshi kye'mbeho.
Kwokwo, lyo mukalonge ukundabaala ku lugeezi lwani,
ngiisi ho nangayiji genda.
7 Si buno, ndaloziizi ukulunguli yiji mùbona. Mukuba,
hali ikyanya lwangaba lugeezi lwa mulindi-mulindi. Na
ndangaliiri kwo ngaki yiji mala isiku nyingi iyo munda, iri
Nahano angambanguula.
8 Ngiri hano mu kaaya ke'Hefeso, halinde ukuhisa ku
lusiku lwe'Pendekosite.
9 Mu kano kaaya, ngoli yiguliirwi mwo'mulyango
gwo'kukola mwo'mukolwa muhamu. Gunalyagagi gwa
kamaro bweneene, kundu abandu bingi bagweti bagaagira
mbu bambangirire.
10 Ikyanya Timoteyo agayija imwinyu, hatagire mundu
yeshi úgamúyobohya. Mukuba, naye ali mu kolera Nahano,
nga kwokuno naani ndi mu múkolera.
11 Ku yukwo, mutamúgayirize! Haliko mukamútabaale
ku lugeezi lwage mu kati ko'mutuula, halinde akalonge
ukugalukira ino munda ndi. Mukuba, twe na beene witu,
tumúlindiriiri.
12 Mwene witu wa Hapoolo kwakundi, keera
namúyinginga bweneene kwo ayije iyo munda imwinyu,
kuguma na'bandi beene witu. Halikago, analahira lwoshi
kwo atagayija yo buno. Kundu kwokwo, agaki yija yo
naaho, mango alonga ubulyo.

Amagambo go'kusezerana

13 Mukizi ba masu! Munabe musikamiri mu bwemeere!
Munayamage muli bikalage, buzira kuyoboha.
14 Ngiisi byo mugakizi gira, mukizi bigira mu kati
ko'rukundo.
15 Muyiji kwo mu kihugo kyoshi kye'Hakaya, Setefaano
kuguma na'bandu ba mu nyumba yage, bo bakaba ba
mbere ukuyemeera Yesu. Banafitiirwi bweneene mu kukizi
kolera abandu ba Rurema. E beene witu! Namúyinginga,
16 abandu mwene yabo, mukizi basimbaha! Mukizi
simbaha na'bandi booshi bo tuli mu yitubanula kuguma mu
kukola guno mukolwa.

17 Nashambaala bweneene, bwo Setefaano akolaga hano,
kuguma na Foritunato, na Hakahiko. Mukuba, bo bagweti
bagandabaala ho mwangandabiiri.
18 Keera banamboleeza mu mutima. Baholeeza ne'mitima
yinyu kwakundi. Abandu mwene yabo, bakwiriiri bameny-
eekane.
19 Abandu ba mu mashengero ge'Haziya bamùlamusa.
Hakila na Pirisila, nabo bamùlamusa bweneene kwi'ziina
lya Nahano, kuguma na'bandu bi'shengero ábali mu ku-
umana mu nyumba yabo.
20 Abandi beene witu booshi, kwo bali hano, nabo
bamùlamusa. Mukizi lamusania ku njira íkwaniini, mu
kati ko'rukundo.*
21 Niehe Pahulu, nie namùyandikira guno musingo
no'kuboko kwani.
22 Umundu, iri angalahira ukukunda Nahano, adaakwe!
E Nahamwitu! Uyijage!
23 Nahano Yesu akizi yama, ali mu mùgashaanira!
24 Urukundo lwani, luyamiri kuguma na niinyu mweshi,
mu kati ka Yesu Kirisito.

* **16:20 16.20** *mu kati ko'rukundo*Mu kigiriki bidesiri «Mukizi lamusania mu kunyunyugutana».

Amaruba ga kabiri ga Pahulu imwa' Bakorindo

Indangiriro

Yaga maruba, gayerekiini ngiisi kwo Pahulu akola mu yibulanira yenyene imbere li'shengero, mu kubayereka ngiisi kwo âli kizi libuuka hi'gulu lya Kirisito, ganali mu yerekana ngiisi kwo ali Mukirisito wo'kuli.

Ganayerekiini ngiisi kwo tuli mu longa ubulangashane mu kunywana na Kirisito. Na kundu tuli mu ba nga birugu bi'bumba, haliko Rurema angaki gira umukolwa gwage mu kati kiitu.

Yaga maruba, ganganatengekwa mwe'miteeko ishatu:

Mu bigaajo 1–7, Pahulu ali mu menyeesa ngiisi kwo aholeezibwa, mu kuyakiira amaruba ga'Bakorindo ku njira ya Tiito. Anali mu yerekana ubulangashane bwe'Kihango Kihyahya.

Mu bigaajo 8–9, Pahulu ayereka Abakorindo ngiisi kwo bakwaniini ukuyusa ukukuumania ibindu, bibe ibiringiini ku kyanya agayija.

Mu bigaajo 10–13, Pahulu ali mu yibulanira imbere lya'Bakorindo, buzira kuyoboha. Ayerekana ngiisi kwo agayija ngana, buzira kutinda.

Imiziizi miguma yi'sikamiro, iri mu 2 Bakorindo 4.7-9: «Ibya Kirisito, biryagagi bya'kamaro bweneene! Kundu kwokwo, bitutuuziri mwo nga mu birugu bi'bumba. Kwokwo, lyo'bushobozi bwage bwa'kahebuuza buyerekanwa ku bweranyange kwo bulyosiri imwa Rurema. Si butalyosiri imwitu! Twehe, kundu tuli mu humbatazibwa imbande zooshi, si tutali mu humbatala! Na kundu tuli mwe'migangaanwe, si tutali mu yihebuura! Na kundu tuli mu libuzibwa bweneene, si Rurema atali mu tujandirira! Na kundu tuli mu gomoolwa haashi, si tutali mu fwa!»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Indangiriro: Pahulu ayerekana ngiisi kwo aholeezibwa, na ngiisi kwo ali ndumwa (1–7)
b) Abakirisito bakwaniini batabaale abaabo Bakirisito i Yerusaleemu (8–9)
c) Pahulu ayerekana ngiisi kwo ali ndumwa yo'kuli (10–13)

Indangiriro

1 Yaga maruba, galyosiri imwani, nie Pahulu. Ndi
ndumwa ya Yesu Kirisito ku bulooze bwa Rurema. Twe
na mwene witu wa Timoteyo, twe twamùyandikira, mwe
bandu bi'shengero lya Rurema lya mu kaaya ke'Korindo,
kuguma na'bandu booshi ba Rurema ba mu poroveesi
ye'Hakaya.
2 Daata Rurema, na Nahamwitu Yesu Kirisito, bakizi
mùgashaanira! Banakizi mùheereza no'mutuula!

Pahulu aholeezibwa

3 Rurema, Yishe wa Nahamwitu Yesu Kirisito, ahuuz-
ibwe! Mukuba, ye na daata. Ali mu kizi yuvwiranwa
indengeerwa, anali mu holeezania.
4 Ngiisi kyanya tuli mu longa amakuba, Rurema ali
mu tuholeeza. Kwokwo, nyiitu, ikyanya abandi bali mu
galonga, lyo nabo tuli mu baholeeza.
5 Kundu tuli mu longaga amalibu mingi bweneene mu kati
ka Kirisito, haliko tunali mu holeezibwa bweneene mu kati
kaage.
6 Ikyanya tuli mu ba tukoli shengusiri, biri mu ba hi'gulu
liinyu, halinde mukalonge ukuholeezibwa, munakizibwe.
Mukuba, ikyanya tuli mu holeezibwa, lyo na niinyu muli mu
holeera. Kyo kitumiri mugalonga ukugooyera mu malibu.
Ganali gaago nyiitu tuli mu longa.
7 Tukoli hiiti umulangaaliro hi'gulu liinyu, gunasikamiri
bweneene. Mukuba, kundu mugweti mugalibuuka kuguma
na nyiitu, tuyiji kwo muganaholeezibwa, nga kwo nyiitu tuli
mu holeezibwa.
8 E beene witu! Tuloziizi mumenyage bwija ngiisi kwo
tukalibuuka bweneene mu poroveesi ye'Haziya. Yago
malibu gâli tukayiri bweneene, halinde twenyene tutan-
gaki gagooyera mwo! Twanayami yihebuura kwo tukola
tugaasiga ya'matwe giitu.
9 Ee! Twâli langaliiri kwo tugayitwa naaho. Bikaba
kwokwo, gira lyo Rurema abe ye tugakizi yegamira, bwo
ye mu zuula abafwiri. Si tutakizi yiyegamira twenyene.
10 Ku kyanya twâli kolaga imbere lyo'lufu, Rurema
anatukiza. Ye tunabiisiri kwo'mulangaaliro kwo agagender-
era ukutukiza.
11 Na niinyu, mugweti mugatutabaala mu kutuhuunira
imwa Rurema. Yago mahuuno, Rurema agagashuvya, mu
kukizi tulanga, halinde lya'bandu bingi bagakizi múyivuga
hi'gulu liitu.

Íbikatuma Pahulu agahindula ishungi zaage

12 Twehe, halyagagi byo tuli mu yiyuvwa kwo. Mukuba,
imitima yitu igweti igatutangira ubumasi kwo tutuuziri

ku njira íkwaniini imbere lya Rurema. Tutanali balyalya.
Kwokwo, kwo tutuuziri mu kihugo, ne'ngingwe mu kati
kiinyu. Tutali mu koleesa ubwenge bwe'kihugo. Si
tulangaliiri kwo tugakizi gashaanirwa na Rurema yenyene!
13-14 Kiri na mu maruba giitu, tugweti tugamùyandikira
naaho amagambo go mwangasoma, munayami
gasobanukirwa. Kundu mutazi tumenya nga ngiisi kwo tuli,
ndangaliiri kwo mugaki tumenya lwoshi. Kwokwo, ikyanya
Nahamwitu Yesu agagaluka, lyo mulonga ukuyiyuvwa
hi'gulu liitu, nga kwo nyiitu tugayiyuvwa hi'gulu liinyu.

15 Bwo nâli langaliiri kwokwo, kyanatuma ikyanya nâli
riiri mu lugeezi, nanashungika kwo ngatee lenga iyo munda
imwinyu, gira lyo mukalonge ukugashaanirwa ubugira
kabiri.
16 Ee! Nâli shungisiri kwo ngatee lenga imwinyu, mu
kugenda i Makedoniya. Na mu kugaluka, na njubi yiji
lenga yo, gira mulonge ukundabaala ku lugeezi lwani
lwo'kugenda i Buyahudi.

17 Aaho! Ka mutoniri kwo kushungika kwani, kwâli
riiri kwa lujandi-jandi? Ka ngweti ngashungika nga bandu
be'kihugo, mu kutee yemeera igambo, mbu na njubi
lityogoola kwo?
18 Nga kwo Rurema alyagagi wo'kuli, kwo binali ukuli
kwo tutali mu mùyemeerera igambo, mbu tunashubi
rilahira.
19 Byo tukamùyigiriza, twe na Siira na Timoteyo,
byâli riiri hi'gulu lya Yesu Kirisito, Mwana wa Rurema.
Ne'bye'mwage, bitali byo'kuyemeerwa, mbu binashubi tyo-
goolwa kwo. Si biri mu ba byo'kuyemeerwa naaho!
20 Ngiisi kyanya Rurema ali mu tuheereza imihango, ali
mu gikwiza mu kati ka Kirisito. Kyo kitumiri tuli mu deta
«Bikizi ba kwokwo» mu kati ka Yesu, halinde lyo Rurema
ahuuzibwa.
21 Twe na niinyu, Rurema ali mu tusikamya mu kati ka
Kirisito. Mukuba, keera akatutaluula,
22 anatubiika kwa'kamangu kwo tukola bandu baage,
anatubiika na mwo'Mutima Mweru, ibe ngwati ya íbyâye
yije.

23 Kwokwo, íbikatuma ndakaki galukira iyo munda i Ko-
rindo, kuli hi'gulu lyo'kumùkejeerera. Ikyanya nadetaga
yiryo igambo, Rurema yenyene ye kamasi kaani.
24 Tutaloziizi ukukizi mùkayira ku bwemeere bwinyu,
munakoli busikamiri mwo. Haliko tuli mu kolera kuguma,
halinde lyo mulonga ukushambaala.

2

1 Kwokwo, nanahiga kwo ndagaki lenga iyo munda
imwinyu iri kwangayiji mùjengeeza.
2 Mukuba, iri nangamùjengeeza, nyandi kandi úwangaki
njagalusa?
3 Kyanatuma n'gamùyandikira galya maruba. Kwokwo,
mango nayija, mutayiji kengeera mwanjengeeza, munali
mwe mukwaniini ukunjagalusa. Nâli riiri na'kasiisa hi'gulu
liinyu, kwo twe na niinyu, tugashambaalira kuguma.
4 Ikyanya n'gamùyandikira galya maruba, umutima
gwani gwâli koli hanamiri. Nanâli shengusiri bweneene
mu kati ke'migenge mingi. Kundu kwokwo, galya maruba
gatâli riiri hi'gulu lyo'kumùjengeeza. Si gâli riiri hi'gulu
lyo'kumùyereka ngiisi kwo nimùkuuziri bweneene!

Pahulu adeta kwo munabyaha akogwe

5 Ulya mundu, iri angabiiri akajengeezania, ndangadeta
kwo nie akanjengeeza naaho. Si na niinyu mweshi,
akamùjengeeza. Kundu kwokwo, ikyanya akajengeezania,
kutakaba kwa lwoshi.
6 Keera ahaabwa ikihano na'bandu bingi mu kati kiinyu,
kinakoli múkwaniini.
7 Na buno, mukoli kwiriiri mumúkoge, munamúholeeze,
atayiji kengeera ashenguka ingingwe, halinde anahebuure
lwoshi.
8 Ku yukwo, namùyingingaga bweneene, mumúyereke
kwo muki múkuuziri!
9 Galya maruba, íbikatuma n'gamùyandikira go, gira lyo
ndonga ukumenya ku kasiisa iri mwangakizi nzimbaha mu
kati ka byoshi.
10 Kwokwo, ikyanya muli mu kogaga umundu, iri na
naani keera namúkoga. Mukuba, iri hangaba hali igambo
írikwaniini ukukogwa, ndi mu likoga imbere lya Kirisito
hi'gulu liinyu.
11 Kwokwo, lyo Shetaani atalonge ubulyo bwo'kutuhima
mwo. Tuyiji-yiji ngiisi kwo ali mutebani.

Pahulu atagwana Tiito i Torowa

12 Ikyanya n'gahika mu kaaya ke'Torowa hi'gulu
lyo'kumenyeesa abandu Imyazi Miija ya Kirisito,
nanagwana Nahamwitu keera anyigulira umulyango
gwo'kumúkolera.
13 Kundu kwokwo, umutima gwani gutanayika mu nda.
Mukuba, ndakagwana yo mwene witu wa Tiito, kyanatuma
ngaseezera abandu be'yo munda, nanayami genda i Make-
doniya.

Abakozi be'kihango kihyahya

14 Rurema ahuuzibwe, bwo ayamiri ali mu turongoora mu
mulengo gwa Kirisito, mu kuyerekana kwo tuli bahimi. Na
ku njira yitu, Rurema ali mu kwiza Imyazi Miija ya Yesu
ahandu hooshi, nga muhongolo mwija.
15 Tuli mu tanga amarambe giitu imwa Rurema, ganali
no'muhongolo mwija gwa Kirisito. Yugwo muhongolo guli
mu yuvwikana ku njira nguma mu bakiziibwi, na ku gindi-
gindi mu bateresiri.
16 Imwa ábateeresiri, tuli mu babayira nga Nakuzimu,
kinatume bagaafwa. Haliko, imwa'bandu ábali mu kizibwa,
tuli mu huumura bwija nga kindu kigumaana, halinde nabo
babe bagumaana. Aaho! Nyandi úwangahasha ukugira
umukolwa mwene yugwo?
17 Abandi bingi bali mu genda bagadandaza igambo lya
Rurema! Haliko twehe, nanga! Si tuli mu deta Igambo lyage
buzira bulyalya mu kati ka Kirisito. Rurema yenyene ye
katutuma, tunagweti tugalideta imbere lyage.

3

1 Ka kwokwo tukwiriiri ukumùleteera amaruba
go'kuyimenyeesa imwinyu, nga kwa'bandi bali mu
gira? Kandi, ka twangaki mùhuuna amaruba go'kugendi
yimenyeesa mu bandi? Nanga!
2 Si mwenyene mukoli yandisirwi mu mitima yitu! Na
bwo mukolaga maruba giitu, abandu booshi bangagasoma,
banayami menya íbiri mwo.
3 Ukukulikirana no'mukolwa gwo tukagira mu kati ki-
inyu, bibonekeriiri kwo muli nga maruba ágalyosiri imwa
Kirisito yenyene. Gatali nga maruba ga'bandu bali mu
yandika no'bwino, kandi iri ku mabuye mabaaje. Si mukoli
yandisirwi mu mitima ya'bandu, ku njira yo'Mutima gwa
Rurema úli mugumaana.
4 Na íbitumiri twangadeta kwokwo, bwo tubiisiri Rurema
kwo'mulangaaliro mu kati ka Kirisito.
5 Ee! Umukolwa gwo tuli mu gira, tutangadeta kwo
tugushobwiri twenyene. Si Rurema ye mu tushoboleesa,
6 ye kanatubiika tubaagage bakozi be'kihango kihyahya.
Yikyo kihango, kitanakulikiriini na íbiyandisirwi mu Maaja.
Mukuba, zoohe, ziri za kuleetera abandu ulufu. Si ikihango
Kihyahya, kikulikiriini ne'byo'Mutima Mweru. Gwo gunali
mu baleetera ubugumaana.

Tukola mwo'bulangashane bwa Rurema

7 Imaaja zikayandikwa mu kuhokoorora amabuye, zanâli
kizi leetera abandu ulufu. Kundu kwokwo, zâli riiri
mwo'bulangashane bwingi bwa Rurema, halinde amalanga

ga Musa ganakizi langashana. Kyanatuma Abahisiraheeri
batagaahasha ukugalangiiza. Ha nyuma, yubwo bulan-
gashane bwanafwifwitira.
8 Aaho! Gulya mukolwa gwo'Mutima Mweru, ka itali yo
haahe kwo gwo gugaaba no'bulangashane bweneene?
9 Yizo maaja, kundu zâli kizi leetera abandu ikihano,
haliko, zâli yijiri no'bulangashane. Aaho! Ka itali yo
haahe kwe'kihango kihyahya kyo kiri no'bulangashane
bwe'ngingwe, bwo kiri mu kwanania abandu imbere lya
Rurema?
10-11 Imaaja za keera, kundu zikayija no'bulangashane,
haliko bwâli riiri bwa kulenga naaho. Na buno, tukoli bub-
wini nga ndaakibwo! Aaho! Ka itali yo haahe kwe'kihango
kihyahya kigakizi ba no'bulangashane bwe'ngingwe, bwo
kigayama ho! Ubwa zeene bwo buhimiri bweneene bulya
bwa keera.
12 Bwo tukoli hiiti yugu mulangaaliro, tukoli ba
no'bukaruuke.
13 Tutanali nga Musa. Mukuba, yehe akabwikira
amalanga gaage, mbu lya'Bahisiraheeri batakizi bona ubu-
langashane úbugali kwo. Bwanâli riiri bwa kufwifwitira
naaho.
14 Yaho keera, yabo Bahisiraheeri bâli yumusiizi imitima.
Kiri na zeene, ku kyanya bali mu somaga amagambo
ge'kihango kya keera, bakiri nga babwikiirwi no'mulondo.
Batanazi gubwikuulwa. Gwangabwikuulwa naaho ku njira
ya Kirisito.
15 Ee! Kiri na zeene, ikyanya bali mu soma Imaaja za
Musa, imitima yabo iki bwikiirwi no'mulondo.
16 Halikago, iri umundu angabiika Nahano
kwo'bwemeere, lyoki angagubwikuulwa!
17 Nahano ye Mutima. Na ngiisi ho'Mutima gwa Nahano
guli, ho na'bandu bakoli shwekwirwi.
18 Kwokwo, tweshi, amalanga giitu gakola mabwiku-
ule, tunakola mu bonekaga mwo'bulangashane bwa Na-
hano! Tunali mu hindulwa, halinde tumúshushe, iri
tunakizi yushuuka mwo'bulangashane bwage. Yubwo
bulangashane, bulyosiri imwa Nahano, anali ye Mutima.

4

Ibiri na'kamaro, tubihiiti mu birugu bi'bumba

1 Bwo Rurema ye katubiika mu yugu mukolwa ku lukogo
lwage, tutali mu yihebuura.
2 Ngiisi bya'bandi bali mu gira mu bumbishwa, binali bya
kuteezania ishoni, tukabilahira lwoshi! Si twenyene, tutali
balyalya, tutanali mu shobania Igambo lya Rurema. Tuli mu

yigirizania ibyo'kuli ku bweranyange, halinde lyo booshi
babona kwo tutuuziri bwija imbere lya Rurema.
3 Imyazi Miija yo tuli mu menyeesania, kundu ibishamiri,
ibishamiri naaho imwa ábateeresiri.
4 Boohe, Shetaani keera ahutiisa amenge gaabo,
batanayemiiri Yesu. Kundu umulengeerwe gwe'Myazi Miija
gulangashiini mu kati ka Kirisito, na Kirisito ashushiini na
Rurema yenyene, haliko boohe, batashobwiri ukugubona.
5 Ikyanya tuli mu yigiriza abandu, gutalyagagi mwazi
hi'gulu liitu. Si tuli mu bayigiriza hi'gulu lya Yesu Kirisito,
kwo ye Nahano, na kwo tuli bakozi biinyu hi'gulu lyage.
6 Rurema akadeta: «Umulengeerwe, gutanguule mu
kihulu!*» Ye na yoyo ye katanguula mu mitima yitu.
Kwokwo, tukoli yiji hi'gulu lyo'bulangashane bwage, kwo
buli ku malanga ga Kirisito.
7 Ibya Kirisito, biryagagi bya'kamaro bweneene!
Kundu kwokwo, bitutuuziri mwo nga mu birugu
bi'bumba. Kwokwo, lyo'bushobozi bwage bwa'kahebuuza
buyerekanwa ku bweranyange kwo bulyosiri imwa
Rurema. Si butalyosiri imwitu!
8 Twehe, kundu tuli mu humbatazibwa imbande zooshi,
si tutali mu humbatala! Na kundu tuli mwe'migangaanwe,
si tutali mu yihebuura!
9 Na kundu tuli mu libuzibwa bweneene, si Rurema atali
mu tujandirira! Na kundu tuli mu gomoolwa haashi, si
tutali mu fwa!
10 Mu magala giitu, tuyamiri tubetwiri mwo'lufu lwa Yesu,
gira lyo'bugumaana bwage bukizi tuyerekanwa mwo.
11 Ee! Kundu tukiri bagumaana, halikago tuli mu twalwa
imbere lyo'lufu hi'gulu lya Yesu. Kwokwo, lya'magala giitu
go'kufwa, gakizi yerekanwa mwo'bugumaana bwage.
12 Twehe, ulufu lwo lugweti lugaakola mu kati kiitu. Si
mwehe, ubugumaana bwo buli mu mùkola mwo.
13 Tugenderiiri ukuyigiriza hi'gulu lya Yesu, bwo tubi-
isiri Rurema kwo'bwemeere. Biri nga kwo biyandisirwi
mu Mandiko Meeru kwokuno: «N'gayemeera, kyanatuma
ngaadeta.†»
14 Tuyiji kwo Rurema keera akazuula Nahamwitu Yesu
mu bafwiri. Kwokwo, na nyiitu, tuyiji kwo âye tuzuule mwo
mu kati ka Yesu, anatutwale na niinyu ngiisi ho atuuziri.
15 Yibyo byoshi, biryagagi hi'gulu liinyu, gira
lye'migashani ya Rurema igenderere ukukwira mu bandu
bingi. Kwokwo, akizi yivugwa bweneene, analonge
mwo'bulangashane bwe'ngingwe!

---

* **4:6 4.6** Ndondeko 1.3. † **4:13 4.13** Zaburi 116.10.

Tugahaabwa amagala ga mwi'gulu

16 Ukukulikirana na yibyo byoshi, tutali mu yihebuura.
Kundu amagala giitu gali mu fwifwitira, haliko mu mitima
yitu tuli mu girwa bahyahya ngiisi lusiku.
17 Yago malibu giitu, kitali kindu, ganali ga kulenga naaho.
Go na gaago go gâye tuleetere ubulangashane bwe'myaka
ne'myakuula! Ee! Ubulangashane bwitu, bwo buhimiri
bweneene yago malibu gooshi.
18 Ku yukwo, tutali mu biika inzaliro ziitu ku biri mu
boneka, bwo biri mu ba bya kulenga naaho. Si tuli mu
zibiika ku bitali mu boneka! Mukuba, byo bigayama ho
imyaka ne'myakuula!

5

1 Yaga magala go tuki tuuziri mwo hano mu kihugo, galya-
gagi ngi'heema naaho. Tunayiji kwe'kyanya gagashereera,
Rurema agatuheereza inyumba mwi'gulu, itanayubasirwi
na'maboko ga'bandu. Haaho, ho tugatuula mwe'myaka
ne'myakuula!
2 Kundu kwokwo buno, tukiri mu gongeera, iri tunayifwi-
jaga bweneene kwo tuhaabwe irya nyumba ya mwi'gulu.
3 Mukuba, ikyanya tugaaba tukoli gihaabirwi, bigaaba
nga twayambikwa, tutaganaki gwanwa tuli bukondwe.
4 Si ikyanya tuki ryagagi mu gano magala, tukiri mu
zidoherwa, tunali mu gongeera. Kutali kudeta kwo tuloziizi
ukushaaga mu magala giitu, mbu tufwe. Si ibyo tuloziizi,
kwo tuyambikwe amagala ga mwi'gulu. Ee! Tuloziizi
kwo gano magala ga kufwa, gamirwe na íbigayama biri
bigumaana!
5 Byebyo, byo Rurema akatubumbira. Keera anatubiika
mwo'Mutima Mweru, ibe ngwati ye'byo twâye longe.
6 Kwokwo, tuyamiri tukaniziizi imitima. Tuyiji
kwe'kyanya tuli mu ba tukiri mu gano magala giitu, tukiri
hala lya Nahano.
7 Kinatume tutuuziri mu kubiika Rurema kwo'bwemeere.
Si tutaki tuuziri ku byo tuli mu bona!
8 Nadetaga kwo tukoli kaniziizi imitima. Tunakoli bwini
kwo bwangaba bwija tulyoke mu gano magala giitu, tugendi
tuulanwa na Nahano.
9 Kundu kwokwo, tufitiirwi bweneene ukukizi simiisa
Nahano, tuba tuki tuuziri mu gano magala, kandi iri mu
gandi.
10 Tweshi, tukwiriiri tuyimange imbere lya Kirisito, gira
tutwirwe ulubaaja! Ngiisi muguma witu anahembwe ku
byo âli kizi gira ikyanya âli ki tuuziri mu magala, biba biija,
kandi iri bibi.

Tunywaniisibwe na Rurema

11 Bwo tuyijagi kwo Nahano akwiriiri ukuyobohwa, tugweti tugayinginga abandu bweneene kwo bamúyemeere. Rurema atuyiji bwija nga ngiisi kwo tuli. Na ndangaliiri kwo na niinyu mukoli tuyiji bwija mu mitima yinyu.
12 Kutali kudeta kwo tuloziizi ukushubi yimenyeesa imwinyu. Si tuloziizi naaho kwo tumùheereze ubulyo bwo mwangayiyuvwa mwo hi'gulu liitu. Kwokwo, iri abandu bangaba bagweti bagayihaya ku biri mu boneka ku masu, mulonge ukukizi bashuvya. Kundu kwokwo boohe, batabwini íbiri mu mutima.
13 Iri twangaba nga twasireha, kulyagagi hi'gulu lya Rurema. Ne'ri amenge giitu gangaba gali magumaana, kuli hi'gulu liinyu.
14 Urukundo lwa Kirisito, lwo lugweti lugaturongoora. Mukuba, tuyemiiri kwo Kirisito akafwira abandu booshi. Na buno, booshi bakoli fwiri mu kati kaage.
15 Na íbitumiri akafwira booshi, gira ikyanya bali mu ba bakiri ho, batakizi tuula hi'gulu lyabo boonyene. Si bakizi tuula hi'gulu lya Yesu, bwo akabafwira, anazuuka.

16 Ku yukwo, ndaaye mundu ye tukiri mu bona ku bye'kihugo! Biri ukuli kwo yaho keera, twâli kizi bona Kirisito ku bye'kihugo. Haliko buno, tutakiri mu múbona kwokwo.
17 Umundu, iri angaba akoli tuuziri mu kati ka Kirisito, akola kiremwa kihyahya. Ibya keera, biri mu ba keera byalenga. Ibihyahya, byo bikola ho!

18 Yibyo bihyahya byoshi, biri mu lyoka imwa Rurema, bwo keera akayinywaniisa na nyiitu, ku njira ya Kirisito. Na nyiitu kwakundi, anatubiika ku mukolwa gwo'kukizi múnywaniisa na'bandi.
19 Na bwo Rurema keera akayinywaniisa na'bandu ku njira ya Kirisito, atakiri mu baharuurira amahube gaabo. Kwokwo, nyiitu, keera akatuheereza umukolwa gwo'kuyereka abandu ngiisi kwo banganywana bo naye.

20 Tuli bandu bo Kirisito yenyene akatuma. Ne'kyanya tuli mu mùyinginga, ali nga Rurema yenyene ye mu deta mu kati kiitu. Kwokwo, twamùyinginga kwi'ziina lya Kirisito, kwo munywane na Rurema!
21 Mukuba, uyo Kirisito, kundu ndaabyo byaha byo akakola, haliko Rurema akamúgira abe munabyaha hi'gulu liitu. Kwokwo, tukalonge ukukwanana imbere lya Rurema mu kati kaage.

6

1 Bwo Rurema keera akamùgashaanira, twamùyinginga
bweneene, twe tuli mu kolanwa, kwo mutalekage imi-
gashani yage ifwe ubusha.
2 Rurema yenyene akadeta:
«Ku kyanya íkyâli kwaniini, n'gakuyuvwa.
Ku lwolwo lusiku, n'gakukiza, nanakutabaala.*»
Yikyo kyanya íkikwaniini, namùbwira kwo kiryagagi
zeene. Ee! Ulusiku lwa zeene, lwo mwangakizibwa kwo!

Amalibu ga Pahulu mu bukozi bwage

3 Tutaloziizi kwe'mikolwa yitu iyiji kengeera yashembu-
ulwa. Kyo kitumiri tutali mu siitazania.
4 Si tuli mu yerekana mu kati ka byoshi, kwo tuli bakozi
ba Rurema. Ikyanya tuli mu longa amalibu, na'magoorwa,
na'makuba, tuli mu gooyera bweneene.
5 Tuli mu himbulwa, no'kulashwa mu nyumba ze'mbohe.
Tunali mu guumukirwa kwo. Tuli mu yitubanula bweneene
mu kukola. Tunali mu bula iro, kiri ne'byo tugaalya.
6 Tuyerekiini kwo tuli bakozi ba Rurema, mu kutuula ku
njira nyeeru, na mu bumenyi, na mu kuyigenderera, iri
tunagirirana bwija. Tutuuziri mu kati ko'Mutima Mweru.
Tunali mu kundana buzira bulyalya.
7 Ngiisi byo tugweti tugaadeta, biyamiri biri byo'kuli.
Tunali mu ba mwo'bushobozi bwa Rurema. Tunali mu gira
íbikwaniini imbere lyage. Yibyo byoshi, byo bilwaniiso byo
tufumbiiti mu maboko giitu.
8 Bandu baguma bali mu tugingika, iri banatuyivuga.
Abandi bali mu tuteezagya ishoni, iri banatudetera buligo.
Na kundu tuli bandu bo'kuli, haliko tuli mu haruurwa nga
ndyalya.
9 Na kundu tumenyekiini bweneene, si tuli mu girwa nga
mindamenywa. Tuli mu boneka nga tukoli fwiri, tunakiri
ho. Tuli mu himbulwa, haliko tutazi yitwa.
10 Na kundu tuli mu jengeezibwa, si tuyamiri naaho
tushambiiri. Na kundu tulyagagi bakeni, si tuli mu gaza
abandu bingi. Na kundu ndaabyo tuhiiti, si twe tukoli hiiti
byoshi.
11 E Bakorindo! Keera twamùganuulira ku bweranyange,
na ku mitima íshenguusiri.
12 Twehe, ukumùkunda, tumùkuuziri. Aaho! Kutagi
mwehe, mwe mulahiiri ukutukunda!
13 Bwo tumùshagalukiiri, na niinyu buno, namùyinginga
nga baana baani, mugire niinyu mutushagalukire!

---

* **6:2 6.2** Hisaaya 49.8.

Mutakizi yibiika ku batali Bakirisito

14 Mutakwaniini ukukizi yibiika ku batayemiiri Kirisito.
Íbikwaniini imbere lya Rurema, ka byangalola ku mabi?
No'mulengeerwe, ka gwangaba ne'ngoome ne'kihulu?
15 Ka Kirisito angayuvwanwa na Shetaani?† Umundu
úkoli yemiiri Kirisito no'mupagaani, hayagi bagwaniini?
16 Inyumba ya Rurema úli mugumaana, ka yangagira
mbu ihuugize kuguma ne'migisi? Ne'yo nyumba yage,
twe twehe! Biryagagi nga kwo Rurema yenyene adesiri
kwokuno:
«Ngatuula mu kati kaabo, na ngizi balenga-lenga mwo.
Na mbe Rurema wabo. Nabo banabe bandu baani.‡»
17 Nahano adetaga kwokuno:
«Mugire mubayilyose mwo, munabayihandule kwo!
Hatagire ikindu kyo'muziro kyo mugakizi huma, gira
lyo nimùyakiira.§»
18 «Ngaaba nie yisho. Na niinyu, mugaaba mwe bagala
baani, na banyere baani.
Nie Nahano wo'bushobozi bwoshi, nie wadeta
kwokwo.*»

7

1 E bakundwa baani! Bwo tukoli hiiti iyo mi-
hango, tuyiyeruusagye na ngiisi íbyangayulubaza amagala
ne'mitima. Ee! Bwo tukoli simbahiri Rurema, tufiitirwe
ukukwanana imbere lyage.

Pahulu ashambaala

2 Twehe, ndaaye mundu ye tukahubira! Ndaanaye ye
tukahabura mu bwemeere bwage. Ndaanaye ye tukalyalya-
nia. Ku yukwo, mukizi tushagalukira.
3 Ikyanya nadeta yaga magambo, kutali mbu nimùlege.
Si keera namùbwira kwo nimùkuuziri bweneene! Ee!
Twangayamanwa, tuba tukoli fwiri, kandi iri tukiri ho.
4 Ngoli mùbiisiri kwo'mulangaaliro bweneene! Na ngo-
laga mu yiyuvwa bweneene hi'gulu liinyu. Na kundu tutu-
uziri mu yaga malibu gooshi, keera mukangania bweneene
mu mutima gwani! Na ngweti ngashambaala hi'gulu liinyu.
5 Ikyanya tukahikaga i Makedoniya, tutakamira ya'mate.
Si twâli kizi hahazibwa imbande zooshi. Ku luhande
lwa'bandu, bâli kizi longoozania. Na mu mitima yitu twâli
yobohiri.

---

† **6:15 6.15** *Shetaani* Mu kigiriki: «Beryari», umugeeza gwalyo: úli mu buliisania umutuula. Liri liguma mu maziina ga Shetaani. ‡ **6:16 6.16** Balaawi 26.12; Yeremiya 32.38; Hezekyeri 37.27. § **6:17 6.17** Hisaaya 52.11; Hezekyeri 20.34, 41. * **6:18 6.18** 2 Samweri 7.14; 7.8.

6 Haliko, ikyanya Tiito akayija, lyo Rurema akatuholeeza.
Ee! Ikyanya abandu bali mu vunika imitima, Rurema ali
mu baholeeza.
7 Kutanali ukuyija kwa Tiito naaho kwo kukatuholeeza.
Si tukaholeezibwa na mu kuyuvwa ngiisi kwo yenyene,
mukamúholeeza. Akatuganuulira ngiisi kwo mukoli
ngumbwiri, na ngiisi kwo mukola mu yishuhiza ku
bikakoleka, na ngiisi kwo mugweti mugambahalira. Yibyo
byoshi byanatuma ngakaviiriza ukushambaala.

8 Galya maruba go n'gamùtumira, kundu gakatee
mùjengeeza, ndakiri mu yishuhiza hi'gulu lyago. Ubwa
mbere, ikyanya n'gabona ngiisi kwo gakamùjengeeza,
nanatee gayishuhiza kwo, kundu kwâli riiri ku kyanya
kiniini.
9 Haliko buno, ngoli shambiiri. Kutanali mbu bwo
mukajengeezibwa. Si njambiiri, bwo mwizingeerwe
gwinyu gukatuma mugatwikira ku mabi. Na buno, tukoli
bwini kwo yugwo mwizingeerwe gwinyu gwâli kulikiriini
no'bulooze bwa Rurema. Mukuba, ndaalyo igambo lyo
tukamùshereeza kwo.
10 Ikyanya abandu bali mu jengeerwa mu kati ka Rurema,
lyo bali mu twikira ku mabi gaabo, banakizibwe. Kwokwo,
hatanaki sigale na byo bangaki yishuhiza kwo. Haliko,
umwizingeerwe gwe'kihugo, nanga! Si gwohe guli mu
leeterana ulufu!
11 Yugwo mwizingeerwe gwinyu, Rurema ye wâli loziizi
kwo muguyuvwe. Aaho! Lolagi ngiisi kwo mukayunguka.
Si mukoli fitiirwi ukugira íbikwaniini, iri munayerekana
kwo ndaabwo buhube bwo muhiiti. Mukatee kanguka,
mwanayoboha bweneene! Na kwakundi, mwananyikum-
bula, iri munambahalira. Mwanagira no'mwete bweneene
mu kulooza kwo íbikwaniini bibe byo bigakoleka. Ku
luhande lwa yiryo igambo, keera mukayerekana kwo
ndaabwo buhube bwo mugweti hi'gulu lyalyo!

12 Na kundu n'gamùyandikira galya maruba, kutâli
riiri hi'gulu lyo'lya úkahuba, kandi iri hi'gulu lyo'lya
úkahubirwa. Haliko ingingwe, gakayandikwa, gira biy-
erekanwe ku bweranyange imbere lya Rurema ngiisi kwo
mukoli fitiirwi hi'gulu liitu.
13 Yibyo byoshi bigweti bigatukania imitima.

Na kwakundi, twanaba na'malega na hi'gulu lya Tiito.
Mukuba, naye, mweshi mukamútuuza umutima, halinde
anashambaala bweneene!
14 Nâli mali gwanwa namùhuuza imbere lyage.
Na'magambo go n'gamùhuugiza kwo, gatanayiji ndeera
ishoni. Si gakayiji boneka kwo gali go'kuli, nga

kwa'magambo go twâli kizi mùbwira, nago gâli kizi ba
go'kuli.
15 Kwokwo, Tiito akoli mùkuuziri ingingwe! Aki
kengiiri ngiisi kwo mukamúyakiira, mwanamúsimbaha.
Mwanamúheereza ulushaagwa, mu kati ko'kujuguma.
16 Na naani kwakundi, njambiiri bweneene, bwo njobwiri
ukumùlangaalira mu kati ka byoshi!

8

Ukuyusa umukolwa gwo'kutabaalana

1 E beene witu! Buno tuloziizi ukumùmenyeesa ngiisi
kwo Rurema akagashaanira abandu ba mu mashengero
ge'Makedoniya.
2 Kundu bakakuba bweneene, haliko baki shambiiri! Na
kundu balyagagi banakahuku, haliko bakatanga ibindu
byabo ku mutima úgushenguusiri.
3 Ngweti ngabatangira ubumasi kwo bakatanga ibindu
bingi, ukukulikirana no'bushobozi bwabo. Bakatanga kiri
ne'ngingwe!
4 Boonyene, bakatuyinginga bweneene kwo nabo babe
mu ngoome ya ábali mu tabaala abandu ba Rurema.
5 Yukwo kutanga kwabo, kwâli himiri ngiisi kwo twâli
langaliiri. Mukuba, bakatee yitanga imwa Nahano, banab-
uli yitanga ne'mwitu, nga ngiisi kwo aloziizi.
6 Kwokwo, niinyu, bwo Tiito ye katee mùbwira
kwo mutange ubutabaazi mu kati ko'lukogo, kyanatuma
n'gamúyinginga kwo ayiji mùtabaala, gira muguyukize
kuguma.
7 Mwehe, mukola bikalage mu kati ka byoshi. Mu
kulangaalira Rurema, na mu kudeta bwija, na mu ku-
sobanukirwa, na mu kufiitirwa ku miija, na ku rukundo
lwo mutukuuziri. Kwokwo, mubaagage bikalage na ku
mukolwa gwo'kutabaalana!
8 Ikyanya ndi mu mùyereka ngiisi kwa'bandi bakola
no'mwete, kutali hi'gulu lyo'kumùhambaaza. Si ndoziizi
naaho ukusisa ngiisi kwo'rukundo lwinyu luli.
9 Muyiji ngiisi kwo Nahamwitu Yesu Kirisito keera
akamùgashaanira. Mukuba, kundu âli yamiri ali mugale,
haliko akayigira mukeni hi'gulu liinyu. Na ku njira ya
yubwo bukeni bwage, analonge ukumùgaza.
10 Ku yukwo, ihano lyani ku yiri igambo lyo lyeri.
Ukulyokera ku yugu mwaka úgwamala, mwe mukaba ba
mbere mu kutanga ibindu. Kiri no'kusiima ukubitanga,
mwe mukaba ba mbere.

11 Kwokwo buno, mugirage muguyuse! Ngiisi kwo mwâli
riiri no'mwete gwo'kugugira, kube kwo muganaguyusa,
ukukulikirana no'bushobozi bwinyu.
12 Mukuba, iri wangalooza ukutanga ituulo, Rurema
agaliyemeera ukukulikirana na ngiisi byo muhiiti. Si
atangalola ku byo mutahiiti!
13 Byo ndoziizi, kutali kwo muyingire mu makuba, mbu
lya'bandi batabaalwa. Si ndoziizi naaho kwo mwe na yabo
bandi, mukizi yumaana.
14 Ku kino kyanya, mwe muhiiti ibindu bingi
íbyangagendi tabaala abiitu mu makuba gaabo. Ne'kyanya
nabo bagaaba bo bakola ne'bindu bingi, munabe mwe
mukolaga mu makuba, lyo na niinyu bagamùtabaala.
Kwokwo, lyo mugakizi yumaana mwe nabo.
15 Biri nga kwo biyandisirwi mu Mandiko Meeru
kwokuno:
«Umundu, iri akakuumania ibingi, atakaba ne'bingi
ukuhima ulugero. Ne'ri akakuumania ibiniini naye,
ndaabyo byo akaniihirwa kwo.*»

Tiito atumwa mu Bakorindo

16 Rurema ahuuzibwe! Mukuba, ye tumiri Tiito akola
no'luhahalizi hi'gulu linyu, nga kwokuno naani lundi mwo.
17 Ikyanya tukamúyinginga kwo ayije iyo munda
imwinyu, anayemeera ku bushagaluke. Na kwakundi,
yenyene akola ne'kyedu bweneene kyo'kuyija yo.
18 Twamútuma no'gundi mwene witu. Uyo gundi, agweti
agahuuzibwa mu mashengero gooshi, ku njira yo ali mu
genda agamenyeesa Imyazi Miija.
19 Ikyanya tukaloozagya ugundi wo'kututabaala mu kut-
wala ituulo, naye, amashengero gakamútoola kwo tugakizi
gendanwa. Na íbitumiri tugaagira yugwo mukolwa, gira
nyiitu tuyerekane umwete gwo tuhiiti mu kutabaalana,
halinde Nahano yenyene ayivugwe!
20 Ikyanya tugatwala yako kanyamwala ke'bindu, tutaloz-
iizi ukuheereza abandu ubulyo bwo'kutuyidodombera kwo.
21 Ku yukwo, tugweti tugaagira umwete gwo'kugira
íbikwaniini imbere lya Nahano, ne'mbere lya'bandu
kwakundi.
22 Kuguma na yabo bombi, twamùtumira no'gundi
mwene witu ye keera tukageza ubugira kingi ku ngi-
isi njira, twanabona kwo ayamiri ali mundu wo'mwete.
Na buno, umwete gwage gukoli yushuusiri, bwo akola
no'mulangaaliro bweneene hi'gulu liinyu.

---

* **8:15 8.15** Kulyoka 16.18.

23 Ku luhande lwa Tiito, ye tuyamiinwi tuli mu kolanwa
mu kati kiinyu. Na ngiisi bo bagayijanwa, batumirwi
na'mashengero. Na Kirisito yenyene ali mu huuzibwa
hi'gulu lyabo.
24 Ku yukwo, yabo bandu, mubayerekage ngiisi kwo
muli mu kundana. Kwokwo, ubwija bwinyu bwo tuli mu
mùhuugiza kwo, babuyibonere boonyene, halinde abandu
ba'mashengero gooshi nabo babumenye.

9

Ngiisi kwo bagatabaala abe'Yerusaleemu

1 Birya bindu byo'kugendi tabaala abandu ba Rurema,
mutaki hiiti igoorwa mbu nimùyandikire hi'gulu lyabyo.
2 Nyiji bwija ngiisi kwo mukoli fitiirwi ukutabaalana,
keera n'ganagwanwa namùhuuza mu bandu
be'Makedoniya. Mukuba, ukulyokera ku mwaka
úgukalenga, mwe bandu be'Hakaya mukoli ba
ibiringiini ukutabaalana, kyanatuma nabo, abingi baabo
bagatabaalana.
3 Ku yukwo, namùtumira yaba beene witu, gira muk-
agwanwe muli ibiringiini ukutabaala, nga kwo keera
n'gabwira abandu be'Makedoniya. Kwokwo, amagambo go
keera n'gamùhuugiza kwo imbere lyabo, gatayiji boneka
kwo ga busha.
4 Mukuba, iri nangayijaga iyo munda imwinyu
tuli kuguma na'biitu be'Makedoniya, tunayiji gwana
mutazi yitegaanura, iri tugagwatwa ne'shoni hi'gulu
lyo'mulangaaliro gwo tukoli mùbiisiri kwo. Kiri na niinyu
mwenyene, munayiji gwatwa ne'shoni kwakundi.
5 Ku yukwo, bwo keera mukalagaania kwo mugatangaga
yibyo bindu, n'gabona kwo nyinginge yaba beene witu bag-
wanwe iyo munda imwinyu keera babikuumania. Kwokwo,
mango nyiija, ngagwane bikola ibiringiini. Kwokwo, lyo bi-
gatangwa ku mitima íshenguusiri. Si kutabe ku miishozo!

Tutange amatuulo ku mutima úgushenguusiri

6 Mukengeerage kwe'ri umundu angabyala imbuto niini,
ali mu yiji longa umwimbu muniini. Haliko, iri angabyala
imbuto nyingi, lyoki ali mu yiji longa umwimbu mwingi.
7 Kwokwo, ngiisi mundu akwiriiri atangage nga kwo
keera agwanwa ashungika mu mutima gwage. Kutanabe
ku njira yo'kusisiitwa, kandi iri ku yo'kuhidikwa. Mukuba,
Rurema akuuziri umundu úgweti úgatanga ku mutima
úgushenguusiri.
8 Anashobwiri ukumùgashaanira bweneene mu kati
ka byoshi, halinde munakizi yama muli na ngiisi

íbyangamùtabaala ku magoorwa giinyu gooshi. Kwokwo,
lyo mugalonga ukukizi kola ngiisi mukolwa mwija.
9 Biri nga kwo biyandisirwi mu Mandiko Meeru kwokuno:
«Keera akayonera ibindu mu bakeni.
Anayamiri ali mu gira íbikwaniini,
halinde imyaka ne'myakuula!*»
10 Rurema ye mu heereza ababyazi imbuto, bazibyale.
Ye nali mu heereza abandu imikate, balye. Kwokwo, na
niinyu, ngiisi byo mugakizi byala, agamùyushuulira byo,
mu kubihembeesa. Ku yukwo, ikyanya mugahaanaga ku
bindu biinyu, munalonge mwe'mimbu mingi!
11 Agakizi mùgaza mu kati ka byoshi, gira lyo niinyu
mukalonge ukukizi tanga ibindu bingi. Na birya bindu byo
mugatanga ku njira yitu, Rurema agakizi yivugwa hi'gulu
lyabyo.
12 Bwo muli mu tanga yibyo bindu, bigatabaala abandu ba
Rurema ku magoorwa gaabo. Na kwakundi, abandu bingi
bagakizi tanga kongwa bweneene imwa Rurema.
13 Mukuba, ikyanya muli mu tanga kano kanyamwala
ke'bindu imwabo, kiri ne'mwa abandi, muyerekiini kwo
mugweti mugasimbaha Imyazi Miija ya Kirisito. Kinatume
abandu bingi bagakizi yivuga Rurema.
14 Ne'kyanya bagakizi mùhuunira imwa Rurema, mu-
gaaba muli mu mitima yabo. Ee! Mugaaba keera mukaba-
gashaanira ku bugashaane bwa'kahebuuza.
15 Na nyiitu, Rurema keera akatuheereza ikigabi kya
kahebuuza. Kwokwo, tukizi múhuuza hi'gulu lyakyo!

10

Pahulu ashuvya ku byo akalegwa kwo

1 Niehe Pahulu, namùyinginga ku mutima mwija, mu kati
ko'butuudu bwa Kirisito. Baguma bali mu ndetaga kwo ndi
mu ba mutuudu ku kyanya naaho tuli mu ba tuliriinwi.
Mbu ne'kyanya ndi mu ba hala, lyo ndi mu ba mukayu!
2 Yabo bandu iri bangatutonera kwo tutuuziri ku
bya'magala, ku kasiisa nangamùyijira ku bulangi. Kundu
kwokwo, namùyinginga buno kwo mu kati kiinyu, hatagire
íbyangatuma ngamùyijira kwokwo.
3 Kundu tutuuziri mu kihugo, si tutagweti tugaagira izibo
ku bye'kihugo.
4 Ne'bilwaniiso byo tuli mu lwa mwo, nabyo bitali
mu ba bya mu kihugo. Si biri mu ba mwo'bushobozi
bwa Rurema, halinde tulonge ukuhongola mwo ngiisi

* **9:9 9.9** Zaburi 112.9.

bya'bagoma basikamiiri kwo. Tunagweti tugashereeza
inzaliro íziri mu yimangira ku menge ge'kihugo.
5 Tunahongole na ngiisi bya'bandu bali mu yiheemya
kwo, mu kuhangirira abaabo kwo batamenye Rurema.
Inzaliro zooshi, tuli mu zigwata imbira, halinde zikizi
simbaha Kirisito.
6 Kwokwo, ikyanya mugaaba musimbahiri lwoshi, lyo
tugaaba ibiringiini ukuyiji hana ngiisi ábakiri mu goma.

7 Buno, mukwiriiri mukizi lolera amagambo nga ngiisi
kwo biri. Iri mwangayibona kwo muli bandu ba Kirisito,
mukwiriiri muyitoneese bwija, mulonge ukumenya kwo na
nyiitu tuli bandu baage.
8 Nahano akambeereza ubushobozi. Ne'kyanya ndi mu
yihaya hi'gulu lyabwo, ngeeka ngola mu leeza ulugero.
Kundu kwokwo, ndagagwatwa ne'shoni. Mukuba, ngweti
ngakoleesa ubushobozi bwani mu kukizi mùyubaka. Si
kutali hi'gulu lyo'kumùhongola.

9 Ndaloziizi ukuboneka kwo ndi mu mùyandikira
amaruba hi'gulu lyo'kumùkanga.
10 Baguma biinyu bagweti bagangamba, ti: «Amaruba
gaage, galyagagi mwa'magambo makayu-makayu. Si
ikyanya ali mu ba ha kati kiitu, ali mu ba lumbeho-mbeho!
Na'magambo gaage, ganabe nga ndaago.»
11 Yabo bandu, bakwiriiri bamenye bwija kwo ngiisi
kwo tuli mu ba ku kyanya tukiri hala mu kumùyandikira
amaruba, kwokwo kwo tugaaba na ku kyanya tugaaba iyo
munda imwinyu.

12 Iri abandu bangaba bali mu yihuuza boonyene, tutan-
gagira mbu tubayigerere kwo. Si boohe, ndaabyo bayiji!
Bali mu lolerana kwo, mu kuyigererana kwo boonyene ku
boonyene!
13 Si twehe, nanga! Tutangayihaya ukuhima ulugero.
Twangayihaya naaho ku biri mu mbibi zo'mukolwa gwo
Rurema yenyene keera akatubiika mwo.

Yugwo mukolwa gwitu, guhisiragi halinde ne'yo munda
imwinyu.
14 Mukuba, ikyanya tukayiji mùmenyeesa Imyazi Miija
ya Kirisito, mwâli riiri mu mbibi zo'mukolwa gwitu. Kyo
kitumiri tutakazitambuka.
15 Twehe, ikyanya tuli mu menyeesa Imyazi Miija ya Yesu,
tutanganaleeza ulugero mbu tuyihayirage ku mukolwa
keera úgukagirwa na'bandi. Si umulangaaliro gwo tuhi-
iti, kwo mugagenderera ingingwe mu kuyemeera Yesu.
Kwokwo, lyo'mukolwa gwo tugaki gira mu kati kiinyu,
gugakizi yushuuka.

16 Ha nyuma, tunagendi menyeesa Imyazi Miija na mu
bindi bihugo íbiri imbere lye'kye'mwinyu. Umukolwa gwo
tugakizi yihayira kwo, gutabe mu mbibi zo'gundi mundu
keera akagwanwa abiikwa mwo.
17 «Umundu, iri angagira mbu ayihaye, akizi yihaya
naaho ku bya Nahano.*»
18 Si iri bangayihuuza boonyene, batangayemeerwa. Íbiri
na'kamaro naaho, kwo Nahano akizi bayemeera kwo bali
bandu biija.

11

Indumwa ze'bibeesha

1 Mwe mukongwa! Nangasiima kwo munyigenderere,
kundu ngola mu deta nga muhwija.
2 Ngoli gwasirwi no'luugi bweneene hi'gulu liinyu, luna-
lyosiri imwa Rurema yenyene. Mukuba, mulyagagi nga
shasha ndaluule yo n'gagondeesa imwo'mushosi muguma,
ye Kirisito.
3 Na buno, nyobohiri kwe'nzaliro ziinyu zangakoli
haburwa, munabe mutaki fitiirwi ku Kirisito ku mutima
gwoshi. Si mwangateberezibwa na'balyalya, nga kwo
Heeva naye akateberezibwa no'mujoka.
4 Ikyanya umundu ali mu yiji mùyigiriza ibya Yesu
ku gindi-gindi njira, itanabe ye'mwitu, yehe muli mu
múlekeerera. Ehee! Muli mu yakiira ugundi-gundi mu-
tima, ne'gindi-gindi Myazi Miija, bitanali byo mukayakiira
imwitu.
5 Birya «bikalage bye'ndumwa» ziinyu, ndabwini kwo
hali kindu kyo bimbimiri kwo.
6 Kundu ndali ndesi, si ku luhande lwo'bumenyi,
nzobanukiirwi bweneene. Kiri ne'kyanya twâli riiri
imwinyu, twâli kizi yerekana kwokwo ngiisi kyanya.
7 Ka bikaba byaha, bwo nâli kizi mùyigiriza Imyazi
Miija ya Rurema buzira kumùhuuna imbembo? Si mu
kugira kwokwo, nâli kizi yibiikaga haashi, mbu lyo mukizi
kuzibwa!
8 Nâli kizi hembwa na'gandi mashengero, mbu lyo
ndonga ukumùkolera. Yago gandi, byâli riiri nga nâli kizi
gazimba!
9 Ku kyanya nâli riiri mu kati kiinyu, ndaaye muguma
winyu ye nâli kizi zidohera ku magoorwa gaani. Si beene
witu ábâli lyosiri i Makedoniya, bo bâli kizi ndabaala
hi'gulu lyago. Mukuba, nâli mali higa kwo ndaalyo

* **10:17 10.17** Yeremiya 9.24.

igoorwa lyoshi lyo ngakizi mùzidohera kwo. Buno, kwo
nganagenderera.
10 Nga kwo ngweti ngaadeta ukuli mu kati ka Kirisito,
kwo na kwokwo, ndaaye mundu wa mu poroveesi yinyu
ye'Hakaya úgambuza kwo ndakizi genderera mu yukwo
kuyihaya.
11 Kituma kikagi? Ka mbu bwo nimùshombiri? Nanga!
Si Rurema yenyene ayiji kwo nimùkuuziri!
12 Íbitumiri ngagenderera ukukizi mùkolera buzira
kuhembwa, gira lyo zirya zindi-zindi ndumwa zitalonga
ubulyo bwo'kuyihaya, mbu nazo zigweti zigaakola nga
ngiisi kwo tuli mu kola.
13 Si ndumwa mwene yizo, ziryagagi za bibeesha! Kundu
zigweti zigayigira kwo ziri ndumwa za Kirisito, haliko ziri
mu kola ku bulyalya!
14 Yibyo bitangatusoomeza. Si kiri na Shetaani yenyene
agweti agayihunda kwo ali muganda wo'mulengeerwe.
15 Kwokwo, tutangasoomerwa bwa'bakozi baage nabo
bagweti bagayihunda kwo bali mu kola ku njira íkwaniini.
Kundu kwokwo, mu kuheza, yabo banabibeesha bâye longe
ikihano íkikwaniini ku mikolezi yabo.

Pahulu ayihaya hi'gulu lya'malibu gaage

16 Namùbwira kandi: Hatagire umundu úgambona kwo
ndi muhwija! Kandi, iri mwangakoli mbona kwo ndi
ye, mutee nyabiira kwokwo nga muhwija, halinde naani
ndonge ukuyihaya hiniini.
17 Na'magambo go ngola ngayihayira kwo, atali Nahano
ye wanduma kwo ngadete. Si namu gadeta nga muhwija
naaho.
18 Bwa'bandi bingi bagweti bagayihayira ku bya'magala,
leka na naani ndee biyihayira kwo.
19 Mwehe, bwo mwe mukola banabwenge, muli mu
yigenderera bweneene ku bahwija!
20 Mukoli yigendiriiri kiri na ku bandu ábagweti
bagamùgira baja, banali mu mùlyalyania, no'kumùsiviza
ibindu! Banagweti bagamùbonera, iri banamùshulikira
mu masu, moto!
21 Halikago twehe, tubuziri ubushobozi bwo'kukizi
mùlibuza kwokwo! Ee! Nangayemiiri ukuteezibwa ishoni
mwene yukwo!
Kwokuno buno, ngola ngaadeta nga muhwija. Ngiisi
bya'bandi bagweti bagayihayira kwo ku bukaruuke, byo na
byebyo naani ngola ngayihayira kwo!
22 Ka boohe balyagagi Baheburaniya? Si na naani ndi
gundi Muheburaniya! Ka bali Bahisiraheeri? Na naani ndi

muguma wabo! Ka banali ba mwi'kondo lya Hiburahimu?
Na naani kwakundi ndi wamwo.
23 Ka bali bakozi ba Kirisito? Bwija! Haliko niehe
nie mbahimiri mu kumúkolera! (Si leero ngola mu deta
nga musire!) Niehe, ngweti ngakoleereza ukubahima.
Mutee nyuvwa! Keera n'ganalashwa mu nyumba ze'mbohe
ubugira kingi ukubahima. Na ndi mu himbulwa bweneene
ukubahima. No'bugira kingi ndi mu zeera ho nangasiga
itwe.
24 Ubugira kataanu, Abayahudi bakanjulika ingoni
makumi gashatu na mwenda,*
25 Abarumi nabo, bakanjulika ne'ngoni ubugira kashatu.
N'ganavurumikwa amabuye liguma. N'ganavungukirwa
kwo na'mashuba mu nyaaja ubugira kashatu. Keera
n'ganamala ubushigi ni'zuuba, ndi mu nyaaja.
26 Ndi mu yama mbimbusiri mu lugeezi. Ndi mu hushwa
ne'nyiiji. Na ndi mu hushwa na'banyazi. Ndi mu hushwa
mu beene witu Abayahudi, na mu bandu be'gindi milala
kwakundi. Ndi mu hushwa mu twaya, na mu mbingiro,
kiri na mu nyaaja. Ndi mu hushwa kwakundi na ábali mu
yiyerekana kwo bali beene witu.
27 Ndi mu himbukaga mu kukizi koleereza. No'bugira
kingi ndi mu bula iro, ne'byokulya, ne'binywebwa. Keera
nanakayula bweneene, no'kubula ibyambalwa.

28 Kuguma na yibyo byoshi, ndi mu yama nzidohiirwi
hi'gulu lyo'kukizi taaniza amashengero gooshi.
29 Iri umundu angaba ali mu bukaholwe, iri na naani
mbuyuvwiti. Ne'ri angahubiisibwa, iri naani ndyaniirwi
mu mutima.

30 Iri byangambuuna kwo nyihaye, ngayihayira naaho ku
biri mu yerekana ubukaholwe bwani.

31 Mukuba, Rurema, Yishe wa Nahamwitu Yesu, yehe
naaho ye kwaniini ukukizi yivugwa imyaka ne'myakuula.
Ye nayiji kwo ndagweti ngabeesha.
32 Ikyanya nâli riiri mu kaaya ke'Damasiki, guvuruneeri
úli mwi'dako lya mwami Hareta, akabiika abalaliizi mu
marembo gaako, gira bakangwate.
33 Haliko nanaleezibwa mu kaazo ko'luzitiro lwako,
nanashonoolerwa imbuga mu kitiri. Kwokwo, kwo
n'gafuushuka mu maboko gaage.

---

* **11:24 11.24** Abayahudi, mu kuhana umundu, batâli hangwirwi kwo bamúkubule ingingwe lye'ngoni makumi gana. Bukengeeze 25.3. Na mu kuyoboha kwo batataluse yago makumi gana, kinatume ndaaye ye bakashulika ingingwe ya makumi gashatu na mwenda.

12

Amabone ga Pahulu, no'bukaholwe bwage

1 Bingwiriiri ngenderere ukuyihaya, kundu ndaabyo bigaagira. Buno, ngola ngayihaya hi'gulu lya'mabone na'miigule íbikalyoka imwa Nahano.

2-3 Nyiji kwo keera hakalenga imyaka ikumi ni'na, n'gatwalwa halinde mu Paradiizo, mwi'gulu lya kashatu.* Ne'kyanya n'gatwalwa yo, ndayijagi iri kukaba mu magala, kandi iri mu mabone. Si Rurema yenyene ye yiji.

4 Na yumwo mwi'gulu, nanayuvwa mwa'magambo ga'kahebuuza, ga'bandu batahangwirwi ukudeta.

5 Na bwo n'gatwalwa mwi'gulu, buno leero nangakoli yihaya! Kundu kwokwo, ukuyihaya kwani, kubaagage ku bukaholwe bwani naaho.

6 Iri nangaloziizi ukuyihaya, ndangabiiri muhwija. Si nangabiiri ngweti ngaadeta ibyo'kuli! Kundu kwokwo, yukwo kuyihaya, ngakuleka, hatabe úgabonera ubwija bwani ukuhima ngiisi kwo buli. Abubonerage naaho ku byo ngweti ngaagira naaho, na ku byo ngakizi deta.

7 Yago mabone ga'kahebuuza, ikyanya n'gagayerekwa, Rurema atâli loziizi kwo nangakizi yiheemya hi'gulu lyago, kyanatuma agambiika mwo'bulyanirwe bwa'magala, ganakizi shuta nga mugenge. Yago malibu iri ndumwa ílyosiri Shetaani, gira ikizi nyogogoza.

8 Keera n'ganayinginga Nahano ubugira kashatu kwo agandyose mwo.

9 Halikago ananjuvya: «Ugaahasha ku njira yo'lukogo lwani naaho. Ee! Ikyanya ugakizi ba mu bukaholwe, mwo'bushobozi bwani bugakizi kukola mwo.»

Ku yukwo, yubwo bukaholwe bwani, bwo ngasiimaga ukukizi yihayira kwo, halinde lyo'bushobozi bwa Kirisito bukizi nyama mwo.

10 Ngweti ngashagaluka mu bukaholwe bwani hi'gulu lya Kirisito. Ndi mu shagaluka kiri na mu bitusi, na mu makuba, na mu kulibuzibwa, na mu kuhahazibwa. Ee! Ikyanya ndi mu ba mu bukaholwe, lyo ndi mu ba mwo'bushobozi!

Pahulu ataaniza Abakorindo

11 Keera nayigiraga nga muhwija. Si yubwo buhwija, mwe mukatuma ngabuyifunda mwo. Munali mwe mutákwaniini ukunyivuga! Kundu nienyene ndali kindu, si ndaabyo byo birya bikalage biinyu bye'ndumwa bimbimiri kwo!

---

* **12:2-3 12.2-3** *mwi'gulu lya kashatu* mwo Rurema yenyene atuuziri.

12 Ku kyanya nâli riiri mu kati kiinyu, nâli kizi yerekana
ku bwigenderezi bwoshi kwo ndi ndumwa. Nâli kizi
mùgira mwe'bitangaaza bya kwingi-kwingi.
13 Ndaanakyo kindu kyo n'gagirira agandi mashengero,
kyo na niinyu ndakamùgirira. Ngeeka n'gamùhubira
naaho, bwo ndâli kizi mùzidohera ku magoorwa gaani.
Aaho! Iri nangaba n'gagiraga buligo, mungoge!

14 Mumenyage bwija kwo ngola ibiringiini ukugira
ulugeezi lwani lwa kashatu lwo'kuyija imwinyu. Ne'kyanya
ngaaba yo, ndagamùzidohera ku magoorwa gaani.
Mukuba, bitali bindu biinyu byo ndoziizi. Si nimùloziizi
mwenyene! Bitanakwiriiri kwa'baana babe bo bagakizi
biikira ababusi baabo ibihinda. Si ababusi bo bakwiriiri
bakizi bibiikira abaana baabo!
15 Ku yukwo, ngakoleesa ibindu byani byoshi hi'gulu
liinyu ku bushagaluke. Kiri na nienyene, ngayitanga
hi'gulu liinyu. Aahago! Bwo ngaviriziizi ukumùkunda, ka
byangakoli tumaga urukundo lwo munguuziri luganiiha?

16 Kundu bibonesiri kwo ndakamùzidohera ku ma-
goorwa gaani, haliko baguma biinyu bakiri mu ndeta kwo
n'gamùlonga ku bulyalya.
17 Ka n'gamùlyalyania ku njira ya balya bandu bo
n'gamùtumira? Nanga!
18 Si n'gayinginga Tiito bweneene kwo ayije iyo munda
imwinyu, kuguma no'lya gundi mwene witu. Ka Tiito
akamùlyalyania? Si tugweti tugakolanwa ku mutima
muguma! Ne'ngesho ziitu, zo nguma.

19 Ngeeka mutoniri kwo tugweti tugayibulanira imbere
liinyu. E bakundwa biitu, bitali kwokwo! Si tugweti
tugaadeta imbere lya Rurema mu kati ka Kirisito! Na byoshi
byo tuli mu gira, tuli mu bigira hi'gulu lyo'kumùyubaka.
20 Ngoli yobohiri kwe'kyanya ngayija iyo munda
imwinyu, nangakoli mùgwana mutakiri nga kwo ndoziizi.
Na niinyu kwakundi, munambone buligo. Nyobohiri
kwo nangakoli mùgwana mukiri mu longoozania
no'kuvyulana mwo'luugi. Munabe mukiri mu yigurumura,
no'kuyihandulana kwo. Munabe mukiri mu gambana
no'kuyunulana. Munabe mukiri mu yikangaata, iri
munagira ulunganga.
21 Ku kyanya ngagalukira imwinyu, ngoli yobohiri
kwo Rurema wani angambonia ishoni imbere liinyu.
Hali ikyanya nangajengeezibwa mu kubona kwa'bandu
bingi mu kati kiinyu baki yifuuziri mu byaha, ban-
abe batazi bitwikira kwo, banabe bagweti bagayeruzania
no'kusambana, iri banakizi yidulumbika mu bitalaalwe.

13

Amahano mazinda

1 Yulwo lugeezi lwani lwo'kuyija imwinyu, lwo lugaaba
lwa kashatu. (Na nga kwo biyandisirwi mu Mandiko Meeru:
«Ngiisi igambo likwiriiri litangirwe ubumasi na'bandu
babiri, kandi iri bashatu.*»)
2 Ku lulya lugeezi lwani lwa kabiri, n'gakengula ngiisi
ábâli gweti bagaagira ibyaha. Na buno ku kyanya ndazi
galukira yo, nagwanwa namùkengulaga kandi, kuguma
na'bandi booshi, kwe'ri umundu angaba agweti agabiyi-
funda mwo, ndagaki múlekeerera.
3 Aaho! Bwo muloziizi ukumenya kwo Kirisito ali mu
deta mu kati kaani, leero mugayimenyera mwenyene! Uyo
Kirisito, ikyanya ali mu mùtanduula, kutali mu ba mu
bukaholwe. Si kuli mu ba mu bukalage!
4 Uyo Yesu, ku kyanya akayitirwa ku kibambo, lyo âli riiri
mu bukaholwe. Halikago buno, ayamiri ali mugumaana ku
bushobozi bwa Rurema. Kiri na nyiitu, kundu tuli mu ba
mu bukaholwe mu kati ka Kirisito, haliko ikyanya tugaaba
kuguma na niinyu, tugaaba tuli bagumaana mu kati kaage,
tunabe mwo'bushobozi bwa Rurema.
5 Kwokwo, muyigere mwenyene, lyo mulonga ukumenya
iri mubiisiri Rurema kwo'bwemeere. Si muyiji bwija kwo
Yesu Kirisito amùtuuziri mwo, iri mwangaba mutayabiirwi.
6 Kiri na nyiitu kwakundi, ndangaliiri mugayiji menya
kwo tutayabiirwi.
7 Tugweti tugamùhuunira imwa Rurema, hatagirage
ubuhube bwoshi bwo mugaagira. Kutali mbu lyo tuboneka
kwo twe tuli biija. Si tuloziizi naaho kwo mwehe mukizi
gira íbikwaniini, kundu twehe byangakizi boneka nga
twayabirwa.
8 Ngiisi igambo lyo tugweti tugaagira, likulikiriini no'kuli.
Ee! Ukuli naaho, kwo tushobwiri ukukizi kulikira.
9 Tuli mu ba tushambiiri naaho, ku kyanya tuli mu
bukaholwe, na mwehe munabe mukaniri. Kyo kitumiri tuli
mu huuna Rurema kwo amùtungaanie.
10 Kyo kinatumiri ngweti ngamùyandikira yaga maruba
ku kyanya ndazi hika iyo munda imwinyu. Kwokwo,
mango mbikaga yo, ndagwane íbyangatuma ngamùkayira,
na mbe ngiri mu koleesa ubushobozi bwo Nahano akam-
beereza. Mukuba, yubwo bushobozi, ndabuhaabirwi, mbu
lyo nimùhongola. Si mbuhaabirwi, gira ngizi mùyubaka.

Amagambo go'kusezerana

---

* **13:1 13.1** Bukengeeze 19.15.

11 Na buno, e beene witu, namùseezera. Baaba! Mukizi
giraga umwete gwo'kukana mu kati ka Kirisito. Yaga
magambo go namùyinginga mwo, mukizi gasimbaha. Mu-
nakizi yihuugiza kuguma mu kati ko'mutuula. Kwokwo, lyo
Rurema agaaba ali kuguma na niinyu, munabe mutuuziri
mu mutuula, iri munakundana.
12 Mukizi lamusania ku njira íkwaniini† mu kati
ko'rukundo.‡ Abandu ba Rurema booshi, bamùlamusa.
13 Nahamwitu Yesu Kirisito akizi mùgashaanira mweshi!
Munabe mukundiini mu kati ka Rurema! Munakizi ba
ne'ngoome mu kati ko'Mutima Mweru!

† **13:12 13.12** Mu kigiriki, kunyunyuguta.

‡ **13:12 13.12** Yabo bandu ba keera, mu kulamusania bâli kizi nyunyugutana.

Amaruba ga Pahulu imwa'
Bagalatiya
Indangiriro

Yaga maruba, gayerekiini injira yo tuli mu haruurirwa mwo'kuli imbere lya Rurema. Abayahudi baguma, bâli gweti bagaadeta kwa'Bakirisito bakwiriiri bakizi kulikira imaaja za Musa, nga kukizi tenguulwa. Haliko Pahulu anabalahirira, anabayereka ngiisi kwo tuli mu kizibwa ku njira yo'kuyemeera Yesu naaho. Ho twangakulikira imaaja, tukwaniini tukizi rongoorwa no'Mutima Mweru, halinde lye'misi ye'byaha itumale mwo.

Mu bigaajo 5-6, Pahulu ali mu tuyigiriza kwo tuleke ukurongoorwa na'mafwije mabi ga'magala giitu. Si tukizi rongoorwa no'Mutima Mweru mu kati ka byoshi.

Muziizi muguma gwi'sikamiro, guli mu Bagalatiya 5.16: «Kwokwo, namùbwiraga, mukizi rongoorwa no'Mutima Mweru. Lyoki, lyo mutagaki koleesa amifwije giinyu mabi!»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Indangiriro (1.1-5)
b) Ndaagwo gundi mwazi mwija ngo'gwa Yesu (1.6-10)
c) Pahulu ayerekana ku bweranyange kwo ali ndumwa ya Yesu (1.11–2)
d) Tukoli shwesirwi mu bye'maaja, tunakoli ba bandu ba Yesu (3–4)
e) Tukwaniini tukizi rongoorwa no'Mutima Mweru (5–6)

Indangiriro

1-2 Yaga maruba, galyosiri imwani, nie Pahulu, kuguma na beene witu booshi bo tutuliinwi. Gatumwa imwinyu, mwe bandu ba mu mashengero ge'Galatiya. Niehe, nie ndumwa. Ikyanya n'gatoolwa, kutakaba ku njira ya'bandu, ndaanaye mundu úkambiika. Si n'gabiikwa na Yesu Kirisito yenyene, bo na Daata Rurema. Anali Rurema úkazuula Kirisito mu bafwiri!

3 Daata Rurema, na Nahamwitu Yesu Kirisito, bakizi mùgashaanira! Bakizi mùheereza no'mutuula!

4 Kirisito keera akafwa, gira atuguluule mu byaha, tunalonge ukukizibwa mu mabi, bwo gakoli luguusiri mu kihugo. Biri nga kwo Daata Rurema âli mali gwanwa ashungika.

5 Kwokwo, akizi yama ali mu huuzibwa imyaka ne'myakuula! Bikizi ba kwokwo!

Ndaayo gindi Myazi Miija ya Kirisito íri ho

6 Mwehe, mwanzoomeza bweneene! Rurema
akamùhamagala ku lukogo lwa Kirisito. Aaho! Si mukola
mu shubi yami mújandirira, iri munayifunda mu gindi-
gindi myazi! Iyo myazi, kundu iri mu detwa mbu ya
Kirisito,
7 haliko itali yo yohe. Imyazi Miija ya Kirisito, bandu
baguma bali mu gira mbu bamùshovyeze yo. Kyo kitumiri
mukola no'lushunguti!
8 Aahago! Iri umundu angamùyigiriza igindi-gindi myazi
hi'gulu lya Kirisito, ítali yerya yo keera tukagwanwa
twamùyigiriza, uyo ayame adaasirwi imyaka ne'myakuula!
Adaasirwi ngana, kundu twangaba twehe, kandi iri mu-
ganda ukulyoka mwi'gulu.
9 Namùbwiraga kandi: Iri umundu angamùyigiriza
igindi-gindi myazi hi'gulu lya Kirisito, ítali yerya yo keera
mukagwanwa mwayakiira, uyo ayamage adaasirwi!
10 Ka mubwini kwo namùbwira kwokwo, mbu lyo nye-
meerwa na'bandu? Nanga! Haliko ndoziizi kwo Rurema
abe ye ganyemeera! Íngi girage mbu ngizi simiisa abandu,
ndangaki biiri mukozi wa Kirisito.

Rurema ye kabiika Pahulu kwo abe ndumwa

11 E beene witu! Irya Myazi Miija yo n'gamùmenyeesa,
ndoziizagi mumenye bwija kwo itali ya kuyihalangira.
12 Ndakagilyosa imwo'mundu yeshi. Ndaanaye mundu
úkaginyigiriza. Si Yesu Kirisito yenyene ye kagimmenyeesa
ku njira yo'bwigule!
13 Keera mukayuvwa kwe'kyanya nâli ki riiri mwi'banga
lye'Kiyahudi, kwo nâli kizi genda nganyagaza ishengero lya
Rurema, mbu litaki be ho.
14 Ku yikyo kyanya, mwi'banga liitu lye'Kiyahudi, nie wâli
kuliiragi abiitu bingi bo twâli yumiini. Kiri ne'migeeza
yoshi yo tukasigirwa na bashokuluza biitu, nie nâli fitiirwi
bweneene mu kukizi gikulikiriza.
15 Kundu kwokwo, ukulyokera ku kyanya ndâli zaazi
butwa, Rurema âli mali gwanwa andaluula, anambamagala
ku lukogo lwage. Anasiima
16 ukuyerekana Umwana wage mu kati kaani, gira lyo
ngizi genda ngamúmenyeesa mu batali Bayahudi.
Ku yikyo kyanya, ndaaye mundu ye n'gagendi hanuusa.
17 Na kundu abiitu bâli mali biikwa kwo zibaa-
gage ndumwa, ndakayami zamuukira imunda bali i
Yerusaleemu, mbu tugendi bonaana. Si n'gatee yami genda
mu kihugo kye'Buharaabu. Na ha nyuma, nanagalukira mu
kaaya ke'Damasiki.

18 Ne'ri hakalenga imyaka ishatu, lyoki nanazamuukira i
Yerusaleemu, gira ngendi yimenyeesa imwa Peturu. Twan-
abeeranwa yo siku ikumi na zitaanu.
19 Na mu yizo siku, ndaayo gindi ndumwa ye
n'gabonaana, ha nyuma lya Yakobo, mwene wabo
Nahamwitu.
20 Yaga magambo go namùyandikira, namùbwiraga im-
bere lya Rurema kwo gatali ge'bibeesha.
21 Ha nyuma, nanagenda mu poroveesi ye'Siriya, na mu
ye'Kirikiya.
22 Ku yikyo kyanya, ndâli menyekiini mu mashengero ga
Kirisito ge'Buyahudi.
23 Abakirisito be'yo munda, bâli kizi yuvwa naaho
kwo'lya úshuba mu genda aganyagaza abandu ba Yesu mbu
bajande ubwemeere bwabo, leero yoyo ye kolaga mu genda
agayigiriza abandu kwo babukulikire!
24 Kyanatuma bagayivuga Rurema hi'gulu lyani.

2

Pahulu ayemeerwa ne'zaabo ndumwa

1 Iri hakaba keera halenga imyaka ikumi ni'na, nanashubi
zamuukira i Yerusaleemu, ngolaga na Barinaaba na Tiito.
2 Mukuba, Rurema âli mali mbwira ku njira yo'bwigule
kwo ngende yo. Ne'ri n'gahikaga yo, twanakuumana
áhayiheriiri, kuguma na ábâli yijikiini kwo birongoozi
bya'mashengero. Yibyo birongoozi, nanabiyereka Imyazi
Miija yo ndi mu genda ngamenyeesa mu batali Bayahudi.
Mukuba, nâli loziizi kwo'mukolwa gwo ndi mu yama
nvukeriiri kwo, gutayiji kengeera gwafwa ubusha.
3 Ku yikyo kyanya, twâli riiri kuguma na Tiito.
Na kundu âli riiri Mugiriki, haliko yibyo birongoozi
bitakamúhambaaza kwo atenguulwe.
4 Yee! Ku yikyo kyanya, mu kati kiitu mwâli mali
yishesheza inaazi. Yizo naazi, kundu zikayihunda kwo bali
baguma biitu mu kati ka Yesu, si zâli gweti zigagandiiza
naaho, gira zimenye ngiisi byo tukoli hangwirwi kwo, bwo
tukolaga mu kati ka Yesu Kirisito. Ee! Zâli loziizi ukushubi
tuyingiza mu buja.
5 Kundu kwokwo, tutanabayemeerera, kiri ne'hiniini! Si
twâli loziizi ukumùlangira ukuli kwe'Myazi Miija.
6 Balya bashosi, kundu bâli menyekiini kwo bakulu,
ndaakyo kindu kyo bakayushuula ku magambo go ndi mu
genda ngayigiriza! Na kundu bo bali mu yimbwa mbu
balyagagi bakulu, haliko imwani, ubukulu bwabo, kitâli
kindu. Mukuba, Rurema, ndaayo indoola yo ahiiti.

7 Yabo bakulu, bakabona kwo Rurema ye kambiika kwo
ngizi genda ngamenyeesa Imyazi Miija mu batali Bayahudi.
Peturu naye, keera akabiikwa kwo abe ye gakizi gimenyeesa
mu Bayahudi.
8 Ee ma! Rurema akabiika Peturu abe ndumwa mu
Bayahudi, nga kwoku naani, akambiika kwo mbe indumwa
mu bandu be'gindi milala.
9 Yakobo, na Peturu, na Yohana, bo bâli menyekiini kwo
byo birongoozi. Ne'ri bakabonaga ngiisi kwo Rurema âli
mali ngashaanira, banatuhuma mu maboko twe na Bari-
naaba, banatuyegereza mu ngoome yabo. Twanalagaana
kwo twe tugakizi kola mu batali Bayahudi. Nabo banakizi
kola mu Bayahudi.
10 Hali igambo liguma naaho lyo bakatuhuuna, kwo tukizi
kengeera abakeni. Byebyo, byo na naani nâli koli fitiirwi
kwo.

Ngiisi kwo Pahulu akayagagaza Peturu

11 Ikyanya Peturu akahika mu kaaya ke'Handyokiya,
twanamúgwana akoli hubiri. Bulya buhube bwâli bonesiri-
bonesiri, kyanatuma ngamúyagagaza hi'gulu lyabwo!
12 Mukuba, Peturu âli koli komiiri ukushangiira ibyokulya
na ábatali Bayahudi. Haliko, ikyanya Abakirisito baguma
be'Kiyahudi bakayija ukulyoka imwa Yakobo, leero, Peturu
anayama agayiyeka ku batali Bayahudi, anabayihandula
kwo. Âli yobohiri Abayahudi, bwo bâli kizi hagika
kwa'bandu be'gindi milala nabo bakwiriiri ukutenguulwa.
13 Yubwo bulyalya bwa Peturu, abandi Bakirisito
be'Kiyahudi bâli gweti bagabuyifunda mwo. Kiri na
Barinaaba naye, anabuyingira mwo.
14 Yabo booshi, ikyanya n'gabonaga kwo bataki kuliki-
iri Imyazi Miija mu kati ko'kuli, nanayagagaza Peturu
imbere lya'baabo booshi kwokuno: «Kundu ulyagagi
Muyahudi, utaki tuuziri ngo'Muyahudi. Si ukoli tuuziri
ngo'mundu we'gindi milala. Aahago! Kituma kiki uki gweti
ugahagika kwa'bandu be'gindi milala bakizi kulikiriza
imigeeza ya'Bayahudi?»

Ukukwanana kwitu kukizi ba ku bwemeere

15 Twehe, tuli Bayahudi nirizina! Ee! Tutali bandu
be'gindi-gindi milala, abakozi be'byaha.
16 Kundu kwokwo, tuyiji kwo ndaaye mundu
úwangakwanana imbere lya Rurema, mbu bwo ali mu
simbaha Imaaja za Musa. Si angalonga ukukwanana
naaho, ku njira yo'kubiika Yesu Kirisito kwo'bwemeere.
Kwokwo na nyiitu, ikyanya tuloziizi ukukwanana imbere
lyage, kulyagagi ku njira yo'kumúyemeera. Si kutali ku

njira yo'kusimbaha Imaaja. Ndaaye úwangakwanana
imbere lya Rurema, mbu bwo ali mu zisimbaha.
17 Ikyanya tuli mu loozagya ukukwanana imbere lya
Rurema ku njira ya Kirisito, lyo tuli mu yerekana kwo na
nyiitu tulyagagi banabyaha. Aaho! Ka kuli kudeta kwo Yesu
ye mu tuhubiisa? Nanga!
18 Zirya maaja za keera, ndakiri mu ziyihega kwo. Ne'ri
nangashubi gira mbu nzikulikirize, iri nienyene nayiy-
erekana kwo ndi muhubi.
19 Yizo Maaja ziri nga keera zikanyita. Na ngoli zifwiri
kwo, halinde lyo ndonga ukuba ho hi'gulu lya Rurema.
Keera n'gayitirwa ku kibambo kuguma na Kirisito.
20 Ndanali nie ki tuuziri ho. Si Kirisito ye koli tuuziri mu
kati kaani. Na bwo nduuziri ho buno, kulyagagi ku njira
yo'kuyemeera Umwana wa Rurema, bwo keera akangunda,
anayitanga afwe hi'gulu lyani.
21 Kwokwo, ndakiri mu jandagira ulukogo lwa Rurema.
Mukuba, abandu, nga bangalonga ukukwanana imbere
lyage ku njira yo'kukizi kulikiriza Imaaja za Musa, nga
yukwo kufwa kwa Kirisito, kukola kwa busha!

3

1 E maashi Bagalatiya! Ka mwashikwa, halinde mukolaga
bahwija kwoku? Si keera mukamenyeesibwa ku bwer-
anyange ngiisi kwo Yesu Kirisito akayitirwa ku kibambo!
2 Ndoziizi mumbwire igambo liguma. Ka mukayaki-
ira Umutima Mweru ku njira yo'kukulikiriza Imaaja?
Nanga! Si mukaguyakiira ku njira yo'kuyuvwa Imyazi
Miija, mwanagiyemeera!
3 Kutagi kandi mwayifunda mu buhwija mwene yubu?
Si mukatondeerera mu kati ko'Mutima Mweru! Aaho! Ka
mukoli loziizi ukuyukiza ku misi yinyu mwenyene?
4 Ikyanya mukalengaga mu galya malibu gooshi, ka kwâli
riiri kwa busha? Nanga! Bitangaziziri!
5 Ikyanya Rurema ali mu mùbiika mwo'Mutima Mweru,
anakizi mùgiraga mwe'bitangaaza, ka biri mu ba, mbu bwo
mwâli kizi kulikiriza Imaaja zaage? Si bikaba kwokwo, bwo
mukayuvwa Imyazi Miija, mwanagiyemeera!
6 Kiri na Hiburahimu, «Âli yemiiri Rurema, kyanatuma
Rurema agamúharuura kwo akoli kwaniini imbere lyage.*»
7 Munamenyage bwija, kwe'kyanya abandi bali mu ba
bayemiiri Rurema, iri bakola baana ba Hiburahimu.
8 Ukulyokera keera, ábatali Bayahudi nabo bakatan-
girwa ubuleevi mu Mandiko Meeru, kwe'ri bangayemeera

* **3:6 3.6** Ndondeko 15.6.

Rurema, bagaharuurwa kwo bakoli kwaniini imbere lyage.
Mu gaago Mandiko Meeru, Hiburahimu naye akabwirwa
Imyazi Miija kwokuno: «Mu kati kaawe, mwa'bandu
ba'mahanga gooshi bagakizi gashaanirwa!†»
9 Kwokwo, ikyanya abandu bali mu ba bayemiiri Rurema,
lyo bali mu gashaanirwa, nga kwo Hiburahimu naye
akagashaanirwa, bwo âli múyemiiri.
10 Haliko, iri abandu bangayihega ku Maaja, mbu lyo
bakwanana imbere lya Rurema, iri badaasirwi! Si biri
biyandike kwokuno: «Iri umundu atangasimbaha byoshi
íbiyandisirwi mu yizi maaja, adaakwe!‡»
11 Kwokwo, bibonekeriiri kwo ndaaye mundu
úwangakwanana imbere lya Rurema, mbu bwo asimbahiri
Imaaja zaage. Mukuba, bidesirwi mu Mandiko Meeru
kwokuno: «Iri wangalooza ukukwanana imbere lya
Rurema, ukwaniini umúyemeere.§»
12 Si yizo Maaja zaage, zoohe zitali mu lola ku bwemeere.
Mukuba, zidesiri kwo'mundu iri angagira ngiisi kwe'maaja
zidesiri, agakizi lama ku njira yazo.*
13 Yiryo idaaki, kundu liri mu leetwa ne'Maaja, haliko
keera Yesu akatuguluula mu kati kaalyo. Mukuba yehe
akadaakwa, ho twangadaasirwi. Biri nga kwo biyandisirwi
mu Mandiko Meeru kwokuno: «Iri umundu angamanikwa
ku kiti,† iri adaasirwi.‡»
14 Yesu akatuguluula. Kwokwo, irya migashani yo Rurema
akalagaania Hiburahimu, ilongage ukukwira kiri na mu
batali Bayahudi ku njira ya Yesu Kirisito. Kiri no'Mutima
Mweru, Rurema akatulagaania kwo agatuheereza gwo.
Kwokwo, nagwo, tuli mu guhaabwa ku njira yo'bwemeere!

Imihango ya Rurema itakayitwa ne'Maaja

15 E beene witu! Tutee twira umugani ku bituula-tuula ho.
Iri abandu bangaba keera banywana ikihango, keera ba-
nakiyemerezania kwo, iri ndaakiye mundu úwangashubi
kibalala! Ndaanalyo igambo lyo angashubi kiyushuula kwo.
16 Kwokwo, ne'mihango yo Rurema akalagaania Hibu-
rahimu, akalagaania no'lya mundu muguma wa mwi'kondo
lyage. Mukuba, mu Mandiko Meeru, mutadesiri kwo
Rurema akagilagaania abandu bingi-bingi ba mwi'kondo
lya Hiburahimu. Si bidesiri naaho kwo akalagaania Hibu-
rahimu kuguma no'gundi mundu muguma wa mwi'kondo
lyawe.§ No'yo mundu muguma, ye Kirisito.

---

† **3:8 3.8** Ndondeko 12.3; 18.18; 22.18. ‡ **3:10 3.10** Bukengeeze 27.26. § **3:11 3.11** Habakuki 2.4. * **3:12 3.12** Balaawi 18.5. † **3:13 3.13** *manikwa ku kiti* Yesu akamanikwa ku kiti mu kubambwa ku kibambo. ‡ **3:13 3.13** Bukengeeze 21.23. § **3:16 3.16** Ndondeko 12.7.

17 Byo ndoziizi ukudeta, byo byebi: Rurema akanywana
ikihango bo na Hiburahimu, anakibiika kwo'muhango.
Ne'ri hakalenga imyaka magana gana na makumi gashatu,
Imaaja za Musa zabuli yija. Kundu kwokwo, yizo Maaja
zitangayita ikihango, kandi iri umuhango gwo Rurema
akakibiika kwo.
18 Mukuba, ngiisi byo Rurema akaheereza Hiburahimu,
akamúheereza byo ku lukogo lwage, ukukulikirana na
ngiisi kwo âli mali gwanwa amúlagaania. Si byo Rurema
ali mu haana, iri twangabilongaga mu kusimbaha Imaaja,
bitangaki yimangira ku muhango gwage!
19 Aaho! Imaaja zikabiikirwa biki? Zikabiikwa gira
zikizi yereka abandu amahube gaabo. Zanakizi kola
naaho, halinde ukuhisa ku kyanya kyo'kuyija kwo'lya
mundu muguma wa mwi'kondo lya Hiburahimu. Mukuba,
Rurema âli mali gwanwa amúbiika kwo'muhango. Yizo
Maaja, ikyanya zikayijaga, zikaleetwa na'baganda. Nabo,
banazisikiiriza umutungwa muguma, ye Musa, gira naye
azitwalire abandu.
20 Ikyanya abandu babiri bali mu nywana, lyo bali mu
ba ni'goorwa lyo'mutungwa. Haliko Rurema, ikyanya
akalagaania Hiburahimu, âli kola halwage yenyene.
21 Aaho! Ka kwo kudeta kwe'Maaja ziloziizi ukuhangana
ne'mihango ya Rurema? Nanga! bitangaziga! Imaaja, nga
zangashobwiri ukuleetera abandu ubugumaana, bashuba
bagakwanana imbere lya Rurema ku njira yo'kukizi zisim-
baha.
22 Haliko, biyandisirwi mu Mandiko Meeru kwa'bandu
booshi bashwesirwi mu bushobozi bwe'byaha. Kwokwo,
halyagagi injira nguma naaho yo'kulonga byo Rurema
akatulagaania. Kuli ku njira yo'kuyemeera Yesu Kirisito
naaho.
23 Ikyanya tutazi longa ubulyo bwo'kuyemeera Yesu, twâli
yamiri tushwesirwi mu bushobozi bwe'Maaja.
24 Zanâli kizi tulera, halinde ukuhisa ku kyanya Yesu
akayija kwo. Kwokwo, tuli mu longa ukukwanana imbere
lya Rurema ku njira yo'kuyemeera Kirisito.
25 Ee! Tukola mu yemeera Yesu, tutanakiri mwi'dako
lye'Maaja.

Tukola baana ba Rurema

26 Bwo mweshi mukoli yemiiri Yesu Kirisito, mukola
baana ba Rurema.
27 Mukuba, keera mukabatiizibwa mu kati ka Kirisito,
munakoli múshushiri.
28 Ndanakilwo lubibi mu Bayahudi na'bandu be'gindi
milala, kandi iri mu baja na ábatali baja, kandi iri mu

bashosi na'bakazi. Mweshi, mukola mwe baguma mu kati
ka Yesu Kirisito!
29 Na bwo mukola bandu ba Kirisito, buno na niinyu
mukolaga ba mwi'kondo lya Hiburahimu. Kwokwo, ngiisi
byo Rurema akagwanwa amùlagaania, na niinyu mugabi-
longa.

4

1 Tutee deta hi'gulu lyo'mwana muguma úwâye longe
ku bindu bya yishe. Uyo mwana, ikyanya ali mu ba akiri
mwanuke, ali mu ba nga muja, kundu ye mwene ibindu
byoshi.
2 Ali mu ba akiri mwi'dako lya ábali mu múlera, na
mwi'dako lya'bimangizi ba yibyo bindu, halinde ukuhisa
ku kyanya yishe âli mali múshungikira kwo agaaba keera
atwa.
3 Kwokwo, na nyiitu, twâli ki riiri nga baana baanuke.
Mukuba, twâli ki riiri baja bo'kuhemukira amabi ga mu
kihugo.
4 Haliko, ikyanya íkikwaniini, iri kikahikaga, Rurema
anatuma Umwana wage, ayiji butwa no'mukazi. Uyo
mwana wage, anatuula mwi'dako lye'Maaja,
5 gira lyo alonga ukuguluula ngiisi ábatuuziri mwi'dako
lyazo. Kwokwo, lyo nabo baba baana ba Rurema.
6 Na bwo nyiitu tukolaga baana ba Rurema, kyo kitumiri
akabiika Umutima gwo'Mwana wage mu kati kiitu. Yugwo
Mutima, guli mu tudeta mwo: «Aba!* E Daata!»
7 Kwokwo, mutakiri baja. Si mukola baana ba Rurema!
Na bwo mukola baana baage, niinyu mugalonga ngiisi byo
abikiiri abaana baage.

Pahulu ataaniza Abagalatiya

8 Yaho keera, ku kyanya mutâli zaazi menya Rurema,
mwâli ki riiri baja ba íbiri mu detwa kwo bamungu, bitanali
ye Rurema nirizina.
9 Halikago buno, mukoli yiji Rurema. Kandi nangadesiri
kwo Rurema ye mùyiji! Aaho! Kuti kandi mugweti
mugashubi hemurwa na'mabi ga mu kihugo? Si gatahiiti
akamaro, ganalyagagi ga busha! Ka mwangasiima kandi
kwo gashubi mùshwekera mu buja bwago?
10 Si mukiri mu kulikiriza isiku ngulu, ziba za mwaka,
kandi iri ze'myezi, kandi iri ze'bihe, kandi iri ze'zindi-zindi
siku ngulu.
11 Ngolaga mu mùtaaniza kwo ngeeka imikolwa yoshi yo
nâli kizi fukerera kwo mu kati kiinyu, ikola igaafwa busha!

---

* **4:6 4.6** *Aba* liri igambo lye'Kiyahudi. Kuli kudeta daata.

12 E beene witu! Namùyinginga bweneene, mukizi yigira
nga kwoku ndi. Mukuba, naani keera n'gayigira nga kwoku
muli. Ndaanabwo buligo bwo muzindi ngirira!
13 Muyiji bwija kwo bulya bulwazi bwani, bwo bukatuma
ngalonga ubulyo bwo'kuyiji mùyigiriza Imyazi Miija ya
Yesu.
14 Na kundu bwâli kizi mùhahaza, haliko mutakag-
watwa na'kanyenywe hi'gulu lyani, mutakananjokoora. Si
mukanyakiira nga muganda wa Rurema, nga kwo mwan-
gayakiira Yesu Kirisito yenyene!
15 Aahago! Kulya kunjagalukira kwinyu, leero kuti
kwaba? Nangamùtangira ubumasi kwe'kyanya nâli riiri
iyo munda imwinyu, mwâli riiri mugajobola kiri na'masu
giinyu, munagambeereze, nga byangaziziri.
16 Aaho! Bwo ngweti ngamùbwira ibyo'kuli, ka byan-
gakoli tuma mugambona nga mugoma?
17 Balya bandu, ikyanya bagweti bagamùhahalira, si kuli
ku njira yo'kumùlyeryega naaho! Baloziizi ukutushomba-
nia, gira lyo baba bo mugakizi hahalira.
18 Aaho! Ukuhahalirana kwonyene, kuli kwija.
Ne'ngingwe, ku kyanya tutaki ririinwi!
19 E baana baani bakundwa! Ngola mu siriira kandi
hi'gulu liinyu, nga mukazi úgweti úgaliibwa no'mukero.
Bigaaba kwokwo, halinde ukuhisa ku kyanya Kirisito
agaboneka mu ngiisi muguma winyu.
20 Na ndoziizi kwo twangaberiinwi buno, halinde lyo
ndonga ukuhindula ngiisi kwo ngweti ngamùganuulira. Si
keera mwangangaana bweneene!

Saara na Hagaari

21 Mwe mukoli zibatiiri Imaaja za Musa. Aaho! Ka
mwenyene muyiji ngiisi kwo zidesiri? Mumbwirage!
22 Si biyandisirwi mu Mandiko Meeru kwo Hiburahimu
akabuta abaana babiri bo'butabana. Muguma, akamúbuta
ku muja-kazi wage, no'gundi ku mukaage.
23 Ikyanya akabuta umwana ku muja-kazi wage, ak-
abutwa nga kwa'bandi bali mu butwa. Halikago, ikyanya
akabuta umwana ku mukaage, uyo mwana akabutwa ku
muhango gwo Rurema âli mali gwanwa amúlagaania.
24 Yabo bakazi kwo bali bombi, ngiisi muguma ali mugani
gwe'kihango kiguma-kiguma. Ee! Umuja Hagaari, guli
mugani gwe'kihango kyo Rurema akagira na'bandu baage
ku mugazi Sinaayi. Kyo kitumiri yikyo kihango, ikyanya
bali mu kikulikiriza, nabo bali mu ba nga baja.
25 Uyo Hagaari, anali mugani gwo'mugazi Sinaayi mu
kihugo kye'Buharaabu. Yugwo mugazi Sinaayi nagwo,

guli mugani gwa'kaaya ke'Yerusaleemu, kanakiri ho buno.
Mukuba, yako kaaya nako, katuuziri mu buja, kuguma
na'bandu baako.
26 Haliko twehe, maawe kali kaaya ke'Yerusaleemu ákali
mwi'gulu. Na koohe katatuuziri mu buja!
27 Mukuba, biyandisirwi mu Mandiko Meeru kwokuno:
«E ngumba, we tazindi buta! Ugire naawe ushambaale!
Kundu utazindi yuvwa umukero gwo'kubuta, una-
bande akabuuli, awi yiyi yiyi!
Mukuba, umukazi úkakorora, ye gaaba na'baana bingi
ukuhima nakiriri.†»
28 E beene witu! Mwehe muli ngo'mwana Hisake,‡ bwo
mukolaga baana ba Rurema ukukulikirana no'muhango
gwage.
29 Si Hishimaheeri, ali mwana ye Hiburahimu akabuta
nga kwa'bandi baana bali mu butwa. Ku yikyo kyanya,
ye wâli kizi hahaza uwabo Hisake, kundu Hisake akabutwa
ku bushobozi bwo'Mutima Mweru.§ Kwokwo, kwo binakiri
halinde zeene.
30 Aahago! Kuti kwo bidesirwi mu Mandiko Meeru?
Bidesirwi kwokuno: «Uyu muja-kazi, umúyimulage,
kuguma no'mwana wage! Uyo mwana atâye hyane kuguma
no'wabo ye ukabuta ku mukaawe.*»
31 Ku yukwo, e beene witu! Na nyiitu, tutakiri baana
bo'muja-kazi. Si tukolaga baana bo'mukazi mwene in-
yumba!

5

Tukola bashwekuule mu kati ka Kirisito

1 Íbikatuma Kirisito akatushwekuula, gira tukizi yama
tutuuziri mu bwobwo bushwekuule. Ku yukwo, mukizi
yama musikamiri! Mutanaki yemeerage kwo mushubi
shwekerwa mu buja.
2 Munyuvwirize bwija! Niehe Pahulu nagwanwa
namùbwira kwe'ri mwangakizi yemeera ukutenguulwa, iri
ndaakiko kamaro ko mugalonga mu kati ka Kirisito!
3 Namùbwira kandi, kwe'ri mwangayemeera ukuten-
guulwa, iri bikoli múkwiriiri mukizi simbahaga ne'zindi
maaja zooshi za Musa.
4 Aahago! Iri mwangalooza ukukwanana imbere
lya Rurema ku njira yo'kukulikiriza Imaaja, iri keera

† **4:27 4.27** Hisaaya 54.1. ‡ **4:28 4.28** *Hisake* ye Hiburahimu akabuta ku mukaage ukukulikirana no'muhango gwa Rurema. § **4:29 4.29** Uyo mwana úwâli kizi hahaza Hisake, ye mukulu wage Hishimaheeri, ulya úkabutwa no'muja. * **4:30 4.30** Ndondeko 21.10.

mukatwibwa ku Kirisito. Munabe mutaki tuuziri mu lukogo
lwage!
5 Halikago twehe, tukoli yemiiri Yesu, tunakoli lindiriiri
mu kati ko'Mutima Mweru, kyo kitumiri tulangaliiri kwo
tugakwanana imbere lya Rurema.
6 Ikyanya abandu bakoli tuuziri mu kati ka Yesu Kirisito,
kitakiri kindu iri bangaba batengwirwi, kandi iri batateng-
wirwi. Íbiri na'kamaro naaho, kuli kuyerekana kwo
tumúyemiiri, mu kukizi kundana.
7 Si mwâli kizi fukerera ku bya Yesu mu kati ko'kuli!
Aahago! Nyandi úkamùtebeereza, halinde mutaki
músimbahiri?
8 Rurema, atali ye kamùtebeereza kwokwo, anali ye
kamùhamagala!
9 Biri nga kwo bidesirwi kwokuno: «Isaama niniini, iri
mu hemeesa irobe.»
10 Yaga magambo gooshi, ngoli hiiti umulangaaliro mu
kati ka Nahano kwo mutagaaba ne'gindi-gindi mitono
hi'gulu lyabyo. Halikago, iri umundu angamùlugiza,
Rurema agaki múhana, kundu angaba ali nyandi.
11 E beene witu! Nga nangabiiri ndi mu yigiriza abandu
kwo bakizi tenguulwa, ndangaki libuziibwi! Na'bandu
batangaki mbwini buligo, bwo ndi mu bayigiriza hi'gulu
lye'kibambo kya Kirisito.
12 Ikyanya abandu bali mu mùlugiza, nangasiimiri kwo
boonyene bangayitengwiri lwoshi, halinde bayitungule!

Tukizi rongoorwa no'Mutima Mweru

13 E beene witu! Rurema keera akamùhamagala kwo
mukizi yama mushwekwirwi. Kundu kwokwo, yukwo
kushwekuulwa, kutali kudeta kwo mukoli hangwirwi ukuk-
izi koleesa amifwije giinyu mabi. Si mukwiriiri mukizi
kolerana mu kati ko'rukundo.
14 Imaaja kwo ziryagagi zooshi, zishwesirwi mu lubaaja
luguma, lunadesiri kwokuno: «Ukizi kunda umutuulani
wawe, nga ngiisi kwo uyikuuziri wenyene!*»
15 Haliko, iri mwangakizi duutulana no'kujanganulana,
muloleekeze bwija mutayiji kengeera mwamalana!
16 Kwokwo, namùbwiraga, mukizi rongoorwa no'Mutima
Mweru. Lyoki, lyo mutagaki koleesa amifwije giinyu mabi!
17 Si yago mifwije mabi, gali mu hangana no'Mutima
Mweru. No'Mutima Mweru nagwo, guli mu hangana
na'mifwije mabi. Yibyo byombi, bwo biri mu hangana
kwokwo, kyo kitumiri ngiisi byo muloziizi ukugira, bitali
byo muli mu gira.

---

* **5:14 5.14** Balaawi 19.18.

18 Halikago, iri mwangakizi rongoorwa no'Mutima
Mweru, iri mutakiri mwi'dako lye'Maaja.
19 Amifwije mabi ga'bandu, ngiisi kwo gali mu kola, kuli
mu boneka ku bweranyange: mu bushule, na mu bweruzi,
na mu bitalaalwe,
20 na mu kuyikumba imigisi, na mu bulozi, na mu
bushombani, na mu milongwe, na mu luugi, na mu
kuyigurumura, na mu kuhambirira ubukulu, na mu kuyi-
hindulirana, na mu kuyihandulana kwo,
21 na mu bulire, na mu bulalwe, na mu kuyidulumbikira
mu biteeziri ishoni, na mu gandi mabi mwene yago.
Buno namùkengula, nga kwo n'gamùkengula ubwa mbere,
kwe'ri mwangakizi yifunda mu mabi mwene yago, mutâye
yingire mu bwami bwa Rurema.
22 Si bitumbwe byo'Mutima Mweru, lulyagagi
urukundo, no'bushambaale, no'mutuula, no'bwigenderezi,
no'kunogerana, no'kugirirana amiija, no'kuba mwemeera,
23 no'butuudu, no'kukizi yihangirira. Amagambo mwene
yaga, imaaja zitali mu galahiza!
24 Abandu ba Yesu Kirisito, keera bakayitira amifwije
gaabo mabi ku kibambo. Kwokwo, batakiri mu lungu-
mirwa, batanali mu hemukira amabi.
25 Bwo tukoli tuuziri mu kati ko'Mutima Mweru, tukwiri-
iri tukizi gukulikira.
26 Tutanakizi ki yikangaata! Tutanakizi shomborozania.
Tutanakizi girirana uluugi.

6

Tutakizi luha mu kugira amiija

1 E beene witu! Iri umundu angagwa mu kyaha
kirebe, mwe mukoli kaniri mu byo'mutima, mukwiriiri
mumúyerekeze mu kati ko'butuudu bwoshi. Kuguma na
yibyo, mukizi yiloleekeza mwenyene, mutayiji kengeera na
niinyu mwayingira mu magezo.
2 Mukizi tabaalana mu magoorwa giinyu, lyo mugaaba
musimbahiri ulubaaja lwa Kirisito.
3 Iri wangayibonaga kwo ukuliiri abiinyu, unabe utali
kindu, iri wayihenda wenyene!
4 Ee! Ngiisi mundu akwiriiri akizi lola bwija ku mikolezi
yage, ibe yo agakizi yiyuvwa kwo. Si kutabe mu kuyishushi-
rania no'gundi!
5 Ngiisi mundu, akwiriiri akizi vigalala ku muteekerwa
gwage yenyene.
6 Iri umundu angayigirizibwa Imyazi Miija, akwiriiri akizi
heereza umwigiriza wage ku ngiisi bindu biija byo ahiiti.

7 Mutakizi yiteba, mbu mwangahenduula Rurema! Ngiisi
byo'mundu ali mu byala, byo na byebyo byo ali mu yimbula.
8 Umundu, iri angakizi hemurwa na'mifwije gaage mabi,
ali mu gayimbulira mwo'bushereere. Haliko, iri angak-
izi simiisa Umutima Mweru, lyoki agayimbula ubulamu
bwe'myaka ne'myakuula. Ee! Agabulonga imwa gwogwo
Mutima Mweru.
9 Ikyanya muli mu gira amiija, mutakizi luha! Mukuba, iri
twangakizi yihangaana mu kugira amiija, twâye galongere
mwe'mimbu ku kyanya íkikwaniini.
10 Kwokwo, ku kyanya tugaaba tukiri no'bulyo, tukizi
girira abandu amiija. Ne'ngingwe, tukizi gagirira beene
witu ábayemiiri Yesu.

Amagambo go'kuheza

11 MULOLE NGIISI KWO NAYANDIKAGA YAGA MARUBA
NA YIZI FWABE MBAMU! NIE NAGAYANDIKA NIENYENE!
12 Ikyanya abandu bali mu daalika kwo mukizi tengu-
ulwa, baloziizi naaho kwo balonge ukukizi yihayira ku
bya'magala. Na kwakundi, iri batangakizi mùtenguula,
bayobohiri kwo bagayiji libuzibwa hi'gulu lye'kibambo kya
Kirisito.
13 Yabo bandu, kundu bakatenguulwa, haliko ndaazo
zindi maaja za Musa zo bagweti bagasimbaha! Íbitumiri
bali mu looza kwo mukizi tenguulwa, mbu lyo balongaga
ubulyo bwo'kukizi yihayira ku byakoleka ku magala giinyu!
14 Haliko niehe, ndaabyo nangayihayira kwo, kútali ku
kibambo kya Nahamwitu Yesu Kirisito naaho! Mukuba, ku
njira yakyo, ibye'kihugo keera byayitwa imwani. Na naani,
keera n'gabifwa kwo.
15 Kwokwo, iri twangaba tutengwirwi, kandi iri tutateng-
wirwi, kitali kindu. Íbiri na'kamaro naaho, kwo tukizi ba
biremwa bihyahya!
16 Yaga magambo, ikyanya abandu bali mu gasim-
baha, bagakizi galongera mwo'mutuula, no'lukogo, kuguma
na'bandi bandu booshi ba Rurema.
17 Ukulyokera buno, hataki gire mundu úgashubi njom-
boroza. Si ngoli hiiti invigo nyingi ku magala gaani, hi'gulu
lya Yesu.
18 E beene witu! Nahamwitu Yesu Kirisito akizi
mùgashaanira mu mitima yinyu. Bikizi ba kwokwo!

Amaruba ga Pahulu imwa'
Bahefeso
Indangiriro

Yaga maruba gayerekiini ngiisi kwo tuli mu longa imigashani ye'kitangaaza mu kati ka Yesu. Ganayerekiini kwakundi, na ngiisi kwo tuli mu kizibwa ku lukogo, si kutali ku mikolezi yitu. Ku yukwo, tukwiriiri tukizi simbaha Rurema mu kutuula mu buguma, mu kati ko'mulengeerwe. Si tutakizi yifunda mu bitalaalwe.

Ha nyuma, Pahulu anahanuula abashosi na bakaabo, na'babusi na'baana baabo, na'baja na'basheebuja baabo.

Na ku mbeka, Pahulu ali mu yerekana ngiisi kwo tukwaniini ukukizi hagana na Shetaani, mu kuloleesa ibilwaniiso byo'mutima: ukuli, no'kugira íbikwaniini, no'bwemeere, no'bukize, ni'Gambo lya Rurema, no'kukizi múhuuna.

Muziizi muguma gwi'sikamiro, guli mu Bahefeso 3.20: «Rurema, ikyanya ali mu koleesagya ubushobozi bwage mu kati kiitu, ashobwiri ukugira ibye'ngingwe bweneene ukuhima byo twangamúhuuna! Anganagira kiri na íbitali mu mitono yitu.»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Indangiriro (1.1-2)
b) Ngiisi kwo tukwaniini ukumenya (1.3–3)
c) Ngiisi kwo tukwaniini ukukizi gira (4–6.20)
d) Pahulu asezerana (6.21-24)

Indangiriro

1 Niehe Pahulu, nie ndumwa ya Yesu Kirisito, nga kwo Rurema âli loziizi. Nie ngweti ngamùyandikira, mwe bandu ba Rurema ba mu kaaya ke'Hefeso, mwe muli bemeera mu kati ka Yesu Kirisito.
2 Daata Rurema, na Nahamwitu Yesu Kirisito, bakizi mùgashaanira! Banakizi mùheereza no'mutuula!

Tukoli gashaniirwi mu kati ka Kirisito

3 Rurema, Yishe wa Nahamwitu Yesu Kirisito, akizi huuzibwa! Mukuba, mu kati ka Kirisito, Rurema keera akatugashaanira ku ngiisi migashani yoshi ya mwi'gulu.
4 Ikyanya Rurema atâli zaazi bumba ikihugo, anatutoola mu kati ka Kirisito kwo tube bandu baage bataluule, tunabe bazira buhube imbere lyage. Na bwo âli tukuuziri,

5 anagwanwa ashungika kwo agatugira tube baana baage
ku njira ya Yesu Kirisito. Ee! Kwokwo, kwo âli siimiri.
6 Na bwo Rurema akatubonera ulukogo lwa'kahebuuza
mu kati ka Kirisito, Umwana wage mukundwa, kyo kitumiri
tugweti tugamúhuuza.
7 Uyo Kirisito, ye katuguluula, mu kuyona umuko gwage,
halinde twanakogwa ibyaha biitu. Kwokwo, kwo akatubon-
era ulukogo lwa'kahebuuza.
8 Anagweti agatugirira amiija bweneene, mu kutuheereza
ubwitegeereze bwoshi, halinde tulonge ukusobanukirwa
bwija.
9 Ngiisi byo Rurema âli mali gwanwa ashungika mu
Kirisito, byâli bishamiri. Kundu kwokwo, anasiima ukutu-
menyeesa byo.
10 Na íbyâli bishamiragi, byo byebi: Ku kyanya
íkikwaniini, Rurema agabiika byoshi mwi'dako lya Kirisito,
gira abe hi'gulu lya byoshi, biba bya mwi'gulu, kandi iri bya
hano mu kihugo.
11 Ngiisi byo Rurema ali mu gira, ali mu gwanwa
abishungika. Kwokwo, na nyiitu, akatutoola kwo tube
be'mwage mu kati ka Kirisito.
12 Na bwo tukashungikirwa kwo tube ba mbere mu
kubiika Kirisito kwo'mulangaaliro, tukwaniini tukizi huuza
Rurema, tunamúheereze ubulangashane!
13 Kiri na niinyu, ikyanya mukayuvwa Imyazi Mi-
ija yo'kuli, mwanamenya ngiisi kwo mwangakizibwa,
mwanagiyemeera. Kirisito keera anamùheerezagya Umu-
tima Mweru, kabe kamangu, nga kwo âli mali tulagaania.
14 Yugwo Mutima Mweru, yo ngwati kwo twâye ki longe
ngiisi byo Rurema akatulagaania twe bandu baage, halinde
tunashwekuulwe lwoshi. Kwokwo, Rurema, akizi huuzibwa
bweneene mu kati ko'bulangashane bwage!

Ibyo Pahulu ahuunira Abahefeso

15 Keera nayuvwa ngiisi kwo mukoli yemiiri Nahamwitu
Yesu, na ngiisi kwo mukoli kuuziri abandu baage booshi.
16 Kwokwo, ikyanya ndi mu huuna Rurema, nyamiri ndi
mu tanga kongwa hi'gulu liinyu.
17 Ndi mu mùhuunira imwa Rurema wa Nahamwitu Yesu
Kirisito, anali Daata wo'bulangashane, kwo akizi mùbiika
mwo'Mutima gwo'bwitegeereze, halinde munabe mukoli
sobanukiirwi, munalongage ukumenya Rurema nga ngiisi
kwo ali.
18 Rurema keera akatuhamagala halinde tukoli ba
no'mulangaaliro. Kwokwo, ngweti ngamúhuuna kwo
amùsobanulire, mulongage ukumenya ingingwe ngiisi kwo

ali mu gashaanira abandu baage bweneene ku njira ya
kahebuuza.
19 Mulonge ukumenya na ngiisi kwo Rurema ali mu
koleesa ubushobozi bwage buhamu mu kati kiitu, twe tukoli
múyemiiri.
Yubwo bushobozi bwage buhamu, keera akabukoleesa
20 mu kuzuula Kirisito mu bafwiri, anamúbwataza
uluhande lwage lwe'lulyo mwi'gulu.
21 Kwokwo, Kirisito ye kuliiri bweneene abatwali booshi,
na'banabushobozi booshi, na'banamisi booshi, na bana-
hano booshi, kuguma na ngiisi banalushaagwa, baba ba mu
kino kyanya, kandi iri ba mu kyanya íkyâye yije.
22 Rurema akanabiika byoshi mwi'dako lya Kirisito,
halinde lyo Kirisito abe yi'twe lya byoshi hi'gulu li'shengero.
23 Mukuba, ishengero go magala gaage. Kirisito yenyene
alituuziri mwo, analikwiziri mwo. Kiri na'handi hooshi,
ahakwiziri lwoshi.

2

Ukukizibwa kwitu kuli ku lukogo

1 Mu siku ízikalenga, mwâli fwiriiri mu mahube giinyu,
na mu byaha biinyu.
2 Mwâli ki tuuziri mu mabi ge'kihugo, mwanakizi sim-
baha Shetaani, ulya mukulu mubi útwaziri mu kyanyaanya.
Ye gweti agaakola mu batasimbahiri Rurema.
3 Kiri na nyiitu tweshi twâli tuuziri kwokwo, mu kukizi
koleesa amifwije mabi ga'magala giitu, na ge'mitono yitu.
Twâli tugahanirizibwa ku buraakari bwa Rurema, kuguma
na'bandi bandu booshi.
4 Kundu kwokwo, Rurema ayijwiri ulukogo, anatukuuziri
bweneene!
5 Kyanatuma ku kyanya twâli ki fwiriiri mu byaha
biitu, anatuvyula buhyahya mu kati ka Kirisito. Kwokwo,
ukukizibwa kwinyu, kukaba ku lukogo lwage naaho.
6 Rurema anatulengeza kuguma na Yesu Kirisito, anatub-
wataza twe naye mwi'gulu.
7 Kwokwo, ku kyanya íkyâye yije, alonge ukuyerekana
ulukogo lwage lwa'kahebuuza, mu kukizi tugirira amiija
mu kati ka Yesu Kirisito.
8 Ee! Mukakizibwa ku lukogo lwa Rurema naaho, mu
kumúbiika kwo'bwemeere. Yukwo kukizibwa kwinyu,
kutalyosiri imwinyu, si kiryagagi kigabi ukulyoka imwage.
9 Bitanakulikiriini ne'mikolezi yinyu, gira mutalonge
ubulyo bwo mwangayihayira kwo.
10 Rurema ye katuhindula, halinde twanaba nga ngiisi
kwo tukola. Mu kati ka Yesu Kirisito, akatugira tube bandu

bahyahya, halinde lyo tulonga ukukizi gira imikolezi miija,
nga kwo âli mali gwanwa ashungika.

Tukizi ba baguma mu kati ka Kirisito

11 Mwehe mwe mutali Bayahudi, mukengeere
kwa'Bayahudi bâli kizi mùshembuula kwo mutali
batenguule, mbu na boohe, bo batenguule. Kundu kwokwo,
yukwo kutenguulwa, kuli mu girwa naaho ku magala.
12 Mukengeerage kwo yaho keera mwâli ki handwirwi
ku Kirisito. Mwâli handwirwi na ku bandu ba Rurema,
Abahisiraheeri. Boohe, bo Rurema akabiika kwe'bihango,
anabibiika kwe'mihango. Haliko mwehe, ndaayo ngoome
yo mwâli gweti mu kati kaabyo. Si mwâli tuuziri mu kino
kihugo buzira Rurema, na buzira mulangaaliro.
13 Kundu mwâli tuuziri hala ngana na Rurema, haliko
buno, mukola hoofi lyage mu kati ka Yesu Kirisito. Mukuba,
umuko gwa Kirisito, keera gukayoneka hi'gulu liinyu.
14 Kirisito yenyene, ye mutuula gwitu. Mukuba, yaho
keera hâli riiri ikizibi íkyâli kizi handula Abayahudi
na'bandu be'gindi milala. Haliko buno, Kirisito keera
akakihongola mu kutanga amagala gaage ku kibambo.
Kwokwo, yabo bandu booshi bo baguma, batanaki ba
no'bushombani mu kati kaabo.
15 Imaaja za'Bayahudi, zâli riiri ne'migeeza mingi-mingi.
Haliko, Kirisito anagimala yoshi. Kwokwo, lya'Bayahudi
na'bandu be'gindi milala, booshi banalongage ukuba bandu
ba mulala muguma mu kati kaage, halinde bakizi ba
no'mutuula mu kati kaabo.
16 Kirisito, ikyanya akayitirwa ku kibambo, lyo
akanywaniisa Abayahudi kuguma na Rurema. Ho na
haaho, akanywaniisa kiri na'bandu be'gindi milala yoshi
kwakundi, anashaaza ubushombani mu kati kaabo, halinde
banaba bo baguma.
17 Kirisito akayiji menyeesania Imyazi Miija
kwa'Bayahudi bangalonga umutuula, bwo bâli riiri hoofi na
Rurema. Kiri na'bandu be'gindi milala, nabo bangagilonga,
kundu bâli ki riiri hala.
18 Mukuba, tweshi, kuli ku yeyo njira ya Kirisito, kwo tuli
mu longa ukuyija imwa Daata mu kati ko'Mutima Mweru
muguma.
19 Ku yukwo, mwe mutali Bayahudi, Rurema atakiri mu
mùharuura kwo muli binyamahanga. Si mukoli ba mu
bandu baage, munakola ba mu mbaga yage!
20 Munakoli ba nga luubako úluyubasirwi ku lutaliro
lwe'ndumwa na'baleevi. Na Yesu Kirisito yenyene, yi'buye
lyo'kukania akagongo kaalwo.

21 Mu kati kaage, mwo'luubako lwoshi lukoli naniriini
bwija, halinde inakolaga nyumba yage ndaluule.
22 Kwokwo, mwe mutali Bayahudi mukoli gweti
mugayubakwa mu kati ka Yesu, lyo niinyu muba kwi'yo
nyumba ya Rurema, kuguma na'Bayahudi, halinde
amùtuule mwo ku njira yo'Mutima Mweru.

3

Rurema ayerekana ishungi zaage mu Bayahudi

1 Niehe Pahulu, ngoli shwesirwi mu nyumba ye'mbohe
hi'gulu lya Yesu Kirisito, gira lyo ndonga ukumùtabaala,
mwe mutali Bayahudi.
2 Ku kasiisa, keera mukayuvwa ngiisi kwo Rurema
akanzikiiriza guno mukolwa ku lukogo lwage, halinde
ndonge ukumùtabaala.
3 Mukuba, íbyâli bishamiri, Rurema keera akabimbishu-
ulira, nga kwo keera n'gamùyandikira ku bwofi mu galya
gandi maruba.
4 Ne'ri mwangashubi gasoma, lyo mugaamenya bwija
ngiisi kwo ngoli sobanukiirwi ne'bya Kirisito, kundu byâli
bishamiri.
5 Yako kambishwa hi'gulu lya Kirisito, yaho keera Rurema
atâli zaazi kabishuulira abandu. Haliko buno, keera abi-
menyeesagya indumwa zaage ndaluule, kuguma na'baleevi
baage, ku njira yo'Mutima Mweru.
6 Na íbyâli bishamiragi, byo byebi: kwo ábatali Bayahudi
nabo bagalonga kuguma na'Bayahudi ku biri mu Myazi
Miija. Kwokwo, lyo nabo baba mu magala ga Kirisito,
banabe bakola mu longa ku ngiisi byo Rurema akagwanwa
alagaania abandu mu kati ka Yesu Kirisito.
7 Iyo Myazi Miija, Rurema akambiika kwo mbe mukozi
wayo, anangashaanira ku lukogo lwage, ukukulikirana
no'bushobozi bwage bwingi.
8 Kundu nie toohiri mu bandu baage booshi, haliko
ku lukogo lwage anambiika kwo ngizi menyeesa ábatali
Bayahudi Imyazi Miija hi'gulu lya Kirisito, inali mwo'bugale
bwa'kahebuuza!
9 Rurema, ye kabumba ibindu byoshi. Kundu kwokwo,
ngiisi byo akashungika, byâli yamiri bibishirwi. Ha-
likago yako kambishwa kaage, anambeereza umukolwa,
gwo'kumenyeesa abandu ku bweranyange ngiisi kwo
agakakoleesa.
10 Kwokwo buno, ashungisiri kwo agakoleesa
ishengero, halinde lya'batwali ba mu kyanyaanya, kiri

na'banabushobozi baamwo, bamenye bwija ngiisi kwo ali
mu koleesa ubwitegeereze bwage ku njira za kwingi-kwingi.
11 Yibyo byoshi, kwokwo kwo Rurema âli mali gwanwa
abishungika ukulyokera keera. Na buno keera abikoleesa
mu kati ka Nahamwitu Yesu Kirisito.
12 Na bwo tukoli yemiiri Kirisito, tukola no'bulyo
bwo'kuyegeera Rurema ku bukaruuke, iri tunakania im-
itima.
13 Kundu ngweti ngalibuukaga hi'gulu liinyu,
namùyinginga kwo mutavunike imitima. Mukuba, yaga
malibu gaani, go gali mu mùleetera ubulangashane.

Ibyo Pahulu ahuunira Abahefeso

14 Ngweti ngafukama imbere lya Daata.
15 Mukuba, ye shyoko ye'milala yoshi íri mwi'gulu, na íri
hano mu kihugo.
16 Ngweti ngamúhuuna kwo akizi mùsikamya mu mitima
yinyu ku bushobozi bwage, mu kukizi koleesa ubugale
bwage bwa'kahebuuza ku njira yo'Mutima gwage.
17 Kirisito akizi tuula mu mitima yinyu, iri munakizi
múlangaalira.
Na kwakundi, ngweti ngahuuna Rurema kwo akizi
mùsikamya mu rukundo lwage.
18 Mwehe, kuguma na'bandi bandu baage booshi,
mushobole ukumenya ngiisi kwo'rukundo lwa Kirisito luli
luhamu bweneene: mu butambi-tambi, na mu bula-bula,
na mu kugenda hi'gulu, na mu kuyika haashi.
19 Ee! Bwo'rukundo lwa Kirisito lulyagagi lwa'kahebuuza,
mulonge ukukundana mu kati kaage. Kwokwo, ngiisi
íbiyijwiri mu Rurema, na niinyu bimùyijule mwo!
20 Rurema, ikyanya ali mu koleesagya ubushobozi bwage
mu kati kiitu, ashobwiri ukugira ibye'ngingwe bweneene
ukuhima byo twangamúhuuna! Anganagira kiri na íbitali
mu mitono yitu.
21 Kwokwo, abandu be'bibusi byoshi bakizi yama bagweti
bagamúhuuza mwi'shengero, mu kati ka Yesu Kirisito.
Bikizi ba kwokwo, halinde imyaka ne'myakuula!

4

Tuli magala maguma mu kati ka Kirisito

1 Ngoli shwesirwi mu nyumba ye'mbohe hi'gulu lya
Nahano. Na bwo ngola mushweke, namùyinginga kwo
mutuule ku njira yo mukahamagalirwa!
2 Mukizi nogerana mu kati ko'butuudu bwoshi! Munakizi
yigendererana, iri munakizi gooyerana mu kati ko'rukundo.

3 Mukizi gira umwete gwo'kuhuugiza kuguma mu kati
ko'Mutima Mweru, halinde mukizi ba mwe baguma mu kati
ko'mutuula.
4 Amagala galyagagi maguma. No'Mutima Mweru guli
muguma. Hali no'mulangaaliro muguma naaho, gunali gwo
Rurema akamùhamagalira kwo.
5 Nahamwitu naye, ali muguma. No'bwemeere buli
buguma. No'bubatiizo nabwo, buli buguma.
6 Rurema yenyene alyagagi muguma, ye na yishe
wa'bandu booshi. Ye riiri hi'gulu lya booshi. Ye nali mu
kola mu booshi. Ye nali mu kati ka booshi.
7 Kundu kwokwo, Kirisito akagashaanira ngiisi muguma
witu, mu kumúheereza ikyage-kyage kigabi.
8 Kyo kitumiri biyandisirwi mu Mandiko Meeru kwokuno:
«Ikyanya akazamuukiraga mwi'gulu, anatwala abandu bo
akagwata imbira,
abuli heereza abandu ibigabi.*»
9 Yukwo kuzamuukira mwi'gulu, kuli kudetaga kuti? Kuli
kudeta kwo Kirisito akatee gwanwa amanukira hano mu
kihugo, halinde anahika i kuzimu.
10 Uyo úkatee manukira mu kihugo, ye kashubi zamuukira
mwi'gulu. Anahika áhali hi'gulu lya byoshi, halinde
analonga ukukwira hooshi.
11 Yoyo Kirisito, ye kagabulira abandu ibigabi. Baguma,
anababiika zibaagage ndumwa. Na'bandi, anababiika babe
baleevi. Anabiika na'bandi, kwo bakizi menyeesa abandu
Imyazi Miija. Na'bandi, kwo babe bangere ba'mashengero.
Na'bandi, kwo babe bigiriza.
12 Rurema akagira kwokwo, lyo alonga ukutegaanura
abandu baage, balonge ukukizi múkolera bwija, halinde
amagala ga Kirisito gayubakwe.
13 Kwokwo, lyo tweshi tugaaba tukola no'buguma mu
kuyemeera Umwana wa Rurema na mu kumúmenya
ne'nooka. Lyo tugaanaba tukoli kaniri mu kati kaage,
tunabe tutungiini lwoshi, nga kwo Kirisito naye atungiini.
14 Abalyalya bali mu genda bagatebeereza abandu, mu
kubalyeryega ku gandi-gandi migirizo. Yago migirizo gaabo,
tutaleke kwo gakizi tuhabura. Tutakizi kiba nga baana
baanuke, bwo bali mu ba, nga midunda íri mu kizi
birindulwa ne'mbuusi.
15 Haliko twehe, tukizi deta ibyo'kuli mu kati ko'rukundo,
halinde tube tukoli kaniri mu Kirisito. Mukuba, yehe yi'twe
liitu.
16 Ye na tumiri amagala gooshi gali mu biikwa kuguma,
mu kunanikwa na ngiisi luningo lwago. Na bwo ngiisi

* **4:8 4.8** Zaburi 68.18.

kirumbu kiri mu kola, kyo kitumiri amagala gooshi gali mu
kula, iri ganayiyubaka mu kati ko'rukundo.

Tukizi tuula mu mulengeerwe

17 Kwokwo, namùkomeereza mu kati ka Nahano, kwo
mutakizi ki tuula nga bandu be'kihugo! Si boohe, inzaliro
zaabo ziryagagi za busha-busha.
18 Na'menge gaabo, gayidisiri mwe'kihulu. Batakiri
bagumaana mu kati ka Rurema. Si keera bakayumuusa
imitima yabo, banakola bahwija.
19 Batakiri mu yuvwa ishoni. Kyo kitumiri bali mu
yidulumbika mu bushule, na mu ngiisi bikoleere. Bayamiri
bali no'lulehe-lehe lwo'kugira ngiisi gandi mabi.
20 Si mwehe, ngiisi byo mukayiga mu kati ka Kirisito, bitâli
byebyo!
21 Mukuba ku kasiisa, mukayuvwa imyazi yage nga
Bakirisito, mwanayigirizibwa hi'gulu lyage ukukulikirana
no'kuli úkuliiri mu kati ka Yesu.
22 Yaho kare, mwâli kizi sherebera, mu kutebwa
na'mifwije giinyu. Haliko buno, keera mukayigirizibwa
kwo mutwikirage ku ngesho ziinyu za keera.
23 Mukizi tona imitono mihyahya.
24 Munabe biremwa bihyahya mu kati ka Rurema, halinde
mube bandu baage bataluule, munabe mugweti mugaagira
ngiisi íbikwaniini mu kati ko'kuli.
25 Kwokwo, mutwikire ku bibeesha! Ngiisi muguma
winyu akizi bwira uwabo ibyo'kuli. Mukuba, tweshi
tukolaga birumbu bya magala maguma.
26 Iri mwangagwatwa no'bute, mutakizi leka mbu
bumùyingize mu byaha.† Mutanakizi soosa izuuba muki
rakiiri.
27 Mutakizi heereza Shetaani ubulyo bwo'kumùkola
mwo!
28 Iri umundu angaba akiri mu zimba, atwikire ku buz-
imba bwage, anakizi gira imikolwa íkwaniini na'maboko
gaage, halinde lyo akalonge ibindu byo agakizi tabaala mwo
ábagoozirwi.
29 Mutanakizi ki deta amagambo ágatali nga go. Si
mukizi deta naaho amagambo miija, ágangakizi tabaala
abandi ku magoorwa gaabo. Kwokwo, ikyanya abandu
bagamùyuvwiriza, bakalonge ukukana mu mitima yabo.
30 Mutanakizi ki jengeeza Umutima Mweru gwa Rurema.
Mukuba, gwohe, yo ngwati yo'kuyerekana kwo mwâye ki
guluulwe ku lusiku lwe'mberuuka.

---

† **4:26 4.26** Zaburi 4.4.

31 Mutakizi ki jinikirana, mutanakizi ki rakarirana. Hatagire úgakizi yigurumura, kandi iri kutukana. Mutanakizi girirana buligo.
32 Si mwehe, mukizi girirana amiija, iri munayuvwiranwa indengeerwa. Mukizi kogana, nga kwo Rurema naye keera akamùkoga mu kati ka Kirisito.

5

1 Bwo mukolaga baana bakundwa ba Rurema, mukizi múyigira kwo'mugani!
2 Mukizi kundana, nga kwo Kirisito naye keera akatukunda. Mukuba, akayitanga ayitwe hi'gulu liitu, libe ituulo lyo'kuhuumura bwija imbere lya Rurema.
3 Kwokwo, mutakizi shulehana, kandi iri kuyeruzania, kandi iri kuziga ibindu. Si amagambo mwene yago, gatakwaniini mu bandu beeru ba Rurema.
4 Mutakizi deta amagambo ge'shoni, kandi iri go'buhwija, kandi iri go'kuyerura. Yago gooshi, gatakwaniinagi mu bandu ba Rurema. Si mwehe, mukizi mútangira kongwa!
5 Mu bwami bwa Rurema, bunali bwa Kirisito, mumenyage bwija kwo mutâye fine umushule, kandi iri munabihigo, kandi iri muzizi we'bindu. (Umuzizi we'bindu, ye muguma no'mwikumbi we'migisi.)
6 Hataki gire úgatebeka ku magambo go'busha-busha! Iri abandu bangagayiriza Rurema, mu kukizi gira mwene kwokwo, bagaki hanirizibwa ku buraakari bwage.
7 Yabo bandu, hatagire ye mugakomeeranwa.
8 Yaho keera, mwâli ki riiri bandu be'kihulu. Haliko buno, mukolaga bandu bo'mulengeerwe mu kati ka Nahano. Ku yukwo, mutuulage nga bandu bo'mulengeerwe.
9 Umundu úli no'mulengeerwe, ali mu gira ngiisi miija, na ngiisi íbikwaniini, na ngiisi byo'kuli.
10 Ku yukwo, mukizi ba no'mwete gwo'kumenya íbigasimiisa Nahamwitu.
11 Si ibye'kihulu, mubitwikirage kwo lwoshi! Si ndaako kamaro ko mwangabilonga mwo. Kwokwo, mukizi bitetereza.
12 Íbiri mu girwa mu bumbishwa, kiri no'kubideta, biri mu teezania ishoni.
13 Ikyanya umulengeerwe guli mu moleka mu kihulu, guli mu yerekana ngiisi íbiri mwo.
14 Na byoshi, ikyanya biri mu ba bikola mu mulengeerwe, iri nabyo gukolaga mulengeerwe. Kyo kitumiri bidesirwi kwokuno:
«We gwejiiri mu bafwiri, uvyukage, unabazuuke mwo!
Kwokwo, lyo Kirisito agakutanguulira.»

15 Ku yukwo, mukizi lolaga bwija ngiisi kwo mutu-
uziri! Mutakizi tuula nga bahwija. Si mukizi tuula mu
bwitegeereze.
16 Ikyanya muli mu longa ubulyo, mukizi bukoleesa
bwija. Mukuba, zino siku zo tukola mwo buno, zikola mbi
bweneene.
17 Kwokwo, mutakizi ba bahwija, si mukizi menya byo
Nahamwitu aloziizi.
18 Mutakizi laluka! Mukuba, ikyanya abandu bali mu
laluka, lyo bali mu yidulumbika mu bitalaalwe. Si mwehe,
mukizi yijuzibwa mwo'Mutima Mweru.
19 Mukizi yimbirana inyimbo ze'Zaburi, ne'zindi nyimbo
zo'kuyikumba Nahano, íziri mu leetwa no'Mutima Mweru.
Mukizi yimba imbere lya Nahano ku mitima íshenguusiri!
20 Munakizi yama muli mu tanga kongwa imwa Daata
Rurema mu kati ka byoshi, kwi'ziina lya Nahamwitu Yesu
Kirisito.

Íbikwaniini mu bashosi na bakaabo

21 Mukizi simbahana mwenyene kwa mwenyene, mu
kusimbaha Kirisito.
22 Mwe bakazi, mukizi simbaha bayibalo, nga kwo musim-
bahiri Nahano.
23 Mukuba, umushosi, yi'twe lya mukaage, nga kwo
Kirisito naye yi'twe li'shengero. Ishengero liri magala
gaage, anali ye Lukiza walyo.
24 Na nga kwi'shengero liri mu simbaha Kirisito, kwokwo
na niinyu mwe bakazi, mukwiriiri mukizi simbaha bayibalo
mu kati ka byoshi.

25 Na niinyu mwe bashosi! Mukizi kunda bakiinyu, nga
kwo Kirisito naye akakunda ishengero, anayitanga ayitwe
hi'gulu lyalyo.
26 Akagira kwokwo, gira aliyeruuse. Na yukwo kuliyeru-
usa, kukaba ku njira ya'miiji, na kwi'Gambo lya Rurema.
27 Kwokwo, lyo alonga ukuliyakiira likola
mwo'bulangashane, linakola lyeru. Linabe buzira
hitorotonde hyoshi, kandi iri hifunye, kandi iri tundi
tushembo twoshi.
28 Abashosi bakwiriiri bakizi kunda bakaabo, nga kwo
bakuuziri amagala gaabo boonyene. Ee! Iri umundu
angaba akuuziri mukaage, iri ayikuuziri yenyene.
29 Ndaaye mundu úwangashomba amagala gaage! Haliko
ali mu gahahalira, iri anagaheereza ibyokulya, nga kwo
Kirisito naye ali mu girira ishengero.
30 Na twehe, tukolaga birumbu bya'magala gaage.

31 «Kyo kitumiri umushosi agaasiga yishe na nyina,
anayibiike ku mukaage. Bombi, banabe bakola magala
maguma.*»
32 Mu yaga magambo, mubishamiri igambo lihamu.
Haliko niehe, ngi gweti ngaadeta hi'gulu lya Kirisito
ni'shengero.
33 Kwokwo, ngiisi mushosi akwiriiri akizi kunda
mukaage, nga kwo ayikuuziri yenyene. Na ngiisi mukazi
akwiriiri akizi simbaha yiba.

6

Íbikwaniini mu baana, na mu babusi baabo

1 E baana! Mukizi simbahaga ababusi biinyu mu kati ka
Nahano! Kwokwo, kwo bikwaniini.
2 Kiri na mu maaja, ulwa mbere úluli no'muhango
ludesiri kwokuno: «Ukizi simbaha yisho na nyoko.
3 Kwokwo, lyo mugakizi gashaanirwa, munalonge uku-
lama siku nyingi hano mu kihugo.*»
4 Na niinyu mwe bayishe ba baana, mutakizi yagaza
abaana biinyu. Haliko, mukizi balera bwija mu kati ka
Nahano, iri munakizi bahanuula ku magambo gaage.

Íbikwaniini mu baja, na mu banahamwabo

5 Na niinyu mwe baja, mukizi simbaha banahamwinyu,
munakizi baheereza ulushaagwa mu kuyibiika haashi.
Yukwo kubasimbaha, kube ku mutima muguma, nga kwo
mwangasimbaha Kirisito yenyene.
6 Kutanabe naaho ku kyanya bamùbwini, mbu lyo muba-
lyeryega. Si mukizi gira byo Rurema yenyene aloziizi, ku
mitima yinyu yoshi. Mukuba, mukola baja ba Kirisito.
7 Kwokwo, yabo banahamwinyu, mukizi bakolera ku
mutima úgushenguusiri, nga kwo mwangakolera Nahano
yenyene! Si kutakizi ba nga muli mu kolera abandu naaho.
8 Ngiisi miija go'mundu ali mu gira, muyiji kwo Na-
hamwitu agamúhemba hi'gulu lyago, aba muja, kandi iri
atali muja.
9 Na niinyu, mwe banahamwabo, yaga magambo gali
ne'mwinyu. Yabo baja biinyu, mutakizi ki babiika
kwe'bikando! Si muyiji kwo Nahamwinyu ali mwi'gulu.
Nabo, ye na Nahamwabo, ndaanayo ndoola yo ahiiti.

Tukizi yambala ibilwaniiso bya Rurema

10 Mu kuyusa, namùbwira: Mukizi sikamaga mu kati ka
Nahano, na mu bushobozi bwage bwa'kahebuuza!

---

* **5:31 5.31** Ndondeko 2.24. * **6:3 6.3** Bukengeeze 5.16.

11 Mukizi yambala ibilwaniiso byoshi bya Rurema, gira
lyo mulonga ukuhagana no'buhenderezi bwa Shetaani.
12 Mukuba, ikyanya tuli mu gira izibo, litali lya mu
bandu, kwo bali ne'minyofu no'muko. Si tuli mu ligira
ne'mizimu ya mu kyanyaanya. Kuli kudeta abatwali,
na'banabushobozi, na'banamisi kwo bakoli twaziri kino
kihugo kye'kihulu.
13 Ku yukwo, mukizi yabiira ibilwaniiso byoshi bya
Rurema, gira mango ulusiku lwa'mabi luhikaga, mukalonge
ukuhangana nago. Ne'kyanya mugaaba keera mwayusa
ukulwa, munabe muki sikamiri.
14 Kwokwo, mukizi sikama mu kati ko'kuli! Kukizi ba
nga mukaba gwo'kukizi mùkania mu nda. Munakizi gira
na íbikwaniini imbere lya Rurema! Bikizi ba zo siribo
zo'kuyambala mu bifuba.
15 Munakizi gira umwete gwo'kugenda mugamenyeesa
abandu Imyazi Miija yo'mutuula! Gukizi ba byo biraato ku
magulu giinyu.
16 Na kwakundi, mukizi ba no'bwemeere! Mukizi
bukoleesa nga siribo yo'kushuuta mwe'myambi yo'muliro
yo'lya mubi, Shetaani.
17 Munakizi kania ubukize bwinyu! Bukizi ba yo ngofeera
ye'kyuma ku matwe giinyu. Mukizi kania ni'Gambo lya
Rurema! Mukuba, Igambo lyage yo ngooti yo'Mutima
Mweru.
18 Mukizi yama muli mu huuna Rurema mu kati
ko'Mutima Mweru, mu kukoleesa amahuuno ga kwingi-
kwingi! Muyihangaane mu kulaliira, iri munahuunira
abandu booshi ba Rurema.
19 Na naani kwakundi, mukizi mbuunira imwa
Rurema, gira ngizi haabwa amagambo go nangamenyeesa
mwe'Myazi Miija, kundu ishuba mu bumbishwa. Ee!
Ndonge ukukizi gadeta ku bukaruuke.
20 Iyo Myazi Miija, ndi ndumwa yayo. Inali yo itumiri
ngoli shwesirwi. Kwokwo, mukizi mbuunira imwage,
gira ngizi gimenyeesa mu bandu ku bukaruuke, nga kwo
bingwaniini.

Amagambo go'kusezerana

21 Mwene witu mukundwa Tukiko, ali mukozi mwemeera
wa Nahamwitu, aganamùmenyeesa imyazi yani yoshi.
Kwokwo, lyo mulonga ukumenya ngiisi kwo ndi, mumenye
na ngiisi kwo ndi mu gira.
22 Namùtumira ye, gira amùmenyeese imyazi yitu.
Kwokwo, lyo mukalonge ukuholeezibwa mu mitima yinyu.
23 E beene witu! Mukizi tuula mu mutuula, munakizi
kundana, munakizi biikaga Rurema kwo'bwemeere. Yibyo

byoshi, bilyosiri imwa Daata Rurema, ne'mwa Nahamwitu
Yesu Kirisito!
24 Rurema akizi mùgashaanira mweshi, mwe mukuuziri
Nahamwitu Yesu Kirisito ku rukundo úlutâye male.

Amaruba ga Pahulu imwa'
Bafiripi
Indangiriro

Mu yaga maruba, Pahulu ali mu yandika ubugira kingi ngiisi kwo tukwaniini tukizi shambaala mu kati ka Kirisito.

Pahulu anali mu tanga kongwa imwa'Bafiripi, bwo bâli kizi mútabaala ku magoorwa ga'magala gaage. Na kwakundi, anababwira kwo bakizi tuula ku butuudu buzira kuyidodomba. Banakizi yibagira keera íbikalenga, banabe bafitiirwi ku bya Rurema.

Yaga maruba gali mu yerekana ngiisi kwa'Bakirisito bakwaniini ukutuula: (a) Tukizi yibiika haashi (2.1-4); (b) Tukizi fiitirwa ku kalimbi ákakiri ha mbere (3.13-14); (c) Tukizi tuula mu kati ko'mutuula (4.6); (d) Tugire byoshi ku bushobozi bwa Rurema (4.13).

Muziizi muguma gwi'sikamiro, guli mu Bafiripi 4.4: «Mukizi yama mushambiiri mu kati ka Nahano! Namùbwira kandi, mukizi shambaala!»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Indangiriro (1.1-2)
b) Pahulu atanga kongwa hi'gulu lya'Bafiripi, anabahuunira (1.3-11)
c) Kundu Pahulu ashwekwa, Umwazi Mwija gugenderiiri (1.12-20)
d) Ukuhanuula (2.1-18)
e) Pahulu ayivuga abaabo bakozi ba Rurema (2.19-30)
f) Ngiisi byo Pahulu ali mu fiitirwa kwo (3–4.1)
g) Tukwaniini tukizi yuvwikana, tunabe tushambiiri (4.2-9)
h) Pahulu adeta kongwa ku lutengu (4.10-20)
i) Pahulu anasezerana (4.21-23)

Indangiriro

1 Niehe Pahulu, twe na Timoteyo, twe bakozi ba Yesu Kirisito. Twe tunagweti tugamùyandikira, mwe bandu ba Yesu Kirisito mweshi ba mu kaaya ke'Firipi, kuguma na'bangere biinyu bi'shengero, na'batabaazi baabo.

2 Daata Rurema na Nahamwitu Yesu Kirisito bakizi mùgashaanira! Banakizi mùheereza no'mutuula!

Ibyo Pahulu ahuunira Abafiripi

3 Ngiisi kyanya ndi mu mùkengeera, ndi mu tanga kongwa imwa Rurema wani hi'gulu liinyu.

4 Ne'kyanya ndi mu mùhuunira mweshi imwage, kuli mu
ba ku bushambaale bweneene.
5 Mukuba, muyamiri muli mu ndabaala mu guno
mukolwa gwe'Myazi Miija, ukulyokera ku lusiku lwo
n'gatondeerera kwo, halinde zeene.
6 Rurema keera akatondeera umukolwa mwija mu kati
kiinyu. Na ndi na'kasiisa kwo agagugendereza, halinde
aguyuse ku lusiku lwo Yesu Kirisito agagaluka kwo.
7 Bingwaniini ngizi yiyuvwa hi'gulu liinyu mweshi,
bwo mundi ku mutima. Mweshi muli mu longaga ku
bugashaane bwa Rurema kuguma na naani, kuba ku
kyanya ngoli shwesirwi mu nyumba ye'mbohe, kandi iri
ku kyanya ndi mu genda ngabulanira Imyazi Miija, mu
kuyerekana kwo iri yo'kuli.
8 Rurema, ko kamasi kaani kwo ngoli mùkumbwiri
mweshi mu kati ko'rukundo lwa Yesu Kirisito.
9 Ngweti ngamùhuunira imwa Rurema, kwo'rukundo
lwinyu lukizi yushuuka bweneene mu kati ko'bumenyi
bwoshi. Kwokwo, lyo mulonga ukukizi sobanukirwa na
byoshi,
10 halinde mumenye íbiri biija. Mugayama muli beeru,
munabe buzira buhube, halinde ukuhisa ku lusiku lwo Yesu
Kirisito agagaluka kwo.
11 Na ku njira yage, munabe mukola mu gira byoshi
íbikwaniini. Kwokwo, Rurema akizi huuzibwa mu kati
ko'bulangashane!

Pahulu ayemiiri kwo agagenderera mu mukolwa

12 E beene witu! Ndoziizagi mumenye bwija kwo kundu
ngola mushweke, haliko, Imyazi Miija iki gweti igagender-
era.
13 Abasirikaani booshi ábali mu langa mwami, kuguma
na'bandi booshi, bakoli yiji kwo njwesirwi hi'gulu lya
Kirisito.
14 Na kwakundi, kuno kushwekwa kwani, kwo kutumiri
beene witu Bakirisito bingi bakoli kaniziizi imitima. Banali
mu menyeesa abandu igambo lya Rurema buzira kyoba, mu
kati ko'bukaruuke bwoshi!
15 Biri ukuli kwo baguma bagweti bagayigiriza Igambo lya
Kirisito hi'gulu lyo'luugi, na mu kati ke'mbamba. Kundu
kwokwo, abandi bali mu liyigiriza ku mutima mwija,
16 na mu kati ko'rukundo. Mukuba, bayiji bwija kwo
Rurema akambiika hano, gira ngizi bulanira Imyazi Miija.
17 Si yabo banakuhambwa, boohe, bagweti bagayigi-
rizagya Igambo lya Kirisito ku bulyalya, mu kuhambirira
ubukulu. Banaloziizi ukumbuliisa umutuula ku kino
kyanya ngi shwesirwi.

18 Kundu kwokwo, imwani kitali kindu. Íbiri na'kamaro naaho, bwi'gambo lya Kirisito ligweti ligayigirizibwa, kuba ku bulyalya, kandi iri mu kati ko'kuli. Kyo kitumiri njambiiri. Nganagenderera ukushambaala.

19 Kundu n'galongaga amakuba, nyiji kwo ngaki kizibwa mu kati kaago. Mukuba, mugweti mugambuunira imwa Rurema. No'Mutima gwa Yesu Kirisito, gugweti gugandabaala kwakundi.
20 Ndangaliiri kwo ndaabyo íbyangandeera ishoni. Si ngakizi yama nganiri mu mutima, halinde Kirisito agenderere ukukizi huuzibwa mu magala gaani, kuba mu kukira kwani, kandi iri mu kufwa.
21 Niehe, ukuba ho, kulyagagi hi'gulu lya Kirisito! Ne'ri nangafwa, lyo ngagenduukirwa.
22 Ikyanya ngi tuuziri mu gano magala, ngaki genderera ukukola imikolwa miija. Aaho! Lihi lyo nangatoola? Ndayiji!
23 Ngweti ngakwegwa imbande zombi. Ku luhande luguma, ngola mu yifwija ukushaaga hano, ngendi beera kuguma na Kirisito. Iri kwangakoleka, kwo kukulu bweneene!
24 Haliko hi'gulu liinyu, ngwiriiri ndee beera mu magala.
25 Ndi na'kasiisa kwo ngagenderera ukutuula ho. Kwokwo, tunabeeranwe, halinde mugenderere mu bwemeere bwinyu, munabe mubushambiiri mwo.
26 Ne'kyanya tugashubi yiji beeranwa, mugashambaala bweneene hi'gulu lyani, mu kati ka Yesu Kirisito.

27 Mwehe, mukizi tuula naaho ukukulikirana na kwe'Myazi Miija ya Kirisito idesiri. Ne'ri nangayiji mùtanduula, kandi iri nyuvwa naaho imyazi yinyu ku hala, lyo ngaaba nyiji kwo muki sikamiri ku mutima muguma, iri munaguguma kuguma, munabe muli mu lwira Imyazi Miija.
28 Na kundu abagoma biinyu bangagira mbu bamùhangirire, mutaleke mbu bamùteere ikyoba. Yibyo, kyo kigaaba kyereso imwabo kyo'kuyerekana kwo bagaki shereezibwa. Ne'mwinyu, kinayerekane kwo mugakizibwa. Kugaanaba ku njira ya Rurema yenyene.
29 Mukuba, keera mukahaabwa ubulyo bwo'kuyemeera Kirisito. Munakoli ba no'bulyo kwakundi bwo'kulibuuka hi'gulu lyage.
30 Amalibu go mugweti mugahagana mwo, go na gaago naani nâli kizi hagana mwo, nga kwo mwenyene mwâli kizi bona. Kiri na buno, mukiri mu yuvwa kwo ngi gweti ngakizi gahagana mwo.

2

Tukizi yiga ibya Kirisito ku butuudu

1 Ka mukoli kaniziibwi imitima mu kati ka Kirisito? Ka munakoli holeziibwi mu rukundo lwage? Ka munakola ne'ngoome mu kati ko'Mutima Mweru? Ka munali mu yuvwirana indengeerwa mu kati ke'kimino?

2 Iri byangaba kwokwo, munjambaaze lwoshi mu kukizi yuvwanwa, iri munakizi kundana mu kati ko'buguma! Munabe mwe baguma mu mitima yinyu, iri munakizi huugiza kuguma.

3 Mutakizi ki kubirira ubukulu! Mutanakizi yikangaata. Si mukizi ba batuudu! Munakizi bona kwa'bandi bo bamùkuliiri.

4 Mutakizi ki yihahalira! Si mukizi hahalira na'bandi kwakundi.

5 Mukizi ba ne'mitono íri nga ya Yesu Kirisito:

6 Kirisito, kundu âli yamiri nga ngiisi kwo Rurema ali,
halikago atanagira mbu amúyigereere.
7 Si akayigira nga atali kindu, anaba mukozi.
Ee! Anaba akola mundu ngana.
Na bwo âli kola ne'njusho ya'bandu,
8 anayibiika haashi bweneene,
anasimbaha halinde ukufwa,
kiri na mu kuyitirwa ku kibambo!
9 Yibyo, byanatuma Rurema agamúkuzagya abe hi'gulu lya byoshi,
anamúyinika iziina írihimiri agandi gooshi.
10 Kwokwo, ikyanya iziina lya Yesu ligaadetwa,
ibiremwa byoshi biyame bigafukama,
biba bya mwi'gulu, kandi iri bya mu kihugo, kiri ne'bya mu kuzimu.
11 Ngiisi lulimi lunadete kwo Yesu Kirisito ye Nahano,
halinde Daata Rurema anayivugwe!

Tukizi kania ubukize ku bushambaale

12 E bakundwa baani! Mwâli kizi nzimbaha ku kyanya twâli ki ririinwi, kiri na ku kyanya n'gaba ngola hala. Kwokwo, na buno, mukizi ba no'mwete gwo'kukizi yikwanania mu bukize bwinyu. Mukizi yoboha, iri munajuguma!

13 Mukuba, Rurema ye mu kola mu kati kiinyu, halinde ngiisi byo aloziizi, binabe byo niinyu mugakizi looza, munakizi bigira.

14 Ku yukwo, ngiisi byo mugaagira, mukizi bigira buzira kuyidodomba, na buzira kupaapana!

15 Kwokwo, lyo muba baana bataluule ba Rurema, munabe bazira mahube. Abandu ba kino kibusi bakoli

sherebiiri, keera banabihuuka bweneene. Kundu kwokwo,
mwehe mukizi ba nga ndonde íziyasiri mu kati kaabo!
16 Munakizi bayereka Igambo íriri mwo'bugumaana.
Kwokwo, lyo'mukolwa gwo nâli kizi himbukira kwo mu kati
kiinyu, gutayiji kengeera gwafwa ubusha. Na ku lusiku lwo
Kirisito agagaluka kwo, na ndonge ukushambaala hi'gulu
liinyu.
17 Mwehe, mu kuyemeera Kirisito, mukayitanga ngi'tuulo
imwa Rurema. Kwokwo, na naani buno, hali ikyanya
nangatangwa ituulo lyo'kuyitwa hi'gulu lyage. Kundu
kwokwo, ngashagaluka naaho, na njambaale kuguma na
niinyu mweshi.
18 Na niinyu kwakundi, mukwiriiri mukizi shagaluka, iri
tunashambaalira kuguma.

Umwazi gwa Timoteyo na Hepafurodito

19 Ndangaliiri mu kati ka Nahano Yesu kwo ngola
ngamùtumira Timoteyo, gira akayiji mmenyeesa imyazi
yinyu, inamboleeze.
20 Yehe, ye mu mùhahalira bweneene.
21 Si abandi booshi, bakolaga mu yihahalira boonyene.
Batanakiri mu hahalira ibya Yesu Kirisito.
22 Haliko Timoteyo yehe, muyiji ngiisi kwo keera akay-
erekana akamaro kaage mu kukolera Imyazi Miija twe naye,
ngo'mwana na yishe.
23 Ku yukwo, mango mbonaga ngiisi kwe'bya hano
bigambeera, ngoli shungisiri kwo ngamútuma iyo munda
imwinyu.
24 Ndi no'mulangaaliro mu kati ka Nahano kwo kiri na
nienyene, ngola ngayija iyo munda.
25 Haliko buno, mbwini kwo bingwiriiri ndee mùgalulira
mwene witu wa Hepafurodito, ulya ye mukandumira
ne'bindu byo'kundabaala ku magoorwa gaani. Yehe, ye
tugweti tugaakola kuguma hi'gulu lye'Myazi Miija, tunali
mu gilwira kuguma.
26 Na buno, uyo Hepafurodito akoli mùkumbwiri mweshi.
Umutima gwage, gutanakiri mu nda, bwo mukayuvwa kwo
akalwala.
27 Biri ukuli kwo âli lembiri bweneene! Anâli kola bu
fwa. Kundu kwokwo, Rurema anamúbonera ulukogo.
Atanali yehe naaho. Si kiri na naani, akalumbonera, gira
umwizingeerwe gwani gutayiji kengeera gwayushuulirwa
kwo'gundi.
28 Kyo kitumiri ngoli loziizi bweneene ukumùtumira
Hepafurodito, gira mango mwashubi múbona, mukalonge
ukushambaala. Na naani, umutima gunayike mu nda.

29 Mumúyakiire mu kati ka Nahamwitu ku bushambaale bwingi. Na ngiisi mundu úlyagagi ngo'yu, mukizi múheereza ulushaagwa.
30 Umukolwa gwa Kirisito, gwo gukatuma agayija ho angasiga itwe. Anâli kola agalisiga ho, mu kumbikiza ubutabaazi, bwo mwenyene mutâli shobwiri ukubuleeta.

3

Pahulu akoli fitiirwi ku bya Kirisito

1 E beene witu! Mu kuyusa, namùbwira kwo mukizi shambaala mu kati ka Nahano! Yaga magambo go keera n'gagwanwa namùyandikira, ndaluhiri ukushubi mùyandikira go. Mukuba, gali ga kumùlanga.
2 Mukizi ba masu mu yabo banangora-mabi. Mukuba, bali tubwa two'kuyonoona amagala!
3 Halikago, twehe, twe tutengwirwi ku njira yo'kuli. Mukuba, twe tuli mu yikumba Rurema ku njira yo'Mutima gwage, iri tunashambaalira Yesu Kirisito. Si tutakiri mu yegamira ibya magala.
4 Yibyo bya'magala, kiri na naani nangabiyegamiiri kwo, iri nangaloziizi. Aaho! Umundu nga angayihumeera kwo hali íbyangatuma agayegamira ku bya'magala, si niehe yo ingingwe!
5 Ndyagagi wa mu mulala gwa'Bahisiraheeri. Na ndi Muheburaniya nirizina wa mwi'kondo lya Binyamiini. Ne'ri n'gahisa isiku munaana mbusirwi, nanatenguulwa. Ku luhande lwe'Maaja za'Bayahudi, nâli kizi zikania bweneene, bwo nâli riiri Mufarisaayo.
6 Ndaanabwo buhube bwo nâli kizi zihubira. Na bwo nâli fitiirwi bweneene, kyanatumaga ngakizi libuza kiri ni'shengero.
7 Yibyo byoshi, kundu byâli mbitiiri akamaro, halikago hi'gulu lya Kirisito, ngoli bibwini kwo byâli riiri bya kumbombeesa naaho!
8 Bitanali byebyo naaho. Si ne'bindi byoshi kwakundi, ngoli bibwini nga ruhombo. Keera nanabihomba kwo hi'gulu lya Nahamwitu Yesu Kirisito. Ukumenya Kirisito, kwo kuhimiri byoshi! Kwokwo, birya bindi, ngoli biharwiri ngi'jolera, gira lyo ndonga ibya Kirisito,
9 na mboneke mu kati kaage. Ndaki yegamiiri Imaaja za'Bayahudi, mbu lyo ndonga ukukwanana imbere lya Rurema ku njira yazo. Si ukukwanana kwani, kube ku njira yo'kubiika Kirisito kwo'bwemeere. Mukuba, ukukwanana mwene yukwo, kwo kulyosiri imwa Rurema. Kunali mu ba ku njira yo'bwemeere.

10 Ndoziizi ukumenya Kirisito, na menye no'bushobozi
bwo akazuuka mwo mu bafwiri. Na kwakundi, ndoziizi
mbe ne'ngoome mu malibu gaage, ninamúshushe na mu
lufu lwage,
11 halinde ngalonge ukuzuuka mu bafwiri, kuba ku njira
nyiki!

Tukizi yihangaanira akalimbi

12 Yibyo byoshi, ndadesiri kwo keera n'gabigira. Ndanade-
siri kwo ngoli tungiini ku byoshi. Kundu kwokwo, ngiri mu
yihangaana, gira lyo ndonga ukuyakiira byo Yesu Kirisito
naye keera akangwakiza kwo.
13 E beene witu! Yibyo byoshi, ndabwini kwo keera
n'gabilonga. Ndi mu fiitirwa kwi'gambo liguma naaho.
Byoshi keera íbikalenga, ndi mu biyibagira. Na ngweti
ngakubiriza ku kalimbi ákakiri ha mbere.
14 Ngoli fukeriiri, gira ngakahike kwo, halinde ngalongage
imbembo yani. Inali yo Rurema akambamagalira mu kati
ka Yesu Kirisito, kwo nâye gendi gilonge mwi'gulu!
15 Ngiisi kwo namùbwira buno, iri abandu bangaba bakoli
kwaniini, nabo bakwiriiri bakizi biyitoneesa kwo. Ne'ri
mwangaba mukiri ne'gindi-gindi mitono kwi'gambo lirebe,
Rurema agaki mùtwanganulira lyo.
16 Íbiryagagi na'kamaro naaho, tugenderere ukukizi
tuula mu ngiisi byo tukoli hisiri kwo!

Abagoma be'kibambo kya Kirisito

17 E beene witu! Mukizi nyigiraga kwo'mugani, nga
kwa'bandi keera bakagunyigira kwo. Nabo kwakundi,
yugwo mugani gwabo, mukizi balolera kwo.
18 Abandu bingi, bakolaga bagoma be'kibambo kya
Kirisito. Keera n'gagwanwa namùbwira kwokwo. Na buno,
amasu gaani gakoli keresiri mwe'migenge, mu kushubi
mùbwira byo.
19 Emwe! Yabo bagoma, byo bali mu yikumba, galyagagi
mabunda gaabo. Ngiisi íbyangabateziizi ishoni, byo banag-
weti bagayikangaata mwo. Imitono yabo, iyamiri naaho ku
bye'kihugo. No'kuheza kwabo, bagashereezibwa.
20 Haliko twehe, imwitu muli mwi'gulu! Tunakoli rindiri-
iri ku kyedu bweneene kwo Nahamwitu Yesu Kirisito,
Lukiza witu, agashubi lyoka yo,
21 anahindule amagala giitu. Kundu gakiri mu buka-
holwe, haliko gagaki ba no'bulangashane nga ge'mwage.
Mukuba, ye hiitagi ubushobozi, bunali bwo atwaziri
mwe'bindu byoshi.

4

1 E beene witu bakundwa! Ngoli mùkumbwiri! Munali mwe bushambaale bwani, kiri no'lushembe lwani. Kwokwo, e bakundwa baani! Mukizi yamaga musikamiri mu kati ka Nahano!

Amahano ga Pahulu

2 Heyudiya na Sindike, bali baali biitu mu kati ka Nahano. Kwokwo, nabayinginga bweneene kwo bakizi yuvwanwa mu kati kaage.

3 Na naawe, we witu mukozi mwemeera, nakuhuuna kwo yabo bamaawe, ubatabaale. Mukuba, yabo bombi twâli kizi himbukira kuguma, mu kukizi kolera Imyazi Miija. Twanâli kizi gikolera kuguma na Kerema, na'biitu bakozi. Yabo booshi, amaziina gaabo gakola mayandike mu kitaabo kyo'bulamu.

4 Mukizi yama mushambiiri mu kati ka Nahano! Namùbwira kandi, mukizi shambaala!

5 Ubutuudu bwinyu, bukizi menyeekana mu bandu booshi. Mukengeere kwo Nahano akola bu galuka.

6 Hatagirage igambo lyo mugakizi ki gerania kwo. Si mu kati ka byoshi, mukizi huuna Rurema, mu kumúyereka amagoorwa giinyu. Munakizi mútangira kongwa.

7 Kwokwo, lyo'mutuula gwa Rurema gugakizi mùlanga mu mitima yinyu, na mu nzaliro ziinyu, mu kati ka Yesu Kirisito. Ee! Umutuula gwage, guli gwa'kahebuuza.

8 E beene witu! Mu kuyusa, namùbwira kwo mukizi yisaliza ku ngiisi íbiri byo'kuli, na ku ngiisi íbiri byo'lushaagwa, na ku ngiisi íbikwaniini, na ku ngiisi íbiri byeru, na ku ngiisi íbisimisiizi, na ku ngiisi íbiri mu detwa bwija. Iri hangaba hali íbitungiini, kandi iri íbikwiriiri ukuyivugwa, byebyo bibe byo mugakizi yisaliza kwo!

9 Ngiisi byo mukayiga imwani, na ngiisi byo n'gamùsigira, mukizi bikulikira, biba byo mukayuvwa imwani, kandi iri byo mukambona kwo. Kwokwo, lyo'mutuula gwa Rurema gugamùyama mwo.

Pahulu adeta kongwa imwa'Bafiripi

10 Ngoli shambiiragi bweneene mu kati ka Nahano. Mukuba, ha nyuma lye'siku nyingi, keera kandi mwashubi mbahalira. Ku kasiisa mwâli kizi yama muli no'mwete gwo'kumbahalira. Si mwâli buziri ubulyo bwo'kuguyerekana.

11 Íbitumiri nadeta kwokwo, kutali mbu bwo ndi mu magoorwa. Keera n'gayiga ukuyituugiza mu kati ka byoshi.

12 Ngoli komiiri ubukeni. Na ngoli komiiri ukutuula mu biri tiita. Ndaanabyo íbikiri mu mbuga, kuba kushalika,

kandi iri kuyiguta. Ee! Nangatuula mu biri tiita, kandi iri mu magoorwa.
13 Njobwiri ukukizi gira byoshi ku njira ya Kirisito. Mukuba, ye mu mbiika mwe'misi.
14 Kundu kwokwo, e Bafiripi, mukagiraga bwija mu kundabaala mu makuba gaani.
15 Ngi kengiiri ulusiku lwo tukatondeera ukumenyeesa abandu Imyazi Miija. Ikyanya n'galyoka mu kihugo kiinyu kye'Makedoniya, ndaalyo lindi ishengero írikaba ne'ngoome na naani mu kundangira ibindu, mútali mwehe naaho, nga kwo muyiji bwija.
16 Ne'kyanya n'galonga amakuba mu kaaya ke'Tesaloniki, mwâli kizi ndumira yo'butabaazi ubugira kingi.
17 Íbyatuma ngaadeta kwokwo, kutali mbu lyo mukizi ndabaala. Si ndoziizi naaho kwo mukizi yushuulirwa ubunguke.
18 Kwokwo, birya bindu byoshi byo mukandumira ku njira ya Hepafurodito, keera n'gabiyakiira. Byananyukiza amagoorwa gaani gooshi, ne'bindi byanasigala kwo. Yibyo bindu, liri ituulo íriryagagi mu huumura bwija. Keera byayemeerwa, binasimisiizi Rurema.
19 Kwokwo, niinyu, Rurema witu agakizi mùtabaala ku ngiisi magoorwa giinyu, ukukulikirana no'bugale bwage bwa'kahebuuza úbuli mu kati ka Yesu Kirisito!
20 Daata Rurema, ayamage ali mu huuzibwa imyaka ne'myakuula! Bikizi ba kwokwo!

Amagambo go'kusezerana

21 Mundamukize abandu booshi ba Rurema mu kati ka Yesu Kirisito! Na beene witu bo tuliriinwi hano, nabo bamùlamusa,
22 kuguma na'bandi bandu ba Rurema booshi kwakundi. Ne'ngingwe, ábali mu kolera mu nyumba ya Kahisaari.
23 Mukizi yama mugashaniirwi mu mitima yinyu mu kati ka Nahamwitu Yesu Kirisito!

Amaruba ga Pahulu imwa' Bakolosaayi

Indangiriro

Pahulu akabwirwa kwo hali abigiriza be'bibeesha mwi'shengero lye'Kolosaayi, ábâli desiri kwe'ri abandu bangamenya Rurema bwija bakwaniini:

- bakizi yikumba ibirongoozi bya mu kyanyaanya, kiri na'baganda ba Rurema (2.18);
- banayemeere kwo batenguulwe (2.11; 3.11);
- banakizi yiyeka ne'byokulya birebe, ne'gindi miziro (2.16-17; 2.21, 23);
- bamenye íbibishamiri, íbiri mu menyeekana imwabo naaho (2.4, 8, 18);
- banakizi shembuula Kirisito (1.15-20; 2.2–3.9).

Haliko, Pahulu akabayereka ngiisi kwo Kirisito ayamiri ali ho, ukulyokera ku ndondeko. Kwokwo, kwo akanyomoosa abanabinyoma mu Bakolosaayi. Na mu kugira kwokwo, anatee huuza Yesu kwo ali mu boneka ku njusho ya Rurema yenyene (1.15); anali ye Rurema (1.16); anali ye tumiri byoshi bikiri ho (1.17); anali yi'twe li'shengero (1.18); ye kanatee zuulwa mu bafwiri (1.18); kundu ali Rurema, âli kizi tuula mu magala ágali nga ge'mwitu (1.19; 2.9). Kwokwo, kwo Kirisito atungiini mu kati ka byoshi.

Yaga maruba, gadesiri na ngiisi kwo Yesu ali no'bushobozi bwoshi. Na kwakundi, ali hi'gulu li'shengero. Ku yukwo, tutakizi kulikira imaaja ízikagirwa na'bandu, si tukizi tuula ku njira nyija mu kati ka Kirisito.

Imiziizi miguma yi'sikamiro, iri mu Bakolosaayi 3.1-3: «Mwehe, keera mukazuulwa kuguma na Kirisito. Kwokwo, mukizi fiitirwa ku bya mwi'gulu. Mukuba, ho Kirisito abwatiiri uluhande lwe'lulyo lwa Rurema! Yibyo bya mwi'gulu, bibaagage byo mugakizi yisaliza kwo. Si mutakizi yisaliza ku bya mu kihugo. Keera mukafwa. Na buno, ubugumaana bwinyu bukoli singwirwi mu kati ka Kirisito imwa Rurema.»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Indangiriro (1.1-14)
b) Kirisito ye riiri hi'gulu lya byoshi (1.15-23)
c) Ngiisi kwo Pahulu ali mu himbukirira ishengero (1.24–2.7)
d) Bwo tukoli shwekiirwi mu kati ka Yesu, tutakiri baja be'maaja za'magala (2.8-23)

e) Ngiisi kwo tukwaniini ukutuula mu njira íyerusiri (3–4)

Indangiriro

1 Yaga maruba, galyosiri imwani nie Pahulu, indumwa ya
Yesu Kirisito ku bulooze bwa Rurema. Twe na mwene witu
wa Timoteyo,
2 twe tugweti tugamùyandikira, mwe bandu ba Rurema
ba mu kaaya ke'Kolosaayi, mwe beene witu bemeera mu
kati ka Kirisito.
Daata Rurema akizi mùgashaanira! Anakizi mùheereza
no'mutuula!

Ibyo Pahulu ahuunira Abakolosaayi

3 Tuyamiri tuli mu mùhuunira imwa Rurema, Yishe wa
Nahamwitu Yesu Kirisito. Tunali mu tanga kongwa imwage.
4 Mukuba, keera tukayuvwa ngiisi kwo mubiisiri Yesu
Kirisito kwo'bwemeere, na ngiisi kwo mukoli kuuziri
abandu baage booshi.
5 Na íbitumiri mukoli tuuziri kwokwo, bwo mukoli
hiiti umulangaaliro ku byo amùbikiiri mwi'gulu. Yugwo
mulangaaliro, mukoli guhiiti ukulyokera ku kyanya Imyazi
Miija yo'kuli
6 ikatee mùhikira.
Na buno, iyo Myazi Miija, inakola mu kwira mu bandu
ba'mahanga gooshi. Iri mu hindula abandu babe bahyahya.
Ee! Kiri na niinyu, mukoli ba bahyahya, ukulyokera ku
lusiku lwo mukatangi giyuvwa, munabe musobanukiirwi
ngiisi kwo Rurema ali mu tugashaanira.
7 Iyo Myazi Miija ya Yesu, Hepafura, uwitu mukozi
mukundwa, ye kamùmenyeesa yo. Uyo Hepafura, ali
mwemeera mu kati ka Kirisito, anagweti agaakola mu kati
kiinyu, ho twenyene twangamùkola mwo.
8 Keera anayiji tumenyeesa ngiisi kwo mukola mu kun-
dana mu kati ko'Mutima Mweru.
9 Kwokwo, ukulyokera ku lusiku lwo tukayuvwa hi'gulu
liinyu, tuli mu mùhuunira imwa Nahano Rurema. Ak-
izi mùmenyeesa ngiisi byo aloziizi. Munakizi ba
no'bwitegeereze bwoshi mu kati ko'Mutima Mweru,
halinde lyo musobanukirwa lwoshi.
10 Kwokwo, lyo mulonga ukutuula ku njira íkwaniini
imbere lyage. Munalonge no'kukizi músimiisa mu kati
ka byoshi. Munabe muli mu tabaala abandu baage, iri
munakaviiriza ukumenya Rurema.
11 Ee! Rurema amùbiikage mwe'misi mingi ku
bushobozi bwage bwa'kahebuuza, halinde mulonge ukukizi
yihangaana bweneene ku bwigenderezi bwoshi, na mu kati
ko'mushambaalo.

12 Munabe muli mu tanga kongwa imwa Daata Rurema.
Mukuba, ye kamùshoboleesa ukulonga ku byo abikiiri
abandu baage bataluule, mu bwami bwo'mulengeerwe.
13 Rurema keera akatukiza mu bwami bwe'kihulu, anat-
uleeta mu bwami bwo'Mwana wage mukundwa.
14 Na ku njira yo'yo Mwana wage, ali mu tuguluula, anali
mu koga ibyaha biitu.

Kirisito ye riiri hi'gulu lya byoshi

15 Kirisito ye mu boneka mwe'njusho ya Rurema, kundu
Rurema atali mu boneka. Ku kyanya ikihugo kitâli zaazi
bumbwa, Kirisito ye wâli riiri ho. Kwokwo, ye kuliiri
íbikabumbwa byoshi.
16 Ku njira ya Kirisito, kwe'bindu byoshi bikabumbwa,
biba bya mwi'gulu, kandi iri bya mu kihugo. Ye
kabumba íbiri mu boneka, kiri na íbitali mu boneka,
gaba maami, kandi iri matwali, kandi iri bakulu, kandi
iri banabushobozi. Ee! Byoshi íbiryagagi ho, Kirisito ye
kabibumba. Binali ho hi'gulu lyage.
17 Yibyo byoshi, ikyanya bitâli zaazi bumbwa, Kirisito âli
kola ho. Na hi'gulu lyo'bushobozi bwage, biki genderiiri
ukuba ho.
18 Ishengero, galyagagi magala gaage. Naye, yi'twe lyalyo.
Ye katangi tee zuuka mu bafwiri, gira abe ye wa mbere mu
kati ka byoshi.
19 Ngiisi íbiyijwiri mu Rurema, akasiima kwo Kirisito naye
bimúyijule mwo.
20 Akasiima kwo ku njira ya Kirisito, kube kwo agayiny-
waniisa na byoshi, biba bya mu kihugo, kandi iri bya
mwi'gulu. Kyanatuma Kirisito agayonwa umuko ku
kibambo, mu kutuleetera umutuula.
21 Yaho keera, mwâli ki handwirwi na Rurema. Mwâli
riiri ne'nzaliro mbi, ne'mikolezi mibi. Ee! Mwâli ki ryagagi
bagoma baage.
22 Haliko buno, Rurema keera akayinywaniisa kuguma
na niinyu ku njira ya'magala ga Kirisito. Mukuba, Kirisito
akayitwa, gira mukaleetwe imbere lya Rurema mukoli
yerusiibwi. Munabe buzira buhube, halinde mutanâye ki
legwe.
23 Kwokwo, mugendererage ukukizi kana mu bwemeere
bwinyu, halinde lyo musikama lwoshi. Ikyanya mukayu-
vwa Imyazi Miija, mwanalonga umulangaaliro. Kwokwo,
mutakizi jungubana hi'gulu lyagwo. Iyo myazi Miija yo
yerya íri mu menyeesibwa mu bandu ba'mahanga gooshi.
Na naani nie Pahulu, ngolaga mukozi wayo.

Ukuhimbuka kwa Pahulu hi'gulu li'shengero

24 Kundu ngolaga mu longa amalibu hi'gulu liinyu,
njambiiri hi'gulu lyago. Ikyanya ndi mu longa amalibu
ku magala gaani, lyo ndi mu kwiza amalibu ga Kirisito.
Ee! Yukwo kulibuuka kwani, kulyagagi hi'gulu li'shengero,
amagala gaage.
25 Rurema yenyene ye kambiika kwo mbe mukozi
wi'shengero, gira nimùmenyeese Igambo lyage lyoshi, nga
ngiisi kwo liri.
26 Yiryo Igambo lyage, ukulyokera ku ndondeko âli yamiri
alibishiri. Haliko buno, keera akalibishuulira abandu
baage.
27 Na íbitumiri akalooza ukubabishuulira lyo, gira
lya'bandu ba mu mahanga gooshi nabo bamenye ngi-
isi kwo biri mwo'bugale, no'bulangashane. Na íbyâli
bishamiragi, byo byebi: Kirisito amùkola mwo. Munakola
no'mulangaaliro kwo mwâye longe ubulangashane.
28 Kyo kitumiragi tuli mu menyeesa abandu booshi hi'gulu
lya Kirisito. Tuli mu bayigiriza ku bwitegeereze bwoshi, iri
tunabahanuula. Kwokwo, lyo booshi, tukalonge ukubaleeta
imbere lya Rurema, bakoli tungiini mu kati ka Kirisito.
29 Yugu mukolwa, ndi mu yitubanula hi'gulu lyagwo.
Na ndi mu gugaagala kwo, bwo Rurema ali mu koleesa
ubukalage bwage mu kati kaani.

2

1 Ndoziizi mumenye bwija ngiisi kwo ngweti
ngakoleereza bweneene hi'gulu liinyu, na hi'gulu lya'bandu
be'Lahodikiya, kiri ne'mwa'bandi booshi ábatazi mbona.
2 Ndoziizi kwo mweshi mukizi ba no'mwete mu mitima
yinyu. Mukizi kundana nga baguma. Munabaagage
no'bumenyi bwoshi, halinde lyo musobanukirwa lwoshi
ne'byo Rurema âli bishiri, halinde mube na'kasiisa kaabyo.
Ne'byo âli bishiri, ali Kirisito yenyene.
3 Mukuba, mu kati ka Kirisito, mwo musingwirwi ub-
witegeereze bwoshi bwa'kahebuuza, no'bumenyi bwoshi.
4 Na íbitumiri namùbwira kwokwo, hatagirage mundu
úgayiji mùtebeereza ku magambo go'kumùlyeryega.
5 Kundu ndi hala na niinyu ku magala, si mu mutima
gwani, tutuliinwi. Keera nabona ngiisi kwo muki gweti
mugayitonda, na ngiisi kwo muki sikamiri mu kuyemeera
Kirisito. Kwokwo, njambiiri bweneene.

Ukutuula buhyahya mu kati ka Kirisito

6 Bwo keera mukayemeeraga kwo Yesu Kirisito abe ye
Nahamwinyu, mukizi genderera ukutuula mu kati kaage!

7 Abe ye mizi yo'kumùsikamya, anabe ye mugakizi
yubakira kwo. Mukizi yama mukaniri mu kumúyemeera,
nga kwo keera mukayigirizibwa. Munakaviirize ukukizi
tanga kongwa.
8 Hatagire umundu úgamùgwata imbira, mu kumùteba
ku magambo go'kumúlyeryega, ganali ga busha! Am-
agambo mwene yago, gali mu lyoka naaho mu bwenge
bwa'bandu, na mu mabi ágatwaziri kino kihugo. Si
gatalyosiri imwa Kirisito!
9 Ngiisi íbiyijwiri mu Rurema, byo na byebyo íbiri na mu
Kirisito, mu magala gaage.
10 Kwokwo, niinyu, mukoli kwaniini mu kati ka Kirisito.
Yolya Kirisito, ali hi'gulu lya ngiisi mutwali, na ngiisi
banabushobozi.
11 Mu kati ka Kirisito, mwo mukatenguulwa. Si kutaka-
girwa ku maboko ga'bandu. Ee! Mukatenguulwa na Kirisito
yenyene mu kushaazibwa amifwije giinyu mabi.
12 Ikyanya mukabatiizibwa, lyo mukaziikwa mwe naye.
Mwanazuulwa mu bafwiri mwe naye ku njira yo'kubiika
ubwemeere ku bushobozi bwa Rurema. Ee! Bwobwo
bushobozi, bwo akazuulaga mwo Kirisito mu bafwiri.
13 Yaho keera, mwâli fwiriiri mu byaha biinyu. Mwanâli
twazirwi na'mifwije giinyu mabi. Haliko, Rurema keera
akamùgira mube bagumaana mu kati ka Kirisito. Na
tweshi, keera akatukoga ibyaha byoshi.
14 Ikyanya imaaja zâli gweti zigatulega, Rurema anazibi-
ika ha butambi. Na ngiisi byo zikatulega kwo, anatushaag-
iza byo, mu kubikomerera kuguma na Yesu ku kibambo.
15 Haaho ku kibambo, lyo akamalaga ne'misi ya
íbitwaziri, na ngiisi íbiri no'bushobozi, anabibonia ishoni
mu kubitwala imbohe imbere lya'bandu.
16 Ku yukwo, mutakizi ki yemeera ukutwirwa ulubaaja
ku byo muli mu lya, kandi iri ku byo muli mu nywa.
Mutanayemeere ukutwirwa ulubaaja, mbu mutasimbahiri
isiku ngulu zo'mwaka, kandi iri zo'kubaluka kwo'mwezi,
kandi iri imaaja zo'lusiku lwe'Sabaato.
17 Yibyo byoshi, iri migani naaho ya íbyâli riiri bigayija,
keera byanaboneka mu kati ka Kirisito.
18 Mutanakizi ki yemeera ukutwirwa ulubaaja na ábali
mu siima ukuyibiika haashi mu kati ko'bulyalya. Boohe,
bagweti bagayikumba abaganda, banali mu lomboojera
bweneene ku mabone go bali mu bona. Banali mu
yiheemya ku magambo go'busha-busha, gatanalyosiri imwa
Rurema.
19 Abandu mwene yabo, bataki yimangiiri ku Kirisito,
itwe lya'magala. Mukuba, mu kati ka Kirisito, mwa'magala

gooshi gali mu biikwa kuguma. Gali mu nanikwa ne'ningo
ne'misi, halinde ganakulage nga ngiisi kwo Rurema aloziizi.
20 Ikyanya mukafwa mu kati ka Kirisito, lyo mukafwa na
ku mabi ge'kihugo. Aahago! Kituma kiki muki tuuziri nga
bandu baakyo, mu kusimbaha imaaja ízilahiziizi kwokuno:
21 «Mutakizi gwata kirebe! Mutanakizi labula kirebe!
Mutanakizi huma ku kirebe!»
22 Imaaja mwene yizo, zilyosiri naaho mu maaja
za'bandu, na mu migirizo gaabo. Ne'kyanya tuli mu
bikoleesa, haaho lyo biri mu yami shereera!
23 Yizo maaja, zangakoli boneka kwo ziri za bwitegeereze.
Mukuba, ikyanya abandu bali mu zikoleesa, biri mu boneka
kwo bagweti bagayikumba Rurema. Kundu kwokwo,
ikyanya bali mu yibiikaga haashi, kuli mu ba naaho mu
kati ko'bulyalya, na mu kuhatiriza amagala. Na kundu bali
mu kulikiriza imaaja kwokwo, si zitali mu hoohya amifwije
gaabo, banagenderere ukuyeruzania!

3

Íbikwaniini imbere lya Rurema

1 Mwehe, keera mukazuulwa kuguma na Kirisito.
Kwokwo, mukizi fiitirwa ku bya mwi'gulu. Mukuba, ho
Kirisito abwatiiri uluhande lwe'lulyo lwa Rurema!
2 Yibyo bya mwi'gulu, bibaagage byo mugakizi yisaliza
kwo. Si mutakizi yisaliza ku bya mu kihugo.
3 Keera mukafwa. Na buno, ubugumaana bwinyu bukoli
singwirwi mu kati ka Kirisito imwa Rurema.
4 Kirisito ye kolaga bugumaana bwinyu. Ne'kyanya
agaboneka, lyo na niinyu mugaboneka mwe naye, mu
bulangashane bwage.
5 Ku yukwo, mukizi yitaga amabi go muli mu yifwija. Mu-
takizi ki shulehana, kandi iri kuyeruzania, kandi iri kukizi
gira ibikoleere, kandi iri kulungumirwa. Mutanakizi ziga
ibindu. Si umuzizi we'bindu, ye muguma no'mwikumbi
we'migisi.
6 Hi'gulu lya yago mabi gooshi, kyo kitumiri Rurema
agahaniiriza abandu ku buraakari bwage.
7 Kiri na niinyu, yaho keera mwâli kizi yifundaga mu
mabi mwene yago.
8 Haliko buno, mukwiriiri mutwikire ku ngiisi mabi
mwene yaga: ubute, no'buraakari, no'mujina, no'kutukana.
Hatanagire igambo lyo'bweruzi írigalyoka mu tunwa
twinyu.
9 Mutanakizi ki besherana. Mukuba, keera mukatwikira
ku ngesho ziinyu mbi za keera.

10 Na buno, mukoli ba bandu bahyahya. Ee! Rurema
akola mu mùgira bahyahya, halinde mube ne'njusho yage,
munamúmenye bwija nga ngiisi kwo ali.
11 Na bwo mukola bahyahya, ndaakilwo lubibi mu
Bayahudi na'bandu be'gindi milala, kandi iri mu bakaten-
guulwa na ábatakatenguulwa, kandi iri mu binyamahanga
na'be'rukiga, kandi iri mu baja na ábatali baja. Mukuba,
Kirisito ye riiri hi'gulu lya byoshi. Ye nalyagagi mu kati ka
byoshi!
12 Rurema keera akamùtoola kwo mube bandu baage
beeru, anamùkuuziri. Ku yukwo, mukizi yuvwiranwa
indengeerwa, iri munagirirana bwija! Mukizi ba batuudu
mu kunogerana, na mu kuyigendererana.
13 Ikyanya muli mu hubirana, mukizi gooyerana, iri
munakizi kogana. Mukwiriiri mukizi kogana, nga kwo
niinyu, Nahano keera akamùkoga.
14 Ne'ngingwe ya byoshi, mukizi kundana. Mukuba,
urukundo lwo luli mu tushweka mu buguma úbutungiini.
15 Umutuula gwa Kirisito, gukizi twala mu mitima
yinyu, bwo mukola magala maguma, na Rurema keera
akamùhamagala kwo mutuulage mu mutuula.

Muyamage muli mu kizi tanga kongwa!

16 Na'magambo ga Kirisito, gakizi mùyama mwo. Muk-
izi yigirizania no'kuhanuulana ku bwitegeereze bwoshi.
Munakizi yimba inyimbo ze'Zaburi, ne'zindi nyimbo
zo'kuyikumba Rurema, nga kwo ziri mu leetwa no'Mutima
Mweru. Munakizi mútangira kongwa mu mitima yinyu.
17 Ngiisi byo mugakizi detaga, na byo mugakizi gira,
mukizi bigira byoshi kwi'ziina lya Nahamwitu Yesu. Ku
lyeryo iziina lyage, mukizi tanga kongwa imwa Daata
Rurema.

Íbikwaniini mu mbaga za Bakirisito

18 E bakazi, mukizi simbaha bayibalo, nga kwo
bimùkwiriiri mu kati ka Nahano.
19 Na niinyu mwe bashosi, mukizi kunda bakiinyu.
Mutanakizi balangamira.
20 Na niinyu mwe baana! Mukizi simbahaga ababusi
biinyu mu kati ka byoshi. Kwokwo, lyo mugasimiisa
Nahano.
21 Na niinyu mwe bayishe ba baana! Mutakizi yagaza
abaana biinyu, gira batayiji kengeera bavunika imitima.
22 Na niinyu mwe baja! Mukizi simbahaga bana-
hamwinyu mu kati ka byoshi. Kutanakizi ba naaho ku

kyanya bamùbwini, mbu lyo muyisimiisa imwabo. Si mukizi basimbaha ku mutima úgushenguusiri, mu kusimbaha Nahano yenyene!

23 Ngiisi byo mugakizi kola, mubikolage ku mutima úgushenguusiri. Nahano yenyene, abe ye mugweti mugakolera, si batabe bandu naaho.

24 Muyiji bwija kwo Nahano Kirisito, ye muli mu kolera, ye ganamùhemba.

25 Ne'kyanya umundu agakizi gira amabi, nago agahembwa hi'gulu lyago. Mukuba, Rurema, ndaayo ndoola yo ahiiti.

4

1 Na niinyu, mwe banahamwabo ba'baja! Mukizi hemba abaja biinyu nga kwo bibakwaniini mu kati ko'kuli! Mukuba, na niinyu, muyiji kwo muhiiti nahamwinyu mwi'gulu.

Amahano

2 Mukizi huunaga Rurema! Na mu kumúhuuna, mukizi ba masu, iri munamútangira kongwa.

3 Na nyiitu, mukizi tuhuunira kwakundi, gira atuyigulire injira yo'kukizi yigiriza mwi'gambo lya Kirisito. Kwokwo, ngiisi íbishubi bishamiri mu kati kaage, tukalonge ukubibishuulira abandu. Ee! Byebyo byo ngoli shwekiirwi mwi'no nyumba ye'mbohe.

4 Kwokwo, mumbuunire, halinde ndonge ukukizi yigiriza Igambo lyage ku bweranyange, nga kwo bingwiriiri.

5 Mukizi yitegeereza ngiisi kwo mugatuula mu batali Bakirisito, halinde lyo mulonga ukukoleesa bwija ngiisi bulyo bwo muhiiti.

6 Amagambo giinyu, gakizi ba ga kuleeterana imigashani. Ganabe manunu nga muunyu. Kwokwo, ikyanya mugakizi buuzibwa, lyo mugaamenya ukushuvya bwija ngiisi mundu.

Amagambo go'kusezerana

7 Tukiko, mwene witu mukundwa, agayiji mùmenyeesa imyazi yani yoshi. Ali uwitu mukozi mwemeera mu kati ka Nahano.

8 Namùtumira ye, gira amùmenyeese imyazi yitu. Kwokwo, lyo muholeezibwa mu mitima yinyu.

9 Ikyanya agayija imwinyu, agaaba bo na mwene witu mukundwa Honesimo, umundu we'yo munda imwinyu, anali mwemeera. Yabo bombi, bagayiji mùmenyeesa imyazi yoshi ya hano.

10 Harisitariko amùlamusa, ye tushwesirwi kuguma
mwi'no nyumba ye'mbohe. Mariko, muvyala wa Bari-
naaba, naye amùlamusa. Keera mwabwirwa ngiisi kwo
mugamúgirira. Kwokwo, mango ayijaga, mumúyakiire
bwija.
11 Yesu úli mu buuzibwa Yusito, naye amùlamusa. Mu
Bayahudi booshi ábakoli yemiiri Kirisito, yabo bashatu
naaho bo tuli mu kolera ubwami bwa Rurema kuguma.
Keera bakanamboleeza.
12 Hepafura, umundu we'mwinyu, amùlamusa
kwakundi. Naye ali mukozi wa Yesu Kirisito, anayamiri
agagiiri bweneene mu kumùhuunira imwa Rurema, gira
Rurema amùsikamye mu ngiisi byo aloziizi, halinde
munakizi bitungaana mwo.
13 Uyo Hepafura, ngweti ngamútangira ubumasi kwo ali
mu yitubanula hi'gulu liinyu, na hi'gulu lya'bandu ba mu
kaaya ke'Lahodikiya, na'ba mu ke'Hiryapoli.
14 Umufumu witu mukundwa Luka, bo na Deema, nabo
bamùlamusa.
15 Mutulamukize beene witu be'Lahodikiya. Mutulamuk-
ize na mwali witu wa Nimufa, kuguma na'Bakirisito ábali
mu yingirira mu nyumba yage.
16 Mango muba keera mwasomerwa yaga maruba, mu-
nagatume gagendi somwa na mwi'shengero lye'Lahodikiya.
Na'maruba go n'gabatumira, niinyu kwakundi mugaso-
mage.
17 Mubwire Harikipo kwo agenderere ukukizi gira gulya
mukolwa gwo Nahano akamúheereza, halinde aguyuse.
18 GUNO MULAMUSO, NIEHE PAHULU NIE
NAGUYANDIKA NO'KUBOKO KWANI NIENYENE. Mukizi
kengeera kwo ngi shwesirwi ne'minyororo.
Rurema akizi mùgashaanira.

Amaruba ga mbere ga Pahulu imwa' Batesaloniki

Indangiriro

Yaga maruba, gali mu holeeza Abakirisito ábakola mu libuzibwa. Gali mu bayereka ngiisi kwo bakwiriiri ukukizi kola hi'gulu lya'magoorwa gaabo, iri banatuula ku njira nyeeru. Ganali mu yerekana ngiisi kwo abafwiri bagazuuka ku mberuuka.

Pahulu ye katondeera ishengero lya mu kaaya ke'Tesaloniki. Haliko, Abayahudi baguma banatondeera ukugira mbu bamúhangirire. Mukuba bâli yuvwiti uluugi, bwa'bandu bingi bâli mali yemeera Yesu. Kwokwo Pahulu anayimulwa yaho, na'Batesaloniki banasigala boonyene mu kati ka'malibu.

Yaga maruba, gâli loziizi ukuholeeza Abakirisito (3.3-5). Kwokwo, anabayivuga ku bwemeere bwabo, na ku rukundo lwabo. Anabahanuula ngiisi kwo bangatuula bwija mu kati ka Yesu (4.1-12). Na mu kuheza, anabayereka ngiisi kwa'Bakirisito bagazuuka (4.13-18).

Mu yaga maruba, ukushubi galuka kwa Yesu kuli mu detwa bweneene (1.9-10; 2.19-20; 3.13; 4.13-18; 5.23-24).

Imiziizi miguma yi'sikamiro, iri mu 1 Batesaloniki 4.16-18: «Ku yikyo kyanya, hâye yiberekaanie izu lyo'kuhamuliza! No'muganda mukulu anateerere umulaga. Ne'kibuga kya Rurema kinadihirizibwe. Haaho Nahano yenyene agashonooka ukulyoka mwi'gulu. Na ngiisi ábakafwa mu kati kaage, banazuuke. Boohe, banabe bo bagatangi lengezibwa. Na nyiitu, twe tugaaba tukiri bagumaana, tukabuli lengezibwa twe nabo mu bibungu. Hanali ho tugagendi sanganira Nahamwitu, tunayamanwe imyaka ne'myakuula! Bwo biryagagi kwokwo, mukizi holeezania.»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Indangiriro (1.1)
b) Pahulu adeta kongwa hi'gulu lya'Batesaloniki (1.2–1.10)
c) Ngiisi kwo Pahulu akumbwiri Abatesaloniki (2–3)
d) Ukuhanuulana (4.1–5.11)
e) Pahulu asezerana (5.12-28)

Indangiriro

1 Yaga maruba galyosiri imwa Pahulu, bo na Siira na Timoteyo. Ganatumirwi imwinyu, mwe bandu bi'shengero lye'Tesaloniki. Mukola bandu ba Daata Rurema, na'ba

Nahamwitu Yesu Kirisito. Kwokwo, mukizi gashaanirwa!
Munakizi longa no'mutuula!

Abatesaloniki bahuuzibwa

2 Tugweti tugatanga kongwa imwa Daata Rurema hi'gulu
liinyu mweshi. Ne'kyanya tuli mu múhuuna, na niinyu, tuli
mu mùkengeera.
3 Ee! Ikyanya tuli mu múhuuna, tukengiiri imbere lyage
ngiisi kwo mukoli múbiisiri kwo'bwemeere, halinde mu-
nakizi múkolera. Na bwo muli mu kundana, kyo kitumiri
muli mu yitubanula. Na bwo munali no'mulangaaliro mu
kati ka Nahamwitu Yesu Kirisito, kyo kitumiri muli mu
yihangaana.
4 E beene witu! Tuyijagi kwo Rurema keera akamùtoola
kwo mube bandu baage, anamùkuuziri.
5 Mukuba, ikyanya tukamùleetera Imyazi Miija, kutâli
riiri naaho mu kudeta-deta amagambo. Haliko, yâli kizi
mùyijira mu kati ko'bushobozi. Umutima Mweru gwana-
sisa ngana-ngana kwo iri yo'kuli. Munayijagi bwija na ngiisi
kwo twâli tuuziri mu kati kiinyu, mu kukizi mùtabaala.
6 Niinyu, mukatuyigira kwo'mugani, mwanaguyigira na
ku Nahano kwakundi. Ku kyanya mukayakiira Imyazi
Miija, mwâli kizi libuuka bweneene. Kundu kwokwo,
mwanagiyakiira ku bushambaale, mu kati ko'Mutima
Mweru.
7 Kwokwo, mwanaba mugani mwija mu Bakirisito booshi
ba mu poroveesi ye'Makedoniya, na'ba mu ye'Hakaya.
8 Mukuba, ikyanya Igambo lya Nahano likalyoka
imwinyu, lyanakwira mu yizo poroveesi zombi. Na buno,
abandu ba'handi hooshi bakoli yiji ngiisi kwo mukoli biisiri
Rurema kwo'bwemeere. Ku yukwo, tutahiiti igoorwa
lyo'kushubi babwira hi'gulu liinyu.
9 Yabo bandu boonyene, bali mu menyeesania ngiisi
kwo mukatuyakiira bwija. Bali mu deta, na ngiisi kwo
mukatwikira ku migisi, mwanayiji ba bandu ba Rurema. Ye
Rurema nirizina, anali ye mugumaana.
10 Na buno, mukoli lindiriiri kwo Yesu agagaluka uku-
lyoka mwi'gulu. Uyo Yesu, ye mwana wa Rurema. Na
bwo Rurema akamúzuula mu bafwiri, naye agatufuusa mu
buraakari bwa Rurema úbugayija.

2

Pahulu akengeera Abatesaloniki

1 E beene witu! Muyijagi mwenyene kwo'lugeezi lwo
tukagira imwinyu lutakafwa busha.

2 Munayiji kwakundi kwe'kyanya tutâli zaazi hika iyo
munda, twâli mali libuuka no'kutukwa mu kaaya ke'Firipi.
Yabo bandu, kundu bakagira umwete bweneene mbu
batuhangirire, haliko twanaba no'bukaruuke mu kati ka
Rurema. Kwokwo, na niinyu, twanayiji mùyigiriza Imyazi
yage Miija.
3 Ikyanya tuli mu hanuula abandu, tutali mu bahenduula.
Tutanali mu balyalyania, mbu tubatebe.
4 Mukuba, iyo Myazi Miija ikalyoka imwa Rurema
yenyene. Ye kayemeera kwo tukizi genda tugagimenyeesa-
nia. Kwokwo, tutali mu gira mbu tusimiise abandu. Si
tuloziizi ukukizi simiisa Rurema yenyene. Mukuba, ye mu
loleekeza íbiri mu mitima yitu.

5 Muyiji bwija kwo tutâli kizi mùlyeryega, mbu lyo
tumùhenduula, kandi iri mbu tumùlyalyanie ku bindu
biinyu. Rurema yenyene ye kamasi kiitu!
6 Na kwakundi, tutakalola ku bandu, mbu babe bo
bagakizi tuhuuza, muba mwehe, kandi iri abandi booshi.

7 Ku kirya kyanya, twangámùzidohiiri ku magoorwa giitu,
bwo tuli ndumwa za Kirisito. Kundu kwokwo, twâli kizi
mùnogera naaho, nga muviire úgweti úgahahalira abaana
baage.
8 Ee! Ikyanya tukamùmenyeesa Imyazi Miija ya
Rurema, twanasiima ukuyitanga kiri na twenyene imwinyu.
Mukuba, mwâli kola bakundwa biitu ba bweneene!
9 E beene witu! Ka mutakengiiri ngiisi kwo twâli kizi
koleereza mu kati kiinyu, ubushigi ni'zuuba? Ikyanya twâli
kizi mùyigiriza Imyazi Miija ya Rurema, tutâli loziizi kwo
tuzidohere umundu yeshi ku magoorwa giitu.

10 Mwe Bakirisito, mulyagagi tumasi twitu, kwo twâli
tuuziri mu kati kiinyu ku njira nyeeru, ínakwaniini.
Ndaabwo buhube bwoshi bwo tukamùgirira. Kiri na
Rurema, ali kamasi kiitu.
11 Muyiji kwe'kyanya twâli riiri mu kati kiinyu, twâli riiri
nga yishe wa'baana mu baana baage.
12 Twâli kizi mùkania imitima, iri tunamùholeeza.
Twanakizi mùyinginga kwo mutuule ku njira íkwaniini
imbere lya Rurema. Mukuba, agweti agamùhamagala kwo
muyingire mu bwami bwage, na mu bulangashane bwage.

13 Tuyamiri tuli mu tanga kongwa imwa Rurema.
Mukuba, ikyanya tukamùleetera Igambo lyage,
mwanayami liyakiira kwo liri lye'mwage. Si
mutakaliyakiira nga lya'bandu naaho. Ne'kyanya
mukaliyemeera, lyanamùkola mwo bweneene.

14 E beene witu! Mukalibuzibwa na'bandu be'mwinyu,
nga kwa'Bakirisito ba mu mashengero ge'Buyahudi, nabo
bakalibuzibwa na'baabo Bayahudi.
15 Bo na'baabo Bayahudi, ábakayita Nahamwitu Yesu!
Bo banâli kizi yita na'baleevi. Kiri na nyiitu kwakundi,
bakatuyimula mu kihugo kyabo. Bagweti bagayagaza
Rurema, banali mu kayira abandu booshi!
16 Bali mu gira mbu batuhangirire kiri na ku kyanya
tuli mu looza ukutwala amagambo go'bukize mu bandu
be'gindi milala. Ikyanya bagweti bagaagira kwokwo, bali
mu yilugiza ibyaha. Ee! Keera uburaakari bwa Rurema
bukola bu batibukira.

Pahulu akumbula Abatesaloniki

17 E beene witu, ikyanya tukalyokaga imwinyu, hanalenga
ikyanya kiniini naaho, twanaba ne'ngumbu bweneene
zo'kushubi mùbona, kyanatuma tugaagira umwete gwoshi
gwo'kushubi yiji mùtanduula. Mukuba, kundu tukasigaana
ku magala, haliko tukiri mu kengeerana mu mitima yitu.
18 Twâli loziizi ukushubi galukira iyo munda. No'bugira
kingi, niehe Pahulu nâli kizi shungika kwo nyije yo.
Halikago, Shetaani anakizi tuhangirira.
19 Mwehe, mwe mutumiri tulyagagi no'mulangaaliro,
tunali mu shambaala bweneene. Kwokwo, mwe lushembe
lwo twâye yiyuvwe mwo imbere lya Nahamwitu Yesu ku
kyanya âye yije.
20 Mwe munatumiri tuli mu shambaala mu kati
ko'bulangashane.

3

1-2 Ikyanya tukabonaga kwo tutangaki gooyera, twan-
abona kwo buli bwija tutee mùtumira mwene witu wa
Timoteyo. Na twenyene tunasigale mu kaaya ke'Hateene.
Mukuba, Timoteyo ye tuli mu kolera Rurema kuguma, mu
kugenda tugamenyeesa abandu Imyazi Miija ya Kirisito.
Kyo kikatuma tukamùtumira ye, gira ayiji mùkania mu
bwemeere bwinyu.
3 Kwokwo, ikyanya muli mu longa amalibu, mutakizi
shenguka hi'gulu lyago. Yago malibu, mwenyene muyijagi
bwija kwo tukagashungikirwa.
4 Kiri na ku kyanya twâli ki ririinwi, twâli kizi mùbwira
kwo tugakizi libuzibwa. Kunali kwo bikaba, nga kwo muyiji
bwija.
5 Kwokwo, ikyanya n'gabona kwo ndashobwiri ukushubi
gooyera, nanamùtumira Timoteyo, halinde ndonge uku-
menya iri muki kaniri mu bwemeere bwinyu. N'gayoboha
kwo ngeeka mukagezibwa no'lya mulyeryeezi Shetaani,

halinde umukolwa gwo n'gagira mu kati kiinyu, gufwe ubusha.

Imishahu miija ya Timoteyo hi'gulu lya'Batesaloniki

6 Timoteyo keera akalyoka imwinyu. Na buno, akola hano. Keera akatuleetera umwazi mwija, kwo muki biisiri Yesu kwo'bwemeere, na kwo mukiri mu kundana. Anatubwira kwo kiri na nyiitu muki tukumbwiri, na kwo mulyagagi ne'kyedu kyo'kushubi tubona, nga kwo nyiitu tuli ne'kyedu kiinyu.

7 Kwokwo, e beene witu! Tukoli holeziibwi bweneene, kundu tugweti tugaakuba, tunakiri mu libuzibwa. Mukuba, keera twayuvwa ngiisi kwo muki yemiiri Nahamwitu,

8 na ngiisi kwo muki sikamiri mu kati kaage. Kwokwo, tuyiyuvwiti kwo tukola bagumaana kandi.

9 Ndanayijagi ngiisi kwo twangatanga kongwa imwa Rurema hi'gulu lyo'bushambaale bwo tukoli hiiti imbere lyage hi'gulu liinyu!

10 Tuli mu huuna Rurema bweneene úbwakya-úbwayira, gira tukalonge ukushubi bonaana, halinde tunamùtabaale ku ngiisi byo muki buliirwi mu bwemeere bwinyu.

11 Daata Rurema yenyene, na Nahamwitu Yesu, batuyigulire injira yo'kuyija imwinyu.

12 Bakizi mùyushuulira urukundo lwo muli mu kundana mwo mwenyene kwa mwenyene. Lunali lwo muli mu kunda mwa'bandi booshi. Na nyiitu kwakundi, tumùkuuziri bweneene!

13 Kwokwo, Nahamwitu Yesu amùsikamagye mu mitima yinyu, gira mango ayija kuguma na'bataluule baage booshi, amùgwane mukiri beeru, munabe buzira buhube bwoshi imbere lya Daata Rurema.

4

Tukizi tuula ku njira ísimisiizi Rurema

1 E beene witu! Mu kuyusagya, twamùyinginga bweneene mu kati ka Nahano Yesu kwo mukizi tuula ku njira yo'kusimiisa Rurema. Kwokwo, kwo tukamùyigiriza, kunali kwo mukoli tuuziri. Na buno tugweti tugamùyinginga kwo mukaviirize ukutuula kwokwo.

2 Muyijagi ngiisi kwo tukasiga twamùbwira kwi'ziina lya Nahamwitu Yesu.

3 Rurema aloziizi kwo mube bandu beeru. Ku yukwo, mutakizi ki shulehana.

4 Ngiisi mushosi ayige ngiisi kwo agakizi tuula na mukaage ku njira nyeeru, mu kati ko'lushaagwa.

5 Atanakizi lungumirwa, nga kwa'bapagaani bali mu gira, bwo batayiji Rurema.

6 Ku yiri igambo, hatagire mundu úgahubira mwene
wabo mu kumúhongolera inyumba. Mukuba, ikyanya
abandu bagweti bagayifunda mu mwene yibyo, Nahano
agabahaniiriza bweneene, nga kwo keera tukagwanwa
twamùkengula.
7 Ikyanya Rurema akatuhamagala, kutâli riiri mbu tukizi
yifunda mu bushule. Si akatuhamagala kwo tukizi tuula tuli
bandu beeru.
8 Umundu iri agagayiriza yiri ihano, atali mundu ye
agaaba agayiriza. Si agaaba agayirizagya Rurema yenyene,
anali ye mu mùbiika mwo'Mutima gwage Mweru.
9 Na hi'gulu lyo'kukunda beene winyu, mutali ni'goorwa
mbu tushubi mùyandikira kandi. Mukuba, Rurema
yenyene, keera akamùyigiriza ngiisi kwo mukwiriiri mukizi
kundana.
10 E beene witu, bwo mukoli kuuziri beene witu booshi
ba mu mbande ze'Makedoniya, buno twamùyinginga kwo
mukaviirize ukukizi kundana!
11 Mukizi gira umwete gwo'kukizi tuuza. Mutanakizi
genda mugayitabula-tabula mu bya'bandi. Halikago, muk-
izi yikolera na'maboko giinyu mwenyene, nga kwo keera
tukamùbwira.
12 Iri mwangatuula kwokwo, mutagakizi suuza abandi
ku magoorwa giinyu. Ne'kyanya mugaaba mu batayemiiri
Yesu, banamùheereze ulushaagwa.

Ngiisi kwo Nahano agagaluka

13 E beene witu! Tuloziizi mumenye bwija hi'gulu
lya ábakoli gwejiiri mu lufu, gira mutakizi ki jengeerwa.
Mutanabe nga bapagaani, bwo babuziri umulangaaliro.
14 Twehe, tuyemiiri kwo Yesu akafwa, anazuuka.
Kwokwo, ikyanya abandu bali mu fwa mu kati kaage,
tuyemiiri kwo nabo, Rurema âye bazuule, banagendi
tuulanwa na Yesu.
15 Ukukulikirana na'magambo go Nahano yenyene
akadeta, twamùbwira kwe'kyanya agagaluka, twe tukiri
bagumaana, tutali twe tugatangi lengezibwa imbere lya
abafwiri.
16 Ku yikyo kyanya, hâye yiberekaanie izu
lyo'kuhamuliza! No'muganda mukulu anateerere umulaga.
Ne'kibuga kya Rurema kinadihirizibwe. Haaho Nahano
yenyene agashonooka ukulyoka mwi'gulu. Na ngiisi
ábakafwa mu kati kaage, banazuuke. Boohe, banabe
bo bagatangi lengezibwa.
17 Na nyiitu, twe tugaaba tukiri bagumaana, tukabuli
lengezibwa twe nabo mu bibungu. Hanali ho tugagendi
sanganira Nahamwitu, tunayamanwe imyaka ne'myakuula!

18 Bwo biryagagi kwokwo, mukizi holeezania.

5

Tukizi tuula mu mulengeerwe

1 E beene witu! Hi'gulu lye'kyanya kyo'kugaluka kwa Nahamwitu, mutali ni'goorwa lyo'kuyandikirwa hi'gulu lyakyo.

2 Si mwenyene muyijagi kwo'lusiku lwa Nahamwitu lugatutubiira, nga kwo'muzimba ali mu tubiirana bushigi.

3 Ne'kyanya abandu bagaaba bakiri mu deta: «Tuli no'mutuula, tuli no'butoge», lyeryo lyo bagayami shereezibwa. Bigaaba nga kwo'mukazi we'nda ali mu yami hikirwa no'mukero. Yabo bandu batagafuushuka, kiri ne'hiniini!

4 E beene witu! Mwehe, yulwo lusiku lutagamùtubiira nga muzimba. Mukuba, mutaki tuuziri mu kihulu.

5 Si mweshi mukola bandu bo'mulengeerwe, munakoli tuuziri mu bukiiri. Tutakiri bandu bo'bushigi, kandi iri be'kihulu.

6 Ku yukwo, tutakizi ki tuula nga bandu ábahuniiri. Si tukizi laliira, iri tunakizi yitonda.

7 Mukuba, ikyanya abandu bali mu hunira, bali mu hunira bushigi. Ne'kyanya bali mu laluka kwakundi, bali mu laluka bushigi.

8 Haliko twehe, bwo tukola bandu bo'bukiiri, tukizi ba no'bwitonde. Tukizi biika Rurema kwo'bwemeere, iri tunakizi kundana. Tubaagage nga bandu ábahiiti isiribo zo'kutushuutira ibifuba. Tunakizi ba no'mulangaaliro gwo'kukizibwa, gukizi ba yo ngofeera ye'kyuma.

9 Mukuba, ngiisi byo Rurema atushungikiiri, kutali kwo twâye hanirizibwe ku buraakari bwage. Si ashungisiri kwo tweshi tukizibwe ku njira ya Nahamwitu Yesu Kirisito.

10 Kyo kitumiri Nahamwitu Yesu akayiji tufwira. Kwokwo, mango agaluka, tukalongage ukugendi lama kuguma naye, tuba tukiri bagumaana ku yikyo kyanya, kandi iri tuba tuki gwejiiri mu lufu.

11 Bwo biri kwokwo, mugenderere ukukizi kanania imitima, iri munakizi tabaalana, nga kwo mugweti mugaagira.

Amahano mazinda

12 E beene witu! Twamùyinginga kwo mukizi simbaha abimangizi biinyu mu kati ka Nahano! Mukuba, bali mu koleereza mu kati kiinyu, iri banamùyigiriza.

13 Na bwo bali mu kola kwokwo, mukizi baheereza ulushaagwa bweneene mu kati ko'rukundo. Mukizi gira umwete na gwo'kutuula mu mutuula mwenyene kwa mwenyene.

14 E beene witu! Twamùyinginga kwo mukizi kengula aboolo! Na ábali mu yibumba-bumba, mukizi bakania imitima. Na ábali mu bukaholwe, mukizi batabaala. Mukizi yigenderera ku bandu booshi.
15 Mu kati kiinyu, hatagirage mundu úgagalula ubuligo ku bundi! Haliko, mukizi fiitirwa mu kugirirana amiija mwenyene kwa mwenyene. Mukizi gagira imwa'bandi booshi kwakundi.
16 Mukizi yama mushambiiri!
17 Munakizi yama mugweti mugahuuna Rurema,
18 iri munakizi tanga kongwa imwage mu kati ka byoshi. Mukuba, byebyo, byo Rurema aloziizi imwinyu mu kati ka Yesu Kirisito.
19 Ibyo'Mutima Mweru, mutakizi bizimya!
20 Mutanakizi gayiriza amaleevi.
21 Si mukizi gera ngiisi igambo. Iri mwangabona kwi'gambo liri liija, mukizi likania.
22 Si ngiisi mabi, mukizi gayiyeka.

Amagambo go'kusezerana

23 Rurema ye mu tuleetera umutuula. Kwokwo, yenyene akizi mùyeruusa lwoshi! Akizi langa imitima yinyu, ne'nzaliro ziinyu, kiri na'magala giinyu. Tukizi yamaga tuli beeru, halinde Nahamwitu Yesu Kirisito agagaluka.
24 Rurema agakizi mùtabaala. Mukuba, ye mu mùhamagala, anali mwemeera.
25 E beene witu! Na nyiitu, mukizi tuhuunira imwa Rurema.
26 Mukizi lamusania ku njira íkwaniini* mu kati ko'rukundo.†
27 Namùbwira mu kati ka Nahano, kwo musome yaga maruba imbere lya beene witu booshi.
28 Mukizi gashaanirwa mu kati ka Nahamwitu Yesu Kirisito.

---

* **5:26 5.26** Mu kigiriki, kunyunyuguta. † **5:26 5.26** Yabo bandu ba keera, mu kulamusania bâli kizi nyunyugutana.

Amaruba ga kabiri ga Pahulu imwa' Batesaloniki

Indangiriro

Yaga maruba gayerekiini ngiisi kwa'Batesaloniki bâli riiri ne'migangaanwe hi'gulu lyo'kugaluka kwa Kirisito, halinde ishengero lyâli mali shenguka.

Kwokwo, Pahulu ayerekiini kwo Yesu atagayija, Nangoramabi átazi boneka. Anayerekiini ngiisi kwo banangoramabi bagabihuuka bweneene ku siku ze'mberuuka. Gali mu tubwira kwo tuyimange ibiringiini no'kukizi kola hi'gulu lya'magoorwa giitu.

Muziizi muguma gwi'sikamiro, guli mu 2 Batesaloniki 1.3: «E beene witu! Tukwiriiri tukizi tanga kongwa imwa Rurema hi'gulu liinyu. Mukuba, mukaviriziizi ukubiika Rurema kwo'bwemeere, munakiri mu kundana.»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Indangiriro (1.1-2)
b) Pahulu adeta kongwa hi'gulu lya'Batesaloniki, anabahuunira imwa Rurema (1.3-12)
c) Ukuyigiriza (2.1-17)
d) Pahulu abayinginga kwo bamúhuunire imwa Rurema (3.1-5)
e) Pahulu abakengula kwo bakizi fiitirwa mu mikolwa (3.6-15)
f) Pahulu aseezerana (3.16-18)

Indangiriro

1 Niehe Pahulu, na Siira, bo na Timoteyo twe tugweti tugamùyandikira yaga maruba, mwe bandu bi'shengero lya mu kaaya ke'Tesaloniki. Mukoli ba bandu ba Daata Rurema, na ba Nahamwitu Yesu Kirisito.
2 Kwokwo, yabo bombi bakizi mùgashaanira! Banakizi mùheereza no'mutuula.

Ukuyihangaana kwa'Batesaloniki

3 E beene witu! Tukwiriiri tukizi tanga kongwa imwa Rurema hi'gulu liinyu. Mukuba, mukaviriziizi ukubiika Rurema kwo'bwemeere, munakiri mu kundana.
4 Kyo kitumiri tugweti tugayihaya hi'gulu liinyu mu mashengero ga Rurema. Kundu mugweti mugalibuzibwa, munali mu longa amakuba mingi-mingi, haliko muki yihangaaniri, iri munabiika Rurema kwo'bwemeere.

5 Ikyanya mugweti mugalibuzibwa, mugaharuurwa kwo
mukwaniini ukuyingira mu bwami bwage. Kwokwo, kwo
Rurema ali mu yerekana kwo ali mu twa imaaja ku njira
íkwaniini.
6 Na bwo Rurema ali mu gira íbikwaniini, yabo bandu
ábali mu mùlibuza, agaki mùyihoolera bo.
7 Kwokwo, kundu muki ryagagi mu hahazibwa buno,
agaki mùluhuula. Kiri na nyiitu kwakundi, agatuluhuula.
Yukwo kuluhuuka, tugakulonga ku kyanya Nahamwitu
Yesu âye yije ukulyoka mwi'gulu. Agaboneka mu mbigi
zo'muliro íziri mu yigwima. Anabe ali kuguma ne'bikalage
bya'baganda baage.
8 Kwokwo, ngiisi ábakalahira ukumenya Rurema, banabe
batasimbahiri Imyazi Miija ya Nahamwitu Yesu, agabahana
ngana-ngana.
9 Ne'kyanya bagaahanwa, bagayama basheriiri imyaka
ne'myakuula, banatwibwe ku Nahano, na ku bushobozi
bwage úbuli mwo'bulangashane.
10 Haliko, abandi bakayemeera Nahamwitu Yesu, ban-
aba bandu baage bataluule. Boohe, ikyanya agagaluka,
bagamúheereza ubulangashane. Banamúloleere ku mu-
lengo! Na niinyu mugaaba mwo. Mukuba, ikyanya
tukatanga ubumasi hi'gulu lyage, mukabuyemeera.

Ibyo Pahulu ahuunira Abatesaloniki

11 Kwokwo, tuyamiri tugweti tugamùhuunira
imwa Rurema, halinde akizi mùkwanania ku byo
akamùhamagalira. Anakoleese ubushobozi bwage mu
kumùshoboleesa ukukola imikolezi miija, ukukulikirana
no'bwemeere bwinyu.
12 Tuli mu mùhuunira kwokwo, gira li'ziina lya Na-
hamwitu Yesu likizi longa ubulangashane mu kati kiinyu.
Na niinyu kwakundi, mulonge ubulangashane mu kati
kaage. Yubwo bulangashane, tuli mu bulonga imwa
Rurema witu, na Nahano Yesu Kirisito, ukukulikirana nga
ngiisi kwo ali mu tugashaanira.

2

Íbigaaba, ku kyanya Yesu atazi yija

1 E beene witu! Ikyanya Nahamwitu Yesu Kirisito agayija,
tugakumanibwa imwage. Ku yukwo, twamùyingingaga
2 kwo mutakizi ki ba no'lushunguti. Mutanakangwe, mbu
ngeeka ulusiku lwo Nahano agagaluka kwo, keera lwayija.
Ngeeka mukakangwa ku njira yo'buleevi bulebe, kandi iri
ku migirizo malebe, kandi iri ku maruba go bakabeesha
mbu gakalyoka imwitu.

3 Mutayemeere kwo hagire úgamùteba ku njira yoshi!
Mukuba, Yesu atagayija, ulya nangora-mabi átazi boneka
mu buhuni bwage, ulya úkashungikirwa kwo agashereez-
ibwa.
4 Uyo nangora-mabi, agahangirira ngiisi bya'bandu bali
mu yikumba, na ngiisi byo bali mu haruura kwo bamungu.
Agayihaya kwo ye mukulu wabyo. Agayigogombeka kiri
na mu nyumba ya Rurema, iri anayihaya kwo ye Rurema
yenyene.
5 Ka mutaki kengiiri kwe'kyanya nâli riiri kuguma na
niinyu, kwo nâli kizi mùbwira hi'gulu lyage?
6 Uyo nangora-mabi, buno akiri mu buzibwa kwo atalun-
guli boneka, nga kwo mwenyene muyiji. Agabonekaga
naaho, ku kyanya íkikoli kwaniini.
7 Kundu kwokwo, keera imikolezi yage yatondeera
ukukoleka ku bumbishwa. Igagenderera kwokwo, halinde
ukuhisa ku kyanya kyo'lya úgweti úgamúhangirira,
agaaba keera asheguuka.
8 Haaho, lyo'yo nangora-mabi agaboneka ku bwer-
anyange. Kundu kwokwo, ikyanya Nahamwitu Yesu agayija
mu bulangashane bwage, lyo agamúshereeza lwoshi, mu
kumúfuuhira umuuka.
9 Uyo nangora-mabi, ikyanya agayijaga, agakizi kola ku
bushobozi bwa Shetaani, anakizi bugira mwe'bitangaaza
bya kwingi-kwingi, mu kutebana.
10 Agakoleesa ngiisi mabi, halinde anatebe ngiisi
ábakashungikirwa ukushereera. Na íbigaatuma
bagashereera, bwo bakalahira ukukunda ibyo'kuli, binali
byo byangabakiziizi.
11 Kwokwo, Rurema akababiika mwo'mutima
gwo'kutebeka, halinde banayemeera ibibeesha.
12 Yabo booshi, bagatwirwa ulubaaja kwo bahanwe.
Mukuba, batakayemeera ibyo'kuli, si banakizi yisimiisa mu
byaha.

Mukizi sikama

13 E beene witu! Nahano Rurema amùkuuziri! Tukwiriiri
tukizi tanga kongwa imwage hi'gulu liinyu. Mukuba,
ukulyokera ku ndondeko, âli mali gwanwa amùtoola kwo
mukizibwe ku njira yo'kuyemeera ukuli, munayeruusibwe
no'Mutima Mweru.
14 Ikyanya tukamùleetera Imyazi Miija, anamùhamagala
kwo mukizibwe ku njira yayo. Kwokwo, lyo niinyu
mukalonge ku bulangashane bwa Nahamwitu Yesu Kirisito.
15 Ku yukwo, e beene witu! Mukizi sikamaga. Galya
migirizo go tukamùyigiriza, mukizi gakania, gaba migirizo

go tukamùyigiriza ku kyanya twâli ki ririinwi, kandi iri go
tukamùyandikira mu maruba.
16 Daata Rurema keera akatukunda. Na ku lukogo lwage,
anatuholeeza ku buholeeze úbutâye male. Akatuheereza
umulangaaliro kwo twâye lame imyakuula. Kwokwo, yehe,
bo na Nahamwitu Yesu Kirisito,
17 bakizi mùholeezagya mu mitima yinyu, banakizi
mùkania mu ngiisi miija go mugaagira, na go mugaadeta.

3

Pahulu alooza kwo bamúhuunire imwa Rurema

1 E beene witu! Mu kuyusagya, twamùyinginga kwo muk-
izi tuhuunira imwa Nahano, gira li'Gambo lyage ligenderera
ukukwira duba mu bandu. Linakizi longa ulushaagwa, nga
kwokulya likalulonga mu kati kiinyu.
2 Na kwakundi, mukizi múhuuna kwo atukize mu bandu
babi, ábakoli bihuusiri. Mukuba, batali booshi ábabiisiri
Rurema kwo'bwemeere.
3 Kundu kwokwo, Nahano alyagagi mwemeera. Agakizi
mùkania, iri anamùlanga no'lya mubi.
4 Na ngiisi byo tukamùhamuliza kwo, tuli na'kasiisa mu
kati ka Nahamwitu kwo muki gweti mugabigira, na kwo
mugagenderera ukukizi bigira.
5 Nahamwitu, akizi mùrongoora mu mitima yinyu!
Kwokwo, lyo mukizi yihangaana mu kati ka Kirisito, iri
munaba mwo'rukundo lwa Rurema.

Tutakizi ba boolo

6 E beene witu! Twamùbwiraga kwi'ziina lya Nahamwitu
Yesu Kirisito, kwo mukizi yiyeka na ngiisi mwene winyu
mwolo. Mukuba, kundu tukasiga twamùyigiriza ngiisi byo
mugaagira, si abandu baguma batali mu bitwaza.
7 Mwenyene muyiji kwo mukwiriiri mukizi tuyigira
kwo'mugani. Ne'kyanya twâli riiri mu kati kiinyu, tutâli
kizi ba boolo.
8 Ikyanya twâli kizi lya ibyokulya, twâli kizi bigula.
Twanâli kizi koleereza ubushigi ni'zuuba ku nduubano,
lyo hatagira mundu mu kati kiinyu ye tugazidohera ku
magoorwa giitu.
9 Twe ndumwa, tukwiriiri ukukizi tabaalwa ku magoorwa
giitu. Kundu kwokwo, tukalooza ukumùyereka umugani
gwo mugakizi tuyigira kwo.
10 Ikyanya twâli ki riiri iyo munda imwinyu,
tukamùbwira yulu luhango: Iri umundu angaba ataloziizi
ukukola, atahanguulwe mbu alye!
11 Keera twayuvwa kwo mu kati kiinyu, bandu baguma
balyagagi boolo. Kwo na ndaabyo byo bali mu gira,

ha nyuma lyo'kushiiba naaho bagweti bagajeba-jeba mu bitabaloziri.
12 Kwi'ziina lya Nahamwitu Yesu Kirisito, twakengula abandu mwene yabo. Twabakomeereza kwo batuuzagye. Ngiisi byo bagaalya, bakizi biyikolera!
13 E beene witu! Ku luhande lwinyu, mutakizi luha mu kugira amiija.
14 Ngiisi byo twamùyandikira mu yaga maruba, iri umundu atangabitwaza, munamúyiyeke. Mutanakizi ki komeerana mwe naye, gira agwatwe ne'shoni.
15 Kundu kwokwo, mutamúharuurage nga mugoma. Si mukizi múkengula nga mwene winyu.

Amagambo go'kusezerana

16 Nahano wo'mutuula, akizi yama ali mu mùheereza umutuula gwage mu kati ka byoshi, na ku ngiisi njira, anakizi yama alyagagi kuguma na niinyu mweshi.
17 YAGO MAGAMBO GO'KUSEZERANA, NIEHE PAHULU NIE NGOLA MU GAYANDIKA NO'KUBOKO KWANI NIENYENE. KUNALI KWOKU KWO NDI MU YANDIKA AMARUBA GAANI GOOSHI, GIRA MUMENYE KWO GALYOSIRI IMWANI.
18 Mwehe mweshi, Nahamwitu Yesu Kirisito akizi mùgashaanira!

Amaruba ga mbere ga Pahulu imwa Timoteyo

Indangiriro

Yaga maruba, Pahulu akagayandikira Timoteyo. Uyo Timoteyo bâli kizi gendanwa na Pahulu mu mikolwa, iri anakizi mútabaala. Pahulu âli siimiri Timoteyo bweneene. Kwokwo mu kuyandika amaruba, Timoteyo ali mu detwa mu maruba galindatu kwo naye ali mwandisi (2 Abakorindo, Abafiripi, Abakolosaayi, 1 na 2 Abatesaloniki, na Firimooni). Na kwakundi, ali mu yivuga Timoteyo mu maruba imwa'Bafiripi (2.19-22).

Yaga maruba ga mbere imwa Timoteyo gadesiri hi'gulu lya'magambo gashatu:

Gali mu kengulana hi'gulu lya'migirizo ge'bibeesha mwi'shengero. Mukuba abandu baguma bâli gweti bagaadeta kwe'kihugo ngiisi kwo kiri mu boneka na'masu, kiri kibi, na kwo'mundu angakizibwa naaho ku njira yo'bumenyi úbubishamiri, na mu kuyiyeka ne'byokulya birebe, na mu kuleka ukuyanga.

Gali mu yerekana ngiisi kwo agabiika abakozi mwi'shengero, na ngiisi kwa'bandu bakwaniini ukukizi yivuga Rurema.

Timoteyo ali mu hanuulwa kwo abe mukozi mwija wa Yesu Kirisito. Anali mu yerekwa ngiisi kwo akwaniini ukukizi kolera Abakirisito balebe.

Imiziizi miguma yi'sikamiro, iri mu 1 Timoteyo 1.15-16: «Hali igambo lyo'kuli lyo tukwiriiri ukukizi yemeera lwoshi, kwo Yesu Kirisito akayija hano mu kihugo hi'gulu lyo'kukiza abanabyaha. Na niehe, nie munabyaha ukuhima abandi booshi! Na bwo nie wa mbere mu banabyaha, kyo kikatuma Yesu Kirisito akambonera ulukogo. Kwokwo, lyo ali mu yerekana mu kati kaani ngiisi kwo ali mu yigenderera ngana, halinde abandi bambonere kwo'mugani. Kwokwo, nabo banamúyemeere, banalongage ukulama imyaka ne'myakuula!»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Indangiriro (1.1-2)

b) Pahulu akengula Timoteyo hi'gulu lya'bigiriza be'bibeesha (1.3-11)

c) Ngiisi kwo Nahano âli kizi gashaanira Pahulu (1.12-17)

d) Íbikwaniini mwi'shengero (2–4)

e) Amigirizo hi'gulu lya'bandu balebe (5.1–6.2)

f) Ngiisi byo Timoteyo angayiyeka kwo (6.3-10)
g) Pahulu ashubi hanuula Timoteyo (6.11-19)
h) Pahulu aseezerana (6.20-21)

Indangiriro

1 Niehe Pahulu, indumwa ya Yesu Kirisito, n'gabiikwa
ukukulikirana na ngiisi kwo Rurema, Lukiza witu, akakyula
kuguma na Yesu Kirisito. Uyo Yesu, ye na tumiri tuhiiti
umulangaaliro. Kwokwo, nakuyandikira,
2 e Timoteyo, we mwana wani nirizina mu kuyemeera
Yesu.
Daata Rurema, na Nahamwitu Yesu Kirisito, bakizi
kugashaanira! Bakizi kuboneraga no'lukogo! Banakizi
kuheereza no'mutuula.

Pahulu akengulana hi'gulu lya'migirizo ge'bibeesha

3 Ndoziizi kwo ubeere yeyo munda mu kaaya ke'Hefeso,
nga kwo n'gakuhanuula ku kyanya n'gagenda i Make-
doniya. Unabwire abandu balebe be'yo munda kwo
batwikire ku migirizo gaabo ge'bibeesha.
4 Ubalahize na kwo batakizi teera ikihe mu kukulikira
ifumo, kandi iri mu kukizi tondobola amaziina ga'bahisi.
Yibyo, biri bya kuleetaga naaho ibihaali mu bandu. Bi-
tanahiiti ho byangayutira, bitanali mu gendereza imikolwa
ya Rurema. Mukuba, imikolwa yage iyimangiiri naaho ku
kubiika Yesu kwo'bwemeere.
5 Akalimbi ka yiri ihano, gira lya'bandu bakizi kundana.
Mukuba, ngiisi ábakundiini, imitima yabo iyeruusiri, ban-
abaagage bali mu yiyeka ku mabi, banabe babiisiri Rurema
kwo'bwemeere, buzira bulyalya.
6 Yibyo byoshi, bandu baguma, keera babiyahuka kwo,
banakoli terekiiri mu magambo go'kuvujuuka.
7 Baloziizi kwo babe bo bigiriza be'Maaja za Rurema.
Kundu kwokwo, amagambo go boonyene bali mu deta ku
bukaruuke, si batali mu gasobanukirwa!
8 Twehe tuyiji kwe'maaja ziryagagi nyiija, ngo'mundu
angakizi zikoleesa ku njira íkwaniini.
9 Tunayiji kwe'kyanya zikabiikwa, kutâli riiri hi'gulu
lya'bandu biija. Si imaaja ziri mu lola ku bahuni, na
ku banakuhambwa. Ziri mu lola na ku bapagaani, bwo
bagayiriziizi Rurema, iri banakizi yifunda mu byaha. Ziri
mu lola na ku bali mu yita bayishe na banyina, na ku bandi
biitani booshi.
10 Ziri mu lola na ku bashule, na ku bali mu yeruzania mu
bihigo, na ku bali mu dandaza abaja, na ku banabinyoma,
na ku ngiisi ábali mu tanga ubumasi bwe'bibeesha, na ku
ngiisi bandi ábali mu hangirira amigirizo go'kuli.

11 Yago migirizo go'kuli, galyosiri mu Myazi
Miija yo'bulangashane. Ne'yo Myazi Miija, Rurema
wo'bugashaane akaginzikiiriza.

Ngiisi kwo Pahulu akabonerwa ulukogo

12 Natanga kongwa bweneene imwa Nahamwitu Yesu
Kirisito. Mukuba, ye kabona kwo ngwiriiri ukubiikwa
mu mukolwa gwage, anakizi mbeereza ne'misi yo'kukizi
gukola.
13 Kundu ubwa mbere nâli kizi mútuka, nanâli kizi
libuza abandu baage mu kukizi bakayira, haliko Rurema
akangejeerera. Ikyanya n'gagiraga kwokwo, ndâli biyiji,
bwo ndâli zaazi yemeera Yesu.
14 Kundu kwokwo, Nahamwitu akangashaanira! Anany-
onera mwo'bwemeere no'rukundo íbiri mu kati ka Yesu
Kirisito.
15 Hali igambo lyo'kuli lyo tukwiriiri ukukizi yemeera
lwoshi: kwo Yesu Kirisito akayija hano mu kihugo hi'gulu
lyo'kukiza abanabyaha. Na niehe, nie munabyaha ukuhima
abandi booshi!
16 Na bwo nie wa mbere mu banabyaha, kyo kika-
tuma Yesu Kirisito akambonera ulukogo. Kwokwo, lyo
ali mu yerekana mu kati kaani ngiisi kwo ali mu yi-
genderera ngana, halinde abandi bambonere kwo'mugani.
Kwokwo, nabo banamúyemeere, banalongage ukulama
imyaka ne'myakuula!
17 Rurema, ye Mwami we'myaka ne'myakuula, atanâye
fwe! Ndaaye úshobwiri ukumúbona. Ndaanaye gundi
úli ha butambi lyage. Kwokwo, akizi haabwa ulushaagwa
no'bulangashane, halinde imyaka ne'myakuula! Bikizi ba
kwokwo!
18 E mwana wani, Timoteyo! Bulya buleevi bwo bakatan-
gaga hi'gulu lyawe kare, nakuhanuula kwo ukizi bukulikira,
lyo ulonga ukukizi gira izibo liija.
19 Unakizi kana mu kubiika Yesu kwo'bwemeere! Unakizi
yiyeka ku mabi. Yaga magambo, baguma batakagat-
waza, kyanatuma ubwemeere bwabo, keera bukasherebera
lwoshi!
20 Mu kati kaabo muli Himenaayo, na Halegizandere.
Yabo bombi, keera n'gabatanga imwa Shetaani, halinde
bayigirizibwe kwo batakizi ki tuka Rurema.

2

Íbikwaniini mwi'shengero

1 Ihano lyani lya mbere, kwo mukizi huuniraga abandu
booshi imwa Rurema ku ngiisi mahuuno ga kwingi-kwingi!
Munakizi mútangira kongwa hi'gulu lyabo.

2 Mukizi huunira abaami, na'bandi batwali booshi, gira
lyo tulonga ukutuula mu kati ko'mutuula, na mu bu-
toge. Tunabe tugweti tugasimbaha Rurema iri tunagira
íbikwaniini imbere lyage.
3 Ukukizi gira kwokwo, biri biija, byo binasimisiizi
Rurema, Lukiza witu.
4 Mukuba, Rurema aloziizi kwa'bandu booshi balongage
ukumenya ibyo'kuli, banakizibwe.
5 Halyagagi Rurema muguma naaho. Hali no'mundu
muguma úli mu múnywaniisa na'bandu, ye Yesu Kirisito.
6 Yesu akayitanga ayitwe, gira aguluule abandu booshi.
Kwokwo, ku kyanya íkikwaniini, Rurema akayerekana
ngiisi kwo âli tushungikiiri.
7 Kyo kikatuma Yesu agambiika kwo mbe ndumwa yage,
gira ngizi genda ngayigiriza ábatali Bayahudi ngiisi kwo
bagamúyemeera mu kati ko'kuli. Yibi nadeta, biryagagi
byo'kuli, bitanali bibeesha!
8 Ku yukwo, ndoziizi kwa'bashosi ba ngiisi handu bakizi
huuna Rurema, mu kulengeza amaboko gaabo mu kati
ko'bweru. Si kutabe mu bute, kandi iri mu mbamba.
9 Na ku luhande lwa'bakazi, ndoziizi kwo bakizi yitonda
mu kuyambala imirondo. Kube ku njira íkwaniini, buzira
kuteezania ishoni. Ukuyilimbiisa kwabo, kutakizi ba mu ku-
lukiisa imishaku, kandi iri mu kuyambala imbembe, kandi
iri íbyatulwa mu nooro. Batanakizi yambala imirondo
ye'kishingo kikayu.
10 Haliko, bakizi gira imikolezi miija. Ee! Mu bakazi
ábali mu yideta kwo basimbahiri Rurema, kwokwo kwo
bibakwaniini.
11 Na kandi, abakazi bakwiriiri bakizi yiga buzira kudeta-
deta, mu kati ko'kusimbaha lwoshi.
12 Niehe, ndali mu hanguula kwo hagire umukazi úgakizi
yigiriza umushosi, kandi iri kumúyimangira. Si akwaniini
akizi hulika.
13 Hadamu ye katee bumbwa, Heeva abulagi bumbwa.
14 Atanali Hadamu ye katebwa. Si Heeva ye katebwa,
anatangi ba munabyaha.
15 Kundu kwokwo, abakazi bagakizi kizibwa ku
njira yo'kubuta kwabo, iri bangaba babiisiri Rurema
kwo'bwemeere, banabe no'rukundo, iri banayitooziri mu
kati ko'bweru.

3

Íbikwaniini mu bimangizi bi'shengero

1 Hali igambo lyo tukwaniini ukuyemeera, kwe'ri
umundu angalooza ukubiikwa abe mwimangizi
wi'shengero, iri alooza umukolwa mwija.
2 Umundu, iri angabiikwa abe mwimangizi wi'shengero,
atabe ni'gambo lyo angalegwa kwo. Anabe ayaziri
mukazi muguma naaho. Anabe mundu wo'kuyitonda,
na wo'kuyihangirira, na wo'kusimbahwa. Anabe
wo'kushagalukira abageezi. Anabe ayiji ukuyigiriza.
3 Atanabe mulalwe, kandi iri wo'kukizi shulika abandu,
kandi iri munambamba. Atanabe muzizi we'bindu. Uyo
mwimangizi, abaagage wo'kunogerana.
4 Abe ayimangiiri inyumba yage bwija. Na'baana baage,
babe bali mu músimbaha mu kati ko'lushaagwa lwoshi.
5 Mukuba, umundu iri angayabirwa ukuyimangira in-
yumba yage, kutagi kwo angaki yimangira ishengero lya
Rurema?
6 Ulya mundu, atanabe mundu útáki kizibwa. Mukuba,
hali ikyanya angayiheemya, anayiji kengeera atwirwa
ulubaaja. Lwolwo lubaaja, lwo Shetaani naye akatwirwa.
7 Abe mundu wo'kukizi detwa bwija, kiri na mu batali
bandu bi'shengero. Iri angatuulaga kwokwo, atagaki
gwatwa mu mutego gwa Shetaani, mbu ateezibwe ishoni.

Íbikwaniini mu batabaazi bi'shengero

8 Kwokwo, kwo biryagagi, na ku bandu ábangabiikwa
kwo babe batabaazi mwi'shengero. Bakwiriiri babe bandu
bo'kusimbahwa. Batabe balyalya, kandi iri balalwe, kandi
iri bazizi be'bindu.
9 Babe babiisiri Rurema kwo'bwemeere. Na'magambo go
Rurema akatuyigulira, babe bagweti bagagakania, banabe
bali mu yiyeka ku mabi.
10 Ikyanya batazi biikwa, bakwaniini batee gerwa. Ne'ri
bangabula igambo lyo'kubalega, bakabuli biikwa babe
batabaazi mwi'shengero.
11 Yabo batabaazi, bakaabo nabo babaagage ba kukizi
simbahwa. Batabe bo'kukizi gambana. Si babe bayitooziri,
banabe bali bemeera mu kati ka byoshi.
12 Ngiisi mutabaazi wi'shengero abe ayaziri mukazi
muguma naaho. Anabe ayimangiiri abaana baage bwija,
kuguma na'bandi booshi ba mu nyumba yage.
13 Ikyanya bali mu ba keera bakolaga bwija, bali mu
longa ulushaagwa. Na ngiisi byo bayemiiri mu kati ka Yesu
Kirisito, bali mu ba na'kasiisa kaabyo.

Íbyo Rurema keera akatuyigulira

14 Ndi no'mulangaaliro kwo ngola ngayija iyo munda
uli. Kundu kwokwo, natee gwanwa nakuyandikira yaga
magambo.
15 Mukuba, hali ikyanya nangakoli tinda. Na ndoziizi
kwo umenye bwija ngiisi íbikwaniini mu bandu ba Rurema.
Mukuba, abandu baage, li'shengero lya Rurema úli mugu-
maana. Ni'shengero, liri mu sikamya ukuli. Liryagagi
lutaliro lwakwo, ne'nguliro yakwo.
16 Ku kasiisa, ngiisi byo Rurema akatuyigulira, biri bya
kahebuuza!
Akayerekanwa ali na'magala.
No'Mutima Mweru gwanaboneesa kwo ali wo'kuli.
Abaganda banamúbona.
Imyazi yage, yanayigirizibwa mu bandu ba'mahanga
gooshi,
halinde banamúyemeera.
Abulagi lengezibwa mu kugenda mwi'gulu mu bulan-
gashane.

4

Pahulu ahanuula hi'gulu lya'migirizo ge'bibeesha

1 Umutima Mweru, guli mu tubwira ku bweranyange kwo
mu siku ze'mberuuka, abandu baguma batagaki yemeera
Yesu. Banayitangage imwe'mizimu, banabe bakoli kulikiiri
amigirizo gaayo, kundu iyo mizimu iri ya kutebana naaho.
2 Yago migirizo gaayo, gagaleetwa na'banabibeesha, mu
kati ko'bulyalya.
Yabo balyalya, batakiri mu yiyeka ku mabi, bwe'mitima
yabo ikoli hiiziri.
3 Bagweti bagalahiza abashosi kwo batakizi yanga,
na'bakazi kwo batakizi yangwa. Banali mu bwiraga abandu
kwo bakizi neena ibyokulya birebe. Na Rurema yenyene ye
kabibumba, gira abandu baage bakizi birya, banakizi tanga
kongwa hi'gulu lyabyo, bwo bakoli yiji ukuli.
4 Ngiisi byo Rurema akabumba, biryagagi biija. Ndaan-
abyo byo tukwaniini ukuneena. Abandu bakwiriiri bakizi
biyakiira naaho, iri banadeta kongwa.
5 Ee! Biri mu ba keera byayeruusibwa kwi'Gambo lya
Rurema, mu kati ka'mahuuno.

Umukozi úkwaniini imbere lya Rurema

6 Yaga mahano, iri wangagamenyeesa beene witu, lyo
ugaaba mukozi mwija wa Yesu Kirisito. Mukuba, wenyene,
keera ukalerwa na'migirizo miija go'kuli. Wanagayemeera,
unakoli gakulikiiri.

7 Halikago, utakizi teera ikihe mu kugambana ku
bye'kipagaani, kandi iri ku fumo za'bagiikulu. Si wehe,
ukizi yikomeereza, halinde ulonge ukukizi kolera Rurema.
8 Iri umundu angakizi hatiriza amagala gaage mbu lyo
gafiika, angaba na'kamaro kagerwa naaho. Halikago, iri
angakizi fiitirwa ku bya Rurema, lyo agakizi longa akamaro
mu kati ka byoshi. Agaaba alonga umuhango ku bya hano
mu kihugo, kiri na ku byâye yije kwakundi.
9 Yago twadeta, galyagagi go'kuli, ganakwaniini ukuye-
meerwa lwoshi-lwoshi.
10 Kyo kitumiri tufukeriiri mu kukoleereza. Mukuba,
tukoli biisiri umulangaaliro gwitu imwa Rurema úli mugu-
maana, anali ye Lukiza wa'bandu booshi, ne'ngingwe imwa
ábamúyemiiri.
11 Yibyo nakubwira, ukizi biyigiriza abandu, iri un-
abakomeereza byo!
12 Utayemeere kwo'mundu akugayirize, mbu bwo ukiri
musore. Haliko ukizi tuula bwija, halinde Abakirisito bakizi
kuyigira kwo'mugani. Bakizi guyigira ku byo uli mu deta,
na ku ngesho zaawe, na ku ngiisi kwo uli mu kundana,
na ku ngiisi kwo ubiisiragi Rurema kwo'bwemeere, na ku
ngiisi kwo uli mu langa ubweru bwawe.
13 Ukizi fiitirwa, mu kusomera abandu Amandiko Meeru.
Ukizi bayigiriza go, iri unabahanuula mwo. Ugenderere
ukukizi gira kwokwo, halinde ukuhisa ku kyanya ngayija
iyo munda.
14 Keera wahaabwa ikigabi ku njira yo'buleevi, ku kyanya
abashaaja bakakubiika kwa'maboko. Aaho! Yikyo kigabi,
utalekage ukukikoleesa.
15 Yaga magambo, ukizi gafiitirwa kwo, halinde abandu
booshi babone ku bweranyange ngiisi kwo ugenderiiri.
16 Ukizi loleekeza ngiisi kwo utuuziri. Ne'kyanya uli mu
yigiriza amagambo, nago ugaloleekeze bwija. Mukuba,
ikyanya ugakizi yihangaana kwokwo, lyo ugayikiza. Un-
akize na ábali mu kuyuvwa kwakundi.

5

Amahano hi'gulu lya'bandu bi'shengero

1 Abashosi ábakoli kaniri, hatagirage ye ugakanukira.
Si ukizi bahanuula nga bayisho. Ne'misore mitabana
kwakundi, ukizi giba mwo nga beene winyu.
2 Abakazi ábakoli bwini, bakizi ba nga banyoko.
Na'bahya-kazi, ukizi babeera mwo nga baali baawe, mu kati
ko'bweru bwoshi.

Íbikwaniini mu banamufwiri

3 Abanamufwiri ábataki hiiti imbere ne'nyuma, babaa-
gage bo ugakizi lola kwo.
4 Haliko, iri namufwiri angaba ahiiti abaana, kandi iri
bijukulu, yabo batee yiga ngiisi kwo bagakizi tabaala abe
mbaga yabo. Kwokwo, lyo bagaaba nga bayishula ababusi
baabo, halinde banasimiise Rurema yenyene.
5 Haliko, iri namufwiri angaba atahiiti imbere ne'nyuma,
yehe ali mu ba akoli biisiragi umulangaaliro gwage imwa
Rurema naaho, anali mu mútabaaza úbwakya-úbwayira.
6 Si namufwiri, iri angaba ayisimisiizi mu bye'kihugo,
emwe! Yehe ali mu ba akoli fwiri, kundu angaba akiri ho.
7 Yaga mahano, ukizi gamenyeesa Abakirisito, batayiji
kengeera balegwa.
8 Ne'ri umundu angaba atali mu tabaala beene wabo ku
magoorwa, ne'ngingwe aba mu mbaga yage, uyo ali mu
ba keera alahira ubwemeere bwage, anabe akoli bihuusiri
ukuhima abapagaani!
9 Hatagirage namufwiri ye ugayandika mu muharuuro
gwa'baabo, átazi hisa imyaka makumi galindatu, anabe âli
yazirwi no'mushosi muguma naaho.
10 Anabe ayijikiini kwo âli kizi gira imikolezi miija, nga
kulera abaana baage bwija, anabe âli kizi shagalukira
abageezi, no'kukizi karaba amagulu ga'bandu ba Rurema,
no'kukizi tabaala ábali mu malibu, no'kukizi fiitirwa mu
ngiisi gindi mikolezi miija.
11 Haliko, iri banamufwiri bangaba baki ryagagi
bahya-kazi, boohe, utakizi bayandika mu banamufwiri
bo'kutabaalwa. Mukuba, hali ikyanya bangakayirwa
na'mifwije ga'magala gaabo, halinde banasare ukushubi
yangwa, banabe bataki yitaaziri lwoshi imwa Kirisito.
12 Boohe, kundu bakatanga umuhango kwo bagaaba
bandu ba Kirisito, hali ikyanya bangaguhinduka kwo. Na
ha nyuma, banayiji kengeera bayikululira ikihano.
13 Mu kati kaabo, baguma balyagagi boolo, banakomiiri
ukugenda bagajeba-jeba mu nyumba za beene. Na kandi,
bali mu genda bagagambana, iri banayitabula-tabula mu
bitabaloziri, banakizi tyabiriza ululimi mu kudeta íbitali
nga byo.
14 Kwokwo, iri banamufwiri bangaba bakiri bahya-
kazi, nangalooza kwo bashubi yangwa, banakizi buta
abaana, iri banakizi kania inyumba zaabo. Batayiji
kengeera baheereza abagoma biitu ubulyo bwo'kukizi
tudeta mwo'buligo.
15 Ee! Banamufwiri, baguma keera bakahabuka, banakoli
kulikiiri ibya Shetaani.

16 Kwokwo, nasiguusa. Iri mukazi Mukirisito angaba ali
na banamufwiri mu mbaga yage, akwiriiri akizi batabaala,
gira batakizi zidohera ishengero. Kwokwo, li'shengero
ligakizi longa ubulyo bwo'kutabaala mwa'banamufwiri
ábataki hiiti imbere ne'nyuma.

Íbikwaniini mu bashaaja bi'shengero

17 Ikyanya abashaaja bali mu yimangira ishengero bwija,
bakwaniini bakizi haabwa ubugira kabiri ku mukolwa
gwabo. Ne'ngingwe, iri bangaba bakoli fukeriiri mu
kumenyeesa abandu Igambo lya Rurema, no'kubayigiriza
lyo.
18 Mukuba, biri biyandike mu Mandiko Meeru: «Ikyanya
ugakoleesa ingaavu mu kubugumula ingano, utakolwe kwo
wakizi gishweka ikinwanwa, mbu itagilye kwo.*» Biri
biyandike na kwokuno: «Umukozi akwaniini akizi hem-
bwa.†»
19 Ikyanya umushaaja wi'shengero alegwa ku magambo
malebe, utalunguli gayemeera, gátazi tangirwa ubumasi
na'bandu babiri, kandi iri bashatu.
20 Halikago, iri wangagwana keera bayifunda mu byaha,
ukizi bayerekeza imbere lya'bandu booshi, gira lyo
ábasigiiri bakizi yoboha ukubigira.
21 Yaga mahano, nakubwiraga imbere lya Rurema,
ne'mbere lya Yesu Kirisito, ne'mbere lya'baganda baage
bataluule, kwo ukizi gakoleesa buzira kukundirira, na
buzira ndoola!
22 Utakizi lunguli biika abandu kwa'maboko. Mukuba,
hali ikyanya wangakengeera wayibiikaga mu byaha byabo.
Si ukizi yama uli mweru.
23 Utakizi ki nywa amagoloovi naaho. Si ukizi nywa ku
divaayi, gira ikizi tubereza mu nda. Mukuba, utali mu leeza
ukulwala.
24 Ibyaha bya'bandu baguma, bibonekeriiri. Binali mu
batanga ho bagagendi twirwa ulubaaja. Halikago, ibyaha
bya'bandi, biri mu tee heba isiku, bikabuli bishuuka.
25 Kwokwo, kwo biri na ku mikolezi miija. Miguma
ikoli bonesiri-bonesiri. Ne'gindi, igaki yiji menyeekana ha
nyuma.

6

Íbikwaniini mu baja

1 Ngiisi baja, bakwiriiri bakizi simbaha banahamwabo
no'lushaagwa lwoshi. Kwokwo, abandu batalongage ubulyo

* **5:18 5.18** Bukengeeze 25.4. † **5:18 5.18** Luka 10.7.

bwo'kutuka iziina lya Rurema, kandi iri amigirizo go tuli
mu yigiriza hi'gulu lyage.
2 Na kundu banahamwabo bangaba balyagagi Bakirisito,
abaja baabo batabagayirize, mbu bwo bakola beene wabo
mu kati ka Kirisito. Si bakwiriiri bakaviirize ukubakolera
bwija. Basheebuja baabo, bali baabo Bakirisito, banakola
bakundwa baabo, banali mu genduukirwa ku mukolwa
gwabo.

Tutakizi kunda ifwaranga

Yaga magambo, ukizi gayigiriza abandu, unakizi
bakomeereza go.
3 Ne'ri umundu angaba ali mu yigiriza agandi-gandi mag-
ambo, anabe atatwaziizi amagambo go'kuli ga Nahamwitu
Yesu Kirisito, kandi iri amigirizo ágalyosiri imwa Rurema,
4 uyo, iri ali wa kuyiheemya naaho. Ndaanabyo
asobanukiirwi kwo. Ali mu loozagya naaho ukuhambanwa
ku magambo ga busha-busha, anayamiri ali mwo'luugi, na
mwe'milongwe, na mwe'bitusi, na mwo'mujina.
5 Anali mu haliiza abaabo. Abandu mwene yabo, inzaliro
zaabo zikoli sherebiiri, banakoli yabiirwi no'kuli. Batoniri
kwo mu bya Rurema mwo bagalongera ubugale.
6 Biri ukuli, kwe'ri abandu bangaba bakulikiiri Rurema,
bali mu longa ubunguke buhamu. Halikago, bakwaniini
bakizi tuugiza umutima ku byo bagweti.
7 Mukuba, mu kuyija mu kihugo, ndaabyo tukayijana. Na
mu kulyoka mwo, ndaabyo tugatwala.
8 Haliko, iri twangaba tulyagagi ne'byokulya
ne'byambalwa, tutuugize imitima yitu ku byebyo.
9 Abandu, iri bangaba baloziizi ukugala, bali mu yi-
fundaga mu magezo, halinde banagwatwe na'mifwije
mingi-mingi go'buhwija. Yago mifwije ganabatwale
kasinge-singe, halinde banayifunde mu bushereere, ba-
nabugatire mwo.
10 Ukukundaga ifwaranga, li'sina lya ngiisi mabi. Abandu
baguma, bâli ziziri ifwaranga. Na buno, bataki yemiiri Yesu.
Keera banalyaniisa imitima yabo ku mizingeerwe mingi-
mingi.

Timoteyo abwirwa kwo akizi yihangaana

11 Yago mabi gooshi, we mundu wa Rurema, ukizi gatibita!
Ukizi yama ufitiirwi ku bikwaniini imbere lya Rurema.
Ngiisi byo aloziizi, bibe byo ugakizi gira. Unabaagage
umúbiisiri kwo'bwemeere. Unabe uli mu kundana, unakizi
yihangaana, unakizi nogerana.

12 Ukizi gaagala mwi'zibo liija lyo'kulwira ubwemeere,
halinde ukalonge ubulamu bwe'myaka ne'myakuula! Ee!
Yibyo, byo ukahamagalirwa ku kyanya ukayemeera Yesu
imbere lyo'tumasi twingi.
13 Nakukomeereza imbere lya Rurema, bwo ye mu bi-
ika ibiremwa byoshi mwo'bugumaana. Nakukomeereza
ne'mbere lya Yesu Kirisito, bwo akatanga ubumasi bwija
imbere lya Pondyo Pilaato.
14 Yaga mahano gooshi, ukizi gasimbaha! Ukizi yama
utuuziri buzira kashembo, na buzira buhube, halinde
ukuhisa ku lusiku lwo Nahamwitu Yesu Kirisito agagaluka
kwo.
15 Ikyanya Yesu agagalukaga, kugaaba ku kyanya Rurema
yenyene akamúshungikira. Rurema ye mwene imigashani!
Ye na twaziri yenyene! Ye Mwami wa baami, na Nahano wa
banahano!
16 Yehe naaho ye yamiri ho, anatuuziri mu mulengeerwe
gwo tutangayegeera. Ndaaye mundu úzindi múbona.
Ndaanaye úshobwiri ukumúbona. Akizi yama ali mu
haabwa ulushaagwa no'bukalage imyaka ne'myakuula!
Bikizi ba kwokwo!

Íbikwaniini mu bagale

17 Iri abandu bangaba bali bagale mu kino kihugo, ubab-
wire kwo batakizi yikangaata. Ibindu byabo bitabaagage
byo bagakizi biika kwo'mulangaaliro. Mukuba, ibya mu
kino kihugo, biri bya kulenga naaho. Ku yukwo, ubabwire
kwo bakizi biika umulangaaliro gwabo imwa Rurema.
Mukuba, ye mu tuvwangulira ibindu byoshi, gira tukizi
bishambaala mwo.
18 Yabo bagale, ukizi babwiraga kwo bakizi gira imikolezi
miija, ibe yo bagakizi galira kwo. Ubabwire kwo bakizi
tabaalana ku bindu byabo, ku mitima íshenguusiri.
19 Kwokwo, lyo bagaaba bayibiikira ibihinda ku kyanya
íkyâye yije. Binabe byo bagasikamira kwo, halinde baka-
longe ubulamu bwa nirizina.

Amagambo go'kusezerana

20 E Timoteyo! Ngiisi byo ukasikiirizibwa, ukizi bi-
langa bwija! Unakizi yiyeka na'magambo go'lujandi-jandi.
Mukuba, yago magambo gatalyosiri imwa Rurema. Kundu
gali mu detwa mbu bumenyi, si galyagagi ga ndetera-habiri.
21 Abandu baguma, kundu bali mu yideta kwo bakola
banabumenyi, haliko keera bwanabahabura, halinde bataki
kulikiiri Yesu.
Mweshi mukizi yamaga mugashaniirwi!

Amaruba ga kabiri ga Pahulu imwa Timoteyo
Indangiriro

Yaga maruba, gayerekiini ngiisi kwo Pahulu akalaga Timoteyo ku kyanya Pahulu âli kola bu fwa. Pahulu anadeta kwo kundu abagoma bâli gweti bagaagira mbu bamúhangirire, haliko âli kizi fiitirwa ku bya Yesu. Anayereka Timoteyo amabi ágagaki koleka ku siku ze'mberuuka. Na kwakundi, ali mu múyereka kwo akizi yiyeka ne'mbamba, iri anagira naaho íbitukwaniini.

Pahulu anakengeeza Timoteyo ngiisi kwo âli kizi biika Yesu kwo'bwemeere, iri anayigenderera, no'kukundana, no'kuyihangaana mu kati ka'malibu.

Muziizi muguma gwi'sikamiro, guli mu 2 Timoteyo 2.15: «Wehe, ulyagagi mukozi wa Rurema. Kwokwo, ukizi gira umwete gwo'kusobaanura Igambo lyage ku bweranyange. Utanagwatwe ne'shoni ku mukolwa gwawe. No'buzinda, Rurema anakuyemeere kwo uli mukozi mwija.»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Indangiriro (1)
b) Pahulu ahanuula Timoteyo (2)
c) Pahulu akengula Timoteyo hi'gulu lye'siku ze'mberuuka (3)
d) Pahulu alaga Timoteyo (4.1-18)
e) Pahulu aseezerana (4.19-22)

Indangiriro

1 Niehe Pahulu, nie ndumwa ya Yesu Kirisito, nga kwo Rurema aloziizi. N'gatumwa kwo ngizi menyeesa abandu hi'gulu lyo'kulama mu kati ka Yesu Kirisito, ukukulikirana no'muhango gwa Rurema. Kwokwo, nakuyandikira,
2 e Timoteyo, we mwana wani mukundwa. Daata Rurema na Nahamwitu Yesu Kirisito bakizi kugashaanira! Banakizi kubonera ulukogo! Banakizi kuheereza no'mutuula!

Tukizi kulikira Kirisito ku njira íkwaniini

3 Mu kukolera Rurema, ngweti ngayiyeka ku mabi, nga kwo bashokuluza baani nabo bâli kizi gira. Kwokwo, na naawe, ngweti ngakukengeera mu mahuuno gaani, ubushigi ni'zuuba. Na ndi mu tanga kongwa imwage hi'gulu lyawe.

4 Ngi kengiiri ngiisi kwo ukalira hi'gulu lyani. Na ngola
ne'kyedu kyo'kushubi kubona, halinde ndonge ukusham-
baala ngana.
5 Ngengiiri ngiisi kwo wâli kizi biika Rurema
kwo'bwemeere, buzira bulyalya. Ndyagagi na'kasiisa
kwo kiri na buno, kwokwo kwo ukiri mu gira. Bwobwo
bwemeere, kiri na nyoko Ehunike, na nyokokulu Lohisi,
nabo bwo bâli múbisiiri kwo.
6 Ikyanya n'gakubiikaga kwa'maboko, haaho lyo uka-
haabwa kirya kigabi na Rurema. Kwokwo, nakukengeeza
kwo ukiyakirize!
7 Mukuba, Rurema atakatubiika mwo'mutima
gwo'kuyoboha. Si akatubiika mwo'mutima gwo'bukalage.
Gunali gwo'kukundana. Gunali gwo'kuyitonda.
8 Kwokwo, utakizi fwa ishoni mu kutanga ubumasi
hi'gulu lya Nahamwitu. Utanakizi fwa ishoni na hi'gulu
lyani, mbu bwo njwesirwi hi'gulu lyage. Haliko na naawe,
uyemeerage ukukizi libuuka hi'gulu lye'Myazi Miija, ku
bushobozi bwo uhaabirwi na Rurema.
9 Rurema keera akatukiza, anatuhamagala kwo tube
bandu baage beeru. Na íbitumiri agatukiza, kutali mbu
bwo twakola bwija. Si bikulikiriini na ngiisi kwo âli mali
gwanwa ashungika yenyene. Ikyanya ikihugo kitâli zaazi
bumbwa, akalooza ukutubonera ulukogo ku njira ya Yesu
Kirisito.
10 Na buno keera lukayerekanwa ku bweranyange mu
kuyija kwage. Yesu ye Lukiza witu, keera anasindaga
Narufu, anayerekana ngiisi kwa'bandu bangalama imyaka
ne'myakuula, ku njira ya íbiri mu Myazi Miija.
11 Iyo Myazi Miija, Rurema keera akambiika, mbe
ndumwa yayo. Aloziizi kwo ngizi genda ngagimenyeesa mu
bandu, na mbayigirize yo.
12 Yo na yeyo, yo itumiri ngweti ngalongaga yaga malibu.*
Kundu kwokwo, ndayuvwiti ishoni. Nyiji Yesu bwija,
ninamúbiisiri kwo'bwemeere. Na ndi na'kasiisa kwo
ngiisi byo akanzikiiriza, ashobwiri ukukizi bilanga, halinde
ukuhisa ku lusiku lwo agagaluka kwo.
13 Ngiisi magambo go ukayuvwa imwani, ukizi gakania,
bwo galyagagi go'kuli. Na kwakundi, ukengeere ukukizi
biika Yesu Kirisito kwo'bwemeere, iri unakundana mu kati
kaage.
14 Kwokwo naawe, ngiisi byo Rurema akusikiiriza, ukizi
bilanga ku butabaazi bwo'Mutima Mweru, bwo gwo gukoli
tutuuziri mwo.

---

* **1:12 1.12** Ku yikyo kyanya, Pahulu âli gweti agalibuukira mu nyumba ye'mbohe.

15 Uyiji kwo abiitu booshi ba mu poroveesi ye'Haziya,
bakasiga banjanda. Mu kati kaabo muli Fugelo, na Heri-
mojene.
16 Haliko, abandu ba mu nyumba ya Honesifooro, Nahano
akizi bakejeerera! Mukuba, yehe, âli kizi yiji ndabaala mu
makuba gaani. Atanagwatwa ne'shoni, mbu bwo njwesirwi
ne'no minyororo.
17 Ikyanya akahikaga mu kaaya ke'Rumi, anayami gira
umwete gwo'kunjakula, halinde anambona.
18 Uyiji bwija na ngiisi kwo âli kizi ndabaala na mu
kaaya ke'Hefeso kwakundi. Ee! Ikyanya Nahano agagaluka,
amúkejeerere!

2

Tukizi yihangaana mu kati ka Yesu Kirisito

1 E mwana wani! Leka Yesu Kirisito akizi kusikamya mu
lukogo lwage!
2 Amagambo go nâli kizi deta imbere lyo'tumasi twingi, na
naawe ukagayuvwa. Na buno, ugasikiirizagye imwa'bandu
bo uyemiiri, banabe bashobwiri ukukizi gayigiriza mu
bandi.
3 Ukizi ba musirikaani mwija wa Yesu Kirisito, mu kukizi
gooyera mu malibu kuguma na nyiitu.
4 Umusirikaani, iri angaba ali mu mukolwa gwage,
atangashubi yifunda mu bindi-bindi. Si ali mu looza naaho
ukusimiisa nahamwabo.
5 Kiri no'mundu úli mu kubiriza mu ndangwe kwakundi,
iri angagira mbu ahime ku njira ítali nga yo, atangaki
yambikwa ulushembe lwo'buhimi.
6 No'mulimi naye, ikyanya ali mu fukerera mu kukola, ye
kwiriiri atee toma ku mwimbu.
7 Yibi byo nakubwira, ukizi biyitoneesa kwo, halinde lyo
Nahano akusobanulira byoshi.
8 Mukizi kengeera kwo Yesu Kirisito akabutwa mwi'kondo
lya mwami Dahudi, na ha nyuma lyo'kufwa, anazuuka mu
bafwiri. Yeyo ye'Myazi Miija yo ndi mu genda ngamenyeesa
mu bandu.
9 Yo na yeyo yo itumiri ngweti ngalonga gano malibu,
na ngoli shwesirwi ne'minyororo nga mwitani. Kundu
kwokwo, igambo lya Rurema litashwesirwi.
10 Ngweti ngagooyera mu kati ka byoshi. Na íbitumiri
ndi mu gooyera kwokwo, gira abandu bo Rurema keera
akatoola, nabo bakalonge ukukizibwa mu kati ka Yesu
Kirisito, banalongage no'bulangashane bwe'myakuula!
11 Yiri igambo likwaniini ukuyemeerwa:
Iri twangafwagaga twe naye, tuganalamanwa.

12 Ne'ri twangakizi gooyera, tugatwala twe naye.
Haliko, iri twangamúyiyogookola, iri naye agatuyiyo-
gookola.
13 Na kundu twangaba tutali bemeera,
si yehe ayamiri ali mwemeera. Mukuba, atashobwiri
ukuyilahira.

Umukozi úkwaniini imbere lya Rurema

14 Yaga mahano, ukizi gakengeeza abandu. Unabakengule imbere lya Rurema kwo batakizi hambanwa-hambanwa ku migeeza ya'magambo. Si imbamba mwene yizo, ziryagagi za busha! Ikyanya abandu bali mu ziyuvwa, ziri mu basherebeza naaho.
15 Wehe, ulyagagi mukozi wa Rurema. Kwokwo, ukizi gira umwete gwo'kusobaanura Igambo lyage ku bweranyange. Utanagwatwe ne'shoni ku mukolwa gwawe. No'buzinda, Rurema anakuyemeere kwo uli mukozi mwija.
16 Ikyanya abandu be'kihugo bali mu vujuuka mu bitali nga byo, ukizi biyiyeka. Mukuba, ikyanya bali mu biyifunda mwo, biri mu bahabura hala na Rurema.
17 Amigirizo gaabo, gali mu ba nga kihando íkigweti kigayenguula. Mu kati kaabo, muli Himenaayo na Fireeto.
18 Yabo bombi, bakahusha ukuli, mu kudeta kwo abafwiri keera bakazuuka. Na hi'gulu lyabo, abandu baguma batakiri mu yemeera Rurema.
19 Kundu kwokwo, ibya Rurema biyamiri bisikamiri. Biryagagi nga lutaliro lukomu úluyimangisirwi kwo yaga magambo: «Nahano ayijagi ábali be'mwage.*» Lunali luyandike na kwokuno: «Umundu, iri angayideta kwo ali mundu wa Nahano, akwiriiri atwikire ku mabi gaage.»
20 Mu nyumba, muli mu ba ibirugu bya kwingi-kwingi. Biguma biri mu tulwa mu nooro, na mu harija. Byo biri mu koleesibwa kwabyo-kwabyo mu kati ko'lushaagwa. Muli ne'bindi íbikabaajwa mu biti, na íbikabumbwa mwi'bumba. Si byohe, biri mu koleesibwa ngiisi kyanya, buzira ulushaagwa.
21 Kwo na kwokwo, iri umundu angayiyeruusa ku mabi, lyo agaaba akolaga kirugu íkiri mu koleesibwa ku lushaagwa. Ee! Agaaba keera ataluulwa na Nahano. Na ngi-isi mikolwa miija yo akashungikirwa, anabe ali mu gigira, halinde anabe na'kamaro bweneene imwa Nahamwabo.
22 Ukizi tibitaga amifwije mabi ga'kasore! Ahandu haago, ukizi fiitirwa ku bikwaniini imbere lya Rurema, na mu kubiika Rurema kwo'bwemeere, na mu kukundana, na mu

* **2:19 2.19** Muharuuro 16.5.

kutuula mu mutuula, kuguma na ngiisi bandi ábagweti
bagahuuna Nahano ku mutima úguyeruusiri.
23 Ikyanya abahwija bagavujuuka mu mbamba, ukizi
bayiyeka. Uyijagi kwe'kyanya abandu bali mu hambanwa,
bali mu longa naaho mwe'milongwe.
24 No'mukozi wa Nahano atakwaniini ukukizi longooza-
nia. Si akwiriiri akizi nogera abandu booshi, anabe ayiji
ukubayigiriza ku bwigenderezi.
25 Umukozi wa Nahano, ikyanya abandu bali mu gi-
raga mbu bamúhangirire, akwiriiri akizi bayerekeza mu
kati ko'butuudu. Mukuba, hali ikyanya Rurema angaki
batabaala, halinde banatwikire ku buligo bwabo, bana-
sobanukirwe ne'byo'kuli.
26 Ne'kyanya bagaaba keera batumburukwa, lyo bagaaba
bafuushuka mu mutego gwa Shetaani. Mukuba, yabo, keera
Shetaani akabagwata imbohe, anakola mu bakoleesagya
nga ngiisi kwo aloziizi.

3

Amabi ga mu siku ze'mberuuka

1 Umenye bwija kwo mu siku ze'mberuuka, hagabaagaga
amalibu makayu.
2 Abandu bagakizi yikundirira boonyene. Banakizi
kunda ne'fwaranga. Banakizi yihaya no'kuyiheemya, iri
banatukana. Bagaaba batakiri mu simbaha ababusi baabo,
kandi iri kutwaza ibya Rurema. Bataganakizi tanga
kongwa.
3 Bagaaba batakiri mu kundana, kandi iri kukogana.
Baganakizi gambana. Na ho bangayihangirira, bagakizi
langama. Banakizi shomba amiija,
4 banakizi songerana. Bagaaba banamuhagi mu kati
ko'kuyidundulika. Na ho bangakunda Rurema, bagakizi
yisimiisa mu bya'magala.
5 Kundu bagaboneka nga bandu ba Rurema, haliko
bagakizi lahira ubushobozi bwage. Abandu mwene yabo,
hatagirage ye mugakomeeranwa.
6 Baguma baabo, bali mu genda bagayinyovya-nyovya mu
nyumba za beene, iri banagwataga imbira ibikazi bizeeze
íbikoli zidohiirwi ne'byaha. Binabe bikoli lungumiirwi
na'mifwije mabi ga kwingi-kwingi.
7 Kundu biri mu yama biloziizi ukuyigirizibwa, haliko
bitashobwiri ukusobanukirwa ne'byo'kuli.
8 Yabo bandu, bali mu hangirira abandu ku byo'kuli, nga
kwo Yane na Yambure bakahangirira abandu ku magambo

ga Musa. Amenge gaabo, gakoli sherebiiri. Na ku luhande
lwo'bwemeere, ehee! Keera bakayabirwa lwoshi-lwoshi.
9 Ubuhwija bwabo, bugaki yerekanwa ku bweranyange.
Ee! Abandu booshi bagaki yibonera ibimbalambala byabo,
nga kwa'bandu ba keera bakayibonera ibya Yane na Yam-
bure.

Tukizi sikama mu Mandiko Meeru

10 Haliko wehe, uyijagi ngiisi kwo ndi mu yigiriza, na
ngiisi kwo nduuziri. Uyiji ngiisi kwo ndi mu shungika, na
ngiisi kwo mbiisiri Rurema kwo'bwemeere. Uyiji na ngiisi
kwo ndi mu yigenderera, na ngiisi kwo ndi mu kundana, na
ngiisi kwo ndi mu yihangaana.
11 Na kwakundi, uyijagi na ngiisi kwo ndi mu libuzibwa,
na kwo ndi mu longa amakuba. Uyiji ngiisi íbikamba
kwo mu kaaya ke'Handyokiya, na mu ke'Hikonyo, na mu
ke'Lisitira. Ikyanya n'galibuzibwa iyo munda, nâli kizi
gooyera. Yago gooshi, Nahano akagangiza mwo.
12 Biryagagi ukuli, kwe'kyanya abandu bali mu ba balozi-
izi ukusimbaha Rurema mu kati ka Yesu Kirisito, bagakizi
libuzibwa.
13 Abandu babi nabo, kuguma na'balyalya, boohe, baga-
genderera ukukizi bihuuka. Bagakizi tebana, iri nabo
banakizi tebwa.
14 Si wehe, amagambo go ukayigirizibwa, ulyagagi
na'kasiisa kwo gali go'kuli. Kwokwo, gabe go ugakizi
genderera mwo. Mukuba, balya bandu ábakakuyigiriza go,
ubayiji bwija.
15 Ukulyokera ubwanuke bwawe, wâli koli yiji Amandiko
Meeru. Gaago mandiko, gashobwiri ukukugira ube
mwitegeereza, halinde ulongage ukukizibwa mu kubiika
Yesu Kirisito kwo'bwemeere.
16 Amandiko Meeru gooshi, gakayandikwa ku burongoozi
bwa Rurema. Ganali na'kamaro mu kuyigiriza abandu.
Ikyanya abandu bali mu giraga amahube, galya Mandiko
gali mu bayerekeza, no'kubahubuula. Ganali mu bayereka
ngiisi íbikwaniini imbere lya Rurema.
17 Ku njira yo'kukoleesa Amandiko Meeru, umundu wa
Rurema agaaba akoli tungiini, anabe no'bulyo bwo'kukola
ngiisi mikolwa miija.

4

1 Ndi ni'gambo lyo'kukukomeereza imbere lya Rurema,
ne'mbere lya Yesu Kirisito. Uyo Yesu, ye gashubi galukaga
mu kihugo, anayimangike ubwami bwage, anatwe imaaja
za'bagumaana, ne'za abafwiri.

2 Kwokwo, nakukomeereza kwo ukizi fiitirwa mu kuyigi-
riza abandu Igambo lyage, kuba ku kyanya kiija, kandi iri
ku kibi. Ikyanya bali mu huba, ukizi bayerekeza, unakizi
batetereza hi'gulu lyago. Na kwakundi, unakizi bakania
imitima, iri unabayigiriza ku bwigenderezi bwoshi.
3 Mukuba, ku kyanya íkigayija, abandu batagaki yemeera
ukuyuvwiriza amigirizo go'kuli. Ikyanya bagakayirwa
na'mifwije mabi, bagayikumaniza abigiriza bingi-bingi.
Bagalooza mbu bakizi babwira amagambo go'kubayagaaga
ulununiirizi lwa mu matwiri gaabo.
4 Bagalahira ukuyuvwiriza amagambo go'kuli, banakizi
yidulumbika mu fumo za keera.
5 Haliko wehe, ukizi ba masu mu kati ka byoshi!
Ne'kyanya ugalongaga amalibu, ukizi gagooyera mwo. Na
kandi, ukizi menyeesa abandu Imyazi Miija. Mu bukozi
bwawe, ukizi kola ngiisi íbikwaniini.
6 Niehe, ngolaga bu tangwa ituulo lyo'kuyonwa umuko.
Ikyanya kyani kyo'kulyoka mu kihugo keera kyahika.
7 Nâli kizi gaagala mwi'zibo liija. Na ngiisi byo nâli kizi
kubiriza kwo, keera nabiyusa. Na buno buzinda, ngi kaniri
mu kuyemeera Yesu.
8 Buno, ngoli bikiirwi ulushembe, bwo ngoli kwaniini
imbere lya Nahano. Yulwo lushembe, agambeereza lwo ku
lusiku lwo agagaluka kwo, anabe ali mu twa imaaja ku njira
yo'kuli. Ndanali nienyene naaho nie galongaga ulushembe.
Si agaluheereza na ngiisi bandi ábali ne'kyedu kyo'kubona
ngiisi kwo agagaluka.

Amagambo go'kusezerana

9 Ugirage umwete gwo'kuyija ino munda duba.
10 Mukuba, Deema akasiga anjanda hi'gulu lyo'kukunda
ibye'kihugo, anagenda mu kaaya ke'Tesaloniki. Kereseke
naye keera agenda i Galatiya. Na Tiito anagenda i Dali-
matiya.
11 Luka naaho ye tukoli sigaliinwi hano. Ikyanya ugayi-
jaga, mukayije na Mariko. Mukuba, ambitiiri akamaro mu
mukolwa gwani.
12 Tukiko, keera n'gamútuma mu kaaya ke'Hefeso.
13 Mu kuyija, ukandeetere na lirya ikooti lyo n'gasiga
imwa Karipo, mu kaaya ke'Torowa. Unandeetere na birya
bitaabo. Ne'ngingwe, birya íbikagirwa mu mbu.
14 Halegizandere, ulya mutuzi we'miringa, akangirira
buligo bweneene! Nahano agaki múhaniiriza ngana.
15 Ukizi ba makengwa hi'gulu lyage! Mukuba, âli kizi
kayuka bweneene mu kugira mbu atuhangirire ku migirizo
giitu.

16 Ku kyanya n'gatondeeraga ukuyibulanira, ndaaye
mundu úkayiji ndabaala. Si booshi bakasiga banjanda.
Rurema abakejeerere!
17 Kundu kwokwo, Nahano âli kizi ba kuguma na naani,
anambiika mwe'misi. Kwokwo, nanamenyeesa Imyazi
Miija mu batali Bayahudi, halinde booshi banagiyuvwa. Na
kandi, akangizagya na mu kanwa ke'ndare.
18 Na ngiisi ábaloziizi ukungirira agandi mabi, Nahano
agagenderera ukukizi ngiza mu kati kaago. Ubuzinda, âye
mbise mu bwami bwage mwi'gulu, mu kati ko'mutuula.
Ayamage ali mu huuzibwa imyaka ne'myakuula! Bikizi ba
kwokwo!
19 Undamukize Pirisila na Hakila, na'bandu ba mu
nyumba ya Honesifooro.
20 Herasito akasigala mu kaaya ke'Korindo. Na Torofimo
kwakundi, n'gamúsiga alwaziri mu kaaya ke'Mireto.
21 Ugirage umwete gwo'kuyija hano duba, ku kyanya isiku
ze'mbeho zítazi hika. Heyubulo akulamusa, kuguma na
Puude, na Liino, na Kilodya, na'bandi beene witu booshi.
22 Nahano akizi beera mu mutima gwawe! Mweshi
mukizi yamaga mugashaniirwi!

Amaruba ga Pahulu imwa Tiito

Indangiriro

Yaga maruba, Pahulu akagayandikira Tiito. Ubwa mbere, uyo Tiito atâli busirwi mu Bayahudi, si akayiji yemeera Rurema ha nyuma, anabuli tabaala Pahulu, mu kukolera Rurema. Ne'kyanya Tiito akasigala mu kihugo kye'Kereete, Pahulu anamúyigiriza kwo akizi kundana, iri anayigiriza íbiri biija (1.8, 16; 2.3, 7, 14; 3.1, 8, 14)

Yaga maruba gali mu lola amagambo gashatu:

- Pahulu akengeeza Tiito ngiisi kwe'birongoozi bi'shengero bakwaniini bakizi tuula ku njira nyiija, ne'ngingwe bwa'Bakereete bingi bâli ngalagaaja, banâli kizi lya nga lwiji, banâli boolo-boolo (1.12).

Tiito anahanuulwa ngiisi kwo agatuula mu bandu balebe mwi'shengero, nga'bashaaja, na'bakazi ábakoli bwini. Anabwirwa na ngiisi kwo agatuula mu bahya-kazi, ne'misore, kiri na mu baja.

Pahulu anahanuula Tiito kwo akizi tuula ku njira íkwaniini. Ne'ngingwe, akizi ba mundu wo'mutuula, iri anayiyeka no'bushombani, ne'mbamba, no'kugabulikana.

Imiziizi miguma yi'sikamiro, iri mu Tiito 2.11-12: «Rurema keera akayerekana ulukogo lwage mu bandu booshi, halinde balonge ukukizibwa. Ku yulwo lukogo, tuli mu yerekwa ngiisi kwo twangatwikira ku bitali bya Rurema, na ku mifwije mabi ge'kihugo. Tuli mu yerekwa na ngiisi kwo tugakizi yihangirira ku mabi, halinde tulonge ukukizi tuula mu kino kihugo ku njira íkwaniini imbere lya Rurema.»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Indangiriro (1.1-4)
b) Ngiisi kwo Tiito agatoola abashaaja mwi'shengero (1.5-9)
c) Pahulu ahanuula Tiito ngiisi kwo agatuula mu bandu babi be'Kereete (1.10-16)
d) Pahulu ahanuula Tiito hi'gulu lya'bandu balebe (2.1-10)
e) Ukutuula mu miija, no'kuyiyeka na'mabi (2.11–3.11)
f) Pahulu aseezerana (3.12-15)

Indangiriro

1 Yaga maruba galyoka imwani nie Pahulu, mukozi wa Rurema, na ndi ndumwa ya Yesu Kirisito. N'gatumwa mu

bandu ábâli mali toolwa na Rurema, gira nibakanie mu bwemeere. Kwokwo, banamenye ukuli kwoshi, banalongage ukutuula mu kati kaage.
2 Ee! Ubwemeere bwitu no'bumenyi bwitu, biyimangiiri ku mulangaaliro kwo twâye longage ukulama imyaka ne'myakuula. Ikyanya ikihugo kitâli zaazi bumbwa, Rurema âli mali gwanwa abiika umuhango kwo tugaalama imyakuula, atanali mu beesha.
3 Rurema, ikyanya kyo akashungika, iri kikahikaga, akanzikiiriza Igambo lyage, mbu ngendi limenyeesa mu bandu. Rurema Lukiza witu, yenyene ye kakyula kwo bibe kwokwo.
4 Yaga maruba, gatumwa imwawe, e Tiito, we mwana wani nirizina. Mukuba, twembi kuguma tubiisiri Rurema kwo'bwemeere. Daata Rurema, na Yesu Kirisito, Lukiza witu, bakizi kugashaanira! Banakizi kuheereza umutuula.

Umukolwa gwa Tiito i Kereete

5 N'gakusiga iyo munda i Kereete, gira uyusagye íbyâli sigiiri, halinde ubilingaanie bwija. Kwokwo, mu ngiisi kaaya, ukizi biika mwa'bashaaja bi'shengero, nga kwo n'gasiga nakuyereka.
6 Iri umundu angabiikwa kwo abe mushaaja wi'shengero, atakwiriiri kwo abe ni'gambo lyo bangamúshumuza kwo. Akizi ba ayaziri mukazi muguma naaho. Abaana baage, banakwiriiri bayemeere Yesu, batanabe mindagabika yo'kuyifunda-funda mu bitali nga byo.
7 Umwimangizi wi'shengero ali mu ba akoli sikiriziibwi umukolwa gwa Rurema. Kwokwo, atakwiriiri kwo abe ni'gambo lyo bangamúshumuza kwo. Atanabe ndashungulwa, kandi iri wa kuyagalwa duba. Atanabe mulalwe. Atanabe wo'kukizi shulika abandu. Atanabe muzizi we'bindu.
8 Si umushaaja wi'shengero abaagage mundu wo'kukizi yegereza abageezi, anabe akuuziri íbiri biija, anabe wa kuyihangirira ku mabi, iri anafiitirwa ku bikwaniini, anabe mundu mweru, úyitooziri.
9 Anabe wa kukizi kania amagambo go'kuli, nga kwo tukagayigirizibwa. Kwokwo, lyo alongaga ukusikamya abandi mu kati kaago. Ne'ri abandu bangagira mbu bagahangirire, ashobole ukubayumuusa.
10 Abandu bingi batali mu simbahana, ne'ngingwe Abakirisito ábakalyoka mwi'banga lya'Bayahudi. Amagambo gaabo, gali ga kujejemba-jejemba naaho, iri banatebana.
11 Mwene yabo, bakwiriiri bazibwe utunwa twabo! Si bagweti bagayigiriza amagambo ágatali ngaago, halinde

banayami sherebeza abandu booshi ba mu mbaga ndebe.
Yabo batebani, ehee! Íbitumiri bali mu gira kwokwo, gira
bakizi longa ifwaranga!
12 Yabo Bakereete, muguma wa mu baleevi baabo
akadeta: «Abakereete bayamiri banabibeesha. Balyagagi
birara bibi, banali boolo. Si banagweti bagaalya nga lwiji.»
13 Yaga magambo, ikyanya gakadetwa hi'gulu lyabo,
kwokwo kwo biri! Aaho! Ukizi bakanukira ngana, halinde
bakalonge ukukana mu kati ko'bwemeere.
14 Bakwiriiri batwikirage ku fumo za'Bayahudi. Batwikire
na ku magambo ga'balyalya bali mu hamuliza-hamuliza
kwo, kiziga na boonyene keera bakalahira ukuli!
15 Imwa'bandu beeru, byoshi biryagagi byeru! Haliko, iri
abandu bangaba bakoli sherebiiri, banabe batakiri mu biika
Rurema kwo'bwemeere, iri ndaakikyo kindu kyeru mu kati
kaabo. Amenge gaabo, gali mu ba gakoli sherebiiri. Ee!
Batanakiri mu yiyeka ku mabi.
16 Kundu bali mu yideta kwo bakoli yiji Rurema, haliko
bakola mu kizi yifunda mu mabi naaho, kinatume bakola
mu múlahira. Bali mu yagazania bweneene, mu kuhaasa-
haasa. Ndaanagwo mukolwa mwija gwo bakwiriiri kwo.

2

Íbikwiriiri mu ngiisi bandu

1 Halikago wehe, ukizi yigiriza abandu igambo lya
Rurema ku njira íkwaniini.
2 Abashosi ábakoli kaniri, ubayigirize kwo bakizi yitonda,
halinde bakizi shaagana. Bakizi tuula ku bwitegeereze. Ba-
nabe babiisiri Rurema kwo'bwemeere. Banabe bakundiini.
Banabe bali mu yihangaana.
3 Na'bakazi ábakoli bwini kwakundi, ubayigirize kwo
bakizi tuuzagya, nga kwo bikwaniini mu bandu ba Rurema.
Batakizi gambana, batanakizi laluka. Si bakwiriiri bakizi
yigiriza íbiri biija,
4 halinde lyo balonga ukuhanuula abahya-kazi ngiisi kwo
bagakizi kunda bayiba, na'baana baabo.
5 Babahanuule na ngiisi kwo bagakizi yihangirira ku mabi
mu kati ko'bweru bwoshi. Babahanuule na ngiisi kwo
bagaakania inyumba zaabo, na ngiisi kwo bagakizi girirana
amiija, na ngiisi kwo bagasimbaha bayiba. Kwokwo,
li'Gambo lya Rurema litayiji kengeera lyadetwa buligo
hi'gulu lyabo.
6 Na'batabana, ukizi bahanuula kwo bakizi yihangirira
lwoshi ku mabi.

7 Wehe wenyene, ukizi gira bwija mu kati ka byoshi,
halinde lyo ugaaba mugani mwija imwabo. Ne'kyanya
ugakizi yigiriza abandu, ukizi bayigiriza mu kati ko'kuli, na
buzira malyogo.
8 Amagambo gaawe, gakizi yama gakaniri. Kwokwo,
ikyanya abandu bagaagira mbu bakuhangirire, lyo bag-
watwa ne'shoni, banabule igambo lyo bangatushemba kwo.
9 Abaja, ubayigirize kwo bakizi simbaha banahamwabo
mu kati ka byoshi, iri banabasimiisa. Ne'kyanya bagakizi
bwirwa igambo, batakizi banaakira.
10 Hatagirage muja úgazimba ibindu bya banahamwabo.
Haliko, bakizi yerekana kwo bakwiriiri ukuyemeerwa mu
kati ka byoshi. Kwokwo, ikyanya abandu bagahaabwa
amigirizo hi'gulu lya Rurema Lukiza witu, galonge ukukizi
basimiisa mu kati ka byoshi.
11 Rurema keera akayerekana ulukogo lwage mu bandu
booshi, halinde balonge ukukizibwa.
12 Ku yulwo lukogo, tuli mu yerekwa ngiisi kwo twan-
gatwikira ku bitali bya Rurema, na ku mifwije mabi
ge'kihugo. Tuli mu yerekwa na ngiisi kwo tugakizi yi-
hangirira ku mabi, halinde tulonge ukukizi tuula mu kino
kihugo ku njira íkwaniini imbere lya Rurema.
13 Tunalangaliiri kwo Yesu Kirisito agagaluka mu kati
ko'bulangashane bwingi. Ee! Ye Lukiza witu, anali ye
Rurema witu mukulu!
14 Yesu ye kayitangaga ayitwe hi'gulu liitu, gira atuguluule
mu mabi gooshi. Kwokwo, lyo tuyeruusibwa, tunabe bandu
baage ba yenyene, tunabe tufitiirwi mu kugira ngiisi miija.
15 Yaga magambo gooshi, gabaagage go ugakizi yigiriza
abandu. Ukizi bakania imitima, iri unakizi bayerekeza ku
bukaruuke. Utanaleke kwo'mundu akugayirize.

3

Tukizi looza umutuula

1 Ukengeeze abandu kwo bakizi yibiikaga mwi'dako
lya'batwali, na mwi'dako lya'bakulu, mu kukizi basimbaha.
Banakizi ba ibiringiini ukukola ngiisi mikolwa miija.
2 Hatanabe mundu ye bagakizi gamba. Si bakizi tuula mu
mutuula, banakizi nogerana mu kati ko'butuudu mu bandu
booshi.
3 Mukuba, kiri na nyiitu, yaho keera, twâli riiri bahwija,
twanakizi haasa-haasa. Na bwo twâli tebesiri, twâli
shwekiirwi mu mifwije mabi ga kwingi-kwingi, twanakizi
lungumirirana. Na kwakundi, twâli yamiri mwo'mujina
no'luugi. Twanakizi shombwa, iri tunashombana.

4 Haliko, iri hakatama, Rurema Lukiza witu anayerekana
ulukogo lwage mu kati ko'rukundo,
5 anatukiza. Kutanâli mbu bwo twâli kizi gira imikolezi
miija. Si akatukiza ku lukogo lwage naaho. Anatushuka
ibyaha biitu, halinde twanaba bahyahya mu kati ko'Mutima
Mweru.
6 Yugwo Mutima Mweru, Rurema akatuyonera gwo bwe-
neene, ku njira ya Yesu Kirisito, Lukiza witu.
7 Na hi'gulu lyo'lukogo lwage, twanalongaga ukukwanana
imbere lyage. Twanaba tubikiirwi ubulamu bwe'myaka
ne'myakuula. Bunali bwo tukoli langaliiri.
8 Yaga magambo gooshi, galyagagi go'kuli. Ee! Gali miija
ngana. Ganali na'kamaro mu bandu booshi. Kwokwo,
ngiisi ábakoli biisiri Rurema kwo'mulangaaliro, ndoziizi
ukizi bakomeereza go. Bakizi fiitirwa mu kukola imikolwa
miija.
9 Na kwakundi, utakizi hambanwa mu magambo
go'buhwija, kuba kutondobola amaziina ga'bahisi, kandi iri
ukuhambanwa ku biri mu Maaja, kandi iri igindi milongwe.
Si mwene yibyo byoshi, biryagagi ndaabyo, binali bya
busha!
10 Umundu, iri angaba kateerania, umúyerekeze, kiri
no'bugira kabiri. Ne'ri atangakutwaza, unamútwe.
11 Umundu mwene uyo, uyiji bwija kwo akoli sherebiiri,
anakola mukozi we'byaha. Ali mu ba keera ayitwira
ulubaaja lwo'kuhanwa.

Amagambo go'kusezerana

12 Njungisiri kwe'kyanya kye'mbeho, ngagendi beera mu
kaaya ke'Nikopooli. Mango nakutumira Haritema, kandi
iri Tukiko, unayami banguka ukunyijira ino munda i
Nikopooli, gira tukahumaanane yo.
13 Ugire imisi yoshi yo'kutabaala Hapoolo na Zenaasi, ulya
wo'kubulanira abandu. Hatanagire kindu kyo bagaabula ku
lugeezi lwabo.
14 Abandu biitu, bakwiriiri bayige ngiisi kwo bagakizi
kola imikolwa miija, halinde lyo balongaga ukuyitabaala ku
magoorwa gaabo. Batanabe mifoolwa.
15 Abandu booshi bo tuliinwi, bakulamusa. Na naawe,
utulamukize ngiisi ábatukuuziri mu kati ka Kirisito.
Rurema, akizi mùgashaanira mweshi!

Amaruba ga Pahulu imwa Firimooni

Indangiriro

Yaga maruba, Pahulu akagayandikira Firimooni. Uyo Firimooni, âli yemiiri Yesu, anâli kizi koleesa abaja. Muguma wabo, Honesimo, akamúzimba (18), anabuli toloka. Ukukulikirana ne'maaja za'Barumi, Honesimo âli kwaniini ukuyitwa. Kundu kwokwo, Honesimo akabonaana na Pahulu, anayiji yemeera Kirisito (10). Ne'kyanya akalooza ukugalukira nahamwabo, Pahulu anamúyandikira, anamúyinginga kwo leero agayemeera ukuyakiira Honesimo nga mwene wabo mu kati ka Kirisito (16).

Imiziizi miguma yi'sikamiro, iri mu Firimooni 8-10: «Mukati ka Kirisito, mbangwirwi ukukubwira ku bukaruuke ngiisi kwo ukwiriiri ukugira. Kundu kwokwo, ngakuyinginga mu kati ko'rukundo. Yaga mahuuno, ugayakiire imwani nie Pahulu, nie ngola mushaaja, na ngoli shwesirwi mu nyumba ye'mbohe hi'gulu lya Yesu Kirisito. Kwokwo, nakuyinginga hi'gulu lyo'mwana wani Honesimo. Mukuba, ku kino kyanya ngoli shwesirwi ne'minyororo, aba mwana wani.»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Indangiriro (1-3)
b) Firimooni (4-21)
c) Pahulu aseezerana (22-25)

Indangiriro

1 Yaga maruba, galyoka imwani nie Pahulu, umushweke hi'gulu lya Yesu Kirisito. Twe na mwene witu wa Timoteyo, twe twakuyandikira, e Firimooni, we witu mukozi mukundwa.
2 Twayandikira na'bandu bi'shengero, ábali mu kuumana mu nyumba yawe, mwe na mwali witu wa Hafya, na Harikipo, uwitu musirikaani wa Rurema.
3 Daata Rurema, na Nahamwitu Yesu Kirisito, bakizi mùgashaanira! Banakizi mùheereza no'mutuula!

Ibyo Pahulu ahuunira Firimooni

4 Ikyanya ndi mu huuna Rurema, ndi mu tanga kongwa imwage hi'gulu lyawe.

5 Mukuba, keera nayuvwa ngiisi kwo ubiisiri Nahamwitu
Yesu kwo'bwemeere, na ngiisi kwo uli mu kunda abandu
baage booshi.
6 Ndi mu huuna Rurema, kwe'kyanya uli mu yigiriza
abandi kwo babiike Yesu kwo'bwemeere, kwo wenyene
ulongage ukumenya ngiisi kwo tuli mu gashaanirwa mu
kati kaage.
7 E mwene witu! Ikyanya mbwini ngiisi kwo uli mu
kundana, na ngiisi kwo uli mu kania abandu ba Rurema mu
mitima yabo, kuli mu njagalusa, na mbe ngoli holeziibwi.

Pahulu ahuunira Honesimo ulukogo

8 Mu kati ka Kirisito, mbangwirwi ukukubwira ku
bukaruuke ngiisi kwo ukwiriiri ukugira.
9 Kundu kwokwo, ngakuyinginga mu kati ko'rukundo.
Yaga mahuuno, ugayakiire imwani nie Pahulu, nie ngola
mushaaja, na ngoli shwesirwi mu nyumba ye'mbohe
hi'gulu lya Yesu Kirisito.
10 Kwokwo, nakuyinginga hi'gulu lyo'mwana wani
Honesimo. Mukuba, ku kino kyanya ngoli shwesirwi
ne'minyororo, aba mwana wani.
11 Mu siku ízikalenga, ndaabyo âli kizi kutabaala kwo.
Halikago buno, akoli kuhitiiri akamaro. Kiri na naani, akoli
kambitiiri kwakundi.
12 Ku yukwo, kundu andyagagi ku mutima, nakugalulira
ye.
13 Njubi loziizi kwo twangaberiinwi hano. Kwokwo, bwo
ngi shwesirwi hi'gulu lye'Myazi Miija, angandabaala, ho
wangandabiiri.
14 Kundu kwokwo, ndaabyo nangagira, útanazi mbangu-
ula. Iri wangandabaala, kubaagage ku bulooze bwawe. Si
kutabe ku njira yo'kuhambaazibwa.
15 Ngeeka íbikatuma Honesimo akatee lyokaga imwawe
ku kyanya kiniini, gira lyo mukalonga ukubeeranwa isiku
zooshi.
16 Na buno, atagaaba nga muja wawe naaho. Haliko,
akola agaaba nga mwene witu mukundwa mu kati ka
Yesu. Ee! Bwo angola ku mutima, ka itali yo haahe kwo
naawe agaaba mu mutima gwawe, mu kati ko'buja bwage,
ne'ngingwe, bwo akola mwene witu mu kati ka Nahano
kwakundi.
17 Ku yukwo, iri wangaba uyibwini kwo tuli ne'ngoome
twembi, umúyakiire bwija, nga kwo wanganyakiira
nienyene.
18 Ne'ri hangaba hali igambo lyo akakuhubira kwo, kandi
iri akuli mu mwenda, mbe nie ugayisuza.

19 NIEHE PAHULU, NIE NAYANDIKA YIBI NO'KUBOKO
KWANI NIENYENE, KWO NIE GAGUYISHULA. Kuguma na
yibyo, nakukengeeza kwo ukiri no'mwenda gwani, nagwo
gwangatumiri wenyene ushuba ugayitanga imwani.
20 Ku yukwo e mwene witu, undabaale mu kati ka
Nahamwitu Kirisito! Unanjagaluse mu kati kaage.
21 Yaga mahuuno go nakuyandikiraga hano, ndangaliiri
kwo uganzimbaha. Nyiji kwo ugaagira kiri ne'ngingwe
yago.
22 Na kwakundi, nakuhuuna ugwanwe wandingaaniza
ho ngayiji handa. Mukuba, ndangaliiri kwo Rurema agaki
ngalulira iyo munda imwinyu, ukukulikirana na'mahuuno
giinyu.

Amagambo go'kusezerana

23 Mwene witu Hepafura akulamusa. Ye tushwesirwi
kuguma mwi'no nyumba ye'mbohe hi'gulu lya Yesu Kirisito.
24 Na'biitu bakozi, nabo bakulamusa. Mariko, na Harisi-
tariko, na Deema, na Luka.
25 Nahamwitu Yesu Kirisito akizi mùgashaanira mweshi,
mu mitima yinyu!

Amaruba imwa' Baheburaniya

Indangiriro

Umwandisi wa yaga maruba atayijikiini, tutanayiji ábakayandikirwa. Yago maruba gali mu tuyigiriza kwo tukizi biika Yesu kwo'bwemeere, buzira kukulikira imigeeza ya'Bayahudi.

Yaga maruba gali mu yerekana ngiisi kwo Yesu ye himiri byoshi bya'Bayahudi bâli kizi kulikira. Gali mu yerekana kwo Yesu ahimiri abaleevi ba keera, ahimiri na'baganda, na Musa, ne'Kihango kya keera, no'mugingi Harooni, na ngiisi bagingi ábakamúgomboola.

Umwandisi ali mu tukengula ubugira kataanu kwo Rurema ali mu hana abandu ábali mu mújandirira, nga ngiisi kwo akahaniiriza Abahisiraheeri mwi'shamba (2.1-4); (3.7–4.13); (5.11–6.12); (10.26-31); (12.14-17).

Umwandisi ali mu koleesa ikigaajo kyoshi, mu kuyerekana ngiisi kwe'bikalage bingi mu Bahisiraheeri byâli kizi biika Rurema kwo'bwemeere (11). Ha nyuma, anahanuula abasomi kwo nabo bakizi yama bali bemeera halinde ukuheza. Banakizi lola ku Yesu, iri banahebera ku malibu.

Muziizi muguma gwi'sikamiro guli Baheburaniya 11.6: «Ndaaye mundu úwangasimiisa Rurema, átazi múbiikaga kwo'bwemeere. Umundu, iri angalooza ukuyegeera Rurema, akwiriiri ayemeere kwo ali ho, na kwo ali mu hemba ngiisi ábali mu múlooza.»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Kirisito ye himiri abaganda ba Rurema (1–2)
b) Kirisito ye himiri Musa (3.1–4.13)
c) Kirisito ye himiri abagingi ba mu Kihango kya Keera (4.14–7.28)
d) Ibya Kirisito, byo bihimiri ibya bandi bagingi (8.1–10.18)
e) Tuli mu hanuulwa kwo tukizi yihangaana (10.19–12.28)
f) Ngiisi kwo'Mukirisito akwaniini ukutuula (13.1-17)
g) Amagambo mazinda (13.18-25)

Ubukulu bwo'Mwana wa Rurema

1 Yaho keera, Rurema âli kizi deta na bashokuluza biitu ku njira ya'baleevi, kwanaba ku njira za kwingi-kwingi.

2 Halikago, mu zino siku ze'mberuuka, akoli gweti agaadeta na nyiitu ku njira yo'Mwana wage yenyene.

Kutanali kwokwo naaho. Si ku njira yo'yo Mwana wage,
kwo akabumba mwe'bindu byoshi. Ye na koli bihaabirwi.
3 Na bwo'yo Mwana aki gweti agaadeta ku bukalage,
kyo kitumiri ibindu byoshi bikiri ho. Uyo Mwana, alya-
gagi mwo'bulangashane bwa Yishe, anamúshushiri ku
byoshi. Uyo Mwana, ikyanya akaba keera ayeruusa abandu
mu byaha byabo, anagendi bwatala mwi'gulu, uluhande
lwe'lulyo lwa Yishe. No'yo Yishe, ye riiri no'bushobozi
bwoshi.

Umwana wa Rurema ye kuliiri abaganda

4 Umwana wa Rurema akakuzibwa, halinde akuliiri
abaganda bweneene! Kiri ni'ziina lyo akahaabwa, lyo
likuliiri amaziina ge'mwabo.
5 Mukuba, ndaaye muganda ye Rurema azindi bwira
kwokuno:
«Wehe, we Mwana wani.
Zeene lyo naaba yisho.*»
Adesiri na kwokuno:
«Niehe ngaaba nie yishe.
Naye anabe ye mugala wani.†»
6 Ikyanya Rurema akatumaga Umwana wage we'fula hano
mu kihugo, anakyula kwokuno:
«Abaganda baani booshi bakwiriiri bakizi múyikumba!‡»
7 Si hi'gulu lya yabo baganda baage, Rurema adesiri
kwokuno:
«Rurema ali mu gira abaganda baage, babe nga mbuusi.
Ali mu gira abakozi baage, babe nge'mbigi zo'muliro.§»
8 Halikago, hi'gulu lyo'Mwana wage yenyene, Rurema
akadeta kwokuno:
«We Rurema! Ubwami bwawe, buyamiri ho imyaka
ne'myakuula!
Uganakizi twala ku njira íkwaniini.
9 Ukuuziri íbikwaniini. Haliko amabi goohe, ugashombiri.
Kyo kikatuma Rurema wawe akakukuza ube hi'gulu
lya'biinyu.
Anakushiiga amavuta mu kati ko'bushambaale.*»
10 Rurema akadeta na kwokuno:
«E Nahano, ku ndondeko, we kabumba ikihugo.
Kiri ni'gulu, we kalibumba na'maboko gaawe.
11 Yibyo byombi, biganyerera, haliko wehe ugayama ho.
Si bigahula nga mirondo,
12 unabigushe-gushe ngi'kanju, binahindulwe nga bishaji-
ira.

---

* **1:5 1.5** Zaburi 2.7. † **1:5 1.5** 2 Samweri 7.14; 2 Kutondobola 17.13. ‡ **1:6 1.6** Bukengeeze 32.43. § **1:7 1.7** Zaburi 104.4. * **1:9 1.8-9** Zaburi 45.6-7.

Wehe, uyamiri uli we yolya-yolya.
Ne'myaka yawe itâye heke![†]»
13 Si abaganda boohe, ndaaye ye Rurema azindi bwira kwokuno:
«Ubwatalage uluhande lwani lwe'lulyo,
halinde mbiike abagoma baawe mwi'dako lya'magulu gaawe,
unakizi balaaviza kwo.[‡]»
14 Kwokwo, bibonekeriiri kwo abaganda booshi balyagagi bakozi ba Rurema, banali mitima naaho. Bali mu tumwa-tumwa, gira bakizi gendi tabaala ngiisi bandu ábagakizibwa.

2

Tutakizi gayiriza ubukize bwitu

1 Keera tukayuvwa amigirizo go'kuli. Kwokwo, tukwiriiragi tukizi gakania bweneene, tutayiji kengeera twahabuka.
2 Mukuba, imaaja zikaleetwa na'baganda, zanâli gwasiri. Ngiisi mundu, úwâli kizi zihaasa-haasa kwo mu kuzihubira, anayami hanwa nga kwo byâli múkwaniini.
3 Na buno, nyiitu kwakundi keera tukalonga ubukize bwa'kahebuuza! Ne'ri twangakizi bugayiriza, kutagi kwo twangaki fuuka? Ee! Yubwo bukize bwitu, Nahano yenyene ye katee bumenyeesa mu bandu. Ne'ri bakamúyuvwa, nabo banayiji butangira ubumasi mu kati kiitu.
4 Kiri na Rurema yenyene, akabutangira ubumasi, mu kukizi buyerekana mwe'bisoomeza bya kwingi-kwingi. Anakizi gabulira abandu ibigabi byo'Mutima Mweru, nga ngiisi kwo âli loziizi.

Yesu akayiji ba mundu

5 Yaga magambo, tugweti tugagadeta hi'gulu lye'kihugo íkyâye yije. Batanali baganda bo Rurema akabiikaga kwo babe batwali baakyo.
6 Mukuba, biyandisirwi mu Mandiko Meeru kwokuno:
«Umundu alyagagi nyandi, halinde uki múkengiiri?
Na kituma kiki uli mu hahalira umwana wo'mundu?
7 Ukatee múbiika mwi'dako lya'baganda ku kyanya kiniini,
wabuli múkuza, mu kumúyambika ulushembe lwo'bulangashane no'lushaagwa.
8 Wanabiika byoshi mwi'dako lyage.[*]»
Ku kyanya Rurema akagira umundu abe mutwali hi'gulu lya byoshi, ndaakyo kindu kyo atakabiika mwi'dako lyage.

[†] **1:12 1.10-12** Zaburi 102.25-27. [‡] **1:13 1.13** Zaburi 110.1. [*] **2:8 2.6-8** Zaburi 8.4-6.

Kundu kwokwo, ibindu byoshi nga kwo biri ho zeene,
tutabwini kwo'mundu abitwaziri byoshi.
9 Si tukoli bwini Yesu! Akatee biikwa mwi'dako hini-
ini lya'baganda. Na ku lukogo lwa Rurema, anal-
ibuuka mu kuyitwa, ha'bandu booshi bangayisirwi.
Kyanatuma agakuzibwa, mu kuyambikwa ulushembe
lwo'bulangashane no'lushaagwa.
10 Rurema ye kabumba byoshi. Binali ho hi'gulu lyage.
Na íbikatuma âli kwaniini atee leeza Yesu mu malibu,
gira lyo Yesu akalonge ukutungaana ku njira yago. Abuli
ba kirongoozi wo'kukiza abaana ba Rurema, halinde nabo
babaagage no'bulangashane bwage.
11 Yesu na'bandu bo ali mu yeruusa, booshi bahiiti yishe
muguma. Kyo kitumiragi Yesu atali mu gwatwa ne'shoni
mu kudeta kwo bali beene wabo.
12 Mukuba, adesiri kwokuno:
«E Rurema, ngakizi menyeesa iziina lyawe mu beene witu,
bwo liri lya kahebuuza.
Ee! Mu bandu baawe booshi, ngakuyivuga ku ny-
imbo.†»
13 Adesiri na kwokuno:
«Ngabiika Rurema kwo'mulangaaliro.‡»
Akashubi deta na kwokuno:
«Ndyagagi hano, kuguma na'baana bo Rurema akam-
beereza.§»
14 Yabo ábakadetwa kwo abaana, bali mu ba na'magala
ágahiiti iminyofu no'muko. Kyo kitumiri Yesu naye akayija
ali na'magala no'muko. Kwokwo, ikyanya akafwagaga, lyo
akalonga ukushereeza Shetaani, ulya úwâli hiiti ubushobozi
hi'gulu lyo'lufu.
15 Kwokwo, abandu batangaki tuula mu buja bwo'kukizi
luyoboha.
16 Kwokwo, bibonekeriiri kwo batali baganda bo Yesu ali
mu tabaala. Si agweti agatabaala abandu ba mwi'kondo lya
Hiburahimu.
17 Kyo kitumiri âli kwiriiri ashushaane na yabo beene
wabo mu kati ka byoshi, gira lyo aba mugingi wabo
mukulu, anabe ali mu bayuvwirwa indengeerwa. Na
kwakundi, anabe mwemeera mu kukolera Rurema, halinde
lyo abaguluula mu byaha byabo.
18 Ikyanya Yesu akagezibwa, âli kizi libuuka bweneene.
Kyo kitumiri ashobwiri ukukizi tabaala na ngiisi bandi ku
kyanya bali mu gezibwa.

---

† **2:12 2.12** Zaburi 22.22. ‡ **2:13 2.13** Hisaaya 8.17. § **2:13 2.13** Hisaaya 8.18.

3

Yesu ye kuliiri Musa

1 E beene witu bataluule! Mukolaga ne'ngoome kuguma
na'bandi, mu kuhamagalirwa ibya mwi'gulu. Ku yukwo,
mukizi yitoneesa ku Yesu. Mukuba, ye ndumwa ya
Rurema, ye na mugingi mukulu. Anali ye tuyemiiri imbere
lya'bandu.
2 Uyo Yesu, ikyanya Rurema akamúbiikaga mu mukolwa,
anaba mwemeera, nga kwo Musa naye akaba mwemeera
mu kukizi kolera Rurema mu nyumba yage.
3 Kundu kwokwo, Yesu ye kaharuurwa kwo ye hi-
itagi ulushaagwa ukuhima Musa, nga kwo muubasi ye
mu haabwa ulushaagwa lwingi ukuhima inyumba yo
akayubaka.
4 Ee! Ngiisi nyumba ihiiti úkagiyubaka. Halikago,
Rurema ye kabumba byoshi!
5 Musa âli riiri mwemeera mu nyumba yoshi ya Rurema.
Akanagwanwa ayerekana amagambo go Rurema âye ki
dete. Kundu kwokwo, âli riiri mukozi naaho.
6 Haliko Kirisito yehe, ye Mwana mwemeera, anayi-
mangiiri inyumba ya Yishe. Na twehe twe tulyagagi iyo
nyumba, iri twangaba tuli mu kania imitima yitu. Tukanie
no'mulangaaliro gwitu gwo tukoli shambiiri mwo.

Mutakizi ba banduuvwa

7 Biri nga kwo'Mutima Mweru gudesiri:
«Zeene, iri mwangayuvwa izu lyage,
8 mutayumuuse imitima yinyu,
nga kwo bashokuluza biinyu bakagira
ku kyanya bakaba bahuni mwi'shamba, mu kizi geza
Rurema.
Kyanatuma agaadeta:
9 Kundu bashokuluza biinyu bakamala imyaka makumi
gana
bali mu bona ibitangaaza byo nâli kizi bagirira,
haliko bâli kizi ngeza-ngeza naaho, iri banambigiiriza.
10 Kyanatuma yikyo kibusi, ngakirakarira, nanadeta:
“Yaba bandu, imitima yabo iyamiri iri mu habuka-habuka,
batanasobanukiirwi na íbikwaniini imbere lyani.”
11 Kyo kitumiri n'gashiikiza ku buraakari bwani kwokuno:
“Yabo bandu batâye yingire mu buluhuukiro bwani!*”»
12 Kwokwo, e beene witu! Mukizi yilanga bwija, hatagire
muguma winyu úgaaba no'mutima gwa'kazingati. Mutabe
bandu bazira bwemeere, mbu mujandagire Rurema úli
mugumaana.

---

* **3:11 3.7-11** Zaburi 95.7-11.

13 Halikago, ikyanya igambo «zeene» likiri mu detwa,
mukizi kanania imitima. Hatagire muguma winyu úgaaba
mundagabika hi'gulu lyo'kutebwa ne'byaha.
14 Mukuba, twehe, tukola ne'ngoome na Kirisito. Kundu
kwokwo, tukwaniini tukizi kania umulangaaliro gwo tuka-
longa ku ndondeko. Tunakizi gufiitirwa kwo, halinde
ukuheza.
15 Biri nga kwo bidesirwi kwokuno:
«Zeene, iri mwangayuvwa izu lyage,
mutayumuuse imitima yinyu,
nga kwo bashokuluza biinyu bakagira ku kyanya bak-
aba bahuni.†»
16 Aaho! Yabo bandu, ikyanya bâli kizi yuvwa izu
lya Rurema, banahuna, balyagagi banyandi? Ka batali
baabalya booshi bo Musa akarongoora mu kushaaga mu
kihugo kye'Miisiri?
17 Na banyandi kandi ábakatuma Rurema agaamala
imyaka makumi gana abarakariiri? Si baabalya ábâli
kizi yifunda mu byaha, halinde ibirunda byabo byanaba
mijande-mijande mwi'shamba!
18 Na banyandi bo Rurema akabiikiraga indahiro kwo
batâye yingire ahandu haage ho'kuluhuukira? Si baabalya
keera ábakahuna imbere lyage!
19 Kwokwo, bibonekeriiri kwo íbikatuma batakayingira
ahandu haage ho'kuluhuukira, bwo bakalahira ukubiika
Rurema kwo'bwemeere.

4

Ukuluhuuka kwa'bandu ba Rurema

1 Rurema keera akatulagaania kwo tugayingira mu bu-
luhuukiro bwage. Kwokwo, tukizi ba masu! Hatagirage kiri
no'muguma witu úgaabula ukubuyingira mwo!
2 Mukuba na nyiitu, keera tukamenyeesibwa Imyazi Miija,
nga kwo bashokuluza biitu nabo bakagimenyeesibwa. Si
boohe, ikyanya bakagiyuvwa, ndaako kamaro ko bakagi-
longa mwo. Mukuba batakagiyemeera.
3 Haliko twehe, tukoli giyemiiri. Kyo kitumiri tugayingira
mu buluhuukiro bwa Rurema.
Haliko abandi, Rurema akadeta kwokuno hi'gulu lyabo:
«Yabo bandu, keera n'gashiikiza ku buraakari bwani,
kwo batâye yingire mu buluhuukiro bwani!*»
Umukolwa gwa Rurema, gwâli mali yuta ukulyokera ho
akabumbira ikihugo.

---

† **3:15 3.15** Zaburi 95.7-8. * **4:3 4.3** Zaburi 95.11.

4 Mukuba, biyandisirwi hi'gulu lyo'lusiku lwa kalinda
kwokuno: «Ku lusiku lwa kalinda, Rurema analuhuuka ku
mikolwa yage yoshi.†»
5 Haliko ahandi, hayandisirwi mu Mandiko Meeru kwo
Rurema akadeta na kwokuno: «Batâye yingire mu bu-
luhuukiro bwani!‡»
6 Íbitumiragi bashokuluza ba keera batakalonga ukuyin-
gira mu buluhuukiro bwa Rurema, mukuba kundu baka-
menyeesibwa Imyazi Miija, haliko batanagitwaza. Kundu
kwokwo, yubwo buluhuukiro bwa Rurema, abandi bandu
bagaki buyingira mwo.
7 Mukuba, iri hakalengaga myaka mingi ha nyuma lya
balya bashokuluza, Rurema anabiika ulundi lusiku, mu
kudeta mbu «Zeene». Mukuba, akadeta ku njira ya Dahudi
kwokuno:
«Zeene, iri mwangayuvwa izu lyage,
mutayumuuse imitima yinyu.§»
8 Bashokuluza biitu ba keera, Yoshwa atakabayingiza mu
buluhuukiro. Ákibayingize mwo, nga Rurema atakaki
detaga hi'gulu lyo'lundi lusiku lwo'kuluhuuka.
9 Ku yukwo, abandu ba Rurema baki bikiirwi ubu-
luhuukiro ha nyuma lye'mikolwa yabo.
10 Ikyanya umundu agayingira mu buluhuukiro bwa
Rurema, iri aluhuuka ku mikolwa yage, nga kwo Rurema
naye akaluhuuka ku ye'mwage.
11 Ku yukwo, tukizi gira umwete gwoshi gwo'kuyingira
mu buluhuukiro bwa Rurema. Hatanagire kiri no'muguma
witu úgaabula ukubuyingira mwo. Tutakizi tenguha, nga
kwo bashokuluza ba keera bakagira.
12 Igambo lya Rurema liri ligumaana. Linali mu
kola. Liyugihiri bweneene, ukuhima ingooti zooshi
za'muugi gabiri. Linali mu beruuza-beruuza, halinde
he'nzaliro zihumaniini no'mutima, na he'ningo zihumani-
ini ne'misokoororo. Liri mu sobaanura ngiisi bya'bandu
bagweti bagaatona mu mitima yabo, na ngiisi byo bagweti
bagashungika mwo.
13 Mu byoshi íbiryagagi ho, ndaakyo íki bishamiri mu
masu ga Rurema. Si byoshi biri mu ba ku bweranyange
imbere lyage! Aganaki tubuuza hi'gulu lyabyo.

Yesu ye mugingi mukulu

14 Ku yukwo, bwo tuyemiiragi ubwemeere bwitu imbere
lya'bandu, tukizi bukania! Tukoli hiiti mugingi witu

---

† **4:4 4.4** Ndondeko 2.2. ‡ **4:5 4.5** Zaburi 95.11. § **4:7 4.7** Zaburi 95.7-8.

mukulu, ye Yesu. Yehe, ye Mwana wa Rurema, keera
akanagenda mwi'gulu.
15 Na ku luhande lwo'bukaholwe bwitu, ashobwiragi
ukutuyuvwirwa indengeerwa. Mukuba, ngiisi kwo tuli mu
gezibwa, kwo naye akagezibwa. Si yehe, ndaakyo kyaha
kyo akagira.
16 Ku yukwo, tukizi yegeera ikitumbi kya Rurema buzira
kyoba! Mukuba, haaho ho tuli mu gashaanirwa. Ho tunali
mu bonerwa ulukogo. Ne'kyanya tuli mu ba tugoozirwi,
anatutabaale, mu kutugashaanira.

5

1 Ngiisi mugingi mukulu, ali mu toolwa mu bandu, anabi-
ikwe, gira akizi kolera Rurema hi'gulu lyabo. Ali mu kizi
tanga amatuulo, kuguma ne'bitugwa bi'tuulo lyo'kukogwa
ibyaha byabo.
2 Na bwo'yo mugingi mukulu yenyene ali mu ba mu buka-
holwe, kyo kitumiri ashobwiri ukukizi yuvwa indengeerwa
hi'gulu lya'bahwija, ikyanya bali mu habuka.
3 Yubwo bukaholwe bwage, kyo kitumiri ikyanya ali
mu tangaga amatuulo hi'gulu lye'byaha bya'bandi, naye
yenyene, ali mu gatanga na ku bye'mwage.
4 Ndaaye mundu úli mu yiloogeza ulushaagwa yenyene,
mbu ayigirage mugingi mukulu. Si Rurema ye mu
mútoola! Kiri no'mugingi Harooni, kwokwo kwo Rurema
akamútoola.
5 Kwokwo, Kirisito naye atakayiloogeza ulushaagwa
yenyene, mbu ayigire mugingi mukulu. Si Rurema
akamúbwira kwokuno:
«Wehe, we Mwana wani. Zeene lyo naaba yisho.*»
6 Hali na'handi, áhadesiri kwokuno:
«Wehe ugayama ulyagagi mugingi we'myaka ne'myakuula,
ukukulikirana no'bugingi bwa Merikisedeeki.†»
7 Ikyanya Yesu âli ki riiri hano mu kihugo, âli kizi huuna
Rurema kwi'zu lihamu. Âli kizi lira, iri anamútakira
ku migenge mingi. Mukuba, Rurema, ye wâli shobwiri
ukumúkiza mu lufu. Na bwo Yesu âli kizi músimbaha ku
butuudu bwoshi, kyanatuma Rurema agayuvwa amahuuno
gaage.
8 Kundu Yesu âli riiri Mwana wage, haliko âli kizi yiga
ukumúsimbaha mu kati ka'malibu gaage.
9 Yesu âli koli tungiini ku byoshi. Ne'kyanya abandu
bakamúsimbaha, anaba akola ishyoko yo'kubakiza, halinde
imyaka ne'myakuula.

---

* **5:5 5.5** Zaburi 2.7. † **5:6 5.6** Zaburi 110.4.

10 Ee! Rurema akamúbiikaga, kwo ye gaaba mugingi
mukulu ukukulikirana no'bugingi bwa Merikisedeeki.

Hatagirage úgajandagirira Rurema

11 Mu yaga magambo, hakiri agandi go twangamùbwiziri.
Haliko, biryagagi bikayu ukumùsobanulira go, bwe'mitima
yinyu iki kubisirwi.
12 Mwehe, bwo mutákolaga Bakirisito be'siku nyingi,
mutákoli kwiriiri ukuyigiriza Igambo lya Rurema. Si
buno, mwenyene mukiri ni'goorwa lyo'kushubi yigiriz-
ibwa gaago-gaago magambo ga'bigiriza bali mu tondeerera
kwo. Munakiri nga baana bo'kuyonga, bwo mutashobwiri
ukukaaja ibyokulya bikomu!
13 Ne'kyanya umundu ali mu ba nga mwana mwanuke
wo'kuyonga, atangamenya íbikwaniini imbere lya Rurema.
14 Halikago, ikyanya abandu bali mu ba bakoli kaniri, bali
mu lya ibyokulya bikomu. Kiri na ku luhande lwe'nzaliro
zaabo, bakola mu sobanukirwa ne'biija ne'bibi.

6

1 Ku yukwo, tukizi tona nga bandu ábakoli kaniri mu
kati ka Kirisito! Si galya migirizo go tukayigirizibwa hi'gulu
lyage ku ndondeko, tutakizi galenga-lenga mwo. Si gali nga
lutaliro naaho. Kwokwo, tutakizi gagalukira-galukira mwo,
gaba hi'gulu lyo'kutwikiraga ku mikolezi yo'kuleeta ulufu.
Kandi iri, hi'gulu lyo'kubiika Rurema kwo'bwemeere.
2 Kandi iri, hi'gulu lyo'kubatiizibwa. Kandi iri, hi'gulu
lyo'kubiika abandu kwa'maboko. Kandi iri, hi'gulu
lyo'kuzuuka kwa abafwiri. Kandi iri hi'gulu lya ngiisi kwo
twâye twirwe imaaja lwoshi.
3 Yago magambo, gatali go tugayama-yama mwo, iri
Rurema angalooza.
4-6 Iri abandu bangaba keera bamolekerwa
no'mulengeerwe, banashubi gujandagirira, iri bataki hiiti
ubulyo bwo bangashubi galukira imwa Rurema. Mukuba,
bali mu ba batámali tomeesibwa ku bugashaane bwa
mwi'gulu. Batánakoli hiiti ne'ngoome ku byo'Mutima
Mweru. Batánamali yiyuvwirwa no'bununu bwi'Gambo
lya Rurema, iri banayibonera boonyene ubushobozi
bwo'bwami bwage, kwo bugayija. Abandu mwene yabo,
iri bangaba keera bajandagirira umulengeerwe, batangaki
galukira imwo'Mwana wa Rurema. Si bali mu ba nga keera
bashubi múyitira ku kibambo, no'kumúbonia ishoni.
7 Kiri ni'daho, ikyanya liri mu ba keera lyanyerwa ubugira
kingi, na'bahiizi banabe keera bayeza, Rurema ali mu
ligashaanira.

8 Haliko idaho, iri lyangamezagya ibiti bye'migenge
ne'mihanda-njovu naaho, iri litaki hiiti kamaro. Hali
ikyanya lyangadaakwa. No'buzinda, linasingoolwe.

9 E bakundwa biitu! Kundu twadetaga hi'gulu
lya'magambo mwene yaga, haliko mwehe, tuli na'kasiisa
kwo gatamùloziri. Mukuba, mwehe mushungikiirwi ukuk-
izibwa.
10 Rurema ayamiri alyagagi wo'kuli. Atanganayibagira
imikolwa yinyu, kandi iri ngiisi kwo mukakundana, mu
kutabaala abandu baage. Kiri na buno, muki genderiiri
ukukizi batabaala.
11 Tunaloziizi kwo ngiisi muguma winyu angagenderera
ukukizi gira kwokwo halinde ukuheza, gira lyo akalonga
byo alangaliiri.
12 Tutaloziizi kwo mukizi ba boolo. Halikago, muyi-
gire umugani ku ngiisi ábayemiiri Yesu ku bwigenderezi,
bakanalonge ngiisi byo Rurema akabalagaania.

Umuhango gwa Rurema gutangahinduka

13 Ikyanya Rurema akaheerezagya Hiburahimu
umuhango, anagubiika na kwe'ndahiro, mu kukoleesa
iziina lyage yenyene. Ndaanaye úmúkuliiri.
14 Anamúbwira: «Umenyage ku kasiisa kwo
ngakugashaanira, halinde abandu ba mwi'kondo lyawe
baluguuke.*»
15 Galya magambo go Hiburahimu akalagaanibwa, ana-
galindirira ku bwigenderezi, halinde anagalonga.

16 Na íbitumiri abandu bali mu biika indahiro kwi'ziina
lya ábabakuliiri, gira lye'yo ndahiro ileeta akasiisa ku
byadetwa. Kwokwo, batanaki be ne'mbamba hi'gulu
lyabyo.
17 Kwo na kwokwo, ikyanya abandu bâli bikiirwi
umuhango gwa Rurema, âli loziizi ukubayereka kwe'shungi
zaage zitâye hinduke, kyanatuma agabiika umuhango
gwage kwe'ndahiro.
18 Yugwo muhango, ne'yo ndahiro, bitâye hinduke. Bi-
tanganaziga kwo Rurema abibeeshe kwo. Kyo kitumiri tuli
mu holeezibwa bweneene! Tunakoli tibitiiri imwage, gira
akizi tulanga. Tunakoli langaliiri imihango yage buzira
kusisiitwa.
19 Ee! Yugwo mulangaaliro gwitu, guli mu tusikamya mu
mitima yitu nge'nanga. Keera gwanagwanwa mu Kisiika

---

* **6:14 6.14** Ndondeko 22.17.

Kyeru Bweneene† mu nyumba ya Rurema, halya handu
áhasiisirwi no'mulondo mula.
20 Yesu yenyene keera akagwanwa ayingira ho, hi'gulu
liitu, anakolaga mugingi mukulu we'myaka ne'myakuula,
ukukulikirana no'bugingi bwa Merikisedeeki.

7

Ubugingi bwa Merikisedeeki

1 Merikisedeeki, âli riiri mwami wa mu kaaya ke'Saleemu.
Anâli riiri mugingi wa Rurema úli hi'gulu lya byoshi.
Lusiku luguma, ikyanya Hiburahimu akatabaaluka
mwi'zibo lyo akasinda mwa'baami, Merikisedeeki anagendi
músanganira, anamúgashaanira.
2 Haaho Hiburahimu anamúheerezagya ikihande kiguma
ki'kumi ku byo akanyaga. Uyo Merikisedeeki, umugeeza
gwi'ziina lyage: Mwami wo'kukizi gira íbikwaniini. Na bwo
âli riiri mwami we'Saleemu, kwo kudeta kwo ali Mwami
wo'mutuula.
3 Merikisedeeki atahiitagi yishe, kandi iri nyina, kandi
iri ikondo lyo akalyoka mwo. Isiku zaage, zitanahiiti
indondeko kandi iri imbeka. Si ali ngo'Mwana wa Rurema,
bwo ayamiri ali mugingi we'myaka ne'myakuula.
4 Mumenyage bwija ngiisi kwo Merikisedeeki âli riiri
mukulu bweneene! Kiri na shokuluza witu wa Hiburahimu
akamúheereza ikihande kiguma ki'kumi kye'yo minyago.
5 No'kukulikirana ne'Maaja, abagingi ba mwi'kondo lya
Laawi, bo bakwaniini ukukizi kuumania ikihande kiguma
ki'kumi mu Bahisiraheeri. Biri kwokwo, kundu yabo
Balaawi na yabo baabo Bahisiraheeri, booshi balyagagi ba
mu lyeryo ikondo lya Hiburahimu.
6 Halikago Merikisedeeki yehe, atâli riiri wa mwi'kondo
lya Laawi. Kundu kwokwo, akatangiisa Hiburahimu iki-
hande kiguma ki'kumi. Na kandi, kundu Hiburahimu ye
wâli haabirwi gulya muhango na Rurema, si Merikisedeeki
ye kamúgashaanira.
7 Tunayiji-yiji kwo'mukulu ye mu kizi gashaanira úli
mwi'dako lyage.
8 Yabo bagingi ba mwi'kondo lya Laawi, kuguma
na Merikisedeeki, booshi bakatangiisa ikihande kiguma
ki'kumi. Si Abalaawi boohe, bâli yamiri-yamiri ba kufwa.
Na Merikisedeeki akadetwa kwo ayamiri ho.

---

† **6:19 6.19** *Kisiika Kyeru Bweneene* ho bulangashane bwa Rurema bwâli kizi yama. No'mukulu wa'bagingi naaho ye wâli hangwirwi ukukizi yingira mwo. Kwokwo, mu guno muziizi, yaho handu hali mu shushaanibwa na íbiri mwi'gulu, mwo Yesu akayingira úmuli Rurema.

9 Ikyanya Hiburahimu akaheereza Merikisedeeki ikihande kiguma ki'kumi, twangadetaga kwo Laawi ye kakitanga.
10 Mukuba, ikyanya Merikisedeeki akagendi sanganira Hiburahimu, kundu Laawi atâli zaazi butwa, haliko twangadeta kwo âli nga âli kola ho. Mukuba, âli riiri mu magala ga Hiburahimu.

Yesu ali wa mu bugingi bwa Merikisedeeki

11 Ikyanya Abahisiraheeri bakahaabwa imaaja yaho keera, zâli yimangiiri ku bugingi bwa'Balaawi. Haliko yubwo bugingi, ndaabyo bwâli kizi tungaania. Nga byangabiiri ho, hatangabiiri igoorwa lyo'kuyimangika ugundi mugingi wa mu bugingi bwa Merikisedeeki, uyo útakiri wa mu bugingi bwa Harooni.
12 Ne'kyanya ubugingi buli mu gomboolwa, bikwiriiri ne'maaja zaabwo, zigomboolwe.
13-14 Yibi tushuba mu deta, bidesiri hi'gulu lya Nahamwitu. Mukuba, naye, atalyagagi wa mu mulala gwo'mugingi Harooni. Si âli riiri wa mu mulala gwa'Bayuda. Tunayiji-yiji kwo ndaaye gundi mundu wa mu mulala gwa'Bayuda úwâli kizi kola nga mugingi ha katanda ko'kutangira kwa'matuulo. Kiri ne'kyanya Musa akadeta hi'gulu lya'Bayuda, ndaalyo igambo lyoshi lyo akadeta hi'gulu lya'bagingi.
15 Yibyo bibonekeriiri, bwo Nahamwitu keera ayija alyagagi gundi mugingi, anashushiini na Merikisedeeki.
16 Nahamwitu atanali nga'Balaawi. Mukuba, boohe, bâli kizi biikwa ku bugingi ukukulikirana no'lubaaja úludesiri hi'gulu li'kondo lyabo. Si yehe akabubiikwa kwo, bwo ali no'bushobozi bwo'kulama imyaka ne'myakuula.
17 Mukuba, bidesirwi kwokuno:
«Ugayama uli mugingi imyaka ne'myakuula,
ukukulikirana no'bugingi bwa Merikisedeeki.*»
18 Yizo Maaja za keera, keera zikagomboolwa. Mukuba, zâli riiri mu bukaholwe. Ndaanako kamaro ko zâli hiiti.
19 Ndaanakyo kindu kyo zâli kizi tungaania. Halikago buno, keera Rurema akatuleetera ugundi mulangaaliro, úguhimiri gulya gwa keera. Gunali gwo tukola mu múyegeera mwo.
20 Abagingi ba mu mulala gwa'Balaawi, ikyanya bâli kizi biikwa ku bugingi, ndaayo indahiro yo bâli kizi biikwa kwo. Haliko Yesu, mu kubiikwa ku bugingi, yehe akabiikwa kwe'ndahiro.

---

* **7:17 7.17** Zaburi 110.4.

21 Mukuba, ikyanya akabiikwa ku bugingi, Rurema akabi-
ika indahiro kwokuno:
«Nahano ashiikiza kwo ugayama
uli mugingi wage imyaka ne'myakuula.
Atanâye yishuhize.†»
22 Na bwo Yesu akabiikirwa indahiro, kyo kitumiri ikihango
kyage, kyo kikuliiri íkya keera, anali ye ngwati yakyo.
23 Yabo bagingi ba'Balaawi, bakalugaga. Mukuba, bâli kizi
gomboolana hi'gulu lyo'kufwa.
24 Haliko Yesu yehe, ayamiragi ho imyaka ne'myakuula!
Atanâye gomboolwe mu bugingi bwage.
25 Kyo kitumiri, ikyanya bali mu yegeera Rurema ku njira
yage, ashobwiri ukubakiza lwoshi-lwoshi. Mukuba, ayamiri
ali mu bahuunira imwage.
26 Ku yukwo, Yesu ye mugingi mukulu, anashobwiri
ukukizi tutabaala mu magoorwa giitu. Ayamiragi ali
mweru. Ndaanabyo byo ahubiri kwo, kandi iri byo
ayulubiiri kwo. Keera akanakuzibwa mwi'gulu, ho akoli
handwirwi na'banabyaha booshi.
27 Abandi bagingi bakulu, boohe, bakwiriiri bakizi tan-
gaga amatuulo ngiisi lusiku, ubwa mbere hi'gulu lye'byaha
byabo boonyene, na'kandi, hi'gulu lye'byaha bya'bandi.
Si Yesu atali ni'goorwa lyo'kukizi tanga amatuulo mwene
yago. Mukuba, yehe, akayitanga liguma naaho, lyo aba
ituulo lyo'kushaagiza abandu ibyaha byabo.
28 Abagingi bakulu, bâli kizi biikwa ku njira ye'maaja
za Musa, banâli riiri mu bukaholwe. Halikago ha nyuma,
Rurema anabiika umwana wage yenyene, anamúbiika
na kwe'ndahiro. Ku yukwo, uyo Mwana wage ayamiri
atungiini imyaka ne'myakuula!

8

Yesu ye mugingi we'kihango kihyahya

1 Byo tuloziizi ukudeta, byo byebi: Umugingi witu
mukulu, akoli bwatiiri mwi'gulu, uluhande lwe'lulyo lwa
Rurema, kwo ali hi'gulu lya byoshi.
2 Na yaho, ho ali mu girira umukolwa gwage gwo'bugingi
halya Handu Heeru bweneene. Hanali hi'heema nirizina
literesirwi na Nahano yenyene, si litakaterekwa na'bandu.
3 Ngiisi mugingi mukulu ali mu biikwa hi'gulu lyo'kukizi
tanga amatuulo ge'bitugwa bibaage, na'gandi matuulo. Kyo
kikatuma no'yo mugingi mukulu Yesu, naye âli kwiriiri abe
ne'byo agatanga.

† **7:21 7.21** Zaburi 110.4.

4 Si Yesu, ákibe akiri hano mu kihugo, atangaki biiragi
mugingi! Mukuba, hano mu kihugo hakola abandi bagingi,
banali mu tanga amatuulo, nga ngiisi kwe'maaja za Musa
ziloziizi.
5 Kundu kwokwo, imikolwa yo bagweti bagaagira,
kiri kiiza naaho. Kinalyagagi na kizunguza kya íbiri
mwi'gulu. Kyo kikatuma ikyanya Musa âli kola agahangiisa
lirya iheema lye'mihumaanano, Rurema akamúkomereza
kwokuno: «Usise bwija, halinde ulingaanie byoshi,
ukukulikirana na ngiisi kwo n'gagwanwa nakuyereka ku
mugazi.*»
6 Yubwo bugingi bwo Yesu akahaabwa, bwo buhimiri
bulya bugingi bwa keera. Kiri ne'kihango kyo akola mu
nywaniisa mwa'bandu na Rurema, nakyo kyo kihimiri
kirya kya keera. Mukuba, ikihango kihyahya, kiyimangiiri
ku mihango miija ukuhima iya keera.
7 Yikyo kihango kya mbere,† nga kitanganihiirwi,
hátashubaga hagaloozibwa ikindi kyo'kukigomboola.
8 Haliko, Rurema anabona kwa'bandu baage bakiri mu
huba, kyanatuma agaadeta:
«Nie Nahano nadeta kwokuno:
Mu siku ízigayija, ngashubi nywana ikihango kihyahya
na'Bahisiraheeri, kiri na'Bayuda.
9 Kitaganaki ba nga kirya kyo n'gatangi nywana na bashoku-
luza baabo,
ku kyanya n'gabarongoora no'kuboko kwani mu kuba-
lyosa i Miisiri.
Mukuba, yikyo kihango kya keera, bakakihongola,
kyanatuma ngabajanda. Nie Nahano nie wadeta.
10 Si ikihango kyo nganywana na'Bahisiraheeri mu siku
ízigayija kyo kyeki:
Ngayandika imaaja zaani mu mitima yabo,
halinde banakizi zisalira kwo.
Ngaaba Rurema wabo, nabo banabe bandu baani.
11 Hatagaki ba mundu úgayigiriza umutuulani wage,
kandi iri mwene wabo, ti: “Umenyage Nahano.”
Mukuba, booshi bagaaba bakoli nyiji,
ukulyokera ku batoohiri mwo, halinde ku bakulu.
12 Na'mabi go bâli kizi gira, ngagakoga.
Ne'byaha byabo, ndâye ki bikengeere!‡»
13 Rurema, mu kudeta hi'gulu lye'kihango kihyahya, kuli
kudeta kwo akahindula kirya kya mbere kibe kishaaja. Na

* **8:5 8.5** Yugwo mugazi, guli mugazi Sinaayi. Kulyoka 25.40. † **8:7 8.7** *yikyo kihango kya mbere* kyo Rurema akagira na'Bahisiraheeri ku kyanya bâli lyagaga kuguma na Musa mwi'dako lyo'mugazi Sinaayi. ‡ **8:12 8.8-12** Yeremiya 31.31-34.

ngiisi íkiri mu ba kikolaga kishaaja, kinabe kikuluukulu, iri kikola kigaamala.

9

Ukuyikumba Rurema mwi'heema lyage

1 Kirya kihango kya mbere, kyâli riiri ni'heema lye'mihumaanano. Na mu kati kaalyo, mwa'bandu ba Rurema bâli kizi múyikumbira, ukukulikirana ne'migeeza yalyo.

2 Yiryo iheema, lyâli kizi terekwa. Lyanâli riiri mwo'bululi úbwâli kizi buuzibwa Ahandu Heeru. Na mu kati kaabwo, mwo mwâli kizi terekwa itara, kuguma na'kashasha ko'kukizi biikwa kwe'mikate íyataluulwa imwa Rurema.

3 Mu yiryo iheema, mwâli kizi yajuulwa umulondo mula gwa kabiri, gwanâli siisiri Ikisiika Kyeru Bweneene.

4 Yumwo, mwâli kizi terekwa akatanda ko'kukizi yokera kwo'mubadu. Kâli kabugiirize kwe'nooro. Mwâli kizi terekwa na'Kajumba ke'Kihango. Nako, kâli kabugiirize kwe'nooro imbande zaako zooshi. Na mu kati kaako, mwâli singwirwi inyungu íkatulwa mu nooro, íyâli mbiike mwe'mana.* Mwâli riiri ne'rya ngoni ya Harooni íkashoga, kuguma na galya mabuye gabiri ge'kihango.

5 Na ku kalya kajumba, kwâli kangariiri bamakerubi† babiri. Bâli riiri mwo'bulangashane bwa Rurema. Ibyubi byabo, byâli kangariiri he'byaha byâli kizi kogerwa. Si yaga magambo gooshi, buno tutaki hiitagi ikihe kyo twangagen-derera ukukizi kigatondobola.

6 Yibyo byoshi bya mwi'heema lye'mihumaanano, ikyanya byâli kizi ba keera byatengekwa kwokwo, lya'bagingi bâli kizi yingira mu bululi, gira bakizi gira mwo'mukolwa gwabo.

7 Haliko, mu kisiika mwohe, mwâli kizi yingiraga umug-ingi mukulu naaho. Kwanâli kizi ba liguma naaho ku mwaka. Atanganayingira mwo, buzira kuba no'muko gwo'kutanga ituulo lyo'kukogwa ibyaha byage yenyene, ne'bya'bandi, kundu bâli kizi huba buzira kumenya.

8 Mu kati ka yibyo byoshi, Umutima Mweru gwâli kizi yerekana kwe'kyanya yiryo iheema lye'mihumaanano liki ryagagi ho, abandu batangaki biiri no'bulyo bwo'kuyingira Ahandu Heeru bweneene.

9 Yibyo, gwâli riiri mugani gwa íbikola ho buno. Bikanay-erekana kwo'mwikumbi atangalonga ukuyeruusibwa mu

---

* **9:4 9.4** *mana* biri byokulya byo Rurema âli kizi heereza Abahisiraheeri mwi'shamba. † **9:5 9.5** *bamakerubi* bingisho-ngisho íbigweti ibyubi. Hezekyeri 10.10-14.

mutima gwage, mbu bwo ali mu tanga amatuulo ge'bitugwa
bibaage, kandi iri agandi-gandi matuulo.
10 Si yibyo byoshi, byâli kulikiriini naaho ne'byokulya,
ne'kinywebwa, ne'njira ndebe zo'kuyiyeruusa. Yâli riiri
migeeza naaho ye'bya'magala. Byanâli kizi kola naaho,
halinde ukuhisagya ku kyanya Rurema akabigomboola na
íbiri bihyahya.

Kirisito akatangwa hi'gulu liitu

11 Haliko buno, umugingi mukulu Kirisito keera akayijaga.
Na ngiisi kwo agweti agaakola, kuli ku bindu biija. Ee!
Keera bikayija. Kiri na yaho handu heeru ho agweti
agabikolera, hahimiri bweneene lirya iheema lya keera.
Hanali ho hatungiini. Mukuba, hatakagirwa na'maboko
ga'bandu. Hatanali mu bikabumbwa hano mu kihugo.
12 Ne'kyanya Yesu akayingiraga mu Kisiika Kyeru
Bweneene,‡ atakayingira ho ku njira yo'kutanga imiko
ye'mbene, kandi iri ye'nyana. Si akahayingira ku njira
yo'kutanga umuko gwage yenyene! Na mu kuhayingira
lyeryo liguma naaho, lyo akatuleetera ubukize úbuli mu
yama ho imyaka yoshi!
13 Ikyanya abandu bali mu ba ne'miziro, abagingi bali
mu bayeruusa ku njira yo'kubashangira imiko ye'mbene
ne'ye'shuuli. Bali mu batumuulira na kwo'munyota
gwe'nyana.
14 Aaho! Ka itali yo haahe kwo'muko gwa Kirisito gwo
gugakizi yeruusa imitima yitu ku mikolezi íyatudwakaza,
halinde lyo tukizi kolera Rurema úli mugumaana! Mukuba,
Kirisito akayitanga ku njira yo'Mutima Mweru, gira lyo aba
ituulo lizira kashembo. No'yo Mutima Mweru, ayamiri ho.
15 Abandu, ikyanya bâli tuuziri mu kihango kya mbere,
bâli yamiri bashwekiirwi mu byaha byabo. Halikago buno,
Kirisito keera akabashwekuula mwo, ku njira yo'kufwa
kwage. Kwokwo, lyo akabanywaniisa kuguma na Rurema
ku njira ye'kihango kihyahya. Na bwo bahamagiirwi na
Rurema, bâye longe imigashani ye'myaka ne'myakuula, nga
kwo akabalagaania!
16 Ibindu bi'ragi bitangahyanwa, bítazi yerekana ku
kasiisa kwo'mundu úkalibiika keera afwagaga.
17 Mukuba, iragi liri mu kola naaho, ku kyanya umundu
úkalibiika keera afwa. Ndaanabwo bulyo bwo lyangakola
mwo, ku kyanya akiri ho.
18 Kyo kitumiri kiri ne'kihango kya mbere, kitakakola
buzira kuyona umuko.

‡ **9:12 9.12** *Kisiika Kyeru Bweneene* bidesiri hi'gulu lya'handu ho Rurema yenyene atuuziri.

19 Mukuba, ikyanya Musa akaba keera amenyeesa
Abahisiraheeri booshi ngiisi bye'maaja zidesiri, anayabi-
ira amatavi ge'hisopo ámashwekere kwi'pamba lidukula.
Analijabika mu muko gwe'nyana mufushe mwa'miiji, ana-
gushangira ku kitaabo íkiri mwe'maaja. Abuli gushangiraga
na ku Bahisiraheeri booshi.
20 Haaho anadeta: «Yugu muko, gwo gwakwiza ikihango
kya Rurema. Keera anakyula kwo mukizi kisimbaha!§»
21 Yugwo muko, Musa anashubi gushangira na ku lirya
iheema lye'mihumaanano kwakundi, na ku birugu byoshi
íbyâli kizi koleesibwa mwo.
22 Ukukulikirana na yizo Maaja, hoofi ibindu byoshi
bikwiriiri bikizi yeruusibwa ku njira yo'muko. Na buzira
kuyonwa kwo'muko, ndaakwo kukogwa kwe'byaha.
23 Yibyo bindu byoshi, byâli riiri migani naaho ya íbiri
mwi'gulu. Kundu kwokwo, byâli kwiriiri ukukizi yeru-
usibwa ku njira yo'kutanga amatuulo. Aaho! Ka itali
yo haahe, kwe'bya mwi'gulu byonyene bikwiriiri bikizi
yeruusibwa ku njira ya'matuulo ágahimiri galya ga mbere!
24 Yaho Handu Heeru ho Kirisito akayingira, hatali ho
haguma na lirya iheema írikagirwa na'maboko ga'bandu.
Mukuba, lirya iheema lyâli riiri kiiza naaho kya'Handu
Heeru nirizina. Na bwo Kirisito akayingiraga mwi'gulu
mwonyene, buno akola imbere lya Rurema hi'gulu liitu.
25 Umugingi mukulu, ali mu yingira mu Kisiika Kyeru
Bweneene ngiisi mwaka, ali ne'miko ítali ye'mwage. Haliko
Kirisito yehe, atâli kizi yitanga ubugira kingi ngi'tuulo
lyo'kuyitwa.
26 Nga byangabiiragi kwokwo, nga Kirisito ali mu
genderera ukukizi libuuka ukulyokera he'kihugo kik-
abumbirwa. Haliko buno, keera akayija mu kihugo ku kihe
kye'mberuuka, gira ayitange yenyene lyeryo liguma naaho,
libe ituulo lyo'kushaaza ibyaha.
27 Bishungisirwi kwo ngiisi mundu ali mu ba wa kufwa
liguma naaho. Ha nyuma, Rurema anamútwire ulubaaja.
28 Kyo kitumiri Kirisito naye akatangwa, gira ayitwe ly-
eryo liguma naaho hi'gulu lyo'kushaaza ibyaha bya'bandu
bingi. Aganaki shubi yija mu kihugo ubwa kabiri.
Si kutagaki ba hi'gulu lyo'kushaaza ibyaha. Si leero
kukolaga kugaaba hi'gulu lyo'kuyiji kiza ngiisi ábagweti
bagamúlindirira.

10

Kirisito ye ituulo írikwaniini

§ **9:20 9.20** Kulyoka 24.8.

1 Imaaja za'Bayahudi, zâli riiri kizunguza naaho kye'biija
íbyâli riiri bigayija ha nyuma. Zitanâli riiri byo yibyo
biija byonyene! Zâli desiri kwo gaagalya matuulo gakizi
tangwa ngiisi mwaka. Kwokwo, ikyanya abandu baloziizi
ukuyegeera Rurema, zirya maaja zitâye shobole ukubatun-
gaania.
2 Yago matuulo, gáki shobole ukubayeruusa, nge'mitima
yabo itashuba igakizi gwatwa ne'bihamba hi'gulu
lye'byaha. Na goonyene gatashuba gagakizi ki tangwa.
3 Si yukwo kukizi tangwa kwa'matuulo ngiisi mwaka, kuli
mu bakengeeza naaho kwo baki ryagagi ne'byaha.
4 Mukuba, bitangaziga kwe'miko ye'shuuli ne'ye'mbene
yangashaaza ibyaha.
5-6 Kyo kikatuma ikyanya Kirisito akayijaga mu kihugo,
akabwira Rurema:
«Byo uloziizi, kutali mbu ukizi tangirwa amatuulo
ge'bitugwa, kandi iri gandi-gandi matuulo.
Utakanasiima ukutangirwa amatuulo go'kusiriiza,
kandi iri go'kukogwa ibyaha.
Halikago, ukandingaaniza amagala.
7 Haaho, n'ganakubwira:
“E Rurema, keera nayijaga, gira nyiji gira ngiisi byo
uloziizi.
Biri nga kwo biyandisirwi hi'gulu lyani mu Mandiko
Meeru.*”»
8 Ubwa mbere, Kirisito akadeta: «Byo uloziizi, kutali
mbu ukizi tangirwa amatuulo ge'bitugwa bibaage, kandi iri
agandi matuulo. Utanasiimaga amatuulo go'kusiriiza, kandi
iri go'kushaaza mwe'byaha.» Akadeta kwokwo, kundu
Imaaja zidesiri kwo yago matuulo gooshi gakizi tangwa.
9 Ha nyuma, anadeta na kwokuno: «Keera nayijaga, gira
nyiji gira ngiisi byo uloziizi.» Mu kudeta yago magambo, lyo
Yesu akahongola amatuulo ga mu maaja za Musa. Mukuba,
âli loziizi ukugagomboola ku njira yo'kuyitanga yenyene.
10 Na bwo Yesu Kirisito akagira byo Rurema âli loziizi,
mu kutanga amagala gaage gayitwe, kyanatuma twehe
tugayeruusibwa lyeryo liguma, buzira kushubi yeruusibwa-
yeruusibwa.
11 Ngiisi mugingi, ayamiragi ayimaaziri mu mukolwa
gwage gwo'bugingi ngiisi lusiku. Atanali mu yoyerera mu
kukizi tanga gaago-gaago matuulo, kundu gatâye shobole
ukushaaza ibyaha.
12 Halikago umugingi witu Kirisito, yehe akayitanga
hi'gulu lye'byaha lyeryo liguma naaho, libe ituulo

* **10:7 10.5-7** Zaburi 40.6-8.

lyo'kuyama ho imyaka ne'myakuula. Ha nyuma, abuli
gendi bwatala uluhande lwe'lulyo lwa Rurema.
13 Na yaho, akoli rindiriiri kwa'bagoma baage bagabiikwa
mwi'dako lya'magulu gaage, halinde akizi balaaviza kwo.
14 Kwokwo, Kirisito, ikyanya akayitangaga lirya liguma,
lyo akayeruusa abandu, halinde banaba bakoli tungiini
imbere lya Rurema imyaka ne'myakuula!
15 Yago magambo, Umutima Mweru nagwo, gugweti
gugatanga ubumasi hi'gulu lyago. Ubwa mbere gukadeta:
16 «Nie Nahano nadeta:
Mu siku ízigayija, tuganywana ikihango, kinali kyo kyeki:
Ngayandika imaaja zaani mu mitima yabo,
halinde banakizi zisalira kwo.†»
17 Gudesiri na kwokuno:
«Ibyaha byabo, na'mabi gaabo,
ndâye ki bikengeere.‡»
18 Ne'ri abandu bangaba keera bakakogwa ibyaha byabo,
iri batakiri ni'goorwa lyo'kukizi tanga amatuulo hi'gulu
lyabyo.

Tukizi yihangaana

19 E beene witu! Bwo Yesu keera akayonwa umuko gwage
hi'gulu liitu, tukola no'bulyo bwo'kuyami yingira Ahandu
Heeru buzira kyoba.
20 Mukuba Yesu, mu kutanga amagala gaage, lyo
akatuyiguliraga injira mbyahya, inali ngumaana. Kwokwo,
tuli mu yami yiyomeza Ahandu Heeru bweneene, halya
áhâli siisirwi na gulya mulondo.
21 Yesu ye kolaga mugingi witu mukulu, anayimangiiri
inyumba ya Rurema.
22 Kwokwo, tuyegeere Rurema ku bushagaluke, mu
kumúbiika kwo'bwemeere. Kundu ibyaha byâli kizi tuteera
ibihamba mu mitima yitu, haliko keera bikayeruusibwa.
Kiri na'magala giitu kwakundi, gakola mashuke na'miiji
meeru.
23 Ku yukwo, bwo tukolaga no'mulangaaliro ku byo
tuyemiiri imbere lya'bandu, tukizi fiitirwa mu kugukania.
Yugwo mulangaaliro, Rurema ye katuheereza gwo, anali
mwemeera.
24 Tuyigage na ngiisi kwo tugakizi vyulana mwo'rukundo,
iri tunagira imikolezi miija.
25 Tutanajande ukukizi kuumana kuguma, nga
kwa'bandu baguma bakoli komiiri. Halikago, tukizi
kanania imitima. Ne'ngingwe, bwo mubwini kwo'lusiku
keera lwayegerera, lwo Yesu agagaluka kwo.

---

† **10:16 10.16** Yeremiya 31.33. ‡ **10:17 10.17** Yeremiya 31.34.

26 Iri twangaba keera tukamenyeesibwa íbiri byo'kuli,
tunashubi haasa-haasa mu byaha, iri ndaakiryo ituulo
íryangatushaagiza ibyaha.
27 Tunasigalage naaho mu kyoba, mu kulindirira kwo
tugatwirwa ulubaaja imbere lya Rurema, tunalashwe mu
muliro úguli mu yigwima bweneene. Mwomwo, mwo
agasingoolera abagoma baage!
28 Ikyanya umundu ali mu haasa-haasa mu kuhubira
Imaaja za Musa, anatangirwe ubumasi na'bandu babiri
kandi iri bashatu kwo azihubira, lyeryo anayami yitwa,
buzira kubonerwa ulukogo.
29 Aaho! Kutagi kwo bigaaba, iri umundu angaba ali mu
kandagira Umwana wa Rurema yenyene? Anabe agayirizi-
izi no'muko gwe'kihango, kundu keera gukamúyeruusa.
Anabe adusiri kiri no'Mutima Mweru gwo'bugashaane.
Umundu mwene uyo, ka itali yo haahe kwo agahanirizibwa
bweneene!
30 Tuyiji kwo Rurema akadeta: «Niehe, nie mwene
ukuyihoola, nganaki yihoola!§» Akadeta na kwokuno:
«Nahano agaatwa imaaja za'bandu baage.*»
31 Umundu, iri angatibukaga mu maboko ga Rurema úli
mugumaana, uyo agaaba ahuumirwa lwoshi!
32 Mukengeere isiku za mbere, ngiisi kwo mukamolek-
erwa no'mulengeerwe. Ne'kyanya mukateerwa na'malibu,
mwanagaguguma mwo, iri munasikama.
33 Abandu bâli kizi mùlibuza, iri banamùyamiriza.
Ne'kyanya abiinyu nabo bakalibuzibwa, mutakabahe-
mukira.
34 Ikyanya bâli kizi libuukira mu nyumba ze'mbohe,
na niinyu mwâli kizi libuukira kuguma. Kiri ne'kyanya
mukanyagwa ibindu biinyu, mwâli kizi leka bigendage
naaho, iri munashambaala. Mukuba, mwâli yiji kwo mukoli
bikiirwi íbigayama ho. Binali byo biija ukuhima birya byo
mukanyagwa.
35 Ku yukwo, bwo mukoli hiiti umulangaaliro, mutaguk-
abulire! Ikyanya mugakizi gukania, mwâye longe imbembo
mbamu.
36 Mukwiriiri mukizi yihangaana, halinde lyo mushobola
ukukizi gira byo Rurema aloziizi. Munayakiire ngiisi byo
akamùlagaania.
37 Mukuba, ha nyuma hiniini,
«Ulya wo'kuyijaga, agayija ngana, ataganatinda.
38 Ne'ri umundu angaba akwaniini imbere lyani,
agaramba ku njira yo'kumúbiika kwo'bwemeere.

§ **10:30 10.30** Bukengeeze 32.35. * **10:30 10.30** Bukengeeze 32.36; Zaburi 135.14.

Haliko, iri angagaluka kifudeete, atangaki nzimiisa![†]»
39 Kundu kwokwo twehe, tutalyagagi mu bandu
bo'kugaluka kifudeete, tunashereezibwe. Si tuli bandu
bo'kubiika Rurema kwo'bwemeere, tunakizibwe.

11

Ábâli kizi biika Rurema kwo'bwemeere

1 Umundu, iri angabiika Rurema kwo'bwemeere, ali mu
ba na'kasiisa ku byo alangaliiri, kundu atazi bibona.
2 Bwobwo bwemeere, bwo bashokuluza biitu ba keera
bâli kizi hugizibwa kwo.
3 Ku njira yo'bwemeere, kwo tuyijagi kwe'bindu byoshi
bikabumbwa mu kukyula kwa Rurema. Ee! Byoshi íbiri
mu boneka, akabibumba mu bitâli bonesiri.
4 Habeeri, âli biisiri Rurema kwo'bwemeere, kyanatuma
ikyanya akamútangira ituulo, lyo likaba liija ukuhima lirya
lye'mwa Kahini. Na hi'gulu lyo'bwemeere bwage, kyanatu-
maga Rurema agayemeera ituulo lyage, anamúhuuza kwo
akoli kwaniini imbere lyage. Bwobwo bwemeere bwage,
bwo bunatumiri Habeeri akiri mu deta, kundu akoli fwiri.
5 Na bwo Hinoki naye âli biisiri Rurema kwo'bwemeere,
kyanatuma atagaafwa. Rurema anamútwala akiri
mugumaana. Na kundu abandu bakakizi múshakula,
batanamúbona. Mukuba, Rurema yenyene âli mali
mútwala. Binadesirwi hi'gulu lyage kwe'kyanya atâli
zaazi twalwa, âli koli simisiizi Rurema.
6 Ndaaye mundu úwangasimiisa Rurema, átazi
múbiikaga kwo'bwemeere. Umundu, iri angalooza
ukuyegeera Rurema, akwiriiri ayemeere kwo ali ho, na
kwo ali mu hemba ngiisi ábali mu múlooza.
7 Nuhu naye, âli biisiri Rurema kwo'bwemeere, kyana-
tuma agamúsimbaha mu kuyubaka ulya nangungubanga
wa'mashuba, halinde anakiza abandu be'mbaga yage.
Mukuba, Rurema âli mali gwanwa amúkengula hi'gulu
lyo'mwijulire, ku kyanya atâli zaazi gubona. Na ku bwobwo
bwemeere bwage, kwo akahaniisa abandi booshi. Kwokwo,
kwo Nuhu akaharuurirwa kwo ye kwaniini imbere lya
Rurema.
8 Hiburahimu naye, âli biisiri Rurema kwo'bwemeere,
kyanatuma agamúsimbaha, mu kugenda ho atâli yiji.
Mukuba, Rurema âli mali múhamagala, anamúbwira kwo
agende mu kihugo kye'mahanga, anamúlagaania kwo
agamúheereza kyo, kibaagage kye'mwage.

---

† **10:38 10.37-38** Habakuki 2.3-4.

9 Ku bwobwo bwemeere, Hiburahimu anagendi shumbika
mu kihugo kya beene, akola kinyamahanga. Kinali kihugo
kyo Rurema âli mali gwanwa amúlagaania! Hiburahimu
âli yamiri atuuziri yo mu maheema, nga kwo Hisake na
Yakobo nabo bakagira. Mukuba, bâli mali longa gwogwo
muhango kwo nabo bagalonga ku byo Hiburahimu âli
bikiirwi.
10 Hiburahimu âli riiri no'mulangaaliro kwo âye ki tuule
mu kaaya ko Rurema yenyene akategeka, keera anayubaka,
ko kanali ku ndaliro ngomu.
11 Saara* naye, âli biisiri Rurema kwo'bwemeere.
Kwokwo, kundu âli riiri mushaaja bweneene, halikago
analonga ukubuta umwana. Mukuba, akabona kwo
Rurema ali mwemeera, na kwo aganamúgirira ngiisi byo
akamúlagaania.
12 Kwokwo, kwo'yo mundu muguma Hiburahimu, akay-
iji ba shokuluza wa'bandu bingi, kundu âli kola nga
úfwiri. Yabo bandu banayija ba kanyegete nge'ndonde
íziri kwi'gulu. Banaba kandaharuurwa, nga mushenyu gwa
kwi'buga.
13 Yabo bandu booshi bâli kizi fwa bali no'bwemeere.
Kundu kwokwo, batakalonga byo akabalagaania. Si bâli
kizi bilangiiriza ku hala, iri banabishambaalira. Banakizi
yemeera kwo bali binyamahanga mu kihugo, na kwo
bashumbisiri mwo naaho.
14 Ikyanya abandu bali mu detaga amagambo mwene
yago, bibonekeriiri kwo bagweti bagalooza ikihugo kyabo
kya boonyene.
15 Nga bâli ki kumbwiri ikihugo kyo bakabunga mwo,
bangabunguusiri.
16 Haliko, bâli kola mu yikumbula akaaya ka mwi'gulu.
Ko kanahimiri akaaya ko bakabunga mwo. Kyo kitumiri
Rurema atali mu fwa ishoni zo'kudetwa kwo ali Rurema
wabo. Keera akanabalingaaniza akaaya.
17-18 Ha nyuma, uyo Hiburahimu, Rurema anamúgeza,
mu kumúbwira kwo amútangire umwana wage Hisake,
libe ituulo lyo'kuyitwa. Na bwo Hiburahimu âli biisiragi
Rurema kwo'bwemeere, kyanatuma agamútanga, kundu
uyo mwana âli riiri kininga, na kundu Rurema âli mali
gwanwa amúlagaania: «Mwi'kondo lya Hisake, mwo
mugalyoka abandu be'kibusi kyawe.†»
19 Uyo Hiburahimu, akayitoneesa kwo Rurema ashobwiri
ukumúzuulira Hisake mu bafwiri. Kunali nga kwo bikaba.

---

* **11:11 11.11** Guno muziizi gwi'kumi na muguma, hali bandu baguma ábali mu sobanukirwa kwo'bwemeere bwa Hiburahimu bwo buli mu detwa.
† **11:17-18 11.17-18** Ndondeko 21.12.

Mukuba, ikyanya akashubi yakiira uyo mwana wage, akaba nga úwagalulwa mu bafwiri.

20 Hisake naye, âli biisiri Rurema kwo'bwemeere, kyanatuma agagashaanira Yakobo na Hesahu ku byâye ki yije.

21 Yakobo naye, âli biisiri Rurema kwo'bwemeere, kyanatuma ikyanya âli kola bu fwa, agagashaanira bagala Yusefu, iri anayikumba Rurema, asikamiiri ku ngoni yage.

22 Ha nyuma, Yusefu naye, anafwa. Na bwo naye âli biisiragi Rurema kwo'bwemeere, kyanatuma agagwanwa adeta hi'gulu lyo'kubunguuka kwa'Bahisiraheeri mu kihugo kye'Miisiri. Anasiga abalagiiriza ngiisi kwo bagatwala imigongolo yage.

23 Ababusi ba Musa, nabo bâli biisiri Rurema kwo'bwemeere, kyanatuma ikyanya akabutwa, bagaamala myezi ishatu bagweti bagamúbisha. Mukuba, bakabona kwo ali mwana mwija. Na kundu mwami âli mali gwanwa akyula kwa'baana ba'Bahisiraheeri bayitwe, batâli múyobohiri.

24 Musa naye, âli biisiri Rurema kwo'bwemeere, kyanatuma ikyanya akaba akola mushosi, agalahira kwo atakizi ki buuzibwa mwana wo'muluzi-nyere wa Faraho.

25 Anatoola ukulibuukira kuguma na'bandu ba Rurema, ho angayisimiisa mu byaha ku kyanya kiniini.

26 Âli langaliiri kwo Rurema agamúhemba. Kyo kikatumaga agaabona kwo kugayirizibwa hi'gulu lya Kirisito, kwo kuli na'kamaro bweneene ukuhima ubugale bwoshi bwa mu kihugo kye'Miisiri.

27 Na bwo'yo Musa âli biisiri Rurema kwo'bwemeere, kyanatuma agalyoka i Miisiri buzira kuyoboha uburaakari bwo mwami wayo. Anakizi yihangaana, bwo âli riiri nga akoli bwini Rurema, kundu Rurema atali mu boneka.

28 Bwobwo bwemeere bwage, bwo bukanatuma agagiriisa ulusiku lukulu lwe'Pasaka mu Bahisiraheeri. Anababwira kwo bashangire imiko ye'bibuzi ku bihamambiro bye'nyumba zaabo. Kwokwo, ikyanya ulya muganda nakiminika agalengaga, atayiji kengeera ayita ifula zaabo.

29 Yabo Bahisiraheeri, nabo bâli biisiri Rurema kwo'bwemeere, kyanatuma bagajabuka Inyaaja Ndukula nga ábagweti bagalenga áhakamiri. Haliko Abamiisiri boohe, iri bakagira mbu nabo bagijabukage, yanayami babindikira.

30 Bwobwo bwemeere bwa'Bahisiraheeri, bwanatumaga bagaamala isiku zirinda bagweti bagazunguluka uluzitiro lwa'kaaya ke'Yeriko, halinde lwanayihongoleka haashi, buu!

31 Umushule Rahabu, naye âli biisiri Rurema
kwo'bwemeere, kyanatuma agayegereza balya bagahirizi.
Kwokwo, kundu abandu ba mu kaaya kaage bakayitwa
mukuba batâli simbahiri Rurema, halikago yehe, atanaki
yitirwa kuguma nabo.
32 Bikagi byo nangaki deta? Si ndaakikyo kihe kyo
nangaki deta mwe'myazi ya Gidyoni, ne'ya Baraka, ne'ya
Samusooni, ne'ya Yefuta, ne'ya Dahudi, ne'ya Samweri, kiri
na'bandi baleevi.
33 Yabo booshi bâli biisiri Rurema kwo'bwemeere,
kyanatuma baguma baabo bagasinda ubugoma bwa'gandi
maami. Abandi, banakizi twa imaaja ku njira íkwaniini.
Abandi banayakiira byo Rurema âli mali gwanwa abalagaa-
nia. Abandi banafumba utunwa twe'ndare.
34 Abandi, banazimya umuliro, kundu gwâli gweti gu-
gayigwima bweneene! Abandi, banahushwa ne'ngooti.
Na kundu bâli riiri mu bukaholwe, haliko banalongaga
imisi, banaba ndwani mwi'zibo, banahaviiriza abasirikaani
be'mahanga.
35 Abakazi baguma, banazuulirwa abafwiri baabo, bakola
bagumaana.
Abandi baabo, ikyanya bakagomoolwa bweneene, ba-
nalahira ukushwekuulwa. Banaguguma naaho halinde
ukufwa, gira lyo bakalonge ukuzuukira mu biri biija
ukuhima íbiri ho.
36 Abandi baabo, banakubulwa ingoni iri banafukwa aka-
hoogo. Abandi, banashwekwa ne'minyororo, banalashwa
mu nyumba ze'mbohe.
37 Abandi, banayitwa mu kulashwa amabuye. Abandi,
banatolwa mwe'bitolo bibiri-bibiri ne'misumeeni. Abandi,
banayitwa ku ngooti. Baguma baabo bâli tuuziri mu bukeni,
banakizi genda bayambiiti imbu ze'bibuzi ne'ze'mbene.
Bâli kizi libuzibwa, iri banagayirizibwa.
38 Bâli kizi genda bagayangaara mwi'shamba, na mu
migazi. Banayifunde mu myobo, na mu bikombo. Kino
kihugo kibi, kitâli kwaniini kwo bakituule mwo.
39 Yabo bandu booshi, bwo bâli biisiri Rurema
kwo'bwemeere, kyanatuma bagahuuzibwa. Kundu
kwokwo, birya byo Rurema âli mali gwanwa alagaania,
ndaaye kiri no'muguma wabo úkabilonga.
40 Mukuba, Rurema akashungika kwo twe tugalonga
ibiija ukubahima. Akanashungika kwo'kutungaana kwabo,
kugaaba naaho kuguma na kwe'mwitu.

12

Ukuyerekezibwa kwa'baana ba Rurema

1 Yutwo tumasi twoshi, bwo tukoli tuzungulusiri nga kibungu, tukizi yihangaana ku byo tushungikiirwi! Tutuulage
nga ábali mu tibita mu ndangwe. Tunayishaaze mwo ngiisi
íbyangatuhangirira, na ngiisi byaha íbiri mu tuyizingira
kwo.
2 Tukizi lola ku Yesu. Mukuba, ubwemeere bwitu, buli mu
múyegamira kwo, ukulyokera indondeko, halinde ukuyusa.
Yenyene akagooyera, mu kuyitirwa ku kibambo. Na kundu
akakilongeraga kwe'shoni, atanazitwaza. Mukuba, âli
bikiirwi ubushambaale. Na buno, akoli bwatiiri uluhande
lwe'lulyo lwe'kitumbi kya Rurema.
3 Abagoma ba Yesu, bâli kizi gira mbu bamúhangirire.
Kundu kwokwo, mukizi kengeera ngiisi kwo akabagooyera.
Kwokwo, niinyu mutayiji yoloha, mbu muhebuure.
4 Mukuba, kundu muli mu hangana na'banabyaha, si
umuko gwinyu gutazi yonwa.
5 Ka keera mwayibagira ngiisi kwo Rurema ali mu
mùhanuula nga baana baage? Si akadeta kwokuno:
«E mugala wani! Ikyanya Nahano akuleeza mu kihano,
utakizi kigayiriza.
Ne'kyanya agakukanukira, utavunike umutima.
6 Mukuba, ngiisi ye Nahano akuuziri,
anabe ayemiiri kwo ali mugala wage,
ye na yoyo ye ali mu hana.*»
7 Ku yukwo, ikyanya mugakizi longaga amalibu, mukizi
gagooyera mwo. Mukuba, kwokwo lyo Rurema ali mu
mùgira mube baana baage. Ngiisi yishe wo'mwana, ali mu
hana umwana wage.
8 Aaho! Iri Rurema angaleka ukumùhana nga kwo ali
mu hana abandi booshi, iri mutakiri baana baage nirizina.
Munabe mukola baana be'mbuga.
9 Badaata, ikyanya bâli kizi tuhana, twâli basimbahiri.
Aahago! Ka itali yo haahe kwo tukwiriiri tukizi simbaha
na Daata we'mitima yitu, gira lyo tuba bagumaana!
10 Badaata, ikyanya bâli kizi tuhana, kwâli kizi ba naaho
nga ngiisi kwo bâli bwini. Haliko Daata Rurema yehe,
ikyanya ali mu tuhana, kuli mu ba ku njira yo twangagen-
duukirwa mwo. Kwokwo, lyo tuba beeru, nga kwo naye ali
mweru.
11 Ikyanya abandu bali mu longa ibihano, batali mu siima.
Si bali mu jengeerwa naaho. Kundu kwokwo, ha nyuma bali
mu yiji biyimbula mwo'mutuula, banayigirizibwe ukugira
íbikwaniini imbere lya Rurema.
12 Ku yukwo, kundu mukoli yolohiri, musikamagye am-
aboko giinyu, kiri na'madwi giinyu!

---

* **12:6 12.5-6** Migani 3.11-12.

13 Na bwo mukola mu shunuka, «mukizi lenga mu njira
ízishongiini,†» gira lyo mukalonga ukukizibwa. Mutayiji
kengeera mwalunguluka.

Mutakolwe kwo mwalahira Rurema

14 Mukizi fiitirwa, mu kulooza umutuula na'bandu booshi.
Munakizi ba bandu beeru! Mukuba, umundu, iri angaba
atayerusiibwi, atangabona Nahano.
15 Mukizi ba masu! Hatagirage muguma winyu úgateera
ubugashaane bwa Rurema! Mutanaleke umundu abe
ngi'sina lilulu mu kati kiinyu. Mukuba, mwene uyo,
angaleeta akalugi mu bandu bingi, anabayulubaze.
16 Hatanagirage úgakizi sambana. Hatanagire úgaaba
agayiriziizi Rurema. Si Hesahu akagayiriza Rurema,
mu kuguliisa ubugashaane bwage bwe'fula ku byokulya
bye'liguma naaho.
17 Munayiji kwo ha nyuma âli loziizi ukushubi buyaki-
ira. Kundu kwokwo, yishe anamúlahirira. Na kundu
akayigonga yishe ku migenge, haliko atakalonga ukuhin-
dula ngiisi kwe'migashani yâli mali gwanwa yadetwa.
18 Mwehe, umugazi gwo mukayegeera mutangaguhumiri
kwo ngo'mugazi Sinaayi. Mukuba, ikyanya Abahisiraheeri
bakaguyegeeraga, gwâli kizi yigwima kwo'muliro. Gwanâli
koli yidisiri kwe'kihulu kya namudidi. Gwanaba na
kwe'kihuhuuta.
19-20 Ku yugwo mugazi, kwanadihirizibwa ikibuga.
Kwanayuvwikana no'mulaga, úgudesiri kwokuno: «Ngiisi
íkigaafina ku yugu mugazi, munayame mugakiyita mu
kukilasha amabuye, kundu kyangaba kiri kitugwa kiinyu!‡»
Yabo Bahisiraheeri, ikyanya bakabwirwa kwokwo, banahu-
umirwa, banayinginga Musa kwo yiryo izu litaki shubi
badesa.
21 Yibyo byoshi, bikabaleezagya mwe'kinyukura, halinde
kiri na Musa yenyene anadeta: «Ngweti ngajuguma
ne'kyoba.§»
22 Haliko, mwehe keera mukahikaga ku Mugazi
gwe'Sayuni, i Yerusaleemu ya mwi'gulu. Kanali ko
kaaya ka Rurema úli mugumaana. Munakola imbere
lye'binoono ne'binoono bya'baganda ábakumaniri mu kati
ko'mushambaalo.
23 Keera mukagwana ya'bandu bi'shengero, zo fula za
Rurema. Na'maziina gaabo gakoli yandisirwi yumwo
mwi'gulu. Mwo mukanagwana na Rurema yenyene. Ye
mu twa imaaja za'bandu booshi. Mwo mukanagwana

---

† **12:13 12.13** Migani 4.26. ‡ **12:19-20 12.19-20** Kulyoka 19.12-13. § **12:21 12.21** Bukengeeze 9.19.

ne'mitima ya'bandu ábakoli kwaniini imbere lyage, banakoli tungiini.

24 Mwo mukagwana na Yesu yenyene. Ye kanywaniisa abandu kuguma na Rurema ku njira ye'kihango kihyahya. Mwo mukagwana no'muko úguli mu deta hi'gulu lya'magambo miija, ukuhima ugwe'mwa Habeeri.

25 Ku yukwo, bwo Rurema aki gweti agadeta, mutakolwe mbu mumúlahire! Mukuba, akabiika ikikando mu Bahisiraheeri hano mu kihugo. Ne'kyanya bakakigayiriza, ndaaye úkafuuka. Aaho! Ka itali yo haahe, kwo na nyiitu tutagafuuka, iri twangayihindulira Rurema, anagweti agatukengula ukulyoka mwi'gulu mwonyene!

26 Yaho keera, izu lya Rurema likashagaania ikihugo! Halikago buno, keera akagwanwa abiika umuhigo kwokuno: «Ngaki shubi shagania ikihugo lindi liguma. Kitanali kyonyene naaho. Si leero ngashagania kiri ni'gulu!*»

27 Yiryo igambo «lindi liguma» liyerekiini kwo íbikabumbwa byoshi bigaki shaganibwa, binashaazibwe, halinde íbitangashaganibwa bibaagage byo bigasigala.

28 Kwokwo, bwo tugayakiiraga ubwami úbutagashaganibwa, tukwiriiri tukizi yivuga Rurema. Ee! Tukizi múyikumba ku njira íkwaniini mu kati ko'lushaagwa lwoshi, na mu kati ke'kyoba.

29 Mukuba «Rurema witu, guli muliro gwo'kujigiivya!†»

13

Amahano go'kuyusa

1 Mugenderere ukukizi kundana nga baguma!

2 Munakizi kengeera ukuyegereza abageezi. Mukuba, mu kubayegereza, baguma keera bakayegereza abaganda buzira kumenya.

3 Na ábashwesirwi mu nyumba ze'mbohe, nabo mukizi bakengeera. Munabe nga mushwesirwi kuguma. Na ábali mu libuzibwa kwakundi, mukizi ba nga muli mu libuukira kuguma.

4 Umundu, iri angaba ahisiizi umukazi, abandu booshi bakwaniini bamúheereze ulushaagwa. Na ngiisi mukazi keera úwahisibwa, kwo na kwokwo! Na boonyene, bakizi yitaluula imwa Nahano. Hatanagirage úgakizi sambana, kandi iri kuyeruzania. Mukuba, mwene yabo, Rurema agaki bahaniiriza.

---

* **12:26 12.26** Hagayi 2.6. † **12:29 12.29** Bukengeeze 4.24.

5 Mutanakizi kundaga ifwaranga! Si mukizi tuugiza
imitima yinyu ku byo mugweti. Mukuba, Rurema akadeta
kwokuno:
«Ndâye kusige, ndanâye kuhemukire.*»
6 Kyo kitumiri tuli mu deta buzira kyoba:
«Nahano ye mutabaazi wani! Ku yukwo, ndagayoboha.
Kuti kwo'mundu angaki ngira?†»
7 Mukizi kengeeraga abimangizi biinyu. Mukuba, bâli kizi
mùyigiriza Igambo lya Rurema. Mukizi kengeera ngiisi byo
bâli kizi gira, na ngiisi kwo bikabagenduukira. Ngiisi kwo
bâli biisiri Rurema kwo'bwemeere, kube kwo na niinyu
mugakizi múbiika ku bwo.
8 Yesu Kirisito ye yolya ukulyokera bigingo, na zeene,
halinde imyaka ne'myakuula!
9 Ikyanya mugayijirwa na'gandi-gandi migirizo, mu-
tayemeerage kwo gamùhabure. Mutanakizi kangwa
ne'maaja zo'kulahira ibyokulya birebe. Ikyanya abandu
bali mu kulikiriza imaaja mwene yizo, ndaako kamaro ko
bali mu zilonga mwo. Si twehe, tukizi sikamya imitima yitu
ku lukogo lwa Rurema.
10 Ituulo liitu keera likayitwa ku katanda. Si abagingi
ábali mu kola mwi'heema lye'mihumaanano lya Rurema
batahangwirwi ukulilya kwo.
11 Umukulu wa'bagingi, ali mu twala imiko ye'bitugwa
Ahandu Heeru Bweneene, hi'gulu lyo'kushaaza ibyaha
bya'bandu. Haliko imitumba, bali mu gitwala inyuma
lya'kaaya, gira bagendi gisiriigiza yo.
12 Kyo kitumiri Yesu naye akagendi yitirwa inyuma
lya'kaaya,‡ halinde analonge ukuyeruusa abandu baage ku
njira yo'kuyonwa umuko gwage.
13 Ku yukwo na nyiitu, tugwanage Yesu inyuma lya'kaaya.
Nga ngiisi kwo akalonga ishoni, na nyiitu tugendi zilonga.
14 Mukuba, hano mu kihugo, tutahiiti akaaya ko tugayama
mwo. Si tulangaliiri kwo twâye ki tuule mu kaaya ákâye
yije.
15 Kwokwo, tukizi yamaga tuli mu yivuga Rurema mu
kati ka Yesu. Ee! Libe li'tuulo lyo tugakizi mútangira.
Mukuba, ngiisi ábayemiiri iziina lya Yesu, yubwo bwivuge,
byo bitumbwe byo'tunwa twabo.
16 Mutanakizi yibagira ukugirirana amiija. Si mugen-
derere ukukizi tabaalana. Mu kugira kwokwo, lyo mugaaba
mwatanga amatuulo go'kusimiisa Rurema.

---

* **13:5 13.5** Bukengeeze 31.6. † **13:6 13.6** Zaburi 118.6-7. ‡ **13:12 13.12** *kaaya* Yerusaleemu.

17 Mukizi simbaha abimangizi biinyu, iri munayibiika
mwi'dako lyabo! Mukuba, bo bali mu yama balaaziri
imitima yinyu. Na ngiisi byo bali mu giraga, Rurema
agaki babuuza byo. Ku yukwo, mukizi basimbaha, gira lyo
balonga ukukizi shagaluka mu mukolwa gwabo. Gutayiji
kengeera gwabazidohera. Mukuba, iri gwangabazidohera,
mutangaki gugenduukirwa mwo.
18 Na nyiitu, mukizi tuhuunira imwa Rurema. Mukuba,
tuli na'kasiisa kwo tuli mu yiyeka ku ngiisi mabi. Tunali
mu looza ukukizi gira íbikwaniini mu kati ka byoshi.
19 Namùyinginga kwo muhuunage Rurema ashubi
ngalulira iyo munda imwinyu duba.
20 Nahamwitu Yesu, ye mungere mukulu we'bibuzi.
Keera akanayonwa umuko gwage mu kukwiza ikihango
kye'myaka ne'myakuula. Na buno, Rurema keera
akamúzuula mu bafwiri, halinde twanalonga umutuula.
21 Kwokwo na niinyu, Rurema akizi mùtungaania mu
miija gooshi, halinde lyo mulonga ukukizi kola ngiisi byo
aloziizi. Yehe yenyene, abe ye gakizi tukola mwo, halinde
tukizi gira íbimùsimisiizi mu kati ka Yesu Kirisito. Yesu
akizi yama ali mu huuzibwa imyaka ne'myakuula! Bikizi
ba kwokwo!

Amagambo go'kusezerana

22 E beene witu! Yaga maruba, go n'gamùyandikira
hano, biri ku bwofi naaho. Na bwo keera namùhanuulaga,
namùyinginga kwo mugayakiire ku bwigenderezi.
23 Ndoziizi mumenye kwo mwene witu wa Timoteyo
keera ashwekuulwa. Ne'ri angayija hano duba, tugayijanwa
ku kyanya ngayiji mùbona.
24 Mundamukize ibirongoozi biinyu byoshi, kuguma
na'bandi bandu booshi ba Rurema. Na'biitu ba mu kihugo
kye'Hitaliya, nabo bamùlamusa.
25 Mukizi yama muli mu gashaanirwa mweshi!

Amaruba ga Yakobo

Indangiriro

Yago maruba, Yakobo akagayandikira Abayahudi ábâli shabukiiri mu mahanga. Âli riiri mwene wabo Yesu, anâli riiri kirongoozi kihamu mwi'shengero lye'Yerusaleemu. Yaga maruba gatuyeresiri kwe'ri twangaba tuli no'bwemeere, tukwaniini ukubuyerekana mu kukizi gira imikolezi miija. Buzira kwokwo, ubwemeere bwitu iri bunali bwa busha.

Mu yaga maruba, Yakobo ayandikiiri abandu ba kwingi-kwingi: abandu ábali mu gaya ukugezibwa, na'bagale ábali mu yikangaata, na ábali mu yikundirira, na ábali mu koleesa utunwa buligo, na'balyalya, na ábali mu hambanwa, na ábali mu twirana imaaja.

Mu yaga maruba, Yakobo ali mu kizi galukira-galukira mu magambo. Ku mugani, ali mu kizi yerekana ngiisi kwa'bagale bali mu tebwa no'bugale bwabo. Gaago magambo gali mu tee detwa mu 1.9-11, ganali mu shubi detwa mu 2.1-13 na 5.1-6. Kwo na kwokwo na ku gandi kwakundi.

Imiziizi miguma yi'sikamiro, iri mu Yakobo 2.20-22: «E muhwija, ka uki loziizi ukuyerekwa kwo'bwemeere buzira mikolezi miija butahiiti kamaro? Si shokuluza witu Hiburahimu, ikyanya akagira imikolezi miija, lyo Rurema akamúharuura kwo akoli kwaniini imbere lyage. Mukuba, akatanga umwana wage Hisake abe ituulo lyo'kuyitwa ku katanda. Ka utabwini kwo'bwemeere bwa Hiburahimu bwâli kizi kolekera kuguma ne'mikolezi yage. Ee! Ubwemeere bwage, bwanatungaana hi'gulu lyayo.»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Indangiriro (1.1)
b) Ukugezibwa no'kutebwa (1.2-18)
c) Ngiisi byo tuli mu yuvwa, tukwaniini no'kubigira (1.19-27)
d) Tutakizi yikundirira (2.1-13)
e) Ubwemeere bukwaniini bukizi kana mu mikolezi yitu (2.14-26)
f) Tukwaniini tukizi hangirira utunwa twitu (3.1-12)
g) Tukizi ba bitegeereza, tutanakizi kulikira ibye'kihugo (3.13–4.17)
h) Yakobo akengula abagale ábali mu libuzania (5.1-6)
i) Ikyanya tuli mu libuuka, tukizi yihangaana (5.7-11)
j) Tutakizi biika ikikando (5.12)

k) Ikyanya tuli mu huuna Rurema, tukizi múbiika kwo'bwemeere (5.13-18)
l) Ikyanya abandi bali mu hababuka mu bwemeere, tukizi bagalula (5.19-20)

Indangiriro

1 Niehe Yakobo, ndi mukozi wa Rurema na wa Nahamwitu
Yesu Kirisito. Namùlamusa, mwe milala ikumi ni'biri, kwo
mushabukiiri mu mahanga.

Tukizi yihangaana mu magezo

2 E beene witu! Ikyanya mugakizi longa amagezo ga
kwingi-kwingi, mukizi gabona kwo gali ga kushambaala
mwo!
3 Ee! Muyiji kwe'kyanya ubwemeere bwinyu bugweti
bugagezibwa, lyo muli mu longa ukuyihangaana.
4 Kwokwo, mukizi yihangaana, halinde ku mbeka, lyo
mulonga ukutungaana mu kati ka byoshi. Munabe mukoli
kwaniini, buzira kubulirwa ne'kindu kyoshi.
5 Muguma winyu, iri angabulirwa no'bwitegeereze,
akwiriiri abuhuunage imwa Rurema. Na Rurema,
agamúheereza bwo. Mukuba, ikyanya Rurema ali mu
buhaana, kuli mu ba ku mutima úgushenguusiri, na buzira
kukanukirana.
6 Halikago, ikyanya agabuhuuna imwa Rurema, akwani-
ini amúbiike kwo'bwemeere, na buzira kugangaanwa.
Mukuba, iri umundu angaba ali ne'migangaanwe, ali mu ba
nge'midunda ígweti ígayehuulwa-yehuulwa, mu kufukwa
iyo munda ne'yo munda!
7 Umundu mwene uyo, atasalire kwo agalonga ikindu
imwa Nahano.
8 Bwo ali ne'mitima ibiri, ndaanaho ho ayimangiiri.

Amahano imwa'bakeni ne'mwa bagale

9 Umundu, iri angaba ali mukeni, atahubagale, bwo akoli
kuziibwi mu kati ka Rurema.
10 Haliko ngiisi mugale, ukuyiyuvwa kwage, kube bwo
abiisirwi haashi. Mukuba, agaki lenga naaho, nga twaso
twa mu kishuka.
11 Ikyanya izuuba liri mu ba keera lyatwa, ikyuka kyalyo
kiri mu bogamya imbuto. Utwaso tunaholoke, tunabe tutaki
buyahiri. Kwokwo, no'mugale naye, ikyanya ali mu ba akiri
mu hiduukira mu mikolwa yage, mwomwo mwo ali mu
fwira.

Rurema atali mu yingiza abandu mu magezo

12 Umundu ahiriirwi, ikyanya ali mu yihangaana mu
magezo! Mukuba, ikyanya agaaba keera agahima, Rurema

agamúhemba ubulamu, lube lushembe lwage. Ngiisi
ábamúkuuziri, kwokwo kwo âli mali gwanwa abalagaania.
13 Ikyanya umundu agagezibwa, atadete kwo Rurema
ye wamúgeza. Mukuba, Rurema atangagezibwa na'mabi.
Ndaanaye mundu ye angageza.
14 Si ikyanya umundu ali mu gezibwa, ali mu kululwa
na'mifwije mabi ga yenyene. Ne'kyanya gali mu ba keera
gamúhemuraga,
15 gali mu ba nga keera gaheeka inda mu kati kaage,
ganayiji múbuta mwe'byaha. Ne'kyanya ibyaha biri mu ba
keera byamúkulaga mwo, binamúyite.
16 E beene witu bakundwa! Mutakizi tebeka.
17 Ngiisi kindu kiija kyo tuli mu longa, kinabe kitungiini,
kyohe kiri mu lyoka mwi'gulu imwa Rurema. Yehe, ali Yishe
we'mirengeerwe, atanali mu hinda-hinda nga bimbehwa.
18 Ukukulikirana na kwo akashungika, akatugiraga tube
baana baage ku njira yi'Gambo lyage lyo'kuli. Kwokwo, lyo
tuba ba mbere mu byoshi byo akabumba.

Tukizi yuvwa Igambo lya Rurema, no'kulisimbaha

19 E beene witu bakundwa! Munyuvwirizagye bwija!
Hatagire úgakizi deta ku mulindi! Haliko mukizi ba beeshu
mu kuyuvwiriza. Mutanakizi ki yagalwa duba.
20 Mukuba, kutali ku njira yo'kuyagalwa, kwo'mundu
angagira íbikwaniini imbere lya Rurema.
21 Ngiisi bikoleere íbimùli mwo, mubishaazagye, kuguma
na ngiisi mabi, kwo gakoli luguusiri. Mukuba, Rurema
keera akabiika igambo lyage mu mitima yinyu. Kwokwo,
muliyakiire mu kati ko'butuudu. Mukuba, yiryo igambo
lyage, lyo lishobwiri ukumùkiza.
22 Mutakizi yiteba mbu mukizi yuvwa naaho igambo lya
Rurema! Si mukizi gira nga kwo lidesiri.
23 Mukuba, ikyanya tuli mu yuvwa naaho igambo lyage,
tunabe tutali mu gira kwo lidesiri, tuli mu ba ngo'mundu
úgweti úgayilolera mu kilolero.
24 Ne'kyanya ali mu ba keera ayilola, anashaage ho kiri,
ali mu yami yibagira ngiisi kwo ashushiri.
25 Haliko, imaaja za Rurema zitungiini, zinali
no'bushobozi bwo'kushwekuula abandu. Ne'ri umundu
angakizi ziyitegeereza, anazikulikire, buzira kuyibagira
byo akayuvwa, uyo, ku ngiisi byo ali mu gira, ali mu
gashaanirwa.
26 Iri umundu angayibona kwo ali mundu wa Rurema,
anabe atagweti agalanga ululimi lwage, uyo ali mu yiteba.
Ee! Kundu ali mu yigira mbu akulikiiri Rurema, si kuli kwa
busha.

27 Abandu bo Daata Rurema ali mu bona kwo bali beeru
na bazira buhube, bali mu tabaala ifuuvi na banamufwiri
mu makuba gaabo, banali mu yilanga ne'bye'kihugo, gira
bitakizi bayulubaza.

2

Mutakizi gira indoola

1 E beene witu! Bwo mukoli yemiiri Nahamwitu Yesu
Kirisito wo'bulangashane, hataki gire ndoola yo mugakizi
gira mu bandu!
2 Tudete ngo'mundu angayingira mu muhumaanano
gwinyu, anabe ayambiiti imirondo yo'mulimbo, ayambiiti
ne'mbete ye'nooro ku munwe. Mwomwo, munayingirage
no'mukeni, úyambiiti ubusanganira.
3 Haaho, ulya úyambiiti bwija, munamúyegereze mu kati
ko'lushaagwa, munamúbwire: «E waliha, bwatala hano!
Ho hiija.» Haliko uyo mukeni yehe, munamúbwire: «Ewe!
Ugendi yimanga haliira.» Kandi iri, «Bwatala yaha haashi
ha magulu gaani.»
4 Ikyanya mwagira kwokwo, ka mutagaaba mwagira
indoola mu bandu? Si mulyagagi ne'mitono mibi! Aaho!
Ka mutali mu twirana ulubaaja?
5 E beene witu bakundwa! Munyuvwirize bwija! Ngiisi
ábali mu bonerwa mu kihugo kwo bali bakeni, baabo
bo Rurema keera akatoola kwo bo bagaaba bagale ku
bwemeere. Ee! Bwo bakuuziri Rurema, bagahaabwa
ubwami bwo akatulagaania.
6 Kundu kwokwo, mwehe muki gweti mugabakeneka.
Yabo bagale, ka batali bo bali mu mùtindimaza? Si bagweti
bagamùkululira imbere lya'batwi be'maaja.
7 Banali mu tuka iziina liija lya Yesu, lirya lyo
muhaabirwi.
8 Mu Mandiko Meeru, ulubaaja lwa Rurema úluli luhamu,
ludesiri kwokuno: «Ukizi kunda umutuulani wawe nga
ngiisi kwo uyikuuziri wenyene.*» Iri mwangakizi kundana
kwokwo, iri mwagira bwija.
9 Halikago, iri mwangakizi gira indoola mu bandu, iri
muki tuuziri mu byaha. Ne'maaja, zinabe zikiri mu mùlega
kwo muli bahubi.
10 Umundu iri angasimbaha Imaaja zooshi, anabe akiri
mu hubira luguma lwazo, iri agaharuurwa kwo ahubira
zooshi.
11 Mukuba, Rurema úkabiika ulubaaja úludesiri «Utakizi
shuleha.†» Yoyo, ye kabiika na úludesiri «Utakizi yitana.‡»

---

* **2:8 2.8** Balaawi 19.18. † **2:11 2.11** Kulyoka 20.14; Bukengeeze 5.18. ‡ **2:11 2.11** Kulyoka 20.13; Bukengeeze 5.17.

Kundu wangaba utali mu shuleha, haliko unabe keera
ukayitana, iri ugaharuurwa kwo uli mu hubira Imaaja
zooshi.
12 Ku yukwo, ku ngiisi byo mugadeta, na ku byo mugakizi
gira, mukizi kengeera kwo Rurema agaki mùtwira ulubaaja.
Na íbitumiri ulubaaja luli ho, kuli kugira kwo lutushweku-
ule.
13 Iri abandu bangaba batali mu bonerana ulukogo,
iri nabo batagalubonerwa. Haliko, iri bangaba bali mu
lubonerana, iri nabo, mu kutwirwa ulubaaja, bagaakogwa.

Tukizi ba no'bwemeere, ne'mikolezi miija

14 E beene witu, halyagagi ikyanya umundu angayideta
kwo abiisiri Rurema kwo'bwemeere, haliko anabe atali
ne'mikolezi miija. Aaho! Yubwo bwemeere, ka bwangaba
na'kamaro? Si ubwemeere mwene yubwo, butangaki
múkiza!
15 Tudete nga mwene witu, kandi iri mwali witu, angaba
abuliirwi ne'mirondo kandi iri ne'byokulya.
16 Na muguma winyu anamúbwire: «Ewe, ugendage
no'mutuula. Ukizi yuvwa ikyuya, unayigute.» Haliko
atanamútabaale ku magoorwa gaage. Aaho! Ko'yo mundu
angaba akiri wa'kamaro? Nanga!
17 Kwo na kwokwo, iri mwangaba muli no'bwemeere,
haliko mutanabe ne'mikolezi miija, iri ubwemeere bwinyu
bukoli fwiri.
18 Ngeeka umundu angadeta: «Wehe ubiisiri Rurema
kwo'bwemeere. Na naani ndi ne'mikolezi miija.» Uyo,
nangamúshuvya: «Keera wanyereka ngiisi kwo wangabi-
ika Rurema kwo'bwemeere buzira mikolezi miija. Si niehe,
kuli ku njira ye'mikolezi miija, kwo ngakuyereka ngiisi
kwo'bwemeere bwani buli.»
19 Ka uyemiiragi kwo hali Rurema muguma naaho? Si kiri
ne'mizimu iyemiiri kwokwo! Inagweti igajuguma ku kyoba.
20 E muhwija, ka uki loziizi ukuyerekwa kwo'bwemeere
buzira mikolezi miija butahiiti kamaro?
21 Si shokuluza witu Hiburahimu, ikyanya akagira
imikolezi miija, lyo Rurema akamúharuura kwo akoli
kwaniini imbere lyage. Mukuba, akatanga umwana wage
Hisake abe ituulo lyo'kuyitwa ku katanda.
22 Ka utabwini kwo'bwemeere bwa Hiburahimu bwâli
kizi kolekera kuguma ne'mikolezi yage. Ee! Ubwemeere
bwage, bwanatungaana hi'gulu lyayo.
23 Bikakoleka, nga kwokulya byâli mali gwanwa
byayandikwa mu Mandiko Meeru kwokuno: «Hiburahimu
âli yemiiri Rurema, kyanatuma Rurema agamúharuura

kwo akoli kwaniini imbere lyage.§» Hiburahimu ye wanâli
kizi detwa kwo ali mwira wa Rurema.
24 Kwokwo, keera mwabona kwo'mundu atangakwanana
imbere lya Rurema, mbu bwo amúyemiiri naaho. Si
angakwanana imbere lyage, na hi'gulu lye'mikolezi yage
kwakundi!
25 Kiri no'lya mushule Rahabu naye, ikyanya akagira
imikolezi miija, akaharuurwa kwo akoli kwaniini imbere
lya Rurema. Mukuba, akayegereza balya bagahirizi mu
mwage. Na ha nyuma, anabayongolosa, mu kubaleeza mu
gindi njira.
26 Ku yukwo, iri umundu angaba abiisiri Rurema
kwo'bwemeere, anabe atali ne'mikolezi miija, iri yubwo
bwemeere bwage bukoli fwiri. Ali mu ba nga magala
mazira muuka. Mukuba, nago, gali mu ba gakoli fwiri
lwoshi!

3

Tukizi langa indimi ziitu

1 E beene witu! Mu kati kiinyu, mutakizi ba na'bigiriza
bingi-bingi. Mukuba twe bigiriza, twe tugayiji buuzibwa
bweneene mu kutwirwa ulubaaja.
2 Tweshi tuli mu huba ku njira nyingi-nyingi. Kundu
kwokwo, iri umundu angaba atali mu huba ku byo ali
mu deta, uyo, iri atungiini lwoshi! Anabe akoli shobwiri
ukuyihangirira ku magala gaage gooshi.
3 Kiri ne'fwarasi, tuli mu zisimbahya mu kutambika
ibyuma biniini mu binwanwa byazo. Kwokwo, lyo tulonga
ukurongoora amagala gaazo gooshi.
4 Na'mashuba kwakundi, kundu gali mu ba mahamu
bweneene, ganabe gali mu tundwa ne'mbuusi ngayu, haliko
gali mu rongoorwa ku lupahwa luniini naaho. Ganagende
ngiisi he'kirongoozi kiloziizi.
5 Kwokwo, no'lulimi, kundu kiryagagi kirumbu kiniini
kya'magala, haliko luli mu yihaya ku magambo mahamu.
Mukengeere kwo kiri ne'hiriro hiniini hiri mu yiji boyola
namuhirye wo'lubako!
6 No'lulimi nalwo, luli mu gulumira nga muliro. Mu
birumbu byoshi bya'magala, ululimi lwo luyijwiragi bwe-
neene mwa'mabi. Luli mu sherebeza umundu lwoshi, iri
lunamúyasa mwo'muliro mu kati ka byoshi. Na lwonyene,
luli mu yasibwa no'muliro gwe'nakwere.
7 Abandu bali mu komoola imilala yoshi ye'nyamiishwa,
na yo'tunyuni, na ya íbiri mu yibulula, kiri na ya íbiri mu
nyaaja.

§ **2:23 2.23** Ndondeko 15.6.

8 Si ululimi lwohe, ndaaye mundu úwangalukomoola!
Luli lubi ngana-ngana! Lunali ludaali-daali. Lunayijwiri
mwo kolobwe.
9 Tugweti tugakoleesa indimi ziitu mu kuyivuga Daata
Nahamwitu. Zinali zo tuli mu daaka mwa'bandu, kundu
Rurema akababumba ku njusho yage.
10 Mu kanwa kaguma, mwo muli mu lyoka amagambo
go'kuyivuga, na go'kudaaka. E beene witu, mwene yibyo
bitakwaniini kwo bibe ho!
11 Si ndaakyo kirigo íkyangalyoka mwa'miiji miija, mbu
kinalyoke na mwa'malulu!
12 E beene witu! bitangaziga kwe'kiti kyo'mutiini kyan-
gatongeka kwe'bitumbwe bye'mizehituuni. No'muzabibu
kwakundi, gutangatongeka kwe'bitumbwe byo'mutiini.
Kiri ne'kirigo kya'miiji go'muunyu, kitangalyoka mwa'miiji
miija.

Ubwitegeereze nirizina

13 Mu kati kiinyu, ka muli umwitegeereza, anali mu
sobanukirwa? Aaho! Akizi yerekana ubwitegeereze bwage,
mu kukola mu kati ko'butuudu. Ee! Ubutuudu, bube bwo
bugayerekana ubwitegeereze bwage!
14 Haliko, iri mitima yinyu yangaba mwo'bululu, no'luugi,
munabe mukiri mu kubirania, haaho mutakizi ki yihaya
mbu mwe muli no'bwitegeereze! Mutanakizi beesha, mbu
muli bandu bo'kuli.
15 Ubwitegeereze mwene yubwo, butalyosiri mwi'gulu. Si
buli bwe'kihugo! Bunali bwa'magala. Bunalyosiri imwa
Shetaani yenyene.
16 Mukuba, ngiisi ha'bandu bali mu ba no'luugi, banabe
bali mu kubirania, haaho ho hali akalugi, na ngiisi gandi
mabi.
17 Haliko, iri abandu bangaba bali no'bwitegeereze uku-
lyoka mwi'gulu, boohe, bali mu ba beeru, banali bandu
bo'mutuula, banali mu nogerana no'kusimbahana, banay-
ijwiri mwo'lukogo ne'bitumbwe biija. Batali mu gira
indoola. Batanali mwo'bulyalya.
18 Abandu bo'mutuula, ngiisi byo bali mu byala, bali mu
yiji biyimbula mwo íbikwaniini imbere lya Rurema.

4

Tukizi yibiika mwi'dako lya Rurema

1 Bikagi íbitumiri muli mu longoola no'kuhambanwa?
Si biri mu leetwa na'mifwije giinyu mabi! Go ganagweti
gagamùluluuvya!

2 Ngiisi byo muli mu yifwija, ikyanya muli mu bibula,
muli mu hambiri yitana. Muli mu gwatwa no'luugi ku
bya beene. Ne'kyanya mutahiiti ubulyo bwo'kubilonga,
muli mu tondeera ukubihambirira, no'kubilwira. Ngiisi
byo muloziizagi, mutali mu bilonga, mukuba mutali mu
bihuuna imwa Rurema!
3 Kiri ne'kyanya muli mu múhuuna byo, mutali mu
bilonga, mukuba muli mu múhuuna buligo, mbu lyo
mubikoleesa mu kuyisimiisa mu bya'magala.
4 Si muli bashule! Ka mutayiji kwe'kyanya muli mu gwata
ubwira ne'kihugo, lyo muli mu shombana na Rurema?
Umundu, iri angalooza ukuyijibana ne'kihugo, iri akola
mugoma wa Rurema.
5 Amandiko Meeru, galoziizi ukudeta kuti, ikyanya gali
mayandike kwokuno: «Umutima gwo Rurema akatubiika
mwo, guli mu looza bweneene, kwo tube bemeera!»
6 Kuguma na yibyo, Rurema ali mu tuyushuulira ulukogo.
Kyo kitumiri biyandisirwi mu Mandiko Meeru na kwokuno:
«Ikyanya abandu bali mu yiheemya, Rurema ali mu batindi-
maza.
Si abatuudu boohe, ali mu bagashaanira.*»
7 Ku yukwo, mukizi yibiika haashi imbere lya Rurema.
Haliko Shetaani, mukizi múhaga, lyo amùtibita.
8 Mukizi yegeera Rurema, lyo naye amùyegeera. E
banabyaha! Mukarabage amaboko giinyu! Ne'mitima
yinyu, bwo iri kubiri, mugiyeruuse!
9 Mujengeerwe, iri munalira ku kimombo! Amasheka
giinyu, gahinduke malira. No'mushambaalo gwinyu, guhin-
duke muhuni.
10 Mukizi yibiika haashi imbere lya Nahano, lyo naye
amùkuza.

Tutakizi ki gambana

11 E beene witu! Mutakizi ki gambana! Mukuba,
iri umundu angaba ali mu gamba uwabo, kandi iri
ukumútwira ulubaaja, iri keera ashokoora Imaaja
zoonyene, no'kuzitwira ulubaaja. Ne'kyanya uli mu
zishokoora, iri utakiri mu zisimbaha. Unabe keera wayigira
mutwi wazo.
12 Rurema naaho, ye mu biika imaaja, ye na mutwi wazo.
Ye shobwiri ukukiza, ye na shobwiri ukushereeza. Haliko
wehe, uli nga nyandagi, we gweti ugatwira umutuulani
wawe ulubaaja?

Tutakizi yihayira ku bitazi ba ho

---

* **4:6 4.6** Migani 3.34.

13 Buno, munyuvwirizagye bwija, mwe mugweti mu-
gaadeta: «Zeene, kandi iri kusheezi, tugabalamira mu
kaaya kalebe, tunamale yo'mwaka gwoshi tugweti tugadan-
daliza yo. Tugayunguka ngana-ngana!»
14 Si mutayiji íbigamùkoleka kwo, kiri na kusheezi!
Uburambe bwinyu, bulyagagi buki? Si buli nga luuta! Luli
mu boneka ku hyanya hiniini, lunayami nyerera!
15 Mukwiriiri mukizi deta kwokuno: «Iri Nahano anga-
looza, tugaaba tukiri ho, tunagire birebe, kandi iri birebe.»
16 Si mwehe buno, mugweti mugayishingirana,
no'kuyihaya. Ukuyihaya kwoshi mwene yukwo, kuli kubi.
17 Aaho! Iri umundu angasobanukirwa ne'biija, atanabi-
gire, iri agira ikyaha.

5

Ihano imwa'bagale

1 Na niinyu mwe bagale! Munyuvwirize bwija! Mukizi
lira ku kimombo, iri munabululuka! Mukuba mugaki
yingira mu makuba.
2 Ibindu byo'bugale bwinyu, keera byabola. Ne'mirondo
yinyu, keera yaliibwa ne'nyeeje.
3 Inooro ziinyu ne'harija, keera byagishimala. Iyo ngishi,
bwo bugaaba bumasi bwo'kumùlega, halinde amagala
giinyu ganajigivibwe no'muliro. Si mugweti mugayilundira
ibindu mu bihinda biinyu, zinakola siku ze'mberuuka!
4 Yuvwagwi ngiisi kwa'bakozi biinyu bagweti
bagayamiza! Keera bakakola mu ndalo ziinyu,
mutanabahemba. Ne'kyanya bali mu mùyimbulira
imimbu, nabo ukuyamiza kwabo keera kwayuvwikana
mu matwiri ga Nahano wo'bushobozi bwoshi!
5 Mwâli kizi yisimiisa hano mu kihugo mu kanyabungaka
ke'bindu biinyu. Kundu kwokwo, mukoli jeziri nga bitugwa,
íbirindiriiri ulusiku lwo'kugendi baagwa.
6 Kundu abandu bâli riiri bazira mahube, haliko muk-
abahaniisa. Mwanabayihoola ubusha, kundu batâli kizi
mùhangirira.

Tukizi gooyera mu malibu

7 E beene witu! Mukizi yigenderera, halinde ukuhisa
ku kyanya Nahano agagaluka! Mulolere ubwigenderezi ku
muhiizi, ngiisi kwo ali mu kizi lindirira invula yo'kumeza
imbuto, kiri na yo'kuziyeza. Yizo mbuto, ziri na'kamaro
imwage. Kyo kitumiri ali mu yigenderera bweneene,
halinde zikomere mwi'daho.

8 Kwokwo, na niinyu, mukizi yigenderera. Munakizi
sikama mu mitima yinyu. Mukuba, ikyanya Nahano
agayija, keera kyayegerera.
9 E beene witu, mutakizi yidodomberana, mutayiji
kengeera mwahanwa. Langiizi! Umutwi we'maaja, akoli
yimaaziri ha mulyango!
10 E beene witu, mulolere umugani ku baleevi, ngiisi
kwo bâli kizi deta kwi'ziina lya Nahano. Kundu bakalonga
amalibu, haliko bâli kizi gagooyera mwo.
11 Na hi'gulu lya yukwo kugooyera kwabo, kyo kitumiri
tuli mu deta kwo bahiriirwi. Keera mukayuvwa na hi'gulu
lyo'bwigenderezi bwa Hayubu. Mwayuvwa, na ngiisi kwo
Nahano akayiji mútabaala. Mukuba, Nahano, ali mu
yuvwa indengeerwa, anali mu nogerana.
12 E beene witu, ingingwe ya byoshi, mutakizi biika
indahiro, kuba kwi'gulu, kandi iri ku kihugo, kandi iri ku
kindu kyoshi. Iri mwangayemeera igambo, kube kuliye-
meera naaho! Kandi iri mwangalinana, kube kulinana
naaho. Iri mwangayushuulaga kwe'bindi-bindi, mugayiji
hanwa.

Tukizi huuna Rurema mu kati ko'bwemeere

13 Mu kati kiinyu, ka muli umundu úgweti úgalibuuka?
Uyo, akwiriiri atabaaze Rurema! Ka muli na úshambiiri?
Uyo naye, ayimbe inyimbo zo'bwivuge.
14 Ka muli na úlwaziri? Uyo, atumire abashaaja
bi'shengero, gira bayiji múshiiga amavuta kwi'ziina lya
Nahano, banamúhuunire imwage.
15 Ne'kyanya bagamúhuunira, banabe babiisiri Rurema
kwo'bwemeere, lyo'yo mulwazi agaakira. Ee! Nahano
agamúyinamula. Na ngiisi byaha byo akagira, binakogwe.
16 Ku yukwo, mukizi yilegerana ibyaha biinyu, iri mu-
nakizi huunirana imwa Rurema, halinde lyo mulonga
ukukizibwa amalwazi giinyu.
Umundu, iri angaba akwaniini imbere lya Rurema,
amahuuno gaage gali mu ba mwo'bushobozi, ganali mu
kola.
17 Hiriya âli riiri mundu ngana, mwene kwokuno kwitu.
Ne'kyanya akahuuna Rurema kwe'nvula itanie, hanamala
imyaka ishatu ne'myezi ndatu invula ihangamiri mu kihugo
kyoshi.
18 Ha nyuma, anashubi huuna Rurema kwe'nvula
ihanguuke, yanashubi nia, halinde ikihugo kyanashubi
yera.
19 E beene witu, iri muguma winyu angahabuka mu
kusiga ukuli, uwabo akwiriiri anashubi múgalula.

20 Haaho, mumenyage bwija kwe'ri umundu angaba
keera alyosa umunabyaha mu mahube, ali mu ba akiza
umutima gwo'yo wabo mu lufu. Ne'byaha byage kundu biri
bingi, biri mukogwa.

Amaruba ga mbere ga Peturu

Indangiriro

Yaga maruba, ábâli gayandikiirwi, bâli Abakirisito ábakatoolwa na Rurema, banashabukira mu mbande ze'mbembe ze'Haziya, banâli kizi libuzibwa hi'gulu lyo'bwemeere bwabo. Ganabayigiriza kwo bakizi yigenderera mu malibu, iri banasimbahana.

Mu yaga maruba, Peturu anakengeeza Abakirisito ngiisi kwo Yesu akabaleetera umulangaaliro, mu kufwa hi'gulu liitu, no'kushubi zuuka mu bafwiri. Na bwo tuhiiti umulangaaliro, tugahembwa ku lusiku lwo Yesu agagaluka.

Yaga maruba, gali mu tuyereka ngiisi kwo tukwaniini ukutuula mu kati ka Kirisito. Na bwo tushumbisiri naaho mu kihugo, tutakwaniini ukuyihandulana kwo.

Muziizi muguma gwi'sikamiro, guli mu 1 Peturu 4.19: «Kwokwo, iri abandu bangalibuzibwa ukukulikirana no'bulooze bwa Rurema, bakwiriiri bayihangaane mu kukizi gira amiija. Banayisikiirize mu maboko gaage. Mukuba, ye kababumba, anali mwemeera.»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Indangiriro (1.1-2)
b) Uburambe bwitu buhyahya (1.3–2.12)
c) Kuhanuula abandu balebe (2.13–3.7)
d) Ngiisi kwo twangayihangana mu malibu (3.8–4.19)
e) Peturu ahanuula abandu balebe (5.1-11)
f) Peturu aseezerana (5.12-14)

Indangiriro

1 Yaga maruba galyoka imwani, nie Peturu, indumwa ya Yesu Kirisito. Gatumwa imwinyu, mwe mukatoolwa na Rurema. Na buno, mukoli shabukiiri mu mahanga ge'Pondo, na mu ge'Galatiya, na mu ge'Kapadokiya, na mu ge'Haziya, na mu ge'Bitiniya.

2 Daata Rurema keera akamùtoola, ukukulikirana na ngiisi kwo âli mali gwanwa ashungika. Umutima Mweru nagwo, gukanamùtaluula, halinde mwanasimbaha Yesu Kirisito, mwanalonga ukuyeruusibwa ku njira yo'muko gwage.

Mukizi yama mugashaniirwi bweneene! Munakizi ba no'mutuula mwingi!

Umulangaaliro gwo tukoli hiiti

3 Rurema, Yishe wa Nahamwitu Yesu Kirisito, ahuuzibwe!
Akatuyereka ulukogo lwage, mu kuzuula Yesu Kirisito mu
bafwiri, halinde anatubuta buhyahya. Kwokwo, tukoli ba
no'mulangaaliro úguyamiri ho.
4 Tunakoli bikiirwi byo twâye longe mwi'gulu. Bitâye
shereere, bitanâye vunde, bitanâye fwifwitire.
5 Na bwo tukoli biisiragi Rurema kwo'bwemeere, ali mu
tulanga ku bushobozi bwage, halinde ukuhisa ku lusiku
lwo tugakizibwa kwo. Ee! Yubwo bukize bwitu bukoli
teganwirwi, buganayerekanwa ku lusiku lwe'mberuuka.

6 Yago magambo, gali mu mùshambaaza, kundu mukiri
mu hahazibwa ku kyanya kiniini na'magezo ga kwingi-
kwingi.
7 Akalimbi ka yago magezo, kuli kuyerekana ku kasiisa
kwo'bwemeere bwinyu buli bwo'kuli. Kiri ne'nooro, iri
mu gezibwa ku njira yo'kukalangwa, inali ya kulenga
naaho. No'bwemeere bwinyu, bwo bulyagagi na'kamaro
bweneene ukuhima inooro. Kyo kitumiri mugahuuzibwa
ku kyanya Yesu agagaluka. Munalonge no'bulangashane
no'lushaagwa.

8 Kundu mutazi bona Yesu, haliko mukoli múkuuziri.
Na kundu mutamúbwini, haliko mukoli múbiisiri
kwo'bwemeere. Munakoli yijuziibwi mwo'bushambaale
bwa'kahebuuza, bwo tutangamenyi deta.
9 Na bwe'mitima yinyu keera ikakizibwa, kwokwo, keera
mwahikiira akalimbi ko'bwemeere bwinyu.

10-11 Yubu bukize bwinyu, abaleevi bâli loziizi uku-
menya bwija hi'gulu lyabwo, gira basobanukirwe bwija.
Banatanga ubuleevi kwa'bandu bagakizibwa ku njira
yo'lukogo. Na bwo'Mutima gwa Kirisito gwâli baliiri mwo,
gwanagwanwa gwabayereka ngiisi kwo âye libuuke. Na ha
nyuma, akabuli longa ubulangashane.

Yago magambo gooshi, abaleevi bâli kizi gagahiriza
ku mwete bweneene, gira balonge ukumenya ikyanya
bigakoleka kwo. Bamenye ne'njira yo bigakoleka mwo.
12 Ikyanya yabo baleevi bâli kizi deta ubuleevi, bakay-
erekwa kwo butâli riiri hi'gulu lyabo bonyene. Si bwâli
riiri hi'gulu liinyu. Na buno, keera mukabumenyeesibwa,
mu kubwirwa Imyazi Miija. Kukanaba ku njira yo'Mutima
Mweru, kwo gukatumwa ukulyoka mwi'gulu. Yago maga-
mbo, kiri na'baganda bali mu yifwija kwo nabo bangaga-
menyiri bwija.

Tukizi ba beeru

13 Ku yukwo, mukizi yisaliza ku bwitonde, gira lyo
mukizi ba ibiringiini. Munakizi ba masu, iri munabi-
ika umulangaaliro gwinyu gwoshi ku migashani ya Yesu.
Mukuba, ikyanya Yesu Kirisito agayerekanwa, lyo mwâye
gashaanirwe.
14 Na bwo mukolaga baana ba Rurema, munakoli
músimbahiri, mutayemeere ukushubi twalwa na'mifwije
mabi. Si yago mifwije mabi, go mwâli kizi koleesa ku
kyanya mwâli ki tuuziri mu buhwija.
15 Rurema ye kamùhamagala, anali mweru. Kwokwo, na
niinyu, mu byoshi byo mugaagira, mukizi ba beeru.
16 Mukuba, biyandisirwi kwokuno: «Niehe ndi mweru.
Ku yukwo niinyu, mukizi ba beeru.*»
17 Muli mu bwira Rurema «E Daata!» Anali ye mu
kizi twa imaaja za'bandu booshi ukukulikirana ne'mikolezi
yabo. Ndaanayo ndoola yo ahiiti. Ku yukwo, ikyanya
mugaaba muki tuuziri mu kihugo, mukizi yoboha, bwo
mukishumbisiri mwo naaho.
18 Mwehe, bashokuluza biinyu ba keera bakamùsigira
ingesho za busha-busha. Kundu kwokwo, mukoli yiji
kwo keera mukaguluulwa mu kati kaazo. Ne'kyanya
mukaguluulwa, kutanaba ku njira ya íbiri mu shereera,
nge'nooro, kandi iri harija.
19 Si mukaguluulwa ku muko gwa Kirisito. Gunali
ne'kishingo bweneene. Mukuba, ye kyanabuzi íkizira
kashembo kooshi, kandi iri bulema bwoshi.
20 Uyo Kirisito, Rurema âli mali gwanwa amútoola ku
kyanya ikihugo kitâli zaazi bumbwa. Anayiji múyerekana
mu zino siku ze'mberuuka hi'gulu liinyu.
21 Kunali ku njira ya Kirisito kwo muyemiiri Rurema.
Ne'kyanya Rurema akamúzuula mu bafwiri, anamúkuza
mu bulangashane. Kwokwo, mubiikage ubwemeere
bwinyu, no'mulangaaliro gwinyu, imwa Rurema.
22 Keera mukayiyeruusa ku njira yo'kusimbaha ibyo'kuli.
Munakoli kuuziri beene winyu ku mutima úgushenguusiri.
Ku yukwo, mukaviirizagye ukukizi kundana ku mitima
yinyu yoshi.
23 Mukuba, keera mukabutwa buhyahya. Kutakanaba ku
njira ya'babusi biinyu, banali ba kufwa. Si kukaba ku njira
yi'Gambo lya Rurema, bwo litâye fwe. Yiryo Igambo lyage,
liri ligumaana, liganayama ho.
24 Mukuba biyandisirwi kwokuno:
«Abandu booshi, bali nga byasi.
No'bulangashane bwabo, buli nga bwa'kaaso naaho.

---

* **1:16 1.16** Balaawi 11.44-45; 19.2; 20.7.

Ibyasi biri mu bogama, na'kaaso kanabugumuke.
25 Haliko Igambo lya Nahano lyohe, liyamiri ho imyaka
ne'myakuula.†»
Yiryo Igambo lyage, yo na yerya Myazi Miija yo muka-
menyeesibwa.

2

1 Ku yukwo, mutwikirage ku ngiisi mujina, na ku ngiisi
butebani, na ku ngiisi bulyalya, na ku ngiisi luugi, na ku
ngiisi lugamba.
2 Mukizi yidula ibya Rurema, nga kwa'baana baanuke bali
mu yidula ibeere. Kwokwo, lyo mulonga ukukana mu kati
kaage, munakizibwe.
3 Mukuba, keera mukayibonera mwenyene ngiisi kwo
Nahano ali mwija.

Tukola bataluule imwa Rurema

4 Muyegeerage Nahano, bwo yi'buye ligumaana. Kundu
abandu bakamúlahira, haliko Rurema keera akamútoola
kwo ye riiri na'kamaro.
5 Kiri na niinyu, mukola mabuye magumaana
ágayubasiri inyumba ya Rurema. Munakoli biisirwi
mwi'yo nyumba nga bagingi baage beeru. Kwokwo,
lyo mukizi mútangira amatuulo ge'byo'mutima. Ali mu
gayemeera mu kati ka Yesu Kirisito.
6 Mukuba, biyandisirwi mu Mandiko Meeru kwokuno:
«Lolagi! Keera n'gatoola ibuye lya'kamaro.
Linali lyo ngayubaka mwa'kagongo ko'lutaliro mu
kaaya ke'Sayuni.
Umundu, iri angamúyemeera, atâye boneesibwe ishoni.*»
7 Imwinyu mwe mukola no'bwemeere, yiri ibuye liri
lya'kamaro bweneene. Haliko imwa ngiisi ábatayemiiri,
«Ibuye, kundu likalahirwa na'buubasi,
lyeryo lyo ligweti ligakania akagongo ko'lutaliro.†»
8 Biyandisirwi na kwokuno:
«Yiri ibuye, lyo ligakizi siitaza abandu.
Lyo liganakizi bagwisa.‡»
Na íbitumiri abandu bali mu siitaraga, bwo batali mu
simbaha igambo lya Rurema. Byo na byebyo byo bâli mali
gwanwa bashungikirwa ukulyokera keera.
9 Haliko mwehe, Rurema keera akamùtoola,
anamùhamagala kwo mulyoke mu kihulu, munayingire mu
mulengeerwe gwage gwa'kahebuuza. Na buno, mukolaga

---

† **1:25 1.24-25** Hisaaya 40.6-8. * **2:6 2.6** Hisaaya 28.16. † **2:7 2.7** Zaburi 118.22. ‡ **2:8 2.8** Hisaaya 8.14.

bandu baage. Mukola bagingi mu bwami bwage, munakola
mulala mutaluule. Kwokwo, mukwaniini mukizi múhuuza.
10 Yaho keera, mutâli riiri bandu baage. Haliko buno,
mukolaga be'mwage. Na kundu mutâli kizi bonerwa
ulukogo, haliko mukoli luboniirwi.
11 E bakundwa baani! Bwo mushumbisiri mu kino kihugo
nga binyamahanga, namùyinginga kwo mutwikirage ku
mifwije mabi ga'magala giinyu! Mukuba, yago mifwije, go
gali mu lwisa imitima yinyu.
12 Mukizi tuula mu bapagaani ku njira íkwaniini.
Kundu bagweti bagamùlega kwo muli bakozi ba'mabi,
haliko boonyene bagakizi yibonera imikolezi yinyu miija.
Kwokwo, ne'kyanya Rurema agayija, bagayiji múyivuga.

Tukizi simbaha abatwali

13 Ngiisi butwali úbuli mu bandu, mukizi busimbaha,
hi'gulu lyo'kusimbaha Nahano yenyene. Mukizi simbaha
mwami mukulu, bwo ye riiri hi'gulu lya booshi.
14 Mukizi simbaha na baguvuruneeri. Mukuba, bo
mwami mukulu akabiika, gira bakizi hana abakozi ba'mabi.
Haliko, ikyanya abandu bali mu gira amiija, lyo bagakizi
bahuuza.
15 Yago miija, Rurema aloziizi kwo mukizi gagira.
Kwokwo, ikyanya abahwija bagadumbagula, lyo mugalonga
ukukizi bayagagaza.
16 Mwehe mukizi ba nga bandu ábakoli shwekwirwi. Na
yukwo kushwekuulwa kwinyu, mutakizi kukoleesa mbu lyo
mubisha mwa'mabi. Si mukizi ba bakozi nga ba Rurema.
17 Mukizi heereza abandu booshi ulushaagwa. Abiinyu
Bakirisito, mukizi bakunda. Na mwami, mukizi múheereza
ulushaagwa. Na Rurema, mukizi múyoboha.

Tukizi gooyera, kiri mu mbalanga

18 Mwe baja, mukizi simbaha banahamwinyu mu kati
ko'lushaagwa lwoshi. Kutanabe naaho ku kyanya bali mu
nogerana mu kati ko'butuudu. Si mukizi simbaha kiri
na'balangi.
19 Iri mwangalibuzibwa ku mbalanga, munabe mug-
weti mugagooyera hi'gulu lyo'kusimiisa Rurema, kwokwo
mwangahuuzibwa.
20 Halikago, iri mwangagira ubuligo, munagooyere mu
kuhimbulwa, lyoki mutangaki huuzibwa. Ukugooyera kwo
Rurema angahuuza naaho, kuli mu kulibuzibwa hi'gulu
lyo'kugira amiija.
21 Binali byebyo byo mukahamagalirwa. Mukuba, Kirisito
naye akalibuzibwa hi'gulu liinyu. Guli mugani gwo
akamùsigira, gira mukizi gukulikira.

22 «Ndaakyo kyaha kyo akagira.
Ndaanalyo igambo lyo'bulyalya írikalyoka mu kanwa kaage.§»
23 Ikyanya bakamútukiiriza, atanabashuvya ku bitusi byabo. Ne'kyanya bakamúlibuza, atakabikirana ikikando. Si akayibiika mu maboko ga Rurema, bwo ye mu twa imaaja ku njira íkwaniini.
24 Kirisito yenyene, akabetula ibyaha biitu mu magala gaage. Anayitirwa ku kibambo, gira nyiitu ku luhande lwe'byaha, tube tukoli fwiri. Tunabe tuli ho, hi'gulu lyo'kukizi gira íbikwaniini. Mukuba, mu nguma za Yesu, mwo mukakirira.
25 Mwâli riiri nga bibuzi íbyâli habusiri. Haliko buno, keera mukagalukira imwo'Mungere we'mitima yinyu. Anali ye Mulaazi wayo.

3

Íbikwaniini mu bashosi na bakaabo

1 Mwe bakazi, mukizi simbaha bayibalo. Kundu bangaba batasimbahiri Igambo lya Rurema, halikago hali ikyanya bangayiji liyemeera hi'gulu lyo'kubona ngiisi kwo mwe bakaabo mutuliinwi bwija. Ee! Kundu mwangaba ndaalyo igambo lyo mwababwira,
2 haliko bagayibonera boonyene ngiisi kwo mutuuziri mu kati ko'bweru, mu kusimbaha Rurema.
3 Ikyanya mugayilimbiisa, kutakizi ba ku bya'magala naaho, ngo'kulukiisa imishaku, kandi iri kukizi yambala íbiri mu tulwa mu nooro. Kutanabe mu kuyambala imirondo yo'mulimbo.
4 Haliko, ikyanya mugayilimbiisa, kukizi ba ku bisingwirwi mu mitima yinyu. Mukizi ba ne'mitima yo'butuudu, inatuziizi. Mukuba, mwene yibyo, bitâye fwifwitire. Binali byo biryagagi na'kamaro bweneene imbere lya Rurema.
5 Abakazi beeru ba keera, kwokwo kwo nabo bâli kizi yilimbiisa mu kukizi simbaha bayiba. Boohe, bâli biisiri umulangaaliro gwabo imwa Rurema.
6 Muguma wabo ye Saara. Ali gweti agakizi simbaha Hiburahimu, iri anakizi múbuuza: «E nahamwitu!» Na niinyu buno, mukola banyere bo'yo Saara, iri mwangakizi gira amiija buzira kugwatwa ne'kyoba.
7 Na niinyu mwe bashosi, mukizi tuulaga bwija na bakiinyu. Mukizi bagirira nga ngiisi kwo bibakwaniini. Bwo bali no'bukaholwe, mukizi baheereza ulushaagwa. Mukizi gira kwokwo, lyo hatagira kindu íkyangahangirira

§ **2:22 2.22** Hisaaya 53.9.

amahuuno giinyu imwa Rurema. Mukuba, mwe na baki-
inyu, Rurema ali mu mùheereza ubugumaana ku lukogo
lwage.

Tukizi yiyeka amabi

8 Mu kuheza, namùbwiraga mweshi: Mukizi huugiza
kuguma, iri munayuvwiranwa indengeerwa. Mukizi kun-
dana nga baguma, mu kati ko'kukizi yuvwiranwa ulukogo,
na mu kati ko'butuudu.
9 Hatabaagage úgakizi galulirana ubuligo ku bundi,
kandi iri ibitusi ku bindi. Si ikyanya abandu bagakizi
mùtuka, mukizi bagashaanira. Byebyo, byo Rurema
akamùhamagalira. Kwokwo, lyo niinyu mukizi longa
ubugashaane.
10 Mukuba,
«Iri umundu angalooza ukutuula bwija,
anakizi bona isiku nyiija,
akwiriiri akizi hangirira akanwa kaage katakizi deta amabi,
atanakizi lyalyania.
11 Atwikire ku mabi, anakizi gira amiija.
Anakizi fiitirwa ku byangaleeta umutuula, binabe byo
agakizi kulikiriza.
12 Mukuba, ikyanya abandu bali mu gira íbikwaniini,
amasu ga Nahano gali mu yama gali mu balola kwo.
Ne'kyanya bali mu mútabaaza, ali mu bayuvwa.
Si abakozi ba'mabi boohe, ali mu bahindulira ingoto.*»
13 Iri mwangaba mufitiirwi mu kukizi gira amiija,
nyandagi úwangaki mùgira buligo?
14 Na kundu mwangalibuzibwa hi'gulu lya'miija, muhiri-
irwi. «Mutakizi bayoboha, mutanakizi gerania.†»
15 Kirisito ayame alyagagi Nahamwinyu mu mitima
yinyu. Ikyanya abandu bagakizi mùbuuza hi'gulu
lyo'mulangaaliro gwinyu, mukizi yama muli ibiringiini mu
kubashuvya.
16 Si yukwo kushuvya kwinyu, kukizi ba mu kati
ko'butuudu, mu kusimbahana. Munakizi yamaga muli mu
yiyeka ku ngiisi mabi. Kwokwo, ikyanya bagamùgamba
ku miija go mugweti mugaagira mu kati ka Kirisito, bak-
agwatwe ne'shoni hi'gulu lyo'lugamba lwabo.
17 Iri umundu angalibuzibwa hi'gulu lyo'kugira amiija,
kunabe ku bulooze bwa Rurema, yukwo kwo kukulu, ho
angalibuzibwa hi'gulu lyo'kugira amabi.
18 Kirisito akafwa hi'gulu lye'byaha biinyu lyerirya liguma
naaho, gira akamùtwale imwa Rurema. Yehe, kundu âli

* **3:12 3.10-12** Zaburi 34.12-16. † **3:14 3.14** Hisaaya 8.12.

kwaniini imbere lya Rurema, haliko anayiji fwira abandu babi. Ku luhande lwa'magala gaage, akayitwa. Haliko ku byo'mutima, Rurema anamúgira akizi ba mugumaana.

19 Na ku bushobozi bwo'mutima gwage, anagendi yigiriza igambo lya Rurema imwe'mitima íyâli shwesirwi mu nyumba ye'mbohe.

20 Mukuba, ku kyanya kya Nuhu, iyo mitima ikagoma imbere lya Rurema. Kukaba ku kyanya Rurema âli gweti agalindirira ku bwigenderezi kwo'lya nangungubanga wa'mashuba ayijule. Ne'kyanya ikihugo kyoshi kikabindikwa na'miiji, abandu munaana naaho, bo bakakira ku njira yago.

21 Yago miiji, gulyagagi mugani gwa'miiji go muli mu batiizibwa mwo. Na yubwo bubatiizo butali hi'gulu lyo kumùshuka ikikwi kya'magala. Si guli nga mugani gwo'kuyerekana kwo keera mukayitanga imwa Rurema gira lyo amúyeruuse mu mitima yinyu. Ikyanya muli mu gira kwokwo, lyo muli mu kizibwa. Na yukwo kukizibwa kuli ku njira yo'kuzuuka kwa Yesu Kirisito mu bafwiri.

22 Buno, Yesu keera akagenda mwi'gulu, anakoli bwatiiri uluhande lwe'lulyo lwa Rurema. Ye nali hi'gulu lya'baganda booshi, na'batwali ba mu kyanyaanya, na'banabushobozi baamwo.

4

Tukizi tuula mu byo Rurema aloziizi

1 Bwo Kirisito keera akalibuzibwa ku magala gaage, na niinyu muyikanagye, mu kukizi tona nga kwokulya naye âli kizi tona. Mukuba, ikyanya umundu ali mu ba keera alibuzibwa ku magala, iri atakiri ne'byaha.

2 Mwehe, mu siku ízimùsigaliiri, mutakizi ki yisimiisa mu mifwije mabi ga'magala. Si mukizi tuula mu kugira byo Rurema aloziizi.

3 Mukuba, keera mukateera ikihe kingi mu bya'bapagaani bali mu yisimiisa mwo. Mwâli kizi yifunda mu busambani, mu kati ko'kulungumirwa. Mwanâli kizi na yifunda mu bulalwe, na mu bindi íbitali nga byo, binateeziri ishoni. Mwanâli kizi yikumba imigisi, kundu biri bya kuneenwa.

4 Yibyo bitalaalwe byoshi, buno, abapagaani bakola mu soomerwa mu kubona kwo mutakiri mu biyifunda mwo nga bo. Banakola mu mùtuka.

5 Kundu kwokwo, bagaki buuzibwa imbere lya Rurema. Ee! Akola ibiringiini ukutwa imaaja za'bagumaana, ne'za abafwiri.

6 Kyo kitumiri balya keera ábakafwa, bakamenyeesibwa Imyazi Miija. Ku kyanya bâli ki riiri mu magala,

bakatwirwa ulubaaja nga kwa'bandi bandu bali mu lutwirwa. Haliko, ku luhande lwo'mutima, bakalonge ukulama mu bya Rurema.

7 Ukuheza kwa byoshi, kukolaga hoofi. Ku yukwo, mukwiriiri mukizi ba masu. Munakizi yihangirira, halinde lyo mushobola ukukizi huuna Rurema.

8 Ne'ngingwe ya byoshi, mukizi kundana bweneene ku mitima yinyu yoshi. Mukuba, ikyanya abandu bali mu kundana, lyo bali mu bwikira amahube mingi.

9 Mukizi yegerezania mu nyumba ziinyu, buzira kuyi-dodomba.

10 Ngiisi muguma winyu, akwiriiri akizi tabaalana ku ngiisi kigabi kyo ahaabirwi. Ee! Abaagage mukozi mwija mu kukoleesa imigashani ya Rurema, kwo iri ya kwingi-kwingi.

11 Umundu, iri angaba ali mu yigiriza amagambo ga Rurema, akizi gayigiriza nga ngiisi kwo galyosiri imwa Rurema yenyene. Ne'ri angaba ali mu kolerana, akizi kolerana ku misi yo Rurema amúhiiri. Kwokwo, lyo Rurema alonga ukukizi yivugwa mu kati ka byoshi, ku njira ya Yesu Kirisito. Mukuba, Yesu Kirisito ye mwene ubulangashane. Ye na mwene ubukalage, halinde imyaka ne'myakuula! Bikizi ba kwokwo!

Tuyemeere ukulibuzibwa hi'gulu lya Kirisito

12 E bakundwa baani! Mutakizi soomerwa, bwo mukolaga mu longa amalibu makayu-makayu. Mutanagabone kwo gali ga kundi-kundi.

13 Haliko, mukizi shambaala! Mukuba, na niinyu mukola ne'ngoome mu malibu ga Kirisito. Ne'kyanya ubulangashane bwage bugayerekanwa, lyo na niinyu, ubushambaale bwinyu bugadimirira.

14 Ikyanya mugadukwa hi'gulu li'ziina lya Kirisito, iri muhiriirwi. Mukuba, haaho lyo'Mutima gwa Rurema gugaaba hi'gulu liinyu. Gunali Mutima gwo'bulangashane.

15 Mu kati kiinyu, hatagire úgakizi libuzibwa, mbu bwo ali mwitani, kandi iri muzimba, kandi iri nangora-mabi, kandi iri nabwihalalika.

16 Halikago, iri angalibuzibwa mbu bwo ali Mukirisito, atagwatwe ne'shoni. Si akizi yivuga Rurema naaho, bwo akoli haabirwi iziina lya Kirisito.

17 Kikola kyanya kyo'kutwibwa kwe'maaja. Kuganatondeerera imwitu, twe bandu ba Rurema. Na bwo twe tugatondeererwa kwo, kutagi kwo bigaaba imwa ábali mu lahira ukusimbaha Imyazi Miija ya Rurema?

18 Na kandi,

«Kundu umundu angaba akwaniini imbere lya Rurema,
haliko bikiri bikayu ukukizibwa.
Aaho! Kutagi kwo bigaaba imwa nangora-mabi,
ne'mwo'munabyaha?*»

19 Kwokwo, iri abandu bangalibuzibwa ukukulikirana no'bulooze bwa Rurema, bakwiriiri bayihangaane mu kukizi gira amiija. Banayisikiirize mu maboko gaage. Mukuba, ye kababumba, anali mwemeera.

5

Íbikwaniini mu bashaaja, na mu misore

1 Na buno, mwe bashaaja bi'shengero, namùyinginga munyuvwirize. Mukuba, naani, ndyagagi uwinyu mushaaja. N'gabona ngiisi kwo Kirisito akalibuuka. Ngaanaba ne'ngoome mu bulangashane bwage, ku kyanya bwâye yerekanwe.

2 Rurema keera akamùsikiiriza abandu baage. Yabo bandu, namùyinginga kwo mukizi balanga bwija. Ne'kyanya mugabalanga, kutabe mu kubahidika. Haliko mukizi balanga mu kushagaluka, nga kwo Rurema aloziizi. Kutanabe mbu lyo mulonga ukubalyalyania mwe'bindu. Si mukizi balanga ku mutima úgushenguusiri.

3 Na bwo Rurema akamùsikiiriza bo, mutakizi bakambaalira. Si mubaagage mugani mwija gwo bagakizi kulikira.

4 Ikyanya Umungere Mukulu agaboneka, lyo mugahaabwa ulushembe lwo'bulangashane, lutanâye fwifwitire.

5 Na niinyu mwe'misore, mukizi simbaha abashaaja. Mweshi, mukizi ba batuudu mwenyene kwa mwenyene. Mukuba,
«Ikyanya abandu bali mu yiheemya, Rurema ali mu batindimaza.
Si abatuudu boohe, ali mu bagashaanira.*»

6 Kwokwo, mukizi yibiika mwi'dako lyo'bushobozi bwa Rurema. Ye mwene ubukalage, aganamùkuza ku kyanya íkikwaniini.

7 Kwokwo, ngiisi íbiri mu mùteera ingerania, mukizi múbetuza byo. Mukuba, ali mu mùhahalira.

8 Mukizi ba masu, munakizi laliira. Umugoma winyu Shetaani ali nga ndare ígweti ígalunduma. Ali mu genda agalooza ye agavwajagira.

9 Ku yukwo, mukizi múhaga, iri munabiika Yesu kwo'bwemeere. Mukuba, amalibu go muli mu longa, muyijagi kwo beene winyu ba mu mahanga gooshi, gaago go nabo bali mu longa.

---

* **4:18 4.18** Migani 11.31. * **5:5 5.5** Migani 3.34.

10 Rurema ye mwene ulukogo lwoshi. Ye
kanamùhamagala kwo mulamage mu bulangashane bwage
bwe'myaka ne'myakuula mu kati ka Kirisito! Ne'kyanya
mugaaba keera mwalibuuka ku kyanya kiniini, yenyene
agamùgira mushubi ba bagumaana. Anamùkanie halinde
musikame, munabe mukoli dediiri.
11 Rurema ayamiri ali no'bukalage imyaka ne'myakuula!
Bikizi ba kwokwo!

Amagambo go'kusezerana

12 Yaga maruba moofi, ikyanya namùyandikira go, na-
gayandika ku butabaazi bwa Siira. Ye mbwini kwo ali
mwene witu mwemeera. Na íbitumiri namùyandikira go,
gira nimùkanie imitima yinyu. Namùtangira ubumasi kwo
yaga magambo go gali mwo'lukogo nirizina lwa Rurema.
Ku yukwo, mukizi gasikama mwo.
13 Abandu ba Rurema ba mu kaaya ke'Babeeri,
bamùlamusa. Nabo, Rurema keera akabatoola, nga
kwo niinyu akamùtoola. No'mwana wani Mariko, naye
amùlamusa.
14 Mukizi lamusania ku njira íkwaniini† mu kati
ko'rukundo.‡

Mweshi mwe muli mu kati ka Kirisito, mukizi ba
no'mutuula.

† **5:14 5.14** Mu kigiriki: kunyunyuguta. ‡ **5:14 5.14** Yabo bandu ba keera, mu kulamusania bâli kizi nyunyugutana.

Amaruba ga kabiri ga Peturu

Indangiriro

Yaga maruba, gayerekiini ngiisi kwo tukwaniini ukukana mu kati ka Kirisito, buzira kuhaburwa na'migirizo ge'bibeesha.

Mu maruba gaage ga mbere, Peturu akayereka Abakirisito ngiisi kwo bangayihangaana mu malibu ágalyosiri imbuga li'shengero (1 Peturu 4.12). Mu yaga maruba ga kabiri, ali mu yerekana ngiisi kwo tukwaniini ukukizi yilanga na'bigiriza be'bibeesha, ábakoli yingiiri mwi'shengero lyonyene (2.1; 3.3-4).

Na kundu abandu baguma bâli kizi beesha kwo Kirisito atâye ki galuke, haliko anadeta ku bweranyange kwo agaki galuka.

Muziizi muguma gwi'sikamiro guli 2 Peturu 3.8: «E bakundwa baani, hali igambo liguma lyo mukwiriiri ukukengeera: kwe'mwa Nahano, ulusiku luguma lulyagagi nga myaka kihumbi. Ne'myaka kihumbi kwakundi, iri nga lusiku luguma.»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Indangiriro (1.1-2)
b) Tukwaniini tukizi kula mu kati ka Yesu (1.3-21)
c) Abigiriza be'bibeesha (2.1-22)
d) Tukwaniini tukizi lindirira ukugaluka kwa Nahano (3.1-16)
e) Peturu aseezerana (3.17-18)

Indangiriro

1 Yaga maruba, galyoka imwani, nie Simooni Peturu. Ndi mukozi wa Yesu Kirisito, na ndi ndumwa yage. Gatumwa imwinyu, mwe mukalonga ubwemeere úbuli ne'kishingo kihamu nga bwe'mwitu. Mukuba, Rurema witu, kuguma na Lukiza witu Yesu Kirisito, bali mu gira íbikwaniini.

2 Mukizi yama mugashaniirwi bweneene! Munakizi ba no'mutuula mwingi! Yibi byoshi bikizi ba bye'mwinyu mukati ko'kumenya bwija Rurema kuguma na Nahamwitu Yesu Kirisito.

Tukizi sikama mu byo Rurema akatuhamagalira

3 Rurema keera akatuhamagala kwo tukizi ba ne'ngoome mu bulangashane bwage, na mu miija gaage. Na ku bushobozi bwage bwa mwi'gulu, keera akatuheereza ngiisi

íbyangatutabaala, halinde tulongage ukumúmenya ngiisi
kwo ali, tunakoli ba bagumaana mu kati kaage.
4 Mu kati ka yibyo, Rurema akatulagaania imihango
miija ya kahebuuza. Kwokwo, kundu kino kihugo kikoli
sherebiiri hi'gulu lya'mifwije mabi, haliko twehe keera
tukalonga ubulyo bwo'kukifuushuka mwo. Tunakoli tuuziri
mu kati ka Rurema, iri tunamúshusha nga ngiisi kwo ali.
5 Ku yukwo, bwo mukoli yemiiri Yesu, mukizi
natabaalana. Ne'kyanya mugaaba mukola mu gatabaalana,
mukizi na sobanukirwa ne'bya Rurema.
6 Ne'kyanya mugaaba mukoli sobanukiirwi ne'bya
Rurema, mukizi nayihangirira ku mifwije mabi. Ne'kyanya
mugaaba mukoli yihangiriiri ku mifwije mabi, mukizi nay-
ihangaana. Ne'kyanya mugaaba mukola mu yihangaana,
munakizi gira umwete ku bya Rurema.
7 Ne'kyanya mugaaba mukola mu gira umwete ku bya
Rurema, mukizi nahahalirana nga baguma. Ne'kyanya
mugaaba mukola mu kuhahalirana nga baguma, mukizi na
kundana.
8 Yago miija gooshi, iri mwangakaviiriza ukugakulikira,
lyo mugagenduukirwa, munabe bandu ba'kamaro. Na bwo
mukoli yijagi Nahamwitu Yesu Kirisito, mugaaba mukola
bandu bo'kumúkolera bwija.
9 Halikago yago miija gooshi, iri umundu angaba atagat-
waziizi, iri aba mbuuta, anabe ahumiiri lwoshi. Anabe
keera ayibagira kwo akayeruusibwa ibyaha byage bya
keera.
10 Ku yukwo, e beene witu, bwo Rurema keera
akamùtoola, anamùhamagala, mukizi kaviiriza ukuyama
mu kati kaage. Iri mwangakizi gira kwokwo, mutâye gwe.
11 Na ha nyuma, munayiji yegerezibwa bwija mu bwami
bwe'myaka ne'myakuula bwa Nahamwitu Yesu Kirisito,
Lukiza witu.
12 Yaga magambo, ngayama ndi mu mùkengeeza go,
kundu mukoli gayiji, munakoli sikamiri mu kuli.
13 Mbwinagi kwo bingwiriiri ngizi mùkengeeza go, ku
kyanya ngi tuuziri mu gano magala.
14 Nyiji bwija kwo ngola ngagashaaga mwo, nga kwo Na-
hamwitu Yesu Kirisito keera akanyereka ku bweranyange.
15 Kyo kitumiri yaga magambo, ngakizi gira umwete
gwoshi gwo'kumùkengeeza go. Kwokwo, ikyanya ngaaba
keera nafwa, mukalonge ukukizi gakengeera.

Utumasi two'bulangashane bwa Yesu

16 Ku kyanya tukamùmenyeesa hi'gulu lyo'bushobozi
bwa Nahamwitu Yesu Kirisito, na ngiisi kwo agagaluka,

tutâli kizi kulikiraga ifumo za'bandu bali mu yihalangira ku
menge gaabo. Si twenyene tukayibonera ubukulu bwage.
17-18 Ikyanya twâli riiri ku gulya mugazi mweru, Daata
Rurema akaheereza Yesu ulushaagwa no'bulangashane. Ku
yikyo kyanya, twenyene twâli ririinwi. Tukayiyuvwirwa
ngiisi kwi'zu lya Rurema likalyoka mwi'gulu, mu bulan-
gashane bwa'kahebuuza, lyanadeta kwokuno: «Uyu ye
Mwana wani mukundwa. Ye mu nzimiisa.*»

Ubuleevi bwa mu Mandiko Meeru

19 Amagambo ágakagwanwa gadetwa na'baleevi, tulya-
gagi na'kasiisa ngana-ngana kwo gali go'kuli. Na niinyu, iri
mwangagakania, mugaaba mwagira bwija. Mukuba, yago
magambo gali mu ba ngi'tara íriyasiri mu kihulu, halinde
bukye. Umulengeerwe, gunabuli mùtanguulira mu mitima
yinyu, nge'ndonde ya shesheezi.
20 Ne'ngingwe ya byoshi, mumenyage bwija kwo
ndaabwo buleevi bwa mu Mandiko Meeru úbukayija mbu
bwo muleevi yenyene akabusobanukirwa.
21 Ndaanabwo úbukayija ku bulooze bwo'mundu. Si
abandu, ikyanya bâli kizi rongoorwa no'Mutima Mweru,
banakizi deta amagambo ga Rurema yenyene.

2

Tukizi yiyeka na'bigiriza be'bibeesha

1 Mu bandu ba keera, mwâli yamiri abaleevi be'bibeesha.
Kiri na buno, hagaki boneka abigiriza be'bibeesha mu kati
kiinyu. Bagakizi mùyigiriza amagambo gaabo ge'bibeesha,
ganali go'kushereezania. Bagalahira kiri na Nahano
wo'bushobozi bwoshi, anali ye kabaguluula. Yabo, ehee!
Bagayikululira gobwe-gobwe, banayami minikwa lwoshi.
2 Yabo be'kinyoma, abandu bingi bagakizi bakulikiraga
mu bitalaalwe byabo, halinde kiri ne'byo'kuli binakizi
tukwa.
3 Na bwo bali bazizi be'bindu, bagakizi yibangira ibibee-
sha, mbu lyo bakizi mùlyalyania mwo. Ukulyokera keera,
Rurema âli kizi balindiriza ikihano. Na buno, akolaga
ibiringiini ukubaminika.
4 Kiri na'baganda, ikyanya bakagiraga ibyaha, Rurema
atakabashiginia. Si akayami balasha i nakwere, anabash-
wekera yo mu kihulu. Ne'yo munda, yo abalindiriziizi
ukuyiji bahana.
5 Kwokwo, kwo bikaba, na ku yabo bandu ba keera,
bwo batâli twaziizi Rurema. Mukuba, nabo Rurema atak-
abashiginia. Si akakoleesa umwijulire, mu kubabindikira

* **1:17-18 1.17-18** Mataayo 17.1-5; Mariko 9.2-7; Luka 9.28-35.

booshi. Halikago Nuhu ye wâli kizi menyeesa abandu hi'gulu lya íbikwaniini imbere lya Rurema. Kwokwo, Rurema anamúlanga, kuguma na'bandi bandu baage balinda.

6 Abandu be'Soodoma, na'be'Gomora, nabo Rurema akabahana, mu kubajigiiviza mu twaya twabo. Na íbitumiri akagiraga kwokwo, gube mugani imwa ngiisi ábatamútwaziizi.

7 Haliko Luutu yehe, anamúkiza. Mukuba, Luutu ye wâli kwaniini imbere lyage. Ne'kyanya balya banangoramabi bâli kizi yifundaga mu bikoleere, âli kizi bibona, anashenguke hi'gulu lyabo.

8 Yabo babi na Luutu, bâli tuliinwi. Ne'kyanya bâli kizi giraga ibikoleere ngiisi lusiku, anakizi bibona, no'kubiyuvwa. Na bwo âli kwaniini imbere lya Rurema, kyanatuma bigakizi múlibuza bweneene mu mutima gwage.

9 Kwokwo, ikyanya abandu ba Nahano bali mu gezibwa, twabona kwo ayiji ngiisi kwo agabakiza. Na'bandu babi kwakundi, ayiji ngiisi kwo agakizi bahana, halinde ukuhisa ku lusiku lwo agabatwira kwe'maaja.

10 Emwe! Agabahaniiriza ingingwe, bwo bagweti bagayidulumbika mu mifwije mabi, banagayeruzanie mwo, banagweti bagagayiriza ubutwali bwa Rurema.

Yohoo! Yabo bigiriza be'bibeesha, bali mu yikangaata buzira kyoba, banali mu tuka kiri ne'biremwa bya mwi'gulu, binali no'bulangashane.

11 Birya biremwa, kiri na'baganda batangabirega, mu kubituka imbere lya Nahano. Si bihiitagi ubushobozi no'bukalage bweneene, ukuhima balya bigiriza be'bibeesha.

12 Yabo bigiriza be'bibeesha, bali mu tuka byo batayiji. Bali mu ba nga nyamiishwa nzira bwenge, kwo ziri mu genda zigakulikiriza naaho ingesho zo zikabutanwa. Ziri mu butirwa ukugwatwa, no'kuyitwa. Kwokwo, kwo yabo bigiriza be'bibeesha nabo, bagaki shereezibwa.

13 Ikyanya bali mu girira abandi ubuligo, nabo bwobwo buligo, bagashubi bugalulirwa. Mu kuyisimiisa, bali mu yerulira ha bweruula. Bali mu ba kashembo ko'kuteerana ishoni. Kiri ne'kyanya bali mu shangiira ibyokulya kuguma na niinyu ku siku ngulu, naho kwakundi, bali mu hayerulira.

14 Amasu gaabo, gayamiri galyagagi ku bakazi bashule. Bali mu yama bagenderiiri ukukizi yifunda mu byaha. Ne'kyanya bali mu gwana abandu ábatazi kana, bali mu balyeryega. Banali mu ba beeshu bweneene, mu kukubirania ku bindu. Yabo banakuhambwa, si badaasirwi!

15 Balya babi, keera bakasiga injira ígolosiri. Banakoli
habukiiri mu bya'Balaamu mugala Behoori. Mukuba, uyo
Balaamu, akakunda imbuli yo'kugendi kola amabi.
16 Ikyanya akagendi gira ibala, punda wage ye
kamúkanukira. Kundu bapunda batakizi deta, haliko leero,
uyo punda akadeta ni'zu nga lya mundu. Anahangirira
Balaamu ku bimbalambala byage, halinde atanaki bigira.

17 Balya babi, si bali nga shyoko ízikoli kamiri. Banali nga
bibungu íbigweti bigatwalwa ne'kihuhuuta, buzira kulyoka
mwe'nvula! Yabo, Rurema akoli balindiriziizi ikihulu kya
namudidi.
18 Balya babi, bali mu ravwanga amagambo, mu kuy-
ihaya. Bali mu deta-deta amagambo go'bweruzi, mu
kushubi tiza ábaki lyosiri mu mahube.
19 Yabo bigiriza be'bibeesha, bali mu balagaania kwo
bagaaba bashwekuule. Si na boonyene bakiri baja
be'bitalaalwe! Iri umundu angaba keera ahimwa ne'kindu
kirebe, iri akola muja wakyo.

20 Ku ndondeko, yabo bigiriza be'bibeesha, bâli yiji
Nahamwitu Yesu Kirisito, Lukiza witu, banâli mali fuushuka
mu bushereere bwe'kihugo. Halikago ha nyuma, banashubi
yizingirwa kwo na bwobwo bushereere, bwanashubi bag-
wata imbira. Na buno buzinda, ngiisi kwo bakolaga, bakoli
bihuusiri bweneene ukuhima ubwa mbere.
21 Yabo, bâli koli yiji ngiisi íbikwaniini imbere lya
Rurema, banâli koli haabirwi ne'maaja zaage nyeeru. Yibyo
byoshi, byangababeriiri bwija batabimenye, ho bangabi-
menya, babuli biheereza ingoto.
22 Yabo bandu, bayerekiini kwo'mugani úgudesiri
kwokuno guli gwo'kuli: «Akabwa kali mu shubi lya ibishazi
byako.*» Na kandi: «Ingulube, kundu wangagishuka, iri
mu shubi gendi yivuruguuza mu bidaka.»

3

Imberuuka ya byoshi

1 E bakundwa baani, yaga maruba go namùyandikira,
gakola ga kabiri. Mu gombi, ndoziizi ukumùkengeeza
amagambo ágakwaniini, gira mukizi gayitoneesa kwo.
2 Ndoziizi mukizi kengeera íbikadetwa na'baleevi beeru
ba keera. Mukizi kengeera no'lubaaja lwo Nahamwitu
Lukiza akamùbwira ku njira ye'ndumwa ziinyu.

---

* **2:22 2.22** Migani 26.1.

3 Imbere lya byoshi, mukwiriiri mumenyage kwo mu
siku ze'mberuuka, hagaaba abandu bo'kuyifunda mu ngi-
isi bitalaalwe byo bayifwijiri. Yabo bandu, bagakizi
mùshekeereza,
4 ti: «Si akamùlagaania kwo agagaluka. Aaho! Hayagi
ahwera? Si ukulyokera ho bashokuluza biitu bakafwira
halinde zeene, byoshi bikiri nga ngiisi kwo byâli yamiri
ukulyokera he'kihugo kikabumbirwa!»

5 Kundu kwokwo, bali mu yiyibagiza kwo yaho keera
Rurema akabumba igulu ne'kihugo ku njira yo'kukyula kwo
bibe ho. Ee! Akabilyosa mu miiji. Kuli ku njira ya'miiji kwo
akabibumba.
6 Na ku yeyo njira ya'miiji, kwo akabindikira mwe'kihugo
ku mwijulire.
7 Mu kwokwo kukyula kwa Rurema, igulu ne'kihugo, nga
ngiisi kwo biri ho buno, bilindiriziibwi ulusiku lwo'kutwa
kwe'maaja. Ku lwolwo lusiku, bigasingoolwa, halinde
abandu ábatakatwazagya Rurema banayami minikwa.

8 E bakundwa baani, hali igambo liguma lyo mukwiriiri
ukukengeera: kwe'mwa Nahano, ulusiku luguma lulyagagi
nga myaka kihumbi. Ne'myaka kihumbi kwakundi, iri nga
lusiku luguma.
9 Nahano atanagweti agatindiriza mu kugira byo akala-
gaania, nga kwo baguma batoniri. Si aki gweti
agamùyigenderera bweneene. Mukuba, ataloziizi kwo
hagirage kiri no'muguma winyu úgashereera. Si aloziizi
kwa'bandu booshi bangatwikira ku byaha byabo.

10 Lulya lusiku lwo Nahano agagalukaga kwo, lugatutubi-
ira nga muzimba. Igulu ligayami nyerera ku kilundumo
kihamu. Na byoshi binasiriizibwe ku muliro. Kwokwo,
ikihugo na íbiri mwo byoshi, binasigale bwanuula.

11-12 Ku yulwo lusiku, igulu ligasiriizibwa. Ne'bindu
byoshi binajongoloke. Bwe'bindu byoshi bigashereezibwa
mwene kwokwo, kutagi kwo mukwiriiri ukutuula? Mukizi
tuula mu kati ko'bweru, ku njira ísimisiizi Rurema. Mu-
nakizi lindirira ulusiku lwo'kugaluka kwage, iri munakizi
gira íbyangatuma lugayija duba.
13 Tulindiriiragi igulu lihyahya, ne'kihugo kihyahya. Bi-
gaaba nga kwo Rurema akatulagaania. Na byoshi bigaaba
bikoli tungiini imbere lyage.

14 Ku yukwo, e bakundwa baani, bwo mugweti mu-
galindiriraga kwokwo, mukizi gira umwete gwo'kuyama
muyerusiibwi. Mukizi beera buzira buhube imbere lya
Rurema, iri munatuula mu mutuula gwage.

15 Mukizi kengeera kwa íbitumiri Nahano akiri mu tuyi-
genderera, gira lyo tukizibwa. Kwokwo, kwo mwene witu
mukundwa Pahulu naye akamùyandikira, ku bwitegeereze
bwo Rurema akamúheereza.
16 Kunali kwokwo kwo ali mu deta mu maruba gaage
gooshi. Amagambo maguma mu maruba gaage, abandu
batali mu gasobanukirwa duba-duba. Yago magambo,
abahwija ábatakaniri, bali mu gashobania, nga kwo bali
mu shobania na'gandi Mandiko Meeru gooshi. Mu kugira
kwokwo, lyo bali mu yikululira gobwe-gobwe.
17 Ku yukwo e bakundwa baani, yaga gooshi, bwo
mukoli gayiji, mukizi ba masu, gira lyo banangora-mabi
batalongage ubulyo bwo'kumùlyosa mu byo musikamiiri
mwo. Kundu mukoli sikamiri mu bya Yesu, haliko boohe,
baloziizi kwo bamùhabure.
18 Mugenderere ukukizi yiga ingingwe hi'gulu lya Na-
hamwitu Yesu Kirisito, Lukiza witu. Munakizi genderera
mu lukogo lwage. Abe ye gakizi longa ubulangashane,
ukulyokera buno, halinde imyaka ne'myakuula! Bikizi ba
kwokwo!

Amaruba ga mbere ga Yohana

Indangiriro

Yaga maruba ga Yohana, gali mu sobaanura amagambo mingi, ku mugani:

Iri tugagenda mu mulengeerwe, tukwaniini tukizi yilega ibyaha biitu. Ne'ri tutangabiyilega, iri tutaki tuuziri mu mulengeerwe.

Hali ulubibi luhamu ha kati ko'rukundo no'bushombani. Ngiisi úli mu shomba mwene wabo atangaba ali mundu wa Rurema. Mukuba Rurema ye rukundo.

Abigiriza be'bibeesha, bâli kizi yigiriza kwa'mabi galyosiri mu kuhuma ku biri mu boneka, mbu Yesu, bwo ali Mwana wa Rurema, atangaba ali na'magala nga ge'mwitu. Yago migirizo, Yohana akagalahira, anadeta ku bweranyange kwo Yesu Kirisito âli riiri mundu nga'bandi.

Imiziizi miguma yi'sikamiro, iri mu 1 Yohana 1.8-9: «Iri twangayihumeeraga kwo ndaabyo byaha tuli mu gira, iri twayiteba twenyene. No'kuli, iri kutatuli mwo. Haliko, iri twangayilega ibyaha biitu, Rurema agatukoga. Na ngiisi mabi giitu, anatuyeruuse go. Mukuba, ali mwemeera, anali mu gira íbikwaniini.»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Indangiriro: Yesu âli riiri mundu úli no'muko na'magala (1.1-4)
b) Ngiisi kwo twangamenya iri tutuuziri mu kati ka Rurema (1.5–2.14)
c) Ngiisi kwo tukwaniini ukuyiyeka (2.15-27)
d) Ngiisi kwo tukwaniini ukutuula (2.28–3.24)
e) Tukizi hima (4.1–5.12)
f) Akamaro ko tuli mu longa mu kuyemeera Rurema (5.13-15)
g) Tutwikire ku byaha biitu (5.16-21)

Indangiriro

1 Twamùyandikira hi'gulu li'Gambo lyo'bulamu. Uyo Igambo, âli kola ho ukulyokera ku ndondeko. Keera tukamúyiboneraga twenyene na'masu giitu, twanamúyitegeereza bwija. Twanamúyiyuvwirwa, twanamúyihumira kwo na'maboko giitu.

2 Uyo Bulamu, âli riiri kuguma na Daata Rurema. Na buno, keera akayiyerekana imwitu. Keera tukamúbonaga,

tunagweti tugamútangira ubumasi kwo ye riiri
mwo'bulamu bwe'myaka ne'myakuula!
3 Keera tukamúyibonera, twanamúyiyuvwirwa.
Kwokwo, na niinyu, tugweti tugamùmenyeesa ye, halinde
lyo niinyu muba mu ngoome yo tukoli hiiti kuguma na
Daata, no'Mwana wage Yesu Kirisito.
4 Twamùyandikira kwokwo, gira lyo'bushambaale bwitu,
budimirire!

Tukizi tuula mu mulengeerwe

5 Indumwa yo tukayuvwa imwage, yo na niinyu tug-
weti tugamùmenyeesa, kwo Rurema ye mulengeerwe.
Ndaanakyo kihulu íkimúli mwo.
6 Iri twangadetaga kwo tuli ne'ngoome kuguma na
Rurema, tunabe tuki tuuziri mu kihulu, iri twabeesha.
Tutanali mu kulikira ibyo'kuli.
7 Haliko, iri twangaba tutuuziri mu mulengeerwe, nga
kwo Rurema agutuuziri mwo, lyo tugaaba ne'ngoome
twenyene kwa twenyene. No'muko gwo'Mwana wage Yesu,
gunayeruuse ibyaha biitu byoshi.
8 Iri twangayihumeeraga kwo ndaabyo byaha tuli mu gira,
iri twayiteba twenyene. No'kuli, iri kutatuli mwo.
9 Haliko, iri twangayilega ibyaha biitu, Rurema agatukoga.
Na ngiisi mabi giitu, anatuyeruuse go. Mukuba, ali
mwemeera, anali mu gira íbikwaniini.
10 Iri twangayihumeera kwo ndaabyo byaha tukagira, iri
twagira Rurema abe munabibeesha. Ni'gambo lyage, iri
litatuli mwo.

2

1 E baana baani bakundwa! Namùyandikiraga yaga
magambo, gira mutakizi gira ibyaha. Kundu kwokwo, iri
mwangabigira, tuhiiti wo'kutudetera imbere lya Daata. Ye
Yesu Kirisito, bwo ye kwaniini imbere lyage.
2 Yesu ye kaba ituulo lyo'kuyitwa, hi'gulu lyo'kushaaza
ibyaha biitu. Bitanali hi'gulu lye'byaha biitu naaho. Si kiri
na hi'gulu bya'bandi booshi ba mu kihugo.
3 Iri twangaba tusimbahiri imaaja za Rurema, lyo tugaaba
na'kasiisa kwo tumúyiji.
4 Haliko, iri umundu angadetaga kwo ayiji Rurema, anabe
atasimbahiri imaaja zaage, iri ali munabibeesha. No'kuli,
iri kutamúli mwo.
5 Umundu, iri angaba asimbahiri Igambo lya Rurema,
iri urukundo lwa Rurema lumúdimiriiri mwo. Ne'njira yo
twangamenyera kwo tutuuziri mu kati ka Rurema, yo yeyi.
6 Umundu, iri angadeta kwo atuuziri mu kati ka Rurema,
akwiriiri akizi tuula nga kwo Yesu âli tuuziri.

Ulubaaja luhyahya, kwo tukizi kundana

7 E bakundwa baani! Ulubaaja lwo namùyandikira hano,
lutali luhyahya. Si luli lwa keera, lunali lwo mwâli yamiini
ukulyokera ku ndondeko. Yulwo lubaaja lwa keera, lwo
lwolulya keera mukayuvwa.
8 Kundu kwokwo, ulubaaja lwo namùyandikira hano,
lulyagagi luhyahya. No'kuli kwalwo, tuli mu kubonera mu
kati ka Kirisito, kiri na mu kati kiinyu kwakundi. Mukuba,
ikihulu kikola mu mala. No'mulengeerwe gwo'kuli, gukoli
tangwiri.
9 Iri umundu angadetaga kwo atuuziri mu mulengeerwe,
anabe aki shombiri mwene wabo, iri aki tuuziri mu kihulu
halinde buno.
10 Haliko umundu, iri angaba akuuziri mwene wabo,
yeki ye tuuziri mu mulengeerwe. Na íbimúli mwo, bi-
tangamúhubiisa.
11 Si iri angaba ashombiri mwene wabo, yehe akiri mu
kihulu. Anakiri mu kibubuuta mwo, buzira kumenya ho ali
mu genda. Ee! Ikihulu, kiri mu ba keera kyamúhumaaza.
12 Namùyandikiraga mwe baana baani, bwe'byaha bi-
inyu keera bikakogwa hi'gulu li'ziina lya Yesu Kirisito.
13 Namùyandikira na niinyu mwe badaata, bwo muyiji
Ulya wo'kuyama ho ukulyokera ku ndondeko.
Namùyandikira na niinyu mwe'misore, bwo keera
mukasinda ulya mubi.
14 Namùyandikiraga mwe baana baani, bwo mukoli yiji
Daata.
Namùyandikira na niinyu mwe badaata, bwo muyiji Ulya
wo'kuyama ho ukulyokera ku ndondeko.
Namùyandikira na niinyu mwe'misore, bwo mukaniri.
Ni'gambo lya Rurema, limùli mwo. Keera mukanasinda
ulya mubi.

Tutakizi kunda ibye'kihugo

15 Mutakizi kunda ikihugo, kandi iri ngiisi íbikiri mwo. Iri
umundu angaba akuuziri ikihugo, atangaki kunda Daata.
16 Mukuba, ibye'kihugo byoshi, bitalyosiri imwa Daata.
Si bilyosiri mwomwo mu kihugo, gaba mifwije mabi
ga'magala, kandi iri, bya'masu gali mu hemukira, kandi iri,
bya'bandu bali mu yiheemya kwo.
17 Ikihugo, ne'bya'bandu bali mu yifwija, byoshi bi-
galenga. Si iri umundu angagira byo Rurema aloziizi, yehe
agaalama imyaka ne'myakuula.

Tukizi yilanga na'bagoma ba Kirisito

18 E baana baani! Kikolaga kyo kihe kye'mberuuka.
Mukayuvwa kwo'Mugoma wa Kirisito agayija. Na buno,

keera haboneka abagoma baage bingi. Kyo kitumiri tukoli
yiji kwo kikola kihe kye'mberuuka.
19 Yabo bandu, kundu bakalyokaga ha kati kiitu, haliko
batâli riiri ne'ngoome na nyiitu. Bákitube mwo, nga
batakatuyihandula kwo. Yibyo, biyerekiini kwo ndaaye kiri
no'muguma wabo úshuba ne'ngoome na nyiitu.
20 Haliko mwehe, mukoli haabirwi ibyo'Mutima Mweru.
Na kwo mukola mweshi, mukoli yiji ibyo'kuli.
21 Íbitumiri namùyandikira yaga maruba, kutali mbu
bwo mutayiji ukuli. Si namùyandikira go, bwo mukoli
kuyiji. Ndaabyo bibeesha íbikulyosiri mwo.
22 Kwokwo, umunabibeesha ali nyandagi? Ngiisi úli mu
lahira kwo Yesu atali ye Kirisito. Umundu mwene uyo, ye
Mugoma wa Kirisito, bwo agweti agalahira Daata. Agweti
agalahira no'mwana wage kwakundi.
23 Mukuba, iri umundu angalahira uyo Mwana, iri ataki
hiiti ingoome na Yishe. Haliko, iri angaba ayemiiri Umwana
wage, iri ahiiti ingoome na Yishe kwakundi.
24 Kwokwo, galya magambo go mukayuvwa ukulyokera
ku ndondeko, muyamage mugakaniziizi mu mitima yinyu.
Iri gangamùyama mwo, iri na niinyu mugaaba muyamiri
mu kati ko'yo Mwana, na mu kati ka Yishe.
25 Na yibyo byo akatulagaania, byo byebi, kwo tugalonga
ubulamu bwe'myaka ne'myakuula!
26 Namùyandikiraga yibi, bwa'bandu baguma bagweti
bagaagira mbu bamùhabure.
27 Haliko mwehe, mukoli haabirwi ibyo'Mutima Mweru.
Binakoli mùyamiri mwo. Kwokwo, mutakiri ni'goorwa
lyo'kuyigirizibwa na mundu yeshi. Mukuba, ibyo'Mutima
Mweru, byo bikola mu mùyigiriza. Na ngiisi byo gugweti
gugamùyigiriza, biri byo'kuli, bitanali bya bibeesha. Ku
yukwo, mukizi gira nga ngiisi kwo keera gukamùyigiriza,
munabe muyamiri mu kati ka Kirisito.
28 E baana baani! Mugenderere ukukizi yama mu kati
ka Kirisito, gira ikyanya agayerekanwa, mutayuvwe ikyoba,
kandi iri ishoni.
29 Mukoli yiji kwo Kirisito ayamiri akwaniini imbere lya
Rurema. Mukwiriiri mumenye kwakundi, kwe'ri umundu
angagira íbikwaniini imbere lya Rurema, iri akola mwana
wage.

3

Tukizi tuula nga baana ba Rurema

1 Mulolage ngiisi kwo Daata atukuuziri bweneene, bwo
tukola mu buuzibwa baana baage! Kunali kwo tuli.

Na íbitumiri abandu be'kihugo batatuyiji, bwo na Daata yenyene, batamúyiji.

2 E bakundwa baani! Buno tukola baana ba Rurema. Haliko, ngiisi kwo twâye be, bitazi menyeekana. Tuyijagi naaho kwe'kyanya Kirisito agaboneka, tugamúshusha, tu-namúbone nga ngiisi kwo ali.

3 Umundu, iri angaba ahiiti umulangaaliro mu kati ka Kirisito, ali mu yiyeruusa. Mukuba, Kirisito yenyene ali mweru.

4 Umundu, ikyanya ali mu giriirira ibyaha, iri ahubiraga imaaja za Rurema. Mukuba, ukugira ibyaha, kwo kuhubira imaaja.

5 Munayiji kwo Kirisito akayija, gira ayiji tushaagiza ibyaha biitu. Na yenyene, ndaakyo kyaha íkimúli mwo.

6 Ku yukwo, ikyanya abandu bakoli tuuziri mu kati kaage, ndaaye úki genderiiri ukukizi giriirira ibyaha. Haliko, iri umundu angaba akiri mu bigiriirira, iri atazindi múbona, atanamúyiji.

7 E baana baani! Mutayemeerage kwo'mundu amùhabure. Si Kirisito naaho ye kwaniini. Kwokwo, iri hangaba umundu úli mu gira íbikwaniini nga Kirisito, iri anakwaniini.

8 Haliko, iri umundu angakizi gira ibyaha, iri alyagagi wa Shetaani. Mukuba, Shetaani ayamiri agweti agaagira ibyaha ukulyokera ku ndondeko. Na íbikatuma Umwana wa Rurema akayija, gira ayiji shereeza ngiisi byo Shetaani agweti agaagira.

9 Iri umundu angaba akola mwana wa Rurema, atangaki genderera ukukizi gira ibyaha. Mukuba, ngiisi kwo Rurema ali, kwo no'yo mundu naye, akola agaaba mu kati kaage. Na bwo akola mwana wa Rurema, bitangaziga kwo agenderere ukukizi yifunda mu byaha.

10 Kwokwo, kwo twangamenyera abaana ba Rurema, na'baana ba Shetaani. Mukuba, iri umundu angaba atali mu gira íbikwaniini imbere lya Rurema, iri atali mwana wage. Ne'ri atangakunda mwene wabo, iri naye atali we'mwage.

Tukizi kundana

11 Ukulyokera ku ndondeko, mwâli kizi bwirwa kwo tukizi kundana.

12 Kwokwo, mutabaagage nga Kahini. Mukuba, yehe âli riiri mundu wo'lya mubi, anayita mulumuna wage. Aaho! Bikagi byo akamúyitira? Akamúyita, bwe'mikolezi yo'yo mulumuna wage yâli riiri miija. Ne'ye'mwage yo yâli riiri mibi.

13 Kwokwo, e beene witu! Iri abandu be'kihugo
bangamùshomba, mutakizi ki soomerwa.
14 Twehe twenyene tukoli kundiini. Tutaki tuuziri mu
lufu. Si tukoli yiji kwo tukola bagumaana. Haliko, iri
abandu bangaba batakundiini, boohe, bakiri mu lufu.
15 Umundu, iri angaba ashombiri mwene wabo, iri
alyagagi mwitani. Munayiji kwo ndaaye mwitani úgalama
imyaka ne'myakuula.
16 Twehe, tuli mu menyera urukundo ku yibi: bwo
Kirisito keera akayitangaga hi'gulu liitu. Kwokwo, na nyiitu,
tukwiriiri tukizi yitanga hi'gulu lya'biitu.
17 Iri umundu angaba ahiiti ibindu, anabonage mwene
wabo agoozirwi, haliko atanamúyuvwirwe indengeerwa,
kutagi kwo twangaki deta kwo ali mwo'rukundo lwa
Rurema?
18 E baana baani! Ukukundana kwitu, kutakizi ba kwa ku
kanwa naaho. Si tukizi kundana mu kati ko'kuli, mu kukizi
girirana amiija.
19 Kwokwo, kwo twangamenyera akasiisa kwo tuli bandu
bo'kuli, halinde imitima yitu inatuuze imbere lya Rurema.
20 Kundu imitima yitu yangatulega, haliko Rurema ye
gihimiri. Yehe, ayiji byoshi.
21 E bakundwa baani! Iri imitima yitu itangatulega, iri
tugakizi tuula imbere lya Rurema buzira kyoba.
22 Na ngiisi byo tugakizi múhuuna, tugakizi biyaki-
ira. Tugaaba tusimbahiri imaaja zaage, iri tunakizi gira
íbimúsimisiizi.
23 No'lubaaja lwage, lwo lwolu: kwo tukizi yemeera iziina
lyo'Mwana wage Yesu Kirisito, iri tunakizi kundana, nga
kwo Yesu akatubwira.
24 Iri umundu angaba ali mu simbaha imaaja za Rurema,
iri atuuziri mu kati kaage. Na Rurema naye, iri amútuuziri
mwo. Na íbiri mu tumenyeesa akasiisa kwo Rurema
atutuuziri mwo, kuli ku njira yo'Mutima Mweru. Mukuba,
keera akatuheereza gwo.

4

Ibyo twangamenyera kwa'baleevi be'bibeesha

1 E bakundwa baani! Mutalunguli yemeeraga ngiisi
mutima. Si imitima yoshi, mukizi gigera, lyo mulonga uku-
menya iri ilyosiri imwa Rurema, kandi iri nanga. Mukuba,
mu kihugo, mukoli shabukiiri abaleevi bingi be'bibeesha.
2 Hali injira yo mwangamenyera kwo'Mutima gwa
Rurema. Iri umundu angaba ayemiiri kwo Yesu Kirisito
akayija ali na'magala, uyo ali mwo'Mutima gwa Rurema.

3 Haliko, iri umutima gutangayemeera kwokwo, iri gutali
gwa Rurema. Si gulyagagi gwo'Mugoma wa Kirisito! Keera
mukayuvwa kwo'Mugoma wage agayija. Na buno, akola
mu kihugo.
4 E baana baani! Mukola bandu ba Rurema. Keera
mwanasinda balya babi. Mukuba, Umutima úgumùli mwo,
ye kuliiri umutima gwa mu kihugo.
5 Yabo babi, balyagagi be'kihugo. Kyo kitumiri bali mu
deta amagambo gaakyo. Na'bandu baakyo nabo, banakizi
batega amatwiri.
6 Si twehe, tuli bandu ba Rurema. Ne'ri umundu
angaba ayiji Rurema, ali mu tutega amatwiri. Haliko,
iri abandu bangaba batali ba Rurema, boohe, batali mu
tutwaza. Kwokwo, kwo tuli mu menya umutima gwo'kuli,
na gwe'bibeesha.

Tukizi ba bandu bo'rukundo

7 E bakundwa baani, tukizi kundana! Mukuba, urukundo
luli mu lyoka imwa Rurema. Ne'ri umundu angaba agweti
agakundana, iri akola mwana wage, anakoli múyiji.
8 Si iri angaba atali mu kundana, yehe atayiji Rurema.
Mukuba, Rurema ali rukundo.
9 Rurema yenyene keera akatuyereka urukundo lwage,
mu kutulungikira Umwana wage we'kininga hano mu
kihugo. Kwokwo, lyo tulonga ukulama ku njira yo'yo
Mwana wage.
10 Na íbiyerekiini urukundo, kutali kudeta mbu twe
tukatangi tee kunda Rurema. Haliko, ye katee tukunda,
anatulungikira Umwana wage, libe ituulo lyo'kuyitwa
hi'gulu liitu, halinde atushaagize ibyaha.
11 E bakundwa baani! Bwo Rurema keera akatukunda
kwokwo, na nyiitu tukwiriiri tukizi kundana!
12 Ndaaye mundu úzindi bonaga Rurema. Haliko, iri
twangaba tukundiini, iri Rurema akoli tutuuziri mwo.
No'rukundo lwage, iri lukoli dimiriiri mu kati kiitu.
13 Tuli mu ba na'kasiisa kwo tukoli tuuziri mu kati
ka Rurema, na kwo akoli tutuuziri mwo, mukuba keera
akatubiika mwo'Mutima gwage.
14 Twenyene, keera tukayibonera kwo Daata akatanga
Umwana wage, gira lyo aba Lukiza we'kihugo. Tunagweti
tugatanga ubumasi kwo biri kwokwo.
15 Umundu, iri angaba ayemiiri kwo Yesu ali Mwana wa
Rurema, uyo, ye Rurema akoli tuuziri mwo. Naye, iri akoli
tuuziri mu kati ka Rurema.
16 Kwokwo, kwo tukoli yiji kwo Rurema atukuuziri.
Tunali na'kasiisa ko'rukundo lwage.

Rurema alyagagi rukundo. Ne'ri umundu angaba ali mu
kundana, iri atuuziri mu kati ka Rurema. Na Rurema naye,
iri amútuuziri mwo.
17 Yulwo rukundo, akalimbi kaalwo, kali mu koleesibwa
mu kati kiitu. Kwokwo, tutagaki yoboha ku lusiku
lwo'kutwibwa kwe'maaja. Mukuba, ngiisi kwo tuli mu
boneka mu kino kihugo, tukoli shushiini na Yesu.
18 Umundu, iri angaba akundiini, atakiri mu yoboha. Si
urukundo úlutungiini, luli mu lyosa ikyoba. Kwokwo, iri
umundu angaba akiri ne'kyoba, iri atazi tungaana mu kati
ko'rukundo. Haliko, abandu ábalindiriiri ukuhanwa, booki
bo bali mu gwatwa ne'kyoba.
19 Íbitumiri tukola mu kundana, bwo Rurema ye katee
tukunda.
20 Ne'ri umundu angadeta kwo akuuziri Rurema, an-
abe aki shombiri mwene wabo, iri ali munabibeesha.
Mukuba, ikyanya umundu atali mu kunda mwene wabo,
anamúbwini, kutagi kwo angaki kunda Rurema, atanazi
múbona?
21 Kirisito yenyene, akatuheereza ulubaaja kwe'ri
umundu angaba akuuziri Rurema, akwiriiri akizi kunda na
mwene wabo kwakundi.

5

Tukizi yemeera Umwana wa Rurema

1 Umundu, iri angaba ayemiiri kwo Yesu ye ulya Masiya,
iri akola mwana wa Rurema. Ne'ri angaba akuuziri yishe
wo'mwana, iri akuuziri no'mwana wage kwakundi.
2 Tuli mu menya kwo tukoli kuuziri abaana ba Rurema,
mu kukunda Rurema yenyene, na mu kukizi simbaha
imaaja zaage.
3 Mukuba, iri twangakunda Rurema, tukwaniini tukizi
simbaha ne'maaja zaage. Na zoonyene zitali ngayu,
4 bwe'kyanya umundu akola mwana wa Rurema, iri keera
asinda bye'kihugo. Ne'njira yo tuli mu bisinda mwo, kuli
kubiika Rurema kwo'bwemeere.
5 Nyandi úhimiri bye'kihugo? Ngiisi naaho úkoli yemiiri
kwo Yesu ali Mwana wa Rurema.

Ubumasi hi'gulu lya Yesu Kirisito

6 Ikyanya Yesu Kirisito akayijaga, kukaba ku njira ya'miiji,
na ku yo'muko. Kutakaba ku miiji naaho. Si kuk-
aba na ku muko kwakundi. No'Mutima Mweru nagwo,
gukamútangira ubumasi, gunali gwo'kuli.
7 Kwokwo, halyagagi utumasi tushatu:
8 Umutima Mweru, na'miiji, no'muko. Na kwo biri
bishatu, ubumasi bwabyo bwo buguma.

9 Ikyanya abandu bali mu tangaga ubumasi, tuli mu buyemeera. No'bumasi bwa Rurema, bwo bukuliiri bwa'bandu. Mukuba, Rurema yenyene, ye kabutanga, bunali hi'gulu lyo'Mwana wage.
10 Kwokwo, iri umundu angaba ayemiiragi Umwana wa Rurema, ali mu ba akola no'bumasi mu mutima gwage. Haliko, iri angaba atabuyemiiri, iri agira Rurema abe munabibeesha. Mukuba, ali mu ba atayemiiri ubumasi bwo Rurema yenyene akatanga hi'gulu lyo'Mwana wage.
11 No'bumasi bwage bwo bwobu: Rurema keera akatuheereza ubulamu bwe'myaka ne'myakuula! Bunali mu kati ko'Mwana wage.
12 Ku yukwo, iri umundu angaba akola ne'ngoome no'Mwana wage, iri akola no'bulamu. Haliko, iri angaba atagihiiti, iri na yubwo bulamu nabwo, atabuhiiti.

Amagambo go'kuyusa

13 Yaga magambo, nagayandikaga hi'gulu liinyu, mwe mukoli yemiiri iziina lyo'Mwana wa Rurema. Kwokwo, lyo mulonga ukumenya ku kasiisa kwo mukola no'bulamu bwe'myaka ne'myakuula!
14 Ikyanya tuli mu yegeera Rurema, tutakiri ne'migangaanwe. Tuyiji kwo ngiisi byo twangamúhuuna ukukulikirana no'bulooze bwage, ali mu tuyuvwa.
15 Na bwo tukoli yiji kwo ali mu tuyuvwa ku byoshi byo tuli mu múhuuna, tuyiji na kwo tuli mu bihaabwa.
16 Iri umundu angabonaga mwene wabo agweti agaagira ikyaha íkitangaleeta ulufu, akwiriiri amúhuunire imwa Rurema. Kwokwo, lyo Rurema agamúgira abe mugumaana. Bigaaba kwokwo naaho, imwa ábali mu gira ibyaha íbitangaleeta ulufu. Mukuba, hali ne'byaha íbiri mu leeta ulufu. Si ndagweti ngaadeta kwo muhuune Rurema hi'gulu lyabyo.
17 Iri umundu angahuba, iri keera agira ibyaha. Kuguma na yibyo, hali ibyaha íbitali mu leeta ulufu.
18 Tuyiji kwe'ri umundu angaba akola mwana wa Rurema, atangaki genderera ukukizi giriirira ibyaha. Mukuba, Umwana wa Rurema akoli múlaaziri. No'lya mubi, ndaakwo kwo angamúgira.
19 Tuyiji kwo tukola baana ba Rurema. Tuyiji na kwa'bandu be'kihugo booshi batwazirwi no'lya mubi.
20 Tuyiji kwakundi kwo'Mwana wa Rurema keera akayija, anatuheereza ubumenyi, gira lyo tulonga ukumenya Rurema nirizina. Na buno, tukoli tuuziri mu kati kaage, bwo tukoli tuuziri mu kati ko'Mwana wage Yesu Kirisito.

Yehe ye Rurema nirizina. Anali ye ryagagi mwo'bulamu bwe'myaka ne'myakuula.
21 E baana baani! Mukizi yilanga ne'migisi!

Amaruba ga kabiri ga Yohana

Indangiriro

Yaga maruba ga Yohana, gayerekiini kwe'kyanya abigiriza be'bibeesha bagayija, tuleke ukubayakiira, kiri na mu nyumba ziitu.

Ku kirya kyanya, abigiriza bâli kizi genda bagayigiriza Umwazi Mwija gwa Yesu. Abakirisito bâli kizi bayegereza mu nyumba zaabo. Ne'kyanya bakashubi genda, banabaheereza indanda.

Abigiriza be'bibeesha nabo bâli kizi gira kwokwo. Kwokwo, yaga maruba gakayandikwa, gira abandu bakizi yitonda mu kutabaalana. Buzira kwokwo, bangakengeera batabaala abigiriza be'bibeesha.

Muziizi muguma gwi'sikamiro, guli gwa 7: «Mu kihugo, mukoli shabukiiri abatebani bingi. Yabo batebani, batayemiiri kwo Yesu Kirisito akayija hano mu kihugo ali na'magala. Abandu mwene yabo, balyagagi batebani naaho, banali bagoma ba Kirisito.»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Indangiriro (1-3)
b) Ngiisi íbikwaniini (4-11)
c) Yohana aseezerana (12-13)

Indangiriro

1 Nie mushaaja, nie nakuyandikiraga, e maawe mutoolwa,* kuguma na'baana baawe! Niehe mushaaja, nimùkuuziri bweneene mu kati ko'kuli. Ndanali nienyene naaho. Kiri na'bandi booshi ábayiji ukuli, nabo bamùkuuziri.
2 Na íbitumiri tumùkuuziri, bwo tuli mwo'kuli. Yukwo kuli, kugatuyama mwo imyaka ne'myakuula.
3 Daata Rurema, no'Mwana wage Yesu Kirisito, bakizi tugashaanira! Banakizi tukejeerera! Banakizi tuheereza no'mutuula, mu kati ko'kuli, na mu kati ko'rukundo!

Tukizi tuula mu kati ko'kuli

4 N'gashambaala bweneene, mu kuyuvwa kwa'baana baawe baguma batuuziri mu kati ko'kuli, nga kwo Daata akatubwira.

---

* **1:1 1.1** Bandu baguma batoniri kwo'yo maawe, liri ishengero lirebe. Na yabo baana baage kwakundi, bo bandu ba mu yiryo ishengero.

5 E maawe! Mu gano mandiko, nakuhuuna kwo ukizi
simbaha ulubaaja lwo'kukizi kundana. Yulwo lubaaja,
lutali luhyahya. Si luli lwolulya lwo tuyamiinwi ukulyokera
ku ndondeko.
6 Ikyanya tuli mu kundana, lyo tuli mu simbaha imaaja
za Rurema. Mukuba, akamùheereza ulubaaja kwo mukizi
kundana, nga kwo mukayuvwa ukulyokera ku ndondeko.

Tutakizi yegereza abalyalya

7 Mu kihugo, mukoli shabukiiri abatebani bingi. Yabo
batebani, batayemiiri kwo Yesu Kirisito akayija hano mu
kihugo ali na'magala. Abandu mwene yabo, balyagagi
batebani naaho, banali bagoma ba Kirisito.
8 Ku yukwo, mukizi yilanga, mutayiji teera imbembo,
keera mwanagihimbukira kwo. Haliko, mugirage imisi
yoshi, halinde mulonge imbembo íkwiziri!
9 Umundu, iri angaba atali mu kania amigirizo ga Kirisito,
anabe ayifuuziri mu gandi-gandi, uyo atakiri ne'ngoome na
Rurema. Haliko, iri angaba agenderiiri mu gaago migirizo
ga Kirisito, iri ali ne'ngoome na Rurema, kuguma no'Mwana
wage.
10 Ku yukwo, iri mwangayijirwa no'mundu, atanali mu
yigiriza gaago-gaago migirizo hi'gulu lya Kirisito, hatagirage
úgamúyegereza mu nyumba yage. Kiri no'kumúlamusa,
mutamúlamuse!
11 Umundu mwene uyo, ngiisi úgamúlamusa, iri akola
ne'ngoome mu mabi gaage.
12 Ngiryagagi na'magambo mingi go nangaki
mùyandikiiri. Haliko, mu kukumenyeesa go, ndaloziizi
ukukoleesa kano karataasi no'bwino. Ndangaliiri kwo
ngaki yija iyo munda imwinyu, tunabonaane amasu ku
gandi. Kwokwo, lyo'bushambaale bwitu budimirira!
13 Abaana ba mwali winyu mutoolwa, bakulamusa!

Amaruba ga kashatu ga Yohana

Indangiriro

Yaga maruba, Yohana akagayandikira ikirongoozi kiguma ki'shengero, Gaayo. Ganayerekiini ngiisi kwa'Bakirisito bakwaniini bakizi yegereza abigiriza bo'kuli. Si abigiriza be'bibeesha, boohe, bakizi bayiyeka, nga Diyotereefe.

Muziizi muguma gwi'sikamiro, guli gwa 2: «E mukundwa wani, ndi mu huuna Rurema kwo ukizi genduukirwa mu kati ka byoshi. Kiri na'magala gaawe, gakizi yama galyagagi magumaana, nga kwo'mutima gwawe nagwo guli mugumaana.»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Indangiriro (1-4)
b) Ngiisi íbikwaniini (5-12)
c) Yohana aseezerana (13-15)

Indangiriro

1 E mukundwa wani Gaayo! Niehe mushaaja, nie nakuyandikiraga, we nguuziri mu kati ko'kuli.

2 E mukundwa wani! Ndi mu huuna Rurema kwo ukizi genduukirwa mu kati ka byoshi. Kiri na'magala gaawe, gakizi yama galyagagi magumaana, nga kwo'mutima gwawe nagwo guli mugumaana.

3 N'gashambaala bweneene, ikyanya beene witu baguma bakayiji mbwira ngiisi kwo uyamiri mwemeera mu kati ko'kuli, unaki genderiiri ukutuula mu kati kaakwo.

4 Ndaanabwo bushambaale bwo mbiiti, ukuhima bwo'kuyuvwa kwa'baana baani baki tuuziri mu kati ko'kuli.

Tukizi tabaala abakozi ba Rurema

5 E mukundwa wani! Uli mwemeera mu kukizi tabaala beene witu, kundu utabayiji.

6 Keera bakayijagi ganuulira ishengero lya hano ngiisi kwo ukundiini. Kwokwo, ubatabaale ku lugeezi lwabo, ku njira íkwaniini imbere lya Rurema.

7 Mukuba, ulugeezi lwabo, lulyagagi hi'gulu lyo'kugendi kolera iziina lya Kirisito. Batanali mu longa ikindu kyoshi mu bapagaani.

8 Abandu mwene yabo, tukwiriiri tukizi batabaala, lyo tukomeerana, mu kukizi kolera ukuli.

Dyoterefe na Demeteryo

9 Keera n'gayandikira ishengero amaruba. Haliko,
ikyanya tuli mu detaga, Dyoterefe atali mu twaza. Aloziizi
naaho, kwo abe ye mukulu.
10 Ku yukwo, ikyanya ngayija iyo munda, ngayiji yerekana
ku bweranyange ubuligo bwoshi bwo agweti agaagira. Ali
mu tugamba hi'gulu lyo'mujina. Na kwakundi, ikyanya
beene witu bali mu balamiraga iyo munda, ali mu lahira
ukubayegereza. Kiri na'bandi be'yo munda, ikyanya bali
mu gira mbu babayegereze, Dyoterefe ali mu bahangirira,
anabayimule mwi'shengero!
11 E mukundwa wani! Utakizi yigira umugani ku bali
mu gira amabi. Si ukizi guyigira ku bali mu gira amiija.
Mukuba, iri umundu angaba ali mu gira amiija, uyo ali wa
Rurema. Halikago, iri angaba ali mu gira amabi, iri atazindi
múbona.
12 Ku luhande lwa Demeteryo, abandu booshi bali mu
mútangira ubumasi kwo ali mwija. Yubwo bumasi, bulya-
gagi bwo'kuli. Kiri na nyiitu, tuli mu mútangira bwo kwo
ali mundu mwija. Unayiji kwo yubwo bumasi bwitu, buli
mu ba bwo'kuli.

Amagambo go'kuyusa

13 Ngiri na'magambo mingi go nangaki kuyandikiiri.
Haliko, mu kukumenyeesa go, ndaloziizi ukukoleesa kano
kalaamu no'bwino.
14 Mukuba, ngi langaliiri kwo ngola ngayiji kubona,
tunaganuule amasu ku gandi.
15 Kwokwo, ukizi ba no'mutuula. Abiira biitu ba hano,
bakulamusa! Na naawe, utulamukize ngiisi mwira witu
yeshi we'yo munda.

Amaruba ga Yuda

Indangiriro

Yaga maruba ga Yuda, gayerekiini ngiisi kwa'bigiriza be'bibeesha bali mu kizi yifunda mu bitalaalwe. Bali mu kizi tebeereza kiri ne'bizeeze. Kundu kwokwo, Rurema agaki bahaniiriza.

Ikyanya abandu bali mu giriirira amabi mwene yago, ulukogo lwa Yesu lutangaki batabaala. Yuda anabahanuula kwo bakizi ba makengwa ku bandu mwene yabo, iri banakizi bayigiriza amagambo ku njira yo'kuli.

Muziizi muguma gwi'sikamiro, guli gwa 24-25: «Rurema ye shobwiri ukukizi mùlanga, gira mutagwe. Anamùyimangike imbere lyage mu kati ko'bulangashane. Munashambaale ngana-ngana! Munabe buzira kashembo kooshi. Yehe naaho, ye Rurema witu na Lukiza witu. Akizi yama alyagagi no'bulangashane, no'bukulu, no'bukalage, no'bushobozi mu kati ka Nahamwitu Yesu Kirisito! Bikizi ba kwokwo, ukulyokera ku kyanya ikihugo kitazi bumbwa, halinde buno, halinde ukuhisa imyaka ne'myakuula!»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Indangiriro (1-2)
b) Ngiisi íbitumiri Yuda âli loziizi ukuhangana na'banabitalaalwe (3-4)
c) Ngiisi kwo Rurema akahana abanabitalaalwe baguma mu Bibiriya (5-7)
d) Ngiisi kwa'bandu bâli bihuusiri bweneene ku kyanya kya Yuda (8-13)
e) Ikihano kyabo, kikagwanwa kyadetwa ukulyokera kare (14-16)
f) Tukizi shomba amabi, iri tunarongoorwa no'Mutima Mweru (17-23)
g) Yuda agashaanira abasomi, mu kusezerana (24-25)

Indangiriro

1 Yaga maruba, galyoka imwani, nie Yuda. Ndi mukozi wa Yesu Kirisito, na ndi mwene wabo Yakobo. Ga-
tumwa imwinyu, mwe Daata Rurema keera akahamagala,
anamùkuuziri. Yesu Kirisito naye, agweti agamùlanga.
2 Mukizi bonerwa ulukogo, munakizi longa no'mutuula,
no'rukundo ku bwingi!

Íbigaaba ku batatwaziizi Rurema

3 E bakundwa baani! Ndákola no'mwete
gwo'kumùyandikira amaruba hi'gulu lyo'bukize bwitu
tweshi. Halikago buno, bikoli ngwiriiri ndee mùyandikira
yaga magambo hi'gulu lyo'kumùsikamya. Kwokwo, lyo
mulonga ukulwira ubwemeere bwo Rurema akasikiiriza
abandu baage. Yubwo bwemeere, mukabusikiirizibwa
lyerirya liguma naaho. Kukanaba ku lwoshi.
4 Abandu babi ábatatwaziizi Rurema, keera
bakamùyishesheza mwo ku bumbishwa. Banakolaga mu
shobania amigirizo go'lukogo lwa Rurema, mbu lyo balonga
mwo'bulyo bwo'kukizi sambana. Bagweti bagalahira Yesu
Kirisito, ndaanaye gundi Nahamwitu mukulu ye tugweti.
Yabo bandu, bakoli rindiriiri ikihano. Keera kikanagwanwa
kyayandikwa hi'gulu lyabo!
5 Ndoziizi ukumùkengeeza ngiisi byo Nahano akagirira
Abahisiraheeri, kundu mutuula mubiyiji-yiji. Kundu Na-
hano akabalyosa mu kihugo kye'Miisiri, haliko ikyanya
bakalahira ukumúbiika kwo'bwemeere, anabaminika.
6 Kiri na'baganda baguma, ikyanya akabaheereza
ubutwali, banabugayiriza. Banatyoza na ho bâli tuuziri.
Kwokwo, Rurema anabadendeka ne'mirinda halinde
imyakuula, banabeera mu kihulu. Anabalindiriziizi ulusiku
lukulu lwo bagatwirwa kwe'maaja.
7 Mukengererage na ku bandu ba mu kaaya ke'Soodoma,
na'ba mu ke'Gomora, na'ba mu twaya twe'butambi.
Mukuba, nabo, bâli kizi yidulumbika mu bitalaalwe.
Abashosi banakizi higula, mu kushulehana boonyene
kwa boonyene. Kyanatuma bagalibuukira mu muliro
gwe'myaka ne'myakuula. Abandu ba zeene, bakwiriiri
bakizi balolera kwo'mugani.
8 Yabo bandu babi, bagweti bagafundaga amagala gaabo
mu byaha, hi'gulu lye'birooto byabo. Bagweti bagagay-
iriza ubutwali bwa Rurema, iri banatuka ibiremwa bya
mwi'gulu.
9 Si kiri na Mikaheeri, umuganda mukulu, ikyanya
akahambanwa na Shetaani hi'gulu lye'kirunda kya Musa,
atanagira mbu alege Shetaani ku bitusi. Si akamúbwira
naaho: «Nahano abe ye gakukanukira!»
10 Yabo bandu babi, bali mu tukaga byo batayiji. Kiri
ne'byo bayiji, babiyiji naaho ku bwenge bwe'nyamiishwa
ízitali mu yisaliza. Binali byo biri mu bashereeza.
11 Yayewe imwabo, bwe'mikolezi yabo yo miguma
ne'ye'mwa Kahini. Banagweti bagakulikira amahube ga
Balaamu, mu kukizi tibitira imbembo zo'kugendi kola
amabi. Banakolaga bahuni, nga kwo Koora akahuna. Na
ngiisi kwo akashereezibwa, kwo nabo bagaki shereezibwa.

12 Ikyanya muli mu shangiira ibyokulya mu kati
ko'rukundo, yabo banakuhambwa bali mu mùyifunda mwo
buzira shoni. Banabe tushembo mu kati kiinyu. Balyagagi
bangere babi, banagweti bagayihahalira boonyene. Banali
nga bibungu biiru íbiri mu yehuulwa iyo munda ne'yo
munda, buzira kulyoka mwe'nvula. Banali nga biti íbikoli
hangaliiri. Bitali kwe'bitumbwe, keera byanakuulwa.
13 Bagweti bagagirira ibikoleere ha bweruula, nga
kwe'midunda mikayu iri mu birindula ibitwange mu
nyaaja. Banali nge'ndonde ízikoli habusiri. Kyo ki-
tumiri Rurema akoli balindiriziizi ho bagabeera imyaka
ne'myakuula, mu kihulu kya namudidi!
14 Hinoki, shokuluza witu wa kalinda ukulyokera ku
Hadamu, âli mali gwanwa atanga ubuleevi hi'gulu lyabo
kwokuno: «Lolagi! Nahano agweti agayija ne'binoono
bya'baganda baage beeru,
15 gira ayiji twa imaaja za booshi. Ne'ri abandu bangaba
bakamúgayiriza, agabahaniiriza ku byaha byabo. Mukuba,
ikyanya bâli kizi biyifunda mwo, lyo bâli kizi múgayiriza.
Agabahaniiriza na ku magambo go bâli kizi mútuka kwo ku
buraakari.»
16 Yabo bandu babi, bali mu lukumba, no'kuyidodomba.
Bayamiragi bali mu yifunda mu bya'mifwije gaabo mabi.
Banali mu yihaya, iri banakizi vugiiriza abaabo, mu kuba-
lyeryega.

Mukizi yama musikamiri

17 E bakundwa baani! Mukizi kengeera amagambo
ge'ndumwa za Nahamwitu Yesu Kirisito. Mukuba, keera
zikamùbwira kwokuno:
18 «Mu siku ze'mberuuka, hagahulukiraga abandu
bo'kushekerezania, mbu yuuhu! Bagakizi yifunda mu
mifwije gaabo ge'kipagaani.»
19 Yabo babi, bali mu teerania Abakirisito. Na bwo
bakabutirwa mu mabi, gali mu batwala kasinge-singe.
Batanali mwo'Mutima Mweru.
20 Haliko mwehe, mwe bakundwa baani, mukizi yiyubaka
mu bwemeere bwinyu, bwo buli bweru pepeepe! Munakizi
huuna Rurema mu kati ko'Mutima Mweru.
21 Mukizi yama mutuuziri mu rukundo lwa Rurema, iri
munalindirira kwo Nahamwitu Yesu Kirisito agamùleetera
ubulamu bwe'myaka ne'myakuula ku lukogo lwage.
22 Iri umundu angaba ali ne'migangaanwe, mukizi
múyuvwirwa ulukogo.
23 Na'bandi, mukizi bakondoola mu muliro, gira mubak-
ize. Abandi, keera bakayiyulubaza. Yabo nabo, mukizi
bakejeerera. Kuguma na yibyo, mukizi ba makengwa mu

kati kaabo. Mukizi shombaga bweneene kiri ne'mirondo
yo bayiyulubaza mwo, mu kugira ibitalaalwe.

Ubwivuge imwa Rurema

24 Rurema ye shobwiri ukukizi mùlanga, gira mutagwe.
Anamùyimangike imbere lyage mu kati ko'bulangashane.
Munashambaale ngana-ngana! Munabe buzira kashembo
kooshi.
25 Yehe naaho, ye Rurema witu na Lukiza witu. Akizi
yama alyagagi no'bulangashane, no'bukulu, no'bukalage,
no'bushobozi mu kati ka Nahamwitu Yesu Kirisito! Bikizi
ba kwokwo, ukulyokera ku kyanya ikihugo kitazi bumbwa,
halinde buno, halinde ukuhisa imyaka ne'myakuula!

Ikitaabo kyo'
Bwigule
Indangiriro

Yaga maruba ga Yohana, gali mu yerekana ngiisi íbyâye be mu siku ze'mbeka. Kwokwo, lyo tulonga ukukizi yihangaana, kiri mu malibu giitu.

Mu yaga maruba, Yohana ayandika hi'gulu lya'mabone go akabona yenyene. Mu yaga mabone, hali bindu bingi byo'muharuuro gwa bulinda-bulinda. Iyo miharuuro, yâli mu yerekana ibindu íbikwiziri ku muharuuro. Ku mugani, muli imigashani irinda (1.3), na'mashengero galinda (1.4, 11), ne'mitima irinda (1.4), na'matara galinda (1.12), ne'ndonde zirinda (1.16), na'mahemba galinda, na'masu galinda (5.6), ne'bibuga birinda (8.2), ne'mikungulo irinda (10.3), ne'byereso birinda (12.1, 3; 13.13-14; 15.1; 16.14; 19.20), ne'njembe zirinda (12.3), na'malibu galinda (15.6), ne'mitanga irinda (15.7), na'baami balinda (17.10).

Amagambo ágali mu yaga maruba, kundu abandu bali mu gasobaanura ku njira ya kwingi-kwingi, haliko akalimbi kaago kabonekeriiri: Ku lusiku lwe'mberuuka, Kirisito agaahima abagoma baage booshi, kiri na Shetaani. Abafwiri bagatwirwa ulubaaja (20.11-14), na'bandu ba Rurema bagagendi tuula mwi'gulu (21–22).

Imiziizi miguma yi'sikamiro iri mu Bwigule 21.1-2: «Haaho, nanabonaga igulu lihyahya, ne'kihugo kihyahya. Mukuba, igulu lya mbere, ne'kihugo kya mbere, byâli mali lenga. Kiri ne'nyaaja, zitâli ki riiri ho. Nanabona i Yerusaleemu mbyahya, akaaya keeru, kagweti kagajooka ukulyoka mwi'gulu imwa Rurema. Kâli limbisiibwi nga muhya keera úwayinyanyaaza mu kugenda imwa yiba.»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Indangiriro (1.1-8)
b) Ubulangashane bwa mwi'gulu (1.9-20; 4–5)
c) Amaruba imwa'mashengero galinda (2.1–3.22)
d) Inungu zirinda (6.1–8.5)
e) Ibibuga birinda (8.6–11.19)
f) Idaragooni mwi'gulu (12–13)
g) Ikyanabuzi na'baganda (14)
h) Imitanga irinda (15–16)
i) Bulambe wo'mushule atuka Rurema (17)
j) Akaaya ke'Babeeri katibukira haashi, abadandaza banakalirira (18)

k) Shetaani ahimwa (19.1–20.10)
l) Íbyâye be mwi'gulu (20.11–22.20)
m) Yohana aseezerana (22.21)

Indangiriro

1 Yubu bwigule, bulyosiri imwa Yesu Kirisito. Rurema yenyene, ye kamúheereza bwo, gira agwanwe amenyeesa abakozi baage íbikola bu koleka. Yubwo bwigule, Yesu anabuyereka umukozi wage Yohana, mu kumútumira umuganda wage.
2 Uyo Yohana naye, ikyanya akabubona, anatanga ubumasi hi'gulu li'Gambo lya Rurema, na hi'gulu lya Yesu Kirisito.
3 Gano magambo go'buleevi ágayandisirwi hano, bahiriirwi ngiisi ábagagasoma! Bahiriirwi ne'kyanya bagagayuvwa, banakizi gasimbaha. Ne'kyanya gagakolekaga kwo, kikola hoofi.

Umusingo imwa'mashengero galinda

4 Yaga maruba, galyoka imwani, nie Yohana. Ganatumwa mu mashengero galinda ga mu kihugo kye'Haziya. Kwokwo, mukizi longa ubugashaane no'mutuula, imwo'lya úli ho, ye wanâli yamiri ho, ye ganaki yija. Mukizi bilonga ne'mwe'mitima irinda íri imbere lye'kitumbi kyage kyo'bwami.
5 Mukizi bilongaga ne'mwa Yesu Kirisito. Yehe ye kamasi kemeera. Mukuba, ye kanatangi zuuka mu bafwiri. Ye na twaziri abaami booshi be'kihugo.
Yesu Kirisito atukuuziri. Akayonwa umuko gwage, gira lyo atuguluula mu byaha biitu.
6 Anatuyingiza mu bwami bwa Daata Rurema, halinde tube bagingi bo'kukizi múkolera. Akizi yama ali no'bulangashane no'bukalage, halinde imyaka ne'myakuula! Bikizi ba kwokwo!
7 Lolagi! Yesu akola agayija mu bibungu!
Abandu booshi banamúbone,
kiri na balya ábakamútumita.
Abandu be'milala yoshi íri mu kihugo bagaalira ku kimombo hi'gulu lyage!
Bikizi ba kwokwo!
8 Nahano Rurema adesiragi kwokuno: «Nie Rurema wo'bushobozi bwoshi! Nie Halifa, na ndi nie Homega.* Nie ndi ho. Nie wanâli yamiri ho. Nie ganaki yija.»

---

* **1:8 1.8** *Halifa, na ndi nie Homega* Halifa lwo lufwabe lwa mbere mu kigiriki. Na Homega lwo lufwabe lwo'kuheza. Kuli kudeta kwo Rurema ye Ndangiro, anali ye Yukizo. Hisaaya 44.6 «Niehe nie ndangiriro, na ndi nie nyukizo».

Yohana abona Kirisito mu kati ka'mabone

9 Niehe Yohana, nie mwene winyu mu kati ka Yesu. Mu
kati kaage, mwo tuli mu longera amalibu. Munali mwo
tuli mu yihangaanira, halinde tunalongere mwo'bwami. Na
mukuba nâli kizi yigiriza Igambo lya Rurema, nanakizi
tanga ubumasi hi'gulu lya Yesu, kyo kikatuma n'gagendi
lashwa mu kalira Patimo.
10 Ku lusiku luguma lwa Nahano,† nâli kolaga mu kati
ko'Mutima Mweru. Lyeryo, ha nyuma lyani nanayuvwa izu
lihamu ligweti ligadihiriza nga lya kibuga.
11 Yiryo izu, lyanambwira: «Ngiisi byo ugaabona,
ubiyandike mu kitaabo! Unakitume mu yaga
mashengero galinda: ishengero lye'Hefeso, ne'rye'Simirina,
ne'rye'Perigaamo, ne'rye'Tyatira, ne'rye'Saridi,
ne'rye'Filaderifiya, ne'rye'Lahodikiya.»
12 Ikyanya n'gakebaanuka, gira mbone ngiisi úgweti
úgandesa, nanabonaga amatara galinda. Yago matara,
gakatulwa mu nooro, ganali matereke ku bigingi.
13 Na mu kati kaago, mwâli yimaaziri úli «ngo'Mwana
wo'Mundu.‡»
Uyo Mwana wo'Mundu, ikanju lyage lyâli hisiri ku
shando. Na mu kifuba, âli yambiiti umukaba gwe'nooro.
14 Itwe lyage no'mushaku gwage, byâli riiri byeru kahen-
gura ngi'pamba, kandi iri nga lugungu. Na'masu gaage, gâli
kizi kyemula, nga ngulumira yo'muliro.
15 Amagulu gaage, gâli kizi langashana nga miringa
ígweti ígashukwa mu kiberekaana kyo'muliro! Ni'zu lyage,
lyâli kizi luluma, nga miiji mingi ágagweti gagaahona ku
shalalo!
16 Mu kuboko kwage kwe'lulyo, âli fumbiiti mwe'ndonde
zirinda. Na mu kanwa kaage, âli bangisiri mwe'ngooti. Iyo
ngooti, yâli ryagagi nyugi bweneene! Amalanga gaage, gâli
langashiini bweneene, pepeepe, gâli riiri ngi'zuuba keera
íryadaruula.
17 Ulya Mwana wo'Mundu, iri n'gamúbonaga, nanayami
gwa mu magulu gaage, nanaba nga úkoli fwiri. Haliko,
anambuma kwo no'kuboko kwage kwe'lulyo. Anambwira:
«Utayobohe! Nie Ndangiro. Na ndi nie Nyukizo.
18 Na ndi nie Mulamu. Kundu nâli fwiri, mumenye
bwija kwo nyamiri ndi mugumaana, halinde imyaka
ne'myakuula! Nie na mbiiti ubushobozi hi'gulu lya Narufu,
na hi'gulu lya Nakuzimu.
19 «Kwokwo, yibi byo ugweti ugaabona, ubiyandike. Ibya
buno, na íbyâye yije.

---

† **1:10 1.10** *lusiku luguma lwa Nahano* ulwi'yinga. ‡ **1:13 1.13** Danyeri 7.13.

20 Aaho! Zirya ndonde zirinda zo wabona nvumbiiti
mu kuboko kwe'lulyo, namu kumenyeesa umugeeza gwazo,
kundu gushubi bishamiri. Na ngubwire no'mugeeza gwa
yaga matara galinda ágakatulwa mu nooro. Zirya ndonde
zirinda, balyagagi baganda ba yago mashengero galinda.
Na galya matara galinda, nago gali gaago mashengero
galinda.»

2

Amaruba go'kugenda mwi'shengero lye'Hefeso

1 «Imwo'muganda wi'shengero lya mu kaaya ke'Hefeso,
uyandikage kwokuno:

«Yaga magambo, galyosiri imwo'lya úfumbiiti zirya
ndonde zirinda mu kuboko kwe'lulyo. Anagweti agalenga-
lenga mu galya matara galinda ágakatulwa mu nooro:

2 «Nyiji ngiisi kwo mugweti mugayitubanula mu mikolwa
yinyu, na ngiisi kwo mugweti mugayihangaana. Nyiji na
kwo mutagweti mugalekeerera abandu babi. Kiri na ábali
mu yihunda kwo ziri ndumwa zaani, keera mukabagera,
mwanabanyomoosa.

3 Na kundu muli mu himbuka hi'gulu li'ziina lyani,
halikago, muki gweti mugagooyera ku bwigenderezi, buzira
kugagara.

4 «Kundu kwokwo, mu kati kiinyu mukiri igambo
íritanzimisiizi. Lulya rukundo lwinyu lwa mbere, keera
mukalujandirira.

5 Mukengeere ngiisi kwo mwâli riiri, na ngiisi kwo keera
mwatirigania bweneene! Mutwikirage ku byaha biinyu!
Munakizi gira galya miija go mwâli kizi gira ubwa mbere.
Ne'ri mwangalahira ukubitwikira kwo, ngayiji lyosa itara
liinyu ahandu haalyo.

6 Kundu kwokwo, hakiri igambo lyo nimùsimiiri kwo.
Mukuba, mushombiragi bweneene imikolezi ya'Banikolayi,
nga kwo naani ngishombiri.

7 «Ngiisi úhiiti amatwiri, ayuvwe ngiisi kwo'Mutima
Mweru gugweti gugabwira amashengero! Umundu, iri
angahima, ngamúhanguula kwo alye ku bitumbwe bye'kiti
kyo'bulamu, kirya kya mu Paradiizo ya Rurema.»

Amaruba go'kugenda mwi'shengero lye'Simirina

8 «Ne'mwo'muganda wi'shengero lya mu kaaya
ke'Simirina, uyandikage kwokuno:

«Yaga magambo galyosiri imwo'lya úli Ndangiriro, anali
ye Nyukizo. Kundu akafwa, haliko akazuuka:

9 «Nyiji ngiisi kwo mugweti mugalibuzibwa, na ngiisi kwo
mukekeriiri. Kundu kwokwo, mulyagagi mwe bagale! Nyiji
na ngiisi kwo muli mu banganizibwa na ábali mu yihunda
kwo bali Bayahudi, batanali boohe. Si bali ba mu nyumba
ya Shetaani!
10 Mumenye bwija kwo baguma biinyu, Shetaani akola
agabalasha mu nyumba ze'mbohe, banalonge mwa'malibu
ge'siku ikumi. Kundu mugalibuzibwa, mutayobohe. Na
kundu mwangayitwa hi'gulu lyani, mukizi ba bemeera.
Naani, ninamùheereze ulushembe lwo'bulamu.
11 «Ngiisi úhiiti amatwiri, ayuvwe ngiisi kwo'Mutima
Mweru gugweti gugabwira amashengero! Umundu, iri
angahima, atagaki shereezibwa no'lufu lwa kabiri.»

Amaruba go'kugenda mwi'shengero lye'Perigaamo

12 «Ne'mwo'muganda wi'shengero lya mu kaaya
ke'Perigaamo, uyandikage kwokuno:
«Yaga magambo, galyosiri imwo'lya úgweti ingooti
íyugihiri bweneene:
13 «Nyiji kwo mutuuziri ho Shetaani ateresiri ikitumbi
kyage kyo'bwami. Kundu kwokwo, muki kaniziizi iziina
lyani. Na kundu Shetaani atuuziri yaho imwinyu, ha-
liko mutananyiyogookola, kiri na ku kyanya bakayitaga
ya'kamasi kaani kemeera Handipa.
14 «Haliko mu kati kiinyu, mulyagagi amagambo maguma
ágatanzimisiizi. Baguma biinyu bakulikiiri amigirizo
ga Balaamu, ulya úkayigiriza Balaaki ngiisi kwo agahu-
biisa Abahisiraheeri kwo bakizi lya ibyokulya keera
íbyatangwa imwe'migisi. Akabahubiisa, halinde banakizi
gira no'bushule.
15 Na kwakundi, hali abandi biinyu ábagweti bagaku-
likira amigirizo mabi ga'Banikolayi.
16 Yibyo byoshi, mubitwikirage kwo! Buzira kwo, ngay-
ija duba, na ndwise ngiisi bandu babi mu kati kiinyu.
Ngakoleesa ino ngooti yo mbangisiri mu kanwa.
17 «Ngiisi úhiiti amatwiri, ayuvwe ngiisi kwo'Mutima
Mweru gugweti gugabwira amashengero! Umundu, iri
angahima, ngamúheereza ku byokulya íbibishirwi, bi-
nali mu buuzibwa Mana. Ninamúheereze ni'buye lyeru
íriyandisirwi kwi'ziina lihyahya. Yiryo iziina, ndaaye gundi
úgalimenya, átali yolya úlihaabirwi.»

Amaruba go'kugenda mwi'shengero lye'Tyatira

18 «Ne'mwo'muganda wi'shengero lya mu kaaya
ke'Tyatira, uyandikage kwokuno:

«Yaga magambo, galyosiri imwo'Mwana wa Rurema.
Amasu gaage gali mu keyengana bweneene, nga ngulumira
yo'muliro, na'magulu gali mu langashana nga miringa
keera íyaseenwa:
19 «Nyiji ngiisi kwo muli mu kola, na ngiisi kwo mukundi-
ini, na ngiisi kwo mukoli biisiri Rurema kwo'bwemeere.
Nyiji na ngiisi kwo muli mu kolerana, no'kuyihangaana.
Ngiisi byo mugweti mugaagira buno, nyiji kwo byo bihimiri
byo mwâli kizi gira ubwa mbere.
20 «Halikago, mu kati kiinyu mukiri igambo
íritanzimisiizi. Mukuba, mugweti mugalekeerera ulya
bulambe wo'mukazi Yezebeeri. Kundu agweti agabeesha
kwo ali muleevi, halikago ku njira ya'migirizo gaage, ali mu
habura abakozi baani, halinde banakizi shuleha, banakizi
lya ne'byokulya keera íbyatangwa imwe'migisi.
21 Hakolaga siku nyingi, ngweti ngamúloleera, kwo
ngeeka angaki twikira ku bushule bwage. Haliko atand-
waziizi.
22 Ku yukwo, ngamúbiika kwo'bulwazi. Bunamúlambike
ku ngingo, halinde anahalibuukire bweneene!
«Na booshi bo akayigiriza yubwo bushule, iri batan-
gatwikiraga ku bushule bwabo, iri nabo bagalibuuka bwe-
neene nga ye.
23 Abakulikizi baage, ngabayita. Kwokwo, lya'bandu ba
mu mashengero gooshi bagaamenya kwo nie mu loleekeza
íbiyifundereziizi mu mitima ya'bandu. Ngiisi muguma
winyu, ngamúhemba ukukulikirana na ngiisi kwo âli kizi
gira.
24 «Haliko, yaho mwi'shengero lya mu kaaya kiinyu
ke'Tyatira, mukiri abandi biinyu ábatahiiti igambo lyo
nangabashumuza kwo. Boohe, batakatwaza galya migirizo
mabi go'yo Yezebeeri. Batakanayiga amagambo ágali mu
detwa mbu bumbishwa bwa Shetaani.
25 Kwokwo, bagenderere ukukizi sikama mu byo bakoli
hiiti, halinde ukuhisa ku kyanya ngayija.
26-28 «Umundu, iri angahima, anakizi gira byo ndoziizi
halinde ukuheza, ngamúbiika akizi twala imilala yoshi, nga
kwo naani, Daata keera akambiika ngitwale:
“Agabatwala ne'ngoni ye'kyuma, anabavungule-vungule,
nga kwo bangavungula ibirugu bi'bumba.*”
«Umundu iri angahima, ngamúheereza indonde íri mu
yaka ku lukula.
29 Ngiisi úhiiti amatwiri, ayuvwe ngiisi kwo'Mutima
Mweru gugweti gugabwira amashengero!»

---

* **2:26-28 2.26-28** Zaburi 2.9.

3

Amaruba go'kugenda mwi'shengero lye'Saridi

1 «Ne'mwo'muganda wi'shengero lya mu kaaya ke'Saridi,
uyandikage kwokuno:

«Yaga magambo, galyosiri imwo'lya úgweti irya mitima
irinda ya Rurema. Anali ye gweti na zirya ndonde zirinda:

«Ngiisi byo mugweti mugaagira, mbiyiji. Na kundu muli
mu huuzibwa kwo muli bagumaana, si mukoli fwiri.

2 Ku yukwo musisimukage! Mukanie ngiisi byo muki hiiti,
bítazi fwa lwoshi! Ngiisi byo mugweti mugaagira, nabona
kwo bitatungiini imbere lya Rurema wani.

3 Galya migirizo go keera mukayuvwa, mwanagayaki-
ira, mukizi gakengeera, iri munagasimbaha. Ne'byaha
biinyu, mubitwikire kwo. Mukuba, iri mutangasisimuka,
ngamùyijira ku kyanya mutayiji. Ee! Ngamùtubiira nga
muzimba.

4 Kundu kwokwo, mu kati kiinyu i Saridi, bandu bagerwa
batazi yulubaza imirondo yabo. Yabo bandu, bo tugakizi
gendanwa, bayambiiti imirondo myeru. Mukuba, bo
bakwaniini imbere lyani.

5 «Umundu, iri angahima, agayambikwa imirondo
myeru. Ni'ziina lyage, ndâye lihotole mu kitaabo
kyo'bulamu. Si ngaliyemeera imbere lya Daata, ne'mbere
lya'baganda baage.

6 «Ngiisi úhiiti amatwiri, ayuvwe ngiisi kwo'Mutima
Mweru gugweti gugabwira amashengero.»

Amaruba go'kugenda mwi'shengero lye'Filaderifiya

7 «Ne'mwo'muganda wi'shengero lya mu kaaya
ke'Filaderifiya, uyandikage kwokuno:

«Yaga magambo galyosiri imwo'lya úli mweru, anali
wo'kuli. Ye na fumbiiti ulwiguzo lwa Dahudi. Ngiisi byo
agweti agayigula, ndaaye úwangabiyigala. Na ngiisi byo
agweti agayigala kwakundi, ndaaye úwangabiyigula:

8 «Nyiji ngiisi kwo mugweti mugaagira. Nyiji na kwo
mukoli jejagiiri. Kundu kwokwo, muki gweti mugasimbaha
Igambo lyani, mutanali mu nyiyogookola. Na buno, keera
namùyigulira ulwivi, ndaanaye úwangaluyigala.

9 «Yuvwagwi! Abandu ba mu kiso kya Shetaani bagweti
bagabeesha mbu bali Bayahudi. Kundu kwokwo, ngaba-
fukamya imbere liinyu, banayemeere kwo nimùkuuziri.

10 Na bwo mukagooyera ku bwigenderezi, nga kwo
n'gamùbwira, ngamùlanga ku malibu, kundu gagateera
abandu booshi ba mu kihugo, mu kubageza.

11 Ngola ngayija! Ku yukwo, mugenderere ukusikama
mu byo mukoli hiiti. Hatagirage mundu úgayiji mùnyaga
ulushembe.*
12 «Umundu, iri angahima, ngamúbiika abe nguliro
mu nyumba ya Rurema wani. Atanâye gilyoke mwo.
Nganamúyandika kwi'ziina lya Rurema wani, na kwi'ziina
lya'kaaya kaage. Na yako kaaya, iri i Yerusaleemu mbyahya
ígajooka ukulyoka imwage mwi'gulu. Kiri ni'ziina lyani
lihyahya, nalyo ngaliyandika hi'gulu lyage.
13 «Ngiisi úhiiti amatwiri, ayuvwe ngiisi kwo'Mutima
Mweru gugweti gugabwira amashengero.»

Amaruba go'kugenda mwi'shengero lye'Lahodikiya

14 «Ne'mwo'muganda wi'shengero lya mu kaaya
ke'Lahodikiya, uyandikage kwokuno: Yaga magambo,
galyosiri imwo'lya úli mu buuzibwa “Bibe kwokwo”. Ye
kamasi kemeera, kanali ko'kuli. Anali ye shyoko ya byoshi
byo Rurema akabumba:
15 «Mwehe, ngiisi byo mugweti mugaagira, mbiyiji-yiji.
Mubuziri ukuba mbeho, munabuziri ukuba iduutu. Mu
kati ka yibyo byombi, nangaloziizi kwo mube ne'kiguma
kyabyo!
16 Haliko, bwo mulyagagi nga miiji malangu, ngola
ngamùshala, mushaage mu kanwa kaani!
17 «Mwehe mugweti mugayihaya kwo mukola bagale.
Mbu keera mwanayilundira akanyabungaka ke'bindu. Mbu
ndaakyo kindu íkiki mùgooziri. Mutayijagi kwo muli
banakahuku! Munali tufwa-busha. Munakekeriiri. Munali
mbumi. Munali bukondwe.
18 «Namùhanuula, muyiji gulira imwani inooro keera
íyashukwa mu muliro, lyo muba bagale nirizina. Mugulirage na ye'mirondo myeru, munagiyambale, gira lyo mutakizi ki gwatwa ne'shoni, mu kukizi lenga bukondwe imbere
lya'bandu. Mugulire na yo'muti gwo mugabuka mwa'masu
giinyu, halinde lyo mulonga ukubona.
19 «Ngiisi bo nguuziri, ndi mu bakanukira, iri na mbahana. Ku yukwo, mutwikirage ku byaha biinyu. Mukizi ba
baduutu.
20 «Lolagi! Ngoli yimaaziri ha mulyango ngweti
ngayiguza. Ne'ri umundu angayuvwa izu lyani,
ananyigulire, ngayingira mu mwage, tunashangiire
ibyokulya twe naye.
21 «Umundu, iri angahima, ngamúhanguula kwo tubwatalanwe ku kitumbi kyani kyo'bwami, nga kwo naani

* **3:11 3.11** Kuyambikwa ulushembe, kuli mu yerekana kwo'mundu ahima.

keera n'gahima, twanabwatalanwa na Daata ku kitumbi
kyage kyo'bwami.
22 «Ngiisi úhiiti amatwiri, ayuvwe ngiisi kwo'Mutima
Mweru gugweti gugabwira amashengero!»

4

Ngiisi kwo bali mu yikumba mwi'gulu

1 Ha nyuma, nanalangiiza, nanabona mwi'gulu, ulwivi
lukola luyigule. Nanayuvwa lirya izu írikadihiriza nga
lye'kibuga. Lirya izu, lyanashubi mbwira: «Uyijage ino
munda, gira nguyereke ngiisi íbigaki koleka!»
2 Lyeryo, nanaba mu kati ko'Mutima. Nanabonaga
mwi'gulu muteresirwi ikitumbi kyo'bwami. Na úwâli
kibwatiiri kwo,
3 âli kizi keyengana bweneene, ngi'buye yasipi,* kandi
iri saridwane.† Kirya kitumbi kyage, kyâli soosirwi
no'mukuruzi, gwâli kizi langashana bweneene ngi'buye
sikaribukile.‡
4 Kyanâli sokaniinwi ne'bindi bitumbi byo'bwami
makumi gabiri na bina. Ku yibyo bitumbi, kwâli bwatiiri
abashaaja makumi gabiri na bana. Bâli yambiiti imirondo
myeru. Na ku matwe gaabo, bâli yambiiti injembe
ízikatulwa mu nooro.
5 Mu kirya kitumbi kyo'bwami, mwanakizi lavya
ibiryamu. Hâli riiri ne'milavyo, ne'mikungulo. Ne'mbere
lyakyo, hâli riiri amatara galinda, ágâli yasiri bweneene!
Yago matara, inali yo mitima irinda ya Rurema.
6 Haaho imbere lye'kitumbi kyo'bwami, hâli yajabi-
ini nga nyaaja. Iyo nyaaja yâli shushiri nga kilolero
íkitwanganusiri bweneene, íkiri mwe'nyezi-nyezi!
Kirya kitumbi kyo'bwami, ngiisi kwo kyâli riiri yaho
ha kati, kyâli zungulusirwi ne'bingisho-ngisho bina bigu-
maana. Yibyo bingisho-ngisho, byâli yijwiragi kwa'masu
imbere ne'mugongo.
7 Ikingisho-ngisho kya mbere, kyâli shushiini ne'ndare.
Ne'kya kabiri, kyâli shushiini ne'shuuli. Ne'kya kashatu,
amalanga gaakyo gâli riiri nga ga mundu. Ne'kya kana,
kyâli shushiini na nyunda úgweti úgabalala.
8 Ngiisi kingisho-ngisho, kyâli hiiti ibyubi birindatu-
birindatu. Yibyo byubi, byâli yijwiri kwa'masu mu nda
ne'mugongo. Yibyo bingisho-ngisho, biyamiri biri mu
yimba kwokuno úbwakya-úbwayira:

---

* **4:3 4.3** *yasipi* ibuye íriri mu gira inyezi-nyezi, nga dyama. † **4:3 4.3** *saridwane* ibuye íriri mu ba nga mugushe. Haliko liri mu ba ne'nyezi-nyezi bweneene. ‡ **4:3 4.3** *sikaribukile* ibuye írishushiini ne'kyasi kibishi. Haliko liri mu ba ne'nyezi-nyezi bweneene.

«Nahano Rurema wo'bushobozi bwoshi, ali mweru! Ali mweru! Ali mweru!
Ye kiri ho, ye wanâli yamiri ho! Ye ganaki yija!»

9 Ulya úbwatiiri ku kitumbi kyo'bwami, ye yamiragi ho imyaka ne'myakuula. Na ngiisi kyanya birya bingisho-ngisho bina biri mu yimba inyimbo zo'kumúheereza ubulangashane, no'lushaagwa, no'bwivuge,

10 lyeryo balya bashaaja makumi gabiri na bana banayami múfukamira. Banamúyikumba, iri banalambika ne'njembe zaabo imbere lyage, ti:

11 «E Rurema, Nahamwitu, we kwaniini ukuhaabwa ubulangashane, no'lushaagwa, no'bushobozi.
Mukuba, byoshi íbiri ho,
we kalooza kwo bibaagage ho, we kanabibumba.»

5

Ikyanabuzi kyabunguula ikitaabo kibungirize

1 Ulya úbwatiiri ku kitumbi kyo'bwami, mu kuboko kwage kwe'lulyo, nanabonaga kwo afumbiiti ikitaabo kibungirize. Yikyo kitaabo, kyâli yandisirwi mu nda ne'mugongo. Kyanâli nungisirwi kwe'nungu zirinda.

2 Nanabona ne'kihagarusi kyo'muganda, kigweti kigateerera umulaga ti: «Zirya nungu zirinda íziri ku yiki kitaabo kibungirize, nyandagi úkwaniini ukuzinunguula, gira akibunguule?»

3 Yikyo kitaabo, ndaaye úwâli shobwiri ukukibunguula mbu alole íbikiri mwo, aba wa mwi'gulu, kandi iri wa mu kihugo, kandi iri wa mu kuzimu.

4 Na bwo ndaaye wo'kukibunguulaga no'kukilola mwo, kyanatuma ngaliruuka.

5 Mu balya bashaaja, muguma anambwira: «Uleke ukulira! Lolaga! Indare yo'mulala gwa Yuda, ulya wa mwi'kondo lya Dahudi, keera akasinda ubugoma. Yehe, ye shobwiri ukununguula yizo nungu zirinda, anabunguule ikitaabo.»

6 Ha kati ke'kitumbi kyo'bwami, nanabona hayimaaziri Ikyanabuzi. Kirya Kyanabuzi, kyâli zungulusirwi na birya bingisho-ngisho bina íbiri mwo'bugumaana, kizungulusirwi na balya bashaaja. Yikyo Kyanabuzi, kikabonekaga nga kyâli tongiirwi. Kyanâli riiri na'mahembe galinda, na'masu galinda. Yago masu gaakyo, yo yerya mitima irinda ya Rurema yo akatuma mu mahanga gooshi.

7 Yikyo kitaabo kibungirize, kyâli ki riiri mu kuboko kwe'lulyo kwo'lya úbwatiiri ku kitumbi kyo'bwami. Kwokwo, kirya Kyanabuzi kyanayijagi kiyabiira.

8 Lyeryo, birya bingisho-ngisho bina íbiri
mwo'bugumaana, kuguma na balya bashaaja makumi
gabiri na bana, booshi banayami fukama imbere
lyakyo. Ngiisi muguma wabo, âli gweti ululanga. Âli
fumbiiti ne'mibangala íkatulwa mu nooro, yanâli yijwiri
mwo'mubadu. Na yugwo mubadu, galyagagi mahuuno
ga'bandu ba Rurema.
9 Yabo booshi, bâli gweti bagayimba ulwimbo luhyahya
kwokuno:
«Yiki kitaabo, we kwaniini ukukiyabiira, unakinunguule
kwe'nungu.
Mukuba, we wâli tongiirwi.
Na ku muko gwawe, kwo ukaguluulira Rurema abandu,
ukulyoka mu milala yoshi, na mu ndeto zooshi, na mu
makondo gooshi, na mu bihugo byoshi.
10 Balya booshi, ukabayegereza mu bwami bwa Rurema
witu,
babe bagingi bo'kukizi múkolera, banakizi twala iki-
hugo.»
11 Lyeryo, nanalangiiza, nanayuvwa izu lye'binoono
ne'binoono bya'baganda. Yabo baganda, bâli zungulusiri
ikitumbi kyo'bwami, na yibyo bingisho-ngisho bina íbiri
mwo'bugumaana, na yabo bashaaja.
12 Yibyo binoono bya'baganda, byanayimba kwi'zu li-
hamu kwokuno:
«Ikyanabuzi kyâli tongiirwi.
Kwokwo, ye kwaniini ukuhaabwa ubushobozi,
no'bugale,
no'bwitegeereze, ne'misi,
no'lushaagwa, no'bulangashane, no'bwivuge!»
13 Haaho, nanayuvwa ibiremwa byoshi íbiri mwi'gulu, na
íbiri mu kihugo, na íbiri mu kuzimu, na íbiri mu nyaaja.
Byoshi íbiri ho, byâli kizi yimba kwokuno:
«Ulya úbwatiiri ku kitumbi kyo'bwami
na kirya Kyanabuzi, bakizi longa ubwivuge,
no'lushaagwa, no'bulangashane, no'bushobozi,
halinde imyaka ne'myakuula!»
14 Birya bingisho-ngisho bina bigumaana, byanadumeereza:
«Bikizi ba kwokwo!» Balya bashaaja nabo, banafukamaga,
banayikumba Rurema.

6

Ikyanabuzi kyanunguula inungu ndatu

1 Mu yizo nungu zirinda, kirya Kyanabuzi kyanungu-
ula iya mbere. Na mu birya bingisho-ngisho bina íbiri

mwo'bugumaana, nanayuvwa kwo kiguma kyabyo kyateerera umulaga. Yugwo mulaga, gwâli riiri nga mukungulo. Anadeta: «Uyijage!»

2 Ne'ri n'galangiiza, nanabona ifwarasi ye'kitare yayija! Na úwâli gishoniri kwo, âli fumbiiti umuheto, anahaabwa no'lushembe. Lyeryo, anayami gendaga mwi'zibo, gira agendi sinda ubugoma.

3 Kirya Kyanabuzi, ikyanya kikanunguula inungu ya kabiri, nanayuvwa kirya kingisho-ngisho kigumaana kya kabiri nakyo kyadeta: «Uyijage!»

4 Lyeryo, hanahulukira ifwarasi yo'mugushe! Na úwâli gishoniri kwo, anahaabwa akalamba-lamba ke'ngooti. Anahaabwa no'bushobozi bwo'kuteerania abandu mu kihugo, gira bakizi yitana.

5 Kirya Kyanabuzi, ikyanya kikanunguula inungu ya kashatu, nanayuvwa kwo kirya kingisho-ngisho kigumaana kya kashatu nakyo kyadeta: «Uyijage!» Ne'kyanya n'galangiiza, nanabonaga ifwarasi yo'mukara! Na úwâli gishoniri kwo, âli fumbiiti ulugero.

6 Mu kati ke'bingisho-ngisho bina íbiri mwo'bugumaana, nanayuvwa íriri ngi'zu ligweti ligaadeta: «Ibindu, keera byahuuma bweneene. Lufwaranga luguma lwe'dinaari,* lukola lugahwanwa ne'litiri nguma naaho ye'ngano, kandi iri litiri zishatu zo'bulo. Halikago amavuta ne'divaayi byohe, utabishereeze!»

7 Kirya Kyanabuzi, ikyanya kikanunguula inungu ya kana, lyeryo nanayuvwa yikyo kingisho-ngisho kya kana íkiri mwo'bugumaana. Nakyo kyanadeta: «Uyijage!»

8 Nanalangiiza, nanabona ifwarasi ye'kivuuzo! Na úwâli gishoniri kwo, iziina lyage ye Narufu. Âli kulikiirwi na Nakuzimu. Yabo bombi, banahaabwa ubushobozi bwo'kuyita ikihande kiguma kya kana kya'bandu booshi ba mu kihugo, kuba ku njira ye'ngooti, kandi iri ku mwena, kandi iri ku kiija, kandi iri ku nyamiishwa.

9 Kirya Kyanabuzi, ikyanya kikanunguula inungu ya kataanu, yee! Nanayami bona imitima ya'bahisi, iri mwi'dako lya'katanda ko bâli kizi tangira kwa'matuulo. Iyo mitima, iryagagi ya'bandu ábakayitwa hi'gulu li'Gambo lya Rurema, mbu bwo bâli kizi litangira ubumasi.

10 Iyo mitima yabo, yanateerera umulaga kwokuno: «E Nahano wo'bushobozi bwoshi! Ulyagagi mweru, unali

---

* **6:6 6.6** *Lufwaranga luguma lwe'dinaari* lwâli kizi hembwa umukozi ku mulege-rege gwoshi. Kuli kudeta kwo ku yikyo kyanya ibindu byâli mali gaaba bweneene!

wo'kuli. Aaho! Ugalindirira halinde mangoki ukatuyi-
hoolere, mu kutwa imaaja za'bandu be'kihugo? Si bo
bakatuyita!»
11 Haaho, ngiisi muguma wabo, anahaabwa ikanju lyeru.
Banabwirwa kwo batee lindirira hiniini. Abaabo bakozi ba
Rurema ábagaki yitwa, umuharuuro gutee kwira, kuguma
no'muharuuro gwa beene wabo.
12 Ha nyuma, Ikyanabuzi kyananunguula inungu ya
kalindatu. Lyeryo mu kihugo, mwanalenga sizigirye
wo'musisi. Izuuba lyanayulubala, lyanashushaga nga
busuuzu úbukalukwa mu bwoya bwo'mukara. No'mwezi
gwanadukula nga muko.
13 Kiri ne'ndonde, zanabugumukira mu kihugo, nga
kwe'bishulu byo'mutiini biri mu bugumulwa ne'kihuhuuta!
14 Igulu lyanabungwa-bungwa, nga kwo bali mu bunga-
bunga ikitaabo kibungirize,† lyananyerera! Imigazi yoshi,
na ngiisi tulira twoshi, nabyo byanashaazibwa ho byâli riiri!
15 Abaami booshi ba mu kihugo banakizi tibitiraga mu
nyaala, na mu bikombo, gira bagendi yibisha. Bâli
riiri kuguma na'batwali baabo, na'bagale, na'bakulu
ba'basirikaani, ne'bihagange, kiri na'bagunda, halinde
ukuhisa na ku baja.
16 Yabo booshi, banakizi yinginga imigazi na'mabuye
kwi'zu lihamu, ti: «Yayewe! Mutubindikire, halinde
tutaboneke mu masu go'lya úbwatiiri ku kitumbi
kyo'bwami, tunalangwe no'buraakari bwa kirya
Kyanabuzi!
17 Mukuba, ulusiku lwo bagayerekana kwo'buraakari
bwabo, keera lwahikaga. Ndaanaye úwangaluyitega!»

7

Abandu bihumbi igana na makumi gana na bina babiikwa kwa'kamangu ka Rurema

1 Ha nyuma, nanabonaga abaganda bana, bayimaaziri
mu mbande zina ze'kihugo. Balya baganda, bâli gweti
bagahangirira imbuusi, gira zitakizi ki huusa mu nyaaja,
kandi iri mu malambo. Zitakizi ki shagania kiri ne'biti.
2 Nanabonaga ugundi muganda agweti agalyoka
uluhande lwe'sheere, afumbiiti akamangu ka Rurema
úli mugumaana. Ulya muganda, anakoobeza yabo baabo
bana, balya ábakahaabwa ubushobozi bwo'kushereeza
amalambo ne'nyaaja.

---

† **6:14 6.14** Ibitaabo bya keera byâli kizi girwa na'makarataasi mala ágâli kizi bungwa.

3 Anababwira: «Mutalunguli shereeza amalambo, kandi
iri inyaaja, kandi iri ibiti, tútazi biikaga akamangu ha
malanga ga'bakozi ba Rurema witu!»
4 Yabo bakozi, ikyanya bakabiikwa kwa'kamangu,
nanayuvwa kwo'muharuuro gwabo gwâli hisiri bandu
bihumbi igana na makumi gana na bina, ukulyoka mu
milala yoshi ya'Bahisiraheeri.
5 Mu kati kaabo, mwâli riiri abandu bihumbi ikumi na
bibiri ba mu mulala gwa Yuda, ne'bindi bihumbi ikumi na
bibiri bya mu mulala gwa Rubeni, ne'bindi bihumbi ikumi
na bibiri bya mu mulala gwa Gaadi,
6 ne'bindi bihumbi ikumi na bibiri bya mu mulala gwa
Hasheeri, ne'bindi bihumbi ikumi na bibiri bya mu mulala
gwa Nafutaali, ne'bindi bihumbi ikumi na bibiri bya mu
mulala gwa Manaasi,
7 ne'bindi bihumbi ikumi na bibiri bya mu mulala gwa
Simyoni, ne'bindi bihumbi ikumi na bibiri bya mu mulala
gwa Laawi, ne'bindi bihumbi ikumi na bibiri bya mu mulala
gwa Hisakaari,
8 ne'bindi bihumbi ikumi na bibiri bya mu mulala gwa
Zabulooni, ne'bindi bihumbi ikumi na bibiri bya mu mulala
gwa Yusefu, ne'bindi bihumbi ikumi na bibiri bya mu
mulala gwa Binyamiini.

Ikizimya-izuuba kya'bandu imbere lya Rurema

9 Ha nyuma, nanabonaga ikizimya-izuuba kya'bandu
íkitangaharuurwa! Yabo bandu booshi, bâli yimaaziri im-
bere lye'kitumbi kyo'bwami, ne'mbere lya kirya Kyanabuzi.
Yabo bandu, bâli lyosiri mu bihugo byoshi, na mu milala
yoshi, na mu makondo gooshi, na mu ndeto zooshi. Bâli
yambiiti amakanju meeru, kahengura! Banâli fumbiiti
amatavi ge'bigazi.
10 Bâli gweti bagaadeta kwi'zu lihamu kwokuno:
«Rurema witu, úbwatiiri ku kitumbi kyage kyo'bwami,
ye mwene ubukize! Ne'Kyanabuzi, nakyo kyo kyene bwo!»
11 Abaganda booshi, bâli sokaniini ikitumbi
kyo'bwami, na'bashaaja, ne'bingisho-ngisho bina íbiri
mwo'bugumaana. Balya baganda, banafukamaga imbere
lye'kitumbi kyo'bwami. Banahisa amalanga gaabo haashi,
iri banayikumba Rurema kwokuno:
12 «Bikizi ba kwokwo!
Rurema witu ye mwene ubwivuge!
Ye na mwene ubulangashane.
Ye na mwene ubwitegeereze.
Ye na mwene ukutangirwa kongwa.
Ye na mwene ukugingikwa.

Ye na mwene ubushobozi ne'misi,
halinde imyaka ne'myakuula!
Bikizi ba kwokwo!»
13 Mu yabo bashaaja, muguma wabo anambuuzagya, ti:
«Yaba bandu, kwo bayambiiti amakanju meeru, ka ubayiji?
Ka unayiji ho balyosiri?»
14 Nanashuvya: «E Nahano, yibyo byoshi, wehe, we
biyiji.» Anambwira: «Yaba bandu, bo balyokaga mu nguuke
ya'malibu. Na'makanju gaabo, keera bakagafula mu muko
gwa kirya Kyanabuzi, halinde gakoli yeruusiri bweneene!
15 Kyo kitumiri: Bakoli yamiri muno mu nyumba
ya Rurema, imbere lye'kitumbi kyage, bagweti
bagamúyikumbira mwo úbwakya-úbwayira. Kwokwo,
agakizi balanga.
16 Batâye ki shalike, batanâye ki nyoterwe. Batanâye ki
hiire ne'ndugumbo yi'zuuba.
17 Mukuba, kirya Kyanabuzi, ngiisi kwo kiri ha kati
ke'kitumbi kya Rurema, kyo kigakizi baragira. Kinakizi
barongoora ha shyoko za'miiji go'bulamu. Imigenge yoshi
íkeresiri mu masu gaabo, Rurema agagihotola.»

8

Ikyanabuzi kyanunguula inungu ya kalinda

1 Kirya Kyanabuzi kyananunguulaga inungu ya
kalinda. Yumwo mwi'gulu, mwanaba umunyerere, shee!
Gwanahisa ku binyerere nga makumi gashatu.
2 Ha nyuma, nanabonaga abaganda balinda ábayimaaziri
imbere lya Rurema. Banahaabwa ibibuga birinda.
3 Hanayija no'gundi muganda, âli fumbiiti umubangala
úgukatulwa mu nooro. Uyo muganda anayiji yimanga
imbere lye'kitumbi kya Rurema, ha katanda ko'kutangira
kwa'matuulo ákakagirwa mu nooro. Anahaabwa umubadu
mwingi, gira agutange ituulo ku katanda, gubaagage
kuguma na'mahuuno ga'bandu ba Rurema.
4 Lyeryo, mu maboko go'lya muganda, mwanayami lenga
ikyusi kya gulya mubadu! Kyanatuumira áhali Rurema,
kuguma na'mahuuno ga'bandu baage.
5 Ulya muganda, anayabiiraga umuliro mu katanda.
Anaguyijuza ku mubangala, anaguvugumula mu kihugo.
Lyeryo, hanaba ibiryamu, ne'milavyo, ne'mikungulo.
Hanalenga no'musisi.

Amalibu ágaleetwa ne'bibuga bina

6 Balya baganda balinda ábâli fumbiiti ibibuga birinda,
banayitegaanura, gira babidihirize.

7 Umuganda wa mbere, anadihiriza ikye'mwage. Lyeryo
mu kihugo, mwanavudukira invula yo'lugungu no'muliro,
invushe mwo'muko. Ikihande kiguma kya kashatu
kye'kihugo kyanayami singooka, kuguma ne'kihande
kiguma kya kashatu kye'biti, ne'byasi bibishi byoshi.
8 Umuganda wa kabiri naye anadihiriza ikye'mwage.
Hanabonekaga ikindu íkiri nga nangungubanga wo'mugazi.
Yugwo mugazi, gwâli gweti gugayigwima kwo'muliro. Gwa-
natibulirwa mu nyaaja. Ikihande kiguma kya kashatu
kye'rya nyaaja, kyanayami hinduka muko.
9 Haaho, ngiisi íbituuziri mwo, ikihande kiguma kya
kashatu kyanayami fwa. Kiri na'mashuba ágâli riiri mwo,
ikihande kiguma kya kashatu nakyo kyanayami shereez-
ibwa.
10 Umuganda wa kashatu naye, anadihiriza ikye'mwage.
Mu kyanyaanya mwanatibukaga nangungubanga
we'ndonde, ígweti igagulumira nga kimole. Iyo ndonde,
yanahonera mu kihande kiguma kya kashatu kye'nyiiji, na
mu kye'shyoko!
11 Ni'ziina lye'rya ndonde, Bululu. Ikihande kiguma
kya kashatu kya yizo nyiji na yizo shyoko kyanayami
lula. Abandu bingi, ikyanya bâli kizi nywa ku galya miiji,
banayami fwa. Gâli kola malulu bweneene!
12 Umuganda wa kana naye, anadihiriza ikye'mwage.
Lyeryo ikihande kiguma kya kashatu ki'zuuba kyanatu-
tumbwa, halinde ikihande kiguma kya kashatu kyo'mulege-
rege kyanaba kihulu. Ikihande kiguma kya kashatu
kyo'mwezi na kye'ndonde nabyo byanatutumbwa! Halinde
ikihande kiguma kya kashatu kyo'bushigi kyanabula umu-
lengeerwe gwakyo.
13 Ku kyanya nâli gweti ngalangiiza, nanayuvwa nyunda
agweti agabalala mu kyanyaanya. Âli gweti agateer-
era umulaga kwokuno: «Yayewe! Yayewe imwa'bandu
ábatuuziri mu kihugo. Abaganda bashatu ábaki sigiiri,
bagaki dihiriza ibibuga byabo!»

9

Ikibuga kya kataanu kyaleeta gobwe-gobwe

1 Umuganda wa kataanu naye, akadihiriza ikibuga
kye'mwage. Nanabona indonde keera íkahonera mu
kihugo. Iyo ndonde yanahaabwa ulwiguzo lwo'kufuunula
ikirimbi-rimbi kye'kuzimu.
2 Iri ikakifuunulaga, mwanayami tutumuka ikyusi kingi
bweneene, nga kya kiberekaana kyo'muliro. Kirya

kyusi, kyanazinga mu kyanyaanya, halinde izuuba
ne'kyanyaanya, byanayidika kwe'kihulu.
3 Na mu kirya kyusi, mwanahulukaga inzige. Yizo nzige,
zanayikira mu kihugo, zanahaabwa ubushobozi nga bwa
tumini, halinde zanakizi komana.
4 Yizo nzige, zanabwirwa kwo zitakizi shereeza ibyasi,
kandi iri biti, kandi iri izindi mbuto. Si zikahanguulwa
naaho kwo zikizi teera abandu, balya ábatakabiikwa kwo
kalya kamangu ka Rurema ku malanga gaabo.
5 Kutali mbu zikizi bayita. Si zikahanguulwa naaho, kwo
zihise ku myezi itaanu, zigweti zigabayogogoza. Ne'kyanya
abandu bagakizi komwa na yizo nzige, banakizi lyanirwa
nga bakomwa no'tumini.
6 Mwi'yo myezi itaanu, abandu bagakizi loozagya ulufu,
bataganalubona. Na kundu bagalusara bweneene, lugabat-
ibita!
7 Zirya nzige, zâli shushiini ne'fwarasi ízâli koli tegesirwi
kwo ziguumukire mwi'zibo. Ku matwe gaazo, zâli yambiiti
íbiri nga njembe ízikatulwa mu nooro. Amalanga gaazo,
gâli riiri nga ga'bandu.
8 Na ku matwe gaazo, kwâli riiri imishaku mingi, nga
ya'bakazi. Na'miino gaazo, gâli riiri nga mihenga ye'ndare.
9 Na mu bifuba byazo, zâli yambiiti isiribo íziri nga za
byuma. Ne'kyanya ziri mu shagania amashala gaazo, hali
mu yuvwikana nga mugulimbo gwe'fwarasi nyingi ízigweti
zigakulula amagaare go'kugendi teera abagoma.
10 Zirya nzige, zâli kizi komana ne'mikira íri nga ya
tumini. Na mwi'yo mikira yazo, mwâli riiri ubushobozi
bwo'kukizi libuza abandu, halinde ukuhisa ku myezi
itaanu.
11 Mwami wazo, âli riiri muganda wo'kuyimangira kirya
kirimbi-rimbi kye'kuzimu. Iziina lyage mu kiheburaniya
Habadoni. Na mu kigiriki Hapolyoni.
12 Kwokwo, kwe'rya nguuke ya mbere ikalenga. Haganaki
yija izindi nguuke zibiri.
13 Ha nyuma, umuganda wa kalindatu naye anadihi-
riza ikibuga kye'mwage. Nanayuvwa izu lyahuluka mu
mahembe ga kalya katanda ko'kutangira kwa'matuulo
ákakatulwa mu nooro, kalya ákali imbere lya Rurema.
Yiryo izu, lyanabwira umuganda úwâli fumbiiti ikibuga:
14 «Balya baganda bana, ábashwekiirwi ha lwiji luhamu
Hefuraati, ubashwekuulage!»
15 Lyeryo, balya baganda bana banashwekuulwa. Bâli
koli yiteganwiri, gira bakayitage ikihande kiguma kya
kashatu kya'bandu booshi, ku gwogwo mwaka, na ku
gwogwo mwezi, na ku lwolwo lusiku, na ku byeyo bihe.

16 Balya baganda, bâli gweti abasirikaani bo'kushona ku
fwarasi. No'muharuuro gwabo, nanayuvwa kwo bâli hisiri
miryoni magana gabiri.
17 Mu yago mabone gaani, yabo basirikaani booshi,
kuguma ne'fwarasi zo bâli shoniri kwo, nanabonaga kwo
bâli yambiiti isiribo zo'kushuutira ibifuba byabo. Yizo
siribo, zâli riiri ndukula nge'mbigi zo'muliro. Zanâli riiri
ni'bara lya'mageere ágakoli hiiri. Zanâli riiri ni'bara lya
namuheehe. Na'matwe gaazo, gâli riiri nga ga ndare. Na
mu tunwa twazo, mwâli kizi tutumuka umuliro, ne'kyusi,
no'buganga bwe'kibiriiti.
18 Gulya muliro, ikyanya gwâli kizi huluka mu tunwa twa
yizo fwarasi, kuguma ne'kyusi no'buganga bwe'kibiriiti,
byâli kizi libuza abandu bweneene! Byanayita ikihande
kiguma kya kashatu kyabo.
19 Yizo fwarasi, ubushobozi bwazo bwâli riiri mu tunwa
twazo, na mu mikira yazo. Mukuba, iyo mikira, yâli riiri nga
mijoka. Yanâli riiri na'matwe go zâli kizi komana mwo.
20 Yabo bandu ábâli sigiiri, kundu bakahushwa na yago
malibu, haliko batakatwikira ukukizi yikumba imizimu.
Batanatwikira ukukizi yikumba ne'migisi, kundu bo bak-
agiyitulira boonyene. Bâli kizi gitula mu nooro, na mu
harija, na mu miringa. Bakagibaaja na mu mabuye, na
mu biti. Iyo migisi yabo, itali mu bona, itanali mu yuvwa,
itanali mu genda.
21 Yabo bandu bakagenderera naaho ukuyitana,
no'kulogana, no'kushulehana, no'kuzimbana.

10

Ihitaabo mu kuboko kwo'muganda

1 Ha nyuma, nanabonaga ikindi kihagarusi kyo'muganda,
kigweti kigayika ukulyoka mwi'gulu. Uyo muganda, âli
sokaniinwi ne'kibungu. Na hi'gulu li'twe lyage, hâli
soosiri umukuruzi. Amalanga gaage, gâli kizi langashana
ngi'zuuba, ngaa! Amagulu gaage, gâli riiri nga nguliro
zo'muliro.
2 Uyo muganda, mu kuboko kwage, mwâli riiri ihitaabo
hibunguule. Anabiika ukugulu kwage kwe'lulyo ku nyaaja.
Na kwe'lumosho, anakubiika i bulambo.
3 Anateerera umulaga nga gwa kilulumbo
kye'ndare. Ne'kyanya akaguteerera, imikungulo irinda
yanayuvwikana.
4 Ne'ri n'gaba ngola ngayandika bye'yo mikungulo
ikadeta, lyeryo nanayuvwa irindi izu ukulyoka mwi'gulu,
lyanambwira: «Yaga magambo, ngiisi kwo gadetwa ne'yi

mikungulo irinda, utakolwe mbu ugayandike! Ulekage
naaho bube bumbishwa.»
5 Haaho, ulya muganda ye n'gabona atambaraziizi ku
nyaaja na ku bulambo, anatigalika ukuboko kwage.
6 Anabiika indahiro kwi'ziina lya Rurema úyamiri ho
imyaka ne'myakuula, anali ye kabumba igulu ne'kihugo,
ne'nyaaja, na íbibiri mwo byoshi. Ulya muganda anadeta:
«Ikyanya kyo'kulindirira, keera kyamala!
7 Mukuba, ikyanya umuganda wa kalinda agadihiriza
ikibuga kyage, lyeryo lyo ngiisi byo Rurema âli koli
shungisiri ku bumbishwa bigakoleka. Bigaaba nga kwo âli
mali gwanwa amenyeesa abaleevi baage, balya ábâli kizi
múkolera.»
8 Yiryo izu ukulyoka mwi'gulu, lyanashubi mbwira:
«Ugendi yabiiraga hiriira hitaabo hibunguule, íhiri mu
kuboko kwo'liira muganda útambaraziizi amagulu ku
nyaaja na ku bulambo.»
9 Kwokwo, nanayegeera uyo muganda. Ne'ri
n'gamúhuuna hyo, anambwira: «Yihi hitaabo, uhiyabiire,
unahilye. Ikyanya higaaba hikiri mu kanwa, higaaba
hinunu nga buuki. Haliko, mango hiyikiraga mu nda,
higalula.»
10 Kwokwo, yihyo hitaabo, nanahiyabiira mu kuboko
kwage, nanahirya. Ikyanya hikaba hikiri mu kanwa,
nanayuvwa kwo hiri hinunu nga buuki. Haliko, iri
n'gaba keera nahimira, mu nda mwanatondeera ukulyana
bweneene.
11 Haaho nanabwirwa, ti: «Uki kwiriiri ushubi tanga
ubuleevi hi'gulu lye'milala mingi, ne'bihugo bingi, ne'ndeto
nyingi, na'baami bingi.»

11

Utumasi tubiri twayitwa

1 Nanahaabwa umulonge gwo'kugera mwo. Nanab-
wirwa: «Ugendi gera inyumba ya Rurema! Ugere
na'katanda kaayo ko'kutangira kwa'matuulo. Na ngiisi
ábali mu yikumba mwo Rurema, ubaharuure.
2 Halikago, ulubuga lwayo lwohe, utalugere! Keera
lukahaabwa ibinyamahanga. Biganamala imyezi makumi
gana ni'biri bigweti bigakandagira akaaya keeru.*
3 Na naani, ngaatuma utumasi twani tubiri. Tugaahisa
isiku kihumbi na magana gabiri na makumi galindatu, tug-
weti tugayambala amasuuzu, iri tunakizi tanga ubuleevi.»

---

* **11:2 11.2** *akaaya keeru* Yerusaleemu.

4 Yutwo tumasi twombi, byo byebirya biti bibiri
bye'mizehituuni íbiyimaaziri imbere lya Nahano
wa'mahanga gooshi. Tunali go gaagalya matara gabiri
ágateresirwi imbere lyage.
5 Ne'kyanya umugoma angagira mbu atugire buligo,
umuliro gugahuluka mu tunwa twatwo, gunayami bajigi-
ivya. Ee! Umundu, iri angalooza ukutugira buligo, kwokwo
kwo agayitwa.
6 Yutwo tumasi tuli no'bushobozi bwo'kuhangika invula
ku kyanya kyoshi kyo tugakizi tanga ubuleevi. Tu-
nali no'bushobozi bwo'kuhindula amiiji gabe muko, na
bwo'kukizi leeta ngiisi kiija mu kihugo ku ngiisi kihe kyo
tuloziizi.
7 Tulya tumasi, ikyanya tugaaba keera twayusagya uku-
tanga ubumasi, ikirara kigayami tulwisa, kirya íkiri mu
lyoka mu kirya kirimbi-rimbi kye'nakwere. Yikyo kirara
kinatuvindagaze, kinatuyite.
8 Ibirunda byatwo, bigabeera-beera mu njira ya mu kaaya
kahamu ákakola mu buuzibwa Soodoma, kandi iri Miisiri.
Kiri na Nahamwabo naye, mwomwo mwo akayitirwa ku
kibambo.
9 Birya birunda bigaamala isiku zishatu ne'kitolo, abandu
bagweti bagabiloleera, iri banalahira kwo bitaziikwe. Yabo
bandu bagaaba balyosiri mu mahanga gooshi, na mu milala
yoshi, na mu ndeto zooshi, na mu bihugo byoshi.
10 Ibirunda bya yabo baleevi bombi, abandu booshi
bagakizi bishemanga. Na mu kushambaalira ukufwa
kwabo, bagakizi tengulana. Mukuba, yabo baleevi bombi,
bo bâli kizi leeta amalibu mu kihugo.
11 Yizo siku zishatu ne'kitolo, iri zikaba keera zalenga,
Rurema anashubi yingiza yabo baleevi bombi mwo'muuka.
Banashubi ba bagumaana, banayimuka. Ikyanya abandu
bakabonaga kwokwo, booshi banahuumirwa.
12 Yabo bombi, banayuvwa izu lihamu ukulyoka
mwi'gulu, lyanababwira: «Muyijage ino munda!» Lyeryo,
banayami genda mwi'gulu mu kibungu. Abagoma baabo,
bâli gweti bagabalangiiza.
13 Ku kyekyo kihe, mu kihugo mwanalenga sizigirye
wo'musisi. Ikihande kiguma ki'kumi kya yako kaaya
kyanayami yihongoleka haashi. Hanayami fwa abandu bi-
humbi birinda. Na ábakafuuka, banahuumirwa ngana. Ba-
natondeera ukuhuuza ubukulu bwa Rurema úli mwi'gulu.
14 Kwokwo, inguuke ya kabiri yanaba keera yalenga.
Ne'ya kashatu ikola bu yija.

Amalibu ágakaleetwa ne'kibuga kya kalinda

15 Umuganda wa kalinda anadihiriza ikibuga kyage. Lyeryo, mwi'gulu mwanayuvwikana amazu mahamu, ganadetaga: «Ubwami bwa kino kihugo, Nahano ye kola mwene bwo, bo no'lya Kirisito wage. Aganayama atwaziri imyaka ne'myakuula!»
16 Nanabonaga balya bashaaja makumi gabiri na bana, babwatiiri imbere lya Rurema ku bitumbi byabo byo'bwami. Banafukama imbere lyage, banahisa amalanga haashi, iri banamúyikumba.
17 Banadeta kwokuno:
«E Nahano Rurema wo'bushobozi bwoshi!
We riiri ho, we wanâli yamiri ho.
Twadeta kongwa imwawe,
bwo keera wakoleesa ubushobozi bwawe buhamu,
wanatondeera ukutwala.
18 Ibinyamahanga byâli kizi raakara.
Halikago buno, we kola ugaaba no'buraakari!
Kikola kyanya kyo'kutwa imaaja za abafwiri.
Na booshi ábâli kizi shereeza ikihugo, buno nabo ukola ugabashereeza.
Haliko, abakozi baawe abaleevi, ukola ugabahemba,
kuguma na'bataluule baawe, bwo bali mu simbaha iziina lyawe,
ukutondeerera ku bagunda, halinde ukuhisa ku banalushaagwa.»
19 Haaho, inyumba ya Rurema íri mwi'gulu, yanayiguka. Na kalya Kajumba ke'Kihango kyage kanaboneka. Lyeryo, mwanaba ibiryamu, ne'milavyo. Mwanaba ne'mikungulo, iri munavuduka invula nyingi yo'lugungu. Mwanalenga no'musisi.

12

Umukazi ateerwa ne'daragooni

1 Mwomwo mwi'gulu, mwanabonekaga ikyereso kihamu. Nanabona umukazi úwâli sokaniinwi ni'zuuba nga kyambalwa. Uyo mukazi, umwezi gwâli riiri mwi'dako lya'magulu gaage. Na kwi'twe lyage, âli yambiiti kwo'lushembe úlwâli riiri kwe'ndonde ikumi na zibiri.
2 Uyo mukazi, âli kola ne'nda ndeera ho, anakola mu liibwa no'mukero, anateerera akashiba.
3 Yumwo mwi'gulu, mwanaboneka ikindi kyereso. Nanabonaga nangungubanga we'daragooni* ye'nduku. Iyo daragooni, yâli hiiti amatwe galinda, na'mahembe ikumi. Na ku ngiisi itwe lyayo, kwâli riiri ulushembe.

---

* **12:3 12.3** *Daragooni* Kiri kihuume kye'nyamiishwa íshushiini ne'ngoona; no'bugira kingi mu kanwa kaakyo, muli mu shaaga umuliro.

4 Irya daragooni, yanazunguza umukira. Gwanayami
maanyula ikihande kiguma kya kashatu kye'ndonde.
Yanazivugumulaga mu kihugo. Yanagenda áhali uyo
mukazi, gira itegeere umwana ye agaabuta, ikamúbakule.
5 Uyo mukazi, ikyanya akabuta, anabutaga umwana
wo'butabana. No'yo mwana, agakizi twala abandu
ba'mahanga gooshi ne'ngoni ye'kyuma. Uyo mwana, mbu
abutwe, anayami shamulwa, wa vwi, anatwalwa ho Rurema
abwatiiri ku kitumbi kyage kyo'bwami.
6 Uyo mukazi, naye anayami puumukira mwi'shamba.
Anahika ho Rurema âli mali gwanwa amúteganulira.
Hanali ho agakizi múlangira, halinde ukuhisa ku siku
kihumbi na magana gabiri na makumi galindatu.
7 Mwi'gulu mwanakungula izibo likayu. Mikaheeri,† bo
na'baabo baganda, banagendi teera iyo daragooni. Nayo,
bo na'baganda baayo, yanatondeeraga ukulwa kwakundi.
8 Kundu kwokwo, irya daragooni yanahimwa, kyanatuma
igaabula ho igabeera mwi'gulu kuguma na'baganda baayo,
9 banavugumulwa mu kihugo! Ne'yo daragooni, gwo
gwogulya mujoka gwa keera, iziina lyagwo Shetaani, kandi
iri Namugomora. Ye yolya úli mu kizi genda agaateba
abandu ba mu mahanga gooshi.

Ne'kyanya ikaba keera yavugumulwa mu kihugo, bo
na'baganda baayo,
10 nanayuvwa mwi'gulu mwayiberekaania izu.
Lyanadeta: «Buno, Rurema akolaga mu tukiza! No'bwami
bwage, keera bwayija mu kati ko'bushobozi bwage. Kirisito
wage, ye koli twaziri. Mukuba, ulya úwâli gweti úgaalega
beene witu imbere lya Rurema úbwakya-úbwayira keera
avugumulwa haashi.
11 Balya biitu, bakamúhima ku njira yo'muko
gwe'Kyanabuzi, na ku bumasi bwo bâli kizi tanga. Batanâli
kizi kundirira uburambe bwabo. Si bâli kizi ba ibiringiini
ukuyitwa.
12 Ku yukwo, igulu likizi shambaala, kuguma na byoshi
íbituuziri mwo. Si yayewe imwe'kihugo, ne'mwe'nyaaja!
Mukuba, Shetaani keera abiyikira kwo. Anakoli rakiiri
bweneene! Akoli yiji kwe'siku ízikoli músigaliiri, zikolaga
ngerwa naaho.»
13 Irya daragooni, ikyanya ikayiji bona kwo keera yavugu-
mulirwa mu kihugo, arara-rara! Ulya mukazi úkabuta
umwana wo'butabana, yanamúbingiriza.

---

† **12:7 12.7** *Mikaheeri* ali ndwani ngulu yo'muganda. Mu Danyeri 12.1, bidesiri ngiisi kwo ali mu langa Abahisiraheeri.

14 Haliko, ulya mukazi anahaabwa ibyubi bibiri íbiri
nga bya nyunda-mashiiji, gira abalalire mwi'shamba he'yo
daragooni itangahika. Hanali ho Rurema âli mali gwanwa
amúteganulira, kwo ho agakizi múlangira ku myaka ishatu
ne'myezi irindatu.
15 Lyeryo, irya daragooni yanahulusa amiiji mingi bwe-
neene mu kanwa, ganagolomba. Yago miiji, gâli riiri
no'muhuusi nga gwa lwiji, gira uyo mukazi, gamútwale.
16 Haliko uyo mukazi, idaho lyanamúfuusa mu ku-
gaaguka. Yago miiji gooshi, ikyanya gakakizi lyoka mu
kanwa ke'yo daragooni, ganakizi yilongera i kuzimu.
17 Ulya mukazi, iyo daragooni yanamúrakarira bwe-
neene! Yanayikuutuza, gira igendi gira izibo na'bandu
booshi ba mwi'kondo lyage ábâli sigiiri. Yabo bandu baage,
bo bali mu simbaha imaaja za Rurema, banali bemeera ku
bumasi bwo bali mu tangira Yesu.

18 Iyo daragooni yanagendi yimanga ku butambi
bwe'nyaaja.

13

Ikirara íkyazununuka mu nyaaja

1 Nanabona mwi'yo nyaaja mugweti mugazununukaga
ikirara íkyâli hiiti amatwe galinda, na'mahembe ikumi. Ku
ngiisi ihembe, kwâli riiri ulushembe. Na ku ngiisi itwe, yee!
Kwâli kuyandike iziina lyo'kutukiisa Rurema.
2 Kirya kirara, kyâli shushiini ne'ngwi. Haliko am-
agulu gaakyo, gâli shushiini nga ga dubu.* Na'kanwa
kaakyo, kâli riiri nga ka ndare. Irya daragooni, yanaki-
heereza ubushobozi bwayo bwoshi, kiri ne'kitumbi kyayo
kyo'bwami, gira kitwale mu butwali bwayo buhamu.
3 Kirya kirara, mu matwe gaakyo, liguma lyâli beziibwi
uluguma úlwangakiyisiri. Haliko, lwâli kola nvigo. Kyana-
tuma abandu ba'mahanga gooshi bagasoomerwa hi'gulu
lyakyo, banakizi genda bakikulikiiri.
4 Na bwe'yo daragooni ikaheereza yikyo kirara
ubushobozi bwayo, kyanatuma balya bandu booshi
bagakizi giyikumba. Banakizi yikumba na kirya kirara
kwakundi, iri banakihuuza, ti: «Yiki kirara, nyandagi
úwangakiyigera? Na nyandi úwangakiyibanga? Si
ndaaye!»

---

* **13:2 13.2** *dubu* iri inyamiishwa ndangi bweneene inali mbamu nga ngaavu. Halikago amalanga gaayo gali nga ga'kabwa. Ne'nyunu zaayo ziri nyila-nyila.

5 Kirya kirara, kyanahanguulwa ukukizi yidundulika,
no'kukizi tuka Rurema. Kyanahanguulwa na kwo kihise
imyezi makumi gana ni'biri kitwaziri.
6 Kwokwo, kyanatondeera ukutuka Rurema ti: «Uli
ndaaye!» Kyanatuka ni'ziina lyage, kiri na ho atuuziri
mwi'gulu, kuguma na'bandi booshi bo batuliinwi mwo.
7 Yikyo kirara, kikahanguulwa ukulwisa abandu
ba Rurema, halinde kyanabahima. Kyanahaabwa
no'bushobozi hi'gulu lya'bandu be'milala yoshi,
na'ba'mahanga gooshi, na'be'ndeto zooshi, na'be'bihugo
byoshi.
8 Yikyo kirara, abandu booshi ba mu mahanga banakizi
kiyikumba, bátali naaho ba'maziina gaabo gakoli yan-
disirwi mu kitaabo kyo'bulamu kye'mwa kirya Kyanabuzi,
kirya íkikayitwa ku kyanya ikihugo kitâli zaazi bumbwa.
9 «Ngiisi úhiiti amatwiri, ayuvwe!
10 Umundu, iri akashungikirwa kwo agagwatwa imbira,
iri aganagigwatwa nyene. Na ngiisi úkashungikirwa kwo
agayitwa ku ngooti, iri aganagiyitwa kwo. Bwo biryagagi
kwokwo, kyo kitumiri abandu ba Rurema bakwiriiri bakizi
gooyera, iri banayama bali bemeera.»

Ikindi kirara kyalibuza abandu ba Rurema

11 Nanabona mu kuzimu, mugweti mugazununuka ikindi
kihuume kye'kirara. Kyohe, kyâli riiri na'mahembe gabiri
ágali nga ga Kyanabuzi. Halikago, izu lyakyo lyâli kizi
shamiira nga lye'rya daragooni, shwaa!
12 Yikyo kirara kya kabiri, kyanakizi koleesa ubushobozi
bwoshi bwa yikyo kyabo, kirya íkikakira lulya luguma
úlwangakiyisiri. Kyanahambaaza ikihugo, na booshi
ábakituuziri mwo, kwo bakizi yikumba yikyo kyabo.
13 Kyanakizi gira ne'byereso bihamu bye'kitangaaza,
halinde kyanakizi lyosagya kiri no'muliro kwi'gulu, ki-
naguhoneze mu kihugo imbere lya'bandu booshi!
14 Na bwo kyâli riiri no'bushobozi bwo'kukizi gira iby-
ereso hi'gulu lye'kyabo, kyanatuma kigakizi teba booshi
ábatuuziri mu kihugo. Kyanababwira kwo bagire umugisi
gwe'kyabo, gira yikyo kyabo kikizi haabwa ulushaagwa.
Mukuba, kundu yikyo kyabo kikabezibwa uluguma, haliko
kyâli mali kira.
15 Kirya kirara kya kabiri, kyanahaabwa ubushobozi
bwo'kufuuhira umuuka mu mugisi úgushushiini na yikyo
kyabo, gira gube mugumaana, halinde gwanashobola
ukudeta. Ne'kyanya abandu bagalahira ukuguyikumba,
kyanahaabwa ubushobozi bwo'kubayitiisa.

16 Na kandi, kyanahambaaza abandu booshi kwo babi-
ikwe kwa'kamangu ku maboko gaabo ge'lulyo, kandi iri ku
malanga gaabo, baba bakulu kandi iri bagunda, baba bagale
kandi iri bakeni, baba baja kandi iri batali baja.
17 Ndaanaye mundu úwâli hangwirwi ukugula ikindu,
kandi iri ukukiguliisa, átazi biikwa kwa'kamangu.
Na ku yako kamangu, kwâli kuyandike iziina lya kirya
kirara. Lyanâli riiri mwo'muharuuro.
18 Umundu, iri angasobanukirwa na yibi, akwiriiri
ayitegeereze bwija, halinde yikyo kirara, alonge umuharu-
uro gwakyo. Mukuba, umuharuuro gwakyo, gulyagagi
muharuuro gwo'mundu. Guli magana galindatu na
makumi galindatu na ndatu.

14

Ikibuzi na'bandu bihumbi igana na makumi gana na bina

1 Ha nyuma, nanabonaga kirya Kyanabuzi kiyimaaziri
imbere lyani ku mugazi gwe'Sayuni. Kyâli riiri kuguma na
balya bandu bihumbi igana na makumi gana na bina. Na
ku malanga gaabo, kwâli kuyandike iziina lyakyo, ni'ziina
lya Yishe yenyene.
2 Nanayuvwa izu ukulyoka mwi'gulu, lyanakizi luluma.
Yiryo izu, lyâli riiri nga lya'miiji mingi ágali mu hona
ku shalalo, jala-lala! Lyanâli kizi tulagiza nga milavyo.
Lyanakizi yuvwikana nga lya nanga ízigweti zigalasibwa.
3 Yabo bandu bihumbi igana na makumi gana na bina,
bâli yimaaziri imbere lye'kitumbi kyo'bwami, ne'mbere
lya birya bingisho-ngisho bina íbiri bigumaana, ne'mbere
lya balya bashaaja. Yabo booshi, bâli gweti bagayimba
ulwimbo luhyahya. Ndaanaye úwâli shobwiri ukuluyiga,
bátali baabalya bandu bihumbi igana na makumi gana na
bina naaho, kwo bakaguluulwa mu kihugo.
4 Mu kati kaabo, ndaaye úkayiyulubaza mu bakazi, si
balyagagi beeru. Na ngiisi he'Kyanabuzi kiri mu genda,
nabo ho bali mu genda bakikulikiiri. Yabo, keera bakagu-
luulwa mu bandu. Bo bakanatangi taluulwa imwa Rurema,
ne'mwa yikyo Kyanabuzi.
5 Mu kati kaabo, ndaaye úwâli kizi beesha. Ndaanabwo
buhube úbubali mwo.

Abaganda bashatu

6 Ha nyuma, nanabonaga umuganda agweti agabalala mu
kyanyaanya. Uyo gundi, âli hiiti Imyazi Miija íyamiri ho
imyaka ne'myakuula, gira agendi gimenyeesa mu bandu ba
mu bihugo byoshi, na'ba mu milala yoshi, na'ba mu ndeto
zooshi, na'ba mu mahanga gooshi.

7 Uyo muganda, anadeta kwi'zu lihamu kwokuno:
«Mukizi simbaha Rurema! Munakizi múhuuza! Mukuba,
ikyanya kyo agaatwa kwe'maaja, keera kyahikaga.
Kwokwo, mukizi múyikumba! Mukuba, ye kabumba
igulu, ne'kihugo, ne'nyaaja, ne'shyoko ze'nyiiji.»
8 Uyo muganda, anakulikirwa no'wabo. Naye anadetaga
kwokuno: «Akaaya kahamu ke'Babeeri, keera kalalusa
abandu ba'mahanga gooshi ku bushule bwako. Buli nga
maavu ge'ngangu! Halikago buno, keera kayihongoleka
haashi! Ee! Kayihongoleka haashi.»
9 Uyo muganda wa kabiri, anakulikirwa no'wa kashatu.
Naye anayidehereza kwi'zu kwokuno: «Ikyanya umundu
agayikumba kirya kirara, no'mugisi gwakyo, anabiikwe na
kwo kalya kamangu ku malanga gaage, kandi iri ku kuboko
kwage,
10 uyo, Rurema agamúniesa ku buraakari bwage, kwo
buli nga maavu ge'ngangu. Keera anabufuka mu rusoozo,
buzira kubushukira. Uyo mundu agakizi libuukira mu
muliro, imbere lya'baganda beeru, ne'mbere lya kirya
Kyanabuzi.
11 Ne'kyanya yabo bandu bagagulibuukira mwo, ikyusi
kyagwo kigayama kiri mu tutumuka, halinde imyaka
ne'myakuula. Na íkitumiri biri kwokwo, mukuba bag-
weti bagayikumba yikyo kirara no'mugisi gwakyo, banabe
babiisirwi na kwa'kamangu ki'ziina lyakyo. Kinatume,
baganayama-yama ubushigi ni'zuuba bali mu libuuka,
buzira kuluhuuka.»
12 Kwokwo, abandu ba Rurema bakwiriiri bakizi yi-
hangaana ku bwigenderezi, iri banakizi simbaha imaaja
zaage! Bakizi yama bali bemeera imwa Yesu.
13 Ha nyuma, nanayuvwa irindi izu ukulyoka mwi'gulu.
Yiryo izu, lyanambwira: «Uyandikage kwokuno: Uku-
lyokera buno, bahiriirwi ngiisi ábali mu fwa mu kati
ka Nahano!» Umutima Mweru nagwo gwanadeta: «Ee!
Bagaluhuuka ku mitubanulo yabo. Ne'mikolezi yabo iga-
genda ibakulikiiri.»

Umuganda aleeza umugushu mu kihugo

14 Ha nyuma, nanabonaga ikibungu kyeru. Na ku
yikyo kibungu, kwâli bwatiiri úwâli shushiini no «Mwana
wo'Mundu.*» Kwi'twe lyage, kwâli biisirwi ulushembe
lwe'nooro, âli fumbiiti no'mugushu muugi.
15 Mu nyumba ya Rurema, mwanahuluka ugundi
muganda, anateerera umulaga mu kubwira uyo wabo

* **14:14 14.14** Danyeri 7.13.

kwokuno: «Imimbu mu kihugo, keera yayera. Aaho!
Ubangulage umugushu gwawe, ugendi giyimbula!»
16 Lyeryo, ulya úwâli bwatiiri ku kibungu, anayami
hwaguula umugushu gwage mu kihugo, anayimbula
mwe'yo mimbu.
17 Mu yeyo nyumba ya Rurema íri mwi'gulu, mwanahu-
lukaga ugundi muganda. Naye âli fumbiiti ugundi mugushu
muugi.
18 Mwanahuluka no'muganda wa kashatu, akalyoka ha
katanda ko'kutangira kwa'matuulo. Ye wanâli yimangi-
iri umuliro. Ulya wa kashatu, anateerera umulaga,
mu kubwira uyo wabo úwâli fumbiiti umugushu muugi
kwokuno: «Imihuli ye'mizabibu íri mu kihugo, keera
yayera. Kwokwo, ugihwaguulage na yugwo mugushu
gwawe, unagikuumanie!»
19 Lyeryo, ulya muganda anayami hwaguula umugushu
gwage ku mizabibu íri mu kihugo, anagikuumania. Anag-
ilasha mu namweshwe wo'mukenge, úli mwo'buraakari
bwa Rurema.
20 Ne'kyanya iyo mizabibu ikakandirwa mwo inyuma
lya'kaaya, mwanahuluka umuko. Yugwo muko, gwanakizi
golomba, halinde ukuhisa ku bilomeetere magana gashatu.
Ni'benga lyagwo, lyâli kizi hikira ifwarasi mu migeka.

15

Ulwimbo lwa Musa, na lwe'Kyanabuzi

1 Yaho mwi'gulu, nanabonaga mwe'kindi kyereso kihamu
kya kahebuuza. Mwâli riiri abaganda balinda, bâli hiiti
amalibu galinda mazinda. Yago malibu, gali go'kukwiza
uburaakari bwa Rurema.
2 Nanabona kwo habatamiri íkiri nge'nyaaja ye'kiyo, íyâli
nvushe mwo'muliro. Na ha butambi lyayo, hâli yimaaziri
ngiisi ábakahima kirya kirara, no'mugisi gwakyo, na gulya
muharuuro úguli kwi'ziina lyakyo. Yabo booshi, bâli hiitagi
inanga zo bakahaabwa na Rurema.
3 Bâli gweti bagayimba ulwimbo lwo'mukozi wage Musa,
no'lwimbo lwa kirya Kyanabuzi. Yulwo lwimbo, ludesiri
kwokuno:
«E Nahano Rurema wo'bushobozi bwoshi!
Ibyo uli mu gira, biryagagi mwo'bukalage! Binali bya
kahebuuza.
Biyamiri bikwaniini, binali byo'kuli.
4 E Nahano! We Mwami wa'mahanga gooshi.
Nyandi útangakusimbaha? Na nyandi útangahuuza
iziina lyawe?
Wenyene, ulyagagi mweru. Ne'mikolezi yawe íkwaniini.

Keera wanagiyerekana ku bweranyange.
Kyo kitumiri abandu ba'mahanga gooshi bagakizi yiji kuyikumba.»

Abaganda balinda ábahiiti amalibu galinda

5 Ha nyuma, mwi'gulu nanabonaga inyumba ya Rurema iyigwirwi. Iyo nyumba, linali li'heema lyo agweti agayiyerekana mwo.
6 Na mwi'yo nyumba, mwanahuluka balya baganda balinda, bahiiti amalibu galinda. Yabo baganda, bâli yambiiti imirondo myeru íkeyengiini. Na mu bifuba byabo, bâli yambiiti mwe'mikaba ye'nooro.
7 Mu birya bingisho-ngisho bina, kiguma kyanafumbasa yabo baganda balinda imitanga irinda íkatulwa mu nooro. Iyo mitanga, yâli yijwiri mwo'buraakari bwa Rurema. Anali ye yolya úyamiri ho imyaka ne'myakuula!
8 Lyeryo, mwi'yo nyumba ya Rurema, mwanazinga ikyusi, nywe! Yikyo kyusi, kikalyoka mu bulangashane bwage, na mu bushobozi bwage. Ndaanaye mundu úkashobola ukuyingira mwo, halinde ukuhisa ku kyanya amalibu galinda ga yabo baganda balinda, gakaba keera gamala.

16

Imitanga irinda íri mwo'buraakari bwa Rurema

1 Mu nyumba ya Rurema, mwanayiberekaania izu, lyanabwira yabo baganda balinda kwokuno: «Uburaakari bwa Rurema, úbuli mwi'yo mitanga irinda, mugendi bumwagulira mu kihugo!»
2 Kwokwo, umuganda wa mbere anagendi mwaguliraga íbiri mu mutanga gwage mu malambo. Yabo bandu booshi ábakabiikwa kwo kalya kamangu ka kirya kirara no'kuyikumba umugisi gwakyo, banayami gwatwa ne'birole, byanâli kizi jamula bweneene.
3 Umuganda wa kabiri, naye anamwaguliraga íbiri mu mutanga gwage mu nyaaja. Lyeryo, inyaaja yanahinduka muko nga gwa kirunda. Ibiremwa byoshi íbyâli riiri mwo, byanayami hunguka.
4 Umuganda wa kashatu, naye anamwagulira íbiri mu mutanga gwage mu nyiiji, na mu shyoko. Nabyo, byanayami hinduka muko.
5 Nanayuvwa umuganda úyimangiiri amiiji gooshi, agweti agaadeta kwokuno: «E Mweru, we wâli yamiri ho, unakiri ho! Yizi maaja, ngiisi kwo wazitwa, wazitwa ku njira íkwaniini.

6 Yaba babi, bo bakayonaga umuko gwa'baleevi baawe,
na gwa'bandi bandu baawe. Na buno, keera wabanywesa
umuko, nga kwo bibakwaniini.»
7 Ha nyuma, nanayuvwa izu ukulyoka mu katanda
ko'kutangira kwa'matuulo, ligweti ligayemeereza kwokuno:
«E Nahano Rurema wo'bushobozi bwoshi! Imaaja zo
ugweti ugatwagaga, uli mu zitwa ku njira íkwaniini! Inali
yo'kuli.»
8 Umuganda wa kana, naye anamwaguliraga íbiri mu
mutanga gwage kwi'zuuba. Izuuba lyanahanguulwa kwo
likizi yokya abandu.
9 Kyanatuma abandu bagahiira ngana ne'ndugumbo ya-
lyo. Kundu kwokwo, yabo bandu batanatwikira ku byaha
byabo, mbu bahuuze Rurema. Halikago, banatondeera
ukutuka iziina lyage. Mukuba, yago malibu, ye wâli
no'bushobozi bwo'kugahamuliza.
10 Umuganda wa kataanu, naye anamwaguliraga íbiri mu
mutanga gwage ku kitumbi kyo'bwami kya kirya kirara.
Lyeryo, ubwami bwakyo bwanayami yidika mwe'kihulu
kya namudidi! Abandu banakizi sisimira, iri banakaaja
indimi zaabo.
11 Kundu kwokwo, batanatwikira ku byaha byabo. Na
bwo bâli kola ne'birole, banatondeera ukutuka Rurema úli
mwi'gulu. Mukuba, byâli kizi jamula!
12 Umuganda wa kalindatu, naye anamwaguliraga íbiri
mu mutanga gwage mu lwiji luhamu Hefuraati. Yulwo
lwiji lwanakama, gira habe injira ya'baami bagalenga mwo.
Yabo baami, bâli lyosiri uluhande lwe'sheere.
13 Nanabona imizimu ishatu íshushiini na bakere. Iyo
mizimu, yâli gweti igahuluka mu kanwa ke'rya daragooni,
na mu kanwa ka kirya kirara, na mu kanwa ko'muleevi
we'bibeesha.
14 Iyo mizimu, ikalyoka imwa Shetaani. Inali ye mu
kizi gira ibyereso bye'kitangaaza. Ye mu genda mu ma-
hanga gooshi, gira igendi kuumania abaami, bayitegaanure
kwi'zibo írigakungula ku lusiku lukulu lwa Rurema. Anali
wo'bushobozi bwoshi!
15 «Mumenyage bwija kwo ngamùtubiira nga muzimba!
Ahiriirwi ngiisi úli mu yama alaliiri. Anayame ayambiiti
ikyambalwa kyage, atayiji kengeera agenda bukondwe
imbere lya'bandu, ishoni zinamùtetereze.»
16 Kwokwo, iyo mizimu, ikyanya ikaba keera yakuumania
yabo baami, yanabatwalaga ahandu áhali mu buuzibwa
Harimagedooni* mu kiheburaniya.

---

* **16:16 16.16** *Harimagedooni* hiri higazi íhiri mu kihugo kye'Palesitina, ha'Bahisiraheeri bâli kizi lwira amazibo ge'ngunguula.

17 Umuganda wa kalinda, naye anamwaguliraga íbiri mu
mutanga gwage mu kyanyaanya. Mu kitumbi kya Rurema
íkiri mu nyumba yage, mwanayiberekaania izu, lyanadeta:
«Byoshi, keera byakoleka!»
18 Hanakizi ba ibiryamu, ne'milavyo, ne'mikungulo. Mu
kihugo, mwanalenga sizigirye wo'musisi. No'kulyokera
ha'bandu bakatuulira mu kihugo halinde zeene, ndaagwo
gundi musisi úguzindi shagania ikihugo nga gwo.
19 Lyeryo, kalya kaaya kahamu kanapwamuuka
mwe'bihande bishatu. Kiri no'tundi twaya twa mu
mahanga gooshi, natwo twanayihongoleka haashi. Yako
kaaya kahamu ke'Babeeri, Rurema akakakengeera, mu
kukanywesa ku rusoozo úluyijwiri mwo'buraakari bwage.
Yubwo buraakari bwage, bwanakalalusa nga maavu
ge'ngangu!
20 Utulira twoshi twanayami nyerera. Ne'migazi, itanaki
boneka.
21 Mwi'gulu, mwanavuduka amabuye mahamu
go'lugungu. Yago mabuye, gâli riiri no'buzito nga bwa bilo
makumi gana. Ne'kyanya yago mabuye go'lugungu gâli
kizi yideedeka ku bandu, banakizi tuka Rurema. Mukuba,
yago malibu, gakabayogogoza bweneene!

17

Bulambe wo'mukazi

1 Mu yabo baganda balinda ábâli riiri ne'rya mitanga
irinda, mwanayija umuganda muguma. Anayiji mbwira:
«Yijaga, nguyereke ikihano kyo'lya bulambe wo'mukazi,
ulya úbwatiiri hi'gulu lye'nyiiji nyingi.
2 Ye na yolya úkagira ubushule na'baami booshi
ábatuuziri mu kihugo. Balya booshi, keera bakalalusibwa
bweneene no'bushule bwage.»
3 Lyeryo, uyo muganda anandwala mu kati ko'mutima,
halinde mwi'shamba. Na mwomwo, mwo'lya mukazi
abwatiragi ku kirara kye'nduku. Yikyo kirara, kyâli riiri
na'matwe galinda, na'mahembe ikumi. Na ku magala
gaakyo gooshi, kwâli kuyandike amaziina go'kutukiisa
Rurema.
4 Uyo mukazi âli yambiiti imirondo ye'kituku-tuku,
ne'midukula. Anâli yilimbisiizi no'bungeni-ngeni. Yubwo
bungeni-ngeni, bukagirwa mu nooro, na mu mabuye miija
ge'kishingo, na mu mbembe. Anâli fumbiiti no'rusoozo
úlukatulwa mu nooro. Yulwo rusoozo, lwâli yijwiri ub-
weruzi ne'bitalaalwe. Mukuba, byebirya byo âli kizi yilala
mwo.

5 Na ku malanga gaage, kwâli kuyandike iziina
lya'kambishwa íridesiri kwokuno: «Akaaya kahamu
ke'Babeeri, nyina wa babulambe booshi. Ye na nyina
wa banabitalaalwe ba mu mahanga gooshi.»
6 Nanabonaga kwo'yo mukazi âli koli lalusiri umuko
gwa'bandu ba Rurema. Yabo bandu, bakayitwa, bwo bâli
kizi tangira Yesu ubumasi.

Ulya mukazi, ikyanya n'gamúbona, nanasoomerwa
ngana-ngana!
7 Uyo muganda anambuuza: «Biki íbyakusoomeza?
Ngola ngakubishuulira ubumbishwa bwo'yo mukazi, na
bwa yiki kirara kyo abwatiiri kwo, kwo kihiiti amatwe
galinda, na'mahembe ikumi.
8 Kirya kirara kyo wabona, kyâli riiri kigumaana, keera
kikanafwa. Haliko, kikolaga kigazununuka mu kirimbi-
rimbi kye'kuzimu, kikabuli gendi shereezibwa. Hali
abandu ábatuuziri mu kihugo, ba'maziina gaabo gatazi
yandikwa mu kitaabo kyo'bulamu ukulyokera he'kihugo
kikabumbirwa. Balya, ikyanya bagaabona yikyo kirara,
bagasoomerwa! Mukuba, kyâli riiri ho. Keera kikanafwa.
Haliko kigaki shubi boneka.

9 «Yibyo byoshi, iri umundu agasobanukirwa nabyo,
akwiriiri ayitegeereze bwija. Mukuba, yago matwe galinda,
iri migazi irinda yo'yo mukazi abwatiiri kwo. Banali bo
baami balinda.
10 Abataanu baabo, ubwami bwabo keera bukasiba.
Ugundi ye gaki twala. No'wa kalinda, atazi yimikwa.
Ne'kyanya agayimikwa, atagalegama.
11 Yikyo kirara íkyâli riiri ho, keera kikanafwa, ye gundi
mwami wo'munaana. Uyo, alyagagi muguma wa mu baabo
balinda. Naye, agagendi shereezibwa.

12 «Yago mahembe ikumi go wabonaga, bo baami ikumi,
ábatazi yimikwa. Bagahaabwa ubushobozi bwo'kutwala ku
kihe kiguma, kuguma na yikyo kirara.
13 Yabo baami kwo bali booshi, bali na'kalimbi
kaguma naaho. Baganaheereza kirya kirara imisi yabo,
no'bushobozi bwabo.
14 Yabo booshi, bagagendi lwisa yikyo Kyanabuzi. Haliko,
kigabahima. Mukuba, yikyo Kyanabuzi, ye Nahano wa ba-
nahano. Anali ye Mwami wa baami. Ne'kyanya kigaahima
yabo baami ikumi, kigaaba kuguma na'bakulikizi baakyo
bemeera, balya bo kikatoola, keera kikanabahamagala.»

15 Uyo muganda, anashubi mbwira: «Yizo nyiji zo
wabona, zigweti zigagolombera ho'yo bulambe wo'mukazi
abwatiiri. Kwo ziri zooshi, ziryagagi kizimya-izuuba

kya'bandu ba mu mahanga gooshi, na'ba mu bihugo byoshi, na'ba mu ndeto zooshi!
16 Na yikyo kirara kyo wabona, kuguma na yago ma-
hembe ikumi, bigayiji shomba uyo bulambe wo'mukazi.
Binamúkumbulule byoshi byo ahiiti, halinde anasigale
bukondwe. Bigaamúlya inyama, bikabuli músingoolera
mu muliro.
17 Mukuba, yabo baami ikumi, Rurema ye kabagira
babe na'kalimbi kaguma, gira bakaheereze yikyo kirara
ubushobozi bwabo bwo'kutwala, halinde ngiisi byo âli mali
gwanwa ashungika, bikakoleke.
18 «No'lya mukazi ye ukabona, ko kaakalya kaaya ka-
hamu. Katwaziri abaami ba mu mahanga gooshi.»

18

Akaaya ke'Babeeri kayihongoleka haashi

1 Ha nyuma, nanabonaga ugundi muganda agweti agayija
ukulyoka mwi'gulu. Uyo muganda, âli riiri no'bushobozi
bwingi bweneene! No'bulangashane bwage, bwanatangu-
ulira amahanga gooshi.
2 Uyo muganda, anayiberekaania kwi'zu kwokuno:
«Akaaya kahamu ke'Babeeri keera kayihongoleka haashi!
Ee! Kayihongoleka haashi. Na buno, likolaga igomberano
lye'mizimu, ne'bisigo, kuguma na ngiisi kanyuni ko'muziro
ákali mu yagazania.
3 Abaami ba mu mahanga gooshi keera bakakashuleha.
Yubwo bushule bwako bwanalalusa abandu be'yo munda
hooshi nga maavu ge'ngangu. Abadandaza ba mu yago ma-
hanga gooshi, keera bakagala ku kanyabungaka ke'bindu
ko kâli kizi yisimiisa mwo.»
4 Lyeryo, nanayuvwa irindi izu ukulyoka mwi'gulu,
lyanadeta: «E bandu baani, muyame mugalyoka mu yako
kaaya, gira mutabe ne'ngoome mu byaha byako. Mutayiji
kengeera mwahanirwa kuguma.
5 Mukuba, ibyaha byako, keera byayilunda-lunda halinde
ukuhika mwi'gulu. Halinde buno, Rurema aki bikengiiri.
6 Ngiisi kwo kakagirira abandi, kube kwo niinyu mugak-
agirira, kiri no'bugira kabiri kaakwo.
7 Nga kwo kâli kizi yidundulika bweneene mu kanyabun-
gaka ke'bindu bingi, kwo na kwokwo kube kwo mu-
gakayogogoza, iri munakajengeeza. Mu mutima gwako,
kagweti kaganina kwokuno: “Niehe, nie mwami-kazi. Ngoli
gangaziizi! Ndali namufwiri, ndanâye lire ku kimombo.”
8 Kundu adetaga kwokwo, kalya kaaya kagayami teerwa
na yaga malibu gooshi ku lusiku luguma: umwena, no'lufu,

ne'kigandaaro. Haaho, yako kaaya kanabuli singooka!
Mukuba, Nahano Rurema, ye gakatwira ulubaaja yenyene.
Anali kihagarusi!»
9 Yabo baami ba mu mahanga gooshi, bâli kizi kashuleha,
banakizi yisimiisa mu kanyabungaka ke'bindu byako.
Halikago, ku kyanya kagasingooka, bagaabona ngiisi
kwe'kyusi kyakazinga mwo, nywe! Haaho, bagakalirira ku
kimombo!
10 Na hi'gulu lyo'kulibuzibwa kwako, bagahuumirwa. Ba-
nayisunge hala nako, iri banayiganyira kwokuno: «Yayewe
imwawe! Yayewe imwawe, e kaaya kahamu ke'Babeeri,
we shuba kikalage! Si ku kino kihe kiguma naaho, keera
walonga ikihano kyawe!»
11 Abadandaza ba mu mahanga gooshi, nabo bagakalirira
ga ku kimombo. Mukuba, ibindu byo bali mu dandaza,
ndaakiye mundu úgaki bagulira.
12 Na mu yibyo bindu byabo, muli inooro, ne'harija,
na'mabuye miija ge'kishingo, ne'mbembe. Muli ne'mirondo
miija ítyeriiri, ne'gindi mirondo miija ye'kituku-tuku
ne'midukula. Muli na ngiisi biti íbiri mu baya bwija. Muli
na íbikabaajwa mu mahembe ge'njovu. Muli ne'birugu
íbikabaajwa mu biti bikomu. Muli na ngiisi birugu
íbikatulwa mu miringa, na mu byuma, na íbikabaajwa mu
tushangalibwe.
13 Muli na'mavuta go'muhongolo mwija, ngo'lusheke,
no'mudalasini, no'mubadu, na'gandi malaasi. Muli
na'maavu, na'mavuta, no'mushyano, ne'ngano. Muli
ne'ngaavu, ne'bibuzi, ne'fwarasi. Muli na'magaare
go'kukululwa ne'fwarasi. Muli kiri na'baja. Mukuba, bâli
kizi dandazibwa mwo kwakundi!
14 Ku yikyo kyanya, abadandaza bagadetaga kwokuno:
«E Babeeri, ubugale bwo ushuba mu yisimiisa mwo, keera
bwakumalira! Kundu wâli kizi bisara, keera byakunyerera,
utanâye ki bisooke.»
15 Abadandaza, ikyanya bâli kizi dandaza yibyo byoshi,
bâli kola bagale. Kundu kwokwo, ikyanya bagabonaga
ngiisi kwo kagweti kagalibuzibwa, bagahuumirwa ngana.
Banayisunge hala, iri banabululuka ku kimombo!
16 Bagayamiza kwokuno: «Yayewe imwawe! Yayewe
imwawe, e kaaya kahamu! Mu mwawe, abandu bâli kizi
yambala imirondo miija ítyeriiri, ne'mirondo ye'kituku-
tuku, ne'midukula. Banashuba mu yilimbiisa no'bungeni-
ngeni úbukagirwa mu nooro, na mu mabuye miija
ge'kishingo, na mu mbembe.
17 Haliko, ku kino kihe kiguma naaho, akanyabungaka
ke'bindu byawe byoshi, keera byashereezibwa lwoshi!»

Ngiisi birongoozi bya'mashuba, nabyo bigayisunga hala
na yako kaaya, kuguma na'bashooji booshi, na ngiisi ábali
mu genda na'mashuba, na ngiisi bandi ábali mu kola mu
bye'nyaaja.
18 Bagaabona ngiisi kwo kasingooka, ne'kyusi kinabe
kigweti kigakatuuma mwo. Haaho, bagayamiza kwokuno:
«Mu mahanga gooshi, ndaako kandi kaaya ákazindi ba
kahamu nga kano!»
19 Yabo booshi, bagayitumuulira ulukungu mu matwe
gaabo, iri banabululuka ku kimombo. Banayamize
kwokuno: «Yayewe imwawe! Yayewe imwawe, e kaaya
kahamu! Ikyanya beene amashuba booshi bâli kizi koleesa
amashuba gaabo mu nyaaja, bâli kizi galira ku bugale
bwako. Halikago, ku kino kihe kiguma naaho, keera kano
kaaya kayami shereezibwa lwoshi!»
20 We igulu, ushambaalage! Mukuba, keera kashereera!
Na niinyu mwe ndumwa, kuguma na'baleevi, na'bandi
bandu ba Rurema booshi, niinyu mushambaale kwakundi!
Mukuba, kundu yako kaaya kâli kizi mùgirira amabi,
haliko, keera Rurema akatwira ulubaaja hi'gulu lyago.
21 Haaho, ikihagarusi kyo'muganda kyanalengeza akabu-
rurunge ki'buye. Kâli yumiini no'lushyo luhamu. Haaho,
kyanalilasha mu nyaaja. Anadeta: «Kwoku, kwa'kaaya
kahamu ke'Babeeri kaganyaanyagwa haashi. Katanâye ki
boneke!
22 E kaaya ke'Babeeri, mu mwawe, mutâye ki yu-
vwikane inyimbo ízigweti zigalasibwa ne'nanga, kandi
iri mu miteera-teera, kandi iri mu bibuga, kandi iri
íziri mu yimbwa na'bajoborozi. Utanâye ki yuvwikane
mwe'kigugunyulo kyo'lushyo. Ndaanaye naluganda úwâye
ki kuboneke mwo.
23 Ndaanalwo lukeera lwi'tara úlwâye ki kumoleke
mwo. Mu kati kaawe, mutanâye ki yuvwikane ikiririmbo
kyo'buhya. Abadandaza baawe, bo bashuba bagangambale
ba mu mahanga gooshi. Na ku njira yo'bulozi bwawe, keera
ukahabura abandu ba'mahanga gooshi.»
24 Mu yako kaaya ke'Babeeri, mwâli kizi boneka imiko
ya'baleevi ba Rurema, ne'ya'bandi bandu baage, kiri
ne'ya'bandi booshi ábakayitwa mu kihugo.

19

Inyimbo zo'buhimi mwi'gulu

1 Ha nyuma, mwi'gulu nanayuvwa izu lihamu. Yiryo
izu, lyâli riiri nga lya kizimya-izuuba kya'bandu, lyanadeta

kwokuno: «Haleluya! Rurema witu, ye mwene ubukize,
no'bulangashane, no'bushobozi!
2 Ali mu twa imaaja ku njira íkwaniini, mu kati
ko'kuli. Keera atwagaga ulubaaja lwo'kuhana ulya bulambe
wo'mukazi. Mukuba, akasherebeza abandu ba'mahanga
gooshi ku njira yo'bushule bwage. Uyo bulambe, akanayita
abakozi baage. Kwokwo, kiri no'muko gwabo, nagwo keera
akaguyihoolera.»
3 Yabo booshi banashubi deta kwokuno: «Haleluya!
Ikyusi kigayama kigweti kigatumuuka mu kalya kaaya,
halinde imyaka ne'myakuula!»
4 Balya bashaaja makumi gabiri na bana, kuguma
na birya bingisho-ngisho bina íbiri bigumaana, bana-
fukama imbere lye'kitumbi kyo'bwami bwa Rurema, ba-
namúyikumba, iri banadeta kwi'zu lihamu kwokuno:
«Haleluya! Bikizi ba kwokwo!»
5 Lyeryo, mu kitumbi kyo'bwami, mwanayiberekaania
izu, lyanadetaga kwokuno: «E bakozi ba Rurema witu,
mwe mugweti mugamúsimbaha! Mumúhuuze mweshi,
ukulyokera ku bagunda halinde ku bakulu!»
6 Haaho, nanayuvwa izu lihamu íriri nga lya kizimya-
izuuba kya'bandu. Lyâli gweti ligabubula nga miiji mingi
ágali mu hona ku shalalo. Lyanâli gweti ligaturagaza
nga milavyo! Yabo bandu, bâli gweti bagaadeta kwokuno:
«Haleluya! Nahamwitu Rurema wo'bushobozi bwoshi, ye
twaziri.
7 Tukizi shagaluka no'kushambaala, iri tunakizi
múhuuza! Mukuba, ubuhya bwe'Kyanabuzi, keera
bwahika! No'muhya keera ayitegaanura.
8 Uyo muhya, akoli haabirwi imirondo myeru ítyeriiri,
inakeyengiini.» (Iyo mirondo, guli mugani gwe'mikolezi
miija ya'bandu ba Rurema. Boohe, bo bakwaniini imbere
lyage!)
9 Ulya muganda anambwira: «Uyandike kwokuno: Bahi-
irwa, ngiisi ábakalaalikwa ku buhya bwe'Kyanabuzi!»
Anashubi mbwira: «Yaga magambo go nakubwira, galya-
gagi go'kuli! Gashaaziri imwa Rurema yenyene.»
10 Lyeryo uyo muganda, nanafukama imbere lyage, gira
nimúyikumbe. Haliko anambwira: «Ulekage! Si naani ndi
mukozi wa Yesu nga wehe, kuguma na'bandi beene winyu,
kwo bali mu mútangira ubumasi. Rurema abe ye ugakizi
yikumba! Mukuba, ngiisi ábali mu tangira Yesu ubumasi,
baabo bo bali mu ba mwo'mutima gwo'buleevi.»

Úshoniri ku fwarasi ye'kitare asinda ubugoma

11 Ha nyuma, nanabonaga igulu likoli yanuusiri. Hanaboneka ifwarasi ye'kitare. Na úwâli gishoniri kwo, ali mu buuzibwa Mwemeera, na Wo'Kuli. Uyo, ali mu koleesa ukuli mu kutwa imaaja, na mu kugira izibo.
12 Amasu gaage gâli riiri nge'mbigi zo'muliro. Na kwi'twe lyage, kwâli riiri injembe nyingi. Anâli yandisirwi kwi'ziina, na yenyene naaho, ye wâli liyiji.
13 Anâli yambiiti ikanju írikajabikwa mu muko. Ne'rindi iziina lyage: «Igambo lya Rurema».
14 Abasirikaani ba mwi'gulu, bâli múshalagiiri biso-biso, bashoniri nabo ku fwarasi ze'bitare. Bâli yambiiti imirondo ye'kitaani, myeru kahengura.
15 No'yo úwâli barongwiri, mu kanwa kaage, mwâli mubangikage ingooti nyugi. Agagikoleesa, mu kuminika abandu ba'mahanga gooshi: «Agabatwala ne'ngoni ye'kyuma.*» No'buraakari bwa Rurema wo'bushobozi bwoshi, agabuyerekana mu kubukandagirira mu mukenge.
16 Na ku yiryo ikanju lyage, na ku kibero kyage, kwâli kuyandike iziina íridesiri kwokuno:
«Mwami wa baami, na Nahano wa banahano».
17 Ha nyuma, mwi'zuuba nanabonaga muyimaaziri ugundi muganda. Anateerera umulaga, mu kubwira utunyuni twoshi útuli mu balala mu kyanyaanya, kwokuno: «Muhuutirage ino munda, gira muyiji lya byo Rurema agamùyigusa mwo!
18 Mugaalya ibirunda bya'baami, ne'bya'bakulu ba'basirikaani, ne'bye'bikalage. Mugaalya ne'mitumba ye'fwarasi, ne'birunda byo ábashubi zishoniri kwo. Mugaalya ibirunda bya'bandu booshi: abaja na ábatali baja, abagunda ku bakulu.»
19 Haaho, kirya kirara kyanakuumana kuguma na balya baami ba mu mahanga gooshi na'basirikaani baabo, gira bagendi lwisa ulya úbwatiiri ku fwarasi ye'kitare na'basirikaani baage.
20 Haliko, yikyo kirara, ikyanya kikalwa, kyanagwatwa imbira, kuguma no'lya muleevi we'bibeesha. Uyo muleevi, ye wâli kizi gira ibyereso bye'kitangaaza hi'gulu lyakyo, mu kukizi teba balya bandu ábakabiikwa kwo yako kamangu kaakyo, no'kukizi yikumba yugwo mugisi gwakyo.
Kwokwo, kirya kirara, no'yo muleevi we'bibeesha, ku kyanya byâli ki bwinagi, byanalashwa mu nyenga yo'muliro. Gunali mu yaka bweneene nge'kibiriiti!
21 Balya basirikaani baabo nabo, booshi banaminikwa ne'rya ngooti íyâli mbangike mu kanwa ko'lya úwâli shoniri

* **19:15 19.15** Zaburi 2.9.

ku fwarasi ye'kitare. Ibirunda byabo, utunyuni twoshi twanayiji birya.

20

Ubutwali bwe'myaka kihumbi

1 Ha nyuma, nanabonaga umuganda agweti agajooka ukulyoka mwi'gulu. Uyo muganda, âli fumbiiti ulwiguzo lwo'kuyigula kirya kirimbi-rimbi kye'kuzimu. Anâli fumbiiti no'munyororo muhamu bweneene.

2 Lyeryo, uyo muganda anagugumira irya daragooni! Iyo daragooni, gwo gwogulya mujoka gwa keera. Ni'ziina lyagwo, Shetaani, kandi iri Namugomora. Uyo muganda anagikona, gira imale imyaka kihumbi ikola njweke.

3 Anagiholobeka mu kirya kirimbi-rimbi kye'kuzimu. Anahamika ulwivi lwakyo, analunungika kwe'nungu, gira itashubi yiji teba abandu, halinde ukuhisa kwi'yo myaka kihumbi. Na ha nyuma lyayo, ikwaniini ishwekuulwe ku kyanya kiniini naaho.

4 Haaho, nanabonaga ibitumbi byo'bwami. Na ábâli bibwatiiri kwo, bâli haabirwi ubushobozi bwo'kutwa imaaja. Nanabona ne'rya mitima ya'bandu ábakatolwa amatwe hi'gulu li'Gambo lya Rurema, na hi'gulu lyo'kukizi tangira Yesu ubumasi. Balya bandu, batâli riiri mu bâli kizi yikumba kirya kirara na gulya mugisi gwakyo. Batakanabiikwa kwo kalya kamangu kaakyo ku malanga gaabo, kandi iri ku maboko gaabo. Yabo bandu banashubi longa ubugumaana. Banahisagya kwi'yo myaka kihumbi, bagweti bagatwala kuguma na Kirisito.

5 Yukwo kuzuuka kwabo, kwo'kuzuuka kwa mbere. Haliko abandi abafwiri, boohe, batakazuuka. Mukuba, iyo myaka kihumbi itâli zaazi kwira.

6 Yabo ábakazuuka mu buzuulwe bwa mbere, bo bahiriirwi! Banali bataluule. Ulufu lwa kabiri, lutagaaba no'bushobozi hi'gulu lyabo. Boohe, bagaaba bagingi ba Rurema na ba Kirisito. Baganatwala kuguma bo naye, halinde ukuhisa kwi'yo myaka kihumbi.

Shetaani alashwa mu nyenga yo'muliro

7 Iyo myaka kihumbi, mango ikwiraga, Shetaani agashwekuulwa mu nyumba yage ye'mbohe.

8 Anayami yilagala mu mahanga gooshi, gira agendi teba mwa'bandu, anabakuumanie hi'gulu li'zibo. Bagaluguuka bweneene nga mushenyu kwi'buga. Na'maziina ga galya mahanga gooshi, gagabuuzibwa Googi, na Magoogi.

9 Yabo bandu bakalenga hooshi, mu kuyiji sokanana ha'bandu ba Rurema bashumbisiri mu kaaya ko akuuziri.

Haliko mwi'gulu mwanahonaga umuliro, gwanayami ba-
jigiivya!
10 Lyeryo Shetaani, ulya wo'kubahendereza, analashwa
mwi'rya nyenga yo'muliro! Iyo nyenga iri mu yaka
bweneene. Munali mwo kirya kirara no'lya muleevi
we'bibeesha nabo bâli kola balashe. Baganayama bagweti
bagalibuukira mwo, ubushigi ni'zuuba, halinde imyaka
ne'myakuula!

Abafwiri batwirwa ulubaaja

11 Nanabonaga ikitumbi kihamu kyo'bwami, kyeru
pepeepe! Nanabona na úwâli kibwatiiri kwo. Ikihugo
ni'gulu byanayami nyerera imbere lyage. Mukuba, hatakaki
boneka ho bigabeera.
12 Nanabona na ábakafwa, abagunda na'bakulu, bayi-
maaziri imbere lye'kitumbi kyo'bwami. Haaho, ibitaabo
byanayajuulwa. Ne'kitaabo kyo'bulamu nakyo kyanayaju-
ulwa. Yabo ábakafwa, banatwirwa ulubaaja ukukulikirana
ne'mikolezi yabo, nga kwo byâli yandisirwi mu bitaabo.
13 Ngiisi ábakafwira mu nyaaja, zikabayulubula. Narufu
na Nakuzimu nabo, banatanga bo bâli gweti. Ngiisi mundu
anatwirwa ulubaaja ukukulikirana ne'mikolezi yage.
14 Narufu na Nakuzimu, nabo banalashwa mwi'rya
nyenga yo'muliro. Ne'yo nyenga yo'muliro, lwo lufu lwa
kabiri.
15 Ngiisi mundu yi'ziina lyage litakaboneka mu kitaabo
kyo'bulamu, iri akalashwa mwo.

21

I Yerusaleemu mbyahya

1 Haaho, nanabonaga igulu lihyahya, ne'kihugo kihyahya.
Mukuba, igulu lya mbere, ne'kihugo kya mbere, byâli mali
lenga. Kiri ne'nyaaja, zitâli ki riiri ho.
2 Nanabona i Yerusaleemu mbyahya, akaaya keeru, kag-
weti kagajooka ukulyoka mwi'gulu imwa Rurema. Kâli
limbisiibwi nga muhya keera úwayinyanyaaza mu kugenda
imwa yiba.
3 Mu kirya kitumbi kyo'bwami, mwanayiberekaania
izu, lyanadeta: «Lolagi! Rurema akoli tuuziri kuguma
na'bandu. Baganayamanwa. Bagaaba bo bandu baage.
Naye agaaba ye Rurema wabo. Yenyene, bagatuulanwa.
4 Imigenge yoshi, kundu igakereka mu masu gaabo,
agagihotola. Hatagaki ba ulufu, kandi iri ikigandaaro, kandi
iri amalira, kandi iri ubulyanirwe. Mukuba, ibya keera
byoshi, bigaaba keera byalenga.»

5 Ha nyuma, ulya wo'kubwatala ku kitumbi kyo'bwami,
anadeta kwokuno: «Lolagi! Byoshi íbiri ho, ngweti ngabi-
hindula bibaagage bihyahya!» Haaho anambwira: «Yaga
magambo, ugayandike! Mukuba, gali go'kuli, ganakwiriiri
ukuyemeerwa.»

6 Anashubi mbwira na kwokuno: «Byoshi keera
byakoleka! Niehe nie Alifa, na Omega! Nie Ndangiriro, na
Nyukizo. Umundu, iri angaba anyotiirwi, ngamúheereza
amagoloovi ku busha. Ganali mu bira mu shyoko ya'miiji
go'bulamu.
7 Yibyo byoshi, umundu iri angahima, agabihaabwa.
Niehe, ngaaba Rurema wage, naye agaaba mwana wani.
8 Haliko, abahemu boohe, ahandu haabo hagaaba
mwi'rya nyenga yo'muliro kwo guli mu yaka bwe-
neene. Bagalashwa mwo, kuguma na ábatali mu mbiika
kwo'bwemeere, na'banabitalaalwe, na ábali mu yitana, na
ábali mu yerula, na ábali mu logana, na ábali mu yikumba
imigisi, na ábali mu beesha booshi. Yulwo, lwo lugaaba
ulufu lwa kabiri.»
9 Haaho, nanayijirwa no'muganda muguma wa mu
balya balinda. Âli hiiti irya mitanga irinda íyâli yijwiri
mwa'malibu galinda mazinda. Uyo muganda, anambwira:
«Yija! Nguyereke umuhya we'Kyanabuzi.»

10 Uyo muganda anandwala mu kati ko'mutima ku
kanywangi-nywangi ko'mugazi. Ananyereka kalya kaaya
keeru, Yerusaleemu. Yako kaaya kâli gweti kagajooka
ukulyoka mwi'gulu imwa Rurema,
11 kanâli tangwiri bweneene no'bulangashane bwa
Rurema. Kanâli keyengiini ngi'buye liija lye'kishingo,
yasipi. Kâli twanganusiri nga kiyo.
12 Yako kaaya, kâli zungulusirwi no'luzitiro luhamu bwe-
neene, lwanâli riiri lula! Lwâli riiri ne'miryango ikumi
ni'biri. Na kwi'yo miryango, kwâli biisirwi abaganda ikumi
na babiri. Na ngiisi mulyango gwâli laliirwi no'muganda
muguma-muguma. Ngiisi mulyango gwanâli yandisirwi
kwi'ziina lyo'mulala muguma-muguma gwa'Bahisiraheeri,
kwo iri ikumi ni'biri.
13 Imiryango ishatu yâli kizi langiiza uluhande
lwe'sheere, ne'gindi ishatu, uluhande lwe'muga, ne'gindi
ishatu, uluhande lwe'mbembe, ne'gindi ishatu, uluhande
lwe'kisaka.
14 Yulwo luzitiro luhamu lwa'kaaya, lwâli yubakiirwi
ku ndaliro ikumi na zibiri. Na ku ngiisi lutaliro, kwâli
kuyandike iziina lya ngiisi ndumwa ye'Kyanabuzi, kwo ziri
ikumi na zibiri.

15 Uyo muganda úwâli kizi nganuuza, âli fumbiiti in-
goni íkatulwa mu nooro, gira agere yako kaaya, kuguma
ne'miryango yako, no'luzitiro lwako.
16 Yako kaaya, kâli riiri ne'mbande zina. Na zooshi
zâli yumiini. Ne'kyanya ulya muganda akazigera
ne'yo ngoni, anabona kwo'bula-bula bwa ngiisi luhande
buhisiri nge'bilomeetere bihumbi bibiri na magana gana.
Ne'kimango kyako nakyo, kyâli hisiri byebyo-byebyo
bilomeetere bihumbi bibiri na magana gana.
17 Ulya muganda, anagera ne'kita kya yulwo luzitiro.
Anabonaga kwo luhisiizi indambo makumi galinda na
zibiri.* No'lugero lwo'yo muganda akakoleesa, lwo luguma
na lwa'bandu bali mu koleesa.
18 Kalya kaaya, kâli yubasirwi ne'nooro muguuhya!
Yanâli twanganusiri bweneene nga kiyo. No'luzitiro lwako
lukayubakwa na'mabuye ágali mu buuzibwa yasipi.†
19 Indaliro zo'luzitiro zâli limbisiibwi na ngiisi mulala
gwa'mabuye áganonosiri. Ulutaliro lwa mbere lwâli
limbisiibwi na'mabuye ágali mu buuzibwa yasipi. No'lwa
kabiri lwâli limbisiibwi na ágali mu detwa safiiri. No'lwa
kashatu, lwâli limbisiibwi ne'kalikedoni. No'lwa kana, lwâli
limbisiibwi ne'sikaribukile.
20 No'lwa kataanu, lwâli limbisiibwi ne'saridoniki. No'lwa
kalindatu, lwâli limbisiibwi ne'saridwane. No'lwa kalinda,
lwâli limbisiibwi ne'kirisolite. No'lwo'munaana, lwâli
limbisiibwi ne'beriri. No'lwo'mwenda, lwâli limbisiibwi
ne'topaazi. No'lwi'kumi, lwâli limbisiibwi ne'kirisoparaso.
No'lwi'kumi na luguma lwâli limbisiibwi ne'hiyakindo.
No'lwi'kumi na zibiri lwâli limbisiibwi ne'hametisito.
21 Inyiivi za yako kaaya kwo zâli riiri ikumi na zibiri,
zâli riiri mbembe ikumi na zibiri. Ngiisi lwivi lwâli gizirwi
mu luhembe luguma. Ne'njira mbamu ya mu yako kaaya,
yâli yajirwi mwe'nooro muguuhya! Ee! Yâli langashiini
bweneene nga kiyo.
22 Mu yako kaaya, ndaayo nyumba ya Rurema yo
n'gabonaga mwo. Mukuba, Nahano Rurema wo'bushobozi
bwoshi, kuguma ne'Kyanabuzi, boohe, boonyene yo
nyumba ya Rurema.
23 Yako kaaya katalyagagi ni'goorwa mbu kayakirwe
ni'zuuba, kandi iri mwezi. Mukuba, ubulangashane bwa
Rurema, bwo buli mu katanguula mwo. Kirya Kyanabuzi,
lyo ni'tara lyamwo.

---

* **21:17 21.17** *indambo makumi galinda na zibiri* mu kigiriki, biri mu detwa makubiti igana na makumi gana na gana. † **21:18 21.18** Yago mabuye gooshi ágayandisirwi hano, gâli riiri amabuye áganonosiri. Ganali mu keyengana bweneene!

24 Na mu mulengeerwe gwakyo, mwa'bandu be'milala
yoshi bagakizi genda. Abaami ba mu mahanga gooshi,
bagakizi yiji kalunda mwe'bindu byabo byo'bulangashane.
25 Inyiivi za mu kaaya, zitâye yigalwe. Mukuba, mutâye
be bushigi.
26 Ibindu bya'mahanga gooshi íbyâli kizi kaleetera ubu-
langashane no'lushaagwa, byo bigakizi leetwa mwo.
27 Haliko, mu bidwakiiragi, ndaakyo íkyâye yingire mwo.
Ndaanaye umunabihigo yeshi, úwâye fine mwo, kandi iri
umutebani. Ábagakayingira mwo naaho, bali baabalya
ba'maziina gaabo gali mayandike mu kitaabo kyo'bulamu
kye'Kyanabuzi.

22

Ulwiji lwo'bulamu

1 Uyo muganda, ananyerekaga ulwiji úluli mwa'miiji
go'bulamu. Yulwo lwiji, lwâli twanguusiri bweneene nga
kiyo! Lwâli kizi huluka mu kitumbi kye'kyami kya Rurema,
na mu kye'Kyanabuzi.
2 Lwanakizi hinga ha kati ke'njira ya namuhirye ya
mu kaaya. Na ku ngiisi ngombe yalwo, kwâli riiri ikiti
kyo'bulamu. Birya biti, byâli kizi tongeka ngiisi mwezi,
halinde byanakizi hisa ubugira ikumi na kabiri ku mwaka.
Ne'bihunda byabyo, guli muti gwo'kukizi kiza abandu
be'milala yoshi.
3 Mu yako kaaya, mutagaki bonekaga íbidaasirwi. Ik-
itumbi kya Rurema kyo kigaaba mwo, ne'kya yikyo
Kyanabuzi. Abakozi baage bagakizi múyikumba,
4 iri banakizi múbona amasu ku gandi. Ni'ziina lyage,
ligayandikwa ku malanga gaabo.
5 Mu yako kaaya, mutagaaba ubushigi. Batagaanaba
ni'goorwa lyo'kukizi yakirwa ni'zuuba, kandi iri lyo'kukizi
molekerwa ni'tara. Mukuba, Nahano Rurema, yenyene
ye gakizi batanguulira. Baganayama batwaziri imyaka
ne'myakuula!

Yesu akola agayija

6 Uyo muganda anambwira: «Yago magambo, galyagagi
go'kuli, ganakwiriiri ukuyemeerwa. Nahano Rurema âli
kizi deta mu mitima ya'baleevi. Anali ye katuma umuganda
wage, gira agendi menyeesa abakozi baage ngiisi íbikola
bigakoleka.»
7 «Mumenyage bwija, ngola bu galuka! Amagambo
go'buleevi ágayandisirwi mu kino kitaabo, bahiriirwi ngiisi
ábali mu gasimbaha!»

8 Yibi byoshi, nie Yohana n'gabiyiyuvwirwa,
n'ganabiyibonera. Ne'kyanya uyo muganda akabinyereka,
nanaba keera nabiyuvwa no'kubibona, nanafukama mu
magulu gaage, gira nimúyikumbe.
9 Haliko anambwira: «Uleke! Si twembi tuli bakozi
ba Yesu, tuli kuguma na'bandi beene winyu abaleevi, kiri
na'bandi booshi ábasimbahiri yaga magambo ámayandike
mu kino kitaabo. Rurema naaho, abe ye ugakizi yikumba!»
10 Uyo muganda, anashubi mbwira: «Yaga magambo
go'buleevi, kwo gali mayandike mu kino kitaabo, utagay-
ifundeereze kwo wenyene. Mukuba, ikyanya gagakoleka
kwo, keera kyayegerera.
11 Umundu, iri angaba ali mu gira amabi, agendererage
no'kukizi gagira! Ngiisi munabihigo, naye agendererage
ukuhigula! Ne'ri umundu angaba ali mu gira íbikwaniini
imbere lya Rurema, naye agenderere ukubigira! Umundu,
iri angaba akoli yerusiibwi, agenderere ukuyeruuka.
12 «Mumenye bwija kwo ngola bu galuka! Ne'kyanya
ngagaluka, na mbe ngola ne'mbembo, lyo ngahemba ngiisi
bandu, ukukulikirana na ngiisi kwo bâli kizi gira.
13 Niehe nie Alifa na Omega! Nie Ndangiriro na Nyukizo.
Nie Ndondeko na wo'Kuheza.
14 «Bahiriirwi ngiisi ábagweti bagaafula ibyambalwa
byabo, gira lyo bahanguulwa ukulenga mu miryango ya
yako kaaya. Banagendi lya ku bitumbwe bya kirya kiti
kyo'bulamu.
15 Haliko, utubwa tugasigala imbuga lyako, kuguma
na'balozi, na'bashule, na'biitani, na ábali mu yikumba
imigisi, na ngiisi ábakuuziri ibibeesha, no'kukizi bideta-
deta.
16 «Niehe Yesu, keera namùtumira umuganda wani, gira
amùmenyeese yaga magambo mu mashengero. Niehe
ni'Sina wi'Kondo lya mwami Dahudi. Mwomwo, mwo
n'galyoka. Na ndi nie Ndonde íri mu yaka bweneene ku
lukula.»
17 Umutima Mweru, kiri no'muhya, bagweti bagaadeta:
«Uyijage!» Umundu, iri angayuvwa yaga magambo, naye
akwiriiri adete: «Uyijage!» Umundu, iri angaba anyotiirwi,
ayije! Ayiji yabiira amagoloovi go'bulamu ku busha, nga
ngiisi kwo aloziizi.

Amagambo go'kuheza

18 Abandu, iri bagayuvwa gano magambo go'buleevi
ágayandisirwi mu kino kitaabo, nabakengula
kwokuno: Iri hangaba úgayushuula kwa'gandi, Rurema
agamúyushuulira ku malibu ágakiyandisirwi mwo.

19 Ne'ri hangaba úgashaaza ku magambo go'buleevi
ágayandisirwi mu kino kitaabo, Rurema naye
agamúshaaza mu ngoome ya kirya kiti kyo'bulamu, na mu
ngoome ya mu kalya kaaya keeru, nga kwo biyandisirwi
mu kino kitaabo.
20 Ulya úgweti úgatanga ubumasi hi'gulu lya yaga mag-
ambo, adesiri kwokuno: «Ngola bu yija!» E Nahano Yesu,
bibe kwokwo! Uyijage!
21 Nahano Yesu, akizi mùgashaanira mweshi!